REPUBLIKA E SHQIPËRISË

BASHKIA LUSHNJE

DREJTORIA E PLANIFIKIMIT TË TERRITORIT

Adresa: Lagjia "Kongresi i Lushnjes", 9001 Lushnjë Tel.355 (0) 35 22 22 14., e-mail: bashkia_lushnje@yahoo.com, web:www.bashkialushnje.gov.al

DOKUMENTI
I PLANIT TË PËRGJITHSHËM VENDOR TË TERRITORIT

MIRATOHET

KRYETARI I K.K.T.

Z. EDI RAMA

MINISTRJA E ZHVILLIMIT URBAN

ZNJ. EGLANTINA GJERMENI

KRYETARI I KËSHILLIT TË BASHKISË

ZNJ. ELIDA GJERMENI

KRYETARI I BASHKISË

Z. PATOS TUSHE

Miratuar me Vendim të Këshillit të Bashkisë Lushnje Nr. 95 Datë 25.11.2016

Miratuar me Vendim të Këshillit Kombëtar të Territorit Nr. 4 Datë 29.12.2016

Hartuar nga:	Bashkia LUSHNJE
Mbështetur nga:	Projekt i USAID për Planifkimin dhe Qeverisjen Vendore (PLGP) dhe Co-PLAN, Instituti për Zhvillimin e Habitatit

Përmbajtja

Lista e Figurave 3

Lista e Tabelave 7

Hyrje 10

1. Analiza e thelluar e Planit të Përgjithshëm Vendor 13

1.1 Analiza e përgjithshme e territorit 13

1.1.1 Analiza topografike dhe klimatike 13

1.1.2 Analiza gjeologo- inxhinierike, e burimeve natyrore dhe e pasurive minerale 15

1.1.3 Analiza hidrogjeologjike dhe hidrografike 16

1.1.4 Analiza e gjeorreziqeve 18

1.1.5 Analiza e bonitetit të tokave 21

1.1.6 Analiza e gjeomonumenteve, monumenteve dhe zonave të mbrojtura 22

1.2 Dokumentet e planifikimit të hartuara më parë 24

1.3 Pozicionimi strategjik dhe pikat e forta në territor 28

1.3.1 Elementet e forta në territor 31

1.4 Analiza e mjedisit dhe e problemeve mjedisore 33

1.4.1 Metabolizmi i territorit 33

1.4.2 Mjedisi 47

1.4.3 Peizazhi 114

1.5 Analiza demografike dhe e mirëqenies social-ekonomike 138

1.5.1 Demografia 138

1.5.2 Zhvillimi dhe përfshirja sociale 145

1.5.3 Konkluzione mbi sfidat dhe problematikat sociale 156

1.6 Zhvillimi ekonomik urban dhe rural 158

1.6.1 Vlerësimi ekonomik dhe sektorët 158

1.6.2 Pronësia mbi tokën 181

1.6.3 Pronat publike 182

1.6.4 Konkluzione 189

1.7 Analiza e infrastrukturave publike 190

1.7.1 Sistemi rrugor dhe transporti publik 190

1.7.2 Furnizimi me ujë dhe ujërat e ndotura 203

1.7.3 Ndriçimi i mjediseve publike 213

1.7.4 Mbetjet e ngurta 217

1.7.5 Sistemi i kullimit dhe i ujitjes 227

1.8 Strehimi 230

1.9 Përdorimi i tokës, sistemet dhe strukturimi i territorit 232

1.9.1 Sistemet e territorit dhe përdorimi i tokës 232

1.9.2 Tipologjitë hapësinore 234

1.9.3 Cilësia e hapësirave publike, strukturave dhe territoreve 247

1.10 Rëndësia kombëtare në territor 250

1.10.1 Pasuri kombëtare kulturore dhe natyrore 251

1.10.2 Menaxhim i integruar i burimeve ujore 251

1.10.3 Tokat bujqësore 252

1.10.4 Pyjet, drurët frutorë dhe kullotat 252

1.10.5 Zona industriale 253

1.10.6 Të tjera 254

1.10.7 Monumente kulture në bashkinë e Lushnjes 254

1.11 Analiza e periferialitetit **256**
1.12 Konkluzione dhe rekomandime për planin **263**

2. Plani i zhvillimit të territorit **265**
2.1 Plani i propozimeve territoriale **265**
2.1.1 Thellimi i vizionit territorial të zhvillimit 265
2.1.2 Sistemet e territorit dhe përdorimi i tokës 287
2.1.3 Nyjet kryesore të infrastrukturave dhe hapësirave publike 298
2.1.4 Njësitë strukturore të territorit 299
2.1.5 Parashikimi demografik dhe strehimi 305
2.1.6 Instrumentet e drejtimit të zhvillimit 310
2.2 Shërbimet dhe infrastrukturat publike **311**
2.2.1 Efektet e infrastrukturave kombëtare e rajonale 311
2.2.2 Lëvizja në territor 312
2.2.3 Furnizimi me ujë dhe ujërat e ndotura 317
2.2.4 Ndriçimi i mjediseve publike 325
2.2.5 Mbetjet e ngurta 326
2.2.6 Infrastrukturat sociale 330
2.2.7 Infrastruktura të tjera publike 331
2.3 Plani për mbrojtjen e mjedisit **333**
2.3.1 Mbrojtja e tokës 333
2.3.2 Mbrojtja peizazhit, biodiversitetit dhe hapësirës së gjelbër 341
2.3.3 Mbrojtja e sistemit ujor 350
2.3.4 Cilësia e ajrit 359
2.3.5 Rekomandime mbi zonat e nxehta mjedisore 361
Burnimi: Bashkia Lushnje dhe PLGP/Co-PLAN, 20162.3.6 Rekomandime mbi zonat historike dhe monumentet e kulturës 362
2.4 Plani i veprimeve për zbatimin e PPV-së **364**
2.4.1 Fazat e zbatimit të planit 364
2.4.2 Plani i investimeve kapitale 368
2.4.3 Monitorimi i zbatimit të planit dhe çështje institucionale-ligjore 368

3. Shtojcat **373**
3.1 Studime mbështetëse **373**
3.2 Tabela përmbledhëse e PPV-së **373**
3.3. Korrespondenca institucionale **378**
3.4. Tabela e Sistemeve **380**
3.5. Procesverbalet/ materialet nga dëgjesa publike **384**

Lista e Figurave

Figura 1. Harta e pjerrësive në përqindje e bashkisë së Lushnjes 13
Figura 2. Harta e relievit dhe e hidrografisë së bashkisë së Lushnjes 14
Figura 3. Harta klimatike e bashkisë së Lushnjes 15
Figura 4. Analiza e mbivendosjes së gjeologjisë dhe pasurive minerale të bashkisë së Lushnjes 16
Figura 5. Analiza e mbivendosjes së hidrogjeologjisë dhe hidrografisë për bashkinë e Lushnjes 18
Figura 6. Rrëshqitje e dherave në rezervuarin Hysgjokaj 19
Figura 7. Analiza e gjeorreziqeve në bashkinë e Lushnjes 21
Figura 8: Tokat e kripura në Plug (në ha) sipas numrit të parcelave 21
Figura 9. Analiza e monumenteve dhe e zonave të mbrojtura të bashkisë së Lushnjes 24
Figura 10: Harta e përdorimit të tokës sipas planit ndërvendor të përgjithshëm 26
Figura 11. Harta e përdorimit të tokës sipas planit të përgjithshëm vendor për Lushnjen, 2012 27

Figura 12. Pozicioni gjeografik i bashkisë Lushnje në rajon 29
Figura 13: Shtrirja e vendbanimeve në kohë, Bashkia Lushnje 30
Figura 14. Elementët e fortë në territorin e bashkisë së Lushnjes 33
Figura 15: Fluksi i energjisë në rajon 35
Figura 16: Fluksi i Ujit në Rajon 36
Figura 17: Bilanci i energjisë për bashkinë e Lushnjes 38
Figura 18: Harta e ujërave sipërfaqësore të bashkisë së Lushnjes 39
Figura 19: Fluksi i ushqimit, bashkia Lushnje 41
Figura 20: Prodhimet bujqësore (në kton) në bashkinë Lushnje, 2014 42
Figura 21: Prodhimet bujqësore në vitin 2014 (në kton) në qarqet: Elbasan, Fier dhe Berat 43
Figura 22: Prodhimet bujqësore në vitin 2014 (në kton) në bashkitë: Elbasan, Lushnje, Fier, Berat dhe Kuçovë 44
Figura 23: Prodhimet blegtorale në vitin 2014 (në kton) në bashkitë: Elbasan, Lushnje, Fier, Berat dhe Kuçovë 44
Figura 24: Fluksi i mbetjeve në bashkinë Lushnje 46
Figura 25. Zonimi gjeoteknik i Shqipërisë dhe i Lushnjes 48
Figura 26. Rrëshqitjet në Bashkinë Lushnje 49
Figura 27. Erozioni në Bashkinë Lushnje 51
Figura 28: Punimi i tokës me zhveshje të sipërfaqes 52
Figura 29. Rreziqet gjeologjike në Qytetin e Lushnjes (rrëshqitjet dhe përmbytjet) 55
Figura 30. Pasojat e përmbytjes së Ultësirës Perëndimore për periudhë rikthimi 100-vjet dhe nevojat e fatkeqësisë sipas pellgjeve ujëmbledhëse në Ish-Rrethin e Lushnjes (Bashkinë e Sotme) 57
Figura 31. Burimet Ujore Lushnje 58
Figura 32. Profilet e monitorimit të Gjendjes së shtratit të Lumenjve në Basenin e L. Seman 60
Figura 33. Thellimi i shtratit të Semanit e Osumit për shkak të erozionit fundor 61
Figura 34: HEC-et në Pellgun e Lumit Seman 63
Figura 35. Erozioni në brigjet e Lumit Seman 64
Figura 36. Harta e marrjes së kampioneve për vlerësim në lumin Seman 66
Figura 37. pH dhe Përçueshmëria elektrike në Basenin e Semanit 67
Figura 38. Vlerat e NBO5 dhe Oksigjenit të tretur në Basenin e Semanit 67
Figura 39. Lënda e ngurtë e tretur dhe pezull në Basenin e Semanit 68
Figura 40. Nitratet, nitritet dhe amoniaku në Basenin e Semanit 68
Figura 41. Bakteria Koliform në Basenin e Semanit 69
Figura 42. Metalet e rënda në Basenin e Semanit 70
Figura 43. Ndryshimet të hapësirës së përdorur nga vend-depozitimi gjatë 2005-2010 73
Figura 44. Akuiferët në Bashkinë Lushnje 75
Figura 45. Qarku Fier - Sipërfaqja e Akuiferëve sipas llojit (në %) 75
Figura 46. Puset e ujësjellësit të Bashkisë Lushnje 80
Figura 47: Vendburimi Patos-Marinëz (kufinjtë sipas zonës së kontratës) 82
Figura 48: Zonat me shpim horizontal (majtas) dhe teknologjia e përmbytjes me polimer dhe ujë djathtas (water and Polymer Flooding) 85
Figura 49. Sasia e CO2 që shkarkohet në ajër për çdo litër benzinë e naftë 88
Figura 50. Numri i makinave në Shqipëri për 1,000 banorë ndër vite 89
Figura 51. Numri i pasagjerëve dhe tonazhi i mallrave të transportuara me tren në Shqipëri 89
Figura 52. Numri i mostrave të lëndës djegëse të analizuara 90
Figura 53. Përmbajtja e squfurit në naftë dhe benzinë (numri i mostrave në %) 91
Figura 54. Numri i makinave (në %) që shkarkojnë CO e HC mbi vlerat e lejuara në ajër, sipas vitit të prodhimit. ..92
Figura 55. Tokat e kripura në Plug (në ha) sipas numrit të parcelave 97
Figura 56. Përdorim konfliktual i tokës 97
Figura 57. Skenarët e parashikimit të rritjes së temperaturës 102
Figura 58. Zona e ish-Uzina e Plasmasit dhe depozitimet e mbetjeve te plasmasit Plug 109
Figura 59. Ndryshimet të hapësirës së përdorur nga vend-depozitimi në harkun kohor 2005-2010 109
Figura 60. Fondi pyjor sipas llojit 115
Figura 61. Harta e fondit pyjor 115
Figura 62. Harta e tipologjive të Peizazhit (Fashat) 119
Figura 63. Harta e tipologjive të peizazhit dhe fondi pyjor 119
Figura 64. Harta peizazhistike dhe rrugët 121
Figura 65. Zonë ripariane e zhveshur nga bimësia autoktone si pasojë e zhvillimit të bujqësisë. 122

Figura 66. Rrip i gjelbër me bimësi të ulët përgjatë një kanali vaditës 122
Figura 67. Harta e Elementeve Peizazhistike 123
Figura 68. Harta e rrezikut ndaj elementeve peizazhistike 125
Figura 69. Zonat e mbrojtura në Bashkinë Lushnje 128
Figura 70. Selvitë e Manastirit dhe Dushkajat 129
Figura 71. Rrapi i Zonjës 130
Figura 72. Burimi termominerar Karbunarë 131
Figura 73. Burimet termominerale të Karbunarës 131
Figura 74: Shpërndarja e kopshteve dhe rrezja e shërbimit në territorin e bashkisë Lushnje 147
Figura 75: Shpërndarja e shkollave 9-vjeçare dhe rrezja e shërbimit në territorin e bashkisë Lushnje 148
Figura 76: Shpërndarja e shkollave të mesme dhe rrezja e shërbimit në territorin e bashkisë Lushnje 149
Figura 77. Përqindja e të punësuarve në degët kryesore të ekonomisë në nivel kombëtar, Qarku dhe Bashkie 152
Figura 78: Shpërndarja e institucioneve për kujdesin social në Bashkinë Lushnje 156
Figura 79. Shpërndarja e aktivitetit ekonomik sipas NjA-ve, bashkia Lushnje 162
Figura 80: Shpërndarja e serrave dhe pikave të grumbullimit në territor, bashkia Lushnje 164
Figura 81. Klasifikimi i ekonomive në bashkinë Lushnje 165
Figura 82: Territoret e ullishteve ekzistuese, Qarku Fier 171
Figura 83: Vendndodhja e Zonave pyjore Publike 183
Figura 84: Vendndodhja e Pronave Publike: Krahasim i të dhënave nga AKIPP-i dhe Përdorimi i Tokës 185
Figura 85: Vendndodhja e kanaleve ujitëse dhe rezervuarëve: Krahasim i të dhënave nga Inventari i Pronave Publike dheme nga pPërdorimi in e tokës Përdorimi i Tokës 186
Figura 86: Vendndodhja e të gjithë pronave publike, Bashkia Lushnje 187
Figura 87: Konflikti në pronën publike me funksion arsimi 188
Figura 88: Konflikti në pronën publike me funksion arsimi 188
Figura 89: Zona me konflikt në të gjithë territorin e Bashkisë Lushnje 189
Figura 90: Impakti i projekteve rajonale dhe kombëtare në bashkinë Lushnje 191
Figura 91: Transporti ndërqytetas, Bashkia Lushnje 192
Figura 92: Hierarkia e sistemit rrugor sipas Kodit Rrugor 193
Figura 93: Prerje tip e autostrades (ByPass-i i Lushnjes) 194
Figura 94: Prerje tip të rrugës interurbane kryesore (majtas) dhe interurbane dytësore (djathtas) 194
Figura 95: Prerje tip e rrugës urbane kryesore 195
Figura 96: Prerje tip të rrugës urbane dytësore (majtas) dhe rrugëve lokale (djathtas) 195
Figura 97: Hierarkia e sistemit rrugor sipas funksionalitetit të rrugëve, Bashkia Lushnje 197
Figura 98: Kryqëzimet e rrugëve lokale me rrugët interurbane kryesore dhe dytësore 198
Figura 99. Aksidentet e regjistruara në territorin e bashkisë Lushnje për periudhën 2008-2015 198
Figura 100: Cilësia e infrastrukturës rrugore në bashkinë e Lushnjes 200
Figura 101. Transporti qytetës në bashkinë e Lushnjes 201
Figura 102: Profili i hekurudhës 203
Figura 103: Skema e furnizmit me ujë nga U.K. Lushnje 205
Figura 104: Zonat e shërbyera nga UK-Lushnje 210
Figura 105: Mbulimi me shërbimin e ujësjellës kanalizime, Bashkia Lushnje 211
Figura 106: Rrjeti rrugor i ndriçuar, Bashkia Lushnje 214
Figura 107: Rrjeti rrugor i ndriçuar në qytetin e Lushnjes 215
Figura 108: Projeksioni i gjenerimit të mbetjeve urbane në Bashkinë Lushnje 218
Figura 109: Ndryshimet të hapsirës së përdorur nga vend-depozitimi në harkun kohor 2005-2010 219
Figura 110: Foto nga vend-depozitimi i mbetjeve Lushnjë 220
Figura 111: Grafiku i gjenerimit të mbetjeve inerte në vite, Bashkia Lushnjë krahasuar me mesataren në Republikën e Shqipërisë 221
Figura 112: Trajtimi i mbetjeve në Spitalin "Ihsan Cabej", Lushnje 222
Figura 113. Infrastruktura bujqësore sipas llojit të kanaleve 229
Figura 114: Harta e sistemeve të territorit, ekzistues, Bashkia Lushnje 234
Figura 115: Tipologjitë e shtrirjeve territoriale në, nivel bashkie 236
Figura 116: Tipologjitë e marrëdhënieve të vendbanimeve rurale në Bashkinë Lushnje 237
Figura 117: Shembuj të tipologjive satelitore (Ballagat, Bitaj) 238
Figura 118: Shembull i tipologjisë qendrore të shpërhapur (Savër) dhe nukleare (Lekaj) 238
Figura 119: Shembull i tipologjisë qendrore (Garunjas) 239

Figura 120: Tipologji lineare organike (Ballagat) dhe lineare e degëzuar (Bubullimë) 240
Figura 121: Tipologjitë organike (Kasharaj) dhe të degëzuara (Jeta e Re)....240
Figura 122: Tipologjia rrjet kuadratik (Plug) dhe rrjet i çrregullt (Karbunarë) 241
Figura 123: Tipologjia e shtrirjes hapësinore të vendbanimeve rurale 241
Figura 124: Shpërndarja e tipologjive hapësinore në Bashkinë Lushnje 243
Figura 125: Zonimi tipologjik në, Bashkinë e Lushnjes....244
Figura 126: Zonimi tipologjik, Lushnje qendër....245
Figura 127: Shpërndarja e tipologjive hapësinore në qytetin e Lushnjes 246
Figura 128: Sheshi përpara Bashkisë Lushnje....247
Figura 129: Hapsirat publike përpara pallateve (majtas) dhe hapsirat në oborret e shtëpive (djathtas)....248
Figura 130: Cilësia e strukturave të banimit: pallate të reja (majtas); pallate me tullë (në mes); ndërtesa tip vilë (djathtas)....249
Figura 131: Rëndësia Kombëtare në territor, Bashkia Lushnje....256
Figura 132: Harta e analizës së periferialitetit, Bashkia Lushnje....259
Figura 133: Shpërndarja e kategorive të periferialitetit për NjA Allkaj (majtas) dhe Ballagat (djathtas) në numër banorësh....260
Figura 134: Shpërndarja e kategorive të periferialitetit për NjA Bubullimë (majtas) dhe Dushk (djathtas) në numër banorësh....261
Figura 135: Shpërndarja e kategorive të periferialitetit për NjA Fier-Shegan (majtas) dhe Golem (djathtas) në numër banorësh....261
Figura 136: Shpërndarja e kategorive të periferialitetit për NjA Hysgjokaj (majtas) dhe Karbunarë (djathtas) në numër banorësh 262
Figura 137: Shpërndarja e kategorive të periferialitetit për NjA Kolonjë (majtas) dhe Krutje (djathtas) në numër banorësh....262
Figura 138: Shpërndarja e kategorive të periferialitetit për qytetin e Lushnjes, në numër banorësh 263
Figura 139: Shpërndarja e kategorive të periferialitetit sipas sipërfaqes (majtas) dhe popullësisë (djathtas) në %...263
Figura 140: Nivelet e zhvillimit, bashkia Lushnje....267
Figura 141: Karakteri i vendbanimeve, bashkia Lushnje 268
Figura 142: Qendra e re e qytetit dhe Stacioni Multimodal, Lushnje 269
Figura 143: Ballkoni i Lushnjes - Kodra e qytetit 271
Figura 144: Transformimet strategjike në Kodrën e Lushnjes....272
Figura 145: Bulevardi rekreativ i përroit të Lushnjes 273
Figura 146: Prerje tip e segmentit rrugor të Bulevardit të Përroit....273
Figura 147: Lëvizja e gjelbër dhe pikat turistike në territorin e Bashkisë Lushnje....275
Figura 148: Shpërndarja e zonave kryesore ekonomike në Bashkinë Lushnje....276
Figura 149: Transformimet strategjike në Liqenin e Kasharaj, Bashkia Lushnje....277
Figura 150: Tranformimet strategjike të ndërtesave ish-industriale, Plug-Lushnje....278
Figura 151: Rruga e shërbimit përgjatë autostradës Lushnje - Fier....279
Figura 152: Skema e mënyrave të ndërhyrjes në territor, Bashkia Lushnje 283
Figura 153: Kushtezimet Ligjore - Distanca e lejuar nga autostrada, Lushnje 288
Figura 154: Kushtezimet Ligjore - Distanca e lejuar nga hekurudha, Lushnje....288
Figura 155: Kushtezimet Ligjore - Distanca e lejuar nga brigjet e lumenjve, rasti i Semanit, Lushnje....289
Figura 156: Kushtezimet Ligjore - Distanca e lejuar nga zona e varrezave, Lushnje....289
Figura 157: Kushtezimet Ligjore - Distanca e lejuar nga zona ekonomike, Lushnje 289
Figura 158: Harta e përdorimit të propozuar të tokës, Bashkia Lushnje....295
Figura 159: Harta e zonave, Bashkia Lushnje 300
Figura 160: Shpërndarja e densitetit të popullsisë për vitin 2015 sipas INSTAT (majtas) dhe Gjendjes Civile (djathtas)....306
Figura 161: Shpërndarja e popullsisë sipas projeksioneve të INSTAT, për vitin 2030 308
Figura 162: Shpërndarja e popullsisë sipas projeksioneve të Gjendjes Civile, për vitin 2030 309
Figura 163: Impakti i projekteve rajonale dhe kombëtare, bashkia Lushnje 312
Figura 164: Shpërndarja e linjave ndërqytetëse....315
Figura 165: Linjat e transportit rrethqytetas, Bashkia Lushnje....317
Figura 166: Harta e sistemit aktual të furnizimit me ujë dhe propozimeve të reja, Bashkia Lushnje....320
Figura 167: Harta e sistemit të shërbimit me kanalizime dhe propozimeve të reja, Bashkia Lushnje....324
Figura 168: Harta e shërbimit të mbetjeve dhe propozimeve të reja, Bashkia Lushnje....325

Figura 169: Linjat e ndriçimit publik të propozuar, qyteti i Lushnjes 326
Figura 170: Vendndodhja e landfill-it rajonal propozuar për ndërtim në Murriz-Peqin & pellgu ujëmbledhës i ujërave të larta 328
Figura 171: Vendndodhja e landfill-it rajonal propozuar për ndërtim në Bashkinë Lushnje 329
Figura 172: Mbulimi me rrjetin elektrik, qyteti i Lushnjes 331
Figura 173: Mbulimi me rrjetin e telekomunikacionit, qyteti i Lushnjes 332
Figura 174. Habitati i Pelikanit Kaçurrel (Pelecanus crispus) 348
Figura 175: Fazimi sipas ndërhyrjeve në njësitë strukturore 365
Figura 176: Fazimi sipas ndërhyrjeve në rrjetin rrugor të propozuar 366

Lista e Tabelave

Tabela 1: Bilanci i energjisë elektrike, Lushnje 37
Tabela 2: Njësitë ekonomike familjare sipas llojit kryesor të energjisë së përdorur për ngrohje dhe zonës urbane dhe rurale në bashkinë Lushnje 38
Tabela 3: Fluksi i ushqimit, prodhimet bujqësore dhe blegtorale në bashkinë Lushnje 40
Tabela 4: Prodhimi dhe konsumi në bashkinë Lushnje 42
Tabela 5: Rrëshqitjet e dherave në Bashkinë Lushnje në vitet e fundit 50
Tabela 6. Vlerësim teorik për nivelin e erozionit potencial në tokat bujqësore të Shqipërisë 51
Tabela 7. Përmbytjet në territorin e Bashkisë Lushnje në 10 vitet e fundit 53
Tabela 8. Rreziqet gjeologjike në Qytetin e Lushnjes (rrëshqitjet dhe përmbytjet) 54
Tabela 9: Pasojat e përmbytjes së Ultësirës Perëndimore për periudhë rikthimi 100-vjet dhe nevojat e fatkeqësisë sipas pellgjeve ujëmbledhëse në Ish-Rrethin e Lushnjes (Bashkinë e Sotme) 56
Tabela 10. Vendndodhja e profileve të monitorimit 60
Tabela 11. Erozioni fundor ndër vite në lumenjtë Osum dhe Seman 61
Tabela 12. Pikat e monitorimit 65
Tabela 13. Bilanci i gjelbërimit publik në Bashkinë Lushnje 87
Tabela 14. Rezultatet e monitorimit të cilësisë së lëndës djegëse në Shqipëri 90
Tabela 15. Aktivitetet që shkarkojnë ndotje në ajër në territorin e Bashkisë Lushnje sipas lejeve që disponojnë 92
Tabela 16. Vlerësim teorik për nivelin e erozionit potencial në tokat bujqësore të Shqipërisë 96
Tabela 17. Rritja e numrit të fermave të pluguara me traktor 99
Tabela 18. Numri i fermave që përdorurin plehra kimike në vend 99
Tabela 19. Skenaret e parashikimit të rritjes së temperatures (Referuar Tem. Mes. 1990) 102
Tabela 20. Numri i fenomeneve ekstreme të parashikuara deri në vitin 2100 në rajonet bregdetare në vend 103
Tabela 21. Numri i ditëve me fenomene ekstreme të motit në vit: Parashikime 103
Tabela 22. Parashikimet e ndryshimit të regjimit të reshjeve (në %) për periudha të ndryshme në lidhje me vitin 1990 104
Tabela 23. Rezervat e llogaritura të naftës dhe gazit në Lushnje 111
Tabela 24. Shpërndarja e fondit pyjor e kullosor sipas NJA-ve në Bashkinë Lushnje 115
Tabela 25. Kategoritë e zonave të mbrojtura sipas karakteristikave 126
Tabela 26. Zonat e mbrojtura në Bashkinë Lushnje 128
Tabela 27. Numri i llojeve të florës dhe shpendëve të rrezikuar në Shqipëri 134
Tabela 28. Numri i specieve të rrezikuara të florës e faunës në Shqipëri dhe në Bashkinë Lushnje 135
Tabela 29. Popullsia shqiptare sipas 3 skenarëve të projeksioneve, 2016-2031 138
Tabela 30. Popullsia sipas ndarjes së re administrative për bashkitë Berat, Kuçovë, Fier, Lushnje, Elbasan 139
Tabela 31. Popullsia sipas ndarjes së re administrative, 2011-2015 139
Tabela 32. Raporti gjinor për bashkinë Lushnje, 2011-2015 140
Tabela 33. Popullsia rezidente sipas grupmoshave 141
Tabela 34. Koeficientët e varësisë për bashkinë e Lushnjes 142
Tabela 35. Popullsia e bashkisë Lushnje, 2011-2031 143
Tabela 36. Shpërndarja e popullsisë sipas nivelit arsimor në nivel kombëtar, qarku dhe bashkie 145
Tabela 37. Shpërndarja e popullsisë sipas nivelit arsimor për çdo njësi administrative të bashkisë Lushnje 146
Tabela 38. Shpërndarja e kopshteve, fëmijëve dhe edukatorëve për çdo njësi administrative dhe raporti fëmijë/edukatorë 149
Tabela 39. Shpërndarja e shkollave 9-vjeçare, nxënësve dhe mësuesve për çdo njësi administrative dhe raporti nxënës/mësues 150

Tabela 40. Shpërndarja e shkollave të mesme, nxënësve dhe mësuesve për çdo njësi administrative dhe raporti nxënës/mësues 151
Tabela 41. Përqindja e të punësuarve në sektorët kryesorë të ekonomisë 151
Tabela 42. Paga mesatare mujore në degët kryesore të ekonomisë në Shqipëri 152
Tabela 43. Papunësia sipas gjinisë, bashkia Lushnje 153
Tabela 44. Të ardhurat e njësive ekonomike familjare (NJEF) sipas burimeve kryesore 154
Tabela 45. Niveli i varfërisë, qarku Fier 154
Tabela 46. Shpërndarja e institucioneve shëndetësore, mjekëve dhe raportet banorë/qendër shëndetësore dhe banorë/mjekë sipas çdo njësie administrative 155
Tabela 47. Përqindja e personave me aftësi të kufizuara krahasuar me nivelin kombëtar 155
Tabela 48: Prodhimi i brendshëm bruto, viti 2012. 159
Tabela 49: Numri i ndërmarjeve sipas Qarqeve deri në vitin 2013 159
Tabela 50. Vlera e shtuar bruto sipas qarqeve 160
Tabela 51: Vlera e Shtuar Bruto. 160
Tabela 52: Diferenca midis emigrantëve dhe emigratëve per 1000 persona, për Qarkun Fier dhe qarqe të krahasueshme 161
Tabela 53: Shpërndarja e të punësuarve sipas sektorëve/qark. 161
Tabela 54: Të punësuarit sipas sektorëve në Qarkun Fier. 161
Tabela 55: Klasifikimi i tokës bujqësore sipas përdorimit 174
Tabela 56: Kategoritë e pronave referuar AKIPP-i 182
Tabela 57: Pronat publike për shërbimin parësor shëndetësor referuar Përdorimit të Tokës 184
Tabela 58: Gjatësia e segmenteve rrugore sipas kategorisë së rrugës, Bashkia Lushnje 192
Tabela 59 .Shpërndarja e rrugëve sipas funksionit dhe gjatësisë përkatëse 195
Tabela 60: Prurja mesatare e burimeve të ujit në Bashkinë e Lushnjes 204
Tabela 61: Të dhëna magjistrale mbi situatën e sistemit të furnizimit me ujë të pijshëm –Lushnje 205
Tabela 62: Shërbimi i furnizimit me ujë të pijshëm për NjA-të dhe fshatrat në Bashkinë Lushnje 206
Tabela 63: Pusshpimet në bashkinë e Lushnjes 207
Tabela 64: Gjendja e tubacioneve të rrjetit të furnizimit me ujë 211
Tabela 65: Kostot e Energjisë elektrike dhe raporti me kostot totale të ofrimit të shërbimit të ndriçimit publik 216
Tabela 66: Të ardhurat totale dhe raporti me kostot totale të ofrimit të shërbimit të ndriçimit publik 217
Tabela 67: Projeksion: Sasia e mbetjeve urbane të prodhuara në Bashkinë Lushnje dhe në rang vendi 218
Tabela 68: Aktiviteti gjenerues i mbetjeve në Bashkinë Lushnje 223
Tabela 69: Vëllimi dhe gjendja teknike e rezervuarëve në bashkinë Lushnje 228
Tabela 70. Infrastruktura bujqësore sipas llojit, kategorisë dhe gjendjes në bashkinë Lushnje në km linear 229
Tabela 71. Infrastruktura bujqësore sipas llojit në bashkinë Lushnje në km linear 230
Tabela 72: Sipërfaqet e ndërtimit për qëllime banimi sipas NjA-ve të Bashkisë Lushnje 230
Tabela 73: Të dhënat e të ardhurave neto minimale mujore sipas strukturës së apartamentit që do të përfitojnë. 231
Tabela 74: Të ardhurat neto maksimale mujore sipas numrit të frymëve për familje. 231
Tabela 75: Shpërndarja në përqindje (%) e sistemeve të territorit 233
Tabela 76: Kriteret e kombinimit të tipologjisë ndërtimore me densitetin 242
Tabela 77: Kriteret e kombinimeve të mundshme të tipologjive ndërtimore mes tyre 242
Tabela 78: Tipologjitë e zonave të kufiriti urbano-rural, Lushnje 246
Tabela 79: Treguesit e planifikimit për infrastrukturën arsimore 258
Tabela 80: Treguesit e planifikimit për infrastrukturën shëndetësore 258
Tabela 81: Treguesit e periferialitetit sipas popullsisë dhe sipërfaqes së shërbyer 263
Tabela 82: Bilanci i përdorimit të tokës 293
Tabela 83: Ndryshimi i sistemeve të territorit 296
Tabela 84: Sistemet e territorit dhe treguesit përkatës 297
Tabela 85: Bilanci i gjelbërimit publik 299
Tabela 86: Treguesit sipas zonave, Bashkia Lushnje 302
Tabela 87: Shpërndarja e popullësisë sipas NjA-ve dhe popullsisë së Gjendjes Civile 307
Tabela 88: Projeksioni i popullsise 2015-2030 sipas të dhënave të Gjendjes Civile 307
Tabela 89: Numri i banorëvë që priten të përdorin transportin publik në 2011-2031 316
Tabela 90: Kapaciteti i burimeve të furnizmit me ujë krahasuar me kërkesën e parashikuar. 318
Tabela 91: Kërkesa për rezervuarë shtesë sipas zonave të furnizimit me ujë. 319
Tabela 92: Përmbledhje e investimeve të nevojshme për Bashkinë Fier (2021-2040) 321

Tabela 93: Investimet e parashikuara për ITUNU, Bashkinë Lushnje (2016-2040).....323
Tabela 94: Koordinatat referuese të pozicionit alternativ për ndërtimin e landfill-it rajonal.....328
Tabela 95: Koordinatat referuese të pozicionit alternativ për ndërtimin e landfill-it rajonal.....328
Tabela 96: Masat kundër rrëshqitjeve dhe përmbytjeve 336
Tabela 97: Rreziqet gjeologjike në Zonën Rurale të Lushnjës (rrëshqitjet dhe përmbytjet)dhe masat që duhen marrë 337
Tabela 98: Projektet e planifikuara në PPV për mbrojtjen e tokës 341
Tabela 99. Projektet e planifikuara në PPV për shtimin e zonave pyjore.....342
Tabela 100. Projektet e planifikuara në PPV që synojnë përmirësimin e peizazhit.....346
Tabela 101. Projektet e planifikuara në PPV për përmirësimin e biodiversitetit 349
Tabela 102. Shkalla e mbrojtjes dhe domethënia (veprimtaritë e ndaluara).....350
Tabela 103. Projektet e planifikuara në PPV për përmirësimin e cilësisë së ujit.....353
Tabela 104. Projektet e planifikuara në PPV për përmirësimin e cilësisë së ajrit.....361
Tabela 105. Projektet e planifikuara në PPV për rehabilitimin e vatrave të nxehta mjedisore 362
Tabela 106: Fazimi i projekteve strategjike, Bashkia Lushnje 366
Tabela 107: Rekomandime për përmirësimin e monitorimit mjedisor 368
Tabela 108: Indikatorët për monitorimin e PPV-së dhe çështjet institucionale e ligjore përkatëse në nivel vendor .371

Hyrje

Ky dokument u përgatit nga Bashkia Lushnje me mbështetjen teknike të Co-PLAN, Institutit për zhvillimin e habitatit, në kuadër të Projektit të USAID-it për Planifikimin dhe Qeverisjen Vendore (PLGP) nën drejtimin e Kryetarit të Bashkisë Lushnje, ***Z. Fatos Tushe.***

Përmbajtja e dokumentit të Planit të Përgjithshëm Vendor të Bashkisë Lushnje mbështetet në Ligjin nr. 107/2014, datë 31.07.2014, "Për Planifikimin dhe Zhvillimin e Territorit", i ndryshuar dhe në aktet nënligjore të tij. Veçanërisht si bazë referuese është Vendimi i Këshillit të Ministrave nr.671, datë 29.07.2015, "Për miratimin e rregullores së planifikimit të territorit".

Për shkak të natyrës mjaft komplekse dhe shumë dimensionale që ka ky dokument, duke mbuluar nevoja të territorit urban dhe rural, gjatë hartimit të tij janë referuar dhe akte të tjera ligjore e nënligjore si dhe dokumente udhëzuese. Ndër më të rëndësishmet janë:

- Ligji nr. 9244 datë 17.06.2004 "Për mbrojtjen e tokës bujqësore"
- Ligji nr. 9385, datë 4.5.2005 "Për pyjet dhe shërbimin pyjor"
- Ligji nr.111/2012, datë 15.11.2012 "Për menaxhimin e integruar të burimeve ujore"
- Ligji nr.8518, datë 30.7.1999 " Për kullimin dhe vaditjen"
- Ligji nr. 7850, datë 29.07.1994 "Kodi Civil i Republikës së Shqipërisë, i ndryshuar";
- Ligji nr. 8378, datë 22.07.1998 "Kodi Rrugor i Republikës së Shqipërisë, i ndryshuar"
- Ligji nr. 9317, datë 18.11.2004 "Kodi Hekurudhor i Republikës së Shqipërisë"
- Vendimet e KKT-së në 3 vitet e fundit, në lidhje me përcaktimin e çështjeve, zonave dhe objekteve të rëndësisë kombëtare;
- Manuali teknik " Planifikimi dhe Zhvillimi i Territorit në Shqipëri"

Metodologjia e ndjekur gjatë hartimit të këtij dokumenti është mbështetur mbi përcaktimet ligjore për sa i përket strukturës së instrumenteve (dokumenteve të planifikimit) dhe proçesit që duhet të ndiqet. Në këtë kuadër Bashkia Lushnje ka realizuar nëntë Dëgjesa Publike, ndër të cilat dy në njësitë administrative të zonës kodrinore dhe fushore. Gjatë këtyre dëgjesave kanë marrë pjesë, dhe kanë dhënë kontributin e tyre të paçmueshëm, qytetarë dhe profesionistë të Bashkisë Lushnje, grupet e biznesit dhe interesit, përfaqësues të Drejtorisë Rajonale të Mjedisit, Agjencisë Kombëtare të Zonave të Mbrojtura, Administrata Rajonale e Zonave të Mbrojtura, Bordi i Kullimit, Qendrat e kujdesit social, Komisioni Këshillmor Qytetar (CAP) etj.

Së fundmi një falenderim i veçantë i detyrohet të gjitha institucioneve të cilat janë treguar bashkëpunuese gjatë këtij proçesi, veçanërisht Agjencisë Kombëtare të Planifikimit të Territorit (AKPT), Ministrisë së Zhvillimit Urban, ministrive të linjës, Bashkitve fqinje të Bashkisë Lushnje si dhe të gjithë aktorëve të përfshirë gjatë proceseve të konsultimeve publike.

Grupi i punës: Dritan Shutina, Rudina Toto, Fiona Imami, Mimoza Haxhiu, Anila Gjika, Zenel Bajrami, Ani Shtylla, Kejt Dhrami, Imeldi Sokoli, Malvina Disha, Merita Toska, Elton Stafa, Sotir Dhamo, Besnik Aliaj, Renisa Muka, Ada Lushi, Iris Hyka, Sherif Lushaj, Arta Alla, Silvi Jano, Rodion Gjoka, Kristi Bashmilli, Xhesika Hoxha, Gerti Delli, Aida Ciro, Ingrid Xhafa, Eneida Çela, Ergest Ibrahimaj, Ols Lafe, Godiva Rrëmbeci, Loris Rossi, Antonino di Raimo, Laura Pedata, Elona Karafili, Ledian Bregasi, Elvan Dajko, Teuta Korreshi, Gentian Nushi, Fatma Hoxha, Eleonora Bitri, Eriselda Sefa, Maksim Cuko, Marjeta Liko, Saimir Mebelli, Sami Tabaku, Elton Korreshi, Elida Duro, Zoi Boci, Nuri Senka,Violeta Greca, Andon Meco, Rovena Bitri, Bardhi Mehilli, Bujar Kullolli, Loreta Memo.

1. Të dhëna të përgjithshme për bashkinë		
Emërtimi	**Vlera dhe Njësia**	**Specifikime**
Sipërfaqja e njësisë vendore	372.72 km^2	Sipërfaqe truall, tokë bujqësore etj.
Numri i popullsisë ekzistuese	83,659 banorë	Popullsia për çdo njësi të qeverisjes vendore
Zona të rëndësisë kombëtare dhe zona të mbrojtura natyrore dhe kulturore	2,502.7 ha	Sipas legjislacionit të posaçëm dhe ligjit për planifikimin dhe zhvillimin e territorit
Sipërfaqe e miratuar zonash informale	0 ha	Zonat e miratuara nga ALUIZNI
Problematika mjedisore		Venddepozitimi i mbetjeve të ngurta dhe inerte, Zonat e nxehta mjedisore si ish-Fabrika e Plastmasit, ish-Fabrika e Letrës, Ndotja nga industria e nxjerrjes së naftës në disa pusshipime në NjA Bubullimë, dhe në zonën për zgjerim të aktivitetit, Mostrajtimi i ujërave të ndotura dhe të shiut etj

2. Propozime të PPV-së		
Emërtimi	**Vlera dhe njësia**	**Specifikime**
Lloji i zhvillimit të pritshëm në 15 vitet e ardhshme		Intensifikimi i qendrave të urbanizuara, dhe mbushje urbane në zonat të cilat kanë nisur procesin e urbanizimit. Mbrojtja dhe Konservimi strikt i tokës bujqësore dhe burimeve të tjera natyrore, Intensifikimi i oznave ekonomike të cilat kanë kapacitetin për të akomoduar bizneset e reja. Shtimi i sipërfaqeve pyjore dhe krijimi i korridoreve të gjelbërta vegjetative etj.
Përdorimet kryesore të propozuara të tokës		Banim, Bujqesi, Naturore, Industri e lehte përpunuese, Shërbime, Parku periferik i qytetit, Aktivitete Sociale dhe Rekreacion, Arsim dhe Shëndetësi
Numri i popullsisë së pritshme shtesë në 15 vitet e ardhshme	40,000 banorë	Vlerësimi sipas parashikimeve demografike te Regjistrit te Gjendjes Civile
Sipërfaqja e përgjithshme e ndërtimit të shtuar për banim	169 ha	Sipërfaqja që pritet të shtohet për banim në 15 vitet e ardhshme
Sipërfaqja e përgjithshme e ndërtimit të shtuar jo për banim	119 ha	Specifikimi i funksioneve biznes, tregti, industri etj.
Sipërfaqe e përgjithshme e zonave në mbrojtje	28,162 ha toke bujqesore per konservim	Zonat e mbrojtura dhe zona për konservim

Sipërfaqe e përgjithshme e banesave për strehim social	0.5 ha	Per banesat sociale do te vihen ne dispozicion dhe banesat e ndertuara nga Enti i Banesave
Sipërfaqe të gjelbra shtesë	257 ha	Parqe, pyje etj.
Numri i njësive strukturore	1460	

3. Të dhëna financiare		
Emërtimi	**Vlera dhe Njësia**	**Specifikime**
Vlera e përgjithshme e planit e investimeve kapitale	19,796,000,000 Lekë	Duhet të jetë në përputhje me programin buxhetor afatmesëm
Fazat e zbatimit të zhvillimit	3 periudha përkatëse	0-3 vite – Afatshkurtër 3-5 vite Afatmesëm 5 deri në jetëgjatësinë e planit - Afatgjatë

4. Dokumenti i PPV-së për dorëzim				
Nr.	**Kapitulli/Dokumenti**	**Hartohet/Miratohet**	**Referenca ligjore**	**Check list**
1.	Strategjia territoriale	Hartohet dhe miratohet	Neni 51 pika 2 VKM. 671	+
2.	Analiza dhe vlerësimi i territorit	**Hartohet dhe miratohet si pjesë e planit**	Neni 53 VKM. 671	+
3.	Parashikimet e planit	Hartohet dhe miratohet si pjesë e planit	Neni 54 VKM. 671	+
4.	Vlerësimi strategjik mjedisor	Hartohet dhe miratohet	**Neni 51 pika 5 VKM. 671**	+
5.	Materiali hartografik	Hartohen dhe miratohen	Neni 57 VKM. 671	+
6.	Rregullorja e PPV-së	**Hartohet dhe miratohet**	Neni 56 VKM. 671	+
7	Plani i Investimeve Kapitale	Hartohet dhe miratohet si pjesë e planit	Neni 51 pika 3/dh VKM. 671	+

1. Analiza e thelluar e Planit të Përgjithshëm Vendor

1.1 Analiza e përgjithshme e territorit

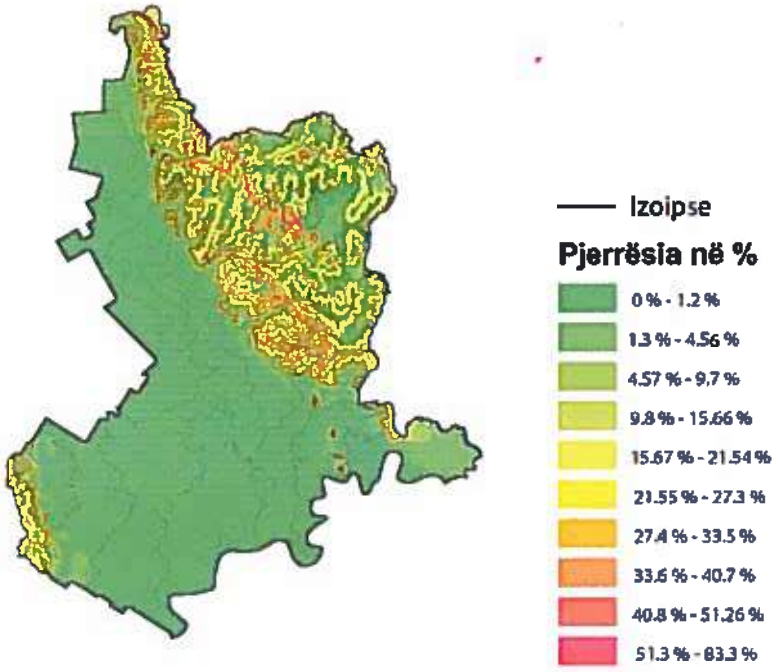
1.1.1 Analiza topografike dhe klimatike

- **Analiza topografike**

Terreni i bashkisë Lushnje është kryesisht fushor, me kodra që shkojnë deri në 200 m lartësi mbi nivelin e detit në zonën verilindore dhe në zonën e Kolonjës. Zona fushore ka lëvizje të lartësisë nga 2.5 deri në 52 m mbi nivelin e detit dhe njihet për prodhimtarinë e madhe bujqësore. Kjo zonë bën pjesë në fushën e Myzeqesë dhe njihet për numrin e madh të serrave dhe rrjetin e pasur me kanale vaditëse. Fusha e Muzeqesë është ndër fushat më të mëdha në Republikën e Shqipërisë dhe në të njëjtën kohë ka edhe prodhimtarinë më të madhe. Emri i saj mendohet se vjen nga familja sundimtare e zonës, familja Muzakaj, e cila ka luajtur rol të rëndësishëm në historinë e vendit.

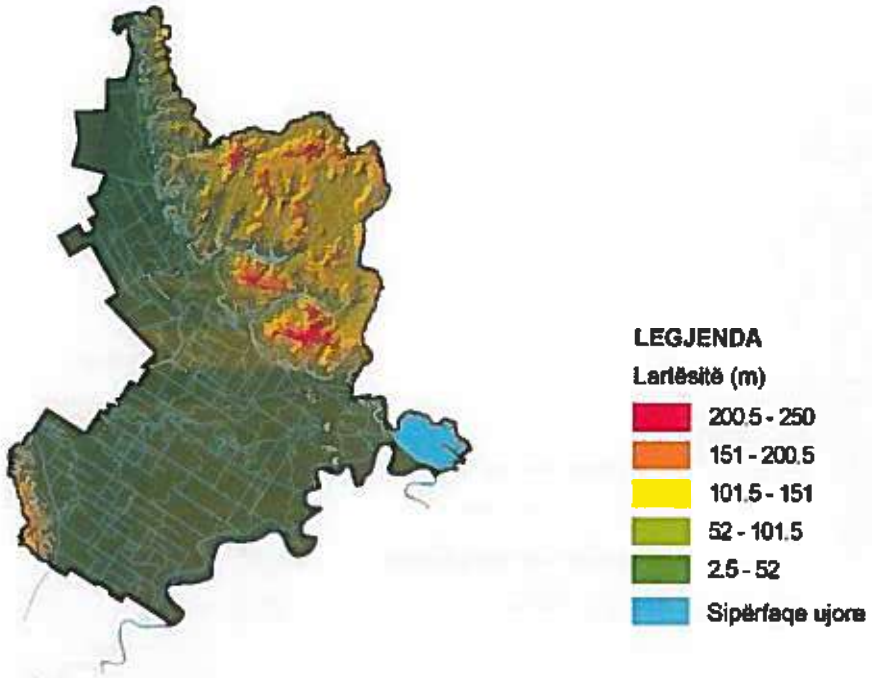
Niveli i pjerrësive në bashkinë e Lushnjes varion nga 1.3 deri në 87%. Zona fushore, që përbën edhe sipërfaqen më të madhe të bashkisë, karakterizohet nga një pjerrësi e ulët që varion nga 1.3 deri në 9.7%. Zonat e buta kodrinore kanë pjerrësi më të vogël që shkon deri në 27%. Megjithatë, në territorin e bashkisë hasim edhe pjerrësi mbi 30%, por kjo më shumë haset në zonat e majave të kodrave dhe kurrizeve kodrinore.

Figura 1. Harta e pjerrësive në përqindje e bashkisë së Lushnjes

Burimi: ASIG, 2015
Përpunoi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

Figura 2. Harta e relievit dhe e hidrografisë së bashkisë së Lushnjes

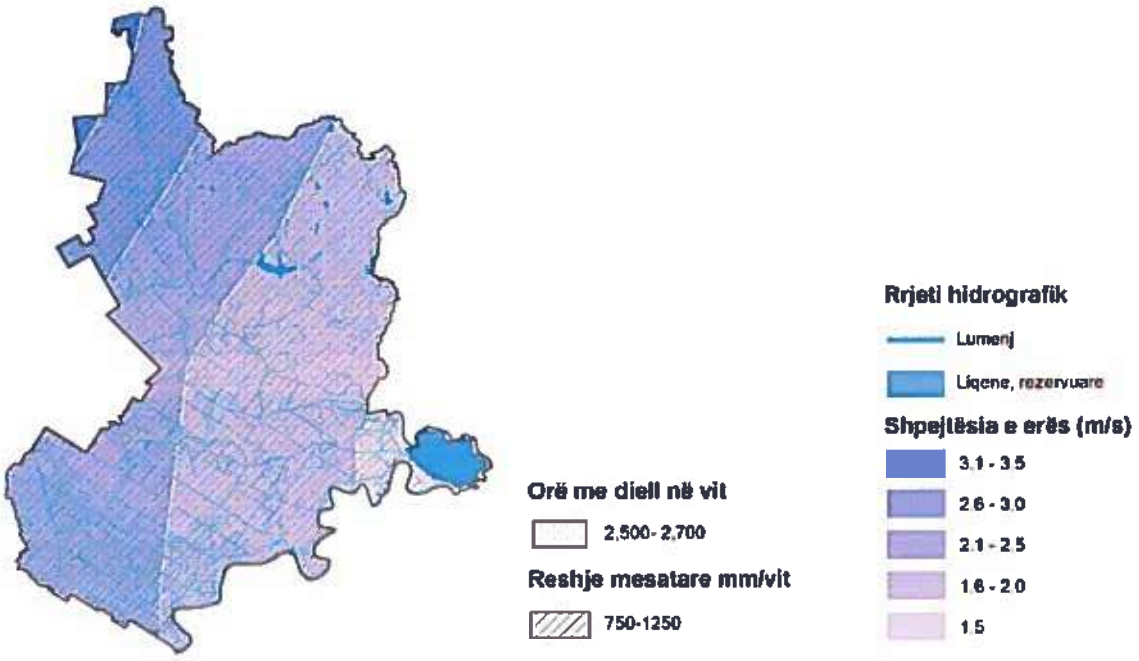

Burimi: ASIG, 2015
Përpunoi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

- Analiza klimatike

Klima në këtë bashki, sipas klasifikimit Köppen-Geiger[1], i përket Csa[2] dhe njihet në përgjithësi me termin klimë mesdhetare. Tiparet karakteristike të kësaj klime janë: dimër i butë me reshje dhe verë e ngrohtë e thatë. Prania e trupave ujorë në këtë bashki sjell edhe zbutjen e klimës gjatë verës, kur lagështia e ajrit mund të jetë më e lartë. Ky efekt është edhe më i dallueshëm në zonat urbane, ku prezenca e një trupi ujor (lumë, liqen etj.) mundëson krijimin e një mikroklime me temperatura më të ulëta në krahasim me pjesën tjetër urbane.

Bashkia Lushnje ka rreth 2,500- 2,700 orë diell në vit[3]. Temperatura mesatare luhatet nga 15-16°c. Në përgjithësi, nuk ka erëra me shpejtësi të madhe. Zona lindore e bashkisë ka erëra me shpejtësi 1.5-2.0 m/s, ndërsa pjesa perëndimore ka erëra më të shpejta të cilat arrijnë shpejtësinë 2.6-3.0 m/s. Pjesa qendrore e bashkisë ka erëra me shpejtësi 2.1- 2.5 m/s [4]. Reshjet janë të çrregullta në këtë bashki dhe variojnë mesatarisht nga 750-1,250 mm[5] në vit.

Figura 3. Harta klimatike e bashkisë së Lushnjes

Burimi: AKBN[6];
Përpunoi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

1.1.2 Analiza gjeologo- inxhinierike, e burimeve natyrore dhe e pasurive minerale

- **Analiza gjeologo- inxhinierike**

Bashkia Lushnje bën pjesë në Albanidet[7] e Jashtme Perëndimore, më saktë në zonën e Sazanit, basenin e Adriatikut Jugor[8]. Bazuar në hartën gjeologo-inxhinierike të SHGJSH-së për qarkun e Fierit, shkëmbinjtë në bashkinë e Lushnjes në përgjithësi janë të ndarë në dy grupe të mëdha: shkëmbinj mesatarë në zonat kodrinore dhe dhera me kohezion në zonën fushore të territorit. Gjithashtu, në këtë bashki hasim edhe shkëmbinj të dobët dhe formime me veti speciale.

Shkëmbinjtë mesatarë në territorin e kësaj bashkie klasifikohen në katër lloje:

- Mollasa argjilore, të cilat përbëjnë përqindjen më të madhe të shkëmbinjve në këtë bashki
- Mollasa ranore-konglomeratike
- Flishe ritmike shtresë e hollë argjilo-alevrolito-ranore
- Evaporite, të cilat gjenden në masa shumë të vogla përreth rezervuarit të Thanës

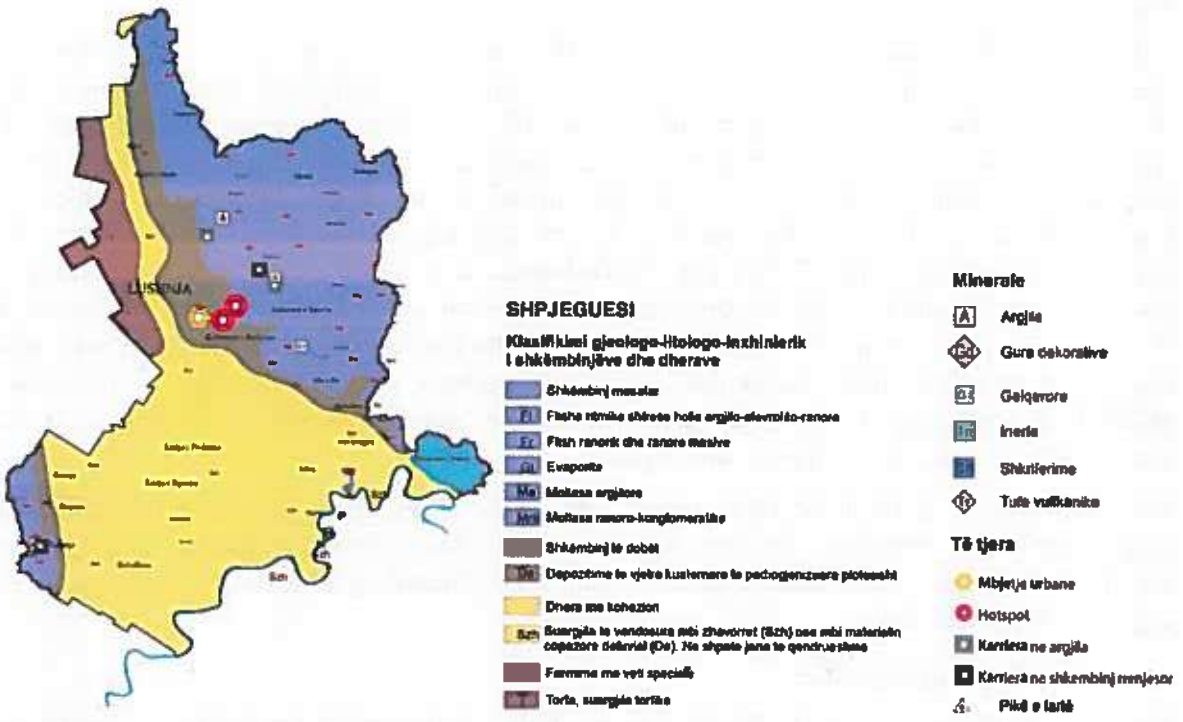
Dherat me kohezion janë në përgjithësi subargjila të vendosura mbi zhavorret, kryesisht të qëndrueshme në shpate. Formimet me veti speciale përbëhen nga torfa e subargjila torfike dhe gjenden në pjesën veriperëndimore të bashkisë së Lushnjes ndërkohë që shkëmbinjtë e dobët janë të përbërë nga depozitime të vjetra kuaternare të padiogjenizuara plotësisht dhe gjenden përgjithësisht në shtrirjen e vendbanimeve më të mëdha: Dushk, Lushnje, Karbunarë e Poshtme dhe Bubullimë.

- **Analiza e pasurive minerale**

Duke patur kryesisht një terren fushor, bashkia e Lushnjes nuk ka shumë pasuri minerale. Megjithatë, në zonën kodrinore hasim jometalorë si argjila dhe gurë gëlqerorë. Për më tepër hasim

edhe gurë dekorativë në zonën e kodrave në njësinë administrative Kolonjë. Gjithashtu, përgjatë rrjedhës së lumit Seman hasen edhe zona me përmbajtje inertesh.

Figura 4. Analiza e mbivendosjes së gjeologjisë dhe pasurive minerale të bashkisë së Lushnjes

Burimi: SHGJSH
Përpunoi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

1.1.3 Analiza hidrogjeologjike dhe hidrografike

- **Analiza hidrogjeologjike**

Sipas hartës hidrogjeologjike të qarkut Fier[9], sipërfaqja më e madhe e territorit të bashkisë Lushnje është jo akuifer[10], shkëmbinj të cilët janë pa porozitetin e mjaftueshëm ndërkokrrizor apo çarje. Në përgjithësi, tek këto shkëmbinj mungojnë burimet ujore për furnizimin lokal me ujë të pijshëm. Zona jo akuifere e bashkisë përbëhet kryesisht nga: shkëmbinj të shkrifët sedimentarë të llojit argjilë, alevrolite, rërë; shkëmbinj kompakt sedimentarë të tipit alevrolite dhe argjilë e rrallë ranore, si edhe flish. Këta shkëmbinj janë më të përhapur në zonën jugore dhe pjesërisht në zonën qendrore të bashkisë. Në zonën perëndimore të bashkisë, kryesisht në zonën kodrinore, kemi akuifere me porozitet poro-çarje dhe ujëpërcjellshmëri mesatare- të ulët, si edhe me ujëpërcjellshmëri të ulët – shumë të ulët.

Zonat me akuifere me porozitet poro-çarje dhe ujëpërcjellshmëri mesatare- të ulët përdoren për furnizim me ujë të pijshëm të komuniteteve të vogla. Shfrytëzimi i rezervave të këtyre akuifereve është në masën 60%. Deri në thellësi 300 m ujërat nëntokësore janë të ëmbla, me fortësi mesatare deri të madhe, kurse më në thellësi ato kalojnë në të kripura. Kjo zonë përfshin vendbanimet e Karbunarës së Sipërme, Hajdarajt, Mollasit dhe Jetës së Re. Shkëmbinjtë e zonës janë shkëmbinj kompakt sedimentarë të tipit argjilor, ranor dhe konglomerat.

Akuiferet me porozitet poro-çarje me ujëpërcjellshmëri të ulët – shumë të ulët gjenden në zonën verilindore të bashkisë Lushnje. Këtu kemi vendbanimet e Gramshit, Dushkut, Gjuzajt, Ballagatit dhe Hysgjokajt. Gjithashtu, ky lloj akuiferi gjendet edhe në kodrat e Kolonjës (Ardenicë). Litologjia e kësaj zone përbëhet nga shkëmbinj të shkrifët sedimentarë të tipit ranor, zhavorr dhe argjilor.

Gjithashtu, në bashkinë Lushnje kemi edhe akuifere me porozitet ndërkokrrizor dhe ujëpërcjellshmëri shumë të lartë- të lartë. Këto akuifere janë kryesisht një shtresore dhe kanë lidhje të mira hidraulike me ujërat sipërfaqësore. Në afërsi të zonës së ushqimit akuiferet janë me sipërfaqe të lirë, kurse në drejtim të rrjedhës ato kalojnë me presion. Akuiferet janë të pasura me resurse ujore nëntokësore dhe shërbejnë për furnizimin me ujë të pijshëm të bashkive Fier e Lushnje dhe të disa njësive administrative. Ujërat nëntokësore shfrytëzohen me shpime, prurjet e të cilave variojnë nga 5 në 50 l/s. Vetitë fiziko-kimike të tyre janë në përgjithësi të mira: të ëmbël dhe me fortësi të ulët në zonat ku shfrytëzohen. Duke shkuar në drejtimin jugor, cilësia e ujërave të akuiferit të Lushnjes prishet, kurse mineralizimi dhe fortësia rriten. Akuiferet janë të ndjeshëm ndaj futjes së ujit të kripur në akuiferin e Vjosës, ujërave me cilësi të keqe të zonës jugore të akuiferit të Lushnjes, si edhe ndaj ndotjes njerëzore. Zona përbëhet nga shkëmbinj të shkrifët sedimentarë të tipit ranor, zhavorr dhe argjilor.

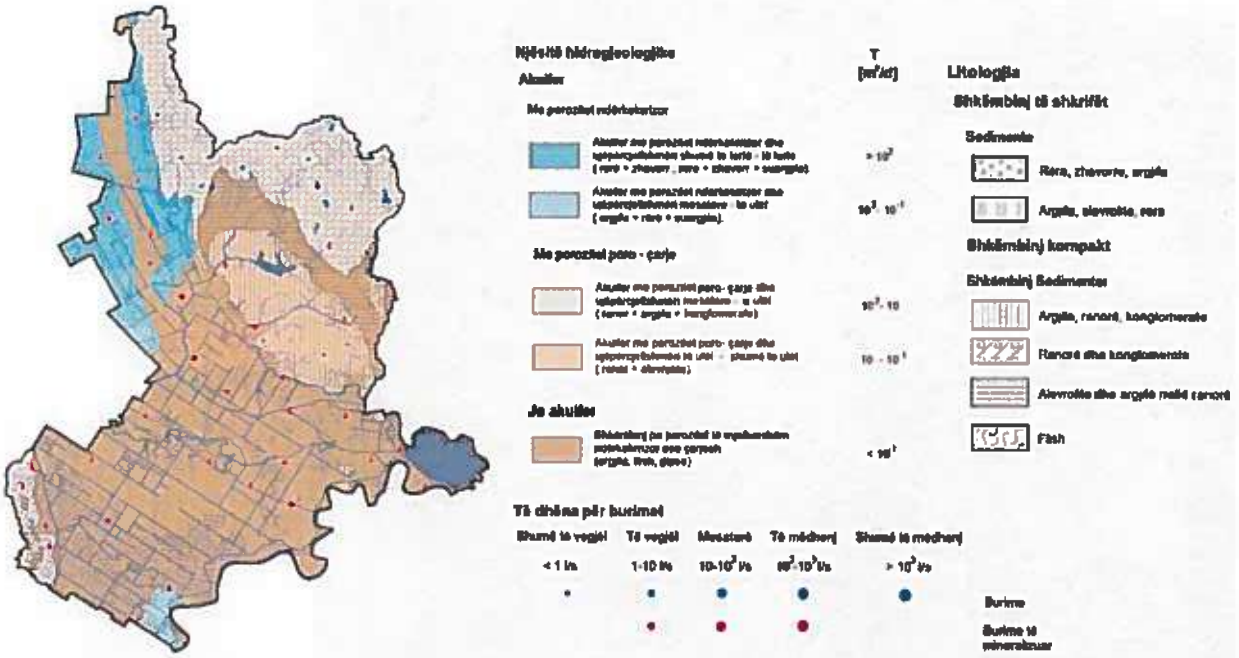
Në zonën jugore të bashkisë së Lushnjes kemi edhe akuifere me porozitet ndërkokrrizor dhe ujëpërcjellshmëri mesatare- të ulët. Kjo zonë nuk është shumë e madhe dhe gjendet afër vendbanimit Imsht. Shkëmbinjtë në këtë zonë janë shkëmbinj të shkrifët sedimentarë të tipit argjilor, avrolit dhe ranor.

- **Analiza hidrografike**

Territori i bashkisë Lushnje kufizohet nga rrjedhat e dy lumenjve kryesorë. Në veri të territorit kemi kalimin e lumit Shkumbin, ndërsa në juglindje, në kufirin me bashkitë Roskovec dhe Ura Vajgurore, kemi rrjedhën e lumit Seman. Përveç lumenjve kemi edhe disa rezervuare dhe liqene, si: rezervuari i Thanës, liqeni i Kasharajt, liqeni i Lushnjes. Ia vlen, gjithashtu, të përmendim edhe kanalet vaditëse, të cilat shtrihen përgjatë pjesës fushore. Ndër këto kanale mund të përmendim tri më të rëndësishmet, të cilat dalin nga rezervuari i Thanës: kanalin Emisar, kanalin përgjatë Semanit, si dhe kanalin që shkon drejt veriut përmes qytetit të Lushnjes. Për më tepër, në qytetin e Lushnjes kemi edhe rrjedhën e përroit të Lushnjes, i cili buron nga liqeni i Kasharajt. Ky përrua ka luajtur rol edhe si element i fortë i qytetit të Lushnjes, duke ndikuar në zhvillimin territorial të tij.

Pavarësisht pasurive të shumta ujore që kemi në këtë bashki, shfrytëzimi i tyre, ndonjëherë i bërë pa kritere, ka sjellë disa probleme. Problemet më të shumta i kemi në zonën jugore, ku ky shfrytëzim i ujërave mund të çojë në aktivizimin e ujërave me mineralizim të lartë. Kjo situatë duhet vlerësuar e studiuar në mënyrë shkencore.

Figura 5. Analiza e mbivendosjes së hidrogjeologjisë dhe hidrografisë për bashkinë e Lushnjes

Burimi: SHGJSH; Përgatitur nga Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

1.1.4 Analiza e gjeorreziqeve

Gjeorreziqet janë rreziqe me natyrë natyrore që mund t'i kanosen një zone. Origjina e këtyre rreziqeve është:

- Gjeologjike - tërmete, rënie shkëmbinjsh, rrëshqitje tokash
- Atmosferike - stuhi bore, stuhi ere, thatësira
- Hidrologjike – përmbytje
- Biofizike - zjarre në pyje, epidemi.

Bashkia Lushnje përbëhet nga formacione gjeologjike të depozitimeve të Kuaternarit (në pjesën jugore dhe qendrore) dhe mollasa miocen-pliocenike (pjesa verilindore). Këta faktorë ndikojnë në rritjen e mundësisë për rreziqe gjeologjike, pasi janë shtresa toke më të ndjeshme.

Rreziqet gjeologjike që hasen në këtë bashki përfshijnë edhe rrëshqitjen e tokave sidomos në afërsi të vendbanimeve Zhama, Hysgjokaj dhe në kufirin me bashkinë e Belshit. Përgjatë kufirit të zonave fushore dhe kodrinore Dushk, Lushnje, Karbunarë e Poshtme, Fier-Shegan, Kolonjë kemi shkëputje aktive. Nga ana tjetër, për shkak të sasive të mëdha të reshjeve gjatë vjeshtës, shpesh kemi edhe përmbytje për shkak të fryrjes dhe daljes së lumenjve nga shtrati i tyre. Këtë e hasim sidomos në jug të bashkisë, ku lumi Seman paraqet rrezik.

Duke patur parasysh rreziqet që i kanosen kësaj bashkie, mund të merren masa të ndryshme për parandalimin e tyre që pasojat të jenë sa më pak negative. Masat paraprake që mund të merren para se një fatkeqësi të ndodhë janë: njoftimi i publikut për rreziqet e ndryshme, trajnimi i skuadrave që të mund të përgjigjen në rast emergjence etj. Gjithashtu, me rëndësi është edhe studimi i masave parandaluese (pastrimi i kanaleve, përdorimi i zgjuar i tokës, shtimi i vegjetacionit etj) që mund të zbatohen për të ndaluar katastrofën.

Figura 6. Rrëshqitje e dherave në rezervuarin Hysgjokaj

Burimi: SHGJSH

- **Analiza e rrezikut sizmik**

Tërmetet janë dukuri natyrore ose artificiale të cilat mund të shaktojnë dëme të mëdha në njerëz dhe në materiale. Ato shkaktohen nga disa faktorë, si: përplasja e pllakave të Tokës, shpërthimet nëntokësore etj. Duke qenë se janë të paparashikueshme ato shkaktojnë akoma më shumë dëme, pasi parandalimi i tyre është i paarritshëm. Megjithatë, njohja e efekteve dhe e zonave më të prirura për aktivitet të lartë sizmik pakëson pasojat negative të tërmeteve. Shqipëria bën pjesë në zonën sizmike alpine, ku gjenerohet rreth 15% e energjisë sizmike të globit tokësor[11]. Përveç pllakave sizmike, kemi edhe mikropllaka, të cilat janë njësi më të vogla ndarëse. Për vendin tonë më shumë rëndësi paraqet mikropllaka Adria, e cila shtrihet ndërmjet pllakës Afrikane dhe asaj Euro-Aziatike. Përplasja e pllakës Adria me Albanidet është shkaku kryesor i tërmeteve në vend dhe, si pasojë, kemi një aktivitet të theksuar sizmik. Shqipëria karakterizohet nga zona me aktivitete sizmike të ndryshme:

- Mikro- aktivitet sizmik intensiv: 1.0<M<3.0
- Tërmete të vogla, por që ndodhin më shpesh: 3.0<M<5.0
- Tërmete të rralla me madhësi mesatare: 5.0<M<7
- Tërmete më të rralla të forta: M>7

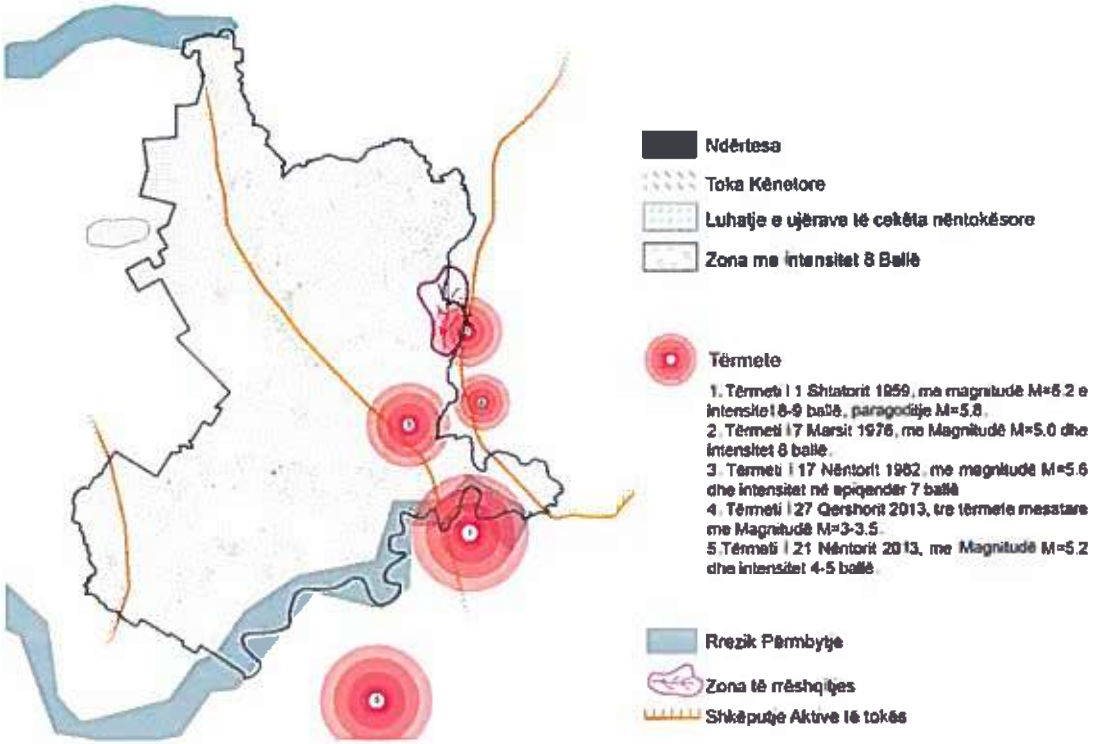
Bashkia Lushnje bën pjesë në zonën me intensitet 8 ballë. Tërmete të tilla vlerësohen me shumë rreziqe dhe mund të sjellin shumë dëme. Historiku i bashkisë Lushnje është i pasur me raste tërmetesh të cilat ose kanë pasur epiqendrën në territorin bashkiak, ose efektet e tyre janë ndier edhe në bashki. SHGJSH-ja rendit një sërë tërmetesh[12] që kanë pasur më shumë dëme dhe kanë ndodhur në afërsi të ose në territorin e bashkisë së Lushnjes:

1. Tërmeti i 17 gushtit 1959, me magnitudë M=5.8 e intensitet VII ballë, në Lushnje

2. Tërmeti i 1 shtatorit 1959, me magnitudë M=6.2 e intensitet VIII-IX ballë, i cili goditi fshatrat në afërsi të urës së Kuçit (Lushnje), si dhe Lushnjen, Fierin, Rrogozhinën. Ky tërmet pati paragoditje të fuqishme deri M=5.8, e cila gjithashtu shkaktoi dëme. Gjatë këtij tërmeti pati çarje në depozitimet e buta shoqëruar shpeshherë me shatërvanë uji e rërë. Në Seman pati rrëshqitje të brigjeve. Në Lushnje u shembën plotësisht 51 shtëpi dhe u dëmtuan rëndë 407 të tjera. Dëme pati edhe në qytetin e Fierit e Beratit.
3. Tërmeti i 7 tetorit 1959, me magnitudë M=5.5 dhe intensitet VII ballë, në Lushnje
4. Tërmeti i 18 marsit 1962, me magnitudë M=6.0 ballë dhe intensitet VIII ballë, dëmtoi qytetin e Fierit, Lushnjes, Ballshit dhe fshatrat përreth. Pati 5 veta të vrarë, 77 të plagosur, u dëmtuan rreth 2,700 shtëpi, nga të cilat 1,000 mbetën të pabanueshme, u dëmtuan objekte social- kulturore, ujësjellësi dhe rrjeti elektrik i Fierit. Në fshatrat Mbrostar e Vërri u vunë re çarje në depozitimet e shkrifëta, të cilat u shoqëruan me burime uji të përzier me baltë, rërë dhe gaz. Fshati i Rërësit, u shkatërrua thuajse tërësisht. Çarjet shkuan deri në 100 m gjatësi dhe 40 cm gjerësi. Tërmeti pati dukuri të shumta trojesh, pseudovullkane rëre e balte, rrëzime të brigjeve të lumenjve Gjanicë, Seman e Vjosë
5. Tërmeti i 7 marsit 1976, me magnitudë M=5.0 dhe intensitet VII ballë, në rajonin Lushnje-Ballsh
6. Tërmeti i 17 nëntorit 1982, me magnitudë M=5.6 dhe intensitet në epiqendër 7 ballë, preku rëndë zonat Fier, Lushnje e Berat. Dëmet e tij ishin shumë të mëdha për shkak të zonës tepër të populluar dhe ndërtimeve shumë të dobëta. Pati 1 të vrarë, u dëmtuan 16,534 godina banimi dhe 405 objekte social-kulturore. Epiqendra e tij u lokalizua në Roskovec, por u ndje në të gjithë vendin e deri në Itali
7. Tërmeti i 27 qershorit 2013. U regjistruan tri tërmete mesatare me magnitudë M=3-3.5 në zonën Lushnje-Belsh
8. Tërmeti i 21 nëntorit 2013, me magnitudë M=5.2 dhe intensitet IV-V ballë, në lindje të Lushnjes, por është ndier edhe në Roskovec, Patos e Marinzë të Fierit
9. Tërmeti i 19 majit 2014, me magnitudë M=5.2, në lindje të Lushnjes.

Parandalimi i tërmeteve nuk mund të arrihet, por njohja e intensitetit sizmik dhe e historikut mundëson krijimin e kritereve dhe standardeve që duhen patur parasysh për ndërtimet në zonë.

Figura 7. Analiza e gjeorreziqeve në bashkinë e Lushnjes

Burimi: SHGJSH; Përgatiti: Co-PLAN, 2016

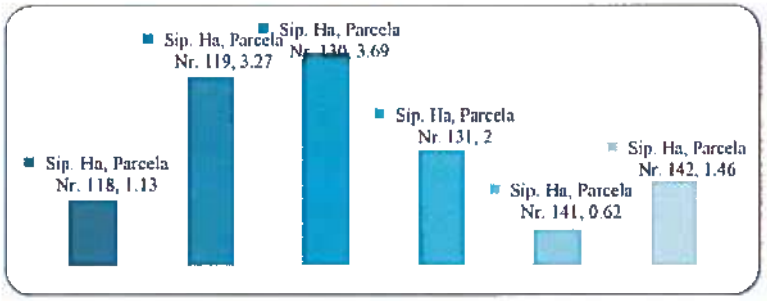
1.1.5 Analiza e bonitetit të tokave

Bashkia e Lushnjes mbetet furnizuesi kryesor i vendit dhe i eksportit me produkte bujqësore. Me kategorinë e bujqësisë, mbizotëruese në përdorimin e tokës me 77 % të territorit të bashkisë, tokat bujqësore të Lushnjes karakterizohen nga cilësia e lartë e dheut dhe prodhueshmëria e lartë.

Pavarsisht mungesës së një informacioni të saktë mbi kategorinë e tokës sipas klasës së bonitetit të tokave (sipërfaqet), në bashkinë Lushnjes mbizotërojnë tokat me bonitet të lartë të kategorisë I-IV.

Megjithatë, sipërfaqe të ndryshme të tokës në bashkinë Lushnje janë ***toka të kripura***, moçalore ose aluvionale. Vetëm në fshatin Plug në NjA-në Golem, për shembull, sipërfaqja e tokave të kripura arrin në 12.17 ha. Kjo sipërfaqe do të ishte shumë herë më e madhe në rast se do të gjendeshin të dhënat rreth tokave të kripura në rang bashkie

Figura 8: Tokat e kripura në Plug (në ha) sipas numrit të parcelave

Burimi: Njësia Administrative Golem, 2015

1.1.6 Analiza e gjeomonumenteve, monumenteve dhe zonave të mbrojtura

Gjeomonumentet janë zona natyrore që paraqesin interes të veçantë përsa i përket mënyrës si janë krijuar, rrallësisë, vlerave historiko- kulturore ose funksionit të tyre si pika interesi. Për nga rëndësia, gjeomonumentet ndahen në[13]:

- Gjeomonumente me vlera ndërkombëtare
- Gjeomonumente me vlera kombëtare
- Gjeomonumente me vlera rajonale

Në bashkinë e Lushnjes ndodhen dy gjeomonumente. Gjeomonument me rëndësi kombëtare është Prerja në Ardenicë, i cili është një pus (shpim) strukturor në skajin verior të monoklinalit Patos-Marinzë-Ardenicë, paksa në jug të Manastirit të Ardenicës, në formacionet mollasike të Ultësirës Pranë- Adriatike. Prerja e përshkuar nga ky pus strukturor 6,700 m i thellë është: 0-1,040 m pliocen; 1,040-3,480 m tortonian-mesinian; 2,480-4,330 m brudigalian-akuitanian; 4,330-5,670 m flishi i oligocenit dhe 5,670-6,700 m tortonian. Pusi ka vlera shkencore gjeologjike.

Gjithashtu, në këtë bashki kemi edhe gjeomonumentin me vlera rajonale të Burimit Termal të Karbunarës. Ai ndodhet në pjesën lindore të fshatit Karbunarë, në lartësinë 50 m mbi nivelin e detit dhe rreth 10 m mbi shtratin e përroit që vjen nga Karbunara e Vogël. Ka 4-5 burime në rrëzën e shpatit jugor të një kodrine të vogël, por dy janë më të rëndësishmet. Uji ka përmbajtje gazi sulfhidrik dhe era e tij ndihet dhjetëra metra larg burimeve. Banorët kanë krijuar dy gropa me diametër rreth 6 m dhe thellësi 30 cm, ku futen për kurimin e sëmundjeve të lëkurës. Efekti i ujit është më i madh nëse e lyen trupin me baltën që gjendet brenda pellgut[14].

- **Sipërfaqet pyjore**

Bashkia e Lushnjes ka 14.1 km^2 toka pyjore me pronësi publike dhe private. Fondi pyjor publik zotërohet e administrohet nga Drejtoria e Përgjithshme e Shërbimit Pyjor dhe organet e qeverisjes vendore. Subjektet juridike ose fizike apo organet e qeverisjes vendore mund të kërkojnë pjesë nga ky fond pyjor kombëtar për ta kthyer në truall për destinacione specifike të parashikuara në ligj, gjë që realizohet me miratimin e ministrit për sipërfaqe deri në 1 ha, me vendim të Këshillit të Ministrave për sipërfaqe nga 1 deri në 100 ha, si dhe me ligj të veçantë për sipërfaqe mbi 100 ha.

- **Zonat e mbrojtura**

Në bashkinë e Lushnjes ndodhen 9 monumente kulture të kategorisë së parë, të cilat administrohen sipas ligjit nr. 9048, datë 7.4.2003 "Për trashëgiminë kulturore". Ndonëse Lushnja nuk ka parqe apo rezervate të mbrojtura, aty ndodhen 5 monumente natyrore (Zonë e mbrojtur, kategoria III), të shpallura me VKM nr. 676, datë 20.12.2002.

Ndër monumentet më të rëndësishme të kulturës në territorin e bashkisë së Lushnjes mund të përmendim[15]:

1. **Çezmja e Kongresit**, ndodhet pranë Shtëpisë Muze "Kongresi i Lushnjës" dhe me mbishkrimin që përkujton datën historike të punimeve të këtij kongresi. Përveç vlerës përkujtimore, ajo përfaqëson një shembull interesant në traditën e çezmave të vendit tonë.
2. **Muzeu i Kongresit të Lushnjës** ndodhet pranë qendrës së qyteti të Lushnjes dhe është e tipit dykatëshe beratase. Sipër catisë ka një kullë të vogël me gjashtë dritare e quajtur ndryshe "konaku i Hankove". Kjo shtëpi mendohet të jetë ndërtuar ne gjysmën e dytë të shek XIX, dhe nuk ruan gjurmë të hajateve. Sipas fotografise të vitit 1920, mësohet se ngrehina bën pjesë në grupin e banesave të hapura. Këtu u mbajt Kongresi i Lushnjes,

ngjarje më rëndësi historike, nga ku u morën disa vendimë për qeverisjen e Shqipërisë, nga ku përmendim edhe vendosjes e Tiranës si kryeqyetet.

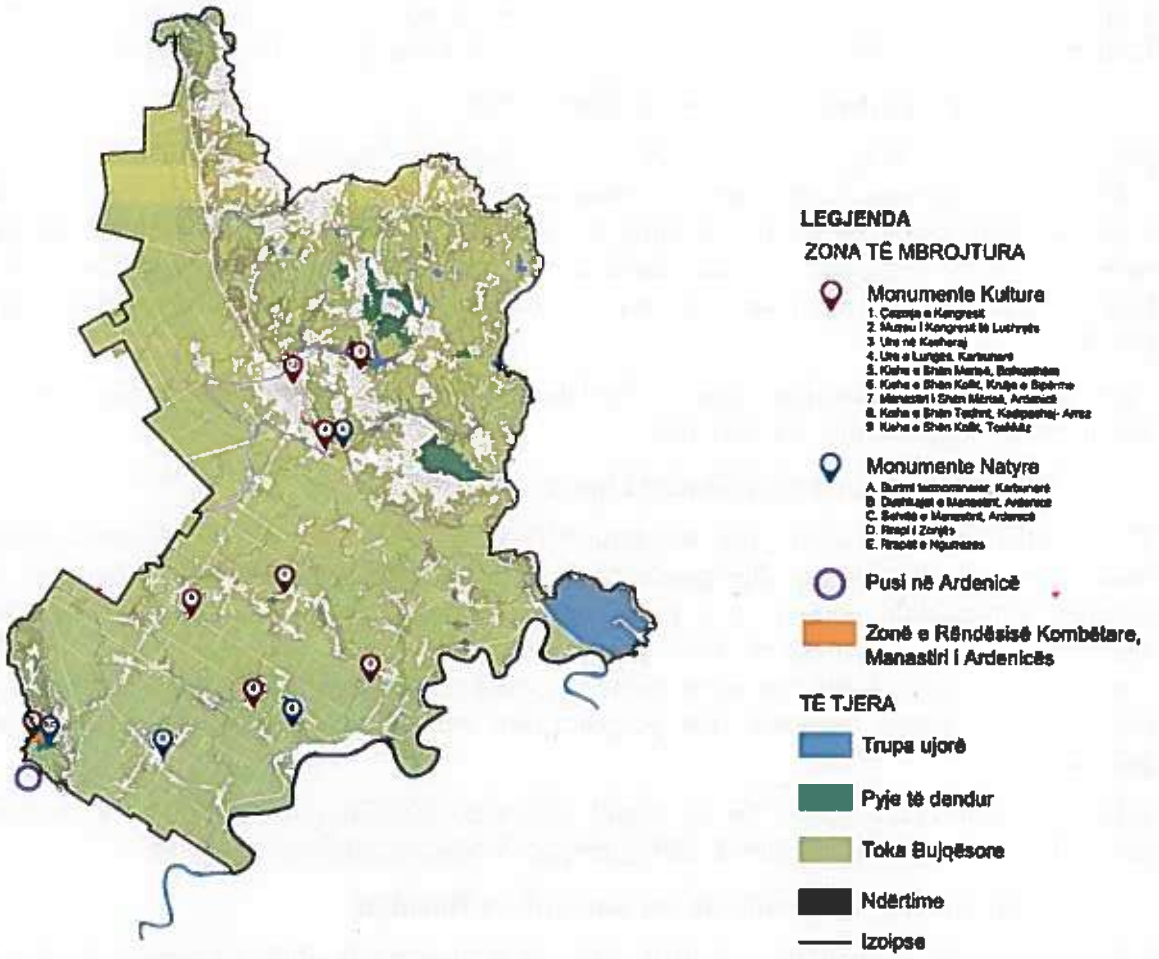
3. **Ura në Kasharaj** është urë guri mesjetare, dhe ruhet si monument kulture. Njihet nga vendasit si ura e Sefës dhe është e ndërtuar me një hark dhe rreth 2.30 m e gjërë. Këmba perëndimore mbështetet mbi shkëmbinj natyrorë të gdhendur.
4. **Ura e Lungës**, Karbunarë Njihet edhe me emrin ura e Begëve dhe dikur mendohet të ketë shërbyer për të dërguar në kalanë e Stan Karbunarës. Ndërtohet nga dy harqe, ku njëri është më i madh se tjetri, dhe për nga teknika e ndërtimit mendohet që I përket periudhës mesjetare.
5. **Kisha e Shën Marisë**, Bishqethëm. Sipas gojëdhënave, kisha mendohet të jetë ndërtuar në vitin 1198. Në vitin 1600 ajo u shkatërrua komplet nga turqit, por në vitin 1750 ajo u rindërtua përsëri mbi themelet e vjetra. Kjo kishë është e variantit të kishave të Myzeqesë, të cilat njihen nga naosi dhe hajatet që e rrethojnë nga tre anë. Gjithashtu kisha njihet edhe për pikturat murale të tipit të afreskeve, të punuara nga piktorët grabovarë Johan Cetiri dhe e Gjergjit, së bashku me nipin e tij Ndinin. Pikturat janë realizuar më 1798.
6. **Kisha e Shën Kollit**, Krutje e Sipërme. Nuk dihet saktësisht data e ndërtimit të kësaj kishe, por mendohet të jetë realizuar nga mesi I shek. XVII. Ajo është pikturuar në vitin 1811 nga Nikolla Cetiri nga Grabova. Edhe kjo kishë është e variantit të kishave të Myzeqesë.
7. **Manastiri i Shën Mërisë**, Ardenicë ngrihet në një vend dominues në kodrat me të njëjtin emër, në lartësinë 200 m mbi nivelin e detit. Nuk ka të dhëna të sakta mbi kohën apo nga kush është ngritur ky manastir, megjithatë mendohet të jetë ndërtuar në shek. XIII, në vendin ku prej kohësh ishte ë ngritur kapela e Shën Triadhës. Në anën perëndimore të ndërtesës janë zbuluar gjurmë të rrugës antike Egnantia. Ngjitur me kishën lartësohet kumbanorja në formë katrore dhe e bardhë, e ngjashme më atë të Pojanit. Në këtë manastir, igumeni Nëktar Terpo, me origjinë nga Voskopoja, në vitin 1731 shkroi një luatje të shkurter në formë afresku, në katër gjuhë: latinisht, greqisht, arumanisht dhe shqip. Në vitin 1741, banorët e krishterë të fshatit të Ardenicës, i kërkuan kazasë së Karbunarë autorizim për restaurimin e manastirit, gjë e cila u realizua më 1743, me nismën e peshkopit të Beratit, me origjinë nga Bubullima (Lushnje). Ky manastir njihej deri në Greqi për bibliotekën e tij të pasur, dhe këtu vinin të studionin shumë studiues fetarë, dhe gjithashtu ka pasur në internat një gjimnaz klasik për më tepër se 50 nxënës. Për fat të keq më 1932, ra një zjarr në pjesën ku ishtë biblioteka, i cili shkatërroi pjesën më të madhe të librave.Ky manastir njihet edhe për dekoracionin mural që u realizua më 1745, vepër e artistëve vëllezër Kostandin dhe Athanas Zografi. Gjithashtu ka edhe dy mbishkrime në këtë manastir që tregojnë dy data të ndryshme. Mbishkrimi i parë, i vendosur në hurjen qëndrore të Manastirit, mban datën 1 Maj 1477, ndërsa mbishkrimi tjetër që ndodhet në brendësi të naosit jep vitet 1743 -1744, pikërisht përiudha e pikturimit të kishës.
8. **Kisha e Shën Todhrit**, Kadipashaj- Arrëz, është pikuruar nga Johan Cetiri dhe nipi i tij Nikolla në vitin 1801. Ndryshe nga kasha të tjera të Myzeqesë, këtu naosi, narteksi dhe hajati janë të dalluara nga njëri tjetri. Naosi është i tipit bazilikal.
9. **Kisha e Shën Kollit**, Toshkëz është ndërtuar në vitin 1811 dhe është pikturuar nnë 1813 nga Johani dhe Nikolla Cetiri nga Grabova. Edhe kjo kishë është e variantit të kishave të Myzeqesë.

Ndër monumentet e natyrës do të përmendim:

1. Burimi termominerar, Karbunarë- Gjeomonument me vlera rajonale[16]
2. Dushkajat e Manastirit, Ardenicë

3. Selvitë e Manastirit, Ardenicë
4. Rrapi i Zonjës
5. Rrapët e Ngurrezës

Figura 9. Analiza e monumenteve dhe e zonave të mbrojtura të bashkisë së Lushnjes

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

1.2 Dokumentet e planifikimit të hartuara më parë

- **Strategjia rajonale e qarkut të Fierit**

Raporti mbi Strategjinë Rajonale të Zhvillimit (SRZH), 2003-2015, nuk është një dokument ligjor, por jep një kornizë afatgjatë për zhvillimin e qarkut të Fierit duke përdorur Objektivat e Mjëvjeçarit (OM) [17] për të ndërtuar synime rajonale brenda një kuadri afatgjatë.

Strategjia paraqet një panoramë të gjerë të profilit të qarkut në katër kategori kryesore: profilin ekonomik, institucional, shoqëror dhe atë mjedisor, duke i analizuar këto çështje me imtësi. Ajo, gjithashtu, parashtron objektivat dhe synimet për trajtimin e nevojës për sisteme ujësjellësish, degradimin e mjedisit, si dhe problemet e lidhura me kujdesin shëndetësor, frekuentimin e dobët

të shkollës, papunësinë etj. Strategjia vjen si një përmbledhje e disa pikave dhe objektivave kryesore për secilën fushë me përparësi të specifikuar më sipër.

Më konkretisht, strategjia propozon ngritjen e tregjeve rajonale dhe pikave të grumbullimit, industrializimin e mëtejshëm të bujqësisë, nxitjen e projekteve profesionale, rikonstruktimin e ndërtesave shkollore, hartimin e planit të menaxhimit të burimeve natyrore dhe krijimin e një industrie të riciklimit në Lushnje. Të gjitha pikat sa më sipër, me një theks të veçantë në ngritjen e pikave të grumbullimit, u morën parasysh në Strategjinë e Zhvillimit të Territorit të Bashkisë Lushnje, dhe zbërthehen në objektiva dhe projekte më konkrete dhe në propozimet e PPV.

- **Plani i Përgjithshëm Kombëtar (2015 -2030)**

Plani Kombëtar është një nismë e marrë nga qeveria dhe drejtuar nga Ministria e Zhvillimit Urban (MZHU) dhe Agjencia Kombëtare e Planifikimit të Territorit (AKPT) dhe ka për qëllim krijimin e një platforme drejtuese për një zhvillim të qëndrueshëm urban, ekonomik, social dhe mjedisor në territor. Plani kombëtar vlerëson potencialet aktuale dhe perspektive të zhvillimit në bazë të balancimit të burimeve natyrore, të nevojave ekonomike dhe sociale, si dhe interesave publike dhe private.

Plani Kombëtar e parashikon zonën e Divjakë-Lushnjes si një qendër plotësuese me prioritet zhvillimin e bujqësisë dhe agroturizmit

- **Plani i integruar ndërsektorial i bregdetit**

Plani i integruar ndërsektorial për bregdetin (PINS) shërben si sistem rregullues për sigurimin e standardeve në planifikimin dhe garantimin e instrumenteve që mundësojnë shërbime cilësore turistike. Pavarësisht se plani nuk parashikon ndërhyrje konkrete në territorin e bashkisë së Lushnjes, ai e pozicionon atë në zonën qendrore, ku bëjnë pjesë zonat e mbrojtura të Divjakës dhe Nartës dhe cilësohet si një nga zonat më të rëndësishme bujqësore. Plani parashikon se kjo zonë mund të jetë "Parku Bujqësor" me përqendrimin më të lartë të agroturizmit dhe marketeve ushqimore.

Cdo parashikim i Panit Kombëtar dhe Planit Ndërsektorial të Bregdetit është marrë parasysh gjatë hartimit të Strategjisë dhe Planit të Përhgjithshëm Vendor të Bashkisë Lushnje.

- **Plani strategjik i zhvillimit për komunën e Dushkut**

Ky plan strategjik, hartuar në vitin 2013, është një iniciativë e hershme e kryetarit të komunës dhe banorëve të saj. Plani analizon gjendjen ekzistuese të komunës në të gjithë spektrin e fushave të saj, potencialet ekonomike të orientuara kryesisht drejt bujqësisë dhe blegtorisë, çështjet e mirëqenies social- ekonomike, mjedisit dhe infrastrukturave.

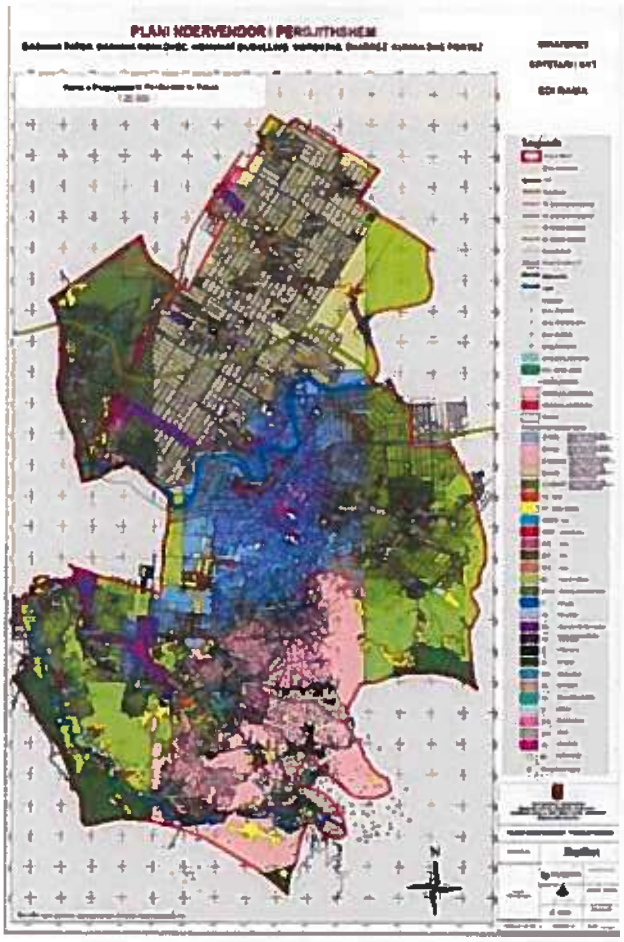
Ndër të tjera, plani strategjik për komunën e Dushkut propozon:

- Krijimin e pikave të grumbullimit dhe ruajtjes së produkteve të freskëta bujqësore;
- Ngritjen e një impianti seleksionimi, sistemimi dhe paketimi të produkteve bujqësore;
- Ngritjen e një tregu të shitjes me shumicë, i mbështetur nga një rrjet pikash tregtimi;
- Përmirësimin e gjendjes së rrugëve ndërkomunale;
- Rehabilitimin e pyjeve dhe nxitjen e prodhimit të ullirit etj.
- Sikurse shprehet dhe në Strategjinë e Zhvillimit të Territorit, PPV Mat, merr në konsideratë të gjitha objektivat strategjikë të përmendura më sipër nga Plani Strategjik i Zhvillimit për komunën e Dushkut.

- **Plani ndërvendor i përgjithshëm**

Plani ndërvendor i përgjithshëm u hartua në vitin 2013 nga GR Albania & Abkons me financim të Bankers Albania dhe synon të krijojë një vizion rajonal të zhvillimit të territoreve të 6 ish-njësive vendore: bashkia Patos dhe Roskovec, komunat Bubullimë, Mbrostar, Zharrëz, Kuman dhe Portëz. Objektivat strategjikë të propozuar nga ky plan fokusohen në katër fusha prioritare: ato të zhvillimit urban, social ekonomik, mbrojtjes së mjedisit dhe zhvillimit të infrastrukturave dhe shërbimeve.

Figura 10: Harta e përdorimit të tokës sipas planit ndërvendor të përgjithshëm

Burimi: Plani Ndërvendor i Përgjithshëm, Bashkia Fier

Ky plan e përcakton komunën Bubullimë si një zonë me prioritet zhvillimin e bujqësisë dhe me zhvillim të ulët të industrisë së hidrokarbureve në pjesën jugore të saj, duke vënë theks të fortë në ruajtjen e monumenteve të kulturës si Kisha e Bubullimës dhe monumenteve të natyrës.

Duke iu referuar planit të investimeve kapitale, plani ndërvendor parashikon një sërë investimesh për komunën Bubullimë, si më poshtë:

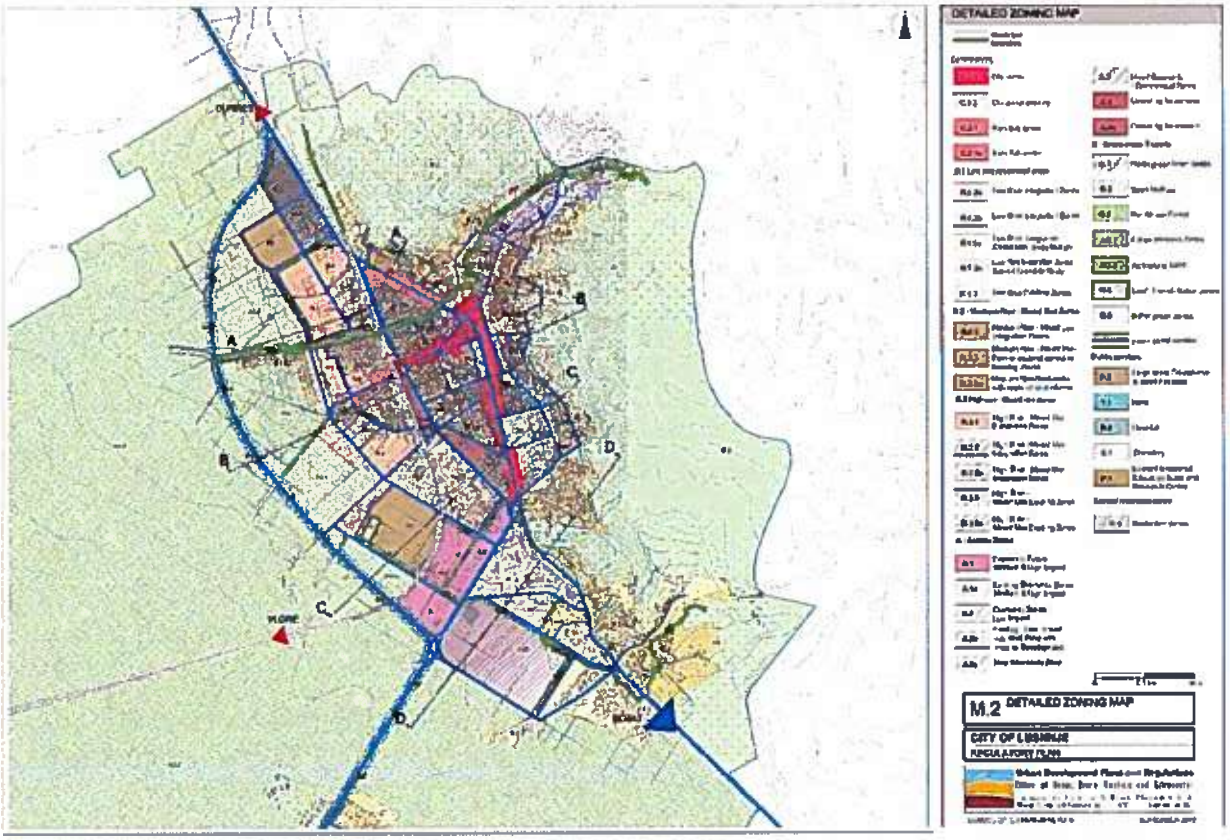
- Ndërtimin e një impianti kompakt trajtimi të rrjetit të kanalizimit;
- Ndërtimin e vendgrumbullimit të mbetjeve të ngurta dhe vendosjen e koshave dhe kazanëve riciklues në të gjithë komunën;
- Kryerjen e punimeve rehabilituese për përmirësimin e sistemit të furnizimit me ujë;

- Ndërtimin dhe rehabilitimin e rrugëve ndërkomunale përfshirë ndriçimin dhe sinjalistikën;
- Rehabilitimin e sistemit ujitës me qëllim nxitjen e mëtejshme të prodhimit bujqësor;
- Ndërtimin e një tregu për tregtimin me shumicë të produkteve bujqësore.
- Pavarësisht se PPV merr në konsideratë të gjitha pikat sa më sipër, në dokumentin e Vlerësimit Strategjik Mjedisor mbahet një qëndrim kritik ndaj zonës së zgjerimit të pusshpimeve të naftës (e cila prek njësinë administrative Bubullimë), duke vënë theks në ruajtjen dhe konservimin në mënyrë rigoroze të tokës bujqësore.
    - **Plani i Përgjithshëm Vendor për bashkinë e Lushnjes**

Plani i Përgjithshëm Vendor për bashkinë e Lushnjes u përgatit në kuadër të projektit LAMP II nga qeveria shqiptare në 2009-2010. Projekti përfshinte përgatitjen e planeve urbane dhe të rregulloreve të kontrollit të zhvillimit, si dhe programet e infrastrukturës së investimeve kapitale për katër qytete të Shqipërisë, përfshirë këtu edhe qytetin e Lushnjes, me qëllim rritjen e kapaciteteve urbane të menaxhimit të tokës.

Për hartimin e planit metodologjia e punës u strukturua në tri faza kryesore, si më poshtë:

Figura 11. Harta e përdorimit të tokës sipas planit të përgjithshëm vendor për Lushnjen, 2012

Burimi: Plani i Përgjithshëm Vendor për Bashkinë e Lushnjes, 2013

Analiza e thelluar e qytetit jep një studim të plotë dhe analitik të gjendjes ekzistuese të qytetit të Lushnjes, e parë kjo në të gjitha aspektet dhe çështjet e lidhura me të. Kjo analizë do të përfshijë gjetjet nga pikëpamja territoriale dhe e kushteve fizike të territorit, zhvillimi ekonomik, gjendja social-ekonomike, infrastrukturat, gjendja mjedisore etj.

Politika e zhvillimit prezanton vizionin dhe strategjinë e zhvillimit të qytetit. Sipas këtij vizioni, Lushnja do të integrohet brenda zonës së zhvillimit Tiranë-Durrës dhe drejton zgjerimin e rajonit metropolitan drejt jugut. Në këtë kuadër, Lushnja do të shihet si porta dhe nyja kryesore për transportin, paketimin dhe shpërndarjen e mallrave nga zona jugore drejt Tiranës, Durrësit e më tej. Vizioni parashikon nxitjen e mëtejshme të sektorit të prodhimit dhe përpunimit ushqimor, bazuar në prodhimin rajonal bujqësor. Qyteti do të gëzojë një strukturë urbane të mirëpërcaktuar dhe të përmirësuar, të pasur me shërbime dhe infrastrukturë.

Zhvillimi i planit urban të bashkisë konsiston në një plan strukturor hapësinor investimesh dhe një plan rregullues. Në këtë kuadër, Plani i Përgjithshëm Vendor specifikon si investime kapitale: rehabilitimin e sistemit urban të furnizimit me ujë, ndërtimin e një sistemi grumbullimi gjithëpërfshirës, ndërtimin e një parku bashkiak në perëndim të qytetit, rehabilitimin e rrugëve dhe krijimin e një porte të dytë hyrëse etj. Veç të tjerash, plani urban i bashkisë parashikon zgjerimin e qendrës së qytetit drejt veriut dhe perëndimit duke siguruar vëllime më të mëdha ndërtimi, zhvillimin e një parku të ri industrial apo qendre logjistike në pjesën jugore të qytetit, hapjen e një zone të re të shitjes me shumicë në pjesën jugore të qytetit etj.

Plani i Përgjithshëm Vendor nuk lë pa specifikuar gjithashtu dhe ndërhyrje të tjera në krijimin e hapësirave publike dhe itinerareve të gjelbra brenda qytetit, rikonstruktimin e megastrukturave, kopshte, spitale, qendra shëndetësore etj., krijimin e dy zonave turistike, hapësirave sportive etj.

Plani i Përgjithshëm vendor për Bashkinë e Lushnjes, 2013 ka shërbyer jo vetm si nj bazë e pasur të dhënash, por gjithashtu dhe si një referencë për të kuptuar dinamikat e zhvillimit te ardhshem te qytetit te Lushnjes, tashme qender e nje bashkie te madhe. Plani i Pergjithshem Vendor i Bashkise Lushnje, merr ne konsiderate hapjen e hapsirave te gjelberta dhe ruan nje pjese te investimeve te parashikuara qe me planin e vitit 2013, nder me te rendesishmit, ndertimi i parkut periferik te qytetit te Lushnjes.

Plani i Pergjithshem Vendor, gjithashtu merr ne konsiderate propozimet e bera per rrjetin infrastrukturor, rehabilitimin e furnizimit me uje, zhvillimin e qendres ekonomike ne Jug te qytetit.

Ndryshe nga Plani i meparshem, Plani i Pergjithshem Vendor i Bashkise Lushnje, parashikon mbushjen urbane ne pjesen perendimore te qytetit te Lushnjes, dhe jo ndertimin e vellimeve te medha ne pjesen Veriore te qytetit. Kjo per arsye se aktualisht Bashkia Lushnje, regjistron nje stok te madh banesash te pashitura (ne strukturat voluminoze te ndertimit).

1.3 Pozicionimi strategjik dhe pikat e forta në territor

Bashkia Lushnje bën pjesë në qarkun Fier dhe ka si qendër të saj qytetin e Lushnjes. Ajo kufizohet në veri me bashkinë e Rrogozhinës, në verilindje me bashkinë e Peqinit, në lindje me bashkinë e Belshit, në juglindje me bashkinë Ura Vajgurore, në jug me bashkinë e Roskovecit, në jugperëndim me bashkinë e Fierit dhe në perëndim me bashkinë e Divjakës. Bashkia ka një sipërfaqe prej 372.72 km² dhe ka në përbërje të saj 11 njësi administrative, të cilat janë: Lushnje, Allkaj, Bubullimë, Hysgjokaj, Golem, Dushk, Karbunarë, Ballakat, Fier-Shegan, Kolonjë dhe Krutje. Bashkia Lushnje ka një popullsi prej 84,921 banorë.

Historikisht, pozita gjeografike e ka favorizuar bashkinë Lushnje, pasi që në antikitet kemi praninë e rrugëve antike në territor. Rruga më me rëndësi është segmenti jugor i rrugës Egnatia, e cila lidhte Apollonin me Manastirin e Shën Ardenicës e më tej vazhdonte drejt Skampit. Gjithashtu, në territor kalonin edhe rrugë të tjera antike si rruga që lidhte Manastirin e Ardenicës me Bylisin.

Nga pikëpamja e infrastrukturave rrugore të sotme, bashkia Lushnje vazhdon të mbajë një pozicion mjaft të favorshëm gjeografik dhe strategjik si për shkak të pozicionimit ndërmjet dy pikave më të rëndësishme portuale (Vlora dhe Durrësi), ashtu edhe për arsye se në këtë territor kalojnë Korridori VIII dhe Korridori i Kaltër, të cilët, së bashku me Korridorin Durrës-Nish, përbëjnë korridoret më të rëndësishme të Shqipërisë. Sa i përket infrastrukturës rrugore, në bashkinë e Lushnjes kalojnë edhe rrugët shtetërore SH4 dhe SH72:

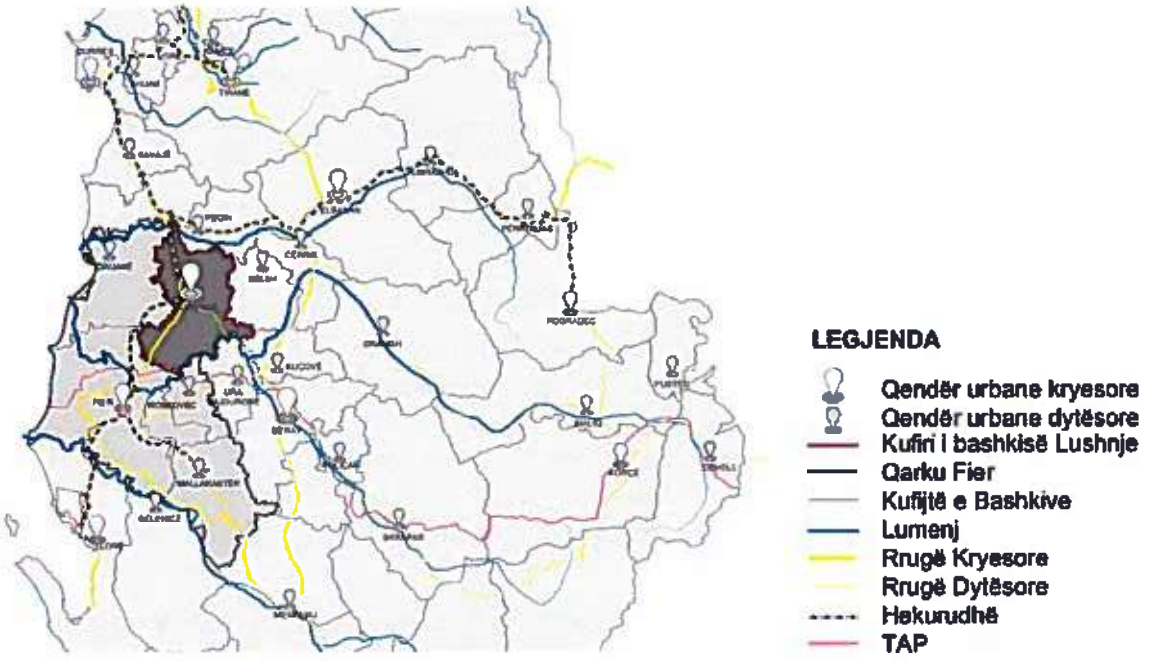
- Rruga Shtetërore 4 fillon në Durrës dhe përfundon në Kakavijë, duke kaluar në Lushnje Fier dhe Levan, ku më pas merr drejtimin për në Gjirokastër. Në vazhdim të këtij itinerari nis Route 853, e cila përfundon në Janinë.
- Rruga Shtetërore 72 është vazhdimi i rrugës së vjetër që fillon në Lushnje, kalon në Berat dhe vazhdon deri në Çorovodë.

Me infrastrukturën ekzistuese qyteti i Lushnjes ka këto distanca nga pika kryesore në Shqipëri:

- 80 km nga aeroporti i Rinasit,
- 83 km nga Tirana,
- 49 km nga porti i Durrësit,
- 29.3 km nga qyteti i Fierit,
- 66 km nga porti i Vlorës,
- 66 km nga qyteti i Elbasanit,
- 40.5 km nga qyteti i Beratit.

Gjithashtu, në bashkinë e Lushnjes kemi edhe kalimin e hekurudhës. Stacioni hekurudhor i Lushnjes ka shërbyer tradicionalisht për transportimin e pasagjerëve dhe mallrave drejt Tiranës, Fierit dhe Vlorës. Sot kjo hekurudhë i shërben më pak se 1% të popullsisë për shkak të gjendjes së keqe të saj dhe kushteve të papërshtatshme të transportit të mallrave.

Figura 12. Pozicioni gjeografik i bashkisë Lushnje në rajon

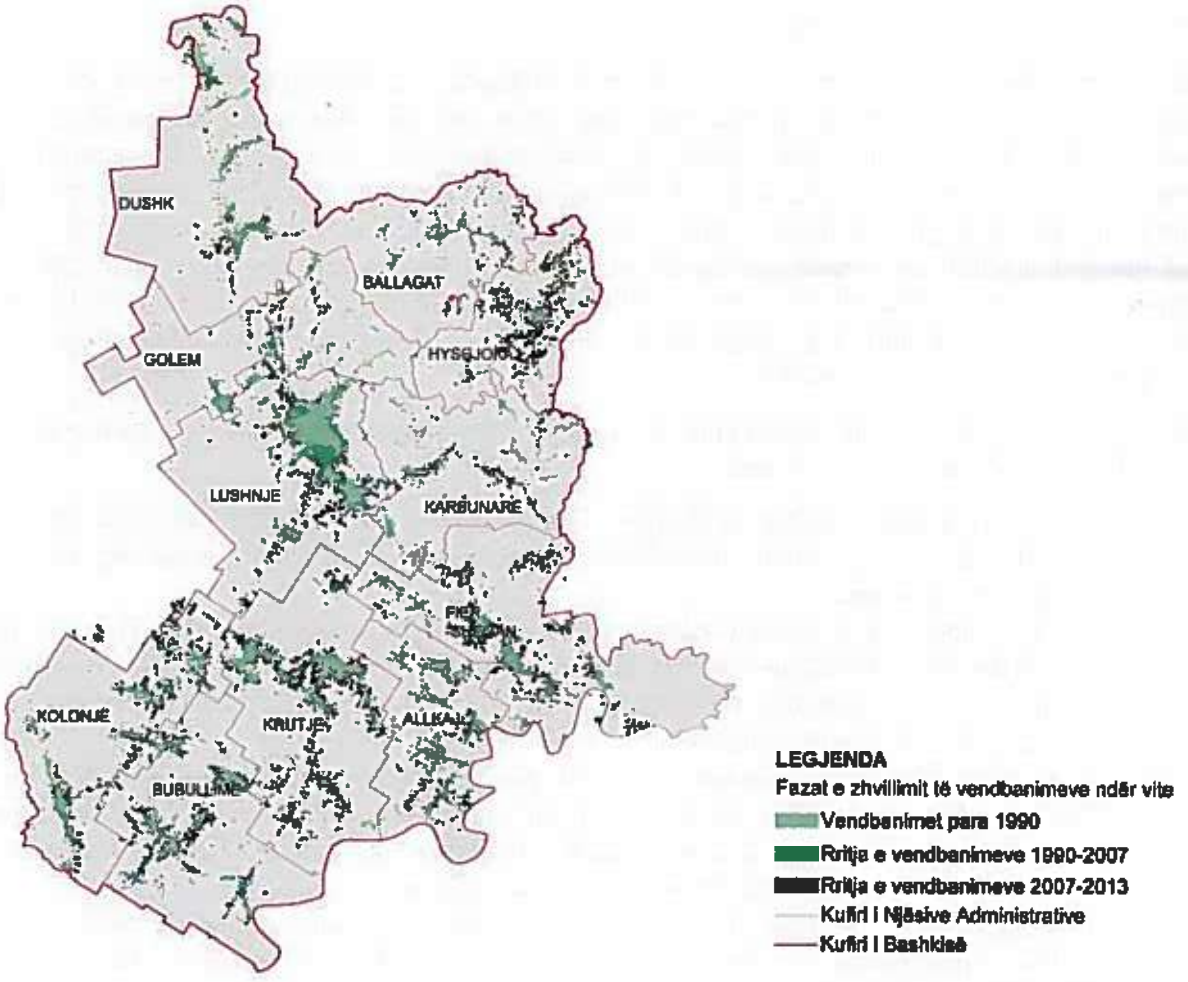

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

Bashkia Lushnje shtrihet në pjesën jugore të Ultësirës Perëndimore të Shqipërisë. Qyteti i Lushnjës, si qendër e banuar, mendohet të jetë krijuar në shek. XV dhe quhej Lusme. Në regjistrimet e para, ai paraqitet si një fshat me 15 shtëpi dhe rreth 100 banorë. Gjatë viteve 1700, pavarësisht se popullsia dyfishohet, karakteri i qendrës së banuar mbetet përsëri ai i një fshati. Vetëm në vitin 1744, Lushnja do të marrë pamjen e një qyteti, një zonë me rreth 57 shtëpi, 500 banorë, rrugë të shtruara me kalldrëm një kishë dhe një xhami. Në vitin 1923, dokumentet zyrtare pohojnë se Lushnja kishte 25,348 banorë, numër që rritet në 46,420 banorë në vitin 1937. Të njëjtat burime zyrtare tregojnë se arsyet e shtimit të popullsisë në këto vite ishin ardhja e rreth 500 familjeve.

Sa i përket zonave me rëndësi historike, mund të përmendim qendrën e Karbunarës e cila ishte dhe qendër e nahijes së Myzeqesë në kohën e Perandorisë Otomane. Një tjetër qendër e rëndësishme ka qenë dhe Manastiri i Ardenicës, i cili ka shërbyer jo vetëm si një qendër e rëndësishme fetare por dhe qendër edukimi e njohur për bibliotekën e tij.

Figura 13: Shtrirja e vendbanimeve në kohë, Bashkia Lushnje

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2015

Analiza e policentrizmit[18] (aktual dhe potencial) e paraqet bashkinë e Lushnjës si një zonë shumë të avantazhuar ndaj flukseve të lëvizjes, por jo konkurruese në lidhje me përqendrimin e popullsisë numrin e studentëve e

të hoteleve. Kjo analizë thekson karakterin rural/bujqësor të Lushnjës dhe potencialin e saj për zhvillim rural dhe si një qendër të rëndësishme bujqësore e treg rajonal. Kjo shkon në linjë dhe me natyrën e zhvillimit të zonës së Lushnjës dhe fushës së Bubullimës para viteve '90-të. Në nivel qarku, GVA-ja/frymë në industri është e lartë krahasuar me qarqet e tjera (veç Tiranës), por kjo ndodh për shkak të aktivitetit në zonën naftë-mbajtëse të Patos-Marinzës. Pra në nivel lokal, duke qenë se ky territor nuk i përket bashkisë së Lushnjës, shifrat në nivel qarku janë jo përfaqësuese për Lushnjën (lidhur me industrinë). Mirëpo, GVA/frymë në nivel qarku për bujqësinë ka po ashtu vlera të larta dhe kjo reflekton karakterin rural e bujqësor të bashkisë. Në fakt, Lushnja mund të ndikohet negativisht nga aktiviteti i nxjerrjes së naftës për shkak të efekteve mjedisore në tokën bujqësore të saj. Si përfundim, Lushnja duhet të zhvillojë aktivitete ekonomike që potencojnë vlerat e saj, si toka bujqësore dhe pozicionimi strategjik në një zone, me flukse të larta lëvizjeje e arritshmëri shumë të mirë nga një numër i madh bashkish. Në vijim do të flitet se mund të shfrytëzohet ky avantazh konkurrues në funksion të zhvillimit ekonomik në bashkinë e Lushnjës.

1.3.1 Elementet e forta në territor

Territori përbëhet nga shumë pjesë të ndryshme të cilat ushtrojnë ndikim te njëri-tjetri. Pjesët apo elementet të cilat ndikojnë më shumë, apo kanë veçori më spikatëse mund të konsiderohen si elemente të forta në territor. Këto elemente mund të ndikojnë në formimin dhe zhvillimin e mëtejshëm të vendbanimeve. Ato mund të shfaqen në forma apo situata që favorizojnë, por edhe kundërshtojnë/ pengojnë zhvillimin, duke realizuar kështu ndikimin e tyre në territor. Shtrirja e tyre fizike dhe ndikimi i tyre në territor mund të jetë pikësor/qendror, por edhe sipërfaqësor në formën e fashave të ndikimit. Elemente të tilla mund të jenë natyrore, por edhe artificialisht të krijuara nga njeriu. Bashkia e Lushnjes ka shumë elemente si natyrore, ashtu edhe artificiale, të cilat paraqesin potenciale në territor.

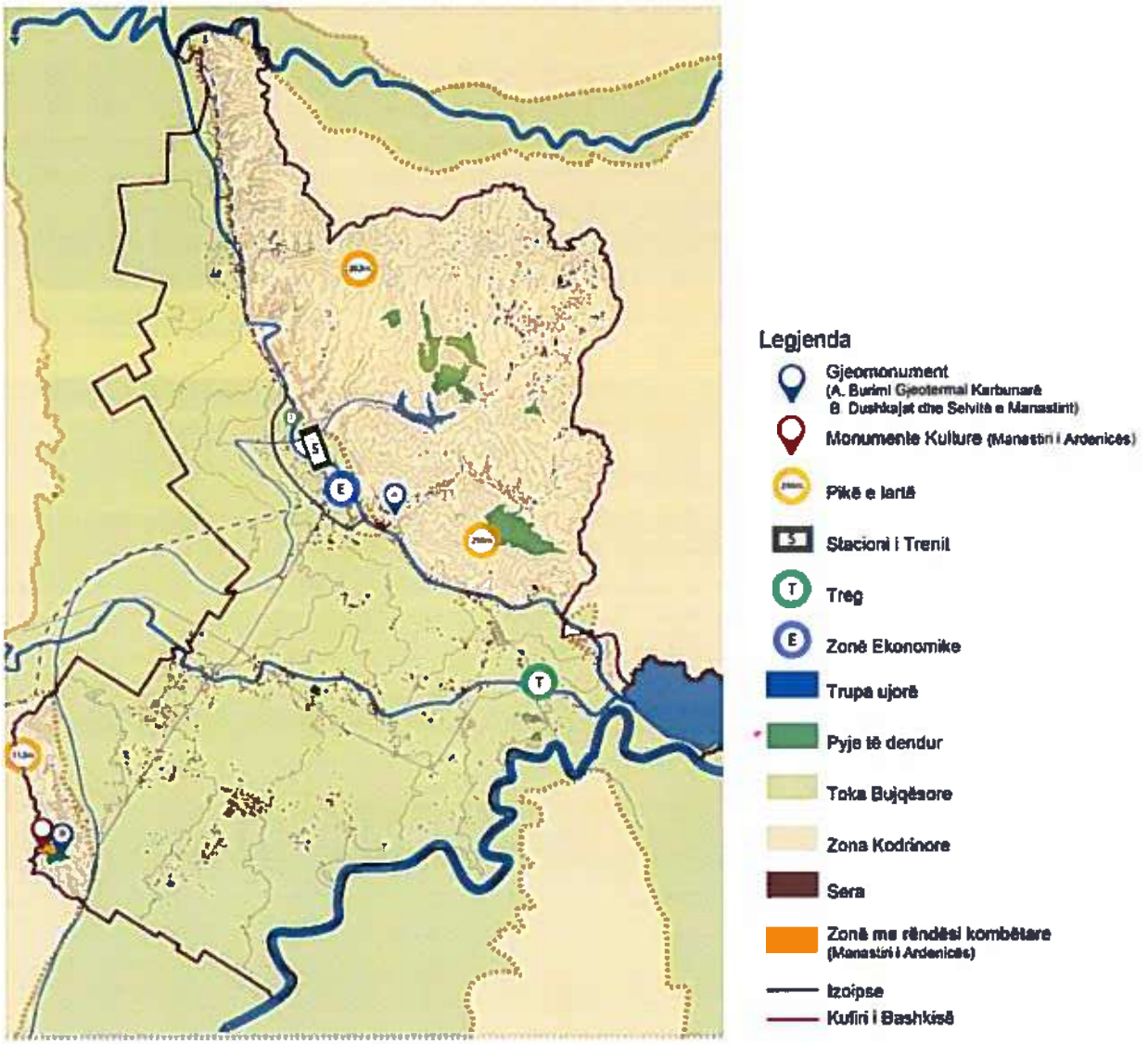
Elementet e forta natyrore në bashki kanë të bëjnë me topografinë dhe pasuritë e shumta ujore që ka kjo bashki. Ndër më kryesoret janë:

1. Fusha e Myzeqesë, e njohur në të gjithë Shqipërinë si zona më pjellore, mund të jetë edhe elementi më i rëndësishëm qytet-formues për shkak të vetive të mira për rritjen e produkteve bujqësore.
2. Zona kodrinore që shtrihet në verilindje të bashkisë, ku majat më të larta janë M. e Shkujkës (282 m) dhe M e Murtasajit (298 m). Zona kodrinore është element i fortë, pasi ka ndikuar në shtrirjen e vendbanimeve, por edhe sepse ka zona pyjore të paprekura, të cilat paraqesin potencial për zhvillim të mëtejshëm.
3. Pasuria ujore përbën një element me rëndësi për lehtësimin e zhvillimit të vendbanimeve. Këtu kemi disa elemente që spikasin, si: rezervuari i Thanës, lumi Seman, kanali Emisar, përroi i Lushnjes, liqeni i Kasharaj. Të gjitha këto pasuri ujore kanë ndikim të vazdueshëm në territor duke tërhequr vazhdimisht aktivitetin njerëzor.
4. Monumentet natyrore janë elemente të forta pikësore, të cilat paraqesin potencial për zhvillim të mëtejshëm. Të tilla janë: burimi termal në Karbunarë, Dushkajat dhe Selvitë në Manastirin e Ardenicës.

Elementet artificiale janë po aq të rëndësishme në mënyrën e ndikimit në territor, sa edhe elementet natyrore. Ato janë krijuar nga veprimtaria njerëzore dhe mbartin edhe pjesën e identitetit kulturor dhe historik të zonës. Ndër to përmendim:

1. Monumenti Manastiri i Ardenicës. Vlerat e tij nuk janë vetëm arkitektonike apo fetare, por gjithashtu tregojnë për vazhdimësinë e jetës në territor, si edhe për rëndësinë historike dhe zhvillimin e hershëm të bashkisë Lushnje.
2. Zona ekonomike në zonën Lushnje- Karbunarë. Këtu kemi alokimin e industrive më të rëndësishme në bashki, por pozicioni i favorshëm ndërmjet Lushnjes dhe Karbunarës gjithashtu lejon shtimin e industrive të tjera në të ardhmen. Më parë në këtë zonë ndodhej ish-fabrika e plastmasit dhe ajo e tullave, por me zhvillimin e bujqësisë në bashki pritet të zhvillohen industritë e lehta që fokusohen kryesisht në përpunimin e ushqimeve.
3. Stacioni i trenit në Lushnje përbën një element me shumë rëndësi, pasi pozicioni i tij është i favorshëm duke u bërë një pol i rëndësishëm i transportit. Ai mbledh gjithë flukset e ndryshme të transportit dhe mund të zhvillohet në një stacion multi-modal sipas standardeve. Megjithatë, vendndodhja e tij mund të paraqesë edhe problem, pasi mund të shkaktojë izolimin e zonave urbane në pjesën perëndimore të Lushnjes, që janë më së shumti zona banimi të ndërtuara rishtaz me karakter urban/bujqësor.
4. Tregu në Fier-Shegan dhe tregu në Lushnje përbëjnë pika me potencial zhvillimi për shkak të zhvillimit bujqësor dhe kalimit të flukseve tregtare në këto zona.
5. Serrat janë një element i përhapur në të gjithë territorin e bashkisë Lushnje. Kemi rreth 2,610 serra diellore me një sipërfaqe prej 363 ha, duke regjistruar kështu numrin më të madh të serrave në vend në rang bashkie. Aktiviteti prodhues i tyre lidhet kryesisht me kultivimin e domateve dhe perimeve dhe një pjesë e madhe me kultivimin e luleshtrydheve, të cilat, për nga pikëpamja e eksportit, kanë edhe kërkesën më të lartë. Duke pasur parasysh shtrirjen e tyre të madhe në territor, si dhe prirjen e bashkisë drejt bujqësisë, serrat janë një element i fortë pasi përforcojnë elementet e tjera, duke rritur edhe potencialet për prodhime më të mëdha.

Figura 14. Elementët e fortë në territorin e bashkisë së Lushnjes

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

1.4 Analiza e mjedisit dhe e problemeve mjedisore

1.4.1 Metabolizmi i territorit

Analiza e metabolizmit trajton flukset në territor/qytet urban. Sipas nenit 2 të VKM-së nr. 671 "Për miratimin e rregullores së planifikimit të territorit", metabolizmi i territorit është një model që përdoret për identifikimin dhe analizën e flukseve të materialeve dhe energjisë brenda territoreve të caktuara. Ky model u ofron studiuesve një kuadër nëpërmjet të cilit të studiojnë ndërveprimet e sistemeve natyrore dhe njerëzore në rajone të caktuara. Flukset e analizuara janë: fluksi i energjisë, fluksi i ujit, fluksi i ushqimit dhe fluksi i mbetjeve. Flukset analizohen nëpërmjet identifikimit të hyrjeve dhe daljeve për secilin fluks që merret në analizim. Hyrjet dhe daljet e secilit fluks krijojnë një tablo të plotë të mënyrës së funksionimit të territorit duke evidentuar potencialet dhe burimet që e bëjnë territorin të funksionojë si një i tërë. Fluksi i energjisë dhe fluksi i ujit do të analizohen si fillim në nivel rajoni dhe më pas në nivel bashkie. Burimet e energjisë kanë ndikim dhe

menaxhohen në rang kombëtar, pavarësisht territorit ku ndodhen. Uji që gjendet në një sistem urban vjen nëpërmjet burimeve nëntokësore (që nuk i përkasin territorit të një bashkie nga ana administrative) apo burimeve sipërfaqësore, duke kaluar në disa sisteme të ndryshme urbane. Në këtë rast, kur kalon në sisteme të ndryshme urbane (rasti i lumenjve), sjell me vete edhe ndotje që merr gjatë rrugës. Burimet ujore menaxhohen në nivel baseni ujëmbledhës dhe në nivel kombëtar.

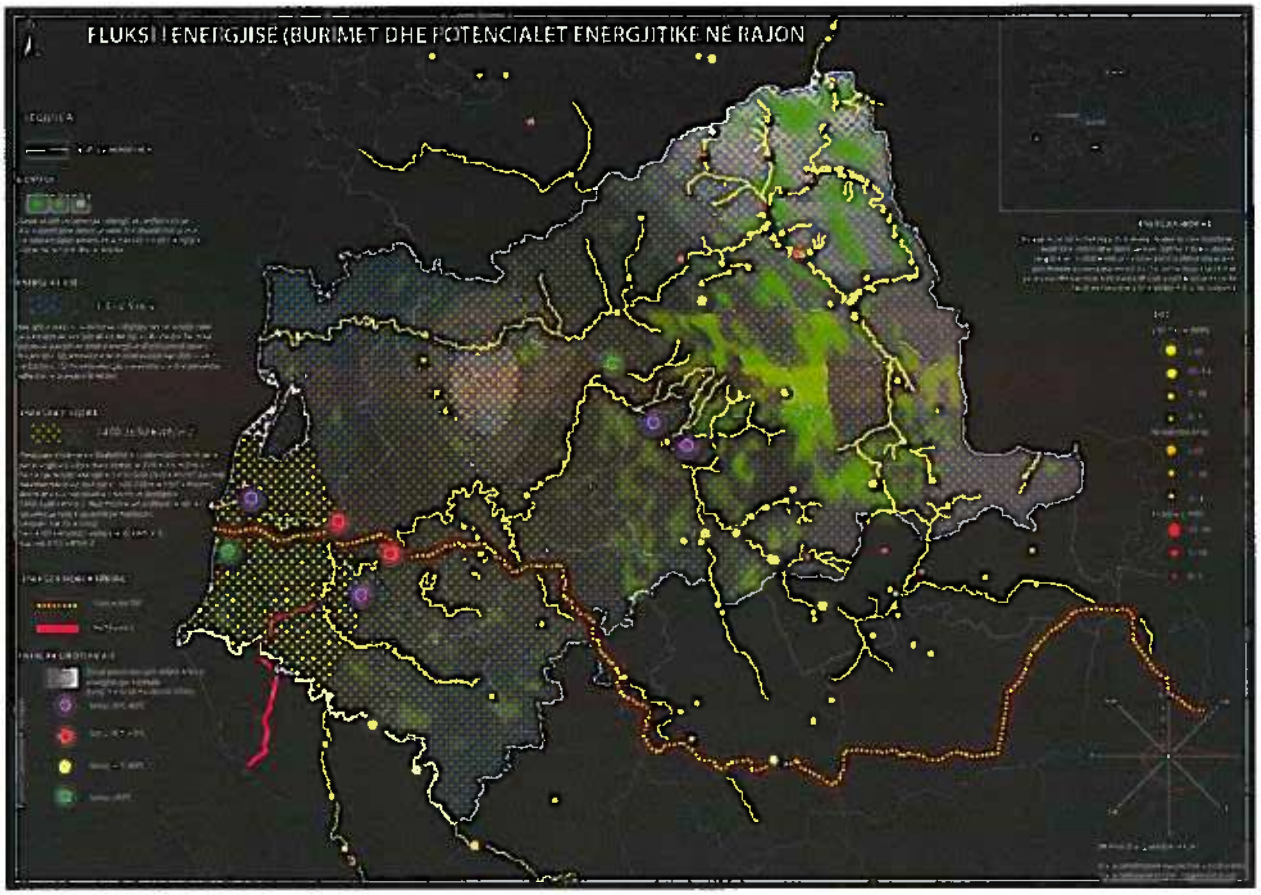
- **Energjia në rajon**[19]

Rajoni që përbëhet nga bashkitë Rrogozhinë, Divjakë, Fier, Lushnje, Peqin, Belsh, Cërrik, Patos, Mallakastër, Ura Vajgurore, Kuçovë, Berat, Gramsh, Elbasan, Përrenjas, Librazhd, Pogradec ka burime të shumta energjie. Pjesa kryesore e energjisë që përftohet nga hidrokarburet në Shqipëri është e përqendruar në këtë zonë. Kompanitë që operojnë në këtë territor për nxjerrjen e naftës janë: ***Bankers*** (Patos-Marinëz), ***TransAtlatic*** (Ballsh, Cakran, Gorisht, Delvinë), ***Sheröood*** (Kuçovë), ***Transoilgroup*** (Visokë); ***Phoenix*** (Amonicë). Energjia e hidrokarbureve zë pjesë të rëndësishme. Edhe energjia hidrike vazhdon të mbetet një nga burimet kryesore të energjisë.

Lumenjtë si Shkumbini, Osumi e Devolli përdoren për prodhimin e energjisë hidrike nëpërmjet hidrocentraleve të instaluara dhe atyre që po ndërtohen. Energjia hidrike vazhdon të mbetet burim kryesor energjie për konsumatorët familjarë, por edhe për bizneset, industritë apo institucionet.

Burimet alternative të energjisë si dielli, era, energjia gjeotermale shfrytëzohen shumë pak. Mundësitë që këto energji të përdoren janë të mëdha. Energjia e erës mund të përdoret në Ultësirën Perëndimore, Divjakë, Rrogozhinë dhe Fier (zona veriperëndimore) për prodhimin e energjisë. Energjia diellore është potencial thuajse në të gjithë pjesën perëndimore të Shqipërisë. Numri i lartë i ditëve me diell është i favorshëm për prodhimin e energjisë diellore. Energjia gjeotermale mund të shfrytëzohet nëpërmjet burimeve gjeotermale. Në Elbasan gjenden burime gjeotermale, temperatura e të cilave arrin >80°C. Gjithashtu, në Fier puset gjeotermale mund të përdoren për prodhimin e energjisë.

Figura 15: Fluksi i energjisë në rajon

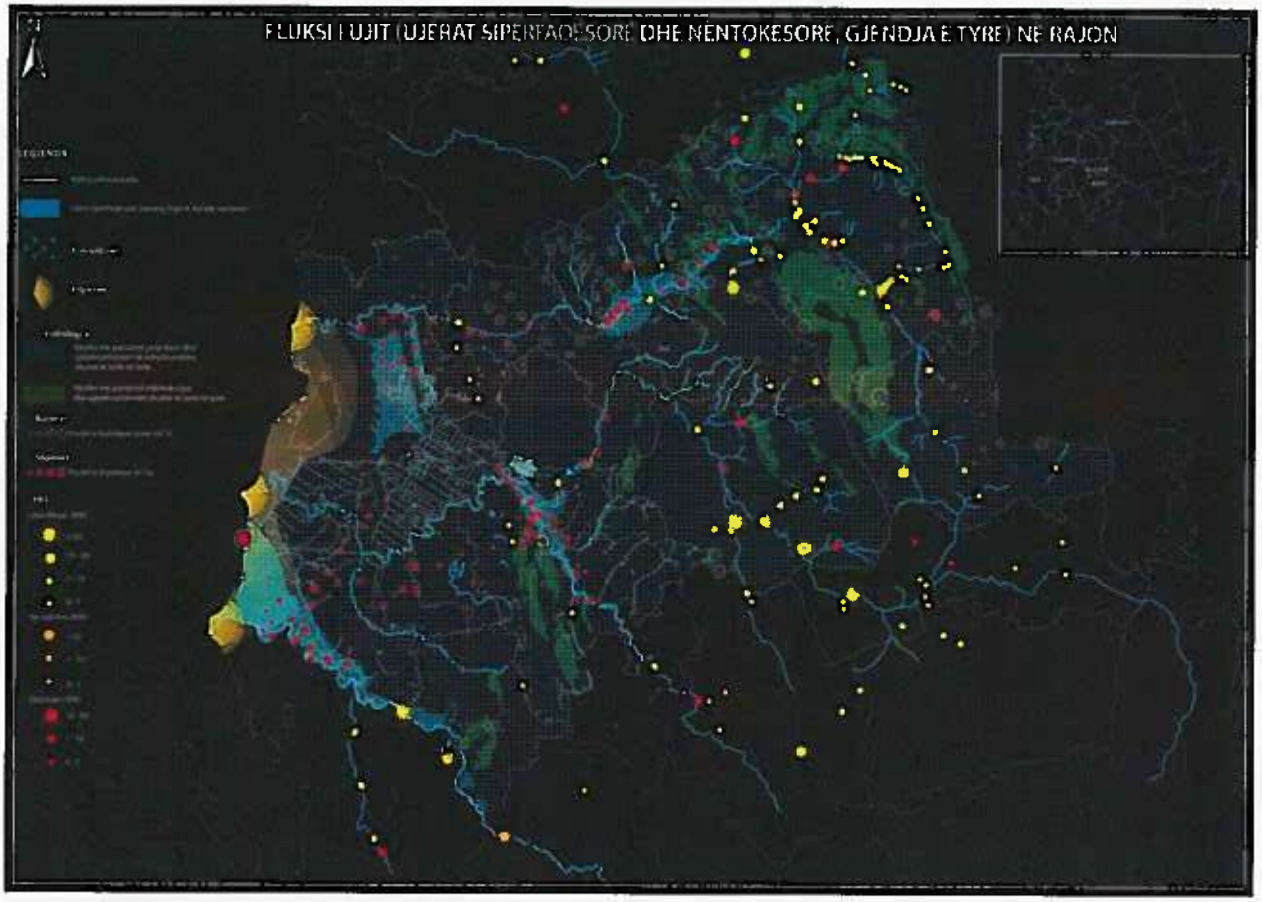

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN[20], 2015

- **Uji në rajon**

Rajoni është i pasur më ujëra nëntokësore dhe sipërfaqësore. Ky territor përshkohet nga lumenj të rëndësishëm si Shkumbini, Semani, Devolli, Osumi, Vjosa dhe lumenj më të vegjël. Pasuritë e mëdha ujore bëjnë që shfrytëzimi i tyre të jetë i lartë. Në këtë zonë janë propozuar të ndërtohen pjesa më e madhe e HEC-eve.

Shtresat nëntokësore ujëmbajtëse, akuifere ndërkokrrizore me përcjellshmëri të lartë- shumë të lartë të ujit, të cilat dallohen për një cilësi të lartë të ujërave nëntokësore, gjenden kryesisht në pjesën verilindore të këtij territori. Këto shtresa shfrytëzohen nëpërmjet burimeve për ujë të pijshëm apo përdorimeve të tjera. Shtresat nëntokësore, akuifere me porozitet karst-çarje, me përcjellshmëri shumë të ndryshueshme shumë të lartë- të lartë të ujit, gjenden në zona të zhvilluara si qyteti i Elbasanit, qyteti i Kuçovës (zona urbane) në pjesën jugperëndimore të bashkisë Fier. Këto shtresa nëntokësore kanë një nivel më të ulët filtrimi, ndaj dhe mundësia për të përthithur ndotjen në zonat e zhvilluara është më e lartë. Puset e përqendruara kryesisht në akuiferet karst-çarje ndikojnë në përçimin e ndotjes në shtresat nëntokësore.

Figura 16: Fluksi i Ujit në Rajon

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN[21]

- **Analiza e metabolizmit të territorit të Lushnjes**

Analiza e metabolizmit të territorit në bashkinë e Lushnjes merr në konsideratë disa faktorë kryesorë që ndikojnë në flukset e energjisë, ujit, ushqimit dhe mbetjeve. Lushnja ka një sipërfaqe prej 373 m^2[22] dhe popullsi 84,921 banorë[23]. Flukset e analizuara në kuadër të analizës së metabolizmit janë: energjia, uji, ushqimi dhe mbetjet. Analizimi për secilën rrymë ndjek të njëjtën metodologji në parim, por për shkak të mungesës së informacioneve të caktuara analiza pëson modifikime nga fluksi në fluks. Për të analizuar flukset janë vëzhguar hyrjet dhe daljet për secilin fluks me qëllim të kuptuarin e problemeve mjedisore dhe humbjeve.

Fluksi i energjisë: Fluksi i energjisë tregon sasinë e prodhuar dhe konsumin e energjisë në territorin e bashkisë Lushnje. Ky fluks tregon edhe energjinë potenciale që mund të përdoret, duke minimizuar në këtë mënyrë disa burime energjie të cilat kanë konsum më të lartë, duke minimizuar në këtë mënyrë disa burime energjie të cilat janë të mbishfrytëzuara.

Territori i Lushnjes shtrihet në një zonë me pasuri ujore sipërfaqësore. Aktualisht, në territorin e Lushnjes operon një hidrocentral, hidrocentrali i Thanës, me fuqi 1,4 MË dhe energji 6,000 Mëh[24]. Janë parashikuar të ndërtohen edhe dy hidrocentrale të vogla me fuqi 0-1MË, përkatësisht në komunat Hysgjokaj dhe Ballagat[25].

Një burim alternativ energjie që ka potencial për t'u përdorur në territorin e Lushnjes është energjia diellore. Lushnja ndodhet ndërmjet izolinjave 1600-1550 këh/m² në vit. Shpërndarja e mesatares ditore për rrezatimin global në stacionin meterologjik të Lushnjes luhatet nga 1579 në muaj (dhjetor) deri në 6834 në muaj (korrik)[26]. Energjia diellore shfrytëzohet në nivel kombëtar 0.1% për prodhimin e ujit të ngrohtë sanitar dhe në mënyrë individuale me panele fotovoltaike[27]. Energji tjetër potenciale në Lushnje mund të jetë energjia e erës. Në pjesën veriperëndimore të bashkisë Lushnje shpejtësia e erës arrin deri në 2.8m/s [28].

Konsumi i energjisë dhe lloji i energjisë së përdorur për ngrohje: Energjia elektrike është një nga burimet primare të energjisë në Shqipëri. Për të llogaritur konsumin e energjisë për familje/vit jemi mbështetur mbi të dhënat e INSTAT-it, Censusi 2011 (Grid). Duke iu referuar numrit të banorëve që gjenden për çdo km² në të gjithë territorin e bashkisë Lushnje[29] dhe duke marrë parasysh që konsumi total i energjisë elektrike në Shqipëri për vitin 2011 është 2,587,907 Mëh, mund të llogarisim sa energji elektrike konsumon mesatarisht një familje në vit.

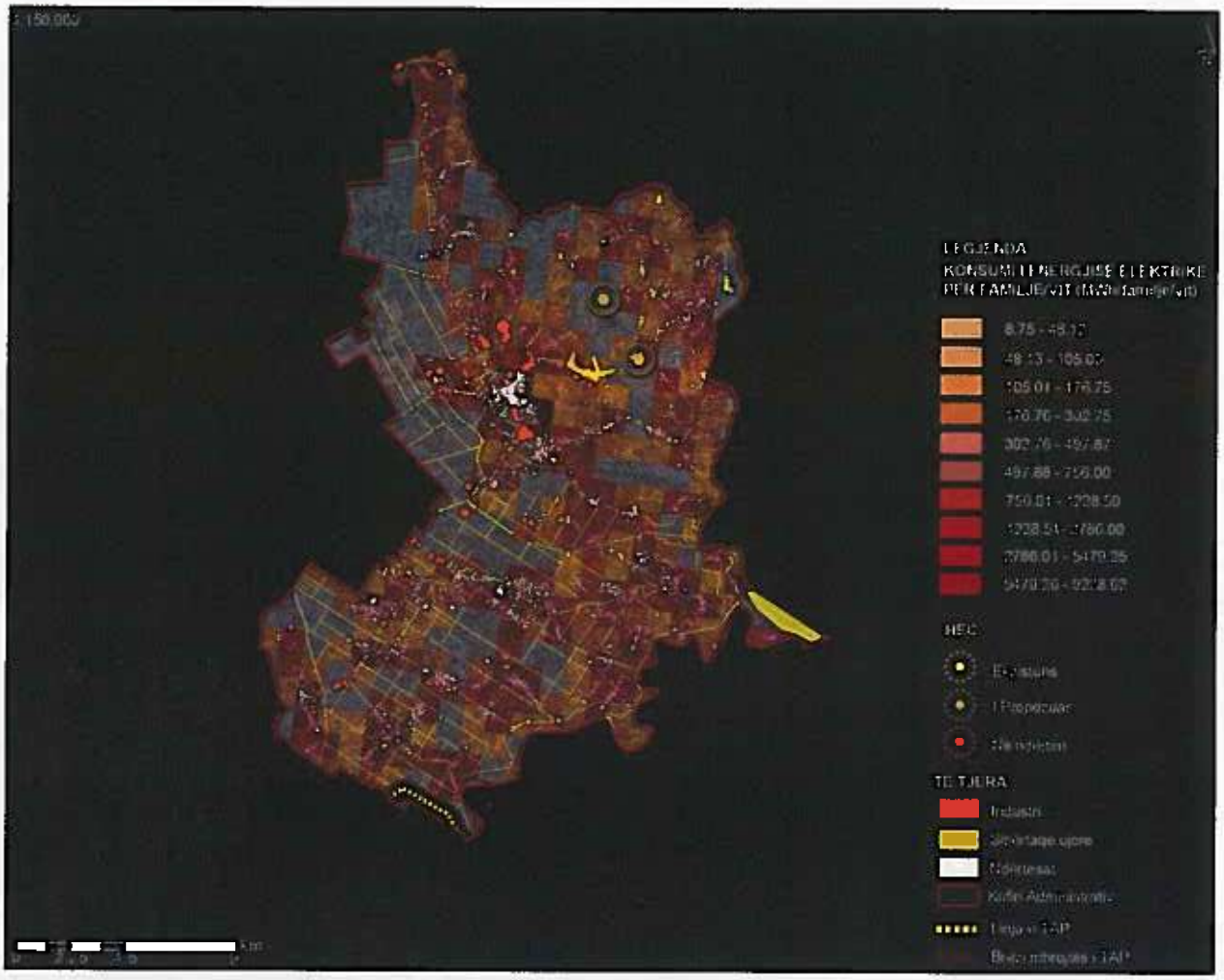
Për vitin 2011, sipas INSTAT-it, numri mesatar i personave në një familje është përafërsisht 4 anëtarë. Numri total i njësive ekonomike familjare është **722, 600 familje.** Konsumi mesatar i energjisë elektrike për familje në një vit është: konsumi i energjisë elektrike nga familjet **(2,587,535)**/nr. i familjeve **(722, 600)** = energjia elektrike që konsumon një familje për një vit **(3.6 MWh).** Për të gjeneruar energjinë e konsumuar për çdo km², shumëzojmë nr. e familjeve në atë sipërfaqe me vlerën mesatare vjetore të konsumit të energjisë elektrike.

Tabela 1: Bilanci i energjisë elektrike, Lushnje

Emërtimi	Energjia (MWh)
Energjia në dispozicion (burimet)	**7,532,055**
Prodhimi neto vendas	4,057,089
Hidrocentrale	4,057,089
Importi bruto (energji në marrje)	3,474,966
Eksporti bruto (energji në dhënie)	300,544
Konsumi i energjisë elektrike	**7,210,731**
Humbjet në rrjet	2,179,157
Familjet	**2,587,907**
Të tjera	2,443,667

Burimi: INSTAT, 2011 (Censusi)

Figura 17: Bilanci i energjisë për bashkinë e Lushnjes

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN[30]

Një sasi e konsiderueshme e energjisë së konsumuar shkon për ngrohje. Sipas të dhënave të INSTAT-it, burimi kryesor i energjisë së përdorur për ngrohje në qarkun Fier nga njësi ekonomike familjare (NjEF) vazhdon të jetë energjia e përftuar nga drutë e zjarrit. 51.87% e NjEF-ve në qarkun Fier përdorin drutë e zjarrit për t'u ngrohur, ndjekur nga gazi (23.44%) dhe më pas nga energjia elektrike (12.71%)[31].

Tabela 2: Njësitë ekonomike familjare sipas llojit kryesor të energjisë së përdorur për ngrohje dhe zonës urbane dhe rurale në bashkinë Lushnje

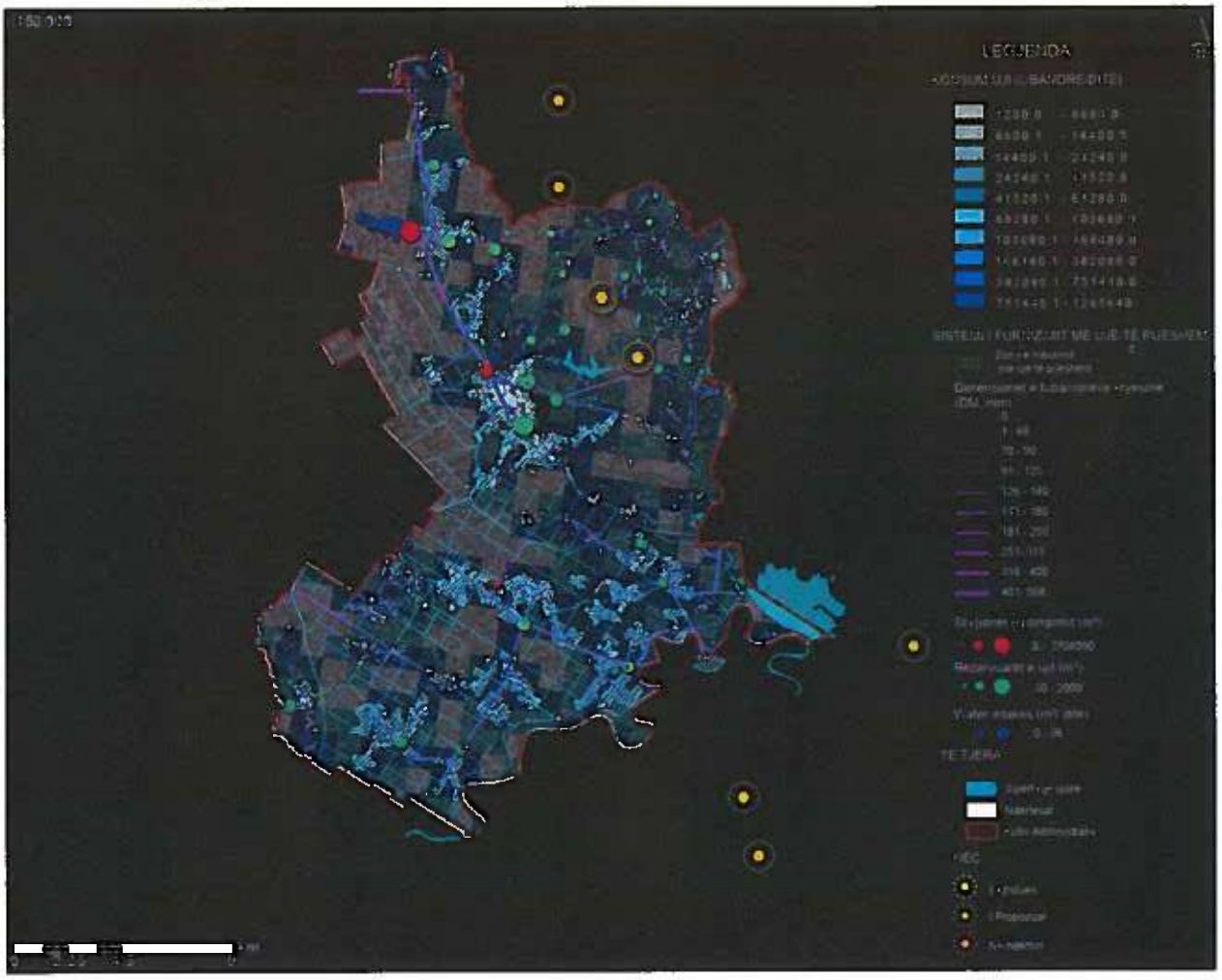
Lloji kryesor i energjisë së përdorur për ngrohje	Zona urbane dhe rurale		
	Gjithsej	Urbane	Rurale
Gjithsej	82,074	35,149	46,925
Dru	42,574	6,537	36,037
Energji elektrike nga rrjeti	10,434	8,653	1,781
Gaz	19,242	14,289	4,953
Lloj tjetër energjie (panel diellor, qymyr, naftë etj)	365	221	144
Pa ngrohje	9,459	5,449	4,010

Burimi: INSTAT, 2011 (Censusi)

- **Fluksi i ujit**

Fluksi i ujit tregon bilancin e prodhimit të ujit sipërfaqësor dhe nëntokësor në territorin e bashkisë Lushnje dhe sasinë e konsumit të tij. Uji përdoret nga banorët, bizneset, industritë, institucionet etj. për qëllime teknologjike, për pirje, *imbotilim (uji i mbushur në shishe)*, shpërndarje nëpërmjet rrjetit të ujësjellësit. Për të bërë një llogaritje të përafërt të sasisë së ujit që ndodhet në organizmin urban (në këtë rast, territorin e bashkisë Lushnje) mund të nxjerrim sasinë totale të ujërave në territor (ujërave sipërfaqësore dhe nëntokësore) dhe sasinë e përdorimit të ujërave. Sasia e ujërave nëntokësore llogaritet nga burimet që shfrytëzohen në territor[32]. Ujërat sipërfaqësore zënë një sipërfaqe prej 16,5 km² në të gjithë territorin e bashkisë Lushnje[33]. Pjesë të rëndësishme në territorin e Lushnjes, nga pikëpamja e ujërave sipërfaqësore, zënë kanalet ujitëse.

Figura 18: Harta e ujërave sipërfaqësore të bashkisë së Lushnjes

Burimi: Bashkia Lushnje, ValuADD dhe Co-PLAN[34]

Shtresat nëntokësore ujëmbajtëse, akuiferet me porozitet çarje-karst dhe përcjellshmëri të ndryshueshme shumë të lartë - të lartë të ujit, ndodhen në pjesën veriperëndimore të bashkisë Lushnje. Sasia e ujit që shfrytëzohet nga burimet ujore është 3.368 l/sek. (Harta hidrografike, SHGJSH)[35]. Këto ujëra nëntokësore përdoren për pirje, për t'u shpërndarë në sistemin e ujësjellësit, për qëllime teknologjike etj.

Nga të dhënat e marra nga ndërmarrjet e ujësjellës-kanalizimeve në bashkinë Lushnje rezulton se territori i bashkisë nuk ka mbulim të mirë me shërbimin e ujësjellës-kanalizimeve. Zona e qytetit e merr shërbimin nga UK Lushnje[36], ish- komunat Dushk, Kolonjë, Bubullimë, Krujtë, Allkaj dhe Fier-Shegan e marrin shërbimin nga U Lushnje Fshat, ndërsa ish- komunat Golem, Ballagat, Hysgjokaj dhe Karbunarë nuk kanë mbulim me shërbimin e ujësjellës-kanalizimeve. Sistemi i furnizimit me ujë të pijshëm nga UK Lushnje merr ujë nga ujëmbledhësi i Konjatit, ku sasia e ujit që prodhohet është 93 l/sek nga gjashtë puse. Ujëmbledhësi i Çermës ka pesë burime me sasi totale të prodhimit të ujit 35-67 l/sek. Sasia totale e ujit që shfrytëzohet për shërbimin e ujësjellësit në bashkinë Lushnje është 128-160 l/sek.

Për të llogaritur konsumin e ujit të pijshëm në nivel bashkie jemi mbështetur tek të dhënat e UK Lushnje dhe të dhënat e INSTAT-it, Censusi 2011 (Grid), për popullsinë dhe numrin e banorëve për çdo km² në të gjithë territorin e bashkisë Lushnje. Konsumi mesatar ditor i ujit të pijshëm për konsumatorët familjarë (banorë) është 100 litra/banorë/ditë[37].

- **Fluksi i ushqimit**

Fluksi i ushqimit analizon të dhënat për importin, prodhimin, përpunimin, konsumin, humbjen dhe eksportin e ushqimeve. Për sa i përket fluksit të ushqimit në bashkinë Lushnje do të analizojmë të dhënat bujqësore dhe blegtorale që prodhohen në këtë territor, pasi zënë një peshë kryesore në fluksin e ushqimit. Importet realizohen në nivel kombëtar dhe nuk ka shifra të sakta për përthithjen e tyre në nivel vendor. Të dhënat për përthithjen e produkteve bujqësore dhe blegtorale janë në nivel qarku. Në këtë rast, për të llogaritur fluksin e ushqimit mund të fokusohemi më tepër tek të dhënat mbi produktet bujqësore dhe blegtorale, si dhe infrastrukturat ndihmëse, siç janë pikat e grumbullimit dhe të përpunimit të këtyre produkteve, sasia e produkteve që shkon në treg dhe sasia e produkteve që shkon për eksport. Sipas të dhënave nga Qendra e Transferimit të Teknologjive Bujqësore (QTTB), në territorin e Lushnjes prodhohet një sasi e lartë produktesh bujqësore dhe blegtorale, të cilat kanë ndikim në rang kombëtar e jo vetëm në territorin e kësaj bashkie.

Tabela 3: Fluksi i ushqimit, prodhimet bujqësore dhe blegtorale në bashkinë Lushnje[38]

Përbërës Niveli i		Përbërës Niveli II	Treguesit Prodhim	Njësia hapësinore
Prodhimi bimor	Prodhimet e arave	Drithëra	25,954	Bashkia Lushnje
		Perime	98,139	Bashkia Lushnje
		Patate	7,374	Bashkia Lushnje
		Fasule	1,447	Bashkia Lushnje
		Bimë industriale	887	Bashkia Lushnje
		Foragjere	1,696,362	Bashkia Lushnje
	Prodhime në serra	Perime		Bashkia Lushnje
	Drufrutorë	Pemë frutore	9,132	Bashkia Lushnje
		Ullinj		Bashkia Lushnje
		Agrume		Bashkia Lushnje
		Rrush gjithsej		Bashkia Lushnje
Prodhimi blegtoral	Prodhim blegtoral	Qumësht	62,620	Bashkia Lushnje
		Mish	6,651	Bashkia Lushnje
		Lesh	102	Bashkia Lushnje
		Vezë	34,097	Bashkia Lushnje
		Mjaltë	48	Bashkia Lushnje

Burimi: Qendra e Transferimit Teknologjik Bujqësor; Përpunuar nga Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2015

Sipërfaqja totale e tokave bujqësore në bashkinë Lushnje është 31572 ha, ndër të cilat 16626 ha është tokë arë e kultivuar[39]. Toka shumë e përshtatshme për kultivimin e kulturave bujqësore e ka bërë Lushnjen shumë të rëndësishme në nivel kombëtar për prodhimet bujqësore.

Figura 19: Fluksi i ushqimit, bashkia Lushnje

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN[40]

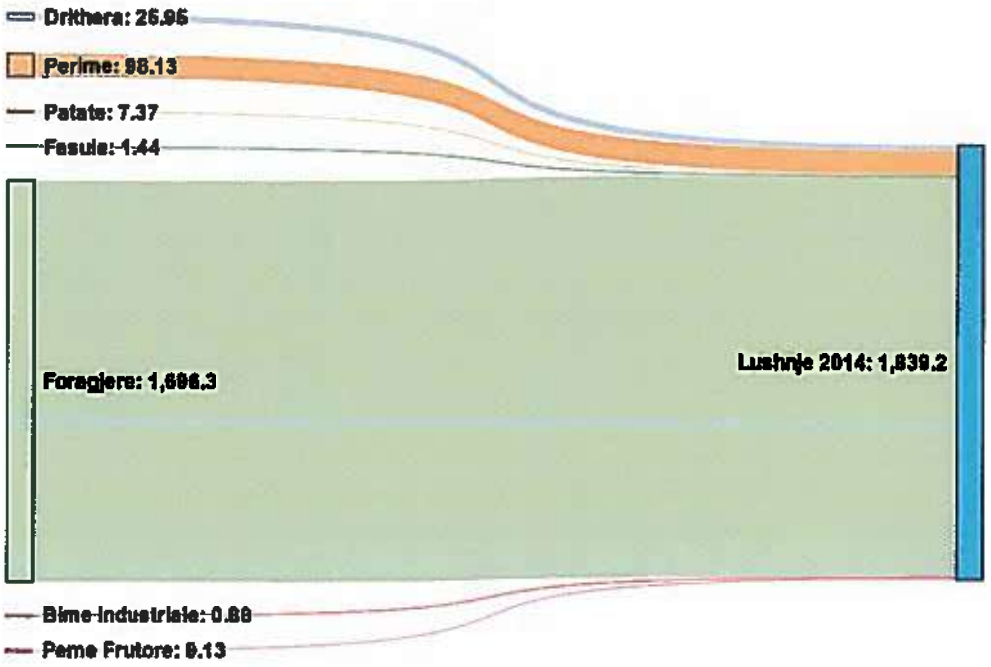
Për të llogaritur fluksin e ushqimit janë përdorur të dhënat e QTTB Lushnje (prodhimet) dhe të dhënat e Ministrisë së Bujqësisë, Zhvillimit dhe Administrimit të Ujërave (sasia që shkon në treg dhe eksport). Fluksi i ushqimit është realizuar vetëm për disa kultura, pasi të dhënat nuk janë të plota dhe nuk mund të kuptohen hyrjet dhe daljet. Siç mund të kuptojmë nga fluksi, hyrjet (prodhimet) janë më të larta se daljet (treg dhe eksport), sepse një pjesë e këtyre produkteve shkojnë për konsum vetjak, një sasi e caktuar është humbje dhe një pjesë tjetër shkon për shitje në mënyrë informale. Në disa raste vëmë re që sasia e produkteve që shkon në treg dhe eksport është shumë herë më e lartë se sasia që prodhohet, sepse burimi i të dhënave është i ndryshëm. Prodhimet janë përcaktuar nga QTTB-ja, ndërsa të dhënat për tregun dhe eksportin janë marrë nga Ministria e Bujqësisë, Zhvillimit Rural dhe Administrimit të Ujërave.

Tabela 4: Prodhimi dhe konsumi në bashkinë Lushnje

			Bashkia Lushnje	Potencialet Prodhuese (Rrethi Lushnje)	
Përbërës niveli I		**Përbërës niveli II**	**Prodhim**	**Treg**	**Eksport**
Prodhim bimor	Prodhimet e arave	Drithëra (ton)	25,954		
		Perime (ton)	98,139	64,112	29,540
		Patate (ton)	7,374		
		Fasule (ton)	1,447		
		Bimë industriale (ton)	887		
		Foragjere (ton)	1,696,362		
	Prodhime në serra	Perime (ton)		31,540	7,420
	Drufrutorë	Pemë frutore (ton)	9,132	6,035	540
		Ullinj (ton)		4,830	-
		Agrume (ton)		1,780	130
		Rrush gjithsej (ton)		8,400	-
Prodhim blegtoral	Prodhim blegtoral	Qumësht (lopë, dele, dhie) (ton)	62,620	679,400	-
		Mish (ton)	6,651	28,800	-
		Lesh (ton)	102		
		Vezë (kokrra)	34,097	291,000,000	-
		Mjaltë (ton)	48	320	-

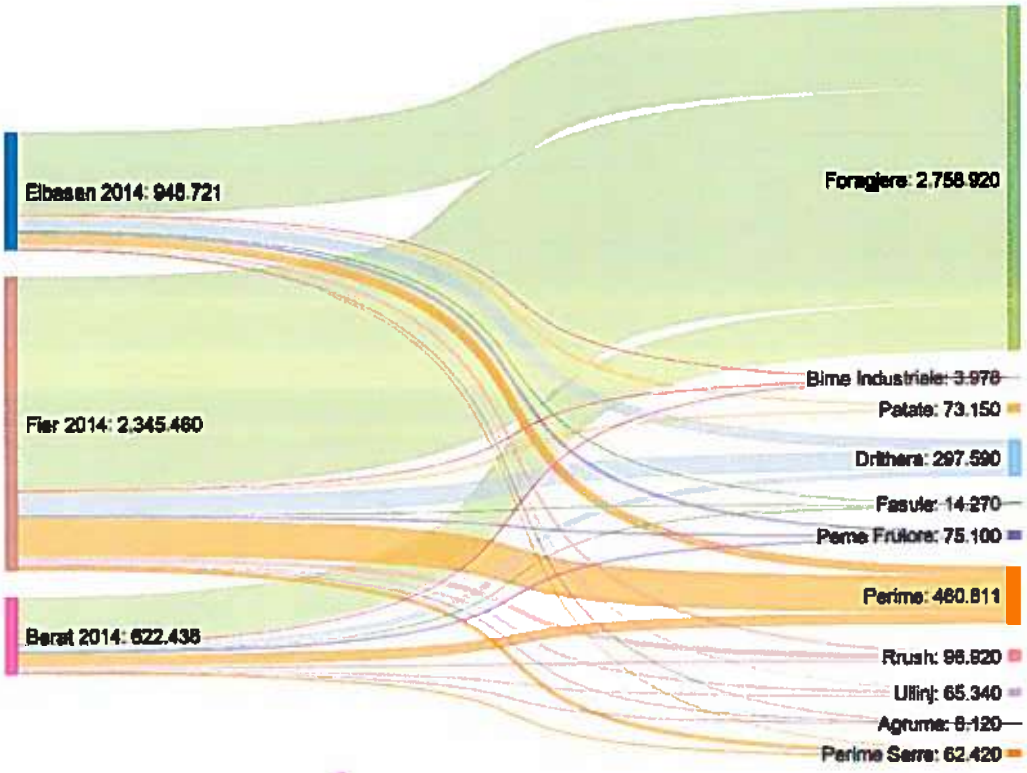
Burimi: MBZHRAU, 2014 (treg dhe eksporti) dhe QTTB (Prodhim), 2014; Përpunoi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2015

Figura 20: Prodhimet bujqësore (në kton) në bashkinë Lushnje, 2014

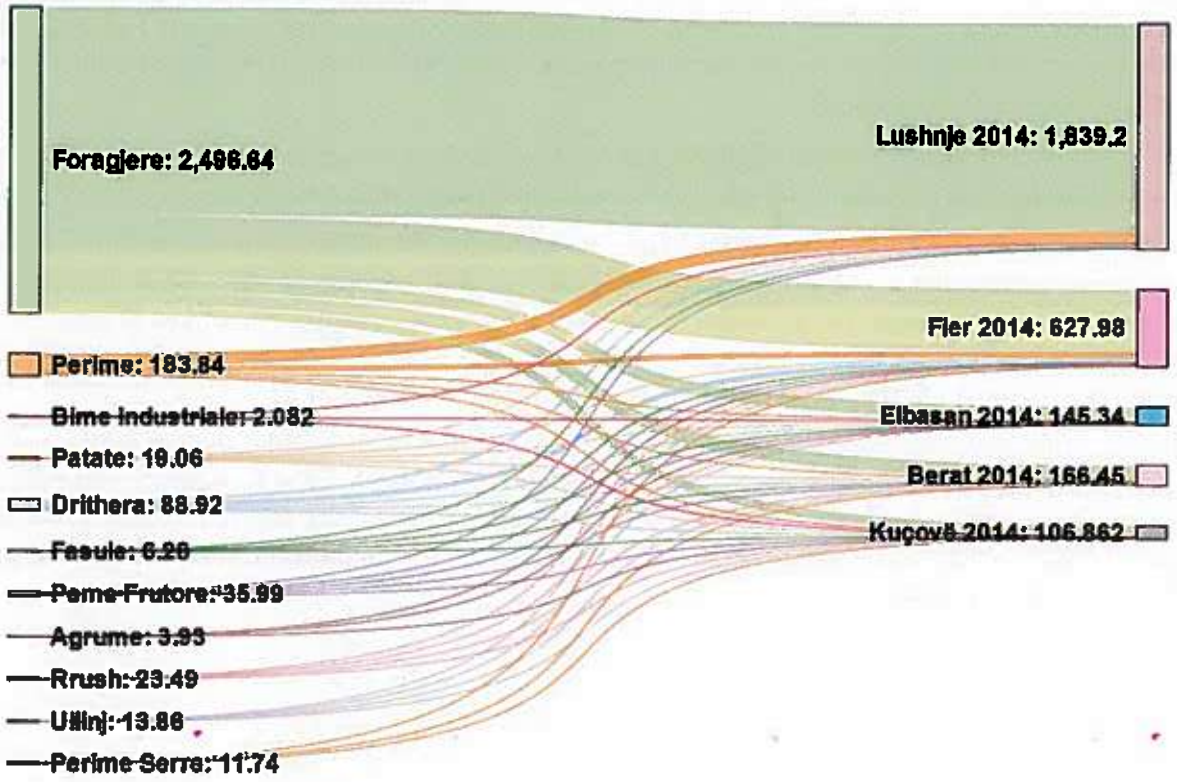

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN

Figura 21: Prodhimet bujqësore në vitin 2014 (në kton) në qarqet: Elbasan, Fier dhe Berat

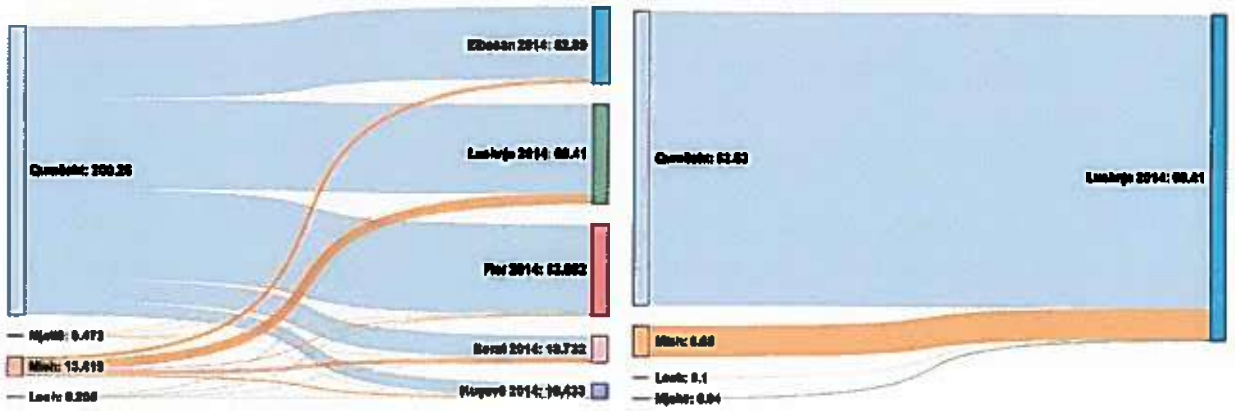

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN

Figura 22: Prodhimet bujqësore në vitin 2014 (në kton) në bashkitë: Elbasan, Lushnje, Fier, Berat dhe Kuçovë

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN

Figura 23: Prodhimet blegtorale në vitin 2014 (në kton) në bashkitë: Elbasan, Lushnje, Fier, Berat dhe Kuçovë

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN

- **Fluksi i mbetjeve**

Fluksi i mbetjeve analizon sasinë e mbetjeve që importohen, prodhohen, riciklohen dhe përpunohen. Shërbimi i grumbullimit të mbetjeve urbane ofrohet për territorin e qytetit (bashkia e Lushnjes para ndarjes territoriale). Në territorin e Lushnjes shërbimi ofrohet në nivelin 80-100%. Venddepozitimi i mbetjeve në Lushnje nuk është inxhinierik-sanitar, ndodhet pranë zonave të

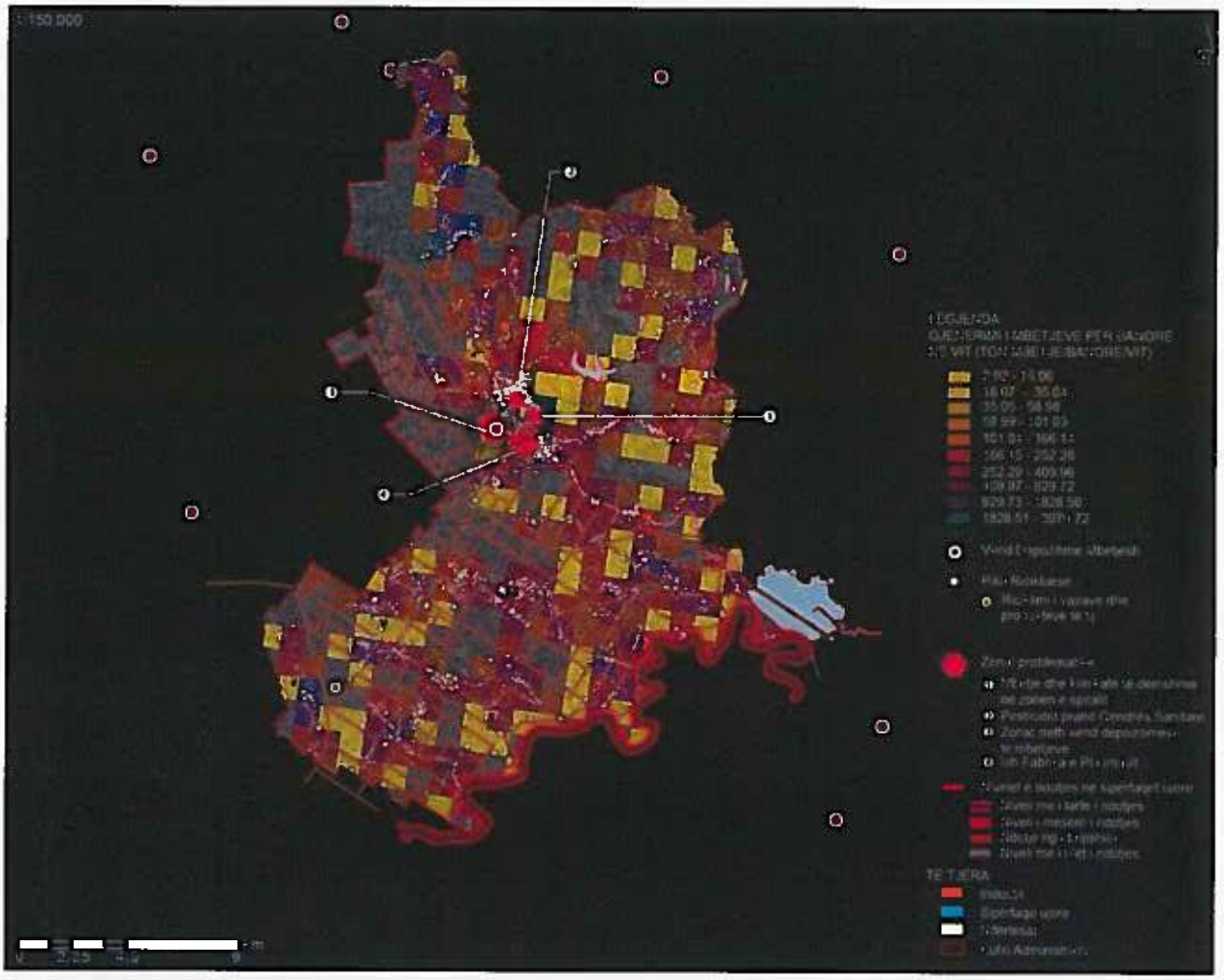
banuara, në distancë vetëm 130 m, dhe është i vendosur në tokë bujqësore. Diferencimi i mbetjeve në burim nuk kryhet dhe vjen si rezultat i mungesës së riciklimit apo përpunimit të mbetjeve. Tregues i mungesës së diferencimit të mbetjeve është edhe niveli i lartë i mbetjeve që importohen për t'u ricikluar nga kompanitë e riciklimit të vendosura në Shqipëri. Në vitin 2013 në Shqipëri janë importuar 207,690 ton mbetje dhe janë eksportuar vetëm 30,704 ton mbetje nga të cilat 35,055 ton janë mbetje të riciklueshme[41].

Sipas të dhënave të Ministrisë së Mjedisit (për lejet mjedisore), në territorin e bashkisë Lushnje operon vetëm një kompani riciklimi që riciklon vajra dhe nënprodukte të tyre.

Për të llogaritur gjenerimin e mbetjeve bashkiake në territorin e bashkisë Lushnje, jemi mbështetur sërish në metodologjinë e INSTAT-it për të dhënat e popullsisë për çdo km². Sasia mesatare e mbetjeve që gjeneron një person në ditë është 0.8 kg[42]. Sasia më e madhe e mbetjeve të gjeneruara ndodh normalisht në zonat më të populluara, siç është qyteti i Lushnjes. Sasia e gjeneruar në qytetin e Lushnjes, në zonën urbane, arrin vlerën 1829-3080 ton/banorë për km².[43]

Riciklimi i mbetjeve bashkiake (organike, druri, letre, kartoni, LD plastike, HD plastike, qelqi, produkte kauçuku) në territorin e bashkisë Lushnje është përafërsisht 78.6 %, ndër të cilat peshën më të madhe e zënë mbetjet organike me 47%, mbetjet plastike 15% dhe letre 12%. Procesi i riciklimit është i komplikuar për arsye se mbetjet nuk ndahen që në burim dhe nuk ka stimuj për realizimin[44] e këtij procesi.

Figura 24: Fluksi i mbetjeve në bashkinë Lushnje

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN[45]

- **Përfundime**

Lushnja ndodhet ndërmjet izolinjave 1600-1550 kWh/m² në vit, pra ka një potencial të konsiderueshëm për përdorimin e energjisë diellore. Kjo energji mund të përdoret në sistemin e ngrohjes së serrave, çka do të ndikonte pozitivisht në territorin e Lushnjes duke qenë se sipërfaqja totale e serrave në Lushnje është 363 ha[46]. Gjithashtu, mund të përdoret në sistemin e ngrohjes së banesave, gjë që do të ndikonte pozitivisht në minimizimin e konsumit të energjisë hidrike. Po ashtu, në nivel kombëtar, prodhimi i energjisë vazhdon të jetë i fokusuar tek energjia ujore. Energjia e eksportuar në nivel kombëtar përbën vetëm 8.6% të energjisë së importuar, çka tregon që, përveç humbjeve në rrjet, burimet alternative të energjisë nuk shfrytëzohen. Përdorimi i energjive alternative do të ekonomizojë përdorimin e energjisë hidrike dhe do të sigurojë furnizim më të mirë me energji.

Sistemi i furnizimit me ujë duhet të shtrihet në të gjithë territorin. Aktualisht, furnizimi me ujë është pjesërisht konvencional, por duhet të bëhet i tillë edhe në zonat ku furnizimi me ujë është problematik. Sigurisht, në varësi të dendësisë së popullsisë furnizimi me ujë mund të jetë edhe me puse individuale në zona të caktuara. Sasia e prodhimit të ujit është 830.4 m³/ orë, ndërsa kërkesa

aktuale për ujë është 879 m³/ orë, pra kemi një mungesë në kapacitete për të përmbushur kërkesën për ujë të pijshëm. Kjo mund të zgjidhet nëpërmjet marrëveshjeve me ndërmarrjet që operojnë në territoret e bashkive fqinje dhe kanë kapacitet prodhimi për të ofruar ujë edhe në zona të caktuara të territorit të Lushnjes. Territori i Lushnjes është i pasur me shumë kanale kulluese, të cilat ndikojnë në transportimin e ndotjes që vjen nga bujqësia në lumë e më pas në det.

Fluksi i ushqimit tregon që prodhimet me rendiment më të lartë në Lushnje janë perimet, pa harruar edhe foragjeret apo drithërat. Rëndësia e Lushnjes për prodhimet bujqësore është kombëtare, pra konsumi i produkteve bujqësore shkon në qytetet e tjera të vendit, por edhe për eksport. Sipas edhe Ministrisë së Bujqësisë, kulturat më të përshtatshme për Lushnjen janë: perimet e arave dhe të serrave, foragjeret, pjeshkat dhe ullinjtë. Për sa i përket produkteve blegtorale, prodhimin më të lartë e ka qumështi.

Duhet që mbetjet të diferencohen patjetër që në burim në mënyrë që të ketë një nivel më të lartë riciklimi. Venddepozitimi ndodhet në tokë bujqësore dhe shumë pranë vendbanimeve, ndaj duhet të mbyllet dhe të transferohet si *landfill* sanitar-inxhinierik në një territor gjeologjikisht dhe teknikisht të përshtatshëm. Shërbimi i grumbullimit të mbetjeve duhet të ofrohet në të gjithë territorin e bashkisë dhe jo vetëm në zonën urbane.

1.4.2 Mjedisi

Territori[47] i Bashkisë së re të Lushnjës ka një reliev kryesisht fushor dhe kodrinor. ***Nënnjësia fushore paramalore*** përfshin territorin e shfrytëzuar për zhvillimin e qyteteve Fier e Lushnjë (dhe Ballsh). Kjo nënjësi përfshin nga territore të sheshta deri tek kodrat me lartësi deri në 700m. ***Njësia morfologjike kodrinore*** zhvillohet në zonën verilindore të territorit të Bashkisë. Menjëherë sapo përfundon njësia fushore, shfaqen format e kodrave të Ballagatit, Hyshjokajve, dhe Karbunarës të cilat kanë kuota nga 10 m.n.d. deri në 700 m.n.d. Një seksion tjetër i kufizuar kodrash gjenden në pjesën jugperëndimore në NjA-së Kolonjë. Shpatet e kodrave e kodrinave të kësaj njësie morfologjike, kanë pjerrësi nga 5 deri në 350 dhe drejtime rënie të ndryshueshme. Shpatet shpesh janë të rrumbullakosur nga modelimi i shkaktuar nga rrjedhjet ujore sipërfaqësore. Në vitet '70 deri '80 të shekullit të kaluar, ky sistem kodrash iu nënshtrua procesit të tarracimit, proces i cili i ka hequr pamjen natyrale të tyre. Në të shumtën e rasteve, këto kodra janë të mbjella me pemë frutore, por nuk përjashtohen rastet edhe kur ato përmbajne pyjet natyrale. Është pikërisht kjo njësi morfologjike e prekur së tepërmi nga erozioni dhe fenomene shpati të tipit rrëshqitje të dherave dhe të shkëmbinjve.

- **Analiza gjeologo-inxhinierike**

Relievi i larmishëm i vendit tonë me njësi fushore, kodrinore dhe malore krijon një peizazh natyror tërheqës dhe njëkohësisht, edhe të prirur ndaj rreziqeve natyrore për vetë përbërjen e tij. Si rezultat, në varësi të relievit, territori në vend dallohet për nivele të ndryshme qëndrueshmërie. Përveç një sipërfaqeje të qëndrueshme e cila zë rreth 10% të territorit kombëtar, pjesa tjetër e tokës është e paqëndrueshme. Kjo e fundit shprehet nëpërmjet formave të ndryshme që SHGJSH-ja i ka klasifikuar si më poshtë[48]:

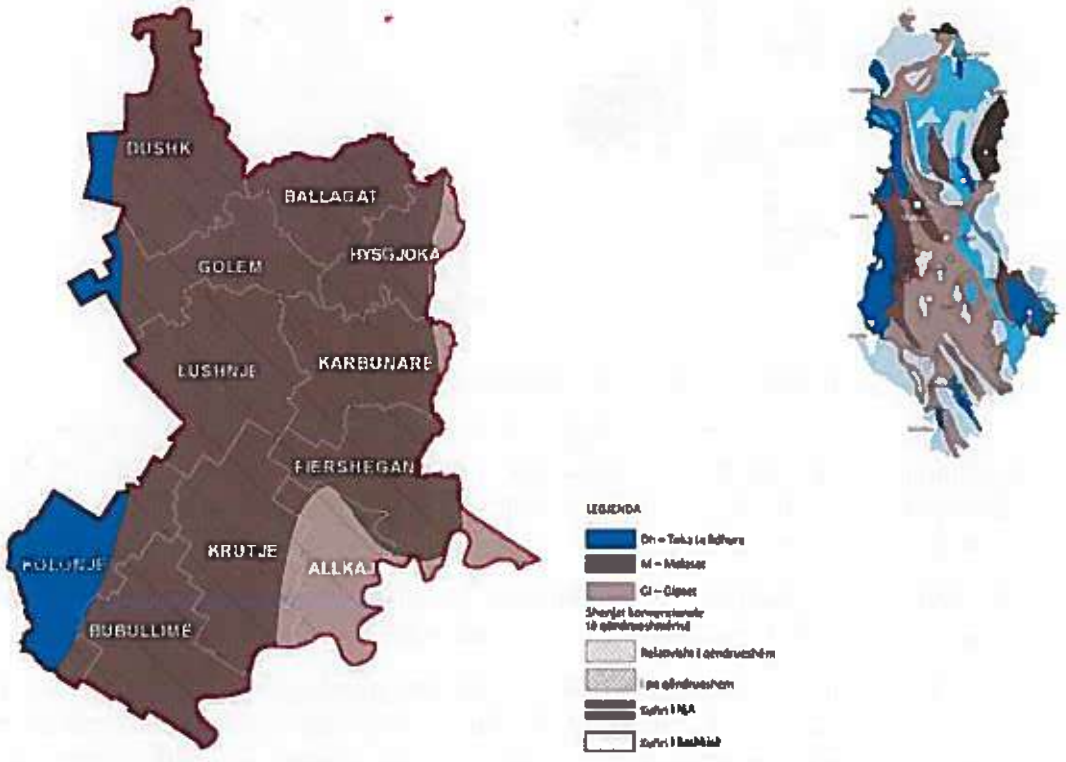
1. *Rënie shkëmbinjsh* (kryesisht në zona malore (në Alpeve) dhe shpate gëlqerorë të zbuluara
2. *Shembje* (kryesisht në zonat malore)
3. *Rrëshqitje me rrokullisje* (në shpate me shkëmbinj rreshporë ose molasë deltinore dhe shpatet prej konglomerati me pjerrësi > 45° si dhe shpateve me drejtim të kundërt).

4. *Rrëshqitje me zhvendosje* (prek shkëmbinjtë e fortë gëlqerorë ose shtresa rreshpore)
5. *Rrjedhje, sidomos ato sipërfaqësore, në trajtën e laharëve* (në zonat malore të Shqipërisë me reshje vjetore 200 mm, luginat me përrenj me pjerrësi të madhe (Elbasan, Përmet, Korcë etj.)

Duke u bazuar në karakteristikat e territorit lidhur me fenomenet e rrezikut gjeomorfologjik, SHGJSH-ja ka përcaktuar zonimin gjeoteknik të Shqipërisë, sipas të cilit territori i vendit tonë ndahet në tre zona të qëndrueshmërisë natyrore (figura 25)[49]:

- *Terrene të qëndrueshme,* që mbulojnë 56.6% të vendit, gjenden kryesisht në zona me shkëmbinj magmatikë efuzivë dhe intruzivë, gëlqerorë të epokave të ndryshme, dolomite, brecke dhe konglomerate me cimentin karbonatik, shkëmbinj metamorfikë dhe rreshpe. Brenda zonës njihen fenomenet e shkëputjes së blloqeve, rrëshqitjes e rrokullisje dhe/ose zhvendosjes.
- *Terrene relativisht të qëndrueshme,* që mbulojnë rreth 33.6% të territorit, gjenden kryesisht në zona me përbërje shkëmbore konglomeratikë të suitës Luma, efuzivë sedimentarë, shkëmbinjve rreshporë, shkëmbinjëve evaporitë dhe molasave të konglomerateve ranore. Këto zona dallohen për rrëshqitje, ose rënie të tavaneve në zgavrat e nëndheshme.
- *Terrene të paqëndrueshme,* që zënë rrreth 9.8% të sipërfaqes së vendit, janë terrene me përbërje të ndryshme shistesh, molasash e konglomeratësh ranore. Dallohen për rrëshqitjet rrokullisëse dhe me zhvendosje, si dhe për rrjedhjet e tokës.

Figura 25. Zonimi gjeoteknik i Shqipërisë dhe i Lushnjes

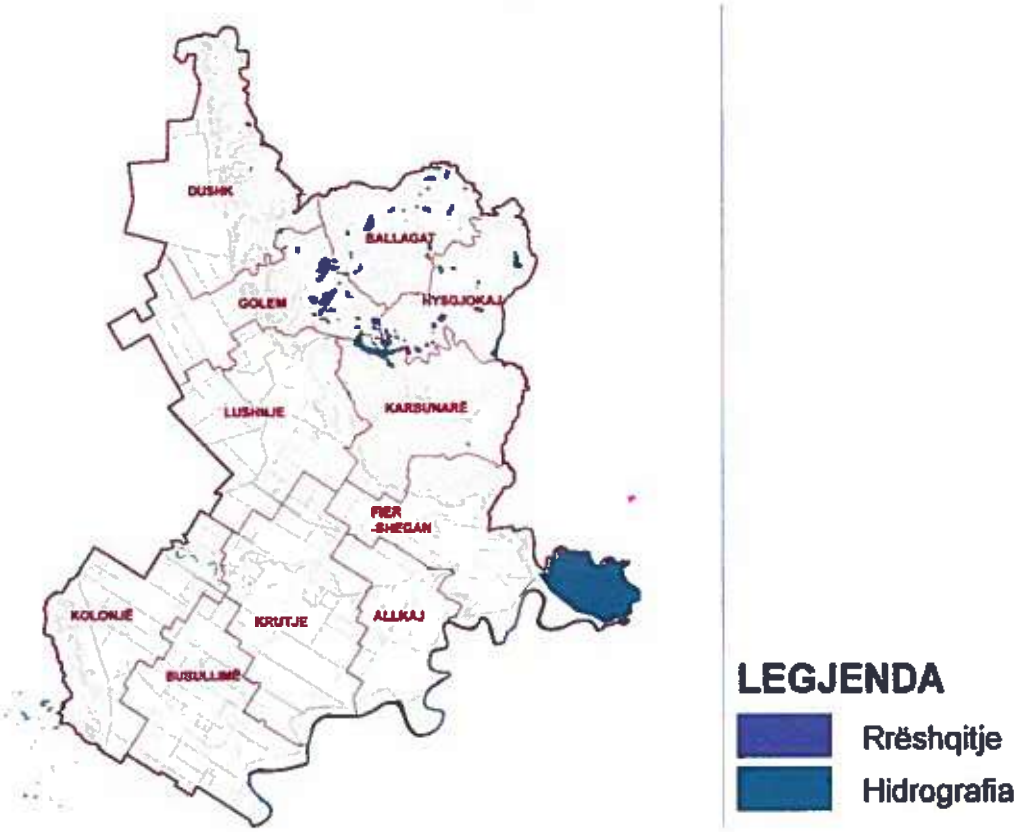

Burimi : Shërbimi Gjeologjik Shqipëtar[50]; Përpunoi: Bashkia Lushnje dhe PLGP/Co-PLAN, 2016

Nga leximi i hartës së zonimit gjeoteknik të Shqipërisë, në Bashkinë Lushnje, në terren mbizotërojnë kryesisht tokat relativisht të qëndrueshme, të lidhura dhe të paqëndrueshme. Këto të fundit përqëndrohen në zonën e Dushkut.

- **Rrëshqitja/Rrëzimi i gurëve/Rrëshqitja e dherave**

Rrëshqitjet e dheut janë një fenomen i kufizuar në zona të caktuara në Qarkun Fier dhe në të cilin bën pjesë Bashkia Lushnje.

Figura 26. Rrëshqitjet në Bashkinë Lushnje

Burimi: SHGJSH, 2014; Përpunoi: Bashkia Lushnje dhe PLGP/Co-PLAN, 2016

Në përgjithësi, ky fenomen është më tepër i përhapur në formacionet argjilore dhe me pjerrësi të dukshme. Përveç zonave me pjerrësi të lartë, fenomeni i rrëshqitjes është përhapur edhe në zonat me shpate që preken pak nga dielli, si dhe në fund të shpateve, nëpër të cilat kalojnë lumenj, ose përrenj të ndryshëm duke i gërryer ato.

Për sa i përket vendndodhjes, rrëshqitjet janë përqëndruar kryesisht në rajonet kodrinore në zonën verilindore të bashkisë, në Nja-të Ballagat, Golem, Hysgjokaj dhe Karbunarë.

Shkaqet kryesore të rrëshqitjeve[51] përfshijnë faktorë natyrorë gjeologjikë (ndërtimi gjeologji-klitologjia, pjerrësia e shpatit mbi 5-20°, struktura, tektonika, zona ose shpate që nuk rrihen nga dielli ku lagështira e vazhdueshme ka shkaktuar rrëshqitje. etj) dhe faktorë të jashtëm (përmbajtja e lartë e ujërave nëntokësore, rreshjet e dendura të shiut, ndërhyrjet e njeriut me ndërtime të ndryshme etj.). Kohët e fundit, rrëshqitjet janë theksuar për shkak të shpyllëzimeve të shumta. Shpeshherë, tokat pyjore janë shndërruar në bujqësore duke prishur kështu ekuilibrin natyror.

Kohët e fundit, rrëshqitja e dherave ka shkaktuar dëme të ndjeshme në bashki[52] dhe ka prekur kryesisht fshatrat e zonës kodrinore. Si pasojë e rrëshqitjeve masive të tokës ndër vite, ka patur dëmtime të një numri të konsiderueshëm banesash (tabela 5), stallash të bagëtive etj. duke i detyruar banorët, banesat e të cilëve kanë rezultuar të pabanueshme, të ndërtojnë shtëpi të reja në zona të tjera ose duke u vendosur për të banuar në ambjente shtetërore[53]. Në të gjitha rastet kemi të bëjmë, ndër të tjera, me humbje të mëdha ekonomike, si për banorët të cilët detyrohen të fillojnë jetën e tyre nga e para, ashtu edhe për buxhetin e shtetit, pasi kështu detyrohet të sigurojë banesa për banorët e ndikuar nga rrëshqitjet.

Tabela 5: Rrëshqitjet e dherave në Bashkinë Lushnje në vitet e fundit

Viti	Fshatrat	Dëmtimet
2009	Allprenaj Peqin	18 banesa
2010	Hysgjokaj	25 banesa
	Ballagat	2 banesa
	Gjuzaj	2 banesa
	Jazxhias	4 banesa
	Manasufaj	2 banesa
	Xibrakë	1 banesë

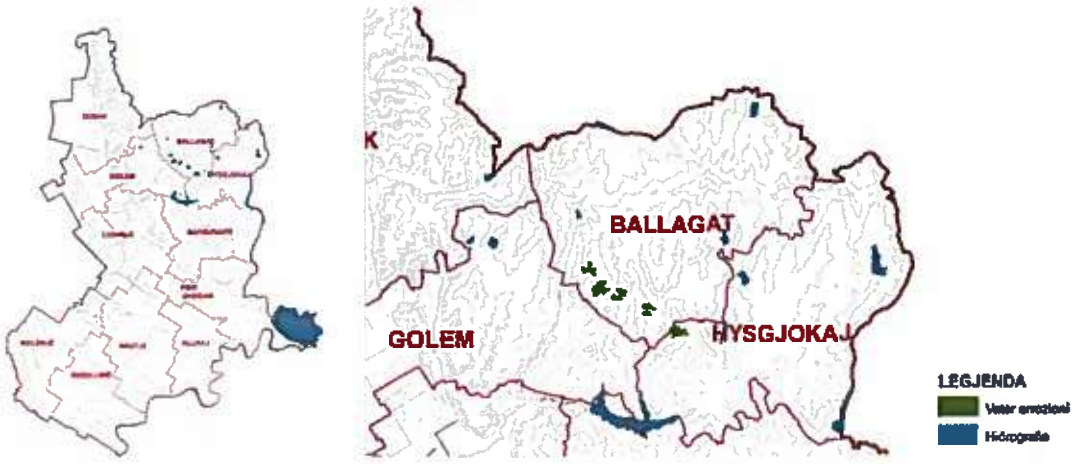
Burimi: Emergjencat Civile dhe Njësitë Administrative të Bashkisë; Përpunoi: Bashkia Lushnje dhe PLGP/Co-PLAN, 2016

- **Erozioni/Vatrat e Erozionit**

Erozioni mbetet një ndër problematikat kryesore pothuajse në të gjithë botën dhe, sigurisht, edhe në vendin tonë. Vetëm gjatë gjysmës së dytë të shekullit të XX është llogaritur se degradimi i tokës për shkak të erozionit ka përfshirë rreth 43% (ose 5 miliardë ha) të territorit në shkallë botërore[54]. Ndër shkaqet kryesore të këtij degradimi janë përdorimi i tokës nga njeriu për qëllime të ndryshme. Më konkretisht, faktorët që ndikojnë ndjeshën në rritjen e erozionit janë kryesisht i) reshjet (dhe sidomos shirat e rrëmbyeshme), intensiteti dhe shpërndarja e tyre luajnë një rol të rëndësishëm, ii) përbërja e tokës/shkëmbinjve (kapaciteti i infiltrimit dhe niveli i stabilitetit të strukturës së tokës), iii) pjerrësia (gjatësia dhe niveli i pjerrësisë), si dhe iv) bimësia ose shtresat bimore që mbulojnë tokën.

Edhe në Lushnje, erozioni është fenomen i pranishëm në territor. Sipas SHGJSH-së[55], ky fenomen është i përhapur në zonat kodrinore me përbërje litologjike flishore i cili, nga ana e tij, është ndihmuar në një masë shumë të madhe nga shpyllëzimet e shumta që u bënë gjatë viteve '80-'90 të shekullit të kaluar, si dhe gjatë këtyre viteve të fundit. Ky erozion shfaqet në formën e dy tipeve kryesore: erozion sipërfaqësor dhe erozion fundor. *Erozioni sipërfaqësor* prek kryesisht zonat kodrinore, aty ku kemi dalje të fuqishme të formacioneve litologjike flishore (*fshatrat Hajdaraj, Gramsh fshat, Shegas, Hysgjokaj, Gjuzaj, Ballagat*) dhe në zonat argjilore fushore. Erozioni fundor shfaqet në brigjet e lumenjve, si në brigjet e *Lumit Seman* ku pothuajse mungon tërësisht brezi bimor mbrojtës gjatë gjithë shtrirjes së tij në territorin e Bashkisë (figura 27).

Figura 27. Erozioni në Bashkinë Lushnje

Burimi: SHGJSH 2014; Përpunoi: Bashkia Lushnje dhe PLGP/Co-PLAN, 2016

Është e rëndësishme të theksohet se shpyllëzimet e vazhdueshme dhe pa kriter gjatë viteve të fundit në territorin kodrinor të Bashkisë (nga vitet 1980 e deri më sot), si dhe praktika të papërtshtatshme të plugimit në zona fushore kanë luajtur një rol parësor në shtimin e fenomenit të erozionit në territor.

Në zonat kodrinore (kryesisht zonat pyjore ose kullosore), erozioni ka ardhur si pasojë e shpyllëzimeve, mbishfrytëzimit të pyjeve e kullotave, dëmtimit të bimësisë së ulët (nën-pullit) dhe plugimit të tokave të papërshtatshme. Është e rëndësishme të theksojmë se sekreti i pyjeve në mbrojtjen e tokës nga erozioni qëndron pikërisht në lënien e sipërfaqes së tokës të patrazuar. Kjo bën të mundur që bimësia, jo vetëm pyjet, të zhvillohet dhe të krijojë një mbulesë të të gjithë sipërfaqes. Ndryshe nga sa mendohet, nuk mjaftojnë vetëm drurët e lartë (pyjet) me rrënjët e tyre të thella që të mbrojnë pyjet nga erozioni. Është *tabani i tokës* (sipërfaqja) që mbron tokën nga erozioni. Në qoftë se sipërfaqja e tokës është e zbuluar, pikat e shiut, që bien nga gjethet e pemëve të larta, ushtrojnë presion të lartë mbi dherat e tokës duke e gërryer atë. Mbulesa e tokës me një shtresë bimore shërben si masë efikase për mbrojtjen e tokës nga erozioni. Për këtë arsye, bimësia e ulët nëpër pyje ka një ndikim të jashtëzakonshëm në mbrojtjen e tokës nga erozioni.

Përveç shpyllëzimit e dëmtimit të bimësisë në pyje, shkak tjetër kryesor i erozionit është edhe hapja ose ndërtimi i rrugëve të reja, zhvillimi i verimtarive të ndryshme për shfrytëzimin e drurit (prerje, grumbullim, transporti me makina, shitje etj.) si dhe hapja e shtigjeve të ndryshme për aktivitetet argëtuese, të cilat nuk kanë munguar në vitet e fundit së bashku me rrugët për shfrytëzimin e minierave (guroreve). Hapja e rrugëve të reja në zona kodrinore pa marrë masat e duhura mund të shkaktojë humbjen e 100Mg/ha dhera të shkaktuara nga erozioni.[56]

Për sa i përket erozionit në tokat bujqësore të vendit tone, rreziku potencial i erozionit konsiderohet mesatar dhe i lartë ndërsa në Qarkun e Fierit, ku bën pjesë edhe Bashkia e Lushnjes, konsiderohet mesatar (tabela 6).[57]

Tabela 6. Vlerësim teorik për nivelin e erozionit potencial në tokat bujqësore të Shqipërisë

		Indeksi i erodibilitetit				Indeksi i rrezikut potencial të tokës		
Rrethet	Sip (Ha)	Absol.	Rel.	Indeksi i erozionit të tokës	Indeksi i pjerrësisë	Absol.	Rel.	Vlerësimi

Lushnje	46,136	5.7	2	2	1.60	6.4	2	Mesatar
Fier	60,674	6.7	3	3	1.68	15.1	3	I larte

Burimi: AKM 2013; Përpunoi: Bashkia Lushnje dhe PLGP/Co-PLAN, 2016

Bashkia ka shumë fshatra, që gjenden në zonë kodriore, të cilat i përkasin Nja-ve Ballagat, Hysgjokaj dhe Karbunarë. Kultivimi i tokës së këtyre zonave krijon vetvetiu **erozion** të tokës nëse nuk përdoren praktika të mira bujqësore gjatë përdorimit të tyre për bujqësi.

Për sa i përket shkaqeve të erozionit në zonën fushore të Myzeqesë, ai lidhet ngushtë me plugimin e tokës (mungesën e praktikave të mira bujqësore të plugimit). Gjatë gjithë territorit të vendit dhe brenda territorit të bashkisë, në kohën e punimit të tokës, vihen re ngastra me tokë të punuar thellë dhe të zhveshur tërësisht nga biměsia (figura 28). Në tokat bujqësore veçanërisht, në vendin tonë, bujqit ose fermerët, gjatë punimit, ende vazhdojnë ta zhveshin tokën tërësisht nga të gjitha mbetjet bimore të të mbjellave të stinëve të mëparshme pa marrë parasysh se një gjë e tillë e varfëron tokën dhe e shndërron atë në tokë të ndjeshme ndaj erozionit në rastin më të parë të reshjeve me intensitet të lartë apo të stuhive të erës. Ndërkohë që vendet e tjera kanë futur tashmë praktika kultivimi të konsoliduara për shmangien ose zbutjen e erozionit (punimin i tokës, duke e trazuar atë sa më pak, ruajtjen e masës bimore të të mbjellave të mëparshme gjatë kultivimit, përdorimin i mbulesave bimore ndërmjet stinëve të kultivimit ose mbjelljen e foragjereve ndërmjet bimëve të kultivuara me rreshta si pemtaria, vreshtaria ose ullishtet, etj.) në vendin tonë mbetemi ende prapa.

Figura 28: Punimi i tokës me zhveshje të sipërfaqes

Burimi: Arkiva Co-PLAN, 2016

Për të kuptuar përmasat dhe shtrirjen e erozionit në territorin e Bashkisë, mjafton të analizojmë vëllimin e rezervuarëve dhe digave që ndodhen në Bashki. Nga një analizë e hollësishme e 9 rezervuarëve/digave të pranishme në Bashki, është vënë re se pothuajse të gjithë rezervuarët kanë pësuar zvogëlim të volumit të tyre për shkak të erozionit. Më problematike mbetet diga e GaruNjas, zvogëlimi i kapacitetit të së cilës arrin deri në 92%, e ndjekur nga Rezervuari i Thanës me 85% dhe Kasharaj dhe Pajalli me 22% dhe 17% përkatësisht.

Si rezultat i erozionit, mungesës së njohurisë se thelluar mbi tokën dhe praktikat e keqmenaxhimit, apo braktisjes, në territorin e bashkisë vihet re degradimi i tokës. Nuk ka shifra lokale, por në rang vendi, vetëm erozioni dhe degradimi i tokave kanë çuar në humbjen e 5% të prodhimit të brendshëm bruto në vitin 2014[58].

- **Përmbytjet**

Përmbytjet janë një fenomen i pranishëm dhe pothuajse "i zakonshëm" në territorin e Bashkisë së re të Lushnjes dhe ndodhin, si në zonën urbane, ashtu edhe rurale. Përmbytjet janë regjistruar në Lushnje kryesisht në rastet kur reshjet kanë qenë intensive e të vazhdueshme në një periudhë kohore relativisht të gjatë (praktikisht sa herë që reshjet tejkalojnë 80mm)[59]. Sipas të dhënave të marra nga Emergjencat Civile Lushnje, përmbytjet janë shpeshtuar ndjeshëm në dhjetë vitet e fundit[60]. Për shembull, vetëm në 8 vitet e fundit ka patur 3 përmbytje (në vitet 2009, 2015 dhe 2016 përkatësisht), të cilat kanë shkaktuar dëme të mëdha në ekonominë e banorëve vendas (Tabela 7). Përmbytja e vitit 2016 ka përmbytur 31 shtëpi kundrejt atyre të vitit 2009 dhe 2015, të cilat kanë përmbytur 29 dhe 26 shtëpi përkatësisht. Përveç banesave, përmbytja e vitit 2009 ka shkaktuar edhe përmbytje të tokave bujqësore (150) ndërsa ajo e vitit 2015 ka përmbytur rreth 57 sera të mbjella me perime dhe 250 dengje me bar që shërbenin si ushqim për blegtorinë. Me pak fjalë, përmbytjet në territorin e Bashkisë Lushnje, përveç se janë shpeshtuar, janë shoqëruar gjithnjë me humbje të mëdha ekonomike për banorët.

Tabela 7. Përmbytjet në territorin e Bashkisë Lushnje në 10 vitet e fundit

Viti	Fshati/Qyteti	Objektet e përmbytura dhe dëmet e shkaktuara nga përmbytjet			Shkaqet
		Shtëpi të përmbytura	Tokë bujqësore	Të tjera	
2009	Saravë, Saver, Karbunare	29	150 ha		Reshjet
10 Tetor 2015	Krutje, Ngurrëz, Kamçisht, Toshkëz Fiershegan, Allkaj, Bubullimë, Kolonjë	26		-Ushqim për bagëtinë -250 dengje me bar -57 sera të mbjella me perime	Mosplotësim detyre e Bordit të Kullimit (moshapja në kohë e portave të komandimit në barazhin e Bitajt & mosfunksionimi i tyre teknik
7 Janar 2016	Thanasaj	31			Dalja nga shtrati e lumit Shkumbin

Burimi: Emergjencat Civile dhe Njësitë Administrative të Bashkisë,; Përpunoi: Bashkia Lushnje dhe PLGP/Co-PLAN, 2016

Për sa i përket pasojave që vuajnë banorët vendas nga përmbytjet, është e rëndësishme të theksohet se ato edhe mund të zbuten ose parandalohen pjesërisht. Në përgjithësi, niveli i ndikimit të përmbytjeve në ekonominë e banorëve vendas varet nga masat paraprake që merren nga institucionet përkatëse (p.sh. Bordi i Kullimit etj.) për zbutjen e ndikimit të përmbytjeve të tilla si: pastrim të kanaleve të kullimit, të shtratit të përrenjve kryesorë dhe të Lumit Shkumbin e Seman, ndërtim digash ose panelesh në disa vende specifike etj. Në të gjitha rastet që ka patur përmbytje, këto masa fatkeqësisht nuk janë marrë.

Nga të dhënat e mbledhura nga Emergjencat Civile së bashku me Bashkitë, origjina e përmbytjeve dhe rrëshqitjeve është ***natyrore***. Ndërsa ndikimi i këtyre fenomeneve në Bashki është i lartë për shkak të mosmarrjes së masave të duhura pregatitore për zbutjen e pasojave. Në të shumtën e rasteve, ndikimi i fenomeneve të tilla në mjedis dhe në jetën e banorëve mund të zbutet ndjeshëm, në rast se merren masa për mbrojtjen e tokës nga gërryerjet dhe rrësqitjet e dheut (të nevojshme në NjA 1 dhe NjA 2), ose për zhbllokimin e shtretërve të lumenjve (NJA 5). Për më tepër, në disa raste, ndikimi i përmbytjeve mund të zbutet në rast se ndërtimi i veprave të ndryshme inxhinierike bëhet duke marrë parasysh ndikimin e tyre në mjedis dhe në jetën e banorëve në të ardhmen gjatë projektimit. Një rast i tillë është rasti i ndërtimit të KUB-it në Lushnje në territorin e Nja-së 4, në Lagjen Gafurr Muça, ku niveli i tij është më i lartë se ai i tokave të shtëpive përreth. Si rrjedhojë e ndërtimit të papërshtatshëm me natyrën të një vepre të tillë, në rast shirash të rrëmbyeshëm, shtëpitë e lagjes rrezikojnë përmbytjen. Aktualisht, zonat më problematike në Qytetin e Lushnjes, që mund të bëhen shkak për situata emergjence nga fatkeqësi natyrore, si dhe masat që duhen marrë për zbutjen e pasojave, janë paraqitur më poshtë (tabela 8):

Tabela 8. Rreziqet gjeologjike në Qytetin e Lushnjes (rrëshqitjet dhe përmbytjet)

NJA-të	Objekti	Vend-ndodhja/shtrirja	Masat që duhen marrë/nevojat	Shkaqet
NJA 1	Përroi i Qytetit	Segmenti nga rezervuari i Kasharit deri tek Kaptazhi (tek Çelët)	-Pastrim dhe sistemim shtrati në përgjithësi - Ndërhyrje për drejtimin e shtratit & betonimin e skarpatave të përroit të qytetit në segmentin përgjatë varrezave publike	Rrëshqitja e dherave (janar 2013)

	Rr. Shaqir Tare	E gjithë rruga	-Rehabilitim total i rrugës (në këtë moment është e pakalueshme)	Gërryerja e tokës ndër vite
NJA 2	Kanali i ujërave të larta	Segmenti nga rezervuari i "Xhafallarëve" deri tek Ura në Rr. "Vasil Prifti"	Pastrim dhe sistemim i skarpatave anësore. Në disa vende ka shembje	Shembje të tokës
	Lagja Xhevdet Nepravishta	Segmenti në Rr. "Vëllezërit Frashëri"	Bashkia ka përgatitur projektin për ndërhyrjet e duhura, por mungojnë fondet për zbatim të tij. Gjendja ende problematike	Rrëshqitje në përmasa 15x1.5 m & thellësi 3 m.
NJA 4	Lagja Gafurr Muça	Zona e banimit pranë pall.Nr.177 dhe pranë shtëpive private të fiseve Zaçe, Mejdani & Hasanbelliu	Studime për rikonstruksionin e KUB-it në këtë zonë, për shkak se zona në fjalë përmbytet në rast reshjesh me intensitet të lartë (arsyeja: niveli i KUB është më i lartë se niveli i tokës tek këto shtëpi)	Përmbytje në rast reshjesh me intensitet të lartë (niveli i KUB > se ai i tokës
NJA 5	LuNja Karbunarë	Segmenti i kanalit nga Ura e Begallarëve deri tek pika e Karburantit "Lloshi"	Pastrim dhe sistemim i shtratit të kanalit	Bllokim shtrati

Burimi: Emergjencat Civile në bashkëpunim me Njësitë Administrative të Bashkisë;
Përpunoi: Bashkia Lushnje dhe PLGP/Co-PLAN, 2016

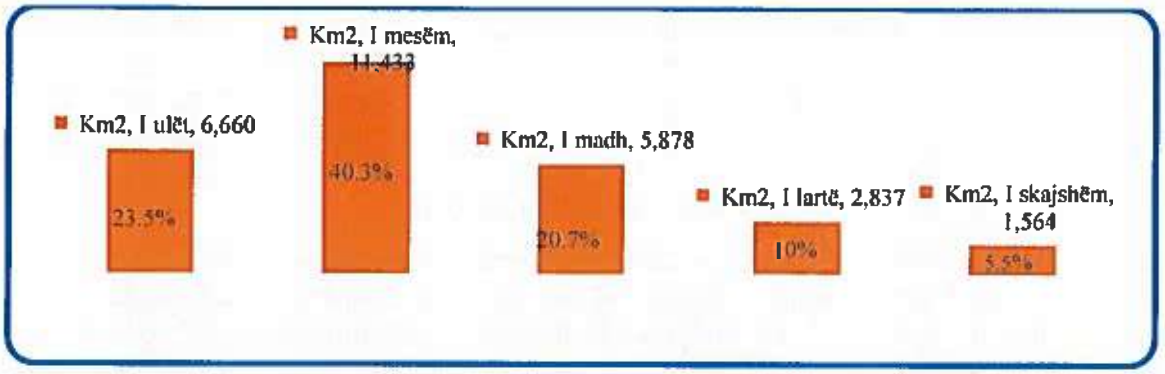
Rreziku nga përmbytjet e lumenjve kryesor në vend me rikthim 100 vjet:

Vendi ynë rrezikon dëmtime të mëdha në rast se përmbytjet janë për periudhë rikthimi 50 vjet dhe 100 vjet. Nga studimet e kryera nga PNUD, pasojat janë pothuajse të papërfillshme (me ndikim të kufizuar ose pa pasoja) në rastin e përmbytjeve me rikthim në 50 vjet. Kjo në rast se merren të gjitha masat për paradalimin e tyre (kur sistemi i pendave është i padëmtuar dhe instalimet e pompimit janë të gjitha në punë). Masa të tilla janë në gjendje të shmangin rreziqet që i kanosen Ultësirës Perëndimore.

Përmbytjet me rikthim në më shumë se 50 vjet duket se janë përmbytjet që kanë një ndikim më të fuqishëm në vend. Këto lloj përmbytjesh (të rikthimit me 100 vjet, p.sh.) mund të krijojnë të njëjtat kushte si përmbytja e vitit 1962/63. Shkalla e rrezikshmërisë nga këto përmbytje ndyshon nga zona në zonë. Megjithatë, është e rëndësishme të theksohet se rajonet me rrezikun më të ulët të përmbytjeve në periudhë rikthimi 100 vjet janë Ultësira Perëndimore, rajoni i Alpeve të Shqipërisë dhe Krahina Malore Juglindore.

Rrezikshmëria më e lartë e përmbytjeve paraqitet në pellgjet ujëmbledhëse të lumenjve Devoll dhe Osum, pjesën e poshtme të Shkumbinit, lumenjtë Drini i Zi, Mati, rajoni i Bregut të Detit dhe lumenjtë Kiri, Gjadri, Lesniqja, Gomisqja, Ishmi dhe lumenjtë e Krahinave Malore Jugore dhe Qëndrore të Shqipërisë, si Drinosi, Shushica etj. Në pjesët e tjera të vendit rreziku është më i ulët (figura 29).

Figura 29. Rreziqet gjeologjike në Qytetin e Lushnjes (rrëshqitjet dhe përmbytjet)

Burimi: PNUD, 2003; Përpunoi: Bashkia Lushnje dhe PLGP/Co-PLAN, 2016

Siç shihet nga grafiku i mësipërm, në pjesën më të madhe të territorit, rreziku i përmbytjeve në vend me rikthim në 100 vjet është i mesëm në 11,433 km² (40.3%) i ndjekur nga ai i ulët (23.5%, e më tej i madh (20.7%), i lartë (10%) dhe i skajshëm (5.5%). Duhet theksuar se të tre kategoritë e fundit me rrezik të i lartë, të madh dhe të skajshëm, që kanë ndikimin më të fuqishëm në vend, përfshijnë 36.2% të territorit. Pra, Shqipëria është vend tejet i rrezikuar nga përmbytjet ku vetëm 23.5% e territorit nuk kërcënohet nga pasojat e rënda të përmbytjeve. Në pjesën tjetër, është tejet e rëndësishme që planifikimi i territorit të bëhet duke patur parasysh pasojat e mëdha në rast përmbytjesh me kthim 100 vjet.

- Rreziku nga përmbytjet e lumenjve kryesorë me rikthim 100 vjet në Bashki

Për sa i përket Bashkisë së Lushnjes, përmbytjet parashikohen të shkaktohen nga lumenjtë kryesorë që janë Semani dhe Shkumbini.

Siç u theksua më sipër, përmbytjet me rikthim në 50 vjet janë të parashikueshme dhe, vetëm duke marrë masat e duhura, mund të shmangen pasojat e tyre. Kjo është vërtetuar në vendin tonë pas përmbytjeve të vitit 1962-63 kur dhe janë marrë masa për parandalimin e përmbytjeve të tilla duke dhënë rezultate të kënaqshme në parandalimin e pasojave të rënda në përmbytjen e viteve 1970-71. Sipas PNUD-it, pas vitit 1962-63, masat për parandalimin strukturor dhe kontrollin e përmbytjeve (duke përjashtuar digat) të ndërmarra në vend janë mbështetur në një periudhë rikthimi të ujërave nga përmbytjet prej 50 vjetësh. Këto masa përfshijnë rindërtimin dhe ngritjen e argjinaturave të reja në pjesën e poshtme të lumenjve kryesorë.

Ndërkohë, në vendin tonë nuk janë marrë masa për përmbytje me rikthim në 100 vjet. Për këtë arsye, vendi ynë dhe, rrjedhimisht edhe Bashkia Lushnje, nevojitet të planifikojnë zhvillimin e territorit duke patur parasysh ndikimet e përmbytjeve me rikthim në 100 vjet. Pasojat e përmbytjeve të këtij lloji të parashikuara nga PNUD-i për Bashkinë Lushnje janë përmbledhur në tabelën e mëposhtme (tabela 9). Duhet theksuar se studimet janë kryer në nivel rrethi sipas ndarjes territoriale administrative përpara Reformës së re Territoriale).

Tabela 9: Pasojat e përmbytjes së Ultësirës Perëndimore për periudhë rikthimi 100-vjet dhe nevojat e fatkeqësisë sipas pellgjeve ujëmbledhëse në Ish-Rrethin e Lushnjes (Bashkinë e Sotme)

Lumi	Qarku	Rrethi	Nr. i fshatrave	Nr. i komunave	Nr. i ndërtesave	Sip. e ndërtimit (m²)	Populsia
L. SEMAN	Fier		90	30	15,516	1,147,540	83,829

		Lushnje	40	12	5,729	446,060	32,369
L. SHKUMBIN			30	14	6,599	513,420	38,052
		Lushnje	24	9	4,755	392,920	28,514
GJITHSEJ			64	21	10,484	838,980	60,883

Burimi : PNUD, 2003; Përpunoi: Bashkia Lushnje dhe PLGP/Co-PLAN, 2016

Sipas parashikimeve të PNUD-it, nevojat që do të lindnin nga përmbytjet me rikthim 100-vjet nga pellgjet e Semanit janë më të mëdhatë (figura 30). Në territorin e ish-rrethit të Lushnjes, vetëm nga një fenomen i tillë, parashikohet përmbytja e 40 fshatrave, 12 komunave, 5,729 ndërtesave, si dhe e 446,060 m^2 sipërfaqe toke. E gjithë kjo me pasoja të rënda për 32,369 banorë. Megjithatë, edhe përmbytjet nga lumi Shkumbin nuk janë të vogla edhe pse me ndikim më pak të theksuar se ato të Lumit Seman (392,920 banorë kundrejt 446,060 banorë nga përmbytjet e Semanit). Në total, nga përmbytjet e Semanit dhe Shkumbinit me kthim në 100 vjet në Bashkinë Lushnje (territorin e ish-Rrethit të Lushnjes) parashikohet të preken rreth 60,883 banorë dhe 10,484 banesa. Ndërkohë, llogaritet se shifrat do të shumëfishoheshin në rast përmbytjesh të njëkohësishme nga disa pellgje.

Figura 30. Pasojat e përmbytjes së Ultësirës Perëndimore për periudhë rikthimi 100-vjet dhe nevojat e fatkeqësisë sipas pellgjeve ujëmbledhëse në Ish-Rrethin e Lushnjes (Bashkinë e Sotme)

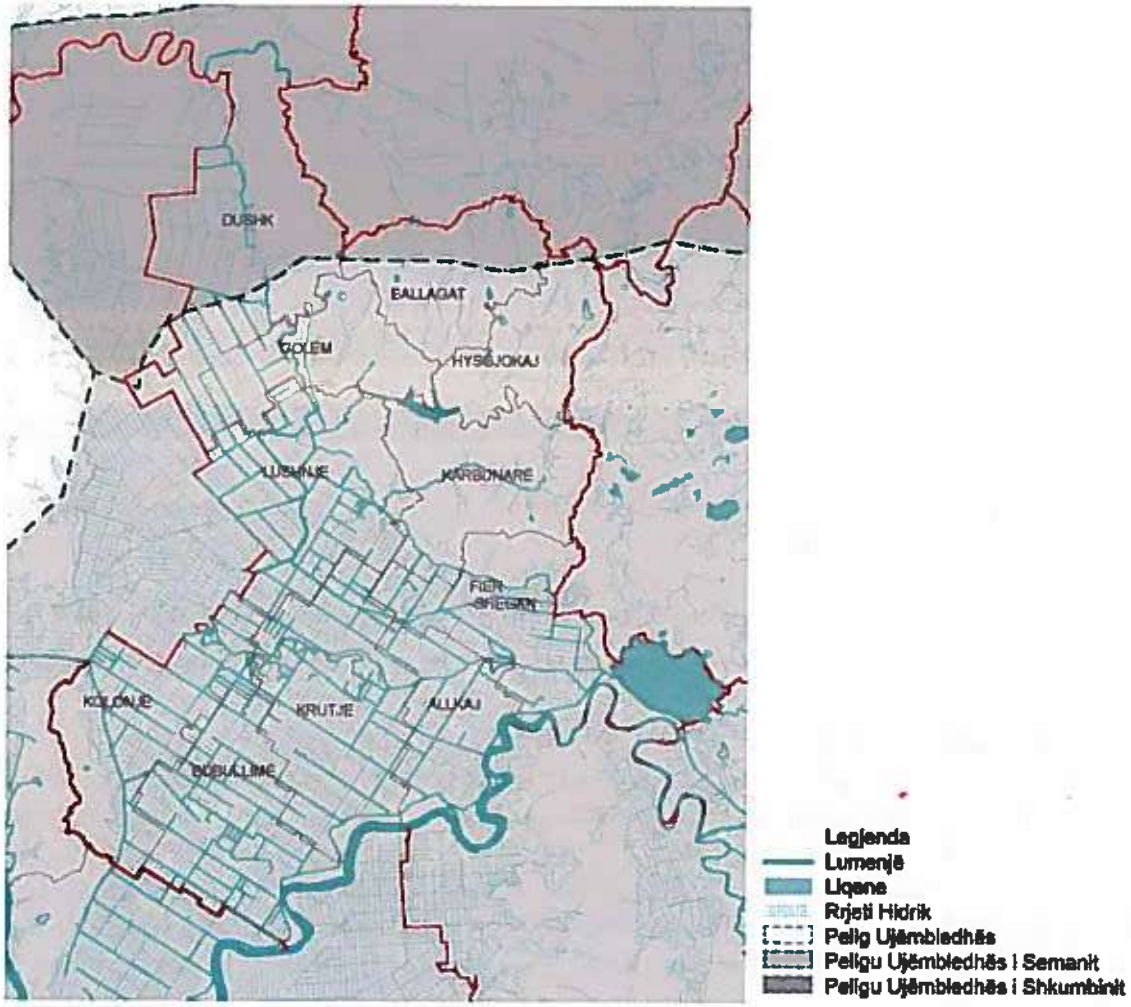

Burimi : PNUD, 2003

Si përfundim, duke parë se parashikimet rreth ndikimit të përmbytjeve në vend janë kryer në vitin 2003, dhe se gjatë këtij 13 vjeçari regjimi i reshjeve ka ndryshuar, duke çuar kështu në shpeshtimin e përmbytjeve dhe rritjen e ndikimit të tyre në territoret e bashkive, mendohet se pasojat e përmbytjeve me rikthim 50 ose 100 vjet të jenë edhe më të theksuara. Për këtë arsye, përveç marrjes së masave të duhura për parandalimin e përmbytjeve me rikthim 100 vjet, nevojiten edhe studime të reja më të përditësuara rreth përmbytjeve në vendin tonë.

- **Burimet Ujore sipërfaqësore**

Lushnja ka një rrjet të pasur hidrik me lumenj, rezervuarë të cilëve u shtohet edhe një rrjet i gjerë kanalesh vaditëse-kullimi. Territori i bashkisë së re përshkohet nga Lumi Seman në jug, preket nga pellgu ujëmbledhës i lumit Shkumbin në veri dhe ka një numër të konsiderueshëm rezervuarësh si ai i Kasharit dhe Liqeni i Lushnjes.

Figura 31. Burimet Ujore Lushnje

Burimi: SHGJSH; Përpunoi: Bashkia Lushnje dhe PLGP/Co-PLAN, 2016

Lumi Seman në pjesën jugore të bashkisë i cili shërben edhe si kufi administrativ ndërmjet Lushnjes dhe bashkive të Kuçovës, Urës Vajgurore dhe Roskovecit. Lumi Seman hyn në bashki në afërsi të rezervuarit të Murrizit në lindje dhe përshkon territorin e komunave Fiershegan, Allkaj, Krutje deri në Bubullimë në Jug, ku del nga territori i bashkisë në një gjatësi prej 14.5km. Lumi Seman krijohet nga bashkimi i dy degëzimet të tij kryesore që janë Devolli dhe Osumi. Lumi Devoll ka një pellg ujëmbledhës me sipërfaqe 3130 km^2 Nga burimi deri në rrjedhën e tij të mesme, lumi Devoll përshkon shkëmbinj me përbërje të ndryshme gjeomorfologjike me lartësi mesatare 950m mbi nivelin e detit. Në burim të lumit, shkëmbinjtë janë ranorë (shtuf). Pas burimit, lumi vazhdon rrjedhën nëpër shkëmbinj flishorë (sedimentarë) më përshkueshmëri të ulët ujore[61]. Lumi Osum ka një sipërfaqe të pellgut ujëmbledhës prej 2142 km dhe rrjedh gjithashtu nëpër shkëmbinj malorë me përbërje ranore dhe flishore lartësia mesatare e të cilit arrin 825m mbi nivelin e detit[62]. Të dy lumenjtë, Osum e Devoll, bashkohen në Arrëz të bashkisë së Urës Vajgurore duke formuar lumin Seman. Gjatë rrjedhës së tij, Semanit i bashkohen edhe degë të tjera të rëndësishme si lumi i Gjanicës. Ky i fundit përshkon bashkinë e Fierit në drejtimin veri-jug dhe bashkohet me lumin Seman në Mbrostar të Bashkisë së Fierit. Pothuajse gjatë gjithë gjatësisë së tij në rrjedhën e

poshtme në zonat fushore, lumi Seman kufizohet me fusha pjellore të kultivuara me kultura bujqësore.

Lumi Shkumbin: Në pjesën veriore, veçanërisht në fshatin Manasufaj, territori i bashkisë ndodhet pranë basenit të Lumit Shkumbin edhe pse ky i fundit nuk e përshkon territorin e bashkisë.

Rezervuarët: Bashkia e Lushnjes ka një numër të konsiderueshëm rezervuarësh të cilët përqëndrohen kryesisht në pjesën veri-lindore të territorit ndërmjet vendbanimeve Lushnje, Thanasaj, Dushk-Peqin dhe Manasufar në skajet më veriore dhe Hysgjokaj, Biçakaj dhe Kosovë e Vogël në skajin lindor. Ndër rezervuarët më të mëdhenj përmenden:

- *Rezervuari i Murrizit /Thanës*: ky rezervuar ndodhet në pjesën lindore të bashkisë dhe shërben si kufi me Bashkinë e Kuçovës. Rezervuari është i përbashkët me Bashkinë e re të Belshit.
- *Rezervuari i Kasharit* i cili ndodhet në lindje të qytetit të Lshnjës, i shtrirë në pjesën kodrinore të bashkisë.
- *Rezervuari/Liqeni i Lushnjes* i cili shtrihet në pjesën lindore të bashkisë së re dhe shërben si kufi ndarës me bashkinë e Belshit. Më konkretisht, ky rezervuar shtrihet ndërmjet fshatrave Kupaj në veri dhe Murriz-Peqin në jug.
- *Rezervuarë të tjerë*: rezervuarët e tjerë në territorin e bashkisë gjenden në afërsi të fshatit Gjyshaj, Shegas, Dushk-Peqin, Matjan, Manasufaj dhe ndërmjet fshatrave Kurtinë dhe Hysgjokaj.

Rrjeti i kanaleve vaditëse-kullimi: Bashkia bën pjesë në Ultësirën Perëndimore të vendit, e cila dallohet për nivel të barabartë lartësie me nivelin e detit si dhe për një sipërfaqe të konsiderueshme moçalore. Një pjesë e mirë e kësaj sipërfaqeje është tharë për t'u përdorur për bujqësi në vitet përpara '90-ës. Sot, tokat e nxjerra nga tharja e kënetave japin prodhime të larta bujqësore. Për përdorimin e tyre për bujqësi, janë hapur një numër i madh kanalesh për ujitje dhe kullim, të domosdoshëm për përdorimin e këtyre tokave për bujqësi. Me përjashtim të zonës veri-lindore, i gjithë territori i bashkisë së re mbulohet nga rrjeti i vaditës-kullimit. Ndër këto kanale mund të përmendim:

- Kanali Ujitja (ose i Hoxharës) me grykëderdhje të drejtpërdrejtë në plazhin e Semanit i cili është ndër kanalet më të rëndësishme.
- Kanali i Myzeqesë me degëzimet e tij në të dyja anët në fushën e Sheqit dhe me dalje të drejtpërdrejtë në detin Adriatik

<u>Gjendja e burimeve ujore sipërfaqësore (problematikat)</u>

Në dy dhjetëvjeçart e fundit në vendin tonë, burimet ujore dhe kryesisht lumenjtë, janë shfrytëzuar për bujqësi, industri, për materialin e tyre inert dhe për sektorë të ndryshëm të ekonomisë dhe njëkohësisht, janë përdorur si kanale për derdhjen e ujërave të ndotura. Për më tepër, mungesa e planeve për mbrojtjen e lumenjve e shoqëruar me ndërhyrje pa kriter të njeriut në shfrytëzimin e tyre (shfrytëzimi i inerteve në shtratin e lumenjve, punimi i brezave të gjelbër mbrojtës, etj.) ka përshpejtuar shumë procese natyrore gjeologjike në shtratin e lumenjve, siç janë gërryerja e shtratit, erozioni anësor dhe sipërfaqësor i brigjeve, rrështitjet e tyre etj. të cilat kanë ndikuar ndjeshëm në përkeqësimin e gjendjes së tyre.[63] Si rrjedhojë, sot lumenjtë vuajnë pasojat e një keqmanaxhimi të gjatë që janë kryesisht *i) ndyshime në hidro-morfologjinë e lumenjve; ii) humbje të florës & faunës ujore, dhe iii) ndotje.*

Hidromorfologjia e lumenjve dhe ndryshimet e saj lidhen me tipare fizike të një lumi të cilat janë kryesisht[64]: *morfologjia e kanalit* dhe *lloji i rrjedhës* (natyrale ose e modifikuar); *përbërja litologjike e shtratit* (lloji, sasia e përbërjes shkëmbore in shtrat); *struktura dhe stabiliteti i brigjeve* – mjaft e rëndësishme sepse tregon ndikimin që do të ketë lumi në gërryerjen e brigjeve dhe, si rrjedhojë, në sasinë e sedimentit që do të përfundojë në lumë; *digat/pengesat* përgjatë rrjedhës, të cilat ndikojnë në ndryshimin e shpejtësisë së rrjedhës së lumit dhe largësinë e rrjedhjes së lirshme të ujit deri në largësinë në të cilën është në gjendje të trasportojë sedimentin; *bimësia në shtratin e lumit* (habitatet, biodiversiteti, bimët,etj); *brezi i bimësisë mbrojtëse përgjatë brigjeve, përdorimi i tokës në afërsi* (rreth 20 metra nga bregu) dhe *gjerësia e zonës me ndikim nga përmbytjet*.

Në vendin tonë, ndërhyrjet në lumenj janë të shumëllojshme, si në shtrat, ashtu edhe në ndryshimin ose zhvendosjen e mbulesës bimore; marrjen e materialeve inerte, rërë, zhavorr, gurë ose plisa; ndërtime afër lumenjve; hedhje apo depozitim i materialeve inerte që dalin nga prishja e objekteve ndërtimore; gërmime të ndryshme, si dhe veprimtari të tjera që prodhojnë mbetje; shkarkime të ujërave të ndotura urbane e industriale të patrajtuara, veprimtari të cilat ndalohen me ligj.[65] Të gjitha këto kanë shkaktuar dëmtime të hidromorfologjisë së lumenjve që janë vërtetuar nga studime të ndryshme, ndër të cilat, edhe nga studimet e Shërbimit Gjeologjik Shqiptar rreth thellimit të shtratit të lumenjve. Një përshkrim i shkurtër i rezultateve të analizës në lumenjtë e Basenit Seman paraqitet më poshtë.

Me qëllim analizimin e gjendjes së lumenjve në vendin tonë dhe përcaktimin e shkallës së ndikimit të fenomeneve gjeologjike dhe ndërhyrjes së njeriut në shtratin e tyre, SHGJSH-ja ka monitoruar[66] basenet e lumenjve në vend, ndër të cilët edhe Basenin/Pellgun e Lumit Seman.

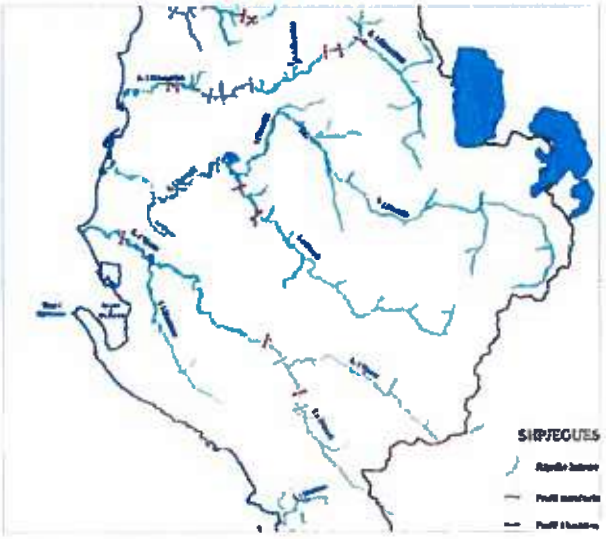
Pellgu i Lumit Seman është monitoruar në pesë pika/profile monitorimi (Tabela 10 dhe Figura 32) për periudhën 2008-2016. Këto profile janë shpërndarë në Lumin Osum (dy pika) dhe në Lumin Seman (tre pika). Në lumin Devoll nuk ka profile të monitoruara. Megjithatë, duke qenë se në zonën fushore përpara bashkimit, lumenjtë Osum e Devoll paraqesin ngjashmëri hidromorfologjike, rezultatet e lumit Osum në dy pikat e monitorimit: Urë Vajgurore në Osum dhe Urë e Kuçit në Seman, në një farë mënyre janë tregues edhe të gjendjes së Lumit Devoll.

Tabela 10. Vendndodhja e profileve të monitorimit

Nr.	Lumi	Vendi i Profilit	Periudha e monitorimit
38	Seman	Ura e Re Berat	2008-15
39		Ura Vajgurore	2008-15
40		Ura e Kuçit	2009-15
41		Imësht	2009-16
42		Ura e Mbrostarit	2007-15

Burimi: SHGJSH, 2015; Përpunoi: Bashkia Lushnje dhe PLGP/Co-PLAN, 2016

Figura 32. Profilet e monitorimit të Gjendjes së shtratit të Lumenjve në Basenin e L. Seman

Burimi: SHGJSH, 2016

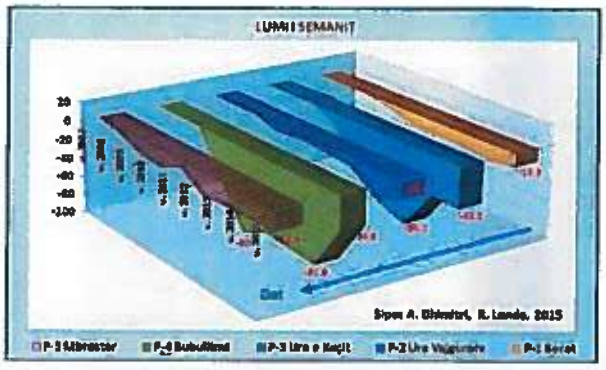
Ndër problematikat kryesore të nxjerra në pah nga ky monitorim është prania e ***erozionit fundor*** në segmente të ndryshme të lumit, në forma dhe intensitete të ndryshme (Tabela 11, më poshtë). Në të gjitha pikat ka patur erozion të theksuar fundor i cili shfaqet me *ulje të shtratit të lumit*. Më i theksuar është vënë re në *Urë Vajgurore* në vitet 2008-2015 (43.2cm ulje), i ndjekur nga segmenti i lumit në Imësht (34.8cm), Ura e Mbrostarit (19.4cm) dhe Ura e Kuçit me 13cm (Figura 33 më poshtë).

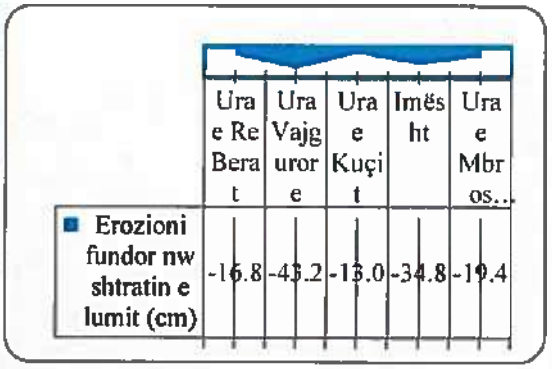
Tabela 11. Erozioni fundor ndër vite në lumenjtë Osum dhe Seman

Nr.	Vendi i profilit të monitorimit	Periudha e monitorimit	Ndryshimi Total	Ecuria deri 2015			Trendi 2011-2015		
				Erozion	Neutral		E	N	A
38	Ura e Re Berat	2008-15	-16.8	+			+		
39	Ura Vajgurore	2008-16	-43.2	+			+		
40	Ura e Kuçit	2009-15	-13.0		+		+		
41	Imësht	2009-16	-34.8	+			+		
42	Ura e Mbrostarit	2007-15	-19.4	+				+	

Burimi: SHGJSH, 2016

Figura 33. Thellimi i shtratit të Semanit e Osumit për shkak të erozionit fundor

Burimi: SHGJSH; Përpunoi: Bashkia Lushnje dhe PLGP/Co-PLAN, 2016

Erozioni i brigjeve të lumit është i theksuar, në veçanti në brigjet anësore të Urës Vajgurore, i cili arrin deri në 250 metra në thellësi të terracës.

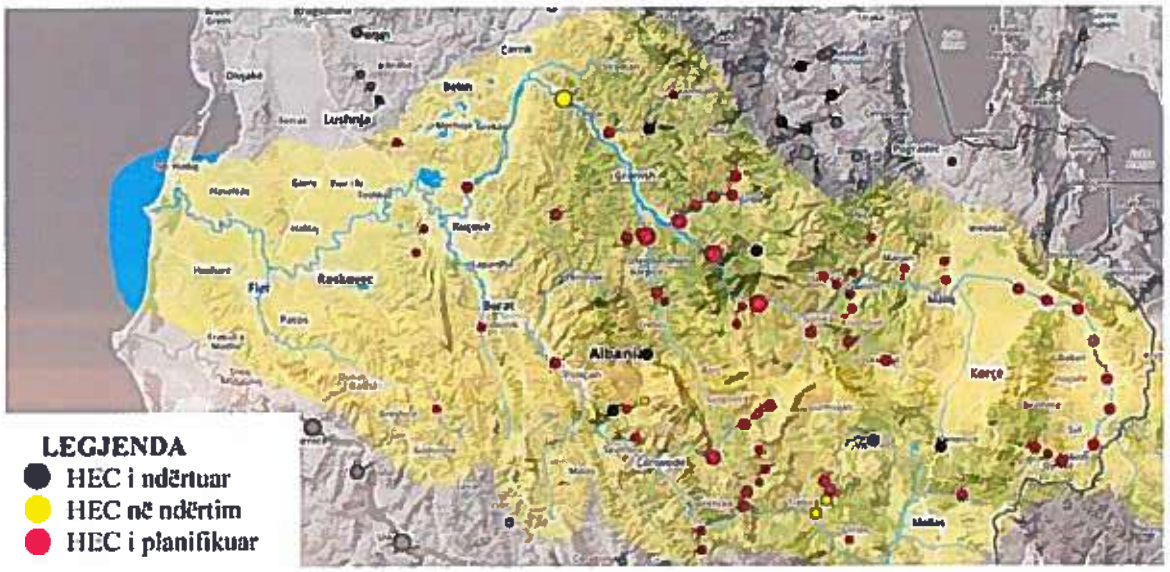
Ndërkohë, në lumë janë vënë re edhe ***ndërhyrje të gabuara për mbrojtjen e lumit*** nga erozioni në rastin e ndërtimit të infrastrukturës rrugore Lushnje-Berat. Një shembull është argjinimi i meandrës i cili ka shkaktuar erozion. Shkurtimisht, problematikat kryesore që janë vënë re gjatë monitorimit janë[67]:

- Ulje të shtratit për shkak të erozionit fundor
- Përmbytje në zonën e poshtme të Lumit Seman dhe në zona të caktuara të rrjedhës së tij
- Ndotje të ujit (nga inertet, ndotje baktereologjike të ujit etj.)
- Dëmtim të florës dhe faunës së lumit
- Dëmtim të peizazhit lumor
- Erozion të tokës bujqësore në segmentet Berat-Urë-Vajgurore, Gostimë, Salcë-Kozarë, Çiflig, Arrëz, Ndërmenas, Marinzë, Jogodin, Mbrostar etj.
- Rrezikime të objekteve inxhinierike (ura mbrojtëse, argjinatura etj.) në Vetrik, Vlashuk, Çipllak, Segmentet Berat-Urë Vajgurore, Gorican-Mbrostar etj.)
- Ulje e nivelit të ujërave nëntokësore në puset e ujit e stacione pompimi jashtë funksionit.

Dëmtimi i sistemit lumor nga HEC-et: Pellgu i Semanit (përfshirë Devoll e Osum) është shfrytëzuar gjerësisht për prodhimin e energjisë elektrike nëpërmjet ndërtimit të HEC-ve. Në fakt, në pellgun e Semanit deri më tani janë ndërtuar 6 HEC-e, ndërkohë që 5 të tjerë janë në ndërtim dhe 66 janë planifikuar për t'u ndërtuar.

HEC-et janë ndërtuar në dy furnizuesit kryesorë të lumit Seman (Devoll dhe Osum) si dhe në degë të nivelit të dytë (degë të degëve), të cilat shërbejnë si burim kryesor ushqyes për lumenjtë kryesorë Osum e Devoll, e si rrjedhojë, edhe Seman. Njëkohësisht, ata shërbejnë edhe si burim i materialit zhavorror për lumenjtë në fjalë (Figura 34).

Figura 34: HEC-et në Pellgun e Lumit Seman

Burimi: Riverwatch.eu; Përpunoi: Bashkia Lushnje dhe PLGP/Co-PLAN, 2016

Vetëm në lumin Devoll deri më tani është planifikuar ndërtimi i 15 HEC-eve, ndër të cilët HEC-i i Banjës është në ndërtim ndërsa të tjerët janë planifikuar për t'u ndërtuar. Deri në këtë moment nuk ka të dhëna rreth kohës kur është planifikuar ndërtimi i tyre.

Lumenjtë janë shfrytëzuar për prodhimin e energjisë hidrike ndër vite. Në fakt, në vendin tonë energjia është pothuajse hidrike falë traditës që ka vazhduar në 50 vitet e fundit. Megjithatë, edhe pse HEC-et sjellin përfitime ekonomike dhe prodhim energjie, ato kanë ndikimet e tyre në mjedis dhe, në qoftë se nuk ndërtohen sipas parimit të përdorimit të integruar të burimeve ujore (që nënkupton përdorim i ujit duke patur parasysh edhe nevojat e sektorëve të tjerë të ekonomisë për ujë), rrezikojnë të shndërrohen në konflikte sociale.

HEC-et ndikojnë ndjeshëm në zhvillimin e një lumi. Ndër pasojat më të njohura renditen ndikimi i drejtpërdrejtë në karakteristikat fiziko-kimike dhe biologjike të tij. Konkretisht, mund të përmendim:

- *trasformimin e rrjedhës së lumit në* pjesën e sipërme të digës nga një sistem natyror lumor në *sistem të një rezervuari artificial* me ujëra të ndenjura,
- *bllokimin e qarkullimit të peshqve* ose specieve të tjera ujore,
- *prishjen e ekuilibrave* e *proceseve fizike* dhe *habitateve* në rrjedhën pas digës. Zakonisht, HEC-et dhe pritat e tilla që nuk lejojnë kalimin e materialit zhavorror shkaktojnë prishjen e ekuilibrit të grykëderdhjeve, duke shkaktuar erosionin detar, ishujve, zonave pjellore të lumenjve dhe zona të tjera kënetore,
- *ndryshimin e rrjedhës së lumit dhe të prurjeve të sedimentit zhavorror*, të trashë, në rrjedhën e poshtme të lumit me pasoja të rënda për deltat, florën e faunën, për faktin se jeta në lumë dhe përreth sistemit të lumit kushtëzohet dhe zhvillohet në varësi të rrjedhës dhe sedimentit,
- *grumbullimin e sedimentit pas digës* që normalisht do të furnizonte ekosistemet në rrjedhën e poshtme. Kur një lumë nuk merr sedimente të mjaftueshme, zakonisht tenton ta zëvendësojë atë duke gërryer brigjet e lumit e shaktuar thellim të shtratit
- *thellimin e shtratit të lumit,* i cili ul edhe nivelin e ujit në akuifere.

Duke parë numrin e madh të HEC-eve që do të ndërtohen në Lumenjtë e Basenit të Semanit (kryesisht në Osum, Devoll dhe degët e tyre përkatëse), mendohet se ndikimi në mjedis dhe në bujqësi në zonat përreth mund të jetë i theksuar. HEC-et mund të sjellin zvogëlimin e rrjedhës së lumit, mjaft e rëndësishme për bujqësi në stinën e verës, ose pakësimin e sasisë së ujërave të disponueshme për ujë të pijshëm dhe sektorë të tjerë, edhe pse ky mbetet objekt studimi në të ardhmen. Vetëm një njohje e mirë e strukturës së digave dhe sasisë së ujërave të rrjedhës së lumit, që ato lënë me rrjedhje të lirë, mund të japë një pasqyrë të qartë të sasisë së ujit, që banorët do të mund të kenë në përdorim në rrjedhën e poshtme të digës (pas digës) në të ardhmen.

Është shumë e rëndësishme të theksohet se lumi Seman është jetik për zhvillimin e bujqësisë në Bashkinë Lushnje dhe në bashkitë e tjera nëpër të cilat kalon. Për këtë arsye, ndryshimi i rrjedhës së ujit apo pakësimi i sasisë së ujit që mund t'u shkojë fshatarëve për përdorim në periudhat e kultivimit nuk përbën më një problem vetëm mjedisor, por mbi të gjitha, një problem social që do të kërkonte zgjidhje të menjëhershme. Njëkohësisht, për Bashkinë Lushnje, me rëndësi është edhe Lumi Shkumbin duke qenë se shërben si burim ushqyes për Akuiferin e Lushnjes. Si rrjedhojë, pakësimi i rrjedhës së lumit Shkumbin për shkak të HEC-eve mund të çojë edhe në zvogëlimin e sasisë së ujërave të Akuiferit të Lushnjes, i cili ushqehet nga ky lumë. Ky akuifer shërben si burim për furnizimin me ujë të popullsisë së bashkive të ndryshme (shih seksionin e ujësjellësit në Bashkinë Lushnje). Me pak fjalë, digat e HEC-eve, në rast se nuk janë planifikuar dhe nuk menaxhohen në mënyrë të qëndrueshme dhe të integruar që garantojnë mosndryshimin e rrjedhës së lumit dhe sasisë së ujit si dhe përdorimin e ujit edhe për bujqësi për popullsinë e zonave përreth, mund të shkaktojnë probleme të mëdha mjedisore dhe sociale në bashki në të ardhmen e afërt.

Dëmtime të zonës ripariane: Si rrjedhojë e mangësive në manaxhimin e lumit apo keqpërdorimit të brezit të tokave përgjatë tij, zona ripariane e Semanit, Osumit e Devollit ka pësuar dëmtime të theksuara (është ngushtuar, mungojnë brezat e bimësisë së nevojshme - bimët e ulëta deri tek ato të larta - ose nuk ekziston tërësisht). Duke qenë se rrjedha e mesme dhe e poshtme e tyre përshkon toka bujqësore të kultivuara, në të shumtën e rasteve zona ripariane është *kultivuar si tokë bujqësore*. Në rastin e Semanit, duke qenë se ai kalon në formacione tokash të gërryeshme dhe me veshje bimore të pakët, ujërat janë mjaft të turbullta dhe me sasi të larta aluvionesh pezull. Faktorë të tillë kanë ndikuar tek pamundësia për të mbrojtur tokën nga prurjet e lumit (përmbytjet), dhe mosndalimin e shkëmbimit të ndotjes mes tokave bujqësore e zonave të banimit kundrejt lumit nga njëra anë dhe ujërave sipërfaqësore dhe akuiferit nga ana tjetër. Gjithashtu, gjatë brigjeve të lumenjve vihet re shembja/dëmtimi i brigjeve ose gërryerja e tyre, që ka rezultuar në humbje të sipërfaqes së tokës (Figura 35). Dëmtime të zonës ripariane janë vënë re në të gjithë seksionin e lumit, i cili shtrihet përgjatë territorit jugor të Bashkisë Lushnje, ndërkohë pjesa veriore dhe veri-lindore e Lumit Seman ka një mungesë të theksuar të zonave ripariane.

Figura 35. Erozioni në brigjet e Lumit Seman

Burimi: Co-PLAN, 2016

Ndotja: Gjatë 25 viteve të fundit, në vendin tonë dhe në Bashkinë Lushnje, lumenjtë dhe kanalet janë përdorur edhe si burime pritëse të ujërave të ndotura krahas përdorimit të brigjeve të tyre si vend-depozitime të mbetjeve të ngurta. Në fakt, gjatë gjithë këtyre viteve, qytetet që përshkohen nga lumi Seman (dhe degët e tij Osum e Devoll) e kanë shfrytëzuar këtë lumë për derdhjen e drejtpërdrejtë të ujërave të të ndotura urbane dhe rurale të patrajtuara duke e ndotur atë. Përveç ujërave të të ndotura, Lumi Seman ka qenë vazhdimisht nën ndikimin e industrisë së naftës dhe industrive të tjera përgjatë brigjeve të tij përpara hyrjes në territorin e Bashkisë. Si rrjedhojë, cilësia e ujërave të lumit Seman është varfëruar ndër vite. Lumi është ndotur me produkte nafte, ujëra të të ndotura, produkte bujqësore etj.

Ndotja e monitoruar nga Co-PLAN/PLGP USAID-i: Duke patur si qëllim përcaktimin e cilësisë së ujërave sipërfaqësore në disa lumenj të Shqipërisë Qëndrore, dhe lidhjen e kësaj cilësie me përdorimin e tokës në territorin e bashkisë apo jashtë saj, Co-PLAN-i[68] kreu monitorimin e cilësisë së ujërave të basenit të Semanit (Osum, Devoll, Seman e Gjanicë). Pikat e monitorimit dhe disa parametra kimikë[69] janë të përbashkët me monitorimet e ujërave të lumenjve kryesorë të Basenit të Semanit të kryera nga AKM-ja në vitin 2013[70] me përjashtim të pikës Mujalli[71]. Për interpretimin e rezultateve janë marrë parasysh direktiva të ndryshme të Bashkimit Europian.

Parametrat e monitoruar janë si më poshtë vijon:

- Parametra fiziko-kimikë: pH, tejdukshmeria, përçueshmeria elektrike, lënda e ngurtë pezull (TSS), lënda e ngurtë e tretur, oksigjeni i tretur, temperatura dhe nevoja biologjike për oksigjen
- Ushqyesit: $N\text{-}NH_4$, $N\text{-}NO_3$, $N\text{-}NO_2$, Sulfidet
- Bakteria: bakteria koliform
- Metale të rënda: Plumb (Pb), Kadmium (Cd), Mangnez (Mn), Nikel (Ni), Zink (Zn), Bakër (Cu), Co, Krom (Cr), Mërkur (Hg), Arsenik (As), Barium (Ba), Brominë (Br)

Tabela 12. Pikat e monitorimit

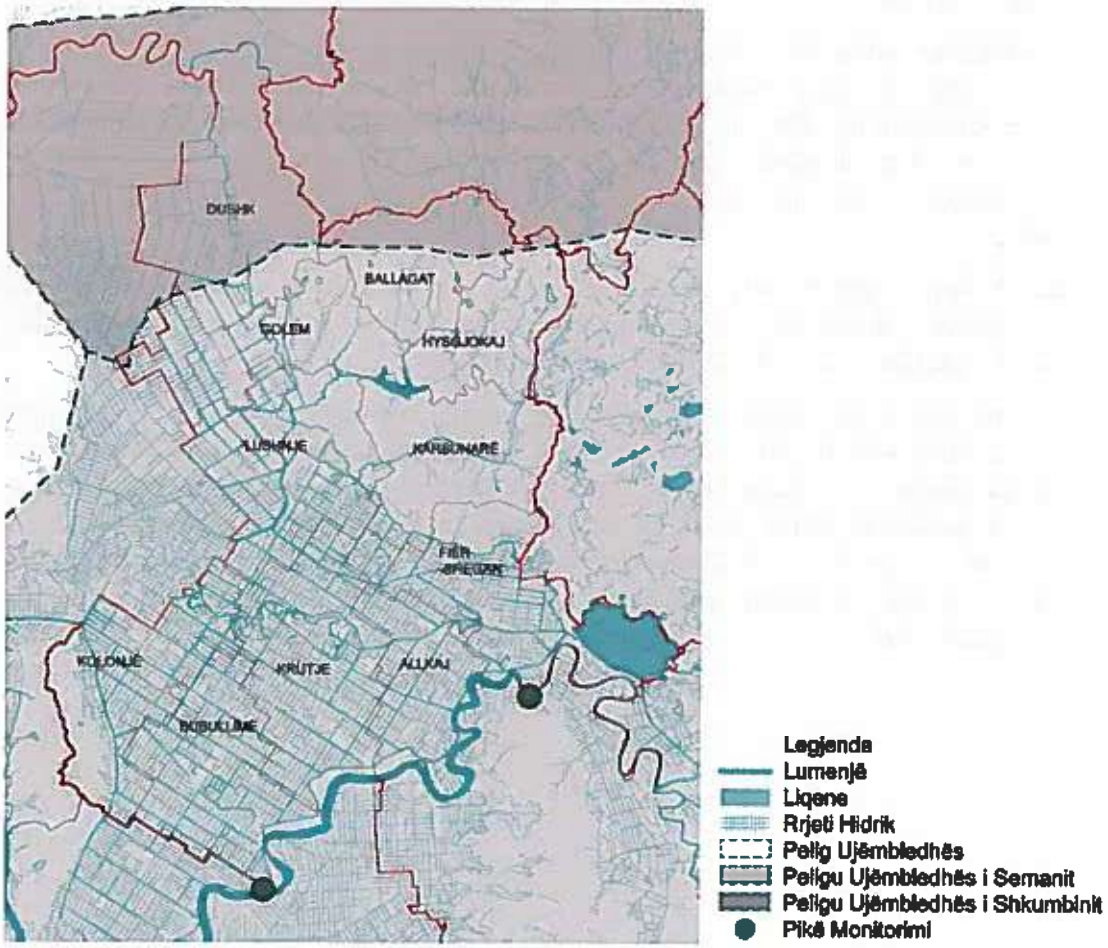
Nr.	Lumenjtë	Vendndodhja e pikës së marrjes së mostrave të ujit
1	L. Seman	Lushnje (Para hyrjes në Patos Marinëz)
2		Ura e Mbrostarit në Fier (para bashkimit me L. Gjanica)
1	L. Gjanicë	Ballsh –Panahori (para kalimit në Ballsh)
2		Mbrostar (mbas landfillit Fier, para bashkimit me L. Seman, Ura e Rr. Teodor Muzaka)
1		Kanionet e Osumit: afër burimit, para Çorovodës

2		Uznovë (para bashkimit me L. Zagoria)
3		
4		Ura e Gorices, Berat
5	L. Osum	Urë Vajgurore (në hyrje të Bashkisë Kuçovë tek Ura e rrugës SH-72)
6		Arrëz (para bashkimit me L. Devoll)
1	L. Devoll	Moglicë, Korçë
2		Arrëz (para bashkimit me L. Seman)

Burimi: PLGP dhe Co-PLAN, 2015

Pika e monitorimit ***Seman 1***, para hyrjes në Patos-Marinëz, ndodhet në kufi të territorit të Bashkisë së Lushnjes. Pikat e monitorimit dhe disa parametra kimikë të monitoruar janë të njëjtë me monitorimin e ujërave të lumenjve kryesorë të Basenit të Semanit të kryer nga AKM me përjashtim të pikës Mujalli në Seman. Për interpretimin e rezultateve (standardet) janë marrë parasysh direktiva të ndryshme të Bashkimit Europian.

Figura 36. Harta e marrjes së kampioneve për vlerësim në lumin Seman

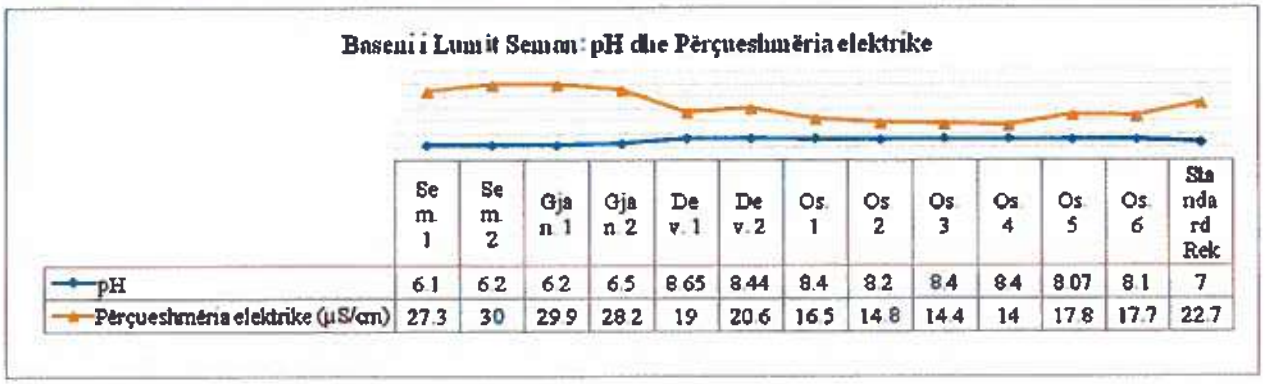

Burimi: Burimi: SHGJSH; Përpunoi: Bashkia Lushnje dhe PLGP/Co-PLAN, 2016

Nga monitorimi i kryer në Seman, u vu re se ujërat e lumenjve Gjanicë dhe Seman, nga Ura e Mbrostarit deri në grykëderdhje, janë acidike (ph<7) ndërsa ujërat e lumenjve Osum e Devoll janë

alkalinë (pH>7) në të gjitha pikat e monitorimit (Figura 37). Këto gjetje janë pjesërisht të ngjashme me rezultatet e raportuara nga AKM-ja, me përjashtim të disa pikave (Seman 1 dhe 2 dhe Gjanicë 1 dhe 2).

Figura 37. pH dhe Përçueshmëria elektrike në Basenin e Semanit

	Sem 1	Sem 2	Gjan 1	Gjan 2	Dev 1	Dev 2	Ost 1	Ost 2	Ost 3	Ost 4	Ost 5	Ost 6	Standard Rek
pH	6.1	6.2	6.2	6.5	8.65	8.44	8.4	8.2	8.4	8.4	8.07	8.1	7
Përçueshmëria elektrike (µS/cm)	27.3	30	29.9	28.2	19	20.6	16.5	14.8	14.4	14	17.8	17.7	22.7

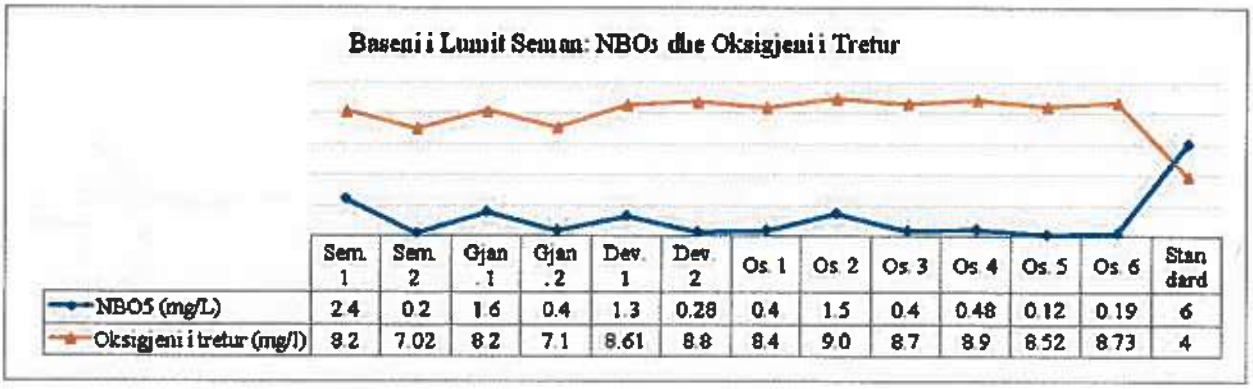
Burimi: Co-PLAN dhe PLGP, 2015

Përçueshmëria elektrike ndryshon ndërmjet lumenjve, me vlera më të larta se standardet mjedisore[72] në lumenjtë me ujëra acidikë, Gjanicë e Seman në segmentin Ura e Mbrostarit-Grykëderdhje. Vlerat luhaten nga 601-661 µS/cm. Në lumenjtë e tjerë të pellgut të Semanit, vlerat janë brenda normës me vlera që ndryshojnë nga 309-454 µS/cm. Vlerat tregojnë qartë një lidhje të drejtpërdrejtë të përçuesmërisë elektrike me pH-in, ku ujërat bazikë kanë vlera brenda normave të lejuara mjedisore.

Në lumin Seman, ***thellësia e dëpërtimit të dritës*** është në nivele të pranueshme në pjesët e sipërme të rrjedhës, por depërtimi i dritës paraqet probleme më të theksuara në zonat me erozion të lartë, në Seman para hyrjes në Patos-Marinëz dhe në Urën e Mbrostarit.

Vlerat e Nevojës Biologjike për Oksigjen (***NBO_5***) janë brenda normave të lejuara[73] në të gjitha pikat e monitorimit, vlera këto të ndryshme nga vlerat e monitoruara nga AKM-ja. Megjithatë, duke patur parasysh ndotjen e vazhdueshme të lumit nga ujërat e të ndotura, këto vlera tregojnë qartë nevojën për të analizuar NBO_5 në lidhje me parametra të tjerë dhe me vendndodhjen e burimeve kryesore të ndotjes në lumë (industrisë, ujërave të të ndotura të zonave të banuara, praninë e metaleve të rënda përkundrejt ushqyesve, etj.). Prania e klorinës dhe metaleve të rënda në ujë zakonisht ngadalëson ose zvogëlon ndjeshëm NBO_5, sepse pengon aktivitetin e mikro-organizmave.

Figura 38. Vlerat e NBO5 dhe Oksigjenit të tretur në Basenin e Semanit

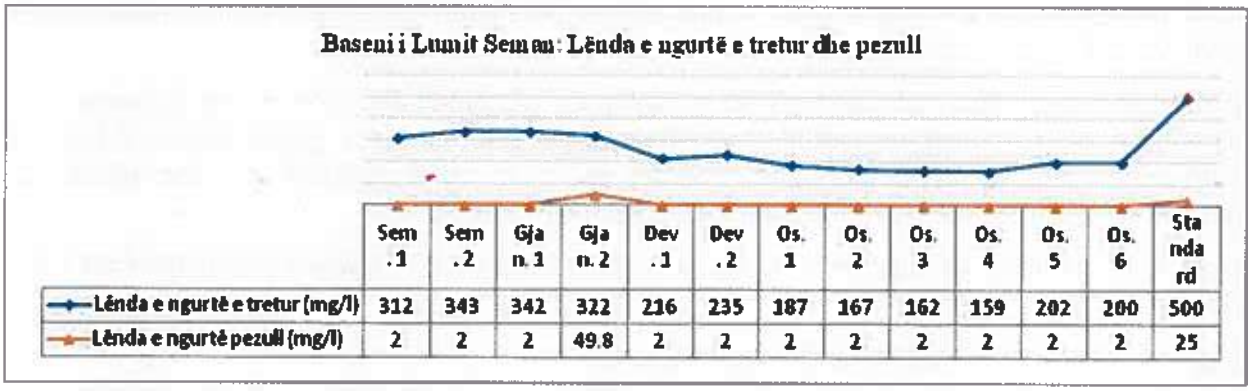

	Sem. 1	Sem. 2	Gjan .1	Gjan .2	Dev. 1	Dev. 2	Os. 1	Os. 2	Os. 3	Os. 4	Os. 5	Os. 6	Standard
NBO5 (mg/L)	2.4	0.2	1.6	0.4	1.3	0.28	0.4	1.5	0.4	0.48	0.12	0.19	6
Oksigjeni i tretur (mg/l)	8.2	7.02	8.2	7.1	8.61	8.8	8.4	9.0	8.7	8.9	8.52	8.73	4

Burimi: Co-PLAN dhe PLGP, 2015

Lënda e ngurtë pezull (TSS) është <2 mg/l në të gjitha pikat e monitorimit të Semanit dhe shumë më e ulët se vlerat mjedisore[74], me përjashtim të Lumit Gjanica, në afërsi të Urës së Mbrostarit. Në këtë pikë, vlerat e lëndës pezull janë 49.8mg/l dhe shënojnë një rritje të theksuar në krahasim me pikat e tjera (Figura 39).

Figura 39. Lënda e ngurtë e tretur dhe pezull në Basenin e Semanit

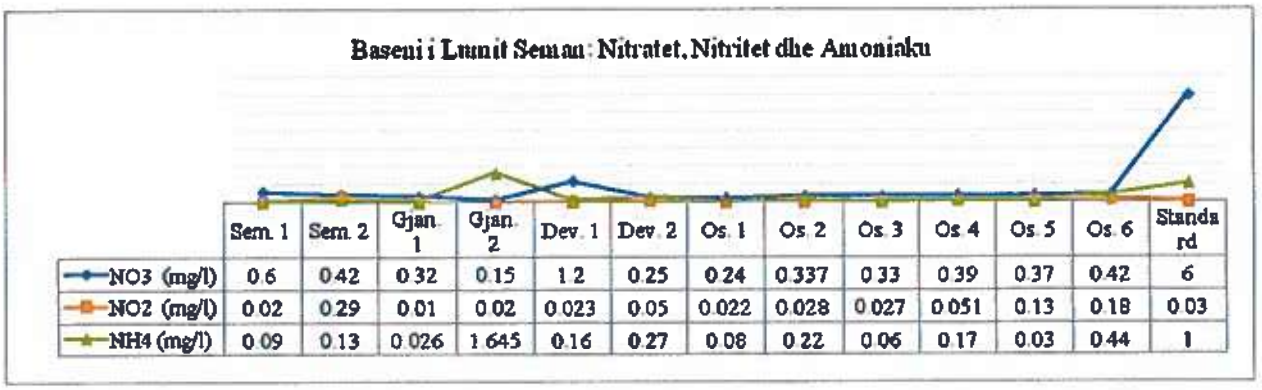

	Sem .1	Sem .2	Gja n.1	Gja n.2	Dev .1	Dev .2	Os. 1	Os. 2	Os. 3	Os. 4	Os. 5	Os. 6	Standard
Lënda e ngurtë e tretur (mg/l)	312	343	342	322	216	235	187	167	162	159	202	200	500
Lënda e ngurtë pezull (mg/l)	2	2	2	49.8	2	2	2	2	2	2	2	2	25

Burimi: Co-PLAN dhe PLGP, 2015

Ndërkohë, ***lënda e ngurtë e tretur*** (TDS) ka vlera më të larta krahasuar me TSS-në. Kjo lidhet me burimet e TDS-së që janë erozioni i tokës, mbetjet, ujërat e bardha, dhe gërryerja e brigjeve të lumit. Vlerat më të larta të TDS-së vihen re në Seman e Gjanicë.

Semani ka përmbajtje të lartë të disa përbërësve të azotit, veçanërisht të ***nitriteve*** ($N\text{-}NO_2$) dhe në disa pika, të ***amoniakut*** ($N\text{-}NH_4$). Përmbajtja e lartë e nitriteve dallohet kryesisht në lumin Osum në të gjitha pikat e monitorimit, si dhe në Seman tek Ura e Mbrostarit, dhe në Devoll përpara bashkimit me Osumin. Vlerat e amoniakut janë kryesisht brenda normave të lejuara me përjashtim të Gjanicës, pika afër Urës së Mbrostarit, ku përmbajtja e amoniakut rezulton të jetë e lartë. Vlerat janë pjesërisht të njëjta me monitorimin e AKM-së, ku përmbajtja e $N\text{-}NH_4$ është brenda normave të lejuara.

Figura 40. Nitratet, nitritet dhe amoniaku në Basenin e Semanit

	Sem. 1	Sem. 2	Gjan. 1	Gjan. 2	Dev. 1	Dev. 2	Os. 1	Os. 2	Os. 3	Os. 4	Os. 5	Os. 6	Standard
NO3 (mg/l)	0.6	0.42	0.32	0.15	1.2	0.25	0.24	0.337	0.33	0.39	0.37	0.42	6
NO2 (mg/l)	0.02	0.29	0.01	0.02	0.023	0.05	0.022	0.028	0.027	0.051	0.13	0.18	0.03
NH4 (mg/l)	0.09	0.13	0.026	1.645	0.16	0.27	0.08	0.22	0.06	0.17	0.03	0.44	1

Burimi: Co-PLAN dhe PLGP, 2015

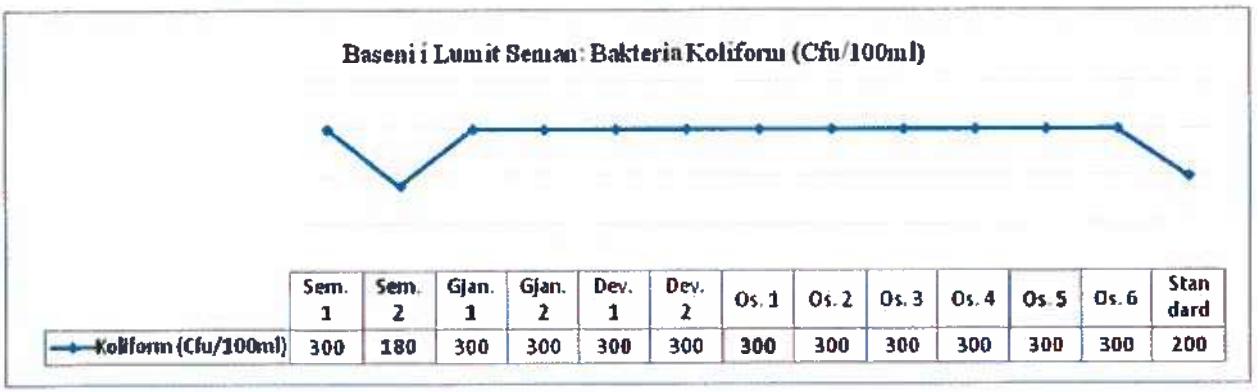
Për sa i përket ***nitratit*** ($N\text{-}NO_3$), përmbajtja e nitrateve është brenda normave të lejuara në të gjitha pikat e monitorimit, në të katër lumenjtë e monitoruar.

Në rast se përcaktimi i gjendjes së ujërave të lumit bëhet në bazë të standardeve të përdorura nga AKM-ja, vlerat e nitrateve, nitriteve dhe amoniakut në Seman janë të ngjashme me vlerat e monitorimit të AKM-së, brenda normave të lejuara në pothuajse të gjitha pikat e monitorimit. Rezultatet ndryshojnë vetëm në Urën Vajgurore (me përmbajtje më të lartë nitritesh) dhe në Urën e Mbrostarit (ku amoniaku i kalon vlerat e lejuara mjedisore të AKM-së).

Përbërësit e azotit janë ndër lëndët kryesore ushqyese për bimët dhe kafshët, por të mbipërdorur në bujqësi dhe për shkak se derdhjet industriale, ujërat e të ndotura e gropat septike shkaktojnë ndotjen e lumenjve. Ndërkohë sulfatet në Seman janë në nivele të ulëta krahasuar me standardin[75] dhe më të larta hasen në Devoll 2 (para bashkimit me Osumin).

Nivele të larta të ndotjes në Seman hasen sa i përket bakterieve ***koliforme*** dhe metaleve të rënda (Figura 41)

Figura 41. Bakteria Koliform në Basenin e Semanit

	Sem. 1	Sem. 2	Gjan. 1	Gjan. 2	Dev. 1	Dev. 2	Os. 1	Os. 2	Os. 3	Os. 4	Os. 5	Os. 6	Standard
Koliform (Cfu/100ml)	300	180	300	300	300	300	300	300	300	300	300	300	200

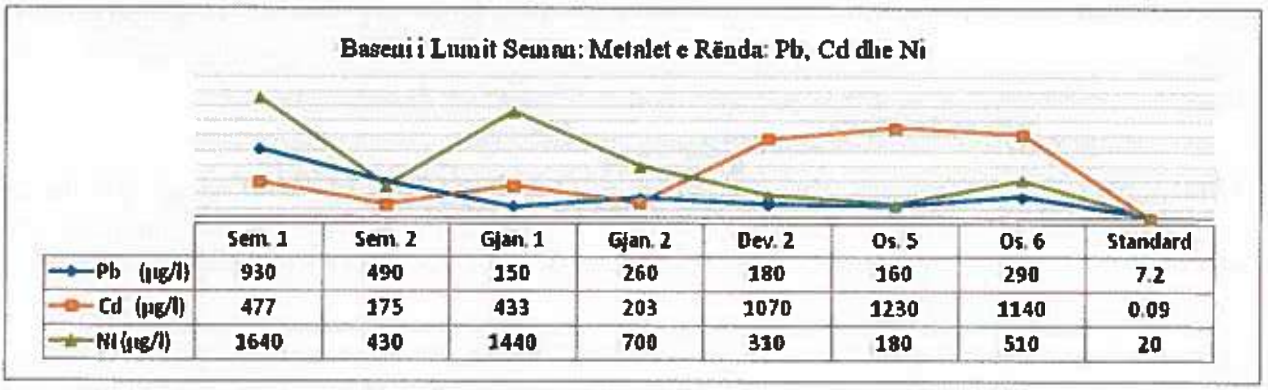
Burimi: Co-PLAN dhe PLGP, 2015

Koliformet janë mbi vlerën e lejuar (200 Cfu/100ml)[76] në të gjitha pikat e monitorimit. Rezultatet e monitorimit janë tregues të nevojës së monitorimit të mëtejshëm të ujërave të Semanit për të përcaktuar nëse ujërat e tij janë të përshtatshme për ujitje dhe argëtim.

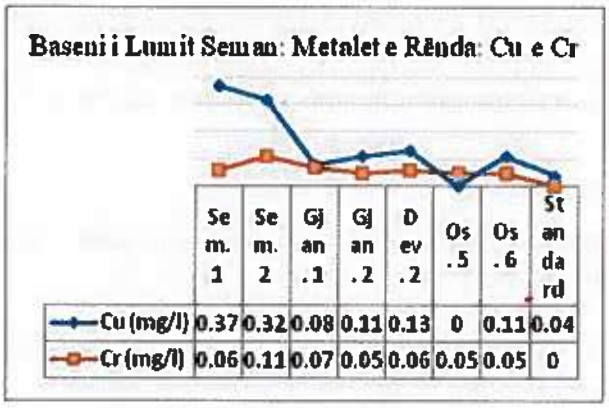
Metalet e rënda janë matur në dy pika për çdo lumë të basenit të Semanit[77]. Sipas rezultateve të analizave, ujërat janë të ndotura me plumb (Pb), cadmium (Cd), nikel (Ni), hekur (Fe), bakër (Cu)

dhe krom (Cr). Kadmiumi është në vlera më të larta se sa plumbi. Ndërkohë, vlerat e manganezit (Mn) dhe zinkut (Zn) janë brenda parametrave mjedisorë.

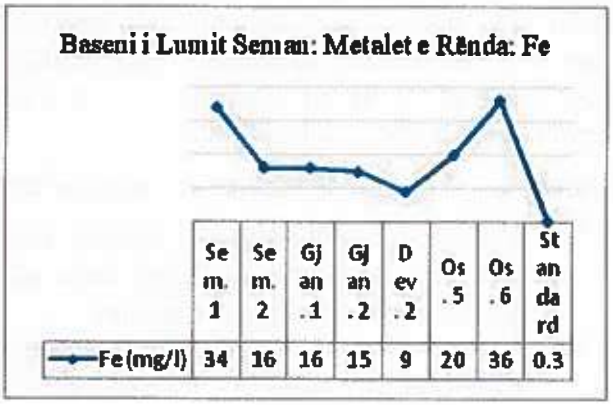
Figura 42. Metalet e rënda në Basenin e Semanit

	Sem. 1	Sem. 2	Gjan. 1	Gjan. 2	Dev. 2	Os. 5	Os. 6	Standard
Pb (µg/l)	930	490	150	260	180	160	290	7.2
Cd (µg/l)	477	175	433	203	1070	1230	1140	0.09
Ni (µg/l)	1640	430	1440	700	310	180	510	20

	Sem. 1	Sem. 2	Gjan .1	Gjan .2	Dev .2	Os .5	Os .6	Standard
Cu (mg/l)	0.37	0.32	0.08	0.11	0.13	0	0.11	0.04
Cr (mg/l)	0.06	0.11	0.07	0.05	0.06	0.05	0.05	0

	Sem. 1	Sem. 2	Gjan .1	Gjan .2	Dev .2	Os .5	Os .6	Standard
Fe (mg/l)	34	16	16	15	9	20	36	0.3

Burimi: Co-PLAN dhe PLGP, 2015

Ndotja e ujërave të lumit me metale të rënda mund të ndikojë negativisht në përdorimin e këtij aseti të rëndësishëm për zhvillimin e turizmit në Lushnje. Një tjetër faktor, që vlen të studiohet për basenin e Semanit nga pikëpamja mjedisore dhe e zhvillimit të turizmit, është mundësia e ndërprerjes së rrjedhës së tyre nga barrierat fizike, kryesisht hidirocentralet (HEC-et). HEC-et që ndërpresin Semanin (në prodhim ose të ato të projektuara) ndodhen jashtë kufijve të bashkisë (p.sh. në Devoll që është në ndërtim). HEC-et mund të ndikojnë në shtimin e sedimentit dhe ushqyesve që stimulojnë rritjen e tepruar të algave, uljen e sedimentit të transportuar përgjatë rrjedhës dhe në grykëderdhje, pengimin e lëvizjes së peshqve dhe të emigrimit të faunës në rrjedhën e lumit mbas barrierës.

Si përfundim, rezultatet e monitorimit të ujit tregojnë se ujërat e lumenjve të Semanit janë të ndotura thellë me metale të rënda. Meqenëse ujërat e lumenjve të basenit të Semanit përdoren edhe në bujqësi, është e nevojshme që ujërat e këtij baseni të monitorohen më tej për të përcaktuar nëse janë të përshtatshëm për ujitje. Në rast të kundërt, përdorimi i ujërave për bujqësi rrezikon shëndetin e njeriut nëpërmjet konsumit të fruta-perimeve të ndotura me ujin e lumit gjatë kultivimit. Niveli i ndotjes me metale të rënda duket i lartë në Seman dhe Osum (Urë Vajgurore dhe përpara bashkimit me Devollin). Lumi më i ndotur është Semani, gjë që mund të shpjegohet me faktin se Semani grumbullon ndotjen e të dyja degëve të tij kryesore, Osum dhe Devolli Për më tepër, duke kaluar në një zonë bujqësore, Semani grumbullon plehrat kimike dhe kimikate të tjera të përdorura në bujqësi. Në qoftë se nuk merren masa për uljen e ndotjes së ujërave të Semanit,

nga një burim uji për bujqësinë, Semani mund të kthehet në një faktor rreziku për cilësinë e produkteve bujqësore dhe shëndetin e njeriut.

Si rrjedhojë, projektet për shmangien e ndotjes nga lumi (p.sh. derdhjen e ujërave të të ndotura dhe mbetjeve ndustriale, si dhe plehrave kimike në tokën bujqësore) dhe për rehabilitimin e tij duhet të kenë përparësi për bashkinë, së bashku me projektet e bashkëpunimit me bashkitë e tjera që preken nga Baseni i Semanit për manaxhimin e integruar të këtij baseni.

- Burimet kryesore të ndotjes së ujërave sipërfaqësore

Urbanizimi i rajoneve të pozicionuara thuajse të gjitha mes brigjeve të lumenjve me ujë të bollshëm e të rrjedhshëm, zgjerimi i metropoleve, zhvillimi i hovshëm i industrisë, sektori i bujqësisë dhe shumë aktivitete të tjera prodhuese industruiale kanë shfrytëzuar ujërat e rrjedhshme sipërfaqësore si pritësin ideal të shkarkimeve.

Ndotja e lumenjve në Republikën e Shqipërisë mund të përkufizohet si ndër më primitivet dhe të pakontrolluarat duke qënë se edhe vetë entitetet shtetërore të cilat parashikojnë me ligj mbrojtjen e lumenjve, shkarkojnë pa kriter në këto sipërfaqe me ujëra të rrjedhshme. Në vendin tonë, mbrojtja e ujërave nëntokësore nga ndotja parashikohet në ligjin 111/2012[78] por zbatimi i tij në terren mbetet jo-efektiv. Si rrjedhojë, në 20 vitet e fundit, ndotja nga lumenjtë ka ardhur nga të gjitha burimet e mundshme duke përfshirë

Kontribuesit kryesore të ndotjes së lumenjve në Lushnje janë:

- Shkarkimi i drejtpërdrejtë i ujërave të ndotura urbane në sipërfaqe ujore *(pa iu nënshtruar proceseve të pastrimit në impiantet e trajtimit të ujërave të ndotura)*
- Ndotja nëpërmjet gropave septike
- Vend-depozitimi i mbetjeve të ngurta në afërsi të Qytetit *(depërtimi i shllameve, shpërndarja e mbetjeve në tokë, derdhje aksidentale të mbetjeve të ngurta në ujërat e rrjedhshme të lumit)*
- Shkarkimet e ujërave industrial
- Shfrytëzimi i shtretërve të lumenjve për materiale inerte
- Shkarkimet dhe infiltrimet e ujërave të përdorur në sektorin e bujqësisë
- Shkarkimet e ujërave të larta *(niveli i aciditetit në ujërat e shiut është gjithnjë e në rritje si edhe mikroorganizmat dhe mbetjet që mbartin si pasojë e shpëlarjes së pellgut ujëmbledhës)*

Secili prej burimeve të ndotjes ka një potencial specifik të ndotjes, i cili përshkon një shteg të caktuar gjatë shpërhapjes së tij në trupin ujor dhe, si përfundim, një mjedis pritës i cili bart këtë ndotje. Këtu vlen të theksohet se pritësit kryesor i ndotjes së lumenjve janë deti Adriatik dhe më pak deti Jon. Veçanërisht në deltat e lumenjve vërehen nivele të larta të ndotjes nga mbetjet e ngruta duke rrezikuar kështu florën dhe faunën e të gjithë bregdetit Adriatik dhe atë të lumit Seman e Vjosë.

Konkretisht, në Bashkinë Lushnje, ujërat sipërfaqësore të Lumit Seman në jug, të lumit Shkumbin në veri të bashkisë, apo edhe Kolektori i Myzeqesë së bashku me emisarët e shumtë të pranishëm në territor, mbartin sasi të mëdha të ujërave të ndotura urbane, të cilat shkarkohen sistematikisht të patrajtuara nga UK-ja Lushnje në kushtet e mungesës së një impianti trajtimi. Më poshtë paraqitet një përmbledhje e shurtër e burimeve kryesore të ndotjes në Bashki.

Ndotja nga shkarkimet e ujërave të ndotura urbane: Shërbimi i grumbullimit dhe kanalizimit të ujërave të ndotura urbane ofrohet vetëm në qytetin e Lushnjes dhe thuajse aspak në Nja-të e saj.

Shërbimi i ofruar është në nivele të pakënaqshme për shkak se sistemi i kanalizimeve të ujërave të ndotura është në pjesën më të madhe i bllokuar, i dëmtuar si pasojë e vjetërsisë së tij si dhe ndërtimi i tubave prej betoni me lidhje me llaç ndërmjet seksioneve. Ky sistem është i kombinuar pasi mbledh shkarkimet e ujërave të ndotura së bashku me ujërat e larta. Në asnjë nivel nuk ofrohet trajtimi i këtyre ujërave të cilat shkarkohen drejtpërsëdrejti mbi trupat ujore sipërfaqësore më të afërta.

Shkarkimi dhe trajtimi i këtyre ujërave, si edhe i ujërave industriale është problemi më i madh sanitar që mund të paraqitet sot në Bashkinë Lushnje, për arsye se të gjithë kolektorët i shkarkojnë ujërat e ndotura të patrajtuara në sipërfaqe ujore sipërfaqësore.[79]

Impianti i trajtimit të ujërave të ndotura urban ka si qëllim primar të tij "rehabilitimin" e cilësisë së ujërave të ndotura me qëllim zbutjen e ndikimit të tyre në trupat ujore natyrorë pritës. Në Bashkinë Lushnje nuk ka një impiant të tillë. Aktualisht Bashkia po projekton ndërtimin e një impianti për trajtimin e ujërave të ndotura urbane në zonën midis fshatrave Plug dhe Savër (Fusha e Lushnjes), rreth 3 km në perëndim të qytetit Lushnje. Momentalisht, të gjithë elementët ndotës, që bartin këto ujëra, shkarkohen në lumenj dhe kanale të cilët më tej përfundojnë në akuifere ndërsa një pjesë lundrojnë me rrjedhën ujore drejt ujërave detare të kripura.

Ndotja nëpërmjet gropave septike: Gropat septike në vendin tonë përdoren gjerësisht nga njësi familjare dhe biznese, të cilat në mungesë të një sistemi të mirëfilltë kanalizimesh, depozitojnë ujërat e ndotura urbane dhe materialet e përdorura të proceseve prodhuese të industrisë apo biznesit lokal.

Ndotja nga bujqësia: Zona e Lushnjes, edhe pse ka një aktivitet të theksuar të sektorit bujqësor, sipas lejeve të mjedisit të lëshuara nga Ministria e Mjedisit në vitin 2014, nuk specifikon një metodologji e cila të plotësojë kushtet teknike dhe higjieno-sanitare në të cilën të grumbullohen dhe përpunohen ujërat e prodhuara gjatë aktivitetit bujqësor së bashku me mbetjet e ngurta dhe ato organike. Si rrjedhojë, supozohet se një pjesë e nënprodukteve të mbetjeve nga sektori bujqësor kanë përfunduar sistematikisht në ujërat e lumit Seman, Shkumbin, apo edhe në kolektorin e Myzeqesë së bashku me emisarët, duke i ndotur ato me pesticide, kimikate dhe plehra kimike të përdorura në bujqësi.

Shkarkimet nga ndotja industriale: Në Lushnje janë tre pika të nxehta me mbetje industriale të trashëguara që paraqesin rrezik ndotjeje (për më shumë informacion, shih seksionin e vatrave të nxehta mjedisore). Në ish-qendrën sanitare janë trajtuar rreth 40 ton mbetje pesticide të skaduara, ndërsa një sasi tjetër pesticidesh mbetet e magazinuar në magazinat bujqësore. Rreth 1700 ton kimikate toksike gjenden në ish-Fabrikën e Plastikës.[80]

Duke qënë se mbetjet industriale të prodhuara në Shqipëri klasifikohen si mbetje të rrezikshme, trajtimi i tyre duhet realizohet nga vetë prodhuesi siç edhe tregohet në ligjin e manaxhimit të mbetjeve të rrezikshme. Megjithatë, në Lushnje mbetjet depozitohen në pika të paligjshme ose përzihen me mbetjet urbane, kjo pasi pavarësisht ligjit i cili kërkon vetmanaxhim, Bashkia Lushnje vjel Taksë Pastrimi mbi aktivitetet prodhuese e ndërtimore, duke marë kështu përsipër manaxhimin e mbetjeve të prodhuara prej tyre.[81]

Duhet theksuar se një pjesë e këtyre aktiviteteteve prodhojnë mbetje të rrezikshme dhe si të tillë janë subjekt i trajtimit të këtyre mbetjeve nëpërmjet Ligjit 10463 dt.22.09.2011, ku cilësohet se këto mbetje duhet rigorozisht të monitorohen, regjistrohen dhe transportohen, siç përshkruhet në ligj. Më poshtë paraqitet lista ekzistuese e aktiviteteve prodhuese të këtyre mbetjeve në Bashkinë

Lushnje, të cilat janë të pajisura me Leje Mjedisore. Janë identifikuar rreth 20 aktivitete prodhuese të mbetjeve industriale të karaktereve si më poshtë:

- Përpunim, magazinim, tregtim i lëndës djegëse: naftë dhe gaz
- Përpunim dhe riciklim i vajrave të përdorura
- Stalla për mbarështrim kafshësh dhe shpendësh
- Njësi të përpunimit dhe prodhimit të qumështit
- Njësi të përpunimit dhe prodhimit të produkteve bujqësore
- Njësi përpunuese dhe prodhuese plastike, alumini, druri etj.

Në funksion të gjeneruesëve të identifikuar, si edhe atyre potencialë nevojitet që të merren masa për trajtimin e mbetjeve me origjinë industriale, pra mbetjeve me potencial rreziku të lartë. Duke qënë detyrim ligjor i adresuar nga vetë prodhuesit, qoftë nga Ligji Nr. 9537, datë 18.5.2006 por edhe nga leja Mjedisore që ata posedojnë, Bashkia Lushnje dhe Inspektoriati Mjedisor, bashke me ARM-në, mund të asistojë në metodologjinë që do të përdoret për depozitimin dhe trajtimin e mbetjeve të lëngshme, si edhe shkarkimin e tyre në sipërfaqet ujore.

Ndotja nga vendepozitimet e mbetjeve urbane: Fusha e depozitimit të mbetjeve në Lagjen "18 Tetori" ndodhet shumë pranë banesave ekzistuese të kësaj zone dhe nga qendra e qytetit. Autostrada Lushnje-Fier dhe kanali vaditës janë përkatësisht L_{QQ} ~ 2km (vijë ajrore)[82] dhe L_{Rr} ~ 0,3km (vijë ajrore)[83]. Zgjerimi i sipërfaqes së vend-depozitimit vlerësohet paraprakisht në dyfishin e sipërfaqes që zinte gjatë vitit 2004.

Figura 43. Ndryshimet të hapësirës së përdorur nga vend-depozitimi gjatë 2005-2010

Burimi: Bashkia Lushnje & Co-PLAN

Ky vend-depozitim shërben edhe si pikë vend grumbullimi për mbetjet inerte, elektronike dhe të tjera. Siç shihet, shfrytëzimi efiçent i hapësirës së caktuar si vend-depozitim nuk është respektuar si pasojë e manaxhimit jo të mirë. Gjithashtu, nuk është respektuar as funksioni i saj si pritës i mbetjeve, kur në bazë të ligjit nr. 10463, Datë 22.9.2011 dhe Ligjit nr. 9537, datë 18.5.2006 (të përditësuar)[84] mbetjet administrohen nga vetë prodhuesi dhe ndalohet rreptësisht përzierja e tyre me mbetjet urbane.

Vend-depozitimi i mbetjeve paraqet probleme të mëdha për sa i përket ndotjes së mjedisit dhe rrezikimit të shëndetit të banorëve për shkak të mungesës së kushteve bazike teknike dhe higjieno-sanitare. Ky vend-depozitim ndodhet buzë dy kanaleve ujore të hapura që përdoren gjërësisht nga

aktiviteti bujqësor, duke ndotur vazhdimisht sipërfaqet e mbjella e për rrjedhojë, shëndetin e banorëve.

Fatmirësisht, pozicioni në të cilin ndodhet vend-depozitimi i Lushnjes është i përshtatshëm nga ana gjeologjike për shkak se ndodhet jo mbi akuifer. Poroziteti nuk është i theksuar, duke ulur kështu depërtimin e shllameve të vend-depozitimit në ujërat nëntokësore.

Ndotja nga ujërat e larta dhe sektori i bujqësisë: nga monitorimet e shumta të ujërave të lumenjve gjendet prania e nitrateve, fosporeve etj., elemente këto që përdoren gjerësisht si plehra kimike në bujqësi, sidomos në vitet e fundit. Për mungesë monitorimi, nuk përcaktohet prania dhe përmbajtja e pesticideve në burimet ujore sipërfaqësore.

Përdorimi i uëjrave të ëmbëla në bujqësi, ku ndodh edhe përzierja e tyre me kimikatet e përdorura në këtë sektor, krijon një nivel të konsiderueshëm ndotjeje, e cila përfundon në lumenj sa herë që manaxhimi dhe përdorimi i tyre nuk është bërë sipas standardeve, duke shkaktuar shqetësime në florë dhe faunë.

- Përfundime dhe rekomandime

LushNja dallohet për terrenin e ulët dhe klimën e butë të cilët kanë favorizuar zhvillimin e sektorit të bujqësisë ndër vite dhe e kanë shndërruar atë në një ndër territoret më të rëndësishme për prodhimin e drithërave në vendin tonë. Bujqësinë e ka favorizuar edhe rrjeti i gjerë i kanaleve vaditëse-kulluese i cili ka bërë të mundur kultivimin e bujqësisë intensive përgjatë gjithë vitit. Këtij rrjeti i shtohet edhe Baseni i Semanit, i cili përshkon territorin e bashkisë në pjesën jugore të saj.

Ndërsa nga njëra anë LushNja ka këto burime natyrore që ndikojnë drejtpërdrejtë në zhvillimin e vendit, nga ana tjetër, shumë nga këto burime kanë nevojë për mbrojtje, mirëmbajtje dhe investim. Siç edhe u theksua më sipër, monitorimi i ujërave të Semanit të cilat janë të rëndësishme edhe për Lushnjen, nxorri në pah problematikat e këtij lumi të cilat vijnë si pasojë e mungesës së politikave për mbrojtjen e burimeve natyrore dhe lumenjve nga aktivitetet njerëzore. Rezultatet e monitorimit treguan se ujërat e Semanit janë të ndotura thellë me metale të rënda. Meqenëse ujërat e lumenjve të basenit të Semanit përdoren edhe në bujqësi, është e nevojshme që ujërat e këtij baseni të monitorohen më tej për të përcaktuar nëse janë të përshtatshme për ujitje.

Përdorimi i ujërave për bujqësi rrezikon shëndetin e njeriut nëpërmjet konsumit të fruta-perimeve të ndotura me ujin e lumit gjatë kultivimit. Në qoftë se nuk merren masa për uljen e ndotjes së ujërave të Semanit, nga një burim uji për bujqësinë, Semani mund të kthehet në një faktor rreziku për cilësinë e produkteve bujqësore dhe shëndetin e njeriut. Si rrjedhojë, është e nevojshme që Bashkia të ndërmarrë projekte që synojnë uljen e ndotjes në lumë si projekte për parandalimin e derdhjes së ujërave të të ndotura në lumë, të mbetjeve industriale, dhe të të gjitha aktiviteteve që ndikojnë në ndotjen e ujërave të tij, duke përfshirë edhe ndotjen e ujërave nga inputet bujqësore nëpërmjet përdorimit efiçent të tyre. Përveç ndotjes, është e rëndësishme që Bashkia të planifikojë projekte më përparësi për rehabilitimin e lumit, së bashku me projekte bashkëpunimi me bashkitë e tjera që preken nga Baseni i Semanit për manaxhimin e integruar të këtij baseni.

- **Burimet ujore nëntokësore**

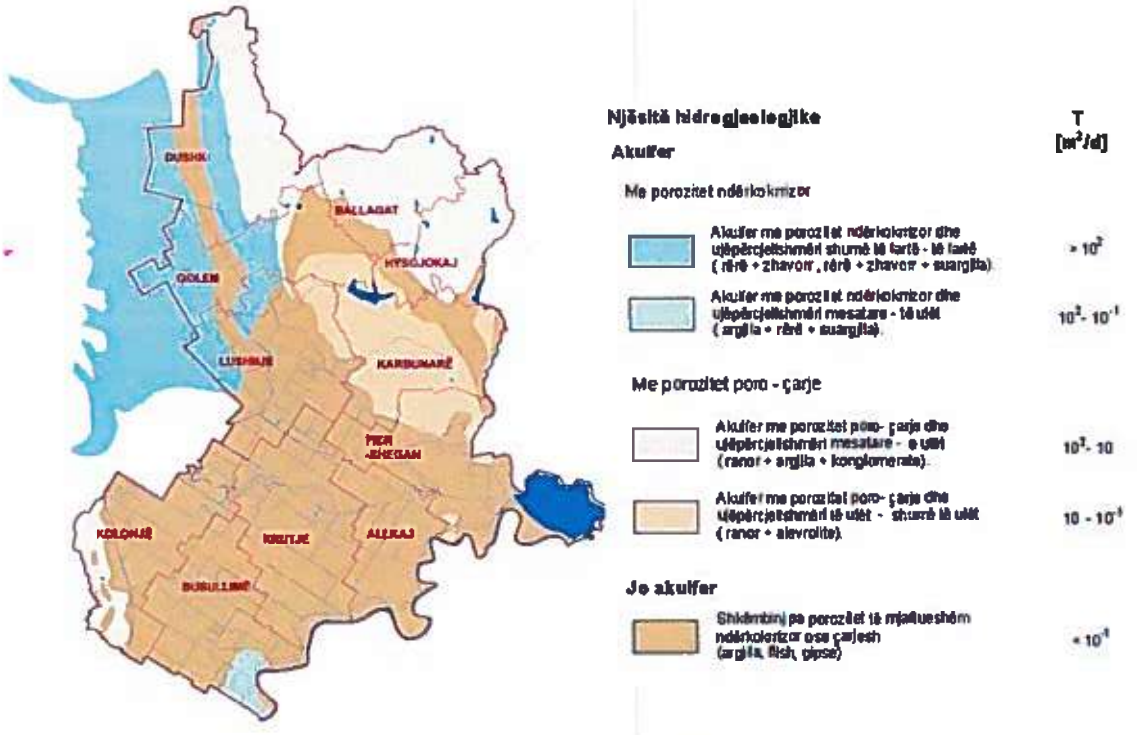
Territori i Bashkisë së re të Lushnjes është i pasur edhe me burime ujore nëntokësore (akuiferë). Akuiferët janë pellgje ujore nëntokësore të krijuara ndërmjet shkëmbinjve me përbërje të

ndryshme gjeologjike. Akuiferët shtrihen në zona të ndryshme gjeologjike dhe si rrjedhojë kanë kapacitet të ndryshëm ujëmbajtës.

Akuiferët emërohen sipas mënyrës së qarkullimit të ujit nëpër pore. Sipas SHGJSH-së [85] klasifikimi i akuiferëve (në të gjithë Qarkun e Fierit në të cilin bën pjesë edhe LushNja është bërë sipas mënyrës së qarkullimit të ujit nëntokësorë. Vlerësimi i akuiferëve është bërë duke u mbështetur në hartografimin e akuiferëve dhe në vlerësimin e parametrave hidrodinamikë e hidrokimikë të ujërave nëntokësore. Në Qarkun e Fierit gjenden akuiferët me porozitet ndërkokrrizor, akuiferët me porozitet poro – çarje, akuiferët me porozitet çarje – karst, dhe zonat jo akuifer (pa ujëra nëntokësore). Akuiferët ndërkokrrizor dhe me çarje-karst dallohen për një kapacit të lartë ujëmbajtës dhe përbëjnë burimet kruesore të furnizimit me ujë të shumë qyteteve, të industrisë dhe bujqësisë në Qarkun e Fierit.

Akuiferi më i rëndësishëm për territorin e Lushnjes që shtrihet kryesisht në territorin e saj është Akuiferi me porozitet ndërkokrrizor në të cilin ndodhet ***Akuiferi i Lushnjes***.

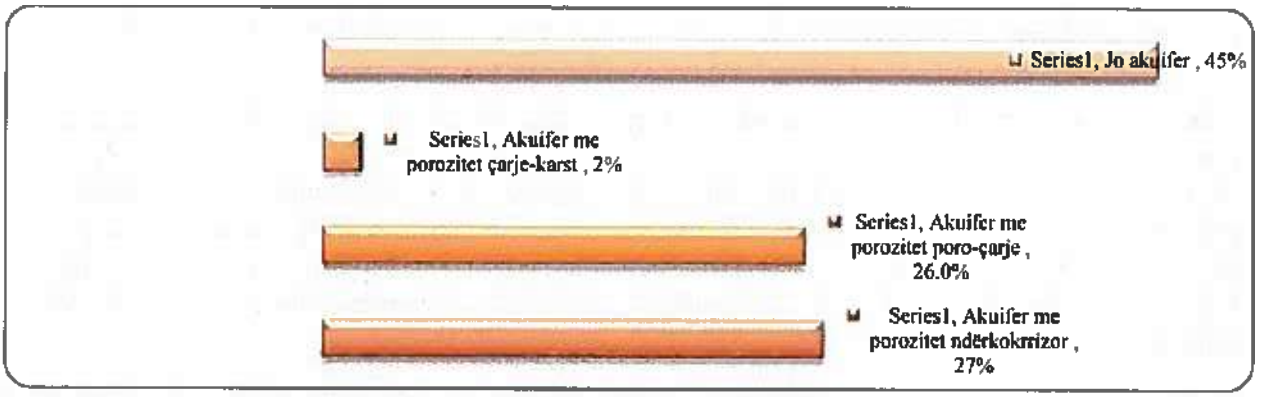
Figura 44. Akuiferët në Bashkinë Lushnje

Burimi: SHGJSH; Përpunoi: Bashkia Lushnje dhe PLGP/Co-PLAN, 2016

Akuiferët zënë një sipërfaqe të gjerë në territorin e Qarkut Fier (Figura 45) dhe të Bashkisë edhe pse është e vështirë të përcaktohet përqindja e saktë territorit në të cilin shtrihen[86] (ujërat nëntokësore të Lushnjes janë studiuar në rangun e Qarkut Fier)[87].

Figura 45. Qarku Fier - Sipërfaqja e Akuiferëve sipas llojit (në %)

Burimi: SHGJSH, 2014, Grafiku: Co-PLAN

Më poshtë, paraqitet një përshkrim i shkurtër i llojit të akuiferëve dhe shtrirjes së tyre në sipërfaqe, në Qarkun e Fierit, si dhe një përshkrim më i hollësishëm i akuiferit të Lushnjes.

Akuiferi me porozitet ndërkokrrizor: Ky akuifer dallohet për pjesë të tij që janë me ujëpërcjellshmëri të lartë dhe pjesë me ujëpërcjellshmëri të mesme dhe të ulët dhe si rrjedhojë, shtrihet në dy zona:

Akuiferi me porozitet ndërkokrrizor me ujëpërcjellshmëri shumë të lartë - të lartë : Sipas SHGJSH-së, në qarkun e Fierit, ky akuifer shtrihet në dy zona të veçanta që janë: i) Pellgu i Lushnjes dhe ii) Pellgu i Vjosës. Pellgu i Lushnjes i njohur edhe si Akuiferi i Lushnjes është mjaft i rëndësishëm për zonën e Lushnjes sepse shërben si burim furnizimi me ujë të pijshëm për një pjesë të popullsisë së bashkisë (shihni seksionin e Problematikave të Burimeve Ujore Nëntokësore). Ky është akuifer ndërkokrrizor me ujëpërcjellshmëri të lartë dhe ka një shtrirje të gjerë në territor që përkon me lumin Shkumbin në Veri dhe në afërsi të Semanit në jug, me gjatësi 26 km dhe gjerësi 6,5 km në pjesën veriore dhe 13 km në pjesën jugore të fshatrave Krutje (Figura 45). Akuiferi dallohet për ujëra të freskëta. Si burim kryesor ushqyes i tij shërbejnë ujërat e lumit Shkumbin. Megjithatë, si burim dytësor ushqyes shërben edhe akuiferi me poro-çarje (Suita Rrogozhina), në pjesët periferike dhe në pjesën qëndrore të fushës, në ish-Kënetën e Tërbufit, me mbulesë të hollë suargjilore nëpërmjet filtrimit vertikal, nga poshtë – lart (sektor me kuotë nën nivelin e detit - kriptodepresin). Lëvizja më intensive e ujërave bëhet kryesisht në gjysmën veriore të akuiferit[88]

Akuiferi me porozitet ndërkokrrizor me ujëpërcjellshmëri mesatare - të ulët: Në këtë akuifer përfshihen pjesa fundore e lumit Seman para derdhjes në det, që përfshin zonën në krahun e djathtë të lumit nga Kallmi në Mbrostar, zonën në krahun e majtë të lumit nga Sheqi deri në Grecalli si dhe zonën Ndërnenas – Metaj, zona e lumit Gjanica, zona e fushës së Cakran-Gorishovës, zona e fushës së Kutës dhe përroit të Pavlit në strukturën e Kremenarës.

Akuiferi me porozitet poro-çarje: Është një akuifer që ka shtrirje të madhe në Qarkun e Fierit. Edhe ky akuifer dallohet për dy zona të cilat kanë ujëpërcjellshmëri të ndryshueshme në varësi të zonave në të cilat shtrihet dhe janë:

Akuiferët me porozitet poro - çarje me ujëpërcjellshmëri mesatare: Ky akuifer ka dalje në sipërfaqe në rajonin e Divjakës, Ardenicës, Patosit, Roskovecit, Frakulles, Krapsit e Buzëmadhit.

Akuiferët me porozitet poro - çarje me ujëpërcjellshmëri të ulët: Këto depozitime zënë një sipërfaqe të konsiderueshme në qarkun e Fierit rreth 266.5 km2 (14 % të sipërfaqes së përgjithshme). Ndërtojnë pjesën jugore të monoklinalit të Patosit, nga kodrat e Krapsit, Visokë e deri në Ruzhdie, bërthamën e strukturës Stan Karbunarë, krahn lindor i antiklinalit të Ballagatit,

muldën e Galushit, sinklinalin e Vrapit, në Visokë, Ngjeqar, Cukalat, Kutalli. Këto depozitime kanë përhapje të gjerë, si në sipërfaqe, ashtu dhe në thellësi.

Akuiferët me porozitet çarje – karst: Ky lloj akuiferi shtrihet në zona gëlqerore. Zona të tilla janë të kufizuara në qarkun e Fierit dhe shtrihen në një sipërfaqe prej 27.84 km2. Sipas SHGJSH-së, ky akuifer përfaqësohet nga antiklinali i Kremenarës, me shtrirje veriperëndim - juglindje që është vazhdimi i antiklinalit të Gribës. Në pjesën veriore të antiklinalit të Kremenarës nëpërmjet disa gungëzimeve të vogla, vazhdon antiklinali i Shëndëllisë. Trashësia e këtyre depozitimeve varion nga 150 m deri në 310 m. Ujëmbajtja e tyre është e konsiderueshme. Fenomeni i karstit është shumë i zhvilluar.

Jo akuiferë: kanë porozitet të mjaftueshëm ndërkokrrizor, nuk kanë çarje karst të zhvilluar nëpër të cilat uji nëntokësor qarkullon me vështirësi.

Depozitime detare, lagunore, kënetore kryesisht rëra, argjila, alevrite, torfa, mbetje organike në qarkun e Fierit shtrihen në pjesën perëndimore të kodrave të Kryekuqit e Ardenicës nga Shënepremtja, Divjaka në Karavasta, Ndërmenas e deri Topojë e Pojan. Ndërsa në pjesën lindore shtrihen në jugperëndim të qytetit të Lushnjes, si dhe në fushën e Semanit në të dy krahët e lumit nga Toshkëzi në Mbrostar, Arapaj e deri në Sheqisht në jug. Trashësia e këtyre depozitimeve është e madhe. Ajo luhatet nga 120 m në Toshkëz në 109 m në Topojë e deri 41 m në Gradisht. Ujërat e këtyre depozitimeve nuk kanë rëndësi për pirje. Shpeshherë shfrytëzohen nga popullsia me puse me krahë, kryesisht për vaditje.

Evaporitet (gipse, anhidrite dhe kripëra). Në Qarkun e Fierit ndodhen edhe evaporitet (gipset) edhe pse me sipërfaqe tejet të kufizuar në pjesën perëndimore e depozitimeve evaporitike të Dumresë dhe në zonë përreth rezervuarit të **Thanës**. Këto zona dallohen për procesin e karstit që ndodh në to, duke krijuar gropa, shpella e hinka karstike. Si rrjedhojë e procesit të karstit, këto lloj depozitimesh dallohen për praninë e liqeneve, përrenjve, burimeve apo edhe puseve që shfrytëzohen nga banorët vendas.

Problematikat e Pellgjeve Ujore Nëntokësore

Në 20 vitet e fundit, vendi ynë ka njohur një rritje të lartë të numrit të popullsisë, shtrirje të urbanizimit në zona dikur të pamundura, zhvillim të sektorit të bujqësisë dhe zhvillim e diversifikim të industrisë pothuajse në të gjithë territorin. Si rrjedhojë, kërkesa për ujë të pijshëm nga popullsia dhe për përdorim nga sektorë të ndryshëm të ekonomisë (kryesisht bujqësia dhe industria) është shtuar duke ushtruar një presion të jashtëzakonshëm mbi lumenjtë dhe akuiferët[89].

Për më tepër, Ultësira Perëndimore e vendit tonë në të cilën bën pjesë edhe territori i Bashkisë së re të Lushnjes është zonë me industri të theksuar, me zhvillim bujqësor intensiv që dallohet për përdorim të theksuar të plehrave kimike, dhe zona të urbanizuara, që kanë çuar në ndotjen e lumenjve (Semanit, Vjosës e Shkumbinit). Ndotja e lumenjve ka sjellë si pasojë edhe ndotjen e burimeve ujore nëntokësore nëpërmjet dëpërtimit të ujërave të lumenjve në akuiferë. Më poshtë paraqiten një sërë problematikash që lidhen me ujërat nëntokësore të Lushnjes dhe, në të shumtën e rasteve, me Akuiferin Kuaternar të Lushnjes.

Mbishfrytëzimi i ujërave/mungesa e njohjes së kapacitet ujor të shfrytëzuar: Akuiferët ndërkokrrizorë dhe me çarje-karst dallohen për një kapacit të lartë ujëmbajtës. Për këtë arsye, akuiferët shfrytëzohen për furnizim me ujë të pijshëm, industri dhe bujqësi, në mënyrë të ligjshme dhe të paligjshme[90]. Në vitet e fundit, shfrytëzimi i ujit të këtyre akuiferëve është bërë pa u bazuar në një plan menaxhimi, gjë që do mundësonte shfrytëzimin e qëndrueshëm të tyre. Si rrjedhojë,

ujërat e akuiferëve janë shfrytëzuar përtej kapacitetit furnizues. SHGJSH-ja[91] raporton se mbishfrytëzimi i akuiferëve në Qarkun e Fierit ka ardhur si rezultat i: i) shtimit të kërkesës për ujë të pijshëm, industri dhe bujqësi sidomos në në periudhën e thatë (qershor-shtator), kur burimet e ujërave nëntokësore janë në nivelet më minimale, ii) rritjes së numrit të shpimeve private ose ilegale për shfrytëzimin e ujit për bujqësi dhe industri, iii) shfrytëzimit pa kriter të shumë shpimeve të vjetra dhe të reja të kryera në akuiferë me presion dhe iv) ritmeve të larta të urbanizimit në zonën fushore, sidomos në dy dekadat e fundit.

Vetëm në Bashkinë e re të Lushnjes, sipas llogaritjeve të bëra kohët e fundit,[92] për plotësimin e nevojave të popullsisë së Bashkisë me ujë nëpërmjet pus-shpimeve, shfrytëzohet një sasi prej 830.4m^3 ujë/orë. Ndërkohë, sipas studimeve të kryera kohët e fundit, kërkesa aktuale për ujë është më e madhe (rreth 879m^3/orë). Sipas këtyre llogaritjeve, në vitet e ardhshme nevojitet rritja e sasisë së shfrytëzuar të ujit të akuiferëve me 57m^3/orë (rreth 7% të sasisë totale).[93]

Ndërkohë, rrjeti i furnizimit me ujë nuk shtrihet në të gjithë zonën rurale të bashkisë. Nga 104,253 banorë që jetojnë në zonën rurale të Lushnjes, *rreth 10,912 prej tyre (rreth 11%) nuk furnizohen me uje të pijshëm*[94]. Shpërndarja e tyre në territorin e bashkisë sipas komunave përkatëse është[95]:

- Komuna Allkaj (fshatrat Lifaj i Ri dhe Çukas i Ri)
- Komuna Hysgjokaj (fshatrat Hysgjokaj (77%) dhe Kurtin (57%)
- Komuna Dushk (fshatrat Thanasaj, dhe pjeserisht Gramsh, Konjat e Zhan Sektor)
- Komuna Karbunarë (fshatrat Kashtëbardhë, Stankarbunarë dhe Mollas)
- Komuna Ballagat (fshatrat Gjuzaj, Jazexhi dhe Manasufaj)
- Komuna Fier Shegan (fshati Jeta e Re)
- Komuna Kolonjë (Ardenicë dhe Bitaj).

Mungesa e shtrirjes së rrjetit të ujit të pijshëm i detyron banorët që të gjejnë zgjidhje vetjake të cilat janë kryesisht hapja e puseve ose përdorimi i burimeve më të afërta të mundshme[96]. Këto burime apo pus-shpime, përveç se hapen pa u bazuar në studime të mirëfillta hidrogjeologjike, e bëjnë të pamundur llogaritjen dhe kontrollin e sasisë së shfrytëzuar të ujit të akuiferëve[97].

Siç u theksua më sipër, përveç furnizimit me ujë të pijshëm, ujërat e akuiferëve ndërkokrrizorë dhe karstikë shfrytëzohen edhe për industri dhe bujqësi. Për fat të keq këto akuiferë shfrytëzohen gjerësisht edhe në mënyrë të paligjshme[98]. Sasia e ujit që shfrytëzohet për çdo akuifer nga industria, bujqësia dhe sektorët të tjerë të ekonomisë nuk njihet. Ndaj mbetet urgjente krijimi i një pasqyre ujore për akuiferet (hyrje dhe dalje të ujit) me qëllim shfrytëzimin e ujit të akuiferit në mënyrë të qëndrueshme.

Ndotja: Ndotja e Akuiferit ujëmbajtës zhavoror Kuaternar të Lushnjes ndodh për arsye të ndryshme duke filluar nga mungesa e zonave higjieno-sanitare përreth pus-shpimeve publike, private e industriale në zona të ndjeshme ndaj ndotjes, deri tek ndotja e ujit të lumit Shkumbin në ato segmente të tij ku ujërat sipërfaqësore komunikojnë drejtpërsëdrejti me ujërat nëntokësore për shkak të mungesës se mbulesës së papërshkueshme argjilore të shtresave ujëmbajtëse. Në Lushnje, Akuiferi i Lushnjes ka pësuar ndotje të ndjeshme në këto vitet e fundit. Nga monitorimet e raportuara nga AKM-ja[99] dhe të kryera nga SHGJSH-ja[100], mund të thuhet se Akuiferi i Lushnjes, përveç problemeve me tipologjinë e ujërave në përgjithësi (vihet re se ujërat janë alkalinë, pra të fortë), si dhe me vlera të ulëta oksigjeni, ka ndotje me përbërës të azotit ***(nitrite, nitrate dhe amoniak) dhe me Mg, Cl, dhe SO_4. Problemet paraqiten në të treja pus-shpimet e monitoruara nga SHGJSH që janë: pus-shpimi nr. 1D Divjakë, Çermë dhe Konjat. Monitorimi ka theksuar problematikat e mëposhtme:***

- ***pH***: ky parametër tregon se ujërat janë alkaline, me ujëra që luhaten nga brenda normës dhe deri mbi normë (luhatjet ndërmjet vlerave 8.2-8.6). Vlera të tilla të ngjashme janë vënë re edhe gjatë monitorimeve të viteve 2010-2014.
- ***Oksigjeni i tretur*** (O_2): përmbajtja luhatet nga nën normë deri në normë në Çermë[101]
- ***Fortësia e Përgjithshme*** (Fp): tregon se në stacionin nr. 1D Divjakë, ujërat kanë fortësi mesatare[102]. Në Çermë e Konjat uji është i fortë[103]
- ***Magnezi*** (Mg): është mbi normë deri mbi PML (Përmbajtjen Maksimale të Lejuar)[104] duke ndikuar kështu në rritjen e fortësisë së përgjithshme të ujit në shpimin nr. 286, Çermë.
- ***Amoniaku*** (NH_4) gjendet i pranishëm në ujë në të gjitha fazat e monitorimit[105] në tre shpimet mbi normat e lejuara në dy faza monitorimi (nga tre në total). Në shpimin nr. 3 Konjat është vënë re një përmbajtje mbi normën e lejuar në fazën e parë e të tretë dhe në shpimin nr. 286 Çermë.
- ***Klori*** (Cl): në Çermë gjendet brenda normave të rekomanduara, ndërsa në shpimet nr. 3 Konjat e nr. 1D Divjakë është mbi normat e lejuara.
- ***Sulfatet*** (SO_4): Në shpimin nr. 286 Cermë e nr. 3 Konjat përmbajtja e sulfateve është mbi normën e rekomanduar (dhe nën PML).
- ***Nitritet*** (NO_2): nitritet gjenden në ujë në të gjitha fazat e monitorimit.

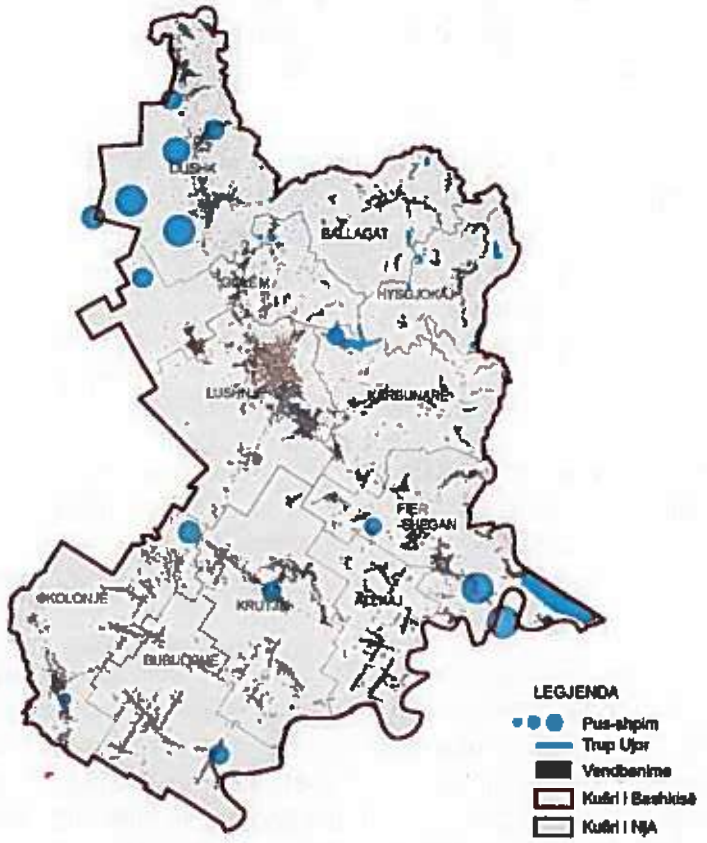
Prania e azotit në akuiferin e Lushnjes tregon qartë edhe ndotje të ujërave nëntokësore nga bujqësia. Fatkeqësisht në Bashkinë e Lushnjes, të dy stacionet e pompimit të furnizimit me ujë të pijshëm (stacioni Konjat dhe stacioni Çermë[106] që furnizohen nga akuiferi ndërkokrrizor i Lushnjes)[107] ndodhen në zonë bujqësore të ulët të ndjeshme ndaj ndotjes sipërfaqësore. Bujqësia intensive e kultivuar në zonën e Lushnjes ka çuar edhe në rritjen e përdorimit të plehrave kimike të pasura me azot, fosfor, sulfate, etj. të cilat shpesh ndikojnë në ndotjen e drejtpërdrejtë të ujërave sipërfaqësore e nëntokësore. Përbërësit e azotit dhe sidomos nitratet janë plehra kimikë që përfundojnë nëpër burime ujore si rrjedhojë e vetive të tyre lëvizëse të larta. Kështu, përdorimi i tyre në mënyrë të papërshtatshme (në kohë me shi apo në sasi më të mëdha se nevojat e bimëve) çon në rrëshqitjen e tyre nga toka në ujë duke shkaktuar ndotjen e burimeve sipërfaqësore dhe nëpërmjet tyre, edhe burimet nëntokësore. Të dy stacionet e pompimit raportohen të mos kenë zona higjieno-sanitare të aktivizuara.

Për më tepër, në zonën Konjat, raportohet se ka rrezik të lartë ndotjeje për shkak se kanali i shkarkimit të ujërave të përziera kalon pranë stacioneve të Konjatit. Uji i këtij kanali rezulton i ndotur me amoniak (NH_4) mbi parametrat maksimal te lejuar (PML) të ujit të pijshëm[108].

Sipas SHGJSH-së, ndotja lidhet drejtpërsëdrejti me moszbatimin e zonave të mbrojtjes sanitare dhe nga shfrytëzimi pa kriter i akuiferëve. Edhe pse nevojiten studime të tjera më të thella për të përcaktuar rrezikshmërinë që ky akuifer përbën për shëndetin e njeriut, është e rëndësishme të theksohet se prania e ndotjes është shqetësuese për popullsinë që furnizohet me ujë të pijshëm nga shpimet publike dhe private të kryera në këtë akuifer.

Njëkohësisht, ky akuifer ushqehet nga Lumi Shkumbin ujërat e të cilit janë ndikuar ndjeshëm (ndotur) nga aktivitetet e zonës industriale në Qytetin e Elbasanit. Duke parë se burimet e Akuiferit të Lushnjes përdoren për furnizim me ujë të pijshëm (Figura 46) dhe ujitje nga banorët vendas, është i domosdoshëm monitorimi i akuiferit për ndotje nga Zona Industriale e Elbasanit të trashëguar ndër vite, ujërat e ndotura dhe bujqësia.

Figura 46. Puset e ujësjellësit të Bashkisë Lushnje

Burimi: SHGJSH; Përpunoi: Bashkia Lushnje dhe PLGP/Co-PLAN, 2016

Burimet e ndotjes së Akuiferit të Lushnjes në zonën e Bashkisë Lushnje

Burimet e ndotjes së Akuiferit të Lushnjes janë të shumta. Më poshtë paraqitet një përshkrim i shkurtër i burimeve kryesore të ndotjes.

Mungesa e zonave higjieno-sanitare: SHGJSH-ja përcakton mungesën e zonave higjieno-sanitare përreth pus-shpimeve si një ndër shkaqet kryesore të ndotjes së akuiferëve. Këto zona mungojnë, si përreth pus-shpimeve të ligjshme, ashtu edhe përreth pus-shpimeve të paligjshme. Pus-shpimet e ligjshme janë të shumta dhe përdoren nga ujësjellësit e Bashkisë për furnizim me ujë të popullsisë dhe nga industria. Pus-shpimet e paligjshme gjenden gjatë gjithë territorit, sidomos në zonat rurale që nuk janë të lidhura me rrjetin e furnizimit të ujë (rreth 11% e popullsisë së Lushnjes nuk furnizohet me ujë të pijshëm)[109]. Uji sigurohet kryesisht nga vetë banorët duke përdorur burimin më të afërt të mundshëm[110] ose nëpërmjet pus-shpimeve. Në Bashki ka edhe një numër pus-shpimesh industriale, për të cilat nuk ka të dhëna rreth zonave të tyre industriale.

Lidhur me ndikimin e industrisë në cilësinë e ujërave të Akuiferit, duhet theksuar se mungojnë të dhënat, në veçanti numri i pus-shpimeve, sasia e ujit që pompohet dhe gjendja e zonave higjieno-sanitare përreth pusshpimeve industriale, etj.

Shfrytëzim i ujërave nëntokësore në mënyrë jo profesionale, si dhe të pakontrolluar, si nga popullsia, ashtu edhe nga industria rrezikon: i) uljen e prurjeve në stacionet e pompimit, si dhe ii) prishjen e cilësisë së ujërave të akuiferëve të Qarkut Fier duke rrezikuar seriozisht furnizimin me

ujë të rrethit në tërësi.[111] Mbetet fakt se për asnjërin nga këto pusshpime (individuale, të ujësjellësve apo industrial) pavarësisht nëse janë të ligjshme apo jo, nuk dihet nëse është zbatuar zona e mbrojtjes higjieno-sanitare. Mungesa e zonave higjieno-sanitare krijon mundësinë e ndotjes së akuiferit në një kohë shumë të shkurtër duke qenë se puset janë të lidhura drejtpërsëdrejti me akuiferin.

Ndotja e akuiferit nëpërmjet Lumit Shkumbin: Siç është theksuar më sipër, lumi Shkumbin shërben si burim ushqyes për akuiferët e shtrirë përgjatë rrjedhës së tyre. Kjo ndodh në segmente të caktuara të lumenjve, kryesisht në zonat ku zhavorroret e akuiferëve dalin në sipërfaqe. Në zallishtoren e lumit Shkumbin *kjo ndodh nga Krasta në Vishas ose Bujqës, pranë zonës industriale*[112]. Për këtë arsye, ndotja e Shkumbinit mund të ketë pasoja të rënda për prishjen e cilësisë së ujërave të akuiferit. Mosmarrja e masave për mbrojtjen e lumit Shkumbin e Devoll nga ndotja në njëzet vitet e fundit (na bën të mendojmë se) mund të ketë shkaktuar ndotjen e këtij akuiferi.

Ndotja e shkaktuar nga mbishfrytëzimi i ujërave të akuiferit: Përveç mungesës së zonave higjieno-sanitare dhe ndotjes së lumit Shkumbin, SHGJSH-ja thekson se ndotja e ujërave të akuiferëve ndodh edhe për shkak të mbishfrytëzimit të ujërave të tyre. Ky mbishfrytëzim rrezikon të përkeqësojë cilësinë e këtij akuiferi për shkak se një veprim i tillë shton kripëzimin e ujit mbi normat e lejuara për pirje.

Ndotje nga industria e naftës: Zakonisht, një ndër rreziqet më të mëdha që i kanoset mjedisit nga industria e naftës është rreziku i ndotjes së akuiferëve. Fatkeqësisht, pastrimi i ujërave të akuiferëve është proces tejet i kushtueshëm, ose edhe i pamundur. Duke qenë se ujërat e akuiferëve lëvizin shumë ngadalë, atëherë duhen dhjetëvjeçarë përpara se një ndotës të pastrohet ose të migrojë në zona të tjera. Ky është rasti i nitrateve ose pesticideve e 1-2-3-Trichloropropane, të cilat edhe pse përdorimi i tyre është ndaluar që në vitin 1970, vazhdojnë të gjenden nëpër akuiferë[113].

Në Bashkinë e Lushnjes, industria e naftës është mjaft aktive dhe shtrihet në dy zona që janë Neogjeni Kolonjë dhe Murrizi. Neogjeni Kolonjë shfrytëzohet nga Kompania Bankers Petroleum Ltd. dhe është zonë shfrytëzimi që përfshin edhe Bashkinë e Fierit. Në Bashkinë e Lushnjes, kjo zonë shfrytëzimi përfshin Nja-në Bubullimë me fshatrat Eskaj, Gjonaj, Halilaj, Pirrë dhe Kamçisht dhe Nja-në Kolonjë me fshatrat Ardenicë, Rrapëz, etj. (Figura 47).

Figura 47: Vendburimi Patos-Marinëz (kufinjtë sipas zonës së kontratës)

Burimi: Albpetrol, 2016 (Kufinjtë sipas zonës së kontratës)

Ndërsa ndotja e ujërave sipërfaqësore nga nafta është e dukshme, ndotja e ujërave nëntokësore është vështirë që të përcaktohet, për shkak të mungesës së të dhënave ose të dhënave të pakta e jo të plota. Teorikisht, industria e naftës, për vetë natyrën e aktivitetit të saj, gjatë zhvillimit të aktiviteteteve të industrisë mund të ndotë akuiferët në disa mënyra, në rast se nuk merren masat e duhura teknike për mbrojtjen e tyre. Më konkretisht, industria e naftës mund të ndotë nëpërmjet: i) pusshpimeve, ii) teknologjisë së përdorur, iii) puseve të ri-injektimit të ujërave shtresorë dhe iv) gropave ekologjike. Më poshtë paraqitet një përshkrim i shkurtër i mënyrave kryesore të ndotjes së ujërave nga industria e naftës.

a) Ndotja nëpërmjet pus-shpimeve

Me qëllim shmangien e ndotjes së tokës dhe ujërave, puset e naftës vishen me shtresa të ndryshme (cases), ndër të cilat edhe një shtresë që shërben për parandalimin e rrjedhjeve të pusit dhe depërtimin e tyre në rrethinat e tij (në tokë ose ujë) gjatë aktivitetit naftënxjerrës. Për të njëjtin qëllim, kur puset dalin jashtë funksionit, si në rastet kur kompania vendos se nuk janë me leverdi ekonomike, puset mbyllen dhe izolohen.

Në rastet *kur puset shpohen në thellësi në prani të një akuiferi, puset e naftës kalojnë nëpër akuifer duke e ndotur atë me ujë të kripëzuar (me kripëra /substance kimike të ndryshme), hidrokarbure dhe materiale të tjera toksike.* Deri më sot nuk ka të dhëna rreth ndikimit të puseve të industrisë së naftës në Akuiferin e Lushnjes ose në ujëra të tjera nëntokësore në vendin tonë. Megjithatë, ekziston mundësia që Akuiferi i Lushnjes me shtrirje në Konjat e Çermë, të ndotet nga industria e naftës nëpërmjet puseve në rast se nuk merren masa për mbrojtjen e tij.

Për më tepër, ***në vendin tonë mungon edhe legjislacioni i posaçëm që rregullon hapjen e puseve pranë ose në akuifer,*** gjë që mund t'i ketë stimuluar kompanitë të anashkalojnë rëndësinë e mbrojtjes së burimeve ujore. Në vendin tonë, mbrojtja e ujërave nëntokësore nga ndotja parashikohet në ligjin nr. 111/2012[114] që përcakton Shërbimin Gjeologjik Shqiptar si autoritetin përgjegjës për mbrojtjen e burimeve ujore deri në një nivel të caktuar. SHGJSH-ja përcakton masat për ruajtjen e rezervave ujore nëntokësore si dhe miraton dhënien e lejeve për pus-shpime në ujërat nëntokësore, me thellësi mbi 15 m nga sipërfaqja e tokës. Megjithatë, asnjë ligj nuk shprehet në lidhje me mbrojtjen e akuiferëve nga pus-shpime e tipit industrial (instalime të përhershme, siç janë puset e naftës), duke lënë kështu hapësirë për abuzime. E gjithë kjo ndodh në kundërshtim me ligjet dhe praktikat e vendeve më të zhvilluara. Në SHBA, për shembull, zakonisht përpara se një kompani të fillojë aktivitetin e saj për nxjerrjen e prodhimin e naftës, prodhimin e energjisë gjeotermale dhe nxjerrjen e mineraleve, kërkon leje për përjashtimin e akuiferit më të afërt nga lista e trupave ujorë të përdorur për furnizimin e popullsisë për ujë të pijshëm[115]. Në këtë mënyrë, industria, e ndërgjegjshme se veprimtaria e saj mund të shkaktojë ndotje të akuiferit dhe si rrjedhojë rrezik për shëndetin e banorëve që furnizohen me ujë nga ky akuifer, nuk ndiqet penalisht për dëmtimin e akuiferëve, dhe sigurisht nuk vepron në kundërshtim me Ligjin për Mbrojtjen e Burimeve Ujore të Përdorura për Furnizim të Popullsisë me Ujë.[116] Mbetet fakti se akuiferi i përjashtuar nuk shërben më si burim ujor për pije.

b) Ndotja e akuiferit nëpërmjet *teknologjisë* së përdorur (shpimi *horizontal / puse me trungje horizontale, ose puse me drejtim të caktuar)*

Në Bashkinë e re të Lushnjes, akuiferët gjenden mbi zonën naftënxjerrëse (në zonën Gradishtë, Spolatë, Gradian, Shënkollë, Gërmenj i Madh, Çermë, Plug, deri në Lushnje) m shtrirje në toka bujqësore. Largësia nga zona e shpimit e bën këtë akuifer më pak të ndjeshëm ndaj ndotjes që

rrjedh nga industria e naftës. Megjithatë, me futjen e teknologjisë së re të shpimeve, lind nevoja të përcaktohet dhe të vlerësohet ndikimi i industrisë së naftës në akuifer

Industria e naftës shpesh është akuzuar për ndotjen e ujërave sipërfaqësore dhe nëntokësore sidomos gjatë përdorimi të teknologjisë së quajtur *plasje e shkëmbinjve me* ujë,[117] e shoqëruar me teknika të reja të kohëve të fundit që janë kryesisht shpimi horizontal / puse me trungje horizontale, ose puse me drejtim të caktuar[118]. Sipas EPA në SHBA:

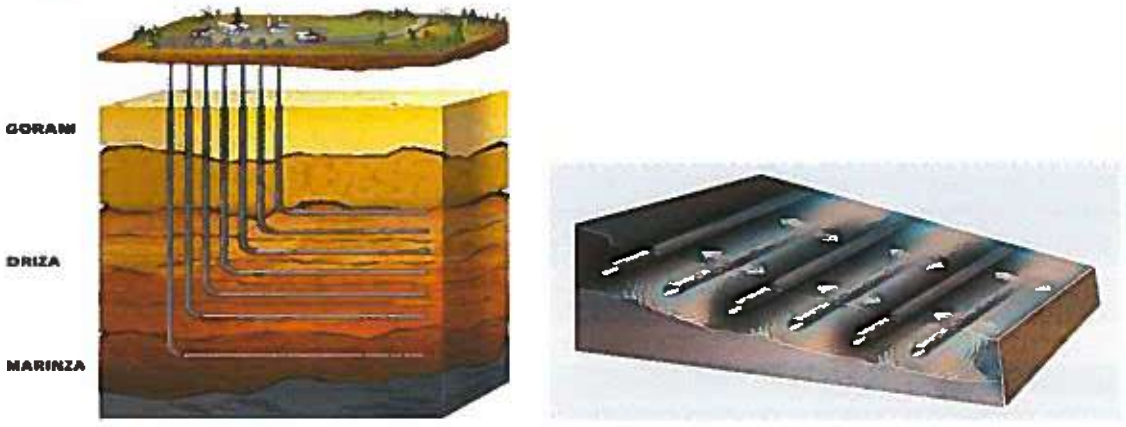
Procesi i plasjes me ujë krijon çarje në shtresën shkëmbore të cilat bëjnë të mundur daljen e naftës dhe gazit, duke rritur kështu volumin e naftës që mund të nxirret. Puset shpohen me trung vertikal nga 100 deri në mijëra metra nëntokë dhe mund të përfshijnë puse me trungje horizontale ose me drejtim të caktuar që shtrihen me mijëra metra. Çarjet krijohen duke hedhur sasi shumë të mëdha lënde të lëngshme me presion të lartë në vrimën e një pusi të shpuar enkas dhe në shkëmbinjtë ku ndodhet nafta. Lënda e lëngshme (ose uji siç quhet shpesh) përbëhet kryesisht nga ujë, propant dhe kimikate që përdoren për të hapur dhe zgjeruar plasjet e krijuara në shkëmb. Këto plasje mund të jenë me qindra metra të gjata. Propantët përfshijnë rërë, peletë qeramike, ose pjesëza të tjera të pashtypshme. Propantët shërbejnë për të mbajtur hapur (për të mos lejuar mbylljen)çarjet e krijuara. Pasi mbaron procesi i hedhjes së lëndës së lëngshme (ujit me kimikatet në pus), trysnia e brendshme e shtresës shkëmbore shtyn lëndën e lëngshme që të dalë në sipërfaqe nëpërmjet pusit të shpuar. Ky ujë që del njihet si ujë shtresor ose ujë i kthyer dhe në përbërjen e tij mund të gjenden edhe i) kimikatet e shtuara përpara injektimit, dhe ii) materialet që ndodhen natyrshëm në shtresën shkëmbore si kripëra të ndryshme, metale, hidrokarbone, rodionuklide, etj.

Uji shtresor ose uji i kthyer magazinohet në vend në kontenierë të mëdhenj ose në gropa ekologjike në pritje për tu trajtuar ose ricikluar. Në shumë raste, ky ujë shpesh ri-injektohet[119]. Në zonat ku ri-injektimi nuk është i mundur, uji i kthyer mund të trajtohet nga një impiant i trajtimit të ujërave dhe më tej të shkarkohet në ujëra sipërfaqësorë.

Kjo teknikë është përdorur që në vitet 1940, dhe për më se 50 vjet është përdorur në puse me trungje vertikale në shtresa shkëmbore konvencionale. Sot, kjo teknikë përdoret përsëri në të njëjtat shtresa shkëmbore. Megjithatë, kohët e fundit teknika ka avancuar. Zhvillime të teknikave, si shpimi horizontal ose shpimi me drejtim të caktuar, kanë çuar në shpimin e shtresave shkëmbore të pazakonta për nxjerrjen e naftës të cilat nuk janë shfrytëzuara deri më sot. Pa këto teknika, kërkimi dhe shpimi për naftë në këto zona nuk do të ishte me fitim.

Kjo teknikë është futur në Bashkinë Lushnje nga Kompania Bankers Petroleum Ltd. në zonën e saj të shfrytëzimit (Figura 48)[120]. Bankers ka deklaruar se deri në vitin 2014 ka arritur të shpojë 536 puse.[121] Duke patur si qëllim rritjen e efikasitetit të veprimtarisë operacionale të shpimit, uljen e shpenzimeve dhe rritjen e kompanisë në të ardhmen, kompania ka futur edhe teknologji të reja të patestuara më parë në vendin tonë siç është teknologjia e shpimit horizontal për nxjerrjen e naftës (*primary horizontal drilling*) dhe ajo e plasjes me ujë dhe polimer (*water and polymer flooding).* Në vitin 2015, Bankers planifikonte edhe hapjen e rreth 60 puseve horizontale të reja (*horizontal wells with a two-rig program*) si vazhdim i shfrytëzimit të fushës Patos-Marinëz (Figura 49)[122].

Figura 48: Zonat me shpim horizontal (majtas) dhe teknologjia e përmbytjes me polimer dhe ujë djathtas (water and Polymer Flooding)

Burimi: Bankers Petroleum Ltd., (Printscreen 30 Mars 2016)[123]

Sipas kompanisë, *Shpimi me plasje me ujë dhe polimer* konsiston në hedhjen e ujit ose të një kimikati në rezervuarin e naftës i cili ka si qëllim ta shtyjë naftën drejt pusit. Kjo teknologji njihet si teknologji që bën të mundur rekuperimin efiçent të naftës në rezervuarët nëntokësorë. Zakonisht, kjo është një teknologji që përdoret pasi pjesa më e madhe e naftës është nxjerrë nga rezervuari.

Ndërsa teknika e plasjes së shtresës shkëmbore me ujë është vërtetuar të jetë tejet efikase për nxjerrjen e naftës dhe gazit edhe në zona dikur të pamundura[124]. Kjo teknologji është akuzuar edhe për *ndotjen e ujërave nëntokësore*. Në fakt, pas kërkimesh shumëvjeçare, Agjencia e Mbrojtjes së Mjedisit (EPA) në SHBA ka arritur në përfundimin se një teknikë e tillë përdor disa mekanizma "mbi tokë dhe nëntokë, nëpërmjet të cilëve nxjerrja e naftës me plasje me ujë mund të ndikojë në ndotjen e burimeve ujore të pirjes". Këto mekaniza përfshijnë:

- Rrjedhjen e lëndës së lëngshme dhe të *ujit shtresor* gjatë aktivitetit
- Plasjen e drejtpërdrejtë në burime ujore nëntokësore
- Migrimin nëntokësor të ujit shtresor dhe gazrave
- Përdorimin e ujit në kohëra (ose në zona) kur uji nuk është i bollshëm
- Trajtimin e papërshtatshëm të ujërave industriale dhe shkarkimeve të tyre në burime ujore.

Ndërkohë që EPA dhe agjenci të tjera nëpër botë vazhdojnë ta studiojnë këtë teknikë me qëllim shmangien e ndotjes së ujërave nëntokësore, në vendin tonë, një shqetësim i tillë ende nuk është ngritur. Si rrjedhojë, ende nuk ekzistojnë të dhëna rreth aktivitetit të naftës lidhur me këtë teknologji dhe ndikimit e saj në Bashkinë Lushnje dhe bashkitë e tjera ku vepron. Pra, deri më tani mungon: *një inventar i kompanive të naftës që përdorin një teknikë të tillë; një inventar i puseve që përdorin një teknikë të tillë, një regjistër i sasisë së ujërave të përdorura gjatë shpimit (ujit shtresor); një regjistër i puseve ku ri-injektohet uji shtresor dhe një studim nëse ri-injektimi është i mundshëm, në përputhje me ligjet për mbrojtjen e burimeve ujore nëntokësore dhe sipërfaqësore, regjistrim i incidenteve që kanë bërë të mundur rrjedhjen e ujit shtresor në mjedis gjatë aktivitetit, regjistrim i puseve ku është plasur drejtpërdrejt në akuifer, evidentim i rasteve të migrimit të ujit shtresor dhe gazrave në mjedis, etj.*

Në të njëjtën kohë, problemit të ndotjes së ujërave nga industria e naftës nuk i kushtohet vëmendja e duhur. Kjo vërtetohet edhe nga mungesa e një legjislacioni dhe një institucioni specifik që ka si

objektiv kryesor mbrojtjen e nëntokës, ose të ujërave nëntokësore nga industria e naftës[125]. Për këtë arsye, në mungesë të të dhënave të mësipërme, është e pamundur të përcaktohet qartë dhe në mënyrë sasiore rreziku që mund t'u kanoset banorëve që furnizohen me ujë nga ky akuifer.

c) Ndotja e ujërave nëntokësore nëpërmjet puseve të ri-injektimit të ujërave shtresorë.

Gjatë prodhimit të naftës dhe gazit, prodhohet një sasi e konsiderueshme ujërash të ndotura të cilat mund të përmbajnë edhe metale helmuese dhe lëndë radioaktive[126]. Shpesh, këto ujëra janë edhe më të kripura se ujërat e detit. Për këtë arsye, në qoftë se nuk manaxhohen siç duhet, përbëjnë rrezik për mjedisin dhe shëndetin e njeriut[127].

Duke filluar që në vitet 1930,[128] këto ujëra të ndotura zakonisht janë ri-injektuar në puse me qëllim shmangien e ndotjes së ujërave sipërfaqësorë. Ri-injektimi i tyre nënkupton rikthimin ose hedhjen e ujit të dalë nga puset e naftës (ujit shtresor) mbas shpimit ose gjatë prodhimit të naftës, përsëri në nëntokë. Ri-injektimi i ujërave të prodhuar nga industria e naftës është praktikë e ndjekur edhe sot.[129] Në Bashkinë Fier e Lushnje, ri-injektimi është konfirmuar të ndodhë si praktikë nga Kompania Bankers. Krahas shpimeve, në vitin 2015, Bankers kishte planifikuar edhe kalimin e 20% të puseve në puse për ri-injektim.

Për shkak të rrezikut që paraqet për ndotjen e ujërave nëntokësore, [130] ri-injektimi rregullohet me ligj.[131] Fatkeqësisht, në vendin tonë ri-injektimi nuk rregullohet me ligj. Për rrjedhojë, kompanitë nuk janë të detyruara të ndjekin rregulla specifike gjatë ri-injektimit përveç praktikave të mira të punës së kompanisë. Për këtë arsye, mund të thuhet se në Bashkinë e Lushnjes mbetet i panjohur, së paku për publikun dhe bashkinë: i) *lloji i teknologjisë që kompanitë e naftës përdorin për shpime dhe për nxjerrjen e naftës, ii) sasia e ujit që këto kompani shfrytëzojnë nga burimet ujore sipërfaqësore e nëntokësore, iii) sasia e ujit që prodhojnë gjatë aktivitetit, iii) fati/vendi i depozitimit të këtij uji të përdorur, iv) puset e ri-injektimit të ujërave të përdorura, numri dhe vendndodhja e tyre, nëse ka të tillë, v) gjendja dhe kushtet e puseve të ri-injektimit, vi) ndikimi i tyre në ujërat nëntokësore Lushnje/Fier, etj*

d) Ndotja nëpërmjet gropave ekologjike.

Gropat ekologjike/vaskat e naftës në vendin tonë janë *landfill*e specifike ku depozitohen materialet e përdorura gjatë aktivitetit të nxjerrjes së naftës. Zona e Lushnjes, sipas lejeve të mjedisit të lëshuara nga Ministria e Mjedisit në vitin 2014, nuk ka një gropë ekologjike në të cilën të grumbullohen ujërat e prodhuara gjatë aktivitetit të naftës së bashku me mbetjet e ngurta. Si rrjedhojë, supozohet se produktet e naftës janë hedhur së bashku me mbetjet urbane duke ndotur tokën dhe ujërat sipërfaqësore e nëntokësore.

Përfundime dhe rekomandime

Akuiferi i Lushnjes është burimi kryesor nëntokësor në Bashkinë Lushnje i cili shërben për furnizimin me ujë të popullsisë së bashkisë dhe fshatrave të ndryshme. Megjithatë, ky akuifer rrezikon ndotjen nga bujqësia, industria e naftës, vend-depozitimi i mbetjeve dhe aktivite të tjera në Bashki.

Një faktor mjaft i rëndësishëm që duhet theksuar në lidhje me Akuiferin është *mungesa e monitorimit të ujërave të këtij akuiferi për ndotje nga industria e naftës ndër vite*. Industria e naftës ka vepruar në Lushnje për shumë vite. Duke parë se burimet e këtij akuiferi përdoren për furnizim me ujë të pijshëm dhe ujitje nga banorët vendas, është i domosdoshëm monitorimi i akuiferit për ndotje nga industria e naftës së trashëguar ndër vite. Ndotja e Akuiferit të Lushnjes nëpërmjet pus-shpimeve në vendburimin e naftës në Fier/Lushnje mund të përbëjë problem të jashtëzakonshëm

për furnizimin me ujë të popullsisë në Bashkinë Lushnje me ujë nga ky akuifer. Me pak fjalë, në rast ndotjeje të Akuiferit të Lushnjes, Bashkia rrezikon të humbë burimin e saj më të rëndësishëm ujor që shërben për furnizimin me ujë të popullsisë.

Si përfundim, duke parë ndotjen e shkaktuar në Akuiferin e Lushnjes nga bujqësia, teknologjinë e vjetër dhe të papërshtatshme për mbrojtjen e burimeve ujore që industria e naftës ka përdorur në të shkuarën dhe teknologjinë e re që është futur për shpimin e puseve në vendin tonë këto vite, rekomandohet që Bashkia të marrë masa të menjëhershme për mbrojtjen e Akuiferit të Lushnjes nga një ndotje e mundshme, dhe për monitorimin e vazhdueshëm të ujërave të akuiferit.

- **Ajri**

Ndotja e ajrit mbetet problem serioz në Shqipëri për shkak të rritjes së theksuar të numrit të makinave, numrit të mjeteve të vjetra të transportit, rritjes së trafikut në zonat urbane dhe ritmeve të shpejta të urbanizimit[132]. Ky i fundit ka çuar në një zhvillim me ritme tejet të shpejta edhe të sektorit të ndërtimeve dhe përkeqësimit të kushteve të rrugëve brenda zonave urbane.

Të dhënat rreth cilësisë së ajrit në Qytetin e Lushnjes mungojnë. Megjithatë, për arsyet e mësipërme, mendohet se të paktën në qytet, në afërsi të zonave me fluks trafiku të lartë, cilësia e ajrit ndryshon (përkeqësohet) nga ajo e zonave rurale, ku cilësia e ajrit është e mirë. Edhe pse nuk njihet përmbajtja e gazrave ndotës në ajër, është e mundur të arrihet një vlerësim i përafërt i rreziqeve që i shkaktohen shëndetit të njeriut nëpërmjet ndotjes së ajrit nga disa sektorë, veçanërisht ai i transportit.

Marrë si reference të dhënat nga Raporti i Gjendjes në Mjedis për Shqipërinë dhe veçanërisht RGJM-Fier 2015 të cilat tregojnë se ka tejkalim të normave të elementëve ndotës në ajër, mund të themi se faktor në këtë situatë, krahas shkarkimeve në atmosferë nga industritë, mjetet e transportit publik dhe privat si dhe nga ndërhyrjet infrastrukturore, është edhe mungesa e gjelbërimit dhe hapsirave për rekreacion të cilat kryejnë, ndër të tjera, edhe funksionin e filtrimit të ajrit të ndotur dhe prodhimin e sasive të vogla të O_2 me rëndësi në cilësinë e ajrit në qëndrat urbane.

Tabela 13. Bilanci i gjelbërimit publik në Bashkinë Lushnje

Zona e gjelbër	Standardi	Vlera ekzistuese		Vlera e propozuar	
	m²/ban.	m²	m²/banor	m²	m²/banor
a) Gjelbërim në nivel njësie strukturore	2.5	214,334	2.5	241,980	3.37
b) Gjelbërim masiv, parqe e lulishte	4	14,843	0.17	532,018	7.42
c) Gjelbërim rrugor, sheshe, brigje ujore në zonë urbane	2.5	245,481	2.8	147,975	2
ç) a&b&c	9	474,658	5.58	921,973	12.8
d) Park periferik	17	0	0	328,618	12.35
dh) ç&d: Gjelbërim i përgjithshëm publik	26	474,658	5.58	1,250,591	17.4
e) Fidanishte	PA	0	0	0	0
ë) Zonë ripariane	PA	2,241,680	26.3	2,607,787	36.4
f) Kopsht zoologjik	PA	0	0	0	0
g) Kopsht botanik	PA	0	0	0	0
gj) Breza sanitarë, zona buferike, breza mbrojtës	PA	6,115,581	72	7,544,932	105.3
h) Pyje (pyllëzim)	PA	9,120,500	84	9,120,500	127.3
i) Zona të mbrojtura natyrore	PA	0	0	0	0
e-i) Gjelbërim i veçantë	PA	17,477,761	205	19,273,219	269

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

Hapësirat e gjelbra ose bimësia urbane, siç quhet shpesh në literaturë[133], ndikojnë drejtpërsëdrejti ose tërthorazi në përmirësimin e cilësisë së ajrit. Konkretisht, bimësia urbane ndikon në uljen e ndotjes nëpërmjet thithjes së ndotësve në gjendje të gaztë nga gjethet e tyre. Krahas filtrimit të

ajrit të ndotur, hapsirat e gjelbra shërbejnë dhe janë faktor në mbrojtejen e tokës dhe shëndetit publik.

Në tabelën e mësipërme sipërfaqa e gjelbër për banor në zonat urbane është brënda standardit por theksojmës se Bashkia ka hapsira të mjaftueshme për të arritur nivele mbi standardet e nevojshme të gjelbërimit të përgjithshëm publik dhe gjelbërimit të veçantë duke kontribuar direkt në përmirësimin e cilësisë së ajrit dhe cilësisë së jetësës për banorët e saj. Gjelbërimi në nivel njësie strukturore është 2.5 m^2/banorë kundrejt 2-2.5m^2 që është standardi.

Burimet e ndotjes së ajrit

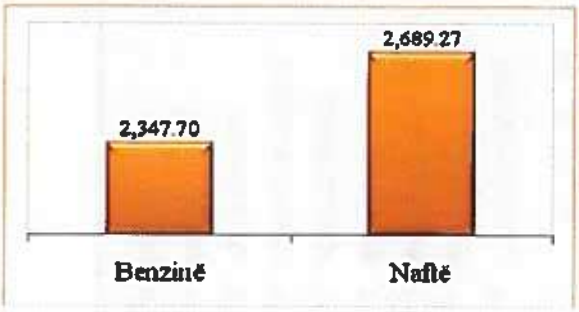
Siç u theksua më sipër, burimet e ndotjes së ajrit janë të ndryshme (urbanizimi, mjetet e transportit, industria, etj.). Megjithatë, në Bashkinë Lushnje, ndotja nga makinat mbetet burimi kryesor. Më poshtë paraqitet një përshkrim i shkurtër i burimeve kryesore të ndotjes së ajrit në Lushnje.

Ndotja nga mjetet e trasportit: Sipas RGJM-së[134] në Bashkinë Lushnje, ndikim të rëndësishëm në ndotjen e ajrit në mjedis në territorin e Bashkisë kanë mjetet e trasportit të cilat shkarkojnë në ajër një numër të konsiderueshëm gazrash të dëmshme. Ndër gazrat kryesore renditen:

- monoksidi dhe dioksidi i karbonit (CO dhe CO_2 përkatësisht)
- substancat sulfurike (SOx)
- lënda e ngurtë pezull e përmasave të ndryshme (PM_{10} dhe $PM_{2.5}$, kryesisht)
- THC (sasia totale e shkarkimeve në ajër të hidrokarbureve)
- përbërësit organikë të avullueshëm (VOC),

Sasia e ndotësve që makinat shkarkojnë në ajër është e konsiderueshme. Nga llogaritjet e Agjencisë Amerikane të Mjedisit, një makinë e tonazhit të vogël (makinat për transport njerëzish deri në 12-vendëshe) shkarkon rreth ***5 ton CO_2 në vit*** (4.7 metric tons)[135]. Kjo shifër vlen për makinat e prodhuara mbas vitit 2008 dhe me teknologji të përparuar. Nisur nga këto shifra, llogaritja e sasisë së ndotjes për 1 litër lëndë djegëse paraqitet si më poshtë (Figura 49. benzinë dhe naftë).

Figura 49. Sasia e CO2 që shkarkohet në ajër për çdo litër benzinë e naftë

Lënda djegëse	Gallon	g/Gallon	g/Liter
Benzinë	1	8.887	2,347.70
Naftë	1	10.180	2,689.27

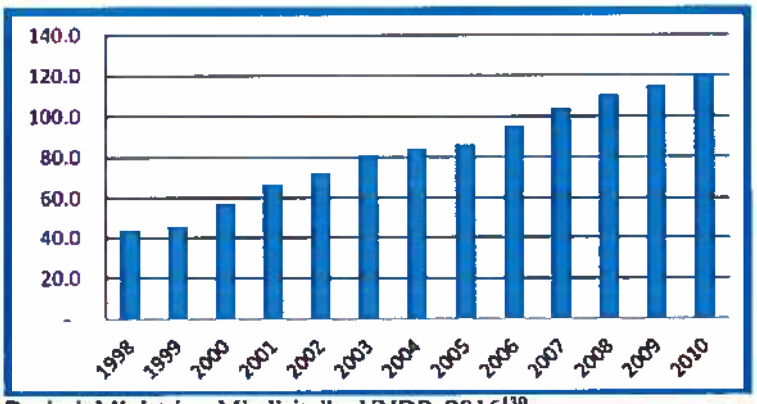
Burimi: US EPA, 2016; Përpunoi: Bashkia Lushnje dhe PLGP/Co-PLAN, 2016

Sasia e ndotësve që shkarkohet në ajër nga një makinë e vogël individuale/pasagjerësh varet nga një sërë faktorësh që janë lloji dhe përmasat e makinës (makinë e vogël, autobuz urban, kamion etj.), mosha dhe kilometrazhi, lloji i lëndës djegëse që përdor, kushtet atmosferike (shi apo diell etj.), gjendja e makinës, mënyra e drejtimit të makinës, etj.[136] Në rast ndryshimesh të këtyre kushteve, shkarkimet në ajër shtohen. Por, duhet patur parasysh se llogaritjet e mësipërme janë bërë për makina me teknologji më të zhvilluar se një pjesë e mirë e automjeteve që përdoren në Shqipëri, dhe për cilësi më të mirë të lëndës djegëse (shih seksionin e mëposhtëm). Për rrjedhojë,

sasia e gazrave të shkarkuara nga një makinë në Shqipëri mund të jetë më e lartë se shifrat e sjella më sipër.

Rritja e numrit të makinave: Numri i makinave ka ardhur duke u shtuar nga viti në vit në mënyrë të theksuar në rang vendi. Nëse në vitin 2000 numëroheshin rreth 55 makina /1,000 banorë, në vitin 2010 numri i makinave në Shqipëri arriti 120.8 makina për 1,000 banorë (Figura 50).[137] Ndërkohë, në Bashkinë Lushnje, numri i makinave i regjistruar është më i vogël se mesatarja kombëtare, 63 makina/1000 banorë (INSTAT 2011) ose një total prej 5,350 makina në nivel Bashkie dhe 1,989 makina në Qytetin e Lushnjes. Për vitet 2015-2016 mungojnë të dhënat për numri e makinave në Bashkinë e Lushnjes .

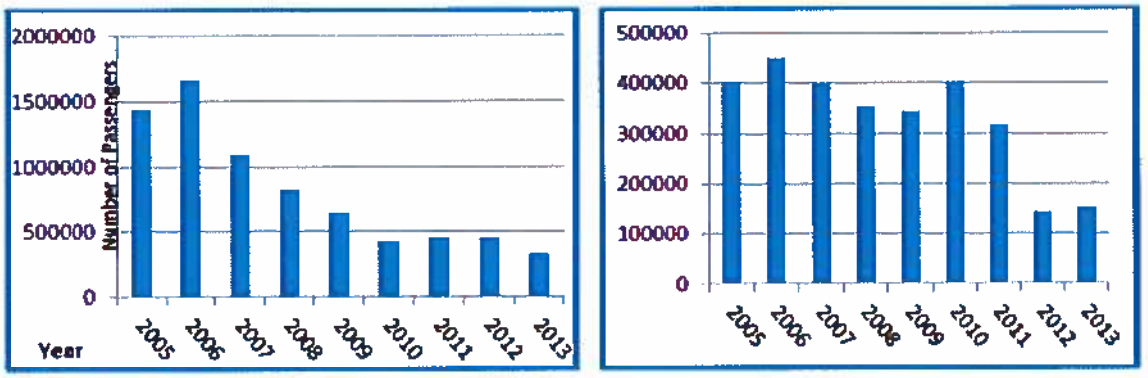
Figura 50. Numri i makinave në Shqipëri për 1,000 banorë ndër vite[138]

Burimi: Ministria e Mjedisit dhe UNDP, 2016[139]

Ndërsa numri i makinave për banorë ka ardhur duke u rritur në mënyrë të theksuar në vend, numri i pasagjerëve që udhëtojnë me tren është ulur në mënyrë drastike (Figura 51). Nga statistikat e viteve 2005-2013,[140] ky numër ka pësuar rënie të ndjeshme.

Figura 51. Numri i pasagjerëve dhe tonazhi i mallrave të transportuara me tren në Shqipëri

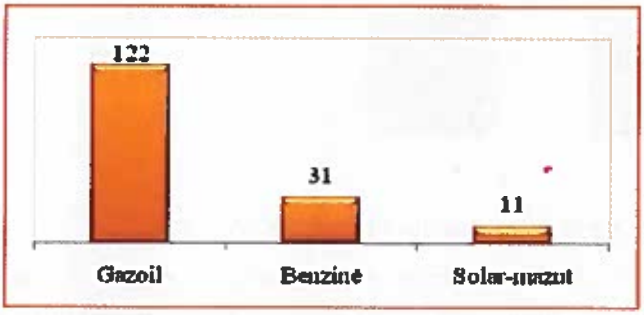

Burimi: Ministria e Mjedisit dhe UNDP, 2016[141]

Me rritjen e makinave, rritet edhe sasia e shkarkimeve në ajër të ndotësve. Në rastin e CO_2, në qoftë se do të marrim për bazë shifrën 5 ton CO_2 në vit/makinë, sasia e CO_2 e shkarkuar në ajër vetëm nga mjetet individuale të transportit (makinat familjare) ***në nivel bashkie është rreth 26,710 ton CO_2/vit*** (5350 automjete x 5 ton CO_2/automjet ne vit = 26,750 ton/CO_2/vit) ndërsa në nivel ***qyteti 9,945 ton CO_2/vit***. Pra, 37% e sasisë së gazrave të dioksidit të karbonit shkarkohet vetëm në Qytetin e Lushnjes.

Në vitet në vijim, ekziston mundësia që ndotja nga mjetet e transportit të shtohet për arsye se numri i makinave dhe investimet e Qeverisë Shqiptare në ndërtimin e infrastrukturës rrugore (dhe jo në investime në zhvillimin e llojeve alternative si treni etj.) po shtohen. Sipas Ministrisë së Mjedisit dhe UNDP-së, rreth 55% e investimeve publike të Shtetit Shqiptar kanë shkuar në infrastrukturë rrugore[142]. Ndërkohë, trasporti hekurudhor është lënë pas dore edhe pse Shqipëria është angazhuar për përmirësimin e tij në vitet në vijim. Në vitin 2006, Shqipëria nënshkroi Aktin e Stabilizim-Asociimit, i cili nënkupton rindërtimin e hekurudhës sipas kodeve dhe standardeve të BE-së[143]. Megjithatë, fondet për zhvillimin e trasportit hekurudhor mendohet të përftohen nga donatorët.

Ndotja nga cilësia jo e mirë e lëndës djegëse: Në vendin tonë, lënda djegëse për mjetet e transportit nuk është e mirë dhe kjo është e dukshme edhe vizualisht. Për më tepër, është vërtetuar edhe nga Inspektorati Qëndror Teknik. Në periudhën janar-shtator 2014, Inspektorati Qendror Teknik (sipas të dhënave të publikuar nga AKM-ja) ka monitoruar cilësinë e lëndës djegëse në vend, konkretisht të *naftës*[144], *benzinës dhe solar-mazutit*. Mostrat e analizuara për vlerësimin e cilësisë së ajrit janë marrë para zhdoganimit të lëndës djegëse dhe pas hyrjes në tregun e brendshëm shqiptar. Në total, janë analizuar 164 mostra, të ndara në tre grupe, 122 për naftën, 31 mostra për benzinën dhe 11 për solar-mazutin.

Figura 52. Numri i mostrave të lëndës djegëse të analizuara

Burimi: AKM (Inspektorati Qëndror Teknik), ; Përpunoi: Bashkia Lushnje dhe PLGP/Co-PLAN, 2016[145]

Tabela 14. Rezultatet e monitorimit të cilësisë së lëndës djegëse në Shqipëri

Vlerat e Sulfurit	Lënda djegëse			
	Gazoil		Benzinë	
	Mostrat (numër)	Mostrat (%)	Mostrat (%)	Mostrat (numer)
11-15ppm	6	4.9	16.1	5
16-20ppm	2	1.6	19.4	6
20-50ppm	14	11.5	29.0	9
>50ppm	100	82.0	35.5	11
Totali	**122**			**31**

Burimi: AKM (Inspektorati Qëndror Teknik)[146]

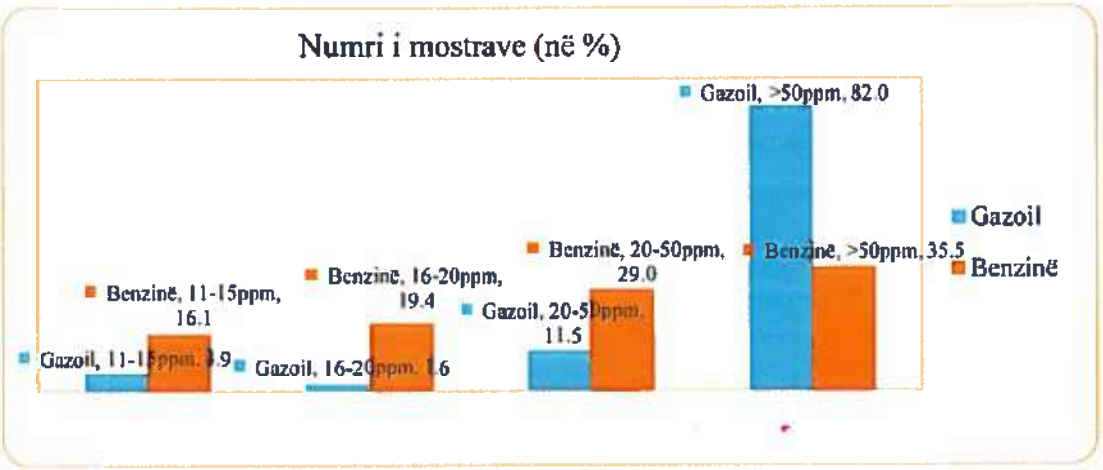
Për naftën, nga 122 mostrat e analizuara, 82% e mostrave (100 mostra) përmbajnë mbi 50ppm sulfur, 11.5% e tyre (ose 14 mostra) përmbajnë nga 20-50ppm, ndërsa 6.5% e mostrave (8 mostra) përmbajnë nga 11-20ppm. Në rastin e benzinës, nga 31 mostrat e analizuara, 35.5% e mostrave (11 mostra) përmbajnë mbi 50ppm sulfur, 129% e tyre (ose 9 mostra) përmbajnë nga 20-50ppm, ndërsa 3.5% e mostrave (11 mostra) përmbajnë nga 11-20ppm.

Në bazë të standardit EN 590 për naftën dhe EN 228 për benzinën, vlera kufi e lejuar e përmbajtjes së squfurit në naftë është *10 ppm*. Nga analiza e mostrave të benzinës dhe naftës rezulton se

përmbajtja e sulfurit është mbi vlerën e lejuar në të gjitha mostrat. Ndryshimi ndërmjet naftës dhe benzinës qëndron vetëm në vlerat më të larta të shkaktuara në ajër. Nafta ka numrin e mostrave me përmbajtje më të lartë të sulfurit (82% kundrejt 35.5%). Përmbajtja e sulfurit ndryshon tendencë në rastin e grupimit 20-50ppm. Në këtë rast është benzina që ka numrin e mostrave me përmbajtje më të lartë squfuri (29% të mostrave të benzinës kundrejt 11.5 të gazoilit).

Si përfundim, në bazë të rezultateve të mësipërme rrjedh se të dyja llojet e lëndës djegëse që përdoren në vendin tonë (nafta dhe benzina) kanë përmbajtje të lartë të squfurit. Ndryshimi i vetëm qëndron në faktin se përmbajtja e squfurit, në rastin e naftës, arrin kufinj më të lartë se sa në rastin e benzinës.

Figura 53. Përmbajtja e squfurit në naftë dhe benzinë (numri i mostrave në %)

Burimi: AKM (Inspektorati Qëndror Teknik), ; Përpunoi: Bashkia Lushnje dhe PLGP/Co-PLAN, 2016[147]

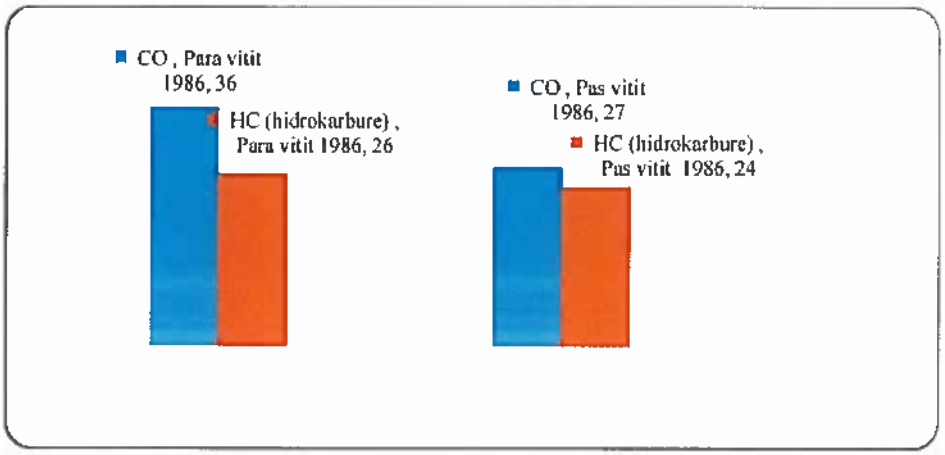
Testime janë bërë edhe për Solar-Mazutin[148]. Të 11 mostrat e monitoruara rezultojnë me përmbajtje më të lartë squfuri (mbi 3%). Në bazë të standardit S SH UNI 6579, për analizimin e lëndës diegëse (gazoil), vlera kufi e lejuar e përmbajtjes së squfurit në gazoil është < 3%. Mostrat e analizuara rezultojnë se përmbajtja e squfurit është mbi 3%. Si përfundim, mund të thuhet se lënda djegëse (nënproduktet e naftës) që shitet në tregun shqiptar është e një cilësie jo të mirë.[149]

Veç kësaj, në përgjithësi, në Shqipëri preferohet përdorimi i naftës përkundrejt benzinës, për shkak të kostove relativisht më të ulëta. Sipas të dhënave të publikuara në Manualin e Kontrollit, Mirëmbajtjes dhe Sigurisë Së Automjeteve, pergatitur nga ECAT[150], në seksionin e shkarkimeve në ajër nga automjetet raportohet se *87% e automjeteve në vend përdorin si lëndë djegëse naftën* dhe *13% benzinën*.

Ndotja nga vjetërsia e mjeteve të transportit: Sipas Ministrisë së Mjedisit dhe UNDP-së, Shqipëria ka rreth 350,000 makina pjesa më e madhe e të cilave janë makina të përdorura[151]. Me rritjen dramatike të numrit të makinave dhe mbi të gjitha të numrit të makinave të vjetra, trafiku në zonat urbane është tashmë një ndër shkaqet kryesore të ndotjes së ajrit.[152] Siç e theksuam edhe më parë, shkarkimet në ajër nga makinat shtohen edhe me rritjen e vjetërsisë së automjeteve për shkak se këto të fundit nuk arrijnë të bëjnë djegien e plotë të lëndës diegëse.

Sipas një studimi të kryer për automjetet në Tiranë, del se 36% e automjeteve me benzinë të prodhuara ***para*** vitit 1986 dhe 27% e atyre ***pas*** vitit 1986 shkarkojnë CO mbi normat e lejuara. Në rastin e automjeteve me naftë, pavarësisht nga viti i prodhimit, 39.7% e tyre i tejkalojnë normat e lejuara për koefiçentin K të tejdukshmërisë së lejuar, i cili është K 2.5[153].

Figura 54. Numri i makinave (në %) që shkarkojnë CO e HC mbi vlerat e lejuara në ajër, sipas vitit të prodhimit.

Burimi: ECAT 2008[154]; Përpunoi: Bashkia Lushnje dhe PLGP/Co-PLAN, 2016

Sipas Ministrisë së Mjedisit dhe UNDP-së, mjetet me benzinë çlirojnë sasi më të mëdha CO dhe HC në ajër në krahasim me mjetet me naftë. Nga ana tjetër, mjetet me naftë çlirojnë më shumë grimca prej karboni elementar, përbërës organikë të karburantit dhe vajra lubrifikante të motorit, sulfate të formuara nga squfuri i karbonit dhe gjurmë përbërjesh metalike. Përbërësit organikë, zakonisht përbëjnë 10-30% të grimcave totale. Por, në motorat e vjetër, përbëjnë deri në 90%. Ky është rasti tipik i Shqipërisë ku shumica e motorrave diezel janë prodhime të vjetra dhe pa pajisje të sistemeve mbrojtëse.[155]

Sektori industrial: Burim ndotës i ajrit në territorin e Bashkisë është edhe industria. Në Bashki ka aktivitete industriale të llojeve të ndryshme. Aktivitetet përfshijnë rafineri të përpunimit të naftës, prodhimin e asfalto-betonit, industri agro-përpunuese dhe fabrikat e riciklimit e të prodhimit të plastikës.

Tabela 15. Aktivitetet që shkarkojnë ndotje në ajër në territorin e Bashkisë Lushnje sipas lejeve që disponojnë

Aktiviteti	Vendndodhja	Subjekti	Tipi i Lejes
Magazinim karburantesh	Lushnje	TOT - Traiding in Oil & Trasport	B
Magazinim & tregtim karburantesh	Lushnje	"Merida" sh.p.k.	B
Shpime puse kërkimi nafte	Ardenicë / Lushnje	"Bankers Petroleum Albania"	A
Prodhim asfalti & betoni	Lushnje	BI INVESTMENTS	B
Fabrikë tullash	Virovë / Lushnje	Volalba sh.p.k	B
Prodhim betoni & asfalto-betoni	Lushnje	G.P.G Company	B
Magazinim & tregtim karburantesh	Golem / Lushnje	RDA Petrol	B
Riciklim i vajrave të përdorura / rafineri përpunimi për nënproduktet e naftës	Lushnjee	AM-OIL	B
Riciklim i mbetjeve vajore	Golem / Lushnje	TOT - Traiding in Oil & Trasport	A
Impiant riciklimi të mbetjeve plastike, gome dhe vajrave	Lushnje	Ylli Petrol	B
Impiant riciklimi të mbetjeve plastike, gome dhe vajrave	Golem / Lushnje	Ylli Petrol	B

Prodhim profilesh alumini	Lushnje	Lluga	B
Rritje dhe thertore lopesh	Lushnje	Maci 2003	B
Prodhim profilesh plastike	Golem / Lushnje	Telcom Albania	B
Impjant përpunimi qumështi	Kolonjë	SOAL	B
Impjant përpunimi qumështi	Lushnje	ERMANDI	B
Impjant përpunimi qumështi	Kolonjë	LUFRA	B
Mbarshtrim derri	Lushnje	AB-GERSA	B
Pulari	Karbunarë / Lushnje	AGRI-ZOO	B
Impiant përpunimi qumështi	Kolonjë	DELTA DON	B
Tabak plastik për sera	Lushnje	AGRO-IMPUT	A

Burimi: AKM 2015

Ndër industritë më ndikim më të madh në mjedis, sidomos në përkeqësimin e cilësisë së ajrit, janë zakonisht aktivitetet industriale që veprojnë me leje mjedisore A dhe B, në rast se nuk respektojnë rregullat për mbrojtjen e mjedisit (për shkarkimet e gazrave në ajër, aroma të pakëndëshme, ujërave industrialë në ujërat sipërfaqësorë etj.)

Aktivitet i këtij lloji në Lushnje është nxjerrja dhe përpunimi i naftës (rafineria ***e përpunimit të naftës bruto "AM-OIL"***, e pajisur me Miratim Paraprak nr. 2034/3, datë 8.10.2015, nga ana e Ministrisë së Energjisë dhe Industrisë). Rafineria e përpunimit të naftës është instaluar në ambientet e ish-Uzinës së Plastmasës. Kësaj shoqërie aksionere i është dhënë leje për 30 vjet, me të drejtë përsëritjeje. Rafineria ka kapacitet të përpunimit të naftës deri në 500 ton/24h, i cili konsiderohet relativisht i lartë. Kjo shoqëri është pajisur me leje mjedisore të tipit B, e cila shoqërohet me një sërë kërkesash për mbrojtjen e mjedisit (tokë, ajër, ujë), të cilat duhet të zbatohen nga shoqëria e përpunimit të naftës "AM OIL".

Gjatë nxjerrjes dhe përpunimit të naftës shkarkohen në ajër një shumëllojshmëri përbërësish organikë si metani (CH_4, një gaz i efektit serë i cili është 20 herë më i fuqishëm se dioksidi i karbonit CO_2), etani (C_2H_6), përbërësit organikë të avullueshëm (VOCs), një grup kimikatesh që kontribuojnë në formimin e ozonit të nivelit të tokës, smogut dhe ndotës organikë të rrezikshëm të ajrit (HAP)[156]. HAP-at më të zakonshme organike janë n-hekzan dhe përbërësit BTEË (benzene, toluene, etil-benzeni dhe ksileni). Sulfuri i hidrogjenit dhe SO_2 shkarkohet nga proceset e prodhimit dhe përpunimit, që merren dhe trajtojnë gazin e lëngshëm.

Siç u theksua më sipër, në Bashkinë e Lushnjes, duke qenë se aktiviteti i industrisë së naftës përqëndrohet në nxjerrjen dhe rafinimin e saj, shkarkohen në ajër një numër i konsiderueshëm gazrash të rrezikshme të përmendura më sipër. Ekspozimi ndaj këtyre shkarkimeve lidhet me një numër të lartë sëmundjesh përfshirë azmën në gjendje të rënduar dhe vdekje të parakohshme.

Të tjerë ndotës të ajrit relativisht të lartë janë ***2 impiantet e prodhimit të asfalto-betonit***[157] afër/në qytetin e Lushnjes dhe fabrika e përpunimit të mermerit në fshatin Katallar, të cilat shkarkojnë një gamë të gjerë grimcash dhe gazesh në atmosferë si CO, SO, PM_{10} dhe $PM_{2.5}$. Këto grimca kanë ndikim negativ në shëndetin e njeriut, kryesisht në aparatin e frymëmarrjes, sistemin nervor dhe atë kardiovaskular.

Ndotja nga sektori i ndërtimit: Sipas RGJM-së Lushnje[158], burim tjetër për ndotjen e ajrit janë edhe ndërtimet e reja në zona të ndryshme të qytetit, të cilat ndonëse janë të pajisura me VNM[159],

ku përcaktohen qartë rregullat që duhet të ndjekin kantierët e ndërtimit, ndodh shpesh që punimet të kryhen pa marrë masat e nevojshme dhe koha e ndërtimit është më e gjatë se sa është planifikuar. Në shumë raste, zonat e banuara janë pre e pluhurit (PM_{10} dhe $PM_{2.5}$) në ajër të shkaktuar nga kantieret e ndërtimit të ndërtesave dhe të ndërhyrjeve në infrastrukturë, si rehabilitimi i rruges Dushk – Sektor, rehabilitimi i rruges Dushk – Sektor, rehabilitimi i rrugës Kadiaj, (Nja Krutje) dhe rehabilitimi i rrugës së Imshtës dhe rikonstruksioni i ndërtesave dhe ndërtimet e reja (25 leje ndërtimi të aprovuara në Qarkun Fier për 2015[160]).

Ndotje nga burime të tjera: vend-depozitimet e mbetjeve, industria etj.: Vendepozitimi i mbetjeve është një burim i konsiderueshëm ndotës i ajrit, pasi nuk është në standardet e kërkuara teknike dhe higjieno-sanitare për depozitimin e mbetjeve. Depozitimi i mbetjeve kryesisht shkarkon në ajër gazin metan, i cili ka ka aromë të keqe dhe, në përqëndrim të lartë, është irritues dhe shkakton probleme në sistemin e frymëmarrjes dhe në sistemin nervor.

Sektori i bujqësisë: gjithashtu ka një kontribut të rëndësishëm në ndotjen e ajrit në territorin e bashkisë, kryesisht në çlirimin e gazrave gjatë shpërbërjes së mbetjeve organike dhe plehut organik.

Ndikimi i ndotjes në shëndetin e njeriut

Siç e pamë më sipër, makinat, industria etj. shkarkojnë në ajër një numër jo të vogël ndotësish me ndikim në shëndetin e njeriut. Ndër më kryesorët janë O_3, CO, CO_2, SO_x (SO_2), PM (PM_{10} dhe $PM_{2.5}$), Pb, VOC dhe O_3. Më poshtë sillet një përmbledhje e rreziqeve që i kanosen shëndetit të njeriut nga çdo ndotës në veçanti. Vlen të theksohet se nuk është studiuar ndikimi në shëndetin e njeriut i efekteve që vijnë nga ndërveprimi i ndotësve së bashku (pasojat akumulative/grumbulluese).

Monoksidi i karbonit (CO)[161]: Ekspozimi ndaj përqëndrimeve të larta të monoksidit të karbonit mund të shkaktojë probleme akute me frymëmarrjen, helmim, humbjen e vetëdijes, vdekje, humbje ekulibri, dhimbje koke, dobësim të muskujve, të përziera dhe të vjella. Probleme kritike ndaj ekspozimit të monoksidit të karbonit kanë gratë shtatzëna tek të cilat mund të shkaktojë abort, të rrisë rrezikun e dëmtimit të fetusit, të lindjes së foshnjës nën peshë dhe të dëmtimit të sistemit nervor. Grupet më të ndjeshëme ndaj helmimit nga monoksidi i karbonit janë fëmijët e vegjël, gratë shatëzëna, të moshuarit, njerëzit me anemi, njerëzit që vuajnë nga sëmundjet e zemrës dhe mushkërisë dhe përdoruesit e duhanit. Në afate të gjata, ekspozimi ndaj monoksidit të karbonit me vlera të ulta, mund të shkaktojë lodhje, dhimbje gjoksi, humbje të kujtesës, sëmundje të zemrës, dëmtim të sistemit nervor, simptoma gripi dhe probleme me lëkurën në rastet kur mund të ketë kontakt me monoksidin e karbonit në formë të lëngshme.

Dioksidi i karbonit (CO_2)[162]: Dioksidi i Karbonit ne formë e tij të gaztë është asfiksues për arsye se vështirëson furnizimin normal të trupit oksigjen gjatë frymëmarrjes, sidomos në hapësira të mbyllura. Ekspozimi në një mjedis me përqëndrim të $CO_2 \geq 10\%$ mund të shkaktojë vdekje, humbje ndjeNjash, apo marrje mendsh. Gjithashtu ekspozimi ndaj një përqëndrimi të lartë të CO_2 mund të demtojë zhvillimin e fetusit. Ekspozimi i vazhdueshëm ndaj CO_2, në përqindje më të ulët se 10% mund të shkaktojë probleme me shikimin, bllokim të rrugëve të frymëmarrjes, dëmtim të sistemit nervor qëndror, kontraktim të muskujve, ngritje të tensionit të gjakut. Gjithashtu, ekspozimi mund të shkaktojë marrje mendsh, dhimbje të vazhdueshme koke, djersitje të vazhdueshme, lodhje, mpirje, humbje të kujtesës, të përziera, të vjella, depresion, probleme me lekurën, djegie të syve dhe zhurma në veshë.

SO_2[163]: Ekspozimi afatshkurtër ndaj niveleve të larta të SO_2 në ajër mund të jetë i rrezikshëm për jetën duke shkaktuar vështirësi në frymëmarrje dhe bllokim të rrugëve të frymëmarrjes, sidomos për njerëzit me sëmundje të mushkërive. Ekspozimi afatgjatë ndaj niveleve më të ulta të SO_2 mund të shkaktojë bronkit kronik, emfizemë, sëmundje të frymëmarrjes dhe mund të përkeqësojë sëmundjet ekzistuese të zemrës.

Kur dioksidi i squfurit reagon me kimikate të tjera në ajër, formon grimca të vogla sulfate. Këto grimca mund të mblidhen në mushkëri gjatë frymëmarrjes dhe të shkaktojë rritjen e problemeve të frymëmarrjes dhe vështirësi në frymëmarrje. Ekspozimi afatgjatë ndaj grimcave sulfate mund të shkaktojë sëmundje të frymëmarrjes, madje edhe vdekje të parakohshme.

Të sëmurët me astmë janë shumë të ndjeshëm ndaj ekspozimit të dioksidit të squfurit, por edhe të njerëzit të cilët vuajnë nga sëmundjet e zemrës mund të përkeqësohen gjatë ekspozimit ndaj SO_2

PM (PM_{10} dhe $PM_{2.5}$)[164]: Është vërtetuar shkencërisht se përqëndrimet e larta të grimcave në ajër (PM_{10} dhe $PM_{2.5}$) paraqesin një kërcënim serioz për shëndetin e njeriut. Grimcat me diametër më të vogël në ajër shfaqin probleme të rënda në shëndet, pasi ato depozitohen në pjesët fundore të mushkërive dhe qëndrojnë aty për një kohë të gjatë ose depërtojnë në gjak. Ekspozimi në periudha të gjata ndaj lëndës së ngurtë në ajër shkakton rritjen e sëmundjeve të frymëmarrjes, ul funksionin e mushkërive, shkakton bronkit kronik, madje dhe vdekje të parakohshme për shkak të problemeve me frymëmarrjen. Grimcat e shkarkuara nga automjetet, që përdorin lëndë djegëse diezel, janë vertetuar të kenë ndikim në shtimin e mundësisë për t'u prekur nga kanceri.

Grupet e njerëzve më të prekur nga problemet shëndetësore që shkaktojnë grimcat janë fëmijët, të moshuarit dhe njerzit që vuajnë nga sëmundje të mushkërisë dhe zemrës.

Pb[165]: Sipas Agjencisë Amerikane të Mjedisit, plumbi mund të jetë lëndë kanceroze për shëndetin e njeriut. Plumbi përbën rrezik për shëndetin e fëmijëve, sepse mund të shkaktojë sistemin nervor në mënyrë të përhershme dhe të shkaktojë sëmundje në veshka, zemër, dhe në sistemin riprodhues. Niveli i plumbit në gjak konsiderohet si shumë i rrezikshëm pavarësisht nga sasia e tij. Plumbi gjendet në formë inorganike, si në lëndë djegëse, bojëra, kompjutera, bizhuteri, dhera, edhe produkte të tjera, në miniera, që është edhe forma më e përhapur sot. Plumbi në trup merret nëpërmjet të ushqyerit apo frymëmarrjes.

VOC[166]: Ekspozimi afatgjatë ndaj komponimeve organike të paqëndrueshme mund të shkaktojë dëmtimin e mëlçisë, veshkave dhe të sistemit nervor qëndror. Ndësa ekspozimi afatshkurtër mund të shkaktojnë probleme në sy, acarim të rugëve të frymëmarrjes, dhimbje koke, marrje mendsh, çrregullime vizuale, lodhje, reaksione alergjike të lëkurës, vjellje, dhe dëmtim të kujtesës.

O_3: Ekspozimi ndaj përqëndrimit të lartë të Ozonit (O_3) mund të shkaktojë dëmtim të përhershëm të mushkërive, sidomos tek fëmijët, mushkëritë e të cilëve janë në zhvillim. O_3 mund të shkaktojë probleme me lindshmërinë dhe probleme gjenetike, si dhe mund të rritë mundësinë e dëmtimit të fetusit. Ekspozimi ndaj këtij gazi mund të përkeqësojë sëmundjet kronike të mushkërive, të zvogëlojë sistemin imunitar, të përkeqësojë sëmundjet e astmës dhe ato të zemrës dhe shkaktojë depozitime të lëngëta në mushkëri, duke vështirësuar ndjeshëm frymëmarrjen. Simptomat fillestare të ndikimit të O_3 në shëndet fillojnë me irritimin e rrugëve të frymëmarrjes, shkaktimin e kollës si dhe ndjesi shqetësuese në fyt dhe në gjoks. Futja e O_3 në organizëm nëpërmjet frymëmarrjes shkakton gjithashtu dhimbje koke, dhimbje stomaku, si dhe lodhje dhe të vjella.

<u>Përfundime dhe rekomandime</u>

Ndotja e ajrit në Bashkinë Lushnje ndihet kryesisht në zonat më të populluara urbane (në zonat qendrore të qytetit), aty ku dhe qarkullimi i automjeteve është më i lartë dhe trafiku më i ngarkuar. Në vitet në vijim, ekziston mundësia që ndotja nga mjetet e transportit të shtohet, për arsye se numri i makinave parashikohet të shtohet për arsye kulture dhe përparësie që Qeveria Shqiptare i ka dhënë ndërtimit të infrastrukturës rrugore.

Ndotja e cilësisë së ajrit në Bashkinë Lushnje shkaktohet kryesisht nga mjetet e transportit, cilësia jo e mirë e naftës, dhe aktivitete të sektorëve të ndryshëm të ekonomisë si industria dhe ndërtimet. Megjithatë, transporti dhe, Rafineria e përpunimit të naftës, mendohet se do të mbeten ndër sektorët kryesorë të ndotjes në Bashki. Për këtë arsye rekomandohet që Bashkia të marrë masa për pastrimin e ajrit, si p.sh planifikimi i zhvillimit të territorit dhe sektorit të transportit duke e bazuar lëvizjen e qytetarëve të Bashkisë në transport publik alternativ dhe këmbësor, hartimi i politikave që synojnë uljen e qarkullimit të numrit të makinave në zonat urbane, shtimi e hapësirave të gjelbra, bashkëpunim me Inspektoriatin e Mjedisit për monitorimin e rregullt dhe rigoroz të shkarkimeve në ajër të aktiviteteve industriale të pajisura me leje mjedisore si dhe kufizimin e ndërtimeve në qytet jashtë standardeve për mbrojtjen e cilësisë së ajrit. Njëkohësisht, rekomandohet bashkëpunim me ARM/AKM-në dhe Institutin e Shëndetit Publik për krijimin e stacioneve të përhershme të monitorimit të cilësisë së ajrit në qytetin e Lushnjes gjatë gjithë vitit me qëllim krijimin e një pasqyre të qartë të cilësisë së ajrit dhe përcaktimin e zonave që kanë nevojë për plane të cilësisë së ajrit

- **Problematikat e tokave bujqësore**

Erozioni i tokave bujqësore, shkarjet, shembjet: Ndërsa në vendin tonë rreziku potencial i erozionit konsiderohet mesatar dhe i lartë, në rrethin e Lushnjes fatmirësisht konsiderohet mesatar.[167]

Tabela 16. Vlerësim teorik për nivelin e erozionit potencial në tokat bujqësore të Shqipërisë

Rrethet	Sip (Ha)	Indeksi i erodibilitetit				Indeksi i rrezikut potencial të tokës		
		Absol.	Rel.	Indeksi i erozionit të tokës	Indeksi i pjerrësisë	Absol.	Rel.	Vlerësimi
Lushnje	46,136	5.7	2	2	1.60	6.4	2	Mesatar
Fier	60,674	6.7	3	3	1.68	15.1	3	I lartë

Burimi: AKM, 2013

Edhe pse Fieri dhe LushNja renditen si zona me tregues të ulët erozioni vjetor, në muajt e reshjeve të shumta erozioni arrin në 10 ton/ha/vit. Ndër zonat e prekura nga erozioni dallohet fshati Lalar dhe në zona të tjera kodrinore të njësive administrative Mbrostar dhe Portëz, ku erozioni është rritur progresivisht në vitet e fundit[168].

Shkaqet e erozionit në tokat bujqësore të kultivuara në Bashkinë e Lushnjes janë natyrore dhe të shaktuara nga ndërhyrjet e papërshtatshme të njeriut gjatë përdorimit të tokës (mungesa e praktikave të mira bujqësore). Disa nga këto ndërhyrje mund të lidhen kryesisht me zhveshjen totale të tokës gjatë plugimit, djegien e mbetjeve të bimëve të kultivuara, si praktikë e thjeshtë për pastrimin e saj, por që shkatërron plehun organik dhe zhvesh tërësisht tokën nga bimësia që shërben si masë mbrojtëse për të, lënien e tokës zhveshur ndërmjet stinëve të kultivimit, moskombinimin e kulturave bujqësore në rastin e pemtarive, kultivimin e tokave me pjerrësi të mesme e të theksuar që rezulton në rrëshqitje, ndihmuar kjo dhe nga fenomene të motit në zonat kodrinore, kultivimin e tokës bujqësore kodrinore në të njëjtin drejtim me pjerrësinë dhe me

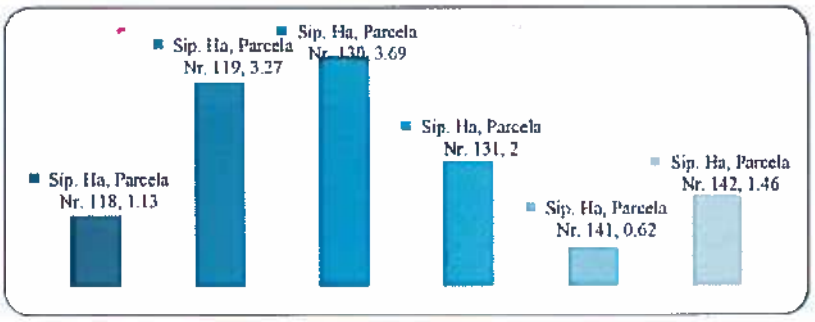
zhveshje totale të tokës, tarracimin e papërshtatshëm të zonave kodrinore-malore me zhveshje të tokës etj. Në fakt, gjatë gjithë zonës fushore dhe kodrinore brenda territorit të bashkisë, në kohën e punimit të tokës, vihen re ngastra me tokë të punuar thellë dhe të zhveshur tërësisht nga bimësia. Kjo sepse në tokat bujqësore në Bashkinë Lushnje dhe pothuajse në gjithë vendin tonë, bujqit ose fermerët vazhdojnë të përdorin praktika bujqësore të paqëndrueshme si zhveshja e tokës nga bimësia e stinëve të mëparshme gjatë plugimit pa marrë parasysh se një gjë e tillë e varfëron tokën dhe e shndërron atë në tokë të ndjeshme ndaj erozionit, në rastin më të parë të reshjeve me intensitet të lartë apo të stuhive të erës.

Si rezultat i erozionit, mungesës së njohurisë se thelluar mbi tokën dhe praktikave të keqmanaxhimit, një nga dukuritë që po vihet re është ai i degradimit të tokës. Nuk ka shifra në nivel vendor, por në rang vendi vetëm erozioni dhe degradimi i tokave kanë çuar në humbjen e 5% të prodhimit të brendshëm bruto në vitin 2014[169].

Toka në Lushnje vuan edhe nga ***përmbytje*** të vazhdueshme të shkaktuara nga Semani edhe pse ndërtimi i paneleve mbrojtëse ka ndihmuar në përmirësimin e gjendjes[170]. Sipas AKM-së, Lumi Seman përmbytet në rrjedhën e poshtme dhe në zona të caktuara të rrjedhës së mesme[171]. Përmbytjet shoqërohen me depozitime të ngurta në tokat bujqësore, gërryerje të brigjeve në Lumin Seman për shkak të mungesës së zonave ripariane dhe manaxhimit të duhur të lumit. [172]

Sipërfaqe të ndryshme të tokës në Bashki janë ***toka të kripura***, moçalore ose aluvionale. Vetëm në fshatin Plug në Nja-në Golem, për shembull, sipërfaqja e tokave të kripura arrin në 12.17 ha.

Figura 55. Tokat e kripura në Plug (në ha) sipas numrit të parcelave

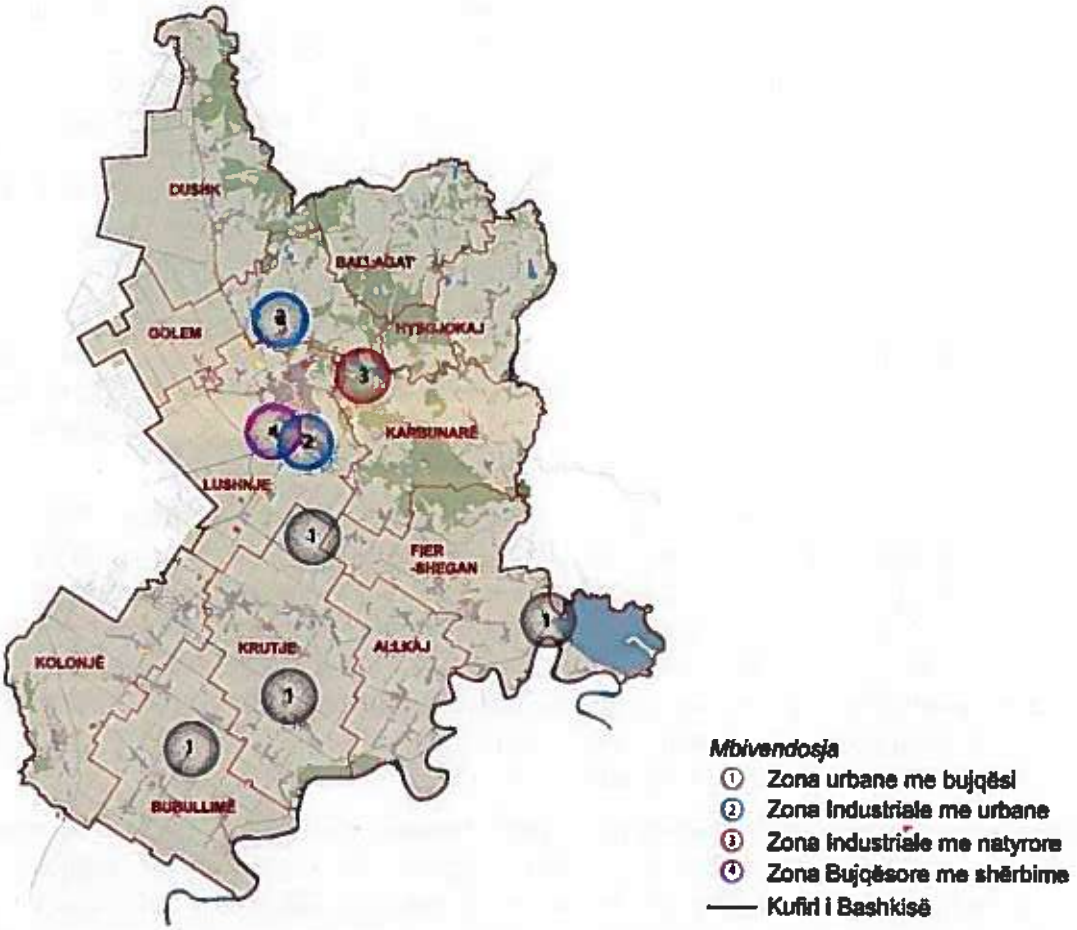

Burimi: NjA Golem; Përpunoi: Bashkia Lushnje dhe PLGP/Co-PLAN, 2016

Sipërfaqja do të ishte shumë herë më e madhe në rast se do të gjendeshin të dhënat rreth tokave të kripura në rang bashkie

Përdorimi konfliktual i tokës: Siç e pamë më sipër, përdorimi i tokës në Bashkinë Lushnje, edhe pse është i llojeve të ndryshme (industrial, bujqësor, pyjor, etj.), nuk është i zonuar, me parimin e përdorimeve të lejuara, të ndaluara dhe të kushtëzuara. Kjo nënkupton se ka mjaft raste kur në tokë bujqësore apo në kufi të saj ndodhen përdorime industriale ndotëse dhe që nuk janë të pajisura me barriera apo breza mbrojtës. Për rrjedhojë, tokat e kultivuara bujqësore bashkëjetojnë me aktivitetet të tjera, ose gjenden në kufi me aktivitete tejet ndotëse, pa marrë asnjë masë për mbrojtjen e saj. Një shembull i tillë janë tokat përreth landfillit të Lushnjes i cili rrethohet me banesa dhe toka bujqësore, tokat në afërsi të puseve të naftës etj.

Figura 56. Përdorim konfliktual i tokës

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

Nga një analizë e kryer vihen re mbivendosje të përdorimeve të tokës të cilat kanë të bëjnë kryesisht me përdorimet[173] *banim-bujqësi-industri* që vihen re kryesisht në qytetin e Lushnjes dhe në zonën naftënxjerrëse Kolonjë e Murriz. Mbivendosja e përdorimeve banim-bujqësi është e përhapur pothuajse në të gjithë territorin e bashkisë së re. Urbanizimi i tokës bujqësore në formën e lagjeve dhe fshatrave është një dukuri mjaft e përhapur, raste në të cilat është e thjeshtë të bëhet ndarja mes Kategorisë A - Banim dhe B - Bujqësi. Por ka edhe raste të urbanizimit të tokës bujqësore në mënyrë të shpërhapur, për të cilat është përdorur kategoria e përzier Banim dhe Bujqësi.

Zvogëlimi i sipërfaqes së tokës nga ndërtimet/infrastrukturat: Gjatë 20-vjeçarit të fundit, vendi ynë ka njohur një shkallë të lartë *urbanizimi* i cili ka ecur në kundërshtim me parimin e ruajtjes së tokës bujqësore. Pjesa më e madhe e ndërtimeve, edhe pse nuk kemi shifra të sakta, është shtrirë në toka bujqësore ose përreth tokave bujqësore në kufi me qytetin e Lushnjes.

Humbje të tokës bujqësore parashikohet të ndodhin edhe me ndërtime veprash të mëdha, ndër të cilat përfshihen edhe *ndërtimi i linjës së Gazsjellësit TransAdriatik-Trans Adriatic Pipelines (TAP)* për transportimin e gazit. Me vendim të KKT nr. 1, datë 04.07.2013 u miratua plani kombëtar sektorial për gazsjellësin (Projekti TAP) i cili kushtëzon të gjitha autoritet planifikuese që ta marrin në konsideratë planin sektorial në hartimin e instrumenteve të planifikimit. Shoqëria Trans Adriatic Pipeline (TAP) AG do të ndërtojë një segment tubacioni rreth *3.8 km* në të cilin ushtrohen tre zona

sigurie. Në zonën e parë A, prej 8 m (4m në çdo anë), nuk do lejohet asnjë ndërtesë, as plugim i thellë dhe as pemë. Në zonën e dytë B, prej 40m (20 m në çdo anë), nuk do lejohen ndërtesa banimi. ZonA e tretë C, prej 400m (200 m në çdo anë), do të jetë në konsideratë të veçantë të autoriteteve të planifikimit, ku në bazë të standardeve të sigurisë për sistemin e gazit natyror me trysni të lartë mund ta kufizojnë numrin e ndërtesave në zonën e sigurisë.[174] . Krahas vënies në përdorim të një sasie të pronave shtetërore, me Vendim të Këshillit të Ministrave Nr. 803, datë 30.9.2015, në territorin administrativ të Bashkisë Lushnje do të vendosen në dispozicion të përhershëm të Shoqërisë TAP AG: *901m² tokë bujqësore* (arë), 821 m² rrugë automobilistike dhe prona shtetërore.

Përveç TAP-it, përdorimi i tokës bujqësore për qëllime jobujqësore ndodh edhe në ***zonat industriale të naftës*** në Bubullimë. Përdorimi i tokës nga industria e naftës, përveç përfitimeve ekonomike që ka sjellë për vendin, ka ndikuar negativisht në ndotjen e tokës, për shkak të mbetjeve të dherave industriale të depozituara në vende të ndryshme.

Në bazë të kushteve të specifikuara në rregulloret e hartuara në përputhje me Ligjin nr. 7746, datë 28.7.1993 "Për hidrokarburet (kërkimi dhe prodhimi)" i ndryshuar, një kontraktori mund t'i jepet e drejta për të hyrë dhe përdorur tokë publike, ose private për të kryer operacione hidrokarburesh nën marrëveshjen e hidrokarbureve, ku kontraktori është palë. Me pak fjalë, *industria e naftës ka të gjitha të drejtat që të marrë në përdorim tokat bujqësore që i nevojiten për veprimtarinë e saj.* Kjo tregon për një konflikt të hapur mes përdorimeve të tokës, por edhe mes sektorëve ekonomikë të zhvillimit, ku në nivel politikash qeveria e përcakton bujqësinë si sektor kryesor të rritjes, dhe në nivel praktik e ka lënë të pambrojtur ndaj sektorit të naftës.

Ulja e rendimentit të tokave për shkak të përdorimit intensiv të saj. Sot, bujqësia në vendin tonë përballet me ndryshime të mëdha të sistemit bujqësor. Në zonat fushore, bujqësia po shndërrohet nga bujqësi familjare në bujqësi intensive (së paku për mënyrën e kultivimit dhe jo domosdoshmërisht për sipërfaqen e konsoliduar të tokës) që nënkupton i) kultivimin e tokës bujqësore përgjatë gjithë vitit me përdorimin e makinerive moderne e inputeve bujqësore të panjohura më parë si dhe ii) shtimin e kulturave bujqësore të reja. Disa tregues të zhvillimit të bujqësisë së shkallës në tokat bujqësore fushore në vend janë rritja e numrit të fermave të pluguara me traktor dhe rritja e numrit të serave.

Tabela 17. Rritja e numrit të fermave të pluguara me traktor

Rritja e nr. fermave të pluguara me traktor					
Me traktor				Totali	
2011	2011 (%)	2012 (%)	2012	2011	2012
17,987	39	41	19,330	46,374	46,660

Burimi: Ministria e Bujqësisë, Zhvillimit Rural dhe Administrimit të Ujërave

Nga viti 2011 në vitin 2012, pra në harkun kohor të një viti, në vendi tonë ka një rritje prej 3% të fermave të pluguara me traktor. Ndërkohë në vend është shtuar sasia e plehrave kimike të përdorura, kryesisht të uresë (nga 6.9 në 11.5%) dhe diamond superfosfatit (nga 1.9 në 8.2%) në në dhjetë vitet e fundit. Megjithatë, një fenomen që është vënë re në këto vite, është edhe ndryshimi i llojit të plehrave kimike të përdorura (kalimi nga superfosfati në diamond superfosfat), për të cilin nuk njihet arsyeja.

Tabela 18. Numri i fermave që përdorurin plehra kimike në vend

Numri i fermave që përdorurin plehra kimike në vend				
Emërtimi	1998		2013	
Fermat që plehërojnë	372,507	%	%	342,083
Ure	25,875	6.9	11.5	39,228
Nitrat amoni	48,674	13.1	10.6	36,220
Diamond superfosfat	7,075	1.9	8.2	27,904
Superfosfat	42,428	11.4	5.8	19,729
Të tjera	-	0.0	1.0	3,406

Burimi: Burimi i informacionit: Ministria e Bujqësisë, Zhvillimit Rural dhe Administrimit të Ujërave

Zhvillimi i bujqësisë së shkallës ka ardhur për shkak se në këtë mënyrë garantohet rritja e prodhimtarisë e, si rrjedhojë, edhe e përfitimeve ekonomike. Megjithatë, duhet theksuar se bujqësia intensive kërkon njohje të thella të vetive fiziko-kimike të tokës të cilat ndihmojnë në përdorimin efiçent të saj (përdorimin e inputeve bujqësore, llogaritjen e përmbajtjes së metaleve të rënda, e depërtimit të ndotjes nga toka në shtresat ujore nëntokësore, llogaritjen e sasisë së ujit të përdorur për ujitje, e kohës e përdorimit etj.). Mungesa e njohjeve të tilla mund të çojë në degradimin e tokës dhe në ndotjen e mjedisit me kalimin e viteve, e sigurisht në rënien e prodhimit bujqësor, edhe të zhvillimit ekonomik nga bujqësia.

Ndotja e tokës: Në Bashkinë e Lushnjes ndotja e tokës ka ndodhur në seksione të caktuara të territorit, kryesisht në zonat industriale, në zonat e depozitimit të mbetjeve si dhe në zona të tjera. Zona industriale është kryesisht zona e naftës në Murriz dhe zona e Kolonjës. Përveç zonës së naftës, LushNja trashëgon një zonë industriale prej 15 ha e ndodhur në daljen jugore të qytetit që përbëhet nga hapësira magazinimi, shërbimi dhe fabrika të privatizuara të letrës dhe të plastikës. Në Lushnje ndodhet *Magazina e Pesticideve* në të cilën ruhen ende pesticide të skaduara dhe *Uzina e Plastmasës* në të cilën ruhen 1,700 ton kimikate helmuese. Të dy këto objekte janë shpallur vatra të nxehta mjedisore.[175] Për fatë të keq, edhe pse ndikimi i të dy industrive në mjedis në të kaluarën ka qenë i theksuar, ende nuk dihet shtrirja e ndotjes (rrezja nga uzina dhe magazina drejt tokave përreth).

Përfundime dhe rekomandime

Bashkia e Lushnjes shtrihet në një zonë me reliev fushor e kodrinor, tejet i përshtatshëm për bujqësi dhe aktivitete të tjera ekonomike. Problematikat që po hasen në zhvillimin e bujqësisë në Lushnje lidhen kryesisht me degradimin e tokave për shkak të mungesës së mirëmbajtjes së sistemit të kullimit dhe ujitjes (po të kemi parasysh se toka bujqësore në Lushnje dikur ka qenë kënetë), erozionit lumor, përmbytjeve të shkaktuara nga Semani, si dhe ndotjes së tokës nga mbetjet, industria dhe inputet bujqësore. Edhe pse erozioni në Lushnje është më pak i theksuar se në zona të tjera të vendit (Fieri dhe LushNja renditet si zonë me tregues të ulët erozioni vjetor), në muajt e reshjeve të shumta erozioni arrin në 10 ton/ha/vit. Duke qenë e shtrirë në Ultësirën Perëndimore, LushNja përballet edhe me nevojat e një rrjeti të përshtatshëm ujitës-kullues. Edhe pse në shumë njësi administrative (si në Bubullimë) kohët e fundit është investuar në mirëmbajtjen e kanaleve parësore dhe dytësore, rrjeti kullues nuk është funksional[176].

Në shumë njësi administrative, mungesa e vendgrumbullimit të mbetjeve (si Golemi apo në Bashkinë e Lushnjes) rrezikon ndotjen e tokave përreth. Në disa ish-komuna të Bashkisë së Lushnjes vepron edhe industria e naftës (Kolonjë, Bubullimë e Murriz). Përdorimi i tokës nga industria e naftës, përveç përfitimeve ekonomike që ka sjellë për vendin, mund të ndikojë në

ndotjen e tokës, ajrit e ujit. (p.sh. banorët e fshatit Plug në të shkuarën janë ankuar për ndotjen nga liNja e përpunimit të naftës bruto[177] edhe pse niveli i ndotjes ende nuk është përcaktuar).

Për të rritur prodhimin bujqësor në territorin e Bashkisë pa cënuar qëndrueshmërinë e tokave, lipset që Bashkia të ofrojë shërbimin e agronomisë nëpër fshatra bujqësore. Duke u ofruar informacionin e duhur bujqve, ky shërbim i ndihmon ata që të shtojnë prodhimin bujqësor nëpërmjet praktikave moderne bujqësore edhe në toka kodrinore. Me qëllim shmangien e degradimit të mëtejshëm të tokës bujqësore dhe jo bujqësore, nevojitet që Bashkia të promovojë zhvillimin rural brenda territorit dhe të garantojë zhvillimin e një bujqësie më të qëndrueshme nëpërmjet praktikave prodhuese të qëndrueshme që respektojnë mjedisin, siç është e përcaktuar në Politikën e Përbashkët për Bujqësinë të BE-së[178].

Njëkohësisht, rekomandohet që Bashkia të hartojë planin e zhvillimit territorial duke patur parasysh parimin e mbrojtjes së tokës bujqësore (shndërrimin e tokës bujqësore në truall vetëm në raste kur janë konsumuar të gjitha mundësitë e tjera). Me qëllim shmangien e rrezikut që mund t'u kanoset banorëve të Bashkisë nëpërmjet konsumit të produkteve ushqimore të kultivuara në toka të ndotura, rekomandohet që përreth dhe në brendësi të zonave të ndotura në territorin e Bashkisë, të kryhen studime që synojnë përcaktimin e nivelit dhe shtrirjes gjeografike të ndotjes dhe të merren masa të menjëhershme për rehabilitimin e tyre.

- **Ndryshimet Klimatike**

Në vendet e Europës Juglindore, përfshirë Shqipërinë, pasojat e ndryshimeve klimatike do të shprehen në forma të ndryshme si:

- rritja e temperaturës me 1.7 – 3.5°C deri në vitin 2100,
- ulja e sasisë së reshjeve dhe ndryshimi i regjimit të tyre (-3.84 deri në -18.13% deri në vitin 2100)[179].

Këto fenomene parashikohet të kenë pasoja të theksuara në zhvillimin e rajonit sepse kanë mundësi të shkaktojnë ngritjen e nivelit të detit duke krijuar erozion detar, përmbytje, pakësim të ujërave nëpër lumenj e liqene gjatë vitit dhe përmbytje në periudha të caktuara për shkak të shtimit të reshjeve me intensitet të lartë, të ndryshimeve në stinën e kultivimit në bujqësi, ndryshimeve të habitateve, paksimit të numrit dhe llojeve të specieve, shtimit të llojeve të huaja invazive së bashku me rritjen e sëmundjeve infektive[180].

Gjithashtu, probleme të shumta do të hasen në komunitetet lokale dhe ato rajonale që varen nga shërbimet që ofron ekosistemi, uji i pijshëm, karburanti, materialet për ndërtim dhe të korrat, të gjitha së bashku do të kenë një ndikim të madh në mbajtjen e kushteve optimale të jetesës. Është fakt i rëndësishëm që disa rajone të Europës Juglindore shtrihen në fushën e Europës që është zonë më e ndjeshme nga ndryshimet klimatike. Ndër pasojat më të theksuara të ndryshimeve klimatike, që parashikohet të ndodhin në rajon, renditen më poshtë[181]:

- mungesa e ujit të pastër për shkak të uljes të sasisë së reshjeve dhe rritjes së temperaturave.
- në zonat malore ku rritja e temperatures do të shkaktojë shkrirjen e shpejtë të akujve dhe debores parashikohet fryrja e rrjedhave të lumit dhe ndikimet zinxhir që rrjedhin.
- zonat bregdetare do të përballen me pasojat që vijnë nga rritja e nivelit të detit kombinuar me rritjen e rrezikut nga fenomene klimatike si stuhitë apo reshjet intensive.

<u>Ndryshimet klimatike në Shqipëri</u>

Siç u tha me lart, Shqipëria, duke qënë se shtrihet në Europën Juglindore, do të ketë pasoja të ndjeshme nga ndryshimet klimatike. Ndryshime kryesore që parashikohen janë[182]:

- rritja e temperaturave
- ulja e sasisë së reshjeve
- shtimi i fenomeneve ekstreme të motit
- rritja e nivelit të detit[183].

Sipas të dhënave të nxjerra nga kërkimet e shumta në lidhje me ***ngrohjen globale*** dhe efektet e saj në territor, edhe për Bashkinë Lushnje sektorët që do të preken më shumë janë bujqësia, energjia, biodiversiteti, toka dhe ekosistemet ujore[184]. Bashkia Lushnje nuk është një territor bregdetar, por është fare pranë dhe tokat bujqësore janë në kuota shumë të ulta mbi nivelin e detit. Territori përshkohet në dy anët e tij nga lumi Shkumbin dhe ai Seman, të cilët në kushtet e rritjes së nivelit, do të dëmtojnë tokat bujqësore pranë rrjedhës së tij apo edhe vendbanimet e ndryshme. Për këtë arsye duhen marrë masa për fortifikimin e barrierave të brigjeve të lumenjve, kryesisht në zonat më problematike, të cilat janë të prekura edhe nga erozioni lumor. Gjithashtu, duhen marrë masa për përmbushjen e nevojave ushqimore në raste ekstreme, ku kulturat bujqësore dëmtohen nga përmbytjet masive dhe nga periudhat e gjata të thatësirës.

Rritja e temperaturave: Bazuar në të dhënat e paraqitura në komunikimin e tretë që Shqipëria ka bërë për ndryshimet klimatike në tre skenare të përgatitur, tregohet një rritje e mundshme e temperaturës mesatare vjetore përgjatë viteve 2030, 2050, 2080 dhe 2100. Si temperaturë referencë është marrë temperatura mesatare e vitit 1990.

Tabela 19. Skenaret e parashikimit të rritjes së temperatures (Referuar Tem. Mes. 1990)

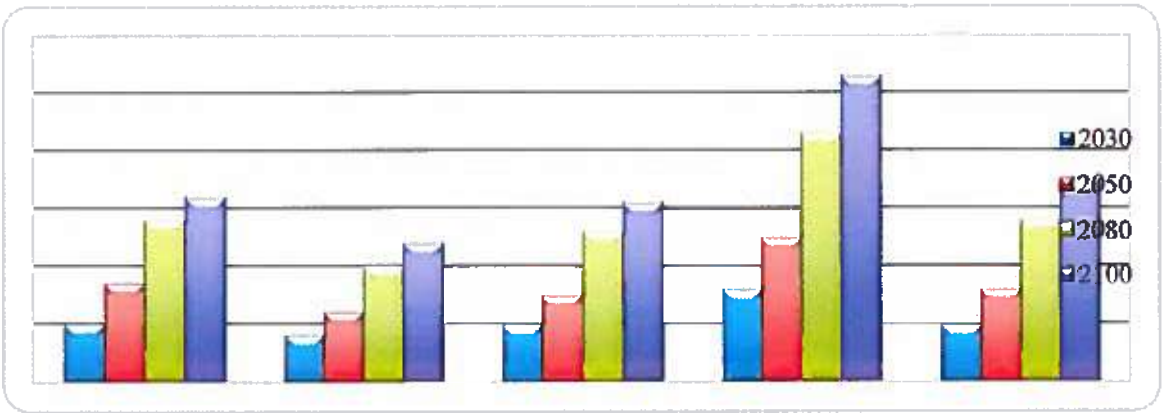
Stinët		Vitet		
	2030	2050	2080	2100
Vjetor	1.0 (0.7 to 1.2)	1.7 (1.3 to 2.2)	2.8 (2.0 to 3.5)	3.2 (2.4 to 4.1)
Dimër	0.8 (0.7 to 0.9)	1.2 (1.1 to 1.4)	2.0 (1.7 to 2.3)	2.4 (1.9 to 2.7)
Pranverë	1.0 (0.8 to 1.12)	1.5 (1.3 to 1.8)	2.6 (2.2 to 3.0)	3.1 (2.6 to 3.6)
Verë	1.6 (0.5 to 1.8)	2.5 (2.1 to 2.8)	4.3 (3.8 to 4.9)	5.3 (4.6 to 6.0)
Vjeshtë	1.0 (1.0 to 1.1)	1.6 (1.5 to 1.8)	2.8 (2.7 to 3.0)	3.5 (3.2 to 3.7)

Burimi: Ministria e Mjedisit 2016[185]; Përpunoi: Bashkia Lushnje dhe PLGP/Co-PLAN, 2016

Në skenaret e rritjes së temperaturës, në vitin 2050 parashikohet një rritje mesatare e temperaturës me 1.7°C dhe skenari maksimal 2.2°C. Ndërsa në vitin 2080 temperatura mund të rritet me 2.8°C, ndërsa vlera maksimale e vlerësuar mendohet të arrijë shifrën 3.5°C. Në vitin 2100, temperatura mesatare vjetore parashikohet të rritet me 2.4-4.1°C.

Duke vëzhguar vlerën e rritjes së temperaturës sipas stinëve të vitit, shqetësues është fakti që rritja më e madhe e temperaturës parashikohet të ndodhë në stinën e verës, duke e kthyer atë në një stinë akoma më të nxehtë e të thatë. Temperaturat mesatare vjetore për skenaret e përgatitur mund të rriten me 2.1-2.8°C në vitin 2050 dhe një rritje me 4.6-6.0°C në vitin 2100, referuar me temperaturat e vitit 1990. Temperaturat mesatare vjetore, sipas skenareve të hartuara, pritet të arrijnë në 25°C në vitet 2050 dhe në 30°C në vitin 2100.

Figura 57. Skenarët e parashikimit të rritjes së temperaturës

Burimi: Ministria e Mjedisit 2016[186]; Përpunoi: Bashkia Lushnje dhe PLGP/Co-PLAN, 2016

Përveç rritjes së temperaturave në përgjithësi, parashikohet edhe shtimi i fenomeneve ekstreme të motit siç janë numri i ditëve me temperaturë >35°C pa ndërprerje, numri i ditëve me valë të nxehta, dhe numri i ditëve me temperaturë të ftohtë pa ndërprerje.

Tabela 20. Numri i fenomeneve ekstreme të parashikuara deri në vitin 2100 në rajonet bregdetare në vend

Nr. i fenomeneve ekstreme të motit	Rajon	Vitet 1961-1990	Vitet			
			2030	2050	2080	2100
Nr. i ditëve me Tmaks >35° C	Veri	1.7-5.8	5-10	7-14	8-20	10.0-24.0
	Qendër	6 - 4.9	2-9	2-12	3-18	4.0-21.0
	Jug	1.3	4	5	7	8
Nr. i ditëve me valë të nxehta	Veri	19-27	56-60	72-80	95-98	115-120
	Qendër	16	29	36	52	60
	Jug	7	13	16	20	25
Numri i ditëve me temperatura të ulëta	Veri	360	550	670	840	930
	Qendër	686	780	870	980	1100
	Jug	757	860	950	1050	1160

Burimi: Ministria e Mjedisit 2016[187]; Përpunoi: Bashkia Lushnje dhe PLGP/Co-PLAN, 2016

Duke iu referuar të dhënave të mësipërme përgjatë gjithë viteve të ardhshme, deri në vitin 2100, do të kemi një rritje të ditëve me temperatura maksimale mbi 35°C, ku nga 1.7-5.8 në periudhën 61-1990, në vitin 2100 do të arrijnë 10-24 ditë me temperatura mbi 35°C në veri, ndërsa në pjesën qëndrore dhe jugore kjo vlerë është më e ulët. Gjithashtu, numri i ditëve me valë të nxehta do të rritet përgjatë viteve të ardhshme, nga 19-27 ditë në periudhën 61-1990 në 115-120 në vitin 2100 në pjesën veriore, ndërsa në atë qendrore dhe jugore vlerat paraqiten më të ulëta. Përsa i përket ditëve me temperaturë me të ulët se 0°C të paraqitura në tabelën e mësipërme, parashikohet një rënie drastike deri në vitin 2100, krahasuar me vitin 1990, nga 10-27 ditë në periudhën 61-1990, në vitin 2100 këto ditë nuk do të jenë të pranishme fare në të gjithë zonën bregdetare. Gjithashtu, edhe ditët me valët e të ftohtit nuk do të jenë të pranishme në vitet 2100.

Tabela 21. Numri i ditëve me fenomene ekstreme të motit në vit: Parashikime

Nr. i fenomeneve ekstreme të motit	Rajon	Vitet 61-1990	Vitet			
			2030	2050	2080	2100
Ditë me T. min < 0°C	Veri	10-27	4-15	0-10	0-3	0
	Qendër	7-32	3-18	0-11	0-5	0
	Jug	3	0	0	0	0
Ditë me valë të ftohta	Veri	30-48	10-15	6-7	0-6	0
	Qendër	32-46	20-32	12-23	6-8	0
	Jug	7	0	0	0	0
Ditë me valë të ngrohta	Veri	1450	1410	1390	1350	1335
	Qendër	1530	1495	1460	1420	1390
	Jug	1168	1130	1110	1090	10702

Burimi: Ministria e Mjedisit 2016[188]; Përpunoi: Bashkia Lushnje dhe PLGP/Co-PLAN, 2016

Si pasojë e rritjes së temperaturës dhe rritjes së numrit të ditëve me valë të nxehta, vendi do të përballet me thatësira të konsiderueshme dhe të nxehta. Ndikim i menjëhershëm do të shihet në rritjen e mesatares vjetore të vdekshmërisë, kryesisht për moshat e treta; në kërkesën në rritje për ujë të pastër; dhe në probleme me përshtatjen e kulturave bujqësore me klimën.

Ulja e sasisë së reshjeve: Një problem i rëndësishëm që pritet të vijë bashkë me ndryshimet klimatike, tashmë të vërtetuara shkencërisht, është ulja e sasisë së reshjeve vjetore dhe shpërndarja e tyre përgjatë vitit.

Tabela 22. Parashikimet e ndryshimit të regjimit të reshjeve (në %) për periudha të ndryshme në lidhje me vitin 1990

Vitet	2030	2050	2080	2100
Vjetor	-3.84 (-35.4 to 27.7)	-8.46 (-56.0 to 47.4)	-14.37 (-78.6 to 81.1)	-18.13 (-89.7 to 94.9)
Dimër	-5.96 (-15.9 to 4.0)	-10 (-27.9 to 7.7)	-14.3 (-44.6 to 16.1)	-18.1 (-55.8 to 19.6)
Pranverë	-2.45 (-11.9 to 7.0)	-7.26 (-25.3to 10.75)	-14.26 (-45.1to 16.6)	-17.7 (-55.3 to 19.8)
Verë	-10.4 (-12.8 to -7.9)	-19.7(-24.1 to -15.3)	-41.9 (-49.2 to -34.5)	-50.4 (-59.4 to -41.3)
Vjeshtë	0.5 (-10.1 to 11.1)	-2.5 (-21.3 to 16.3)	-6.9 (-38.1 to 25.2)	-9.5 (-48.1 to 29.1)

Burimi: Ministria e Mjedisit 2016[189]; Përpunoi: Bashkia Lushnje dhe PLGP/Co-PLAN, 2016

Në vitet e ardhshme pritet që sasia e reshjeve të ulet rreth 14.37% në vitin 2080 dhe deri në mbi 18% në vitin 2010. Në vitet e ardhshme parashikohet që periudhat e thatësirës të shtohen së tepërmi, si pasojë e uljes së sasisë mesatare të reshjeve vjetore dhe shpërndarjes së tyre përgjatë vitit. Nga të dhënat e skenareve të parashikuara të shpërndarjes së reshjeve vjetore (Tabela x), vihet re që stina e verës do të jetë mbi 50% më e thatë. Mungesa e reshjeve do të çojë në një verë shumë më të nxehtë dhe të thatë, duke u kthyer në problem serioz për zhvillimin e bujqësisë, dhe do të nxjerrë në pah shumë probleme të tjera në sektorë të ndryshëm ekonomik.

Rritja e temperaturave në territorin e Bashkisë Lushnje do të ketë një sërë problemesh kryesisht në zhvillimin e bujqësisë dhe në biodiversitet. Zhvillimi bujqësor në territorin e bashkisë do të përballet më kushte klimatike më të thata, e si pasojë do të ketë një rritje të kërkesës për ujë për vaditje dhe nga ana tjetër një ulje në sasinë e reshjeve dhe rezervave ujore të përdorshme për bujqësinë. Shtimi i dëmtuesve (parazitë, mikrobe, insekte) do të jetë një problem ekzistent në

rritjen e temperaturës mesatare vjetore. Biodiversiteti do të preket ndjeshëm nga kohëzgjatja e periudhave të nxehta gjatë vitit dhe mungesës së reshjeve, si pasojë dhe intensifikimi i zjarreve të cilët dëmtojnë specie dhe habitate në tërësi. Për zhvillimin sa më të qëndrueshëm të biodiversitetit duhen marrë masa në kohë sa më të hershme, për adoptimin e bujqësisë dhe gjetjen e mënyrave për plotësimin e nevojës me ujë për vaditje.

Rritja e temperaturave në territorin e Bashkisë Lushnje do të ketë një sërë problemesh në zhvillimin bujqësor, i cili është sektori me numrin më të madh të të punësuarve në territor. Zhvillimi bujqësor në territorin e bashkisë do të përballet me kushte klimatike më të thata, si pasojë do të ketë një rritje të kërkesës për ujë për vaditje dhe nga ana tjetër një ulje të sasisë së reshjeve dhe rezervave ujore të përdorshme për bujqësinë. Shtimi i dëmtuesve të bujqësisë (parazitë, mikrobe, insekte), do të jetë një problem ekzistent më rritjen e temperaturës mesatare vjetore. Për zhvillimin e sektorit bujqësor sa më të qëndrueshme duhen marrë masa në kohë sa më të hershme, për përshtatjen e bujqësisë dhe gjetjen e mënyrave për plotësimin e nevojës me ujë për vaditje.

Shtimi i fenomeneve ekstreme të motit: Përgjatë viteve, fenomenet ekstreme të motit si përmbytjet, valët e të nxehtit etj. kanë qënë të pranishme në vendin tonë. Përmbytjet kanë një ndikim të madh në aspektin e jetës së njerëzve, ekonomisë, bujqësisë dhe mjedisit. Pika kulminante e përmbytjes në vitin e fundit është regjistruar në vitin 2010, në të cilën humbjet arritën në rreth 0.15% të PBB-së së vendit. Në vitet që vijnë, fenomeni i përmbytjeve i ndihmuar nga shirat intensive që pritet të shtohen, parashikohet të shpeshtohet. Stina e verës do të pësojë ndryshime të theksuara duke krijuar kushte ekstreme si temperatura të larta dhe periudha të zgjatura të thata. Ndërsa në zonat bregdetare, me rritjen e temperaturave dhe intensifikimin e reshjeve, parashikohet të formohen stuhi, të cilat do të kenë një ndikim jo të vogël në ato zona.

Në të shkuarën, pjesë të territorit të Lushnjes janë bërë subjekt i përmbytjeve të vazhdueshme nga lumenjtë (kryesisht ai Seman), në vitet e fundit ky fenomen po kthehet i përvitshëm edhe pse në shkallë të ndryshme. Në skenarët e parashikimit të ndryshimit të klimës, theksohet shtimi i fenomeneve ekstreme të motit, kryesisht shtimi i shirave itensivë, të cilët janë tepër problematikë në fryrjen e menjëhershme të lumenjve dhe si pasojë përmbytjet do të jenë më të mëdha. Zonat breglumore, apo dhe zona përreth, do të jenë tepër të prekura nga përmbytjet që parashikohen në të ardhmen, ndaj duhen marrë masa të menjëhershme për përballimin e këtij fenomeni, mbrojtjen e tokës bujqësore dhe të zonave urbane.

Rritja e nivelit të detit[190]: Niveli i detit Adriatik ka pësuar një rritje prej 15cm gjatë shekullit të shkuar, Në dekadat e ardhshme deri në vitin 2100, niveli i detit pritet të rritet me 40 cm. Rritja e konsiderueshme e nivelit të detit do të sjellë një sërë pasojash negative përgjatë vijës bregdetare, kryesisht në tokat bujqësore, habitatet bregdetare dhe mbi zonat turistike. Si rezultat i rritjes së nivelit të detit, deri në vitin 2050, rreth 1,082.45 km^2 (32% e zonës bregdetare, osë 3.76% e sipërfaqes së vendit) do të vuajë pasoja të drejtpërdrejta nga përmbytjet. Pjesë të konsiderueshme të tokës bujqësore do të konsiderohen të humbura, apo të papërdorshme, për shkak të rritjes së nivelit të detit dhe kripëzimit. Shumica e habitateve bregdetare të tilla si dunat ranore, ligatinat me ujë të njelmët, lagunat, do të pësojnë ndryshime të konsiderueshme, disa prej tyre do kenë humbur totalisht funksionin dhe të tjera do të jenë të dëmtuara në shkallë relativisht të lartë.

Ne territorin e Bashkisë Lushnje rritja e nivelit të detit nuk ka një impakt dikrekt, pasi territori i kësaj Bashkie nuk është bregdetar. Mendohet që rritja e nivelit të detit të ndikojë në kripëzimin e ujërave nëntokësore dhe në kripëzimin e tokave bujqësore në një të ardhme më të largët.

<u>Sektorët ekonomikë më të prekur nga ndryshime klimatike</u>

Bujqësia[191]: Sektori i bujqësisë është një nga drejtuesit kryesorë të ekonomisë shqiptare. Në vitin 2011 sektori i bujqësisë numëronte 54.6% të të punësuarve, dhe kontribuonte në 20% të PBB-së. Bujqësia është shumë e ndjeshme ndaj ndryshimeve afatshkurtra të motit, luhatjeve sezonale dhe vjetore. Ndryshimi i klimës dhe rritja e temperaturës kanë ndikim të drejtëpërdrejtë në uljen e prodhimit, shtimin e dëmtuesve në bujqësi (insekteve, parazitëve etj.) Gjithashtu, ndryshimi i klimës do të sjellë ulje të sasisë së reshjeve, sidomos në periudhën e verës duke çuar në rritjen e kërkesës për ujë dhe uljen e mundësisë për të pasur ujë të mjaftueshëm për të plotësuar nevojat gjithnjë e në rritje që ka bujqësia për ujë. Me rritjen e temperaturës, kulturat bujqësore do të hasin probleme me përshtatshmërinë e tyre rajonale. Kjo nënkupton që përgjatë dhjetëvjeçarëve të ardhshëm nevojitet të përshtatim llojin e të mbjellave me lloje më rezistente ndaj thatësirës dhe varietete që kërkojnë më pak ujë. Frutat dhe perimet do të jenë më të prekura nga ndryshimet klimatike, pasi rritja e temperatures shton stresin tek këto bimë, duke ulur prodhimtarine e tyre ose duke vështirësuar rritjen e tyre.

Në territorin e Bashkisë Lushnje, sektori i bujqësisë është shumë i rëndësishëm për ekonominë e zonës. Problemet që sjell ndryshimi i klimës do të shkaktonin një ndikim të madh negativ në zhvillimin e bujqësisë së qëndrueshme, si pasojë uljen e të ardhurave për banorët. Problemet kryesore në territorin e bashkisë mund të hasen në përshtatjen e kulturave me ndryshimin e klimës, plotësimi i kërkesës për ujë për vaditje dhe humbja apo kripëzimi i tokave bujqësore nga rritja e nivelit të detit.

Burimet ujore (energjitika, HEC-et dhe burimet ujore)[192]: përbërësit kryesorë të ciklit hidrologjik janë avullimi, transpirimi dhe reshjet. Ndryshimi i parametrave klimatikë, rrezatimi diellor, shpejtesia e erës, temperatura dhe lagështia ndikojnë drejtpërsëdrejti në fenomenin e avullimit. Ndryshimi i avullimit dhe reshjeve do të ndikojë në bilancin ujor në vend. Reshjet mesatare vjetore në dekadat e ardhshme priten të ulen rreth 18%, ndërsa rastet e shirave intensive parashikohen të jenë më të shpeshta, duke rritur shpeshtësinë e përmbytjeve. Duke patur parasysh që energjia elektrike në vend plotësohet nga HEC-et, rritja e temperturës do të shtojë mungesën e ujit për të plotësuar nevojat përgjatë gjithë vitit për energji. Zgjatimi i periudhës së thatë në stinën e verës, shkrirja e dëborës në male, dhe mungesa e reshjeve në periudha të caktuara të vitit do të jetë një problem madhor në plotësimin e nevojave me ujë për sektorë të ndryshëm si energji, bujqësi, etj. Prodhimi i energjisë pritet të paraqesë vështirësi në manaxhimin e situatave, duke qënë se ndarja e sasisë së reshjeve përgjatë vitit do të ketë diferenca të konsiderueshme. Rezervuarët e HEC-eve parashikohet të tejmbushen në periudha të caktuara dhe të vuajnë mungesën e sasisë së ujit në periudhën e verës. Megjithatë, edhe në rastin më të keq diferencat midis prodhimit dhe nevojës së ujit mund të zbuten me çështje teknike dhe politika të ndryshme.

Përmbytjet nga rrjedhat e lumenjve do të jenë një problem serioz dhe me i shpeshtë në dekadat e ardhshme. Shirat e rrëmbyeshme që sjellin vërshimin maksimal të lumenjve në kohë të shkurtër parashikohet të jenë problemi kryesor i përmbytjeve në pjesën fushore të vendit. Periudha nëntor-mars kur sasia e reshvjeve është më e madhe (80-85% e sasisë vjetore) parashikohet periudha më problematike për përmbytjet.

Vlen të theksohet se rritja e temperaturës sjell edhe zgjatjen e harkut kohor brenda të cilit mund të kultivohet përgjatë vitit, gjë që mund të ketë ndikime pozitive në bujqësi. Mundësia e kultivimin në një periudhë më të gjatë kohore dhe mundësia e futjes së kulturave të reja në bujqësi mund të çojë në rritjen e prodhimtarisë.

Turizmi[193]**:** Kontributi i sektorit të turizmit për PBB-në është 7.6%, referuar vitit 2009. Ndryshimi i klimës është parashikuar të ketë një ndikim jo të vogël në sektorin e turizmit në vend, pozitiv dhe negativ. Deri në vitin 2030 parashikohet që periudha tetor-maj të jetë e papërshtatshme për turizëm ndërsa periudha tjetër do të jetë mëse e përshtatshme për zhvillimin e turizmit të diellit dhe detit. Të dhënat për vitin 2050 përcaktojnë prillin si muaj të pranueshëm për zhvillimin e turizmit bregdetar, ndërsa maj - tetor cilësohen muaj të shkëlqyer për zhvillimin e turizmit bregdetar. Parashikimet për vitin 2080 përcaktojnë vetëm muajt dhjetor, janar dhe shkurt si muaj të papërshtatshëm për turizëm diellor e detar, ndërsa muajt e tjerë janë mëse të përshtatshëm. Aktualisht, 80% e turistëve që hyjnë në Shqipëri janë të përqëndruar në zonën bregdetare. Me rritjen e temperaturave, ky numër pritet të rritet duke çuar kështu në rritjen e presionit ndaj mjedisit, ndotjes të zonave nga mbetjet, ndotjen e ajrit dhe ujit. Manaxhimi i mbetjeve, ujërave të ndotur urbane si dhe siguria për ujë të pastër është një nga sfidat kryesorë me të cilat do të përballet sektori i turizmit në vend.

Popullsia: Ndryshimi i klimës parashikohet të ndikojë në shëndetin e banorëve në zonën bregdetare dhe veprimtarinë e tyre ekonomike kryesore si turizmi dhe bujqësia. Krahas kësaj, do të ketë rreziqe kërcënuese të cilat do të ndikojnë në sigurinë e jetës (përmbytjet, zjarri, rritja e mikroveve dhe insekteve që transmetojnë sëmundje ngjitëse, ulja e rezervave të ujit të pijshëm, ushqimi, energjia, cilësia e mjedisit dhe peizazhit). Rritja e nivelit të detit dhe përmbytjet e lumenjve do të jenë një problem tepër shqetësues në zonat fushore, kënetat apo ish-kënetat të cilat janë në disnivel nga deti (deri në 2m). Në këto zona ka ardhur në rritje numri i popullsisë që nga viti 1950, kur toka bujqësore është përftuar nga bonifikimi i kënetave dhe shkripëzimi i tokave në afërsi të vijës bregdetare.

Përveç ndikimit mbi popullsinë, një numër i konsiderueshëm i banesave të ndërtuara gjatë 24 viteve të fundit pritet të dëmtohen nga përmbytjet. Rreth 41,625 banesa të ndërtuara deri në 0.5 m mbi nivelin e detit rrezikohen të përmbyten deri në vitin 2030, dhe 48,730 ndërtesa të cilat janë ndërtuar mbi nivelin e detit priten të preken nga përmbytjet pas vitit 2050. Lagështia e tepërt dhe përmbytjet do të kenë një ndikim të madh në popullsi pasi shumica e kateve të para të banesave nuk kanë hidro-izolim. Në vitet e ardhshme priten përmbytje (si ato të vitit 2010) dhe stuhi të cilat, krahas dëmeve materiale, mund të shkaktojnë dhe humbje në njerëz, ashtu si në shumë vende europiane dhe fqinje. Në zonat bregdetare, nga rritja e frekuences së përmbytjeve, pritet që ndikim të madh të ketë në infrastrukturë sipërfaqësore dhe nëntokësore si kanalizime, rrjet energjie, telefoni, interte, etj.[194]

- <u>Përfundime dhe rekomandime</u>

Ndryshimet klimatike tashmë janë një realitet. Ky ndryshim i klimës ka ndikim të madh në shumë fusha të zhvillimit të vendit, sidomos në atë bujqësor dhe energjitik. Vetëm sektori i bujqësisë ka rreth 50% të punësuarve në Shqipëri. Gjithashtu, kontributi i këtij sektori ne PPB arrin në 24%.[195] Në këtë kontekst shihet më se e rëndësishme të merren masa të rëndësishme për planifikimin e zhvillimit të sektorit të bujqësisë dhe industrisë duke patur parasysh ndryshimet klimatike. Disa nga këto masa në bujqësi përfshijnë përshtatjen kulturave bujqësore me ndryshimet e klimës, manaxhimin e duhur të burimeve ujore, rritjen e kapaciteteve kulluese dhe ato ujitëse, masa për parandalimin dhe kontrollin e zjarreve, mbrojtjen e tokës nga erozionit etj.

Popullsia në territorin e Bashkisë Lushnje do të përballet me jo pak probleme në të ardhmen për shkak të ndryshimeve klimatike. Ndër problemet kryesore që do të hasen në territorin e Bashkisë janë: shtimi i rasteve të zjarrit, thatësira të zgjatura, përmbytjet nga fryrja e rrjedhave të lumenjve

dhe kërkesa në rritje për ujë në bujqësi dhe në uljen e sasisë së ujit të përdorshëm nga ky sektor. Popullsia në territorin e Bashkisë, në zonat të cilat janë në kuota të ulëta mbi nivelin e detit, do të pësojnë kripëzimin e ujit të pijshëm dhe kripëzimin e tokave bujqësore. Ndërsa zonat e banuara në afërsi të brigjeve të lumenjve do të preken së tepërmi nga përmbytjet, të cilat priten të shtohen si pasojë e shirave itensiv. Zhvillimi bujqësor do të sigurojë të ardhura më të pakta për banorët, pasi rritja e periudhës së thatësirave çon në rritjen e kërkesës për ujë dhe aktualisht kanalet ujitës nuk janë totalisht në funksion. Gjithashtu parazitët dhe shtimi i numrit të insekteve që transmetojnë sëmundje do të jetë një problem serioz në përhapjen e epidemive të ndryshme.

- **Zonat e nxehta mjedisore dhe aktiviteti industrial**

Kryesisht, në Republikën e Shqipërisë ndotjet më të mëdha janë trashëguar nga aktiviteti industrial i cili u zhvillua gjatë dekadave kur vendi udhëhiqej nga politikat e sistemit komunist. Të gjitha industritë e asaj kohe gjeneruan mjaftueshëm mbetje të cilat qëndruan të stokuara në nivele primitive të sigurisë teknike. Në vitin 1990, industria kontribuonte në më shumë se 37% të GDP-së në vënd. Ky indikator u ul në 12% në vitet 1999 ku edhe sot karakterizohet nga ulje-ngritje të cilat janë kryesisht produkt i politikave të paqëndrueshme të miratuara e të shfuqizuara në vendin tonë.

Problematikat lidhur me këto zona filluan të evidentoheshin me shkatërrimin e këtyre industrive dhe lënien pa mirëmbajtje e kontroll të këtyre depozitave të kimikateve dhe elementëve ndotës në mjedis, me afrimin e zonës urbane me ato industriale, gjithashtu edhe me papërgjegjshmërinë e individit, që e komplikuan mjaftueshëm situatën e këtyre vatrave.

Sot, numërohen të paktën 9-10 vatra të nxehta mjedisore në të gjithë vëndin, por lista mund të zgjatet nëse tregohemi të matur dhe realistë kur marrim në konsideratë ndotjet e vazhdueshme të gjeneruara nga ujërat e ndotura të zonave urbane dhe industriale si edhe nëse vlerësojmë situatën e mbetjeve në të gjithë vendin e veçanërisht në vend-depozitime të cilat shpesh i gjejmë brigjeve të lumenjve apo në zona totalisht të papërshtatshme.

Konkretisht në Bashkinë Lushnje industria ka qënë mjaft aktive kohë më parë, e fokusuar në sektorin e prodhimit dhe përpunimit të plasmasës, e magazinimit të pesticideve të përdorura gjerësisht në bujqësi etj. Në Lushnje janë evidentuar tre pika të nxehta lidhur me rrezikun potencial që shfaqin mbetjet industriale, ku në ish-qendrën sanitare janë trajtuar rreth 40 ton mbetje pesticide të skaduara, ndërsa një sasi tjetër pesticidesh mbetet e stokuar në magazinat bujqësore si edhe rreth 1,700 ose 250 ton kimikate toksike gjenden në ish-fabrikën e plastikës.[196]

- Ish-Uzina e Plasmasit

Në vitin 1994, kjo uzinë përfundoi ciklin e saj duke u mbyllur përfundimisht, ndërkohë që një pjesë e mirë e ambjenteve të saj u privatizuan dhe u përdorën nga subjekte private të cilat ushtrojnë aktivitete të ndryshme, potenciali ndotës i të cilave vlen të përcaktohet në kompleks.

Në një vlerësim paraprak, është konstatur se në këtë territor janë vendosur aktivitete të cilat emetojnë ndotje ende të paadresuar, por kemi edhe prani të aktivitetit bujqësor dhe hoteleve për turizëm ditor.

Nisur nga historiku i kësaj zone propozohet që Bashkia Lushnje së bashku me Inspektoriatin Mjedisor dhe ARM-Fier të realizojnë nëpërmjet një bashkëpunimi të ngushtë sigurimin e implementimit të planit afatmesëm dhe afatgjatë për këtë zonë (afërsisht 50,5 ha) siç edhe paraqitet në figurë.

- Magazinat e mbetjeve të industrisë së plasmasës - Plug

Me përfundimin e ciklit të saj, Uzina e Plasmasës së Lushnjes në vitin 1994 u mbyll përfundimisht, ndërkohë që një pjesë e mirë e ambienteve të saj, siç ishin magazinat në Plug, u privatizuan dhe u përdorën nga subjekte private.

Magazinat e përdorura dikur nga Uzina e Plasmasës, sot bartin jashtë çdo kushti të sigurisë teknike, një sasi prej 250 ton substanca kimike.

Të ambalazhuara e të ndara në thasë, vendosur në pirgje mbi njëra-tjetrën, ato mbartin kimikate e toksina tepër helmuese për komunitetit i cili vazhdimisht ka ngritur shqetësime lidhur me aromën e rëndë që merr zona çdo mëngjes si edhe shqetësime të ndryshme shëndetësore.

Në bazë të vendimit Nr. 824, datë 11.12.2003 "*Për klasifikimin, ambalazhimin, etiketimin dhe ruajtjen e substancave dhe të preparateve të rrezikshme*", klasifikimi i substancave dhe preparateve të rrezikshme bëhet sipas Sistemit Ndërkombëtar, i cili bazohet në vetitë fiziko-kimike, toksikologjike, efektet specifike në shëndetin e njeriut dhe efektet në ndotjen e mjedisit.

Klasifikimi i këtyre kimikateve përcakton njëkohësisht edhe mënyrën e ruajtjes së tyre dhe trajtimin në rast vendimi për transferim apo asimilim.

Figura 58. Zona e ish-Uzina e Plasmasit dhe depozitimet e mbetjeve te plasmasit Plug

Burimi: ASIG; Përpunoi: Bashkia Lushnje dhe PLGP/Co-PLAN, 2016

- Vend-depozitimi i mbetjeve urbane – Bashkia Lushnje

Fusha e depozitimit të mbetjeve në Lagjen "18 Tetori" së pari ndodhet shumë pranë banesave ekzistuese të kësaj zone por edhe distancat nga qendra e qytetit, autostrada Lushnje-Fier dhe kanali vadites, janë respektivisht $L_{QQ.}$ ~ 2km (vijë ajrore)[197], $L_{Rr.}$ ~ 0,3km (vijë ajrore)[198]. Zgjerimi i sipërfaqes së vend-depozitimit vlerësohet paraprakisht në 2-fishin e sipërfaqes që zinte gjatë vitit 2004.

Figura 59. Ndryshimet të hapësirës së përdorur nga vend-depozitimi në harkun kohor 2005-2010

Burimi: Bashkia Lushnje & Co-PLAN

Ky vend-depozitim shërben edhe si pikë vend-grumbullimi për mbetjet inerte, elektronike dhe të tjera. Siç mund të kuptohet, shfrytëzimi efiçent i hapësirës së caktuar si vend-depozitim nuk është respektuar, kjo edhe si pasojë manaxhimit të dobët gjithashtu edhe funksionit të saj si pritës i mbetjeve, të cilat në bazë të ligjit Nr. 10463, Dt. 22.9.2011 & Nr. 9537, datë 18.5.2006 (të përditësuar)[199] duhen administruar nga vetë gjeneruesi dhe ndalohet rreptësisht përzierja e tyre me mbetjet urbane.

Vend-depozitimi i mbetjeve paraqet probleme të mëdha për sa i përket ndotjes së mjedisit dhe rrezikimit të shëndetit të banorëve për arsye të ndryshme. Së pari, ai ndodhet buzë dy kanaleve ujore të hapura që përdoren gjerësisht nga aktiviteti bujqësor, duke ndotur vazhdimisht sipërfaqet e mbjella.

Pozicioni në të cilin ndodhet vend-depozitimi i Lushnjes është i përshtatshëm nga ana gjeologjike, për shkak se ndodhet jo mbi akuifer ku poroziteti nuk është i theksuar dhe infiltrimi i shllameve në ujërat nëntokësore vlerësohet të jetë minimal.

Ndër ndotjet që shkaktohen si rezultat i kushteve teknike nën të cilat operon ky vend-depozitim është edhe çlirimi i gazrave toksike (metani CH_4) si produkt i procesit të kompostimit të shtresave më të vjetra të mbetjeve organike dhe jo vetëm.

Ky produkt kimik, në formën e tij të gaztë mund të kapej me anë të skemave të rikuperimit ku të përpunohej e të ofrohej si një LDG (Lëndë Djegëse Gaz) për të prodhuar enegji elektrike ose mekanike.

Në rastin e vend-depozitimit Lushnje, gazi metan, çlirohet i gjithi në atmosferë duke kontribuar si gaz i efektit serë gjithashtu duke ndotur me aromën e tij të fortë. Vend-depozitimi paraqet probleme edhe në lidhje me ndotjen e ajrit për shkak të djegies së mbetjeve plastike që kryhet në këtë zonë.

Ky vend-depozitim nuk ka status ligjor si landfill ndaj edhe ndërhyrja urgjente për rehabilitimin e kësaj sipërfaqeje dhe ndalimin e aktivietit të depozitimit të mbetjeve paraqitet tepër urgjente.

Një aspekt tjetër tejet i rëndësishëm është fakti se vend-depozitimi i Lushnjes ndodhet shumë pranë banesave ku ndikohen drejtpërsëdrejti mbi 30 familje.

Si përfundim, mund të thuhet se vend-depozitimi i Lushnjes duhet konsideruar një vatër e nxehtë mjedisore që rrezikon shëndetin e banorëve, si edhe ndotjen e tokave bujqësore dhe ajrit.

Për këtë arsye, lipset mbyllja ose ndërhyrja emergjente në të sipas kërkesave të përgjithshme të Aneksit 1 përcaktuar në VKM-në nr. 452, datë 11.07.2012, ku i kërkon operatorëve të vend-

depozitimeve, të pajisur apo jo me leje, që t'i mbyllin këto vend-depozitime brenda dy viteve nga hyrja në fuqi e këtij vendimi, pasi janë jashtë kushteve higjieno-sanitare ose të marrin masa për të realizuar ndërhyrjet e listuara në Aneksin 1 brenda 8 viteve nga hyrja në fuqi e këtij vendimi.

- Kanalet kullues e vaditës dhe trupat ujorë sipërfaqësorë

Në mungesë të sistemit të grumbullimit dhe trajtimit të ujërave të ndotura, qoftë për ujërat urbane edhe për ato industriale e bujqësore, zgjidhja më e shpejtë dhe më e përdorur është shkarkimi i tyre në kanale të hapura apo trupa ujorë sipërfaqësorë.

Shërbimi i grumbullimit dhe kanalizimit të ujërave të ndotura urbane ofrohet vetëm në qytetin e Lushnjes dhe thuajse aspak në Nja-të e saj. Shërbimi i ofruar është në nivele të pakënaqshme, kjo për shkak se sistemi i kanalizimeve të ujërave të ndotura është në pjesën më të madhe i bllokuar, i dëmtuar si pasojë e vjetërsisë së tij si edhe si pasojë e konstruksionit të tubove prej materiali betoni ku lidhja midis seksioneve është kryer me llaç. Ky sistem është i kombinuar, mbledh si shkarkimet e ujërave të ndotura gjithashtu edhe ujërat e larta. Nuk ofrohet asnjë nivel trajtimi i këtyre ujërave dhe shkarkimet ndodhin mbi trupat ujorë sipërfaqësore më të afërta.

Kompozimi i këtij sistemi për grumbullimin e ujërave të ndotura urbane është i tillë që njëkohësisht ai grumbullon ujërat e larta, si edhe shkarkime të ndryshme e të pakontrolluara, që ndodhin në kolektorë, apo kanalet e hapura dedikuar këtij sistemi.

Zonat Urbane: Bashkia Lushnje mbulon me shërbimin e kanalizimit të ujërave të ndotura vetëm një pjesë të popullsisë së qytetit të Lushnjes, por nuk disponohet një shifër përmbledhëse e saktë si pasojë e mungesës së dixhitalizimit të rrjetit të kanalizimeve në këtë Bashki.

Zonat Rurale: Në zonën rurale të Bashkisë Lushnje nuk ekziston ndonjë sistem i organizuar inxhinierik i mbledhjes dhe largimit të ujërave te ndotura.

Uëjrat e ndotura të çdo shtëpie largohen në gropa individuale në oborret e shtëpive të cilat nuk respektojnë standardet tekniko-sanitare të gropave septike me ose pa filtrim. Në mjaft raste largimi i tyre bëhet edhe në kanale të hapura kulluese që kalojne pranë shtëpive të tyre e që gjithashtu janë në kundërshtim me respektimin e kushteve sanitare te largimit te tyre.

Shkarkimi dhe trajtimi i këtyre ujërave, si edhe i ujërave industriale është problemi më i madh sanitar që mund të paraqitet sot në Bashkinë Lushnje, për arsye se të gjithë kolektorët i shkarkojnë ujërat e ndotura të patrajtuara në sipërfaqe ujore sipërfaqësore.[200]

Ky sistem është ndërtuar rreth viteve 1968 dhe 1980, vite këto që përkojnë me ndërtimin e banesave të reja. Pas viteve 1990, nuk është ndërhyrë më në këtë sistem. Si rrjedhojë, ndërtimet e pas-viteve 1990 janë të pakontrolluara dhe të paplanifikuara [201] në aspektin e ofrimit të infrastrukturës së furnizimit me ujë dhe kanalizime.

- Industria e nxjerrjes dhe përpunimit të naftës:

Sipas Albpetrolit[202], në territorin e Bashkisë Lushnje perfshihen dy vendburime të naftës që janë Neogjeni Kolonjë (suita Bubullima) ku perfshihet zona e Kolonjës dhe Murrizi.

Tabela 23. Rezervat e llogaritura të naftës dhe gazit në Lushnje

Rezervat e Naftës	
Emërtimi i vendburimit	Rezevat e llogaritura të naftës (ton)
Neogjeni Kolonjë (suita Bubullima)	144,700

Murrizi		Nuk ka rezerva te llogaritura veçmas për objektin e Murrizit
Rezervat e Gazit		
Emërtimi		Rezevat e llogaritura të gazit natyror (Nm^3)
Vendurimi i Gazit Divjakë	Tortonian	1,614,000,000
	Pliocen	489,000,000
TOTALI		2,103,000,000

Burimi: Albpetrol, 2016

Puset ndodhen në zonën e Bubullimës dhe Kolonjës në Bashki. Kjo zonë është zonë shfrytëzimi që shtrihet në territorin e Bashkisë Lushnje dhe atë të Fierit. Zona naftëmbajtëse e Fierit e Lushnjes shfrytëzohet nga Kompania private *Sherwood Petroleum Ltd. (Degë e Bankers Petroleum Ltd.).*[203] Bankers Petroleum Ltd. ka lidhur një marrëveshje[204] me Kompaninë Albpetrol në vitin 2007 për zhvillimin dhe prodhimin e hidrokarbureve, në vendburimin e Fierit. Zona e kontrates [205] e shfrytëzuar nga Bankers Petroleum Ltd. shtrihet në Fier dhe Lushnje, në të dy anët e Lumit Seman në zonën e Kallmit dhe paraqitet si më poshtë.

Në vitin 2015, kompania Bankers ka prodhuar rreth 2,688 ton naftë.[206] Numri i puseve të shpuara deri në vitin 2014 të raportuar nga vetë kompania ka qenë 536.[207] Duke patur si qëllim rritjen e efikasitetit të veprimtarisë operacionale të shpimit dhe uljen e kostos/shpenzimeve dhe rritjen e kompanisë në të ardhmen, kompania ka futur edhe teknologji të reja të patestuara më parë në vendin tonë, siç janë shpime horizontale për nxjerrjen e naftës (*primary horizontal drilling*) dhe plasje me ujë dhe kimikate si teknologji për rekuperimin e naftës.

Rreth viteve 2000, falë investimeve të kompanisë Bankers, fusha e naftës Patos-Marinzës u shndërrua sërish në fitimprurëse duke e ringjallur kështu këtë sektor të prodhimtarisë së naftës në vend. Në vitin 2015, Bankers planifikonte hapjen e rreth 60 puseve horizontale të reja si vazhdim i shfrytëzimit të fushës Patos-Marinëz.

Ndotje e mjedisit nga industria e naftës në Lushnje:

Industria e naftës ka operuar për më se 50 vjet. Në zonat e shfrytëzuara në të shkuarën dhe që ende vazhdojnë të shfrytëzohen nga Albpetrol, ndotja është e tokës përreth puseve dhe e burimeve ujore përreth tyre është e dukshme, për shkak të përdorimit të puseve me teknologji të vjetër. Kjo ndodh kryesisht në zonën e Murrizit. Në zonën e shfrytëzimit, me reshjet e shiut, ndotja përfundon në burimet ujore më të afërta. Është e rëndësishme të theksohet se nga vëzhgimet në terren, ndryshe nga puset e Albpetrolit të cilët përdorin teknologji të vjetër, në puset me teknologji të re të kompanisë Sherwood International Petroleum Ltd., sipërfaqja e tokës përreth puseve nuk paraqet shenja ndotjeje.

Në Bashki, industria e naftës ka operuar ndër vite. Megjithatë, në rastin e këtyre kompanive të naftës, mbetet ende i panjohur ndikimi i tyre në mjedis për shkak të mungesës së të dhënave dhe monitorimeve të vazhdueshme të mjedisit.

Lidhur me ***ndotjen e ajrit,*** në Bashki dhe në zonat e naftës nuk ka sisteme monitorimi të përhershme të ajrit për të përcaktuar më përafërsi ndikimin e industrisë së naftës. Të dhënat që ekzistojnë janë të dhëna të monitorimit të ajrit nga vetë kompanitë që opërojnë në zonë.

Industria e naftës dhe sfidat kryesore mjedisore për Bashkinë në të ardhmen

Sektori i naftës, për vetë llojin e aktivitetit, paraqet sfida të mëdha mjedisore, veçanërisht në vende në zhvillim si Shqipëria të cilët ende nuk kanë një kuadër ligjor dhe procedurial të plotë për mbrojtjen e mjedisit dhe shëndetit të banorëve nga industria e rëndë.

Në vendin tonë mungon një kuadër legjislativ i plotë ose programe të posaçme që garantojnë mbrojtjen e plotë të mjedisit (dhe kryesisht ujit, ajrit, tokës) nga industria e rëndë ku përfshihet edhe industria e naftës. Konkretisht, legjislacioni shqiptar rregullon mbrojtjen e mjedisit nëpërmjet ligjeve të shumta (Ligjit për Mbrojtjen e Mjedisit, Ligjit për Lejet e Mjedisit, e shumë ligje të tjera). Megjithatë, Shqipëria nuk ka ligje të posaçme ose programe që rregullojnë disa procese (shpimin, operimin, ri-injektimin, etj.) të industrisë gjatë aktivitetit të saj. Në përgjithësi, në Shqipëri mungojnë ligje dhe programe që përcaktojnë:

- llojin e teknologjisë së shpimit të puseve të naftës që i përshtatet çdo zonë që shfrytëzohet nga industria e naftës
- llojin e teknologjisë që industria e naftës duhet të përdorë për veshjen e puseve të naftës
- procedurat/teknikat/teknologjitë për izolimin e puseve të naftës kur dalin jashtë funksionit dhe monitorimin e tyre
- mbulimin e shpenzimeve për izolimin e puseve jashtë funksionit dhe rihabilitimin e zonave naftënxjerrëse në rast falimentimi të kompanisë
- zonimin e territorit për efekt të ri-injektimit (zona ku lejohet dhe zonat ku ky proces mund të shkaktojë ndotje të mjedisit)
- programe që rregullojnë ri-injektimin e ujërave të ndotura. Ri-injektimi është thjesht një mënyrë për të ricikluar ose futur në vend-depozitim përfundimtar ujërat e ndotura nga industria e naftës. Për këtë arsye, shteti duhet të hartojë një program në të cilin të përcaktohen të paktën disa kërkesa minimale që parandalojnë ndotjen e burimeve ujore nëntokësore dhe mbrojnë shëndetin e njeriut
- ligje e programe që rregullojnë shpimet për naftë në afërsi (dhe në akuifer) të një akuiferi uji i të cilit përdoret për furnizim me ujë të popullsisë në të sotmen dhe në të ardhmen
- ligje e programe që rregullojnë shfrytëzimin e burimeve ujore e nëntokësore nga industria e rëndë (dhe ajo e naftës në veçanti në Bashkinë Kuçovë) duke patur parasysh se kjo industri përdor sasi tepër të mëdha uji gjatë aktivitetit të saj
- ligje e programe që rregullojnë shfrytëzimin e ujërave nëntokësore të thella (mbi 200 m thellësi) me qëllim shmangien e uljes së relievit të tokës, si dhe përcaktimin e zonave të ndjeshme ndaj uljes së relievit (tabanit) të tokës nga mbishfrytëzimi i ujërave nëntokësore ose i mineraleve

Për këtë arsye, mund të thuhet se në mungesë të një kuadri legjislativ të plotë dhe të programeve të posaçme që rregullojnë mbrojtjen e burimeve ujore nëntokësore dhe të nëntokës nga industria e naftës, për disa aspekte që u përmendën më sipër dhe që do të shtjellohen shkurtimisht më poshtë, mbrojtja e burimeve ujore është në varësi të kompanive të naftës dhe jo e garantuar me ligj. Kjo nuk përjashton faktin se disa kompani në vend operojnë sipas praktikave më të mira ndërkombëtare për mbrojtjen e mjedisit (Kompania Bankers, p.sh.).

<u>Përfundime dhe rekomandime për naftën</u>

Zona naftëmbajtëse e Lushnjes vazhdon të shfrytëzohet nga dy kompani nafte të cilat veprojnë me teknologji të ndryshme. Veprimtaria e tyre ndryshon lidhur me ndikimin e industrisë në tokë. Megjithatë, në të dyja rastet mbeten ende shume të panjohura si ndikimi i industrisë në cilësinë e ujërave nëntokësore dhe sipërfaqësore, masat e marra për vend-depozitimin e mbetjeve të

prodhuara gjatë aktivitetit, burimi i ujit të përdorur dhe sa ndikon kjo në burimet ujore të Bashkisë, masat e marra për parandalimin dhe kontrollin e rrjedhjeve të naftës gjatë aktivitetit, ndikimi i aktivitetit të kompanive në cilësinë e ujërave të Akuiferit të Lushnjes e Semanit, sasia e ujit (baltës/ujit të prodhuar dhe ujit shtresor) që prodhojnë gjatë aktivitetit, vendi i depozitimit të këtij uji të përdorur, puset e ri-injektimit të ujërave të përdorura, numri dhe vendndodhja e tyre, nëse ka të

tilla, gjendja dhe kushtet e puseve të ri-injektimit, ndikimi i tyre në Akuiferin e Semanit, tërmetet e mundshme nga ri-injektimi etj.

Në shumë vende të botës, shumë procese të industrisë së naftës si hapja e puseve, mundësia e hapjes së puseve në rast se afër puseve gjendet një akuifer, lloji i reshjeve të puseve me qëllim mbrojtjen e mjedisit, ri-injektimi, vend-depozitimi i mbetjeve etj. janë rregulluar me ligj. Në vendin tonë, kuadri ligjor për mbrojtjen e burimeve ujore nga industria e naftës në veçanti ka boshllëqe, duke lejuar që kompanitë të përcaktojnë vetë rregullat e mbrojtjes së mjedisit. Për këtë arsye, rekomandohet marrja e masave të menjëhershme për disiplinimin me ligj të aktivitetit naftënxjerrës, në mënyrë që të shmanget ndotja e mjedisit deri në një pikë të pakthyeshme

<u>Përfundime dhe rekomandime për zonat e tjera të nxehta</u>

Duke marrë në konsideratë këtë situatë brenda territorit të Bashkisë Lushnje, por edhe nga ndotja e cila akumulohet si rezultat i së njëjtës veprimtari nga Bashkitë e tjera të cilat shkallën e shtrirjes së ndotjes së tyre e kanë deri në Lushnje e më pas drejt detit Adriatik, mund të themi se trupat ujorë sipërfaqësore apo edhe kanalet kulluese janë bartës të një shporte të gjerë me elementë ndotës qoftë organikë apo edhe inorganikë.

Deri më tani, janë kryer studimet e Verësimit të Ndikimit në Mjedis dhe planet e veprimit për rehabilitimin afatshkurtër, afatmesëm dhe afatgjatë për Magazinën e Pesticideve dhe Fabrikën e Plasmasës, ndërkohë që asnjë studim apo plan veprimi nuk është ndërmarrë në lidhje me spitalin e Lushnjes.

Duke patur parasysh rreziqet që vatrat e nxehta mjedisore paraqesin për mjedisin dhe shëndetin e njeriut, nevojitet që të merren masa për pastrimin dhe rehabilitimin e tyre.

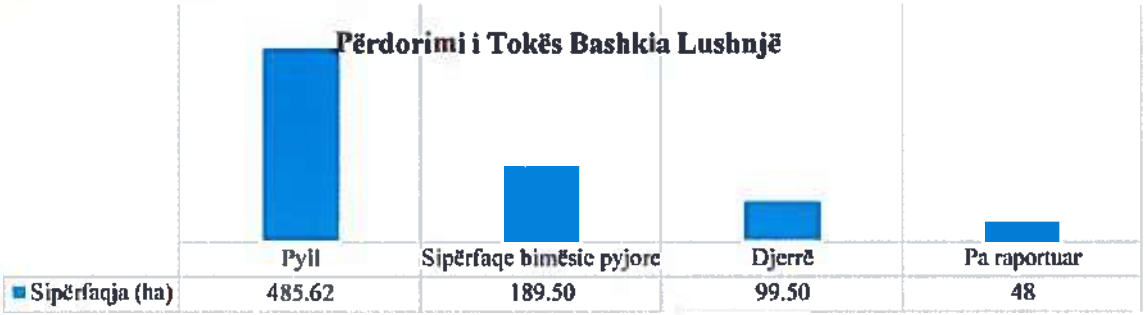
1.4.3 Peizazhi

- **Pyjet dhe Kullotat**

Në vitin 206, fondi pyjor dhe kullosor kaloi në pronësi të Bashkisë Elbasan, me përjashtim të sipërfaqes së fondit pyjor e kullosor që është pjesë e territorit të zonave të mbrojtura (VKM nr. 433, datë 8/6/2016 "Për transferimin e pyjeve dhe kullotave në pronësi të Bashkisë").

Sot, Bashkia Lushnje ka në pronësi të saj 485.62ha sipërfaqe pyjore, 99.50ha tokë djerr dhe 198.50ha sipërfaqe me bimë pyjore. Sipërfaqe të konsiderueshmë zënë tokat improduktive dhe ato djerr, përkatësisht 5,094.48ha dhe 139,46ha.

Figura 60. Fondi pyjor sipas llojit

Burimi: Drejtoria Rajonale e Shërbimit Pyjor, Lushnje, Përpunoi Co-PLAN, 2016.

Sipas të dhënave për shpërndarjen e sipërfaqeve pyjore dhe kullosore në territorin e NJA-ve të Bashkisë Lushnje, dallohet qartë që NJA-të me sipërfaqe më të madhë të fondit pyjor janë Karbunara e cila ka një sipërfaqe prej 153.57 ha dhe Golem me 96ha e ndjekur nga NJA-të Hysgjokaj, Ballagat dhe Allkaj. Duke analizuar me kujdes të dhënat vihet re që zona djerrë me sipërfaqën më të madhe ndodhet në NJA-të Karbunarë dhe Ballagat (51.5 dhe 48 ha).

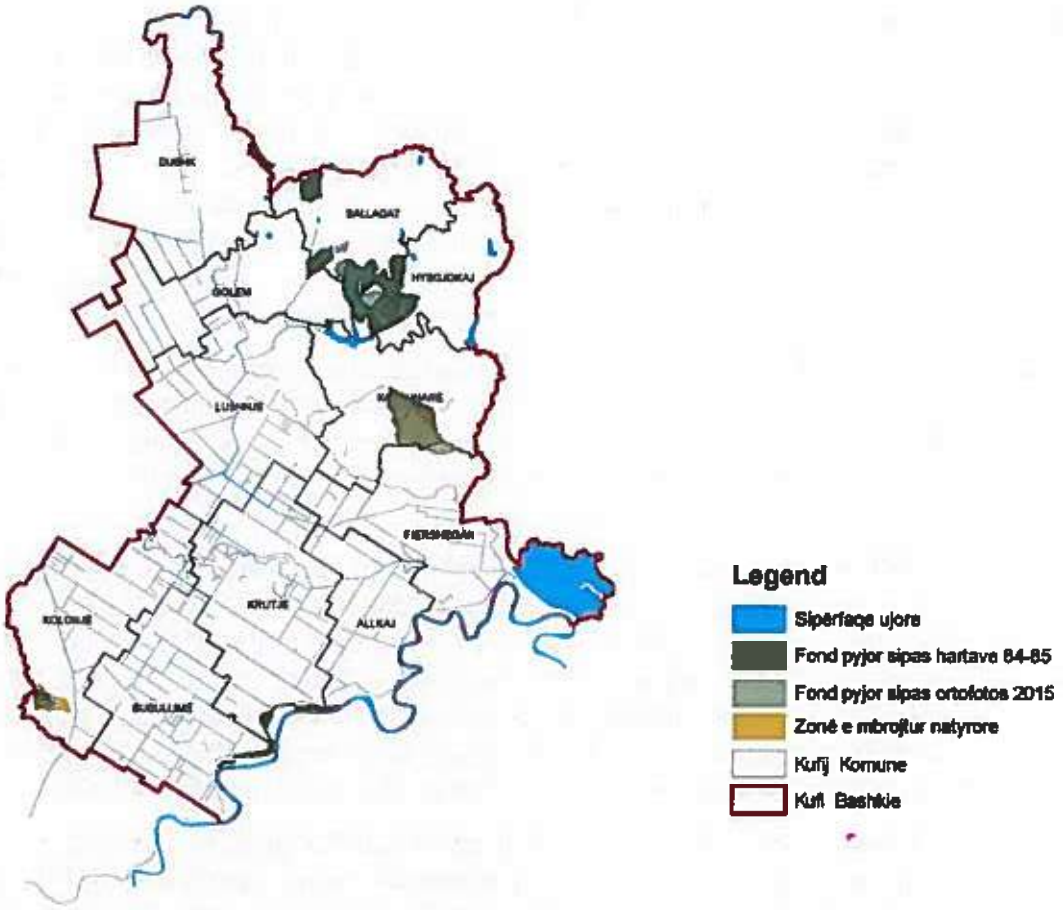
Tabela 24. Shpërndarja e fondit pyjor e kullosor sipas NJA-ve në Bashkinë Lushnje

Nr.	Ekonomia pyjore/Kullosore	Kategoria e përdorimit	Sipërfaqja (ha)	Totali
Nja ALLKAJ				
1	Argjinatura Seman	pyll	70	70
Nja KARBUNARË				
2	Balaj Mollas	pyll	153.57	346.07
		sipërfaqe bimësi pyjore	141	
		djerrë	51.5	
Nja FIRSHEGAN				
3	Balaj Mollas	pyll	11	11
Nja HYSGJOKAJ				
4	Gramitur Hysgjokaj	pyll	78.3	78.3
Nja BALLAGAT				
5	Gramitur Hysgjokaj	pyll	76.75	173.25
		sipërfaqe bimësi pyjore	48.5	
		djerrë	48	
Nja GOLEM				
6	Gramitur Hysgjokaj	pyll	96	144
		paraportuar	48	
TOTALI			822.62	

Burimi: Bashkia Lushnje

Siç vihet re në tabelën e mësipërme, sipërfaqja më e madhe e fondit pyjor është shpërndarë në NJA-të Karbunarë dhe Golem. Nga krahasimi në hartë i fondit pyjor të dokumentuar në hartat e 1984-1985 me ortofoton e vitit 2015 (*nga Google Imagery*) vërehet një tkurrje e konsiderueshme e sipërfaqeve pyjore në territorin e Bashkisë, rreth 34.3%, kryesisht në zonat ku është përqëndruar aktiviteti njerëzor.

Figura 61. Harta e fondit pyjor

Burimi: Drejtoria Rajonale e Shërbimit Pyjor, Lushnje, Përpunoi Co-PLAN, 2016

Ndonëse analiza është kryer në GIS, vlen të merret parasysh ekzistenca e një marzhi të vogël gabimi pasi hartat e vjetra janë të një teknologjie të vjetër, lexueshmëria e legjendës dhe simbolikës është e vështirë si dhe mbivendosja/përshtatja me ortofoton e 2015, gjithashtu ka një marzh gabimi si pasojë e ndryshimeve në territor. Vizitat e vazhdueshme në terren dhe konsultat mes specialistëve të pyjores dhe banorëve/pronarëve mund ta zgjidhin këtë ngërç dhe të saktësojnë informacionin/analizën e mëtejshme.

Më poshtë paraqitet një përshkrim i shkurtër i gjendjes së pyjeve në disa NjA të Bashkisë Lushnje:

Njësia Administrative Kolonjë: Parcela e objektit Ardenicë, e mbjellë me pemë të llojit pishë mesdhetare dhe lis "*Dushkajat e Manastirit, Lushnje*" shfaqet në gjendje të mire dhe e parrezikuar nga aktiviteti natyror e njerëzor. Me sipërfaqe prej 10ha, ky pyll është shpallur Monument Natyre me VKM, nr. 676 të datës 20/12/2002 "Për shpalljen zonë e mbrojtur e monumenteve të natyrës shqiptare"

Njësia Administrative Allkaj: Plepi, shkurret dhe ferrat janë llojet e bimëve të cilat i përkasin sipërfaqeve pyjore të njësisë administrative Allkaj. Pjesa tjetër shfaqet e tjetërsuar ne foragjere (jonxhë).

Njësia Administrative Fiershegan: Në territorin e kësaj njësie administrative, fondin pyjor e dominojnë të mbjellat me pishë mesdhetare. Gjendja e saj ekzistuese është e mirë. Ndonëse në këtë parcelë janë ndërtuar dy antena telekomunikacioni.

Njësia Administrative Karbunarë: Lisi, pisha mesdhetare, pisha e butë, dafina dhe bimësia pyjore si ferra, muzhdakëra, gjineshtëra, ferra etj, janë llojet të cilat gjenden në fondin pyjor të kësaj njësie. Aktualisht pylli është në gjendje të mire me përjashtim të disa raste sporadike ku tjetërsimi vjen nga kultura bujqësore (serat) si në rastin konkret tek "*Rezervuari i Kasharajt*" ku sipërfaqja me pishë të butë është fragmentuar si pasojë e transformimint në aktivitet bujqësor (sera). Sipërfaqe të tjera të tjetërsuara si pasojë e degradimeve dhe kullotjes së jashtëligjshme janë sipërfaqet e mbjella me define, të cilat tashmë janë veçse sipërfaqe me bimësi pyjore ferra dhe fierishte. Tek "*Perroi i Derrit*" shfaqen pemë të reja lisi të cilat janë në gjendje pjesërisht të mire, pasi në këtë parcelë ka copëzom/fragmentim të sipërfaqes pyjore nga aktiviteti bujqësor.

Njësia Administrative Hyzgjokaj*:* Pisha mesdhetare, dafina dhe bimësia pyjore si ferra, muzhdakëra, etj. janë llojet të cilat gjenden në fondin pyjor të kësaj njësie. Sipërfaqet e mbjella me pishë mesdhetare aktualisht shfaqen si sipërfaqe me bimësi pyjore për shkak të zjarreve të rëna gjatë viteve të fundit, zënia dhe tjetërsimi i paligjshëm i fondit pyjor dhe nga mbjellja e ullinjve dhe kulturave të tjera bujqësore.

Njësia Administrative Ballagat: *Në* Fondin pyjor të kësaj njësie dallohen pisha mesdhetare, pisha e butë, bimësia pyjore dhe sipërfaqet djerrë. Pisha mesdhetare dhe ajo e butë aktualisht janë në gjendje të mirë, ndonëse territori ku ato shtrihen shfaqet i fragmentuar si pasojë e tjetërsimit të fondit pyjor në sipërfaqe bujqësore dhe mbjellje të drurëve frutor (ullinj). "*Teqa e Matjanit*" dhe "*Mali i Dardhës*" shfaqin më së miri këtë tjetërsim. Në këtë sipërfaqe janë mbjellë ullinj. Ndërkohë, po në këtë sipërfaqe pyjore ka edhe sipërfaqe me bimësi pyjore të tjetërsuara në pishë të butë dhe mesdhetare (viti 2008), ku aktualisht shfaqen në gjendje të mirë dhe vazhdon rritja normalisht.

Njësia Administrative Golem*: Në* Fondin pyjor të kësaj njësie dallohet pisha mesdhetare, e cila në pjesën më të madhe shfaqet në gjendje të mirë, duke përjashtuar rastin e sipërfaqes prej 13ha të mbjellë po me pishë mesdhetare, e cila nuk ekziston më pasojë e djegies nga zjarri. Kjo sipërfaqe tashmë shfaqet si sipërfaqe e tjetërsuar në bimë pyjore si ferra, gjineshtër, murriskë dhe disa raste sporadike ku tjetërsimi vjen nga kultura bujqësore (jonxhë).

Njësia Administrative Dushk: Me një sipërfaqe prej 16ha, fondi pyjor i kësaj njësie përbëhet nga dafinë dhe blin, të cilët shfaqen në gjendje të mire, ndonëse fragmentimi/ndërhyrjet e viteve 1993-1998 kanë lënë gjurmën e tyre në territor.

Problematikat kryesore të fondit pyjor

Problematikat e përgjithshme që hasën pothuajsë në të gjithë territorin e Bashkisë janë si më poshtë:

- **Mungesa e invetarizimit periodik të fondit pyjor e kullosor:** të dhënat rreth sipërfaqeve pyjore e kullosore në vendin tonë dhe në Bashkinë Lushnje bazohen në inventarin e fundit të këtij fondi i cili i përket viteve 1984-1985. Që nga regjistrimi i fundit, nuk ka patur përpjekje të reja për një inventar të përditësuar edhe pse me ligj parashikohet inventarizimi çdo dhjetëvjeçar. Si rrjedhojë, në vendin tonë dhe në Bashkinë Lushnje, të dhënat e inventarëve shpesh janë kontradiktore.
- **Humbje të sipërfaqes pyjore:** Një ndër problematikat kryesore të pyjeve në Bashki është humbja e sipërfaqes pyjore në dy dhjetëvjeçarët e fundit. Nga inventarizimi i fundit i pyjeve

në vitin 1984-85 deri në vitin 2015, Bashkia Lushnje ka humbur ose tjetërsuar një sipërfaqe të konsiderueshme të fondit pyjor, rreth 160 ha sipas analizës së realizuar ne GIS.

- **Prerja e pyjeve:** Në territorin e Bashkisë janë vërejtur prerje të vazhdueshme të pyjeve për lëndë djegëse. Aktualisht prerja e pyjeve është e ndaluar (Moratoriumi 10 vjeçar i pyjeve), ndaj zbatimi i moratoriumit është jetik për mbarështimin e pyjeve.
- **Djegia e pyjeve:** Ashtu si në të gjithë vendin, edhe në Bashkinë Lushnje janë vënë re raste të djegies së pyjeve. Kryesisht djegiet janë të qëllimshmë për hapjen e tokave të reja bujqësore.
- **Tjetersimi i sipërfaqeve të fondit pyjor:** Tjetërsimi i fondit pyjor në kullotë është një fenomen i cili praktikohet gjërësisht në vend, në rastet më të shumta ndodh fenomeni i zjarr-vënies e, më pas, kthimi në kullotë për bagëtinë.

Përfundime dhe rekomandime

Fondi Pyjor në Bashkinë Lushnje karakterizohet nga mbjellje artificiale pishe me përjashtim të lisit në Ardenicë, Balaj/Mollas si dhe cungishteve të rritura natyrshëm në sipërfaqen e fondit pyjor. Ndonëse sipërfaqja pyjore e Bashkisë Lushnje është relativisht e vogël, ajo shfaqet në gjendje të mirë në pjesën më të madhe të saj duke vepruar si një filter i padukshëm për këtë territor. Për të ruajtur dhe përforcuar shëndetin afatgjatë të fondit pyjor, pyjet duhet të ruhen nga zjarrëvëniet e qëllimshme, si dhe duhet përforcuar koordinimi mes drejtorive përgjegjegjëse për parandalim dhe ndëshkimin e shkelësve dhe tjetërsimeve të paligjshme të fondit pyjor. Gjithashtu, duhet një bashkërendim i mirë dhe gjithëpërfshirës mes institucioneve vendim-marrëse dhe organizative për administrimin dhe kontrollin e territorit ku shtrihet fondi pyjor.

Mirëadministrimi i Pyjeve dhe Kullotave nga Bashkia Lushnje, sigurimi në realizimin e reformës së decentralizimit të kompetencave në administrimin e pyjeve dhe kullotave publike dhe dixhitalizimi i hartave të fondit pyjor nën administrim mbeten pikënisjet drejt suksesit për përmirësimin e gjendjes aktuale. Njësitë Administrative, nëpërmjet planeve të manaxhimit të pyjeve dhe kullotave mund t'i ofrojnë banorëve të tyre mundësi punësimi në periudha kur ka aktivitete të punimeve pyjore. Nja-të, nëpërmjet mbjelljes dhe rimbjelljes së drunjëve të lartë mund të përfitojnë më shumë të ardhura, mbështetje financiare në realizimin e projekteve, si dhe të ardhura të vazhdueshme e të sigurta nga shitja e kapaciteteve të lira të karbonit.

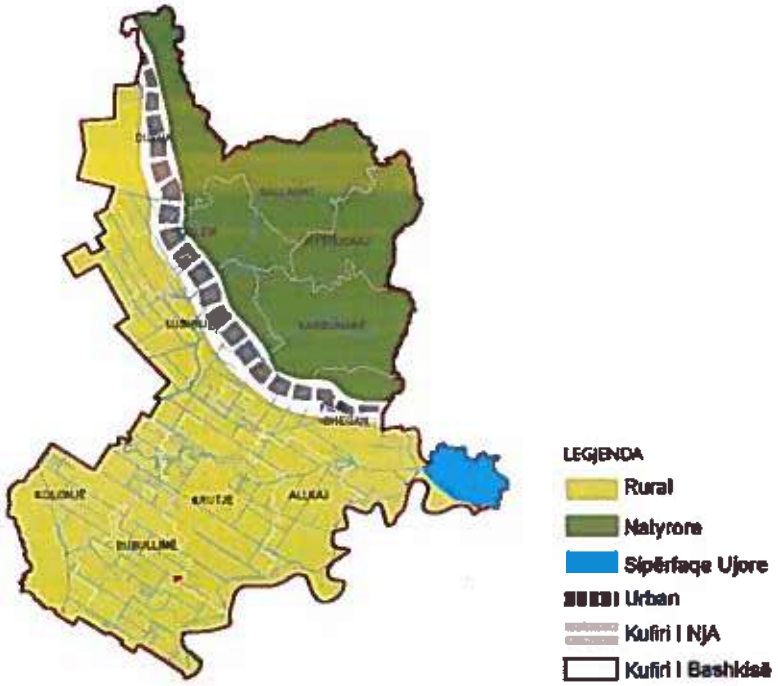
Për ruajtjen dhe mbarështimin e fondit pyjor e kullosor në territorin e Bashkisë së Lushnjes rekomandohet të merren një sërë masash, disa prej të cilave mund të jenë:

- Hartimi i një *Plani Veprimi për rehabilitimitimin e sipërfaqeve të djegura/degraduara* që nuk kanë mundësi të ripërtëriten në mënyrë natyrale dhe mbjelljen e tyre me pemë të cilat kanë qënë autoktone
- Marrjen e *masave paraprake për parandalimin e fenomeneve të zjarreve*, si: ndërgjegjësimin e komunitetit, ndërtimin e brezave mbrojtës, vënien para përgjegjësisë të të gjithë kundërvajtësve që shkaktojnë zjarret, shtrirjen e një sistemi lajmërimi zjarri (rol të rëndësishëm luajnë barinjt e zonës)
- *Mbajtjen nënkontroll të sëmundjeve dhe të dëmtuesve*, ku shkalla e prekjes është më e madhe se kufijtë kritikë të lejueshëm. Rëndësi të veçantë duhet t'i kushtohet zonave me shtrirje të mëdha bimësie dhe ruajtjes së bimëve shmëvjeçare.

- **Peizazhi**

Peizazhi është gjithçka që duket në territor mbi sipërfaqen e tokës dhe mund të studiohet në drejtimin estetik dhe dejtimin funksional që lidhet me shërbimet e ekosistemit. Të dyja këto drejtime janë të lidhura ngushtë me njëra-tjerën dhe në fakt, aspekti funksional ndikon atë estetik. Në territorin e Bashkisë Lushnje peizazhi ndahet në pesë fasha (tipologji) kryesore: ***urbane, industriale, rurale, natyrore*** dhe ***ujore.***

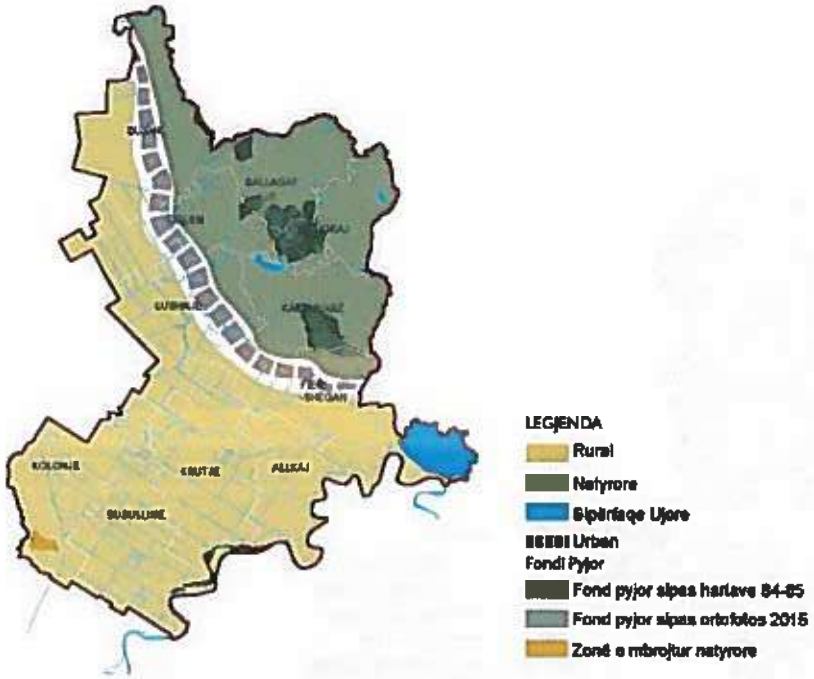
Figura 62. Harta e tipologjive të Peizazhit (Fashat)

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016.

Krijimi i fashave peizazhistike në territorin e Bashkisë lidhet ngushtë me formacionet territoriale, hidrogjeologjinë dhe hidrografinë, si dhe pjerrësitë e terrenit. Megjithëse këta komponentë kanë tipologji të ndryshme nga njeri-tjetri dhe gjenden në zona të ndryshme të territorit, parë në shkallë peizazhi ata përbëjnë një të vetëm, duke ofruar shumëllojshmëri peizazhistike brenda kufirit bashkiak.

Figura 63. Harta e tipologjive të peizazhit dhe fondi pyjor

Burimi: Drejtoria Rajonale e Shërbimit Pyjor Lushnje, Përpunoi Co-PLAN, 2016

Në këtë larmishmëri peizazhistike dallohet ***fasha natyrore,*** e cila është edhe fasha më e ndërlikuar në matricën peizazhistike. Kjo fashë karakterizohet nga sipërfaqe pyjore, fusha të hapura, korridore të gjelbëra apo ujore, zona tampon, zona ripariane, zemra e habitatit, ngastra, si dhe mozaikë. Po në këtë fashë përfshihet edhe sipërfaqja më e madhe e fondit pyjor dhe zonat e mbrojtura natyrore brenda territorit të Bashkisë. Gjithashtu lehtësisht e dallueshme është edhe ***fasha rurale*** e cila karakterizohet nga toka bujqësore, toka të hapura të pozicionuara në mënyrë "informale", grupime pemësh/shkurresh, pemë të mbjella në rresht (vijë tampon) të cilat herë duken të mbjella nga njeriu e herë vetvetiu nga natyra, trupa ujorë (lumenj, kanale, rezervuare, etj.)

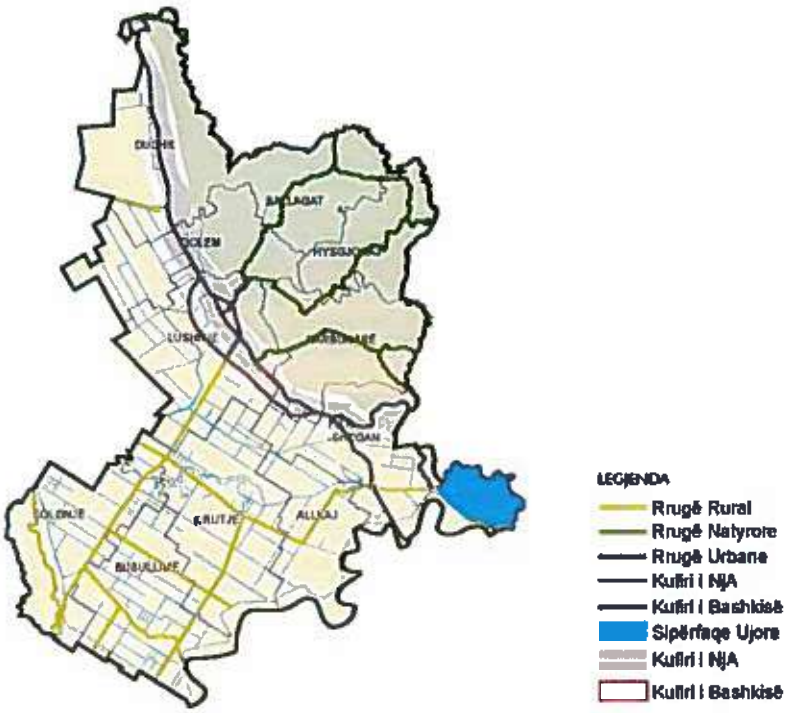
Ndonëse një fashë komplekse dhe me diversitet të larmishëm biologjik, për shkak të zhvillimit njerëzor në tërësi dhe bujqësor në veçanti, fasha natyrore shfaqet e fragmentuar në tërësinë e vet.

Tipologji tjetër peizazh-krijuese në Bashkinë Lushnje është ***fasha/njolla urbane*** ku peizazhi shpaloset në zona banimi dhe shërbimesh me një karakter ***formal***. Këtu, peizazhi karakterizohet nga pemë të mbjella afër njëra-tjetrës përgjatë akseve rrugore, pemë apo grupime pemësh zbukuruese, parqe si dhe zona tampon.

Peizazhi industrial shfaqet i pa ndashëm nga fasha urbane, me përjashtim të pjesës qëndrore të territorit, specifikisht në Njësinë Administrative Lushnje(Sipërfaqe të vogla ish-industriale). Ky peizazh ka po ashtu karakter ***"formal"***, ndonëse bimësia është më e rallë. Po ashtu, në krasitjen e paraqitjen e tyre i përkushtohet rëndësi dekorimit, më tepër se sa funksionit dhe shërbimit mjedisor. Si në rastin e pemëve në peizazhin urban, edhe këtu ato preferohen të jenë vendase dhe me kurorë të gjerë për të hijëzuar hapësira parkimi, apo publike.

Fasha e fundit është ajo e ***sipërfaqeve ujore***, e cila karakterizohet nga të gjithë trupat ujorë sipërfaqësorë, duke përfshirë lumenjtë, rezervuaret, kanalet vaditëse, shatërvanet dhe zonat ujëmbajtëse sezonale. Peizazhi ujor dominohet nga lumi Seman, Shkumbin e degët e tyre dhe rezervuarët në të gjithë territorin e Bashkisë.

Figura 64. Harta peizazhistike dhe rrugët

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016.

Ndonëse pjesë kryesore dhe e pandashme e peizazhit urban, ***rrugët*** ashtu si edhe sipërfaqet ujore, shtrihen në mbarë territorin e Bashkisë, duke krijuar "çarje" të tipologjive peizazhistike. Nga ana tjetër, ato krijojne edhe lidhje fizike e pamore mes tipologjive peizazhistike. Këto rrugë u përkasin kategorive të ndryshme nga madhësia, po ashtu edhe funksioni, por elementi i përbashkët dhe i pa ndryshuar mbetet peizazhi. Në hartën e peizazhit, rrugët shfaqen si "kanale" lidhëse pa trashësi të përcaktuar, apo kategorizim funksional. Pra, në vend të funksionit e lidhjes që ato krijojnë mes zonave, në analizën peizazhistike, ato karakterizohen vetëm nëpermjet imazhit që secila përcjell në fashën peizazhistike ku kalon.

Elementet përbërëse të peizazhit

Elementët e peizazhit natyror: Identifikimi i elementeve peizazhistike në fashën natyrore të territorit të Bashkisë Lushnje, ku pjesë e pandashme janë edhe sipërfaqet e Fondit Pyjor dhe të Zonave të Mbrojtura Natyrore, merr rëndësi të veçantë, pasi identifikimi dhe leximi i këtyre elementeve ndikon drejtpërsëdrejti në të kuptuarin e biodiversitetit lokal, potencialin e ekoturizmit si dhe gjendjen e fondit pyjor, përfshirë mbrojtjen e tij e të fashës natyrore në tërësi nga rreziqet natyrore dhe njerëzore. Elemente të peizazhit natyror që gjenden në territorin e Bashkisë Lushnje, si ***zonat ripariane, korridoret, kopshtet ujëmbajtëse*** etj., luajnë një rol të rëndësishëm edhe në krijimin e mikroklimës në zonat ku ato shtrihen. Zonat *ripariane,* të cilat natyrshëm shtrihen përgjatë trupave ujore si lumenj, përrenj, kanale dhe rezervuare parandalojnë erozionin ujor, krijojnë strehë dhe ofrojnë ushqim për gjallesat e ndryshme ujore e tokësore që frekuentojnë këtë mjedis, krijojnë mikroklimë të vetën, ofrojnë habitatin e nevojshëm për mbarështimin e këtyre specieve dhe mbrojnë burimet ujore nga derdhja e nutrientëve (ushqyesve me tepricë), që rezultojnë nga përdorimi i plehrave kimike dhe pesticideve në tokë bujqësore.

Figura 65. Zonë ripariane e zhveshur nga bimësia autoktone si pasojë e zhvillimit të bujqësisë.

Burimi: Google Imagery, 2016

Rripat e gjelbër, korridoret dhe korridoret lidhës[208] marrin një rol po aq të rëndësishëm sa edhe zonat ripariane, pasi ato luajnë rolin e venave në peizazh duke lidhur parcelat, ngastrat, sipërfaqet ujore, apo matricat peizazhistike me njëra-tjetrën. Ato ofrojnë edhe vendkalime për specie të ndryshme, mbrojnë biodiversitetin lokal si dhe krijojnë barrierë natyrore për erën. Në territorin e Bashkisë Lushnje rripat e gjelbër, parcelat e lidhura dhe ato të ndara mbizotërojnë në peizazhin natyror. Ato ndahen në dy kategori; natyrore dhe ato të mbjella nga fermerët me bimë si robiNja (Robinia Pseudoacacia), rrapi (Platanus), shelgë (Salix) dhe plepi i bardhë (Populus Alba), të cilët në pjesën më të madhe shtrihen përgjatë tokave bujqësore si elemente ndarës pronësie por edhe si pasojë e kushteve të krijuara për rritjen dhe zhvillimin natyror të këtyre bimëve në këto rripa të gjelbër dhe koridore.

Figura 66. Rrip i gjelbër me bimësi të ulët përgjatë një kanali vaditës

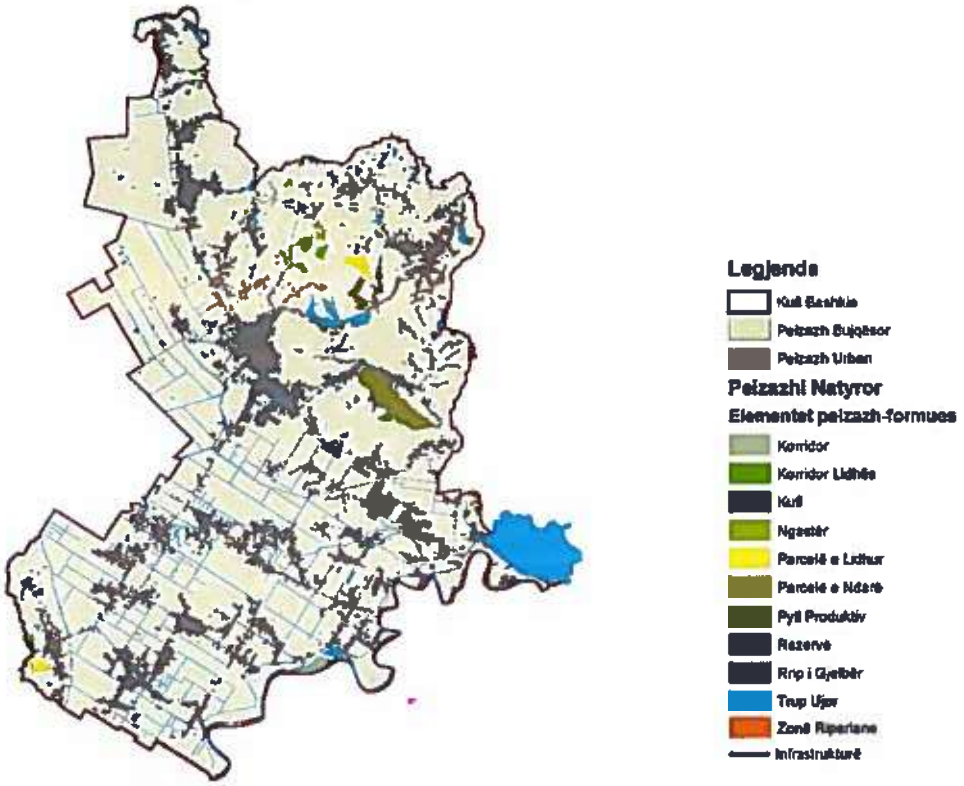

Burimi: Google Imagery, 2016

Korridorët, krahas rëndësisë peizazhistike që mbratin, karakterizohen nga shërbime të shumta ekologjike në përgjithësi të përherëshme si strehimi, ushqimi e vendet e riprodhimit për jetën e egër, por edhe ato të përkohëshme si vendkalimet dhe ushqimi sezonal, ndërsa korridoret lidhës të cilët janë në shkallë më të vogël ofrojnë shërbime ekologjike të përkohëshme ku shërbimi kryesor

mbetet kalimi i jetës së egër nga një pikë në tjetrën. Korridoret (të mëdhenj dhe të vegjël, lidhës) shfaqen të copëzuar herë-herë në formë parcele apo ngastre.

Figura 67. Harta e Elementeve Peizazhistike

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016.

Elementët e Peizazhit Urban dhe Industrial: karakterizohet nga pemë të mbjella afër njëra-tjetrës përgjatë akseve rrugore ku llojet e tyre shfaqen të ndryshueshme sipas rrugës. Zgavrat ku këto pemë qëndrojnë gjithashtu të ndryshueshme nga një rrugë në tjetrën, disa janë me bordura të ngritura e disa pa bordura. Ndërkohë, pjesa më e madhe e përmasave të zgavrave të pemëve janë relativisht të vogla në raport me pemën. Grupime pemësh dekoruese apo në formë "ishulli" gjenden vetëm brenda hapësirave park apo lulishte dhe qëllimi është estetik e jo sipas funksionit dhe shërbimit mjedisor pasi "katet" e ndryshme të bimësisë mungojnë. Elementet urbane dhe industriale të forta/mbizotëruese apo edhe të padëshiruara shfaqen herë-herë në zona të ndryshme të qytetit. Zona tampon apo brezat e gjelbër pengues të erës dhe imazheve urbane apo industriale të padëshiruar ndodh në mënyrë spontane e të paplanifikuar. Pjesa më e madhe e sipërfaqeve parkim shfaqet e ekspozuar ndaj diellit pasi bimë gjethore për hijëzimin e këtyre hapësirave mungojnë. Gardhet e muret ndarës të pronave në disa zona janë mbi 2 metra të lartë dhe estetikisht "ngushtojnë" hapësirën e përbashkët si dhe ndjesia që ngjallin është ajo e mungesës së sigurisë.

Elementët e peizazhit ujor në tërësi dhe në veçanti ai lumor shfaqet i "fshehur" nga peizazhi urban. Bimësia "ripariane" mungon në pjesën më të madhe ndërkohë në pjesën tjetër përbëhet nga bimë të llojit bar dhe shkurre të ulëta. Ndërkohë, kur trupi ujor përshkon fashën rurale dhe natyrore sërish humb një pjesë të konsiderueshme të zonës së tij ripariane si pasojë e tjetërsimit në tokë bujqësore dhe fenomenit gjeologjik të përshpejtuar si pasojë e prerjes së bimësisë në këto zona. Pra peizazhi ujor shfaqet si lidhës mes peizazhit rural dhe atij natyror.

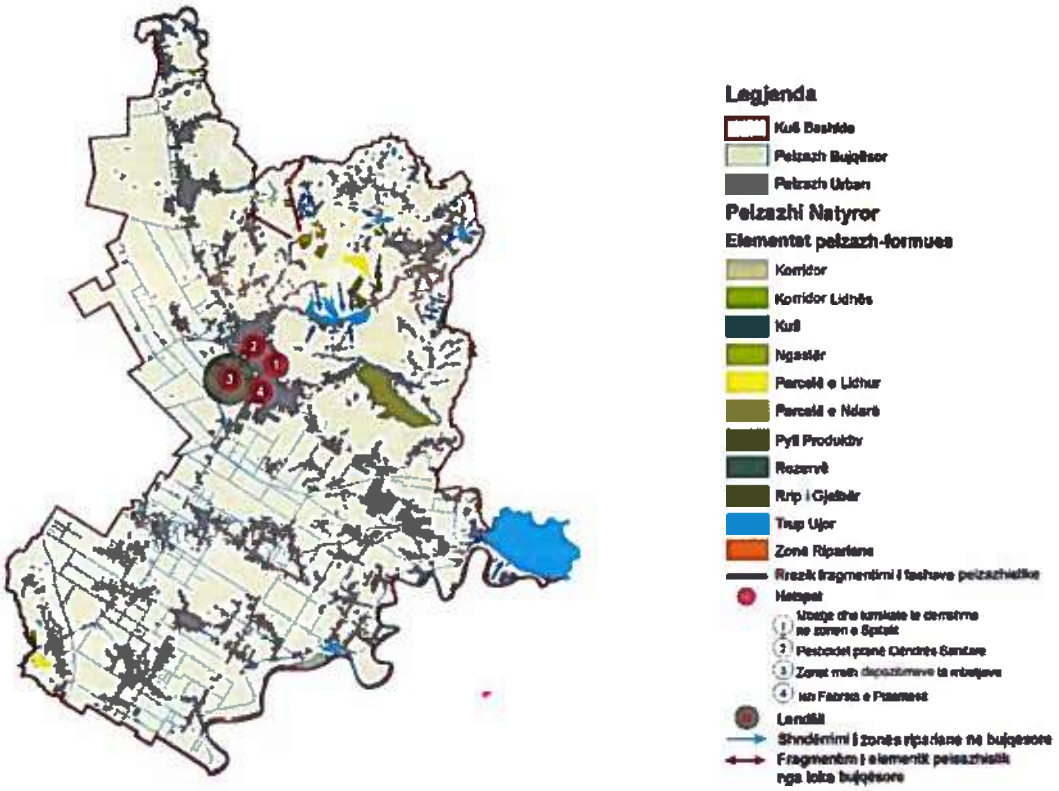
Rreziku ndaj elementëve peizazhistik

Peizazhi në territorin e Bashkisë Lushnje paraqitet i ndryshëm, në varësi të territorit dhe zonave ku mbizotëron aktiviteti njerëzor. Problematikat kryesore që has peisazhi në territorin e bashkisë kanë të bëjnë kryesisht me fragmentimin/copëzimin e peizazhit natyror, dhe mos-futjen e elementëve të peizazhit natyror në zonat urbane dhe në zonat me aktivitet industrial. Krahas problemeve në shkallë të madhe, vlen për t'u theksuar prania e problemeve me peisazhin urban e atë industrial, të cilët deri më tani nuk kanë gjetur një rrugë të përbashkët ndërthurjeje me atë natyror. Në qytet mbetet problem krijimi i një peizazhi të mirëfilltë urban, duke përfshirë të gjithë elementët e gjelbërimit, arkitektonikës, kopshteve, monumenteve kulturor dhe historike, të cilët së bashku do të krijonin një peizazh të ndërthurur dhe të pëlqyeshëm për qytetarët. Shpesh, praktikat e mira të peizazhit nuk ndiqen, apo përcaktohen si dytësore. Këto praktika janë spontane, ku zonat urbane dhe industriale kanë përdorur elementë të peizazhit në mënyrë rastësore, apo duke patur një orientim të lehtë mbi çështjen e dizajnit të peizazhit. Kryesisht, rrugët dhe sheshet kanë qënë pjesë e futjes së dizajnit të peizazhit, me mbjellje pemësh në formë lineare, duke ndjekur liNja strikte, në rastet më të shpeshta, duke ndjekur konturet e infrastrukturës. Kjo është një mënyrë sigurisht jo universale në rregullimin dhe krijimin e peizazhit apo përdorimit të elementëve të tij në funksion të dekorit urban e më gjerë. Studimi i peizazhit në tërësi dhe elementëve të tij kërkon studime të thelluara duke analizuar të gjithë përbërësit e tij (planifikimi, arkitektuonika, historia, kultura, kultura bujqësore, natyra, bimësia lokale, e deri tek përbërësit më elementar si ndryshimi i ngjyrës së peméve përgjatë sitinëve të vitit) dhe gjetjen e rrugëve të përbashkëta për ndërthurjen e pikave që mund të ndërthuren me njera-tjetrën për të krijuar një peizazh të pëlqyeshëm dhe funksional. Ndër rreziqet kryesore ndaj elementëve peizazhistike në territorin e Bashkisë Lushnje përmendim:

- Zhvillimi dhe zgjerimi i tokave bujqësore në tëresi të territorit dhe sidomos përgjatë trupave ujorë ka ngushtuar, copëzuar dhe zhveshur në mënyrë të theksuar zonat ripariane nga bimësia si në burime *Lentike* (liqenet dhe pellgjet) dhe *Lotike* (afër ujërave rrjedhëse, si lumenjtë dhe përrenjtë). Lumi Seman shfaq dukshëm këtë fenomen. Bimësia lokale në to karakterizohet me bimësi si kallami, robiNja (Robinia Pseudoacacia), rrapi (Platanus), shelgu (Salix), plepi i bardhë (Populus Alba) dhe shkurrja autoktone. Në sipërfaqet ku ka mbijetuar zona ripariane, shtresat përbërëse të saj si ajo e sipërme, e mesme dhe e mbulimit të tendës, rrallë gjenden të pandikuara nga aktiviteti njerëzor. Herë ka humbje të shtresës së mbulimit të terrenit në zonën e sipërme të tokës, e cila kryen filtrimin e ndotësve dhe të sedimenteve të derdhjeve sipërfaqsore dhe herë të shtresës së mesme të tendës në zonën bregore ku gjenden shkurret e larta dhe pemët të cilat nëpërmjet rrënjëve stabilizojnë anët e përroit. Si pasojë, nga një anë aktiviteti bujqësor ka dëmtuar zonën ripariane e, nga ana tjetër, erozioni lumor ka përparuar në dëm të tokave bujqësore duke gërryer brigjet, marrë tokë, shkaktuar përmbytje dhe shkarkuar sedimentet ujore mbi tokë.
- Përbërësit peizazh-formues si ai ***urban, industrial, rural, natyror*** dhe ***ujor*** të analizuar më sipër shfaqen në zona të ndryshme të territorit. Por, problematika mbetet e njëjtë si pasojë e ndërveprimit mes tyre. Në këtë kontekst vërehet një mospërputhje e elementëve peizazhistike në territorin e Bashkisë, duke mos u përdorur elementët peizazhistik në funksion të përmirësimit të tij.
- Fragmentimi i zonave natyrorë ka cënuar peizazhin natyror, duke e cunguar dhe ndaluar vijushmërinë natyrore. Kjo shfaq probleme krahas fragmentimit të habitateve dhe fragmentit pamor.

- Zonat e ndotura (hot-spot) të cilat janë të pranishme në territorin e bashkisë luajnë një rol të rëndësishmë në përkeqësimin e cilësisë peizazhistike të territorit.

Figura 68. Harta e rrezikut ndaj elementeve peizazhistike

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

Në hartën e rrezikut ndaj elementeve peizazhistike paraqiten të gjithë elementet e peizazhit të pranishme në territorin e Bashkisë Lushnje. Gjithashtu, në të njëjtën hartë paraqiten edhe rreziqet ndaj peizazhit në territor. Në hatë shikohet qartë zvogëlimi i zonës natyrore dhe fragmentimi i saj nga zhvillimi urban, industrial e bujqësor. Një element tjetër i rëndësishëm në këtë hartë janë edhe vatrat e nxehta mjedisore të cilat kanë ndikim negativ në zhvillimin e peizharit.

<u>Përfundime dhe rekomandime</u>

Territori i Bashkisë së Lushnjes rezulton të ketë një larmishmëri peizazhistike, natyrore, ubrane, rurale, ujore, etj., duke u përkthyer kjo në një potencial të pashfrytëzuar për zhvillimin e turizmit. Larmishmëria e peizazhit është kushtëzuar nga territori dhe përdorimi i tokës. Kryesisht në pjesën e NJA-VE Ballagat, Hysgjokaj dhe Karbunarë mbizotëron peizazhi natyror, ndërsa në pjesë rreth qytetit të Lushnjes dhe NJA-ve Allkaj, Krutje, Kolonjë, Budullime dhe Dushk mbizotëron peizazhi me tipologji rurale e bujqësore. Qyteti i Lushnjes është zona kryesore që formon tipologjinë urbane dhe industriale të peizazhit.

Në territorin e Bashkisë mbetet problematik fragmentimi i peizazhit natyror, i cili është dëmtuar nga zhvillimi urban, industrial e kryesisht ai bujqësor. Zonat e ndotura, kryesisht nga aktiviteti industrial dhe nga mbetjet urbane ndikojnë në përkeqësimin e peizhazhit dhe natyrës në përgjithësi.

Ndërthurja e tipologjive të ndryshme të peizazhit në territor haset me vështirësi të mëdha, pasi gjatë zhvillimeve të ndryshme në territor nuk janë marrë parasysh elementët peizazhistikë dhe rëndësia e tyre. Kjo vazhdon të jetë një pengesë për përmirësimin e peizhazhit.

Me qëllim përmirësimin e peizhazhit dhe ndërthurjen e tipologjive të tij, duke përmirësuar aspektin pamor dhe ruajtur funksionalitetin, nevojitet të merren masa të cilat lidhen me: i) futjen e përbërësve natyrorë në brëndësi të zonave urbane dhe industriale, ii) mbjedhjen e pemëve të larta për të fshehur objektet industriale të padëshirueshme nga pikpamja vizuale/pamore, iii) ruajtjen dhe mbrojtjen e të gjithave tipologjive të peizhazhit në territorin e Bashkisë, iv) krijimin e zonave ripariane dhe korridoreve përgjatë tokave bujqësore dhe v) gjatë hartimit dhe zbatimit të planeve sektoriale, rekomandohet futja e elementit peizazhistik.

- Zonat e mbrojtura dhe monumentet e natyrës

Zonat e mbrojtura përfaqësojnë territore tokësore, ujore, detare e bregdetare të caktuara për mbrojtjen e diversitetit biologjik, të pasurive natyrore dhe kulturore, bashkëshoqëruese të cilat manaxhohen në rrugë ligjore dhe nëpërmjet metodave shkencore bashkëkohore[209].

Zonat e mbrojtura natyrore dhe turistike në vendin tonë janë konsideruar si pjesë tokësore dhe ujore të mbrojtura për shkak të shumëllojshmërisë biologjike të pasurive natyrore dhe kulturore që ofrojnë. Këto zona mbrohen me ligj[210] dhe zënë rreth 16%[211] të territorit të vendit.

Një territor i caktuar duhet të plotësojë të paktën një nga këto kritere:[212] i) të ketë diversitet të lartë të llojeve dhe/ose të habitateve, ii) të ketë dendësi të ulët të llojeve dhe/ose habitateve, iii) të ketë përfaqësueshmëri, iv) të ketë minimumin kritik të madhësisë së ekosistemit, v) të ketë natyralitet, trashëgimi dhe integritet, vi) të ketë vlera shkencore; vii) të karakterizohet nga prekshmëria ekologjike/llojet e prekshme, viii) të karakterizohet nga papërsëritshmëria/llojet endemike, ix) të mos rrezikohet nga ndërhyrjet e veprimtarive njerëzore, dhe x) të ketë mundësi për ruajtjen e jetës së egër.

Në vendin tonë, zonat e mbrojtura ndahen në 6 kategori të cilat janë përshkruar shkurtimisht në tabelën e mëposhtme.

Tabela 25. Kategoritë e zonave të mbrojtura sipas karakteristikave

Kategoria	Emërtimi	Karakteristikat
Kategoria I	Rezervë strikte natyrore/rezervat shkencor	Territore jo më të vogla se 50 ha, me vlera natyrore të veçanta, të formuara nga ekosisteme natyrore ose lehtësisht të ndryshueshme, që përfaqësojnë bioqendra dhe biokorridore me rëndësi kombëtare dhe rajonale, shpallen rezervë strikte natyrore.
Kategoria II	Park kombëtar	Territoret e gjera, zakonisht jo më të vogla se 1000 ha, unike për nga vlerat kombëtare dhe ndërkombëtare, një pjesë e madhe e të cilave janë ekosisteme natyrore, të ndikuara pak nga veprimtaria e njeriut, ku bimët, kafshët dhe mjedisi natyror, fizik janë të një rëndësie të veçantë shkencore dhe edukative, shpallen park kombëtar.
Kategoria III	Monument natyror	Monumenti Natyrorë përfaqëson një formacioni natyror (përfshirë edhe dru të veçantë), me sipërfaqe deri 50 ha, formacioni i veçantë gjeologjik dhe gjeomorfologjik, një depozitë mineralesh ose një habitat i një lloji të rrallë e të kërcënuar ose me rëndësi e vlerë të veçantë shkencore dhe estetike, shpallet monument natyror[213].

Kategoria IV	Rezervat natyror i menaxhuar/park natyror	Territoret që përfaqësojnë bioqendra dhe biokorridore me rëndësi rajonale e vendore ose zonat me bimë, kafshë, minerale e gjetje paleontologjike, veçanërisht të mbrojtura ose zonat që përdoren për qëllime studimore, edukative dhe kulturore shpallen rezervat natyror i menaxhuar (zonë e menaxhimit të habitateve dhe llojeve).
Kategoria V	Rezervat natyror i menaxhuar/ peizazh i mbrojtur	Territoret më të mëdha se 1000 ha, me peizazh harmonik e të formuar mirë, me reliev të zhvilluar karakteristik, me larmi ekosistemesh, detare ose tokësore, me monumente historike, shpallen peizazh i mbrojtur.
Kategoria VI	Zonë e mbrojtur e burimeve të manaxhuara /zonë e mbrojtur me përdorim të shumëfishtë	Zonat që përfshijnë territore të gjëra e relativisht, të izoluara dhe të pabanuara, ku hyhet me vështirësi ose rajone që janë ende pak të populluara dhe që mund të jenë nën presion të vazhdueshëm për t'u populluar dhe përdorur më gjerësisht dhe kthimi i tyre për përdorim intensiv është i paqartë ose i papërshtatshëm, shpallen zona të mbrojtura të burimeve të menaxhuara.

Burimi: Ligji Nr 8906/.2002 Për Zonat e Mbrojtura, i ndryshuar me Ligjin Nr.9868/2008

- Manaxhimi i zonave të mbrojtura në vend

Kohët e fundit, shteti shqiptar ka bërë hapa të rëndësishëm përpara për zhvillimin e zonave të mbrojtura. Qeveria ka plotësuar më tej kudrin ligjor dhe institucional për manaxhimin e zonave të mbrojtura në vend. Shqipëria ka miratuar Ligjin Nr. 8906, dt. 06.06.2002, Për Zonat e Mbrojtura (i ndryshuar) i cili ka si qëllim kryesor shpalljen, ruajtjen, manaxhimin dhe përdorimin e qëndrueshëm të tyre. Një hap shumë i rëndësishëm në drejtim të manaxhimit të qëndrueshëm të zonave të mbrojtura në vend është edhe miratimi i VKM-së Nr. 102 i datës 12.02.2015, i cili krijoi dhe përcaktoi funksionet e Agjencisë Kombëtare të Zonave të Mbrojtura (AKZM) dhe të Administratave Rajonale të Zonave të Mbrojtura (AdZM). AKZM-ja dhe AdZM-ja kanë përgjegjësi të drejtëpërdrejtë në manaxhimin e zonave të mbrojtura në vend, mbështetjen që i japin Ministrisë për hartimin dhe zbatimin e politikave për zonat e mbrojtura, hartimin dhe zbatimin e planeve të menaxhimit dhe të veprimit, monitorimin, mbledhjen e informacionit dhe lajmërimin e organeve kopetente kur vërehen shkelje në zonat e mbrojtura.[214] Pas përpjekjeve të shtetit shqiptar për plotësimin e kuadrit ligjor dhe institucional, mund të themi që manaxhimi dhe administrimi i zonave të mbrojtura është qartësuar në kontekstin e përgjegjësive institucionale.

Në këtë fazë, AKZM-ja[215] ka hartuar Programin Strategjik Afatshkurtër dhe Afatmesëm 2015-2020 për manaxhimin e zonave të mbrojtura në vend. Qëllimi kryesor i këtij plani është përmirësimi i manaxhimit të ZM-ve sipas standardeve të BE-së, duke ruajtur dhe përdorur në mënyrë të qëndrueshme burimet natyrore. Për më tepër, Qeveria ka marrë masa konkrete për zbatimin e ligjeve mbi zonat e mbrojtura dhe manaxhimin e tyre. AKZM-ja, në bashkëpunim me Ministrinë e Mjedisit, ka hartuar planet e manaxhimit për disa zona të mbrojtura (Plani i manaxhimit të Parkut kombëtar të Malit të Tomorrit, Divjakë-Karavasta etj) dhe është drejt përfundimit të hartimit të planeve të manaxhimit[216] për zona të tjera. AKZM-ja e shtrin aktivitetin e saj në çdo qark nëpërmjet degës së saj rajonale (AdZM-të e qarqeve). AdZM-të kanë në fokus të tyre zbatimin e planeve dhe monitorimin e zonave të mbrojtura në territorin e tyre të kompetencës (të qarkut përkatës) dhe bashkëpunimin me AdZM-të e tjera përkatëse, kur zona e mbrojtur i kalon kufinjtë e qarkut. AdZM-të kanë një staf të caktuar në varësi të sipërfaqeve të zonave të mbrojtura që ndodhen në territorin e administruar prej tyre (disa punonjës në rastet e manaxhimit të një parku komëtar që llogaritet të ketë një sipërfaqe të madhe që përfshijnë kryesisht specialistë monitorimi dhe disa roje).[217]

Me gjithë punën e mirë të bërë nga AKZM-ja, zbatueshmëria e ligjit për zhvillimin dhe mbrojtjen e zonave të mbrojtura ende has vështirësi. Mungesa e planeve të manaxhimit dhe mungesa e kapaciteteve për zbatimin e planeve të manaxhimit për disa zona mbetet ndër vështirësitë kryesore. Për kapërcimin e këtyre vështirësive, momentalisht AKZM-ja është duke bërë një punë të mirë në drejtim të rritjes së kapaciteteve lokale dhe plotësimit të stafit të nevojshëm për manaxhimin sa më të qëndrueshëm të zonave të mbrojtura.

- Zonat e mbrojtura në territorin e Bashkisë Lushnje

Territori i Bashkisë Lushnje shtrihet në reliev kryesisht fushor me kodra të buta deri në *250 mmnd* dhe ka një klimë tipike mesdhetare, me verë të nxehtë e të thatë dhe dimër të butë e me reshje.[218] Në territorin e Bashkisë, krahas bimëve të kultivuara, të cilat zënë përqindje të lartë, ka një numër të madh llojesh të faunës dhe florës. Brenda territorit të bashkisë ndodhen 5 monumente natyrore të mbrojtura, të cilat do të trajtohen gjerësisht në vijim.

Për sa i përket manaxhimit të monumenteve të natyrës, në territorin e Bashkisë Lushnje nuk ka të përcaktuar punonjës të AdZM-së Fier që merren me manaxhimin dhe monitorimin e tyre.[219] Në shkallë rrethi, në Lushnje janë 3 specialistë manaxhimi dhe 7 roje mjedisore, kryesisht në Parkun kombëtar Divjakë – Karavasta. Aktualisht nuk ka një plan manaxhimi për monumentet e natyrës, edhe pse vazhdimisht kryhet monitorimi i gjendjes së tyre dhe merren masa për përmirësimin dhe mbrojtjen e cilësisë së tyre. Duhet shtuar se edhe Bashkia e Lushnjes ka përgjegjësi për mbrojtjen dhe përmirësimin e cilësisë së mjedisit në territorin e saj. Prandaj lind nevoja që në të ardhmen, Bashkia të bashkëpunojë me AdZM-në Fier për mbrojtjen dhe zhvillimin e qëndrueshëm të zonave të mbrojtura.[220]

Tabela 26. Zonat e mbrojtura në Bashkinë Lushnje

Emërtimi i ZM-së	Kategoria	Përshkrim i shkurtër	Rëndësia
Kategoria III - Monument natyrore			
Selvitë e Manastirit	III	Lartësia: 10-15m Diametri i trungut: 60-80cm Mosha:disa dhjetra-vjecare	Biologjike, estetike dhe fetare me rëndësi lokale
Dushkajat e Manastirit	III	Lartësia: 10m Diametri i trungut: 35-60cm Mosha: disa dhjetra-vjecare	Biologjike, estetike me rëndësi lokale
Rrapi i Zonjës	III	Lartësia: 4m Diametri: 2m Gjendja; i dëmtuar	Biologjike dhe estetike
Lisi i Konjatit	III	ndodhet në Nja-në Dushk, në fshatin Konjat	Estetike
Burimet termominerale të Karbunarës	III	Lartësia mnd: 50m Numri burimeve: 4-5 Gjatësia: 5m Gjerësia: 3m Thellësia: 30-35cm Përdoren nga banorët për banjo kurative	Shkencore (gjeologjike dhe hidrologjike), kulturore, turistike e didaktike

Burimi: Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura 2016

Figura 69. Zonat e mbrojtura në Bashkinë Lushnje

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

Parku natyror "Manastiri i Ardenicës": në park gjenden dy monumente natyre si Selvitë e Manastirit (Monument Natyre Kategoria III)[221] dhe Dushkajat e Manastirit (Monument Natyre Kategoria III)[222]. Manastiri ndodhet në afërsi të Nja-së Kolonjë e cila arrihet nga kryqëzimi i rrugës së Kolonjës nëpërmjet rrugës Lushnje-Fier. Selvitë e Manastirit të Ardenicës kanë një lartësi nga 10 në 15m, ndërsa diametri i trungut arrin 60-80 cm[223]. Këto drurë mendohet të jenë mbjellë aty me ndërtimin e Manastirit.

Krahas statusit të mbrojtur, banorët e zonës i cilësojnë këto dru si të shenjtë, gjë që i ka ruajtur ato nga veprimtari të ndryshme ekonomike. Disa pre tyre kanë dëmtime të lehta të shkaktuara nga shkarkimet atmosferike. Këto drurë kanë vlera biologjike, estetike dhe fetare me rëndësi lokale.

Gjithashtu, Dushkajat e Manastirit[224] shtrihen në afërsi të Manastirit, brenda Parkut natyror, në shpatin lindor të kodrës së Ardenicës, disa dhjetra metra pranë hyrjes së Manastirit. Lartësia e dushkajave është përafërsisht 10m[225] dhe diametri ndryshon nga 35 deri në 60cm. Kjo zonë ka vlera biologjike dhe estetike me rëndësi lokale.

Ky pyll me dushqe, krahas studimeve të tjera, është një tregues që kodrat e Ardenicës kanë qënë të veshura me pyll dushku. Në këtë pyll gjenden dhelpra, lepuj dhe shumë shpendë të ndryshëm.

Figura 70. Selvitë e Manastirit dhe Dushkajat

Burimi: AKZM, 2016

Rrapi i Zonjës:[226] ndodhet në veri të qendrës së fshatit Bubullimë, brenda një parcele toke bujqësore private. Para 20 vitesh, rrapi ka qënë në gjendje shumë të mirë. Me kalimin e kohës ai është dëmtuar rëndë kryesisht nga ndërhyrjet e njeriut dhe nga shkarkimet atmosferike (rrufetë). Aktualisht, trungu ka mbetur vetëm 4 m i lartë dhe ka një gjerësi prej 2m. Filizat e rinj që kanë dalë arrijnë lartësinë deri në 5-6m. Ky rrap është dru i rrallë në këtë zonë dhe ka vlera biologjike dhe estetike.

Figura 71. Rrapi i Zonjës

Burimi: AKZM, 2016

Lisi i Konjatit:[227] është një tjetër monument natyre, i cili ndodhet në Nja-në Dushk, në fshatin Konjat.

Burimet termominerale të Karbunarës:[228] ndodhen në pjesën lindore të fshatit me të njëjtin emër, në rrëzë të një kodrine, 10m mbi shtratin e përroit që vjen nga Karbunara e Vogël, në lartësinë 50 m mbi nivelin e detit. Në rrëzen e shpatit të kësaj kodre dalin 4-5 burime të tilla, dy prej të cilëve janë më të mëdhenj. Uji ka përmbajtje të lartë gazi sulfidrik dhe del nga thellësia e nëntokës. Afër burimeve janë krijuar disa gropa të cilat bëjnë të mundur shfrytëzimin e ujit të burimit. Dy gropat e paraqitura më poshtë, për shembull, të këtij burimi kanë gjatësi 5m dhe gjerësi 3m dhe arrijë thellësinë 30-35 cm.[229] Banorët i kanë shfrytëzuar këto gropa vazhdimisht për banjo kurative. Burimet kanë vlera shkencore (gjeologjike dhe hidrologjike), kulturore, turistike e didaktike.

Figura 72. Burimi termominerar Karbunarë

Burimi: AKZM, 2016

Kohët e fundit Burimet e Karbunarës janë lënë në gjendje katastrofike[230], mes mbetjeve dhe bimësisë e shkurrishteve dhe me vaska të dala jashtë përdorimit. Aktualisht, vetëm një vaskë është në përdorim, ndërkohë që dalja e ujit është bllokuar. Përpara shumë vitesh, ky burim shfrytëzohej nga banorët ndërkohë që sot, për shkak të gjendjes së keqe në të cilën ndodhet, e ka humbur këtë funksion.

Figura 73. Burimet termominerale të Karbunarës

Burimi: AdZM Fier, 2016

Problematikat kryesore të ZM-ve

AKZM-ja dhe AdZM-ja janë duke bërë përpjekje serioze në drejtim të manaxhimit të qëndrueshëm të zonave të mbrojtura në Bashkinë e Lushnjes. Megjithatë, problematikat mbeten ende të shumta, ndër të cilat përmendim:

Prerjen abzsive të pemëve në zonat e mbrojtura, apo të pemëve të caktuara, të cilat kanë status mbrojtës. Këtu përmendim Rrapin e Zonjës i cili ka statusin e Monumentit të Natyrës. Gjatë gjithë kohës, në këtë rrap është ushtruar presion me prerje dhe dëmtime të ndryshme (dhe si pasojë e shkarkimit të rrufesë). Aktualisht, trungu është vetëm 4 m i lartë.

Rrezikun e përhapjes së zjarreve i cili është i pranishëm pothuajse në të gjithë sezonin verore pasi territori i Bashkisë Lushnje përballet me kushte klimatike të nxehta dhe të thata gjatë gjithë verës.

Manaxhimin joefektiv të aktiviteteve turistike/fetare që kryhen në zonën e Ardenicës. Në përfundim të këtyre aktiviteteve, njerëzit lënë pas grumbuj mbetjesh të ngurta, të cilat shpërndahen në të gjithë zonën që vizitohet. Problemi theksohet edhe më shumë në kohëra me erë të fortë.

Kullotjen është një problem serioz për zonat e mbrojtura në të gjithë vendin. Në territorin e Bashkisë Lushnje nuk ka një studim që tregon kapacitetin kullotës të zonave të caktuara.

Erozionin është fenomen i pranishëm në zonat kodrinore malore, kryesisht erozioni i shpateve të zhveshura, apo në brigjet e përrenjve.

Përfundime e rekomandime

Bashkia Lushnje është e pasur me monumente natyre të shumëllojshme të kategorisë III, të cilat përbëjnë një pasuri të konsiderueshme për zhvillimin e turizmit në Bashki. Për më tepër, në Bashki gjendet edhe Rezervuari i Thanës/Murrizit, i cili përbën një habitat të rëndësishëm për biodiversitetin ujor në vend. Nëse ruhet dhe mirëmbahet, ky rezervuar mund të shndërrohet në motorin kryesor të zhvillimit ekonomik të zonave përreth. Megjithatë, këto burime natyrore kanë pësuar dëmtime dhe kanë nevojë për manaxhim.

Duke patur parasysh, që monumentet e natyrës janë të rëndësishme, jo vetëm sepse mbartin në vetvete vlera biologjike dhe kulturore, por edhe sepse mund të favorizojnë zhvillimin e ekonomisë në Bashki nëpërmjet turizmit, rekomandohet që organet kompetente në Bashki të tregojnë një kujdes të veçantë, përpara se ato të humbin vlerat biologjike dhe peizazhistike që mbartin. Më konkretisht, rekomandohet bashkëpunimi i Bashkisë Lushnje me AdZM-në Fier për mbrojtjen dhe zhvillimin e monumenteve të natyrës nëpërmjet hartimit dhe zbatimit të planeve të manaxhimit për çdo monument, hartimin e planit të emergjencave për zjarre dhe rreziqe të tjera ,si dhe bashkëpunimin me universitetet të ndryshme me qëllim promovimin e vlerave shkencore, biologjike e kulturore të monumenteve të manaxhuara dhe zhvillimin e eko-turizmit dhe aktiviteteve të tjera që mundësojnë mbledhjen e të ardhurave financiare për manaxhimin e tyre. Njëkohësisht, rekomandohet edhe vlerësimi i Rezervuarit të Thanës dhe promovimi i vlerave të tij, si habitat i veçantë biodiversiteti ujor.

- **Biodiversiteti**

Sipas Ligjit nr. 9587/2006 "Për Mbrojtjen e Biodiversitetit", me biodiversitet ose larmi biologjike nënkuptojmë shumëllojshmërinë e organizmave të gjallë të të gjitha llojeve, duke përfshirë, ndër të tjera, ekosistemet tokësore, detare dhe ekosistemet e tjera ujore, si dhe komplekset ekologjike, ku ato bëjnë pjesë[231]. Ky term përfshin shumëllojshmërinë brenda dhe ndërmjet llojeve dhe shumëllojshmërinë e ekosistemeve.

Shqipëria është një vend i vogël. Megjithatë, ajo dallohet për larmi të peizazheve dhe larmi biologjike[232], duke u radhitur në vendet e Europës që shquhen për biodiversitet të lartë. Pjesa e Ultësirës Perëndimore është më e rëndësishme nga pikëpamja e biodiversitetit dhe larmishmërisë së tij, e cila shtrihet përgjatë zonës bregdetare nga qyteti i Vlorës në jug e deri tek liqeni i Shkodrës në veri. Përveç faktit që kjo është një zonë bregdetare, Ultësira përshkohet nga lumenjtë kryesorë të vendit të cilët rrjedhin nga lindja në perëndim. Vija bregdetare arrin gjatësinë 476km.[233] Zona veriore e vendit ka një reliev malor, ku karakterizohet nga diversitet i formacioneve shkëmborë, që nga koha e Paleozoikut. Klima në Shqipëri përbëhet nga katër zona klimatike dhe 13 nënzona, të cilat ndikojnë drejtpërsëdrejti në biodiversitetin e pasur që ka vendi.[234]

Shqipëria ka një shumëllojshmëri të ekosistemeve dhe habitateve. Në territorin e vendit gjenden ekosistemet detare, zonat bregdetare, lumenjtë, liqenet, shkurret me gjelbërim të përhershëm apo gjetherënëse, pyjet halorë dhe fletore, kullotat alpine dhe subalpine, si dhe ekosistemet e larta malore. Larmia e ekosistemeve dhe habitateve në Shqipëri mundëson një larmi të lartë të llojeve të kafshëve dhe të bimëve që rriten në to. Në Shqipëri gjenden rreth ***7,233 taksone bimore***[235] (bashkë me fiernat, likenet, kërpudhat, myshqet dhe algat) dhe ***5,438 lloje kafshësh***[236] (përfshirë shpendë gjitarët, zvarranikët, insektet, peshqit, etj.). Bimët me lule dhe algat mikroskopike janë grupi përfaqësues më i larmishëm dhe i pasur i llojeve të rradha, relike dhe endemike. Kjo për shkak të elementeve floristike të rajoneve.

Pyjet zënë rreth 33% të territorit, ose 1,041,000 ha, ndërsa *kullotat* zënë rreth 15% të sipërfaqes së territorit (400,000 ha). Pyjet dhe kullotat kanë një larmi të llojeve dhe komuniteteve shtazore dhe atyre bimore.[237] Pyjet e larta strehojnë kryesisht gjitarët e mëdhenj si ujku, rrëqebulli, ariu, dhia e egër, si dhe shpendë të ndryshëm të cilët janë të lidhur me jetesën në pyjet e virgjëra. *Liqenet* e mëdha të vendit dhe lagunat bregdetare janë vendbanimet më të rëndësishme për shpendët, veçanërisht për dimërimin e atyre migratorë. Në këto hapësira, prej vitesh numërohen rreth 70 lloje shpendësh uji, të cilët përbëjnë një popullsi që arrin deri në 180,000 individë gjatë dimrit.[238] Shqipëria është edhe një kryqëzim i rrugëve të rëndësishme për shpendët migratore dhe insektet.[239]

Speciet e rrezikuara në rang vendi

Në territorin e vendit gjenden rreth *91 lloje të kërcënuara speciesh në nivel global*. Në këtë listë përfshihen pelikani kaçurrel (Crispus crispus), breshka shqiptare e ujit (Pelophylax shqipericus) dhe blini (Acipenser sturio), për të cilat Shqipëria është një vend i rëndësishëm.[240] Sipas IUCN,[241] 109 lloje kafshësh të grupeve të ndryshme taksonomike janë konsideruar si të kërcënuara. Lista e llojeve të bimëve të kërcënuara në vendin tonë e kalon atë të kafshëve, duke arritur shifrën 319 nga të cilat 76 janë të kërcënuara në formë kritike, 123 lloje konsiderohen në rrezik, dhe 120 lloje të përkeqësuara.

Tabela 27. Numri i llojeve të florës dhe shpendëve të rrezikuar në Shqipëri

Kategoritë IUCN	Numri i llojeve të florës	Numri i llojeve të shpendëve
EX – të zhdukura	0	5
CR – të rrezikuara në mënyrë kritike	76	43
EN – të rrezikuara	123	56
VU – të pambrojtura	120	154
LR – rrezik i ulët	59	238
DD – mungojnë të dhëna	30	72
NE – të pavlerësuara	3	7

Burimi: Burimi: Dokumenti i Politikave Strategjike për Mbrojtjen e Biodiversitetit, 2016[242].

Lista e Kuqe e faunës dhe florës së egër është miratuar në dhjetor 2013, me Urdhër të Ministrit Nr. 1280, datë 20.11.2013. Llojet e mbrojtura të florës janë 402 nga 361 që ishin në Listën e Kuqe paraprake të vitit 2007. Llojet e mbrojtura të faunës janë 575, i njëjti numër me listën e vitit 2007.

Biodiversiteti në Bashkinë Lushnje

Bashkia Lushnje ndodhet në Ultësirën Perëndimore të Shqipërisë dhe ka një sipërfaqe të përgjithshme prej 372.72 km^2. Relievi është kryesisht fushor me zona të kufizuara kodrinore të pozicionuara në verilindje të bashkisë në lartësi 200-240 mbi nivelin e detit. Sistemi natyror në Bashkinë Lushnje që shërben si habitat për biodiversitetin zë 1/10 e sipërfaqes totale të kësaj Bashkie. Sistemet natyrore shtrihen kryesisht në lindje, në pjesën kodrinore të saj. Bashkia ka një sipërfaqe pyjore në pronësi me rreth 822.62 ha, e cila shërben si habitati kryesor për biodiversitetin.

Në Bashkinë Lushnje, numri i specieve floristike dhe faunistike që rriten në territor nuk njihet. Megjithatë, njihet me përafërsi numri i specieve të rrezikuara. Sipas Librit të Kuq të florës së Shqipërisë, në territorin e Bashkisë gjenden 55 specie të rrezikuara (Tabela 28) dhe i përkasin kryesisht familjes së fluturave dhe shpendëve. Ndër to dallohen Asteri Shqiptar *(Aster Albanicus)* dhe Salepi Shqiptar *(Orchis Albanica* që janë individë shumë të rrallë. Kryesisht, rreziku i humbjes së specieve vjen si rrjedhojë e aktiviteteve antropogjene ,gjë që ka çuar në humbjen e habitateve.

Tabela 28. Numri i specieve të rrezikuara të florës e faunës në Shqipëri dhe në Bashkinë Lushnje

Flora dhe fauna e rrezikuar				
Kategoritë Taksonomike	Nr. total i specieve në vend	Nr. specieve të rrezikuara në vend	Nr. specieve të rrezikuara Bashkia Lushnje	% specieve të rrezikuara Bashkia Lushnje
Kërpudha	800	16	2	12,5
Bimësi	3,228	363	7	1,9
Insekte	680	108	15	13,8
Peshq	311	61	0	-
Amfibë	15	15	4	26
Zvarranikë	37	37	3	8,1
Shpendë	330	120	22	18,3
Gjitarë	91	46	2	4,3
Totali	5,492	766	55	7,2

Burimi: Libri i kuq i florës dhe faunës shqiptare – 2007; Përpunoi: Bashkia Lushnje dhe PLGP/Co-PLAN, 2016

Fauna në Bashkinë Lushnje

Në territorin e Shqipërisë numërohen rreth 330 lloje shpendësh, ku një pjesë e tyre popullojnë zonën perëndimore të Bashkisë Lushnje. Numri i tyre i saktë nuk njihet megjithatë, në bashki rriten lloje të ndryshme si urithi, çakalli, nusja e lalës, dhelpra, thëllëza, sorra, si dhe disa lloje zvarranikësh. Bashkia Lushnje gjendet edhe pranë Lagunës së Karavastasë në Divjakë, e cila përbën habitatin kryesor të shpendëve në Shqipëri. Këtu veçohet shpendi më i madh në Europë (pelikanit kaçurrel – *Pelecanus Crispus*). Gjatësia e tij luhatet nga 1.6-1.8m dhe me hapjen e krahëve arrin rreth 2.7-3.2 m. Ky shpend folezon rregullisht në Divjakë-Karavasta. Ushqimi i tij kryesor mbeten peshqit.

Në vitet e fundit, fauna është rrezikuar nga ndërhyrje të ndryshme të njeriut në habitatet e tyre. Këto përfshijnë shndërrimin e vazhdueshëm të tokave natyrore në toka bujqësore, e cila ka ndikuar në zvogëlimin e sipërfaqes së habitateve dhe uljen e numrit të llojeve taksonomike në këtë territor. Problematike në të njëjtën kohë mbetet edhe plehërimi i tokave me kimikate të forta, i cili ndikon në cilësinë e ushqimit të shpendëve dhe në vetë bimësinë rajonale.

Flora në Bashkinë Lushnje:

Zona e Bashkisë Lushnje karakterizohet edhe nga një larmishmëri shkurresh mesdhetare makje. Në nënkatin e shkurreve makje dallohen shkurret që qëndrojnë të gjelbëra gjatë gjithë vitit si marea, etj. Në këtë nënkat të bimësisë rriten edhe pemë të larta si pisha e butë dhe e egër, selvia dhe shqema, të cilat në disa raste formojnë zona të vogla pyjore.

Problematikat e biodiversitetit në Bashkinë Lushnje

Për sa i përket gjendjes ekzistuese të biodiversitetit në Lushnje, kemi të bëjmë me një realitet jo të pëlqyeshëm pasi fokusi është i përqëndruar totalisht në Divjakë. Pjesa më e madhe e territorit të Bashkisë Lushnje shfrytëzoht për bujqësi. Numri i përgjithshëm i specieve të florës e faunës që popullojnë territorin e bashkisë nuk njihet, në një kohë kur 11.6% e territorit të saj është e përcaktuar si Sistem Natyror. Aktualisht, ndalimi i gjuetisë dhe prerjeve të pyjeve nëpërmjet miratimit të moratoriumit 5 dhe 10-vjeçar përkatësisht, mendohet së do të sjellë një ndikim pozitiv në mbrojtjen e biodiversitetit dhe shtimin e numrit të specieve brenda territorit të bashkisë.

Kërcënimet kryesore ndaj biodiversitetit në Shqipëri, në periudha të ndryshme kohore paraqiten të ndryshme por ndërhyrjet e njeriut janë kryesoret ndër më kryesoret renditen:

- Zhvillimi industrial dhe pasojat e ish-aktiviteteve industriale, kanë qënë kontribuesit kryesorë të ndotjes së ajrit dhe ujit. Aktualisht, gjendja paraqitet më e stabilizuar, pasi industritë në territorin e bashkisë kanë ulur kapacitetin e tyre prodhues ndjeshëm.
- Urbanizimi: kërkesa gjithnjë e në rritje për zona banimi, ku në dy dekadat e fundit kjo kërkesë është reflektuar në shtimin e zonave urbane informale dhe në shpërhapje të ndërtimeve përgjatë gjithë territorit duke zënë sipërfaqe të zonave natyrore e bujqësore.
- Fragmentimi i habitateve nga ndërtimi i infrastrukturës rrugore apo i veprave të ndryshme ka çuar në fragmentimin e habitateve ose ndërprerjen e vazhdueshmërisë së zonave natyrore që vjen si rrjedhojë e ndërtimit të infrastrukturës në toka bujqësore e natyrore, pa marrë parasysh parimet e mbrojtjes së mjedisit. Kjo vihet re edhe nga një analizë e thjeshtë e përdorimit të tokës në Territorin e Bashkisë Lushnje. Fragmentimi në vetvete sjell zvogëlimin e sipërfaqes së habitatit të florës e faunës dhe izolimin e tyre në njësi të vogla habitati, duke penguar lëvizjen e lirë të kafshëve të ndryshme. *Bypass*-i i Lushnjes apo rrugët rurale në kodër janë ndër veprat e tilla kryesore që kanë sjellë prerjen e zonës bujqësore dhe natyrore. Gjatë gjithë gjatësisë së autostradës nuk janë ndërtuar ura ekologjike ose mjete të tjera që shërbejnë për lëvizshmërinë e faunës nga njëra anë në tjetrën në raste të tilla.
- Mungesa e lidhjes së habitateve kryesore të vendit si Zona e Lagunës së Karavastasë me pjesën natyrore të Lushnjes. Fatkeqësisht, nuk ekziston asnjë korridor tokësor për faunën që të mund të komunikojë me këto zona. Të vetmet specie të cilat arrijnë të zhvillohen normalisht janë shpendët.
- Gjuetia e jashtëligjshme ka pasur një ndikim të ndjeshëm në biodiversitet, gjë që ndihet edhe sot, pas dy viteve të ndalimit të saj (moratoriumi i gjuetisë). Për fat të mirë, moratoriumi është zgjatur edhe për 5 vite të tjera.

- Zhvillimi i bujqësisë së shkallës: zhvillimi i bujqësisë, ka qenë kërcënimi kryesor ndaj biodiversitetit gjatë sistemit të kaluar (periudha e regjimit komunist), hapja e tokave të reja bujqësore, shpyllëzimi për këtë qëllim dhe përdorimi i kimikateve bujqësore. Aktualisht, ky mbetet një problem i trashëguar edhe pse disa nga tokat bujqësore të përftuara nga tarracimet masive të viteve 1980-90, të cilat nuk u përdorën më për funksione bujqësore, po rikthehen në gjendjen e mëparshme natyrore. Sot, bujqësia ndikon ndjeshëm në biodiversitet, kryesisht nëpërmjet përdorimit në mënyrë të pakontrolluar të pesticideve dhe plehrave kimike, duke u kthyer në sektor ndotës, kryesisht për rrjedhat ujore.
- Shpyllëzimi ka qënë dhe mbetet një problem kryesor i prishjes së habitateve. Në dy dekadat e kaluara, krahas prerjeve për lëndë drusore dhe djegëse, shpyllëzimeve masive ndodhnin për hapjen e tokave bujqësore. Aktualisht, qeveria shqiptare ka vendosur një moratorium 10-vjeçar me qëllim ripërtëritjen e fondit pyjor në vend.
- Kullotja e bagëtisë, në përgjithësi ka një ndikim negativ në zhvillimin e bimësisë, kryesisht në bimët dhe shkurret e ulëta të cilat shërbejnë si ushqim për bagëtinë. Në territorin e Lushnjes nuk ka një studim të mirëfilltë mbi kapacitetin mbajtës të kullotave. Si rrjedhojë, nuk dihet ndikimi i kullotjes në këtë zonë.
- Ndërhyrje të tjera si mbledhja për tregtimi, balsamimi, përdorimi si orendi shtëpiake, etj.
- Përfundime dhe rekomandime

Bashkia Lushnje ka një reliev kryesisht fushor me zona të kufizuara kodrinore të pozicionuara në verilindje të bashkisë në lartësi 200-240 mbi nivelin e detit. Sistemi natyror në Bashkinë Lushnje, që shërben si habitat për biodiversitetin, zë 1/10 e sipërfaqes totale të kësaj Bashkie. Sistemet natyrore shtrihen kryesisht në lindje, në pjesën kodrinore të saj. Bashkia ka në pronësi një sipërfaqe pyjore me rreth 822.62 ha e cila shërben si habitati kryesor për biodiversitetin. Në territorin e Bashkisë rriten një numër i madh speciesh faunistike dhe floristike edhe pse numri i tyre i saktë nuk njihet. Megjithatë, Bashkia dallohet për shpendët duke qenë se gjendet edhe pranë Lagunës së Karavastasë. Në Bashki gjendet edhe një numër relativisht i lartë i specieve të rrezikuara (55).

Për fat të keq, gjatë dy dekadave të fundit, bimësia dhe bota shtazore janë dëmtuar si rezultat i ndërhyrjeve të njeriut (mosmanaxhimit të zonave natyrore, dëmtimit dhe fragmentimit të habitateve, gjuetisë dhe mbledhjes së bimëve mjeksore pa kriter, etj.) dhe faktorëve natyrorë (mungesës së masave specifike për mbrojtjen e biodiversitetit dhe mungesa e manaxhimit të zonave natyrore etj.). Si rrjedhojë, shumë shpezë e kafshë të egra po shkojnë drejt zhdukjes.

Me qëllim ruajtjen e biodiversitetit në këtë zonë, është e rëndësishme që të merren masa urgjente për mbrojtjen e biodiversitetit në përgjithësi dhe të kafshëve që rrezikojnë të zhduken në veçanti. Për këtë arsye, *rekomandohet që Bashkia të bashkëpunojë me Ministrinë e Mjedisit dhe të Bujqësisë i) për ruajtjen e biodiversitetit dhe për përdorimin e qëndrueshëm të përbërësve të tij, në nivel vendor, duke zbatuar Strategjinë Kombëtare dhe Planin e Veprimit për Biodiversitetin, ii) për hartimin e planeve të veprimit për ruajtjen e llojeve veçanërisht të mbrojtura, të regjistruara me status ruajtjeje të pafavorshëm, iii) për hartimin e planeve dhe procedurave të veprimit për manaxhimin e rasteve të papritura nga veprimtaritë njerëzore. Gjithashtu, është e rëndësishme që Bashkia të hartojë një plan manaxhimi për mbojtjen e zonave natyrore brenda territorit të saj.*

1.5 Analiza demografike dhe e mirëqenies social-ekonomike

1.5.1 Demografia

Në vitet '90 ndryshimet politike në Shqipëri u shoqëruan me një emigrim masiv të popullatës që ishte edhe faktori kryesor në ndryshimin rrënjësor demografik të saj. Popullata shqiptare e pas viteve '90 pësoi një rritje negative (-0.3 % në vit) në periudhën 1989-2001, krahasuar me një rritje vjetore pozitive prej 2% në periudhën 1979-1989.

Megjithëse pas censusit të vitit 2001 emigrimi pritej të reduktohej në mënyrë të konsiderueshme, censusi i vitit 2011 tregoi se emigrimi vazhdoi në një shkallë masive, duke mbetur sërish faktori më i rëndësishëm në humbjen neto të popullsisë me rreth 270 mijë persona në periudhën ndërmjet censuseve të viteve 2001-2011.

Procesi i vazhdueshëm i emigrimit në shkallë të gjerë, si dhe rënia e lindshmërisë dhe e vdekshmërisë patën një ndikim shumë të madh në strukturën demografike të popullsisë, jo vetëm në nivel kombëtar, por sidomos në shpërndarjen rajonale të saj.

Popullsia e Shqipërisë arriti në 2.893.005 banorë më 1 janar 2015, duke pësuar një rënie prej 0.1% krahasuar me vitin e kaluar ose rreth -6% krahasuar me vitin 2001.

Projeksionet e popullsisë janë një tjetër tregues i rëndësishëm, sepse nëpërmjet tyre ofrohet informacion i detajuar për numrin, shpërndarjen dhe strukturën demografike të popullatës në periudhat e ardhshme.

Sipas projeksioneve, popullsia shqiptare parashikohet të pësojë rënie në 2 skenarët e saj (rritje e ulët e popullsisë dhe rritje e mesme) dhe një rritje të lehtë në skenarin e rritjes së lartë të popullsisë (tabela 29).

Prandaj, analizat demografike të popullatës janë shumë të nevojshme për të kuptuar në kohë ndryshimet thelbësore në aspektin demografik, sepse ato shoqërohen me implikime madhore në çështjet e zhvillimit ekonomik, social, urban e mjedisor të vendit në tërësi e rajoneve në veçanti.

Tabela 29. Popullsia shqiptare sipas 3 skenarëve të projeksioneve, 2016-2031

Viti	Skenari i rritjes së ulët	Skenari i rritjes së mesme	Skenari i rritjes së lartë
2016	2.866.653	2.888.995	2.906.871
2017	2.851.251	2.884.624	2.911.407
2018	2.833.433	2.879.941	2.917.409
2019	2.813.176	2.874.873	2.924.807
2020	2.790.463	2.869.350	2.933.530
2021	2.765.292	2.863.311	2.943.520
2022	2.737.646	2.856.674	2.955.010
2023	2.710.245	2.849.846	2.966.197
2024	2.683.043	2.842.753	2.976.953
2025	2.656.007	2.835.342	2.987.173
2026	2.629.114	2.827.569	2.996.766
2027	2.602.354	2.819.401	3.005.655
2028	2.576.491	2.810.804	3.013.768

2029	2.551.481	2.801.764	3.021.054
2030	2.527.254	2.792.264	3.027.473
2031	2.503.751	2.782.310	3.033.017

Burimi: INSTAT, 2014, si dhe përpunime të autorëve

Ndërkohë që popullsia në nivel kombëtar dhe rajonal ka pësuar rënie, popullsia në "bashkitë e reja" përgjithësisht është më shumë se dyfishuar për shkak të bashkimit të ish-njësive vendore, duke sjellë në këtë mënyrë apriori shumëfishimin e problematikave që lidhen me mirëmenaxhimin e burimeve natyrore, pasurore dhe njerëzore të këtyre njësive vendore.

Mbështetur në të dhënat e regjistrimit të përgjithshëm të popullsisë të vitit 2011, si dhe në përputhje me ndarjen e re administrative, popullsia e bashkive ka pësuar ndryshimet në vijim:

Tabela 30. Popullsia sipas ndarjes së re administrative për bashkitë Berat, Kuçovë, Fier, Lushnje, Elbasan

Popullsia sipas qarqeve	Viti 2011[243]		Viti 2015 (01/01/2015)	Dendësia e popullsisë
	ishte	bëhet		
QARKU FIER	**324,864**	**324,864**	**315,012**	169
Bashkia Fier	58,460	126,305	122,475	111
Bashkia Lushnje	32,562	87,577	84,921	128
QARKU BERAT	**149,672**	**149,672**	**142,679**	79
Bashkia Berat	38,483	63,299	60,342	90
Bashkia Kuçovë	13,343	32,964	31,424	112
Qarku ELBASAN	**306,939**	**306,939**	**301,397**	92
Bashkia Elbasan	81,659	147,037	144,382	89

Burimi: INSTAT, 2015, si dhe përpunime të autorëve

Bashkia Lushnje është një nga qendrat e rëndësishme demografike dhe ekonomike të qarkut të Fierit. Nga këndvështrimi strukturor demografik, në bashkinë Lushnje banojnë rreth 27% e popullatës së qarkut Fier, ndërkohë që pjesa tjetër e popullatës, rreth 73%, është e shpërndarë në bashkitë e tjera: Fier, Divjakë, Roskovec, Patos, Mallakastër, respektivisht me rreth 39%, 11%, 7%, 7% dhe 9% të popullatës gjithsej të qarkut.

Popullata rezidente e bashkisë Lushnje, si rrjedhojë e ndarjes së re administrative, është më shumë së dyfishuar, duke shënuar një numër popullsie stok prej rreth 85 mijë banorësh rezidentë në fillim të vitit 2015.

Tabela 31. Popullsia sipas ndarjes së re administrative, 2011-2015

Popullsia sipas qarkut, bashkisë dhe njësive administrative	Viti 2011	Viti 2015
BASHKIA LUSHNJE	**87,577**	**84,921**
Lushnje	32,562	31,574
Dushk	8,241	7,991
Ballgat	2,576	2,498
Hysgjokaj	2,725	2,642
Golem	5,489	5,322
Karbunare	4,389	4,256
Fier-Shegan	7,352	7,129

Krutje	7,918	7,678
Allkaj	4,521	4,384
Kolonjë	5,996	5,814
Bubullime	5,808	5,632
QARKU FIER	**324,864**	**315,012**

Burimi: INSTAT, 2015, si dhe përpunime të autorëve

Popullsia rezidente e kësaj bashkie me rreth 37% është e vendosur në qytetin e Lushnjes dhe pjesa tjetër e saj është e shpërndarë në 10 njësi administrative. Nga këto njësi administrative, 3 njësitë administrative të Dushkut, Krutjes dhe Fier-Sheganit përbëjnë secila rreth 9% të popullatës së bashkisë, ndërkohë që shpërndarja e popullsisë në pjesën e mbetur të njësive administrative është afersisht e njëjtë (rreth 5-7%).

Popullsia e bashkisë Lushnje, krahasuar me vitin 2011, ka pësuar rënie me rreth 2700 banorë ose me 3% më pak, rënie që tashmë ndodh si fenomen pothuaj në të gjitha njësitë vendore të vendit (përjashtuar këtu qarkun e Tiranës dhe Durrësit) pas viteve '90. Shkaqet e rënies së popullsisë në bashkinë Lushnje *lidhen me faktorët e emigrimit, uljes së ritmeve të shtimit natyror të popullsisë, si dhe ritmeve të larta të migrimit të brendshëm, duke ndjekur të njëjtin model –profil të zhvillimit demografik të popullsisë, sikundër në njësitë e tjera vendore të vendit.*

Popullsia e bashkisë Lushnje, nga këndvështrimi i raportit gjinor, ruan një diferencë të konsiderueshme përsa i përket ndarjes së popullsisë sipas gjinisë në meshkuj e femra. Rrjedhimisht, mbështetur edhe në të dhënat e popullsisë për vitet 2011 dhe 2015, treguesi demografik i raportit gjinor (meshkuj/femra*100) tregon se për vitin 2015 raporti gjinor është rritur në favor të popullatës së meshkujve krahasuar me situatën e raportit gjinor për vitin 2011 (104 meshkuj për çdo 100 femra për vitin 2015).

Gjithashtu, nëse krahasojmë raportin gjinor të popullatës së bashkisë me atë të qarkut, identifikojme vlera të njëjta të raportit gjinor, gjithnjë në favor të popullatës së meshkujve. Ky tregues merr vlera akoma me të larta nga viti në vit ndërmjet njësive administrative, nëse e analizojmë brenda strukturës administrative të bashkisë së Lushnjes. Në këto vlera të larta veçojmë njësitë administrative Karbunarë dhe Bubullimë, ku treguesi shënon vlerat 107 dhe 108 meshkuj për çdo 100 femra.

Tabela 32. Raporti gjinor për bashkinë Lushnje, 2011-2015

	Koeficienti gjinor në %	
	2011	2015
BASHKIA LUSHNJE	**102**	**104**
Lushnje	100	102
Dushk	101	103
Ballgat	104	107
Hysgjokaj	102	104
Golem	105	107
Karbunare	105	107
Fier-Shegan	102	104
Krutje	105	107
Allkaj	104	106
Kolonjë	100	102
Bubullimë	106	108

QARKU FIER	102	104

Burimi: INSTAT, 2015
Përpunoi: PLGP dhe Co-PLAN

Vlerat në rritje të raportit gjinor, veçanërisht në njësitë administrative si pjesë përbërëse të bashkisë, mund të shpjegohen me rritjen e mbizotërimit të popullsisë rurale ndaj asaj urbane në bashkinë/qarkun e Fierit. Aktualisht, për vitin 2015, struktura urbane/rurale e qarkut vlerësohet në raportin 41%: 59%, ndërsa në bashkinë Lushnje ky raport vlerësohet në masën 37%: 63%. Ndërkohë që vendi që prej vitit 2008 ka një strukturë urbane/rurale në favor të zonave urbane dhe për vitin 2015, rreth 57% e popullatës kombëtare klasifikohet si popullatë urbane. Një tjetër faktor që ka ndikuar në rritjen e vlerave të raportit gjinor mund të konsiderohet edhe shfaqja e fenomenit të abortit selektiv, duke favorizuar fëmijët meshkuj.

Një tjetër tregues i rëndësishëm demografik është struktura moshore e popullatës. Analiza e strukturës moshore të popullatës, si dhe mosha mesatare e re e saj tregojnë se aktualisht popullata e bashkisë Lushnje vazhdon të jetë akoma një popullsi e re, sikundër edhe popullata shqiptare në tërësi.

Për vitin 2015 struktura moshore e popullatës së bashkisë Lushnje tregon se 69% e saj i takon grupmoshës 15-64 vjeç dhe 19% grupmoshës 0-14 vjeç, të dhëna këto shumë optimiste dhe që evidentojnë se bashkia/qarku ka një potencial të lartë të popullsisë në moshë pune ekonomikisht aktive, por se sa e angazhuar është ajo realisht në përformancën ekonomike të zonës duhet analizuar së bashku me të dhënat për punësimin.

Tabela 33. Popullsia rezidente sipas grupmoshave

Popullsia, qarku, bashkia, njësitë administrative	Viti 2011				Viti 2015			
	Gjithsej	0-14	15-64	65+	Gjithsej	0-14	15-64	65+
BASHKIA LUSHNJE	**87,577**	**16,543**	**60,485**	**10,549**	**84,921**	**16,041**	**58,651**	**10,229**
Lushnje	32,562	5,545	22,806	4,210	31,574	5,377	22,115	4,083
Dushk	8,241	1,838	5,594	808	7,991	1,782	5,425	784
Ballgat	2,576	505	1,769	303	2,498	489	1,715	293
Hysgjokaj	2,725	629	1,808	288	2,642	610	1,753	279
Golem	5,489	1,153	3,743	593	5,322	1,118	3,630	575
Karbunare	4,389	908	3,001	480	4,256	880	2,910	466
Fier-Shegan	7,352	1,518	5,098	736	7,129	1,472	4,943	714
Krutje	7,918	1,416	5,493	1,009	7,678	1,373	5,326	979
Allkaj	4,521	858	3,110	553	4,384	832	3,016	536
Kolonjë	5,996	1,117	4,037	843	5,814	1,083	3,914	817
Bubullime	5,808	1,056	4,025	727	5,632	1,024	3,903	704
QARKU FIER	**324,864**	64,760	220,898	39,206	**315,012**	62,796	214,199	38,017

Burimi: INSTAT, 2015
Përpunoi: PLGP dhe Co-PLAN

Analiza e strukturës moshore të popullatës në nivel njësish administrative që përfshihen brenda bashkisë, tregon se popullata e kësaj grupmoshe është e pranishme me të njëjtat nivele (66-69%) edhe në njësitë administrative. Gjithsesi, ndërmjet tyre, konstatojmë se njësia administrative Lushnje ka nivelin më të ulët të grupmoshës së re (0-14 vjec), me 17%, ndërkohë që njësia administrative Kolonjë ka nivelin më të lartë të grupmoshës së vjetër (+65), me 14%.

Nëpërmjet të dhënave të ndarjes së popullsisë sipas grupmoshave mundësohet, gjithashtu, edhe llogaritja e treguesve të varësisë, tregues këta shumë të rëndësishëm në analizën socio-ekonomike.

Analiza e këtyre treguesve është e rëndësishme për të vlerësuar burimet potenciale njerëzore që mund të përfshihen në tregun e punës dhe, rrjedhimisht, të ndikojnë në përmirësimin e performancës ekonomike të zonës në studim.

Treguesit e varësisë klasifikohen në: treguesi i varësisë totale (raporti i grupmoshave [(0-14)+ (+65)] /(15-65) ndaj popullsisë në moshë pune, treguesi i varësisë së të rinjve (raporti i gupmoshës (0-14)/(15-65), si dhe treguesi i varësisë së të moshuarve (raporti i grupmoshës (+65)/(15-65).

Koeficienti i varësisë totale shpreh raportin e popullsisë joaktive (në moshë jo pune) ndaj popullsisë në moshë pune, duke treguar se sa individë në moshë jo pune "mbulohen"/përballohen nga 100 individë në moshë pune. Sa më e vogël të jetë vlera e këtij treguesi, aq më shumë mund të rritet potencialisht performanca ekonomike. Ndërkohë, koeficienti i varësisë së të rinjve dhe ai i varësisë së të moshuarve tregojnë respektivisht raportin e popullsisë së grupmoshave 0-14 vjeç dhe 65 vjeç e lart kundrejt popullsisë në moshën 15-64 vjeç. Gjithashtu, interpretimi ekonomik i treguesit të varësisë së të rinjve është i ngjashëm me treguesin e varësisë totale, pra një tregues i lartë shpreh optimizëm në drejtim të rritjes së numrit të popullsisë aktive në një periudhë të ardhshme, ndërkohë që rritja e treguesit të varësisë së të moshuarve është "sinjal" për alokim fondesh-investimesh për të lehtësuar e përmirësuar jetesën dhe mirëqenien e kësaj kategorie të popullsisë.

Konkretisht, për bashkinë Lushnje, treguesit e varësisë moshore totale, të varësisë së të rinjve dhe varësisë së të moshuarve paraqiten si në tabelën në vijim:

Mbështetur në këta tregues, konstatojmë se treguesi i varësisë totale për bashkinë e Lushnjes shënon vlerën 45, që do të thotë se 45 banorë të moshës joaktive (0-14 vjeç dhe +65vjeç) "përballohen" nga 100 banorë të moshës aktive për punë(15-64 vjeç), ndërkohë që vlera e këtij treguesi në nivel kombëtar është 47.

Viti 2011 është viti në të cilin ky tregues ka shënuar vlerën e tij më të ulët (1979-2011) si në nivel kombëtar, ashtu edhe në nivel njësie vendore, duke treguar, në këtë mënyrë, se bashkia ndodhet në të ashtuquajturin episod të "dividendit demografik" si rezultat i një numri të lartë të popullsisë potencialisht aktive ekonomikisht (15-65) përkundrejt një numri të ulët të popullsisë së re (0-14) dhe të moshuar (+65).

Tabela 34. Koeficientët e varësisë për bashkinë e Lushnjes

Koeficientët e varësisë, qarku, bashkia, njësitë administrative 2011	KOEFICIENTËT E VARËSISË 2011-2015		
	Varësia totale	Varësia e të rinjve	Varësia e të moshuarve
BASHKIA LUSHNJE	**45**	**27**	**17**
Lushnje	43	24	18
Dushk	47	33	14
Ballgat	46	29	17
Hysgjokaj	51	35	16
Golem	47	31	16
Karbunare	46	30	16
Fier-Shegan	44	30	14
Krutje	44	26	18
Allkaj	45	28	18
Kolonjë	49	28	21

Bubullimë	44	26	18
QARKU FIER	**47**	**29**	**18**

Burimi: INSTAT, 2015
Përpunoi: PLGP dhe Co-PLAN

Ndërkohë që koeficienti i varësisë totale flet për ekzistencën e "dividendit demografik", analiza e treguesve të tjerë të varësisë tregon një rritje të konsiderueshme të numrit të personave të moshuar 65 vjeç e lart (nga 9% në 17%) dhe një rënie të grupmoshave të reja (nga 60% në 35%), duke demonstruar qartazi shfaqjen e "shenjave" në hyrjen në një fazë të re demografike të popullsisë, atë të "plakjes".

Rritja e grupmoshës (+65) shoqërohet edhe me nevojën e rritjes së investimeve për të lehtësuar e përmirësuar aspektin socio-ekonomik të kësaj kategorie të popullsisë. Këta tregues në nivel bashkie vlerësohen afërsisht të njëjtë me treguesit në nivel qarku, ndërkohë që konstatohen ndryshime të konsiderueshme në vlerat e tyre sipas njësive administrative.

Prandaj, analizat demografike të popullatës janë shumë të nevojshme për të kuptuar në kohë ndryshimet thelbësore në aspektin demografik, sepse këto ndryshime shoqërohen me implikime madhore në çështjet e zhvillimit ekonomik, social, urban e mjedisor të vendit në tërësi e rajonëve në veçanti.

Një tjetër aspekt i rëndësishëm në studimet demografike është edhe përgatitja e projeksioneve të popullsisë për të paktën 2 dekada. Projeksionet e popullsisë ofrojnë informacion në lidhje me numrin e ardhshëm, strukturën demografike dhe shpërndarjen territoriale të banorëve sipas hipotezave më të mundshme të prirjeve në sjelljen demografike. Ato janë me interes për shoqërinë në përgjithësi dhe shërbejnë si bazë për planifikimin e zhvillimit socio-ekonomik të vendit/zonave, përfshirë këtu edhe studimin e tregut.

Shënim metodik:

Instat-i mbështetur në të dhënat e regjistrimit të përgjithshëm të popullsisë si dhe në "trendin" që kanë pësuar treguesit demografik të lindshmërisë, vdekshmërisë, emigracioni dhe migracioni, i ka ndërtuar skenaret e projeksioneve të popullsisë. Sipas këtyre përllogaritjeve janë ndërtuar tre skenare të numrit të popullsisë shqiptare deri në vitin 2031, përkatësisht skenari i rritjes së ulët, (lindje të ulëta, vdekshmëri e lartë, migracion i lartë) skenari i rritjes së mesme (lindshmëri, vdekshmëri dhe migracion me rritje të mesme) dhe skenari i rritjes së lartë (lindshmëri e lartë, vdekshmëri e ulët dhe migracion i ulët). Për efekt planifikimi (demografik, financiar-buxhetor) rekomandohet përdorimi i të dhënave që rezultojnë nga skenari i rritjes së mesme të popullsisë. Gjithashtu vlen te theksohet se projeksionet e popullsisë për rastin e qarqeve janë përllogaritur duke shfrytëzuar skenarin e rritjes së mesme, në periudha 5-vjeçare dhe vetëm në nivel qarku, pra nuk ka llogaritje në nivel bashkie ose komune.

Mbështetur në të dhënat e popullsisë për komunat, bashkitë dhe peshën e tyre respektive ndaj qarkut për vitin 2011, janë përgatitur "projeksionet e popullsisë në nivel bashkie dhe komunash për periudhën 2016-2031.

Tabela 35. Popullsia e bashkisë Lushnje, 2011-2031

Popullsia, qarku, bashkia, njësitë administrative, 2011-2031	2011	2015	2016	2021	2026	2031
BASHKIA LUSHNJE	**87,577**	**84,921**	**83,049**	**79,047**	**75,232**	**71,609**
Lushnje	32,562	31,574	30,878	29,390	27,972	26,625
Dushk	8,241	7,991	7,815	7,438	7,079	6,738
Ballgat	2,576	2,498	2,443	2,325	2,213	2,107

Hysgjokaj	2,725	2,642	2,584	2,460	2,341	2,228
Golem	5,489	5,322	5,205	4,954	4,715	4,488
Karbunarë	4,389	4,256	4,162	3,962	3,771	3,589
Fier-Shegan	7,352	7,129	6,972	6,636	6,316	6,011
Krutje	7,918	7,678	7,509	7,147	6,802	6,475
Allkaj	4,521	4,384	4,288	4,081	3,884	3,697
Kolonjë	5,996	5,814	5,686	5,412	5,151	4,903
Bubullimë	5,808	5,632	5,508	5,242	4,989	4,749
QARKU FIER	**324,864**	**315,012**	**308,070**	**293,223**	**279,070**	**265,633**

Burimi: INSTAT, 2015
Përpunoi: PLGP dhe Co-PLAN

Sipas këtyre të dhënave, vlerësohet se popullsia e bashkisë Lushnje, sikundër edhe ajo e qarkut, do të pësojë një rënie të konsiderueshme, e cila si mesatare vjetore (periudha 2015-2031) llogaritet të jetë rreth 1%, ndërkohë që rënia e popullsisë, e krahasuar me vitin 2015, vlerësohet të jetë akoma më e madhe, rreth 15%. Parashikimi i rënies së numrit të popullsisë rezidente gjatë periudhës 2015-2031 është i pranishëm në të gjitha njësitë vendore të qarkut/bashkisë, duke ruajtur të njëjtin ritëm mesatar rënieje sikundër edhe bashkia.

Një nga faktorët që mendohet se do të vazhdojë të ndikojë në përcaktimin e stokut të numrit të popullsisë rezidente edhe në vitet e ardhshme është faktori migrim, vazhdueshmëria e të cilit për periudhën 2011-2031 argumentohet me perspektivën e një largimi të vazhdueshëm të të rinjve nga sektori bujqësor, migrimet e studentëve që transformohen në një qëndrim afatgjatë përtej studimeve, si dhe rëndësinë e normave patriarkale në krijimin e familjeve, çka do të ruajë një migrim të lartë të femrave në moshë të re.

Konkluzione të analizës demografike të popullsisë së bashkisë Lushnje:

- Popullsia e bashkisë së Lushnjes, më 1 janar 2015, regjistroi një popullsi rezidente prej 85 mijë banorësh, nga të cilët 43 mijë meshkuj dhe 41 mijë femra, ose me një koeficient të raportit gjinor 104. Rreth 37% e popullsisë së bashkisë klasifikohet si popullsi urbane, kurse diferenca prej 67% si popullsi rurale. Sipas strukturës moshore, rreth 69% e kësaj popullate i përket grupmoshës 15-64 vjeç dhe 19% e saj grupmoshës 0-14 vjeç, tregues këta shumë optimistë lidhur me potencialin e lartë të popullsisë ekonomikisht aktive, përfshirja e së cilës në tregun e punës do të ndikojë në rritjen dhe përmirësimin e performancës ekonomike të zonës dhe mirëqenien e popullatës. Struktura aktuale demografike e popullsisë rezidente, si dhe mosha e saj mesatare relativisht e re (38 vjeç) (ndërkohë që mosha mesatare në nivel kombëtar është 37 vjeç) tregojnë se popullsia e bashkisë është akoma një popullsi e re.
- Gjithsesi, procesi i vazhdueshëm i emigrimit, ritmet e larta të migrimit të brendshëm, si dhe rënia e lindshmërisë dhe e vdekshmërisë kanë ndikuar jo vetëm në rënien e numrit të popullsisë, por edhe në ndryshimin drastik të strukturës së saj demografike.
- Sipas projeksioneve të popullsisë (skenari i rritjes së mesme), popullsia e qarkut/bashkisë do të pësojë rënie me një ritëm mesatar vjetor rreth 1%, dhe si faktor kryesor mendohet të jetë migracioni i brendshëm.
- Popullsia rezidente e bashkisë Lushnje, deri në vitin 2021, do të ketë një tregues të ulët të varësisë totale, duke ruajtur të ashtuquajturin "dividend demografik".

Për të përfituar nga ky "dividend demografik", kërkohen politika të bashkërenduara në nivel qendror e lokal për të mundësuar arsimimin, trajnimin dhe përfshirjen në tregun e punës të kësaj

kategorie të popullatës me qëllim rritjen dhe përmirësimin në vazhdimësi të mirëqënies sociale dhe ekonomike të bashkisë Lushnje.

1.5.2 Zhvillimi dhe përfshirja sociale

- **Arsimi**

Niveli i arsimit në bashkinë Lushnje, duke iu referuar të dhënave të INSTAT-it 2011, mbetet një problem kyç dhe që kërkon zgjidhje të menjëhershme. Në bashkinë Lushnje, vitet mesatare të arsimit janë 9.8 klasë krahasuar me nivelin kombëtar 10.2 vite shkollë. Kjo normë tregon se pjesa dërrmuese e popullsisë ka arritur të mbarojë vetëm arsimin 8-9 vjeçar, më pak atë të mesëm dhe fare pak atë universitar. Këto të dhëna, nga ana tjetër, tregojnë se popullsia që përbën forcën e punës në këtë bashki është relativisht më pak e kualifikuar se ajo që ofrohet në bashkitë e tjera dhe, për pasojë, rrezikon të vështirësojë konkurrencën në tregun e punësimit. Për më tepër, bashkia Lushnje lihet mbrapa nga bashki të tjera të përafërta në madhësi dhe afërsi gjeografike si bashkitë Durrës (33.62%), Fier (32.5%), Berat (33%) etj. E njëjta gjë mund të thuhet edhe për arsimin universitar/pasuniversitar. Në bashkinë Lushnje vetëm 7,8% e popullsisë është me arsim universitar/pasuniversitar në krahasim me 11.8% të popullsisë në rang kombëtar. Këto shifra, nga ana tjetër, janë relativisht tejet të ulëta krahasuar me njësi të tjera të ngjashme vendore si Durrësi (11.5%), Vlora (14.5%), si dhe një hendek mjaft i madh me kryeqytetin, i cili kap vlerën (25.3%). Kjo do të thotë se popullsia që përbën forcën e punës në këtë bashki është relativisht më pak e kualifikuar se ajo që ofrohet nga bashkitë e tjera dhe, për pasojë, vështirëson konkurrencën në tregun e punësimit kombëtar ose të paktën.në rajonin perëndimor/qendror të Shqipërisë.[244]

Popullsia në moshë pune kryesisht në zonat me karakter rural shfaqet akoma më disavantazhuese ndaj konkurrencës në nivel bashkie për shkak të mungesës së kualifikimeve të duhura (kryesisht në sektorin bujqësor).

Tabela më poshtë tregon shpërndarjen e popullsisë sipas nivelit arsimor[245] për bashkinë Lushnje duke e krahasuar atë me variablat për qarkun e Fierit dhe nivelin kombëtar:

Tabela 36. Shpërndarja e popullsisë sipas nivelit arsimor në nivel kombëtar, qarku dhe bashkie

	Bashkia Lushnje	Qarku Fier	Niveli kombëtar
Arsimi 8 – 9 vjeçar	56.7%	57.7%	52.1%
Arsimi i mesëm dhe profesional	31.3%	30%	31.4%
Arsim universitar/pasuniversitar	7.8%	7.4%	11.8%
Shkalla e analfabetizmit	2.9	3.18	2.8
Vitet mesatare të shkollimit	**9.8 vite shkollimi**	**9.7 vite shkollimi**	**10.2 vite shkollimi**

Burimi: INSTAT, 2012

Siç mund të shihet edhe nga gjetjet e tabelës së mëposhtme, popullsia banuese në njësitë administrative të bashkisë (me përjashtim të qytetit të Lushnjes) zotëron arsimin 8-9 vjeçar në nivele të larta (deri në 74%), kjo për arsye të një karakteri përgjithësisht rural të këtyre njësive, si dhe punësimit kryesisht në sektorin bujqësor (jo detyrimisht ka kërkuar kualifikime të mëtejshme deri në këtë moment).

Tabela 37. Shpërndarja e popullsisë sipas nivelit arsimor për çdo njësi administrative të bashkisë Lushnje

	Shkalla e analfabetizmit (%)	Fillor dhe 8 dhe 9 vjeçar %	Arsim i mesëm %	Universitar dhe pasuniversitar %
Lushnje	2.2	42.1	40.5	13.8
Karbunarë	4.3	71.5	20.3	2.4
Dushk	3	69.4	22.8	3.6
Golem	3.1	70.5	22	3.3
Hysgjokaj	5	73.3	17.9	2.4
Ballagat	6	74.3	16.5	1.2
Kolonjë	2.4	56.8	31.8	6.9
Krutje	3.2	57.5	32.3	5.6
Allkaj	2.9	68.6	29.8	3.2
Bubullimë	3.1	60.1	24.3	5.1
Fier-Shegan	2.7	68.1	25.3	3

Burimi: Instat 2012

Lushnja është një bashki me nivel të moderuar sa i përket mobilitetit[246]. Të dhënat në tabelën 37 dëshmojnë për një forcë punëtore kryesisht banuese në njësitë me karakter rural brenda bashkisë, e cila nuk ka kualifikime të mjaftueshme për të konkurruar në tregun e punës së bashkisë së re të Lushnjes. Për më tepër, kjo dukuri e oriention forcën punëtore kryesisht drejt sektorit ekonomik bujqësor, ku kualifikimet e kërkuara janë më të vogla.

Shpërndarja e institucioneve arsimore në territor

Aktualisht, në bashkinë Lushnje ushtrojnë veprimtarinë 33 kopshte fëmijësh, 55 shkolla 9- vjeçare dhe 14 shkolla të mesme. Përqendrimin më të madh të institucioneve arsimore e mban qyteti i Lushnjes (18 institucione) për shkak edhe të përqendrimit më të madh të popullsisë, duke vijuar më pas me njësinë administrative të Fier-Sheganit (16 institucione); Kolonjës (14 institucione) dhe Krutjes (10 institucione).

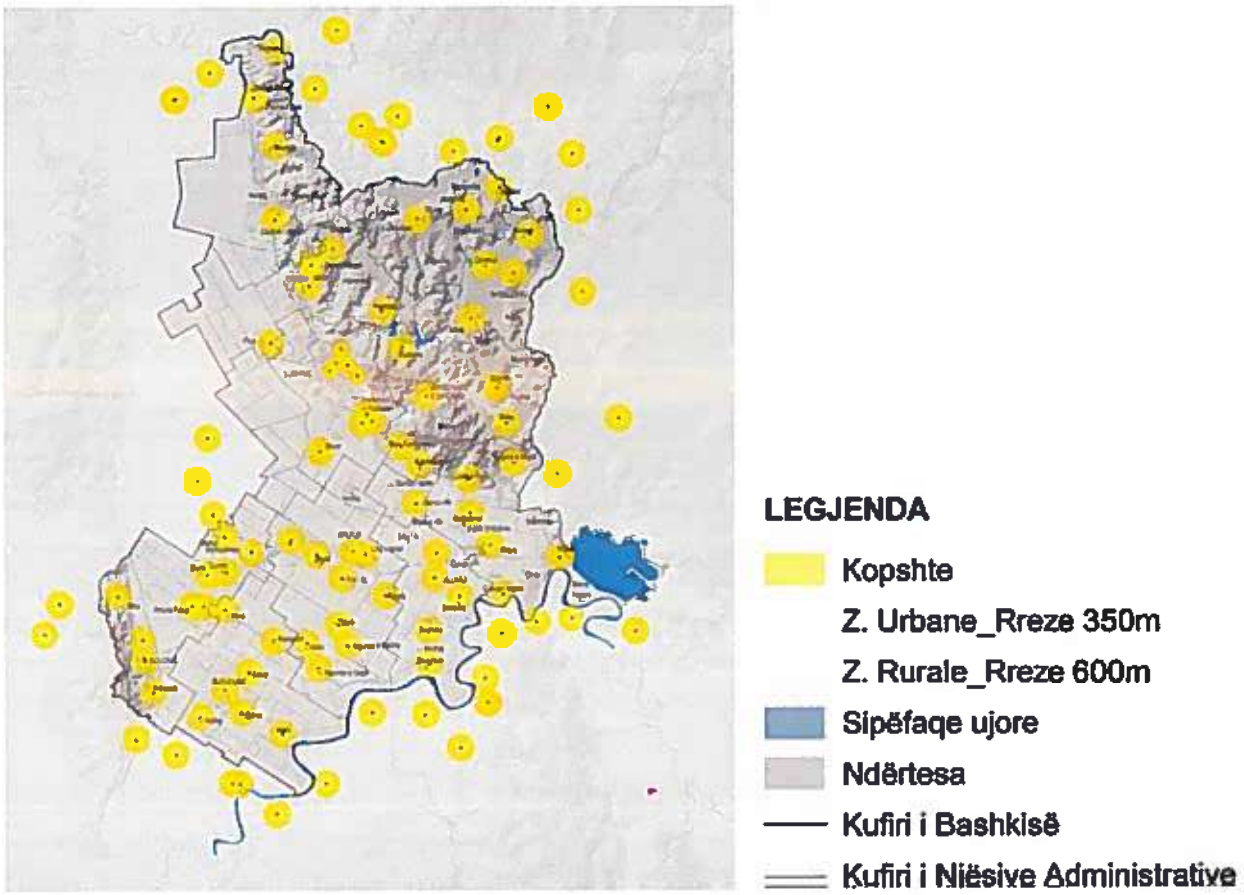
Shpesh, në mungesë të infrastrukturës fizike, kopshtet dhe shkollat fillore ushtrojnë funksionin e tyre në të njëjtën ndërtesë, duke rezultuar në numër të pamjaftueshëm klasash dhe mungesë të theksuar të përmbushjes së standardeve të caktuara për secilin institucion.

Për ta kuptuar më mirë këtë situatë, është analizuar edhe cilësia e këtij shërbimi të ofruar duke marrë në konsideratë dy tregues: rrezen e shërbimit[247] dhe raportin mësues/nxënës, krahasuar me standardet e përcaktuara në rregulloren e planifikimit[248].

- **Rrezja e shërbimit**

Kopshtet: Sipas standardeve të planifikimit[249], rrezja e shërbimit për kopshtet duhet të jetë 250-350m në zonat urbane dhe 500-600m në zonat rurale. Në qytetin e Lushnjes, në njësitë administrative të Dushkut, Karbunarës, Fier-Sheganit, si dhe në njësitë me karakter kodrinor të Hysgjokajt dhe Ballagatit këto standarde duket se nuk janë ndjekur me përpikmëri, duke bërë që një pjesë e zonave të banimit të jetë e pambuluar me shërbim. Nga ana tjetër, ajo çka vihet re në bashkinë Lushnje është se pjesa më e madhe e kopshteve operojnë në të njëjtat ambiente me shkollat 9-vjeçare, duke bërë që në të njëjtën kohë të mos arrihet të plotësohen as standardet minimale të objektit kundrejt numrit të fëmijëve, dhe as ato të sheshit funksional (oborrit), siç rekomandohen në bazë të legjislacionit përkatës.

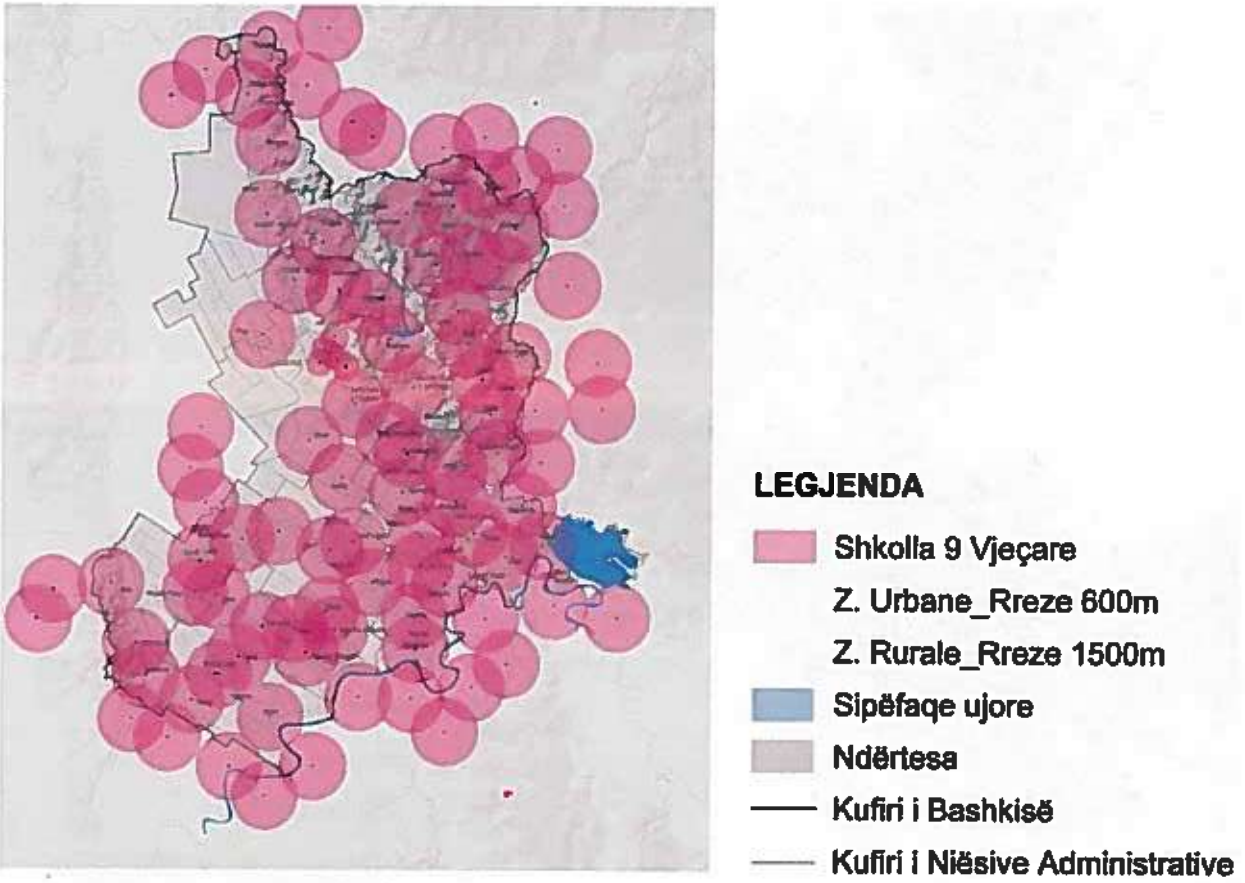
Figura 74: Shpërndarja e kopshteve dhe rrezja e shërbimit në territorin e bashkisë Lushnje

Burimi: Bashkia Lushnje dhe PLGP/Co-PLAN, 2016

Shkollat 9-vjeçare: Sipas standardeve të planifikimit, rrezja e shërbimit për shkollat 9-vjeçare duhet të jetë 500-600m në zonat urbane dhe 1000-1500m në zonat rurale. Siç mund të shihet dhe në figurën e mëposhtme, rrezja e shërbimit të institucioneve 9-vjeçare mbulon mirë të gjithë territorin e banuar të bashkisë Lushnje. Megjithatë, pavarësisht se këto objekte janë të shpërndara mjaft mirë në territorin e bashkisë dhe ofrojnë shërbim lehtësisht të arritshëm nga fëmijët frekuentues, shumica e tyre nuk i plotësojnë standardet minimale të sipërfaqes së objektit dhe sheshit funksional (oborrit), siç rekomandohen në bazë të legjislacionit përkatës. Madje, siç është përmendur dhe më sipër, shumë nga këto shkolla 9-vjeçare janë të bashkuara me kopshtet apo dhe shkollat e mesme dhe në disa prej tyre mësimi realizohet me turne.

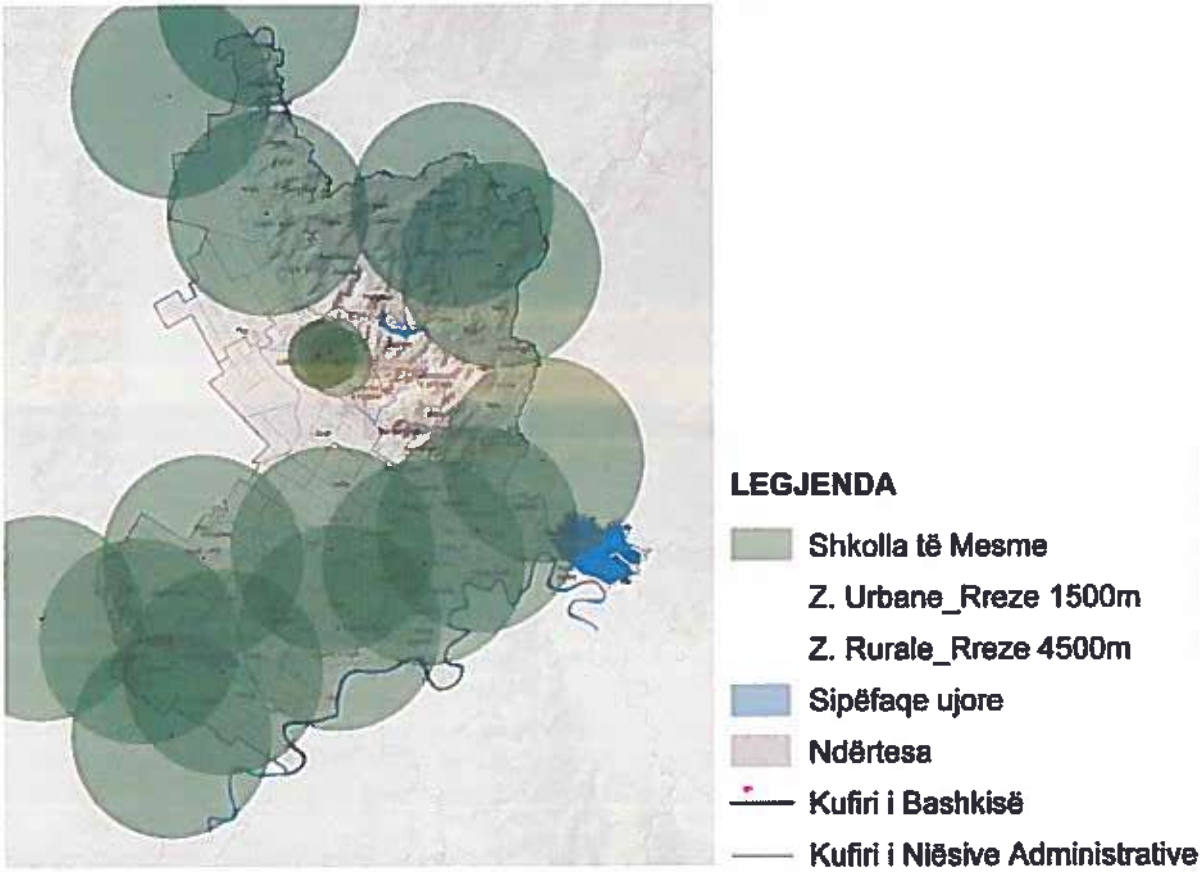
Figura 75: Shpërndarja e shkollave 9-vjeçare dhe rrezja e shërbimit në territorin e bashkisë Lushnje

Burimi: Bashkia Lushnje dhe PLGP/Co-PLAN, 2016

Shkollat e mesme: Sipas standardeve të planifikimit, rrezja e shërbimit për shkollat e mesme duhet të jetë 1000-1500m në zonat urbane dhe 2000-4500m në zonat rurale. Figura më poshtë tregon se, përgjithësisht, shërbimi me shkolla të mesme ofrohet i mirë në territorin e bashkisë Lushnje, me përjashtim të pamjaftueshmërisë së institucioneve në qytetin e Lushnjes dhe pamjaftueshmërisë së këtyre institucioneve pjesërisht në njësitë administrative të Karbunarës dhe Dushkut. Megjithatë, pavarësisht leximit të mbulimit me shërbim nga figura e mëposhtme, aksesueshmëria në shkollat e mesme bëhet më e vështirë në njësitë administrative kodrinore të Ballagatit dhe Hysgjokajt (operojnë vetëm 2 shkolla të mesme), ku, për shkak të terrenit dhe mungesës së transportit publik, rritet koha për t'i aksesuar këto institucione. Për arsyet e sipërpërmendura dhe mundësive të pakta financiare, shumë nxënës vendosin të mos i frekuentojnë fare shkollat e mesme, çka shpjegon edhe nivelin e ulët të arsimit të mesëm në këto njësi administrative.

Figura 76: Shpërndarja e shkollave të mesme dhe rrezja e shërbimit në territorin e bashkisë Lushnje

Burimi: Bashkia Lushnje dhe PLGP/Co-PLAN, 2016

- **Gjendja e infrastrukturës së institucioneve arsimore**

Nga vlerësimi i gjendjes infrastrukturore të të gjitha institucioneve arsimore (kopshte, shkolla 9-vjeçare dhe të mesme) rezulton se ato kanë nevoja të mëdha për investime që shkojnë nga rikonstruksion i plotë deri te nevojat prioritare për mirëmbajtje. Krahas mangësisë së ambienteve të mësimdhënies, shkollat paraqesin edhe mangësi të theksuar të ambienteve ndihmëse, si: laboratorë, palestra, shpeshherë edhe sipërfaqe optimale të oborreve.

- **Raporti mësues/nxënës**

Kopshte: Sipas strategjisë kombëtare të zhvillimit të arsimit parauniversitar në Shqipëri, raporti fëmijë/edukatorë në nivel kombëtar është 18.25 dhe synimi është të ulet ky raport në 18 për vitin 2017 dhe 2020[250]. Në nivel mesatar, me një raport 17.4 fëmijë për një edukator, bashkia Lushnje shfaqet avantazhuese krahasuar me nivelin kombëtar. Megjithatë, raporti fëmijë/edukatorë është mjaft problematik në rastin e njësive Golem dhe Krutje, ku 1 edukator duhet të kujdeset për më shumë se 20 fëmijë.

Tabela 38. Shpërndarja e kopshteve, fëmijëve dhe edukatorëve për çdo njësi administrative dhe raporti fëmijë/edukatorë

	Kopshte	Fëmijë	Edukatorë	Raporti fëmijë/edukatorë
Lushnje	10	814	46	17.6
Karbunarë	7	-	-	-

Dushk	4	-	-	-
Golem	6	191	9	21.2
Hysgjokaj	4	-	-	-
Ballagat	3	-	-	-
Kolonjë	7	137	8	17.2
Bubullimë	2	43	3	14.3
Krutje	2	50	2	25
Allkaj	1	49	4	12.3
Fier-Shegan	5	23	3	7.6
Totali	74	1307	75	17.4

Burimi: Bashkia Lushnje dhe PLGP/Co-PLAN, 2016

Shkollat 9-vjeçare: Sipas të dhënave të Bankës Botërore 2013, mesatarja e Bashkimit Europian (BE) e raportit nxënës/mësues për shkollat fillore është afërsisht 13.4, kurse e Shqipërisë në rang kombëtar është afërsisht 19[251].

Nga ky këndvështrim, bashkia Lushnje raporton një nivel shumë herë më të mirë krahasuar me mesataren e vendit dhe duket se përmbush gjithashtu standardet e Bashkimit Europian me një raport mesatar 13.5 në të gjithë territorin e bashkisë. Megjithatë, nga instancat përkatëse duhet të merret në konsideratë rishpërndarja më e mirë e mësuesve në shkollat 9-vjeçare të Lushnjes kryesisht në njësinë administrative të Hysgjokajt dhe në qytetin e Lushnjes, ku ky raport është më i lartë (përkatësisht 15.8 dhe 15.9).

Tabela 39. Shpërndarja e shkollave 9-vjeçare, nxënësve dhe mësuesve për çdo njësi administrative dhe raporti nxënës/mësues

	Shkolla 9-vjeçare	Nxënës	Mësues	Raporti nxënës/mësues
Lushnje	8	3,334	209	15.9
Karbunarë	7	484	43	11.2
Dushk	3	588	43	13.6
Golem	5	730	59	12.4
Hysgjokaj	3	189	12	15.8
Ballagat	2	183	17	10.8
Kolonjë	4	433	33	13.1
Bubullimë	5	385	35	11
Krutje	5	715	55	13
Allkaj	4	356	29	12.3
Fier-Shegan	4	921	80	11.5
Totali	51	8318	615	13.5

Burimi: Bashkia Lushnje dhe PLGP/Co-PLAN, 2016

Shkollat e mesme: Për edukimin e mesëm, në rang kombëtar, Shqipëria ka një raport mësues/nxënës 14, kurse niveli mesatar në Bashkimin Europian është 11.8[252]. Ndryshe nga raporti i mësuesve në shkollat 9-vjeçare, për shkollat e mesme, bashkia Lushnje rezulton me një raport më të afërt krahasuar me rangun kombëtar (13.3) dhe paksa larg normave që duhet të arrihen krahasuar me nivelin mesatar në Bashkimin Europian. Njësitë që shfaqen më problematike nga kjo pikëpamje janë ajo e Lushnjes me një raport prej 15.8 dhe ajo e Krutjes dhe e Hysgjokajt me 14.2.

Tabela 40. Shpërndarja e shkollave të mesme, nxënësve dhe mësuesve për çdo njësi administrative dhe raporti nxënës/mësues

	Shkolla të mesme	Nxënës	Mësues	Raporti nx/ms
Lushnje	4	2,014	127	15.8
Karbunarë	1	153	15	10.2
Dushk	1	588	56	10.5
Golem	-	-	-	-
Hysgjokaj	1	439	31	14.2
Ballagat	1	285	25	11.4
Kolonjë	1	540	44	12.3
Bubullimë	1	468	43	10.9
Krutje	1	214	15	14.2
Allkaj	1	382	30	12.7
Fier-Shegan	1	258	15	17.2
Totali	**13**	**5341**	**401**	**13.3**

Burimi: Bashkia Lushnje dhe PLGP/Co-PLAN, 2016

- **Punësimi**

Ekonomia e bashkisë së Lushnjes është e orientuar kryesisht drejt bujqësisë dhe industrisë së lehtë të përpunimit të produkteve bujqësore dhe, si rrjedhojë, këta janë edhe sektorët kryesorë të punësimit në këtë njësi. Megjithatë, pavarësisht përqindjes më të madhe të popullatës së punësuar në sektorin bujqësor, flasim këtu për numrin më të madh të njësive administrative. Vetë qyteti i Lushnjes është i orientuar më tepër drejt ofrimit të shërbimeve dhe tregtisë (45.4%).

Tabela e mëposhtme tregon përqindjen e të punësuarve në sektorët kryesorë të ekonomisë sipas të dhënave të INSTAT-it, 2011.

Tabela 41. Përqindja e të punësuarve në sektorët kryesorë të ekonomisë

Rrethi	Njësia administrative	Aktiviteti ekonomik				
		Bujqësi, pyje dhe peshkim	Tregti me shumicë dhe pakicë	Ndërtim	Industri	Shërbime
Lushnje	Allkaj	88.4	2.2	1.9	1.1	6.0
	Ballagat	84.0	2.7	3.4	0.8	7.8
	Bubullimë	83.1	3.0	2.5	2.8	7.7
	Dushk	59.6	6.1	11.4	4.4	14.7
	Fier-Shegan	81.9	2.6	2.5	1.3	6.9
	Golem	63.2	8.4	7.9	4.1	14.7
	Hysgjokaj	90.9	1.5	0.8	0.9	5.0
	Karbunarë	85.5	1.4	2.5	1.0	6.2
	Kolonjë	60.9	8.0	4.7	6.1	18.2
	Krutje	80.2	4.0	2.5	2.4	8.8
	Lushnje	13.8	20.5	7.0	10.8	45.4

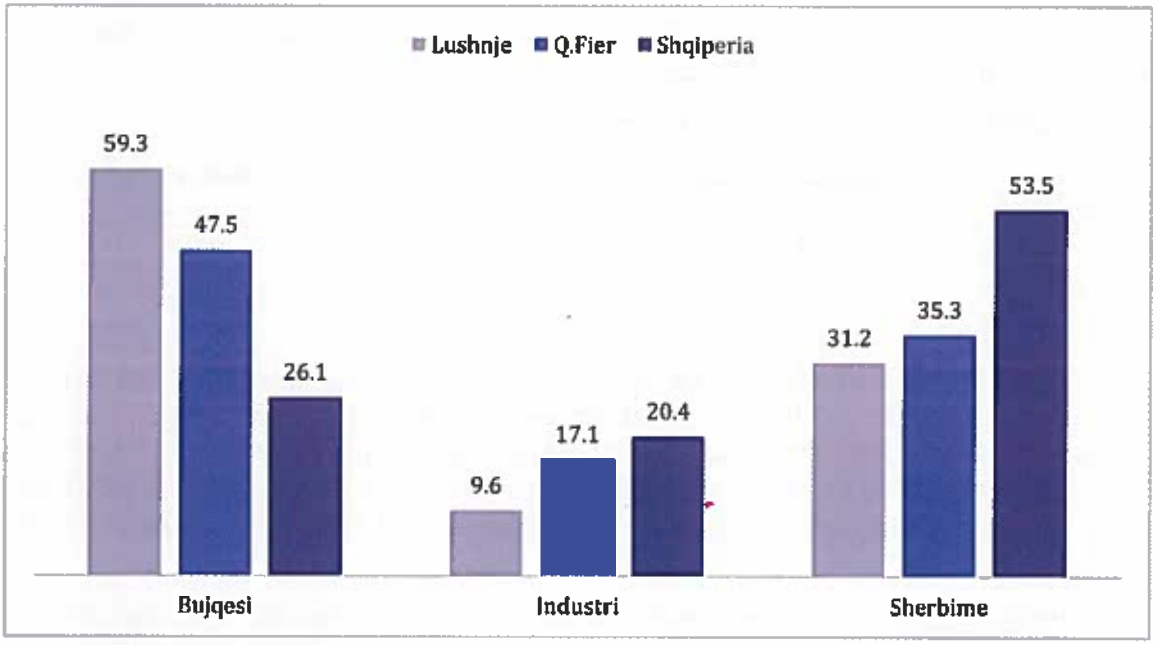
Burimi: INSTAT, 2011

Sektori me peshën më të vogël të të punësuarve në bashkinë Lushnje është ai i ndërtimit. Sipas vjetarit statistikor 2015, numri i të punësuarve në sektorin e ndërtimit ka ardhur në ulje gjatë viteve

të fundit, si pasojë e uljes së nivelit të ndërtimeve në rang qarku, por edhe në rang kombëtar[253]. Mendohet se ndryshimet në legjislacionin përkatës kanë ulur numrin e veprave të ndërtuara dhe, si pasojë, edhe numrin e të punësuarve në këtë sektor.

Të dhënat e punësimit sipas sektorëve ekonomikë për bashkinë Lushnje konfirmojnë edhe një herë pozicionin avantazhues të kësaj bashkie përkundrejt qarkut të Fierit dhe një nivel më shumë se 2 herë më të lartë se niveli kombëtar (figura 77).

Figura 77. Përqindja e të punësuarve në degët kryesore të ekonomisë në nivel kombëtar, Qarku dhe Bashkie

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN

Paga mesatare mujore sipas degëve të ekonomisë: Duke qenë se të dhënat rreth pagës mesatare mujore sipas sektorëve ekonomikë në nivel bashkie mungojnë, është e vlefshme analiza e tyre duke iu referuar sistemit kombëtar të pagave mujore për sektor për të përftuar një tablo të përgjithshme të situatës ekonomike të të punësuarve në bashkinë e Lushnjes.

Tabela 42. Paga mesatare mujore në degët kryesore të ekonomisë në Shqipëri[254]

Aktiviteti ekonomik (2000-2013)	**lek**
Industri	37 646.42
Ndërtim	35 113.32
Transport e komunikacion	51 638.21
Tregti	31 733.86
Shërbime	34 447.18
Gjithsej	36 331.86

Burimi: Open Data Albania, 2015

Paga mesatare mujore në Shqipëri në sektorin privat dhe atë shtetëror është më e ulëta në rajon[255]. Sektorë të tillë si tregtia, industria dhe shërbimet ofrojnë një pagë mesatare bruto rreth 30 000-35 000 lekë/muaj. Nuk ka të dhëna mbi nivelin mesatar të pagës për sektorin e bujqësisë, por paga minimale mujore, për efekt të llogaritjes së kontributit të sigurimit të kujdesit shëndetësor, sipas

Drejtorisë së Përgjithshme të Tatimeve, për personat e vetëpunësuar në bujqësi është 4 620 lekë[256]. Mungojnë të dhënat nëse të punësuarit/vetëpunësuarit në bujqësi marrin pagë minimale apo mesatare mujore dhe sa është vlera e saj në nivel njësie administrative apo qarku. Megjithatë, në qarkun e Fierit punësimi në bujqësi zë 47.5% të punësimit të përgjithshëm dhe paga minimale (norma kombëtare) është më e ulët se ajo që përdoret për përcaktim të nivelit të përgjithshëm të varfërisë[257].

Shkalla e papunësisë: Megjithëse shkalla e papunësisë në bashkinë Lushnje, me një vlerë prej 18,3%, nuk është e lartë krahasuar me 23,9 % në qarkun e e Fierit dhe 29,3 në shkallë kombëtare, të dhënat që vijnë nga Zyrat e Punës tregojnë se vetëm në qytetin e Lushnjes janë regjistruar 6580 punëkërkues të papunë. Në tabelën më poshtë paraqiten nivelet e papunësisë sipas kategorisë meshkuj dhe femra dhe shkallës së papunësisë tek të rinjtë:

Tabela 43. Papunësia sipas gjinisë, bashkia Lushnje

	Bashkia Lushnje	Qarku Fier	Niveli kombëtar
Papunësia femra	21.6 %	27.1 %	31.4%
Papunësia meshkuj	16.4 %	22.1 %	27.9 %
Papunësia e të rinjve	36.9 %	46.4 %	52.9 %

Burimi: INSTAT, 2012

Krahasuar me qarkun e Fierit dhe nivelin kombëtar, bashkia e Lushnjes paraqitet disi më avantazhuese në çështje të papunësisë, por kjo mbetet ende një sfidë e madhe për bashkinë në uljen e nivelit të papunësisë. Në bashkinë Lushnje femrat janë ato që e vuajnë më shumë papunësinë me 21.6% në krahasim me 16.4 të meshkujve të papunë, e megjithatë normat e papunësisë për të dyja këto kategori janë fatmirësisht më të ulëta se niveli kombëtar (31.4 % për femrat dhe 27.9% për meshkujt).

Niveli i punësimit sipas gjinisë dhe grupmoshës: Popullsia e bashkisë Lushnje, nga këndvështrimi i raportit gjinor, ruan një diferencë të konsiderueshme për sa i përket ndarjes së popullsisë sipas gjinisë në femra e meshkuj. Nëse u referohemi analizave demografike, në përllogaritjet që janë bërë për vitin 2015 do të vëmë re se raporti gjinor është rritur në favor të popullatës së meshkujve, krahasuar kjo me situatën e raportit gjinor për vitin 2011.

Në sektorin e punësimit, sikurse vihet re, popullata e meshkujve është më e avantazhuara, duke shënuar nivelin më të lartë të punësimit krahasuar me atë të femrave. Megjithatë, shkalla e punësimit për femra në bashkinë Lushnje shënon një nivel prej 33,9 %, shifër kjo më e lartë krahasuar me qarkun e Fierit 26,2 % dhe shkallën kombëtare të punësimit të femrave 25,5 %.

Nëse do t'i referohemi gjetjeve të mësipërme mbi strukturën moshore në bashkinë e Lushnjes, do të vërejmë se 69% e kësaj popullsie i përket grupmoshës 15-65 vjeç, rezultate këto që dëshmojnë se kjo kategori (përjashto të rinjtë) arrin edhe nivelin më të lartë të punësimit.

- **Mirëqenia ekonomike**

Në bashkinë Lushnje rreth 6 % e familjeve marrin ndihmë sociale dhe përfitime (transferta të tjera) nga shteti në krahasim me 11.7 % të familjeve në rang vendi[258]. Burimi i të ardhurave të NJEF-ve nga puna e paguar apo vetëpunësimi shfaqet më i lartë në nivel bashkie (67%) krahasuar me nivelin e qarkut (61.4%) dhe atë kombëtar (56.4%). Kjo për arsye se pjesa dërrmuese e popullsisë së Lushnjes është e vetëpunësuar në sektorin bujqësor.

Nga ana tjetër, 10.6 % e familjeve në bashkinë Lushnje kanë burim kryesor të ardhurash dërgesat nga jashtë shtetit, nivel ky rreth 2 % më i ulët se ai në nivel qarku, çka dëshmon për një numër më të vogël të emigrantëve krahasuar me bashkitë e tjera përbërëse të qarkut Fier.

Megjithatë, të dhënat mbi nivelin e të ardhurave dëshmojnë për një lloj "pavarësie" nga ndihmat sociale, remitancat dhe pensionet, duke dëshmuar se familjet në bashkinë Lushnje kanë potencialin për të gjeneruar më shumë të ardhura duke vënë në lëvizje "motorin" bujqësor të kësaj bashkie.

Tabela 44. Të ardhurat e njësive ekonomike familjare (NJEF) sipas burimeve kryesore

	Ndihmë sociale dhe përfitime	Punë e paguar ose vetëpunësim	Të gjitha llojet e pensionit	Para të dërguara nga jashtë shtetit
Lushnje	10.37	54.36	34.07	6.8
Karbunarë	4.76	77.94	24.39	13.1
Dushk	2.7	59.17	17.26	14.8
Golem	4.97	67.75	37.23	21.3
Hysgjokaj	3.48	83.1	21.17	15
Ballagat	2.63	75.16	19.74	18.4
Kolonjë	3.24	70.35	31.17	9.6
Bubullimë	1.84	83.08	32.2	9.5
Krutje	2.64	82.06	26.17	6.2
Allkaj	2.23	81.28	26.92	17.1
Fier-Shegan	2.85	80.87	20.33	13.7

Burimi: INSTAT, 2011

Niveli i varfërisë: Për matjen e nivelit të varfërisë mund të përdoren tre tregues: përqindja e varfërisë, hendeku dhe ashpërsia. Në rastin e qarkut të Fierit, ku bën pjesë rrethi i Lushnjes, përqindja e varfërisë në vitin 2012 është 17,1%. Hendeku i varfërisë, i cili tregon diferencën nga linja e varfërisë, në vitin 2012 ishte 3.4%, çka dëshmon se në mënyrë që të varfrit të arrijnë linjën e varfërisë, do duhej të shumëfishonin të ardhurat me 3,4 herë më shumë. Së fundmi, ashpërsia, e cila tregon nivelin e pabarazisë mes të varfërve dhe popullsisë mbi nivelin e varfërisë, në qarkun e Fierit është 1%.

Tabela 45. Niveli i varfërisë, qarku Fier

	Varfëria (%)	Hendeku	Ashpërsia
Qarku Fier	17.1 %	3.4 %	1 %

Burimi: INSTAT, 2011

Në bashkinë Lushnje banojnë 203 familje me ndihmë ekonomike[259]. Përqendrimi më i madh i tyre është në qytetin e Lushnjes, me rreth 41% ose 83 familje, në njësinë administrative Golem me 77 familje dhe në njësinë administrative Dushk me 23 familje.

- **Shëndetësia**

Sektori i shërbimit shëndetësor në bashkinë e Lushnjes mbulohet nga një spital rajonal, i cili ndodhet në qytetin e Lushnjes, me një numër total prej 60 mjekësh, 21 ambulanca, 33 qendra shëndetësore dhe 2 maternitete.

Shqipëria është një nga vendet e Ballkanit me numrin më të vogël të stafit mjekësor, me 1.14 mjekë për 1000 banorë (OBSH, 2014) ose 1 mjek për 887 banorë, kur mesatarja në BE është 3.4 mjekë për 1000 banorë ose 1 mjek për 295 banorë[260].

Tabela 46. Shpërndarja e institucioneve shëndetësore, mjekëve dhe raportet banorë/qendër shëndetësore dhe banorë/mjekë sipas çdo njësie administrative

Njësia	Qendra shëndetësore	Ambulanca	Raporti banorë/ambulancë	Nr. mjekësh	Raport banorë/ mjek
Lushnje	9		3,508	96	328.9
Karbunarë	2	3	851		
Dushk	4	2	1,332		
Golem	3	3	887	12	443.5
Hysgjokaj					
Kolonjë	3	6	646	22	264.3
Bubullimë	7		805	12	469.3
Krutje	1	1	3,839		
Allkaj	1	4	877	13	337.2
Fier-Shegan	2		3,564	13	
Ballagat	1	2	833		
TOTAL	33	21	1,573	168	505.5

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN

Sipas VKM-së nr. 671, një qendër shëndetësore duhet planifikuar për çdo 250 – 1500 banorë, kurse ambulancat/konsultoret duhen planifikuar 1 për 1500-2000 banorë[261]. Duke iu referuar tabelës së mësipërme, bashkia Lushnje duket se i përmbush standardet e planifikimit të qendrave shëndetësore dhe ambulancave në nivel mesatar. Megjithatë, ky rezultat vjen si rezultat i një luhatjeje shumë të madhe të këtij raporti në njësi të ndryshme administrative. Kështu, për shembull, në njësitë administrative të Lushnjes, Krutjes dhe Fier-Sheganit ky raport është dy herë më i lartë se norma e lejuar, kurse në njësitë e tjera raporti është shumë herë më i normalizuar, çka bën dhe balancimin e nivelit mesatar.

Nga ana tjetër, nëse do të analizojmë raportin midis mjekëve dhe banorëve, krahasuar me nivelin kombëtar, Lushnja paraqitet në një gjendje relativisht të mirë, ku një mjek i shërben afërsisht 500 banorëve (krahasuar me raportin kombëtar 1.14 / 1000 banorë). Giithsesi, edhe në këtë kuadër, bashkia Lushnje duhet të punojë jo vetëm për të rritur stafin e kualifikuar të mjekëve, por edhe për të bërë një shpërndarje më të mirë mes njësive administrative.

Sa i përket cilësisë së strukturave, përgjithësisht, ambulancat dhe qendrat shëndetësore shfaqin një gjendje fizike jo të mirë. Megjithatë, pikë së pari, nevojitet ndërhyrja e menjëhershme për rikonstruksionin dhe përmirësimin e gjendjes së spitalit të Lushnjes, niveli higjieno-sanitar i të cilit e bën atë një nga hotspotet kryesore të bashkisë.

Personat me aftësi të kufizuar: Në bashkinë Lushnje regjistrohet të jenë 3534 persona me aftësi të kufizuara, ku përqendrimin më të madh e ka qyteti i Lushnjes me 2221 persona.

Tabela 47. Përqindja e personave me aftësi të kufizuara krahasuar me nivelin kombëtar

Personat me aftësi të kufizuara:	Bashkia Lushnje	Shqipëria
Në shikim	2.7	2.3 %
Në dëgjim	1.9	1.7 %

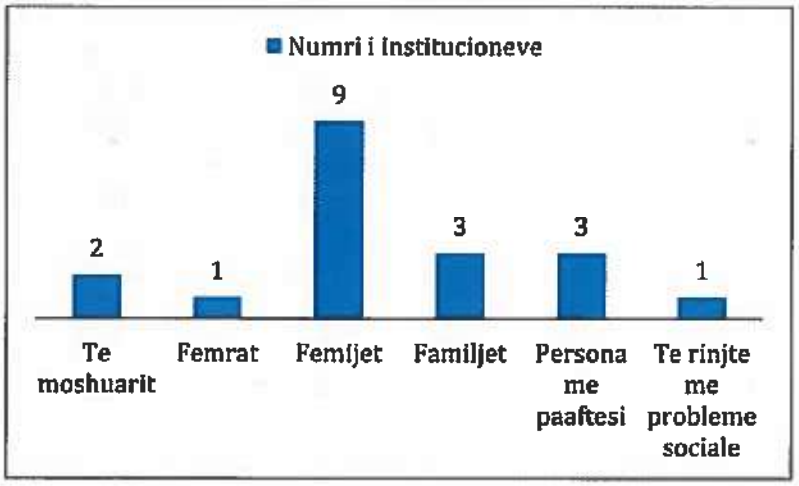
Në kujtesë	2.2	1.8 %
Në kujdesin e përditshëm	2.2	1.8 %
Në komunikim	1.8	1.5 %
Në lëvizje	3.8	3.7 %
Personat me të paktën një aftësi të kufizuar	6.8	6.2 %

Burimi: INSTAT, 2011

Këto janë të dhëna shumë të rëndësishme statistikore, pasi është i domosdoshëm planifikimi i ndërtimeve të reja publike dhe private, në mënyrë që të lehtësohen barrierat fizike për personat me aftësi të kufizuara. Sa i përket aksesit që banorët e bashkisë Lushnje kanë ndaj qendrave shëndetësore, vlerat e tij shprehen disi pesimiste, mbështetur edhe në analizën në nivel qarku të kryer nga INSTAT-i dhe Ministria e Shëndetësisë. Sipas këtyre të dhënave, një qytetari të këtij qarku i duhen mesatarisht 23 minuta për të shkuar në një nga qendrat shëndetësore (nga vlerat më të larta në vend), ndërkohë që në qarkun e Beratit dhe Elbasanit këto vlera luhaten në 13-15 minuta.

Pavarësisht numrit të lartë të personave me aftësi të kufizuara, në bashkinë Lushnje ekzistojnë vetëm 3 institucione jo-publike që ofrojnë shërbim për ta. Nga ana tjetër, në bashkinë Lushnje operojnë edhe institucione/organizata të cilat ofrojnë shërbime qytetare si në figurën më poshtë:

Figura 78: Shpërndarja e institucioneve për kujdesin social në Bashkinë Lushnje

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN

1.5.3 Konkluzione mbi sfidat dhe problematikat sociale

Bashkia Lushnje paraqet një performancë të lartë sa i përket treguesve social- ekonomikë si niveli i arsimit, cilësia e shërbimit dhe mirëqenia ekonomike si brenda qarkut të Fierit, ashtu edhe krahasuar me normat mesatare të nivelit kombëtar. Megjithatë, për një zhvillim të njëtrajtshëm dhe të mëtejshëm ekonomik dhe social të territorit të bashkisë është e nevojshme ndërmarrja e disa masave për secilin nga sektorët e sipërpërmendur.

- Arsimi

Aktualisht, në territorin e bashkisë Lushnje shërbejnë 50 kopshte fëmijësh, 55 shkolla 9-vjeçare dhe 14 shkolla të mesme për një popullsi prej 84921 banorësh. Shpërndarja e këtyre institucioneve në territor, pavarësisht se në një panoramë të përgjithshme mbulon me shërbim pjesën më të madhe

të zonave të banuara, mbetet një problem që duhet të adresohet në të ardhmen. Në këtë kuadër, duhet parë mundësia e mbulimit më të mirë me shërbimin e kopshteve, shkollave 9-vjeçare dhe të mesme kryesisht në qytetin e Lushnjes, si dhe në njësitë administrative Dushk, Fier-Shegan dhe Krutje. Nga ana tjetër, njësitë vendore me karakter më rural dhe veçanërisht njësitë administrative kodrinore si Ballagati dhe Hysgjokaj kanë jo vetëm mangësi në mbulimin e përgjithshëm me shërbime, por kanë edhe një infrastrukturë të dobët fizike dhe nuk janë lehtësisht të aksesueshme për shkak edhe të terrenit dhe infrastrukturës rrugore lidhëse. Problem i përgjithshëm për shërbimin arsimor është edhe mungesa e kapaciteteve fizike të ndërtesave të këtyre institucioneve, duke bërë që shpesh të hasim raste kur kopshtet operojnë në të njëjtën ndërtesë me shkollat 9-vjeçare dhe këto të fundit në të njëjtën ndërtesë me ato të mesme. Përmirësimi i infrastrukturës fizike dhe pajisja me ambiente shtesë sipas përcaktimeve në rregulloren e planifikimit duhet të jetë prioritet për bashkinë Lushnje.

Rekomandime:

- Të ndërtohet të paktën një shkollë 9–vjeçare dhe një kopsht në secilën njësi administrative të bashkisë Lushnje, me prioritet njësitë të cilat kanë vetëm një ndërtesë për këtë lloj shërbimi.
- Të konsiderohet ndërtimi i të paktën një shkolle profesionale në qytetin e Lushnjes dhe njësinë administrative të Fier-Sheganit, duke i dhënë prioritet degëve të bujqësisë dhe agronomisë.
- Bashkia e Lushnjes ka një mbulim të varfër me kopshte dhe rrezja e shërbimit të kopshteve lë pjesë të mëdha të territorit të pambuluara si në qytetin e Lushnjes, ashtu edhe në njësitë e tjera të bashkisë. Duke marrë në konsideratë edhe raportin e vogël të edukatorëve për fëmijë, këshillohet që bashkia Lushnje të ndërmarrë një studim më të thelluar të numrit ekzistues të fëmijëve të grupmoshës 3-5 vjeç, shpërndarjes së tyre në territor dhe aksesit në kopshte.
- Të bëhet një inventarizim i hollësishëm i mjeteve didaktike ekzistuese në kopshte dhe shkolla dhe të kryhet pajisja e tyre sipas nevojave.Të përmirësohet infrastruktura fizike e institucioneve arsimore për të arritur standardet e përcaktuara në rregullore dhe të merren masa për pajisjen e tyre me laboratore, biblioteka, palestra dhe sipërfaqet e gjelbërta (oborret).

- Punësimi

Ekonomia e bashkisë Lushnje është e orientuar kryesisht drejt bujqësisë, i cili është edhe sektori që ka numrin më të madh të të punësuarve (59.3 %) krahasuar me qarkun e Fierit dhe atë kombëtar (26.1%). Pavarësisht kësaj, paga mesatare mujore për sektorin e bujqësisë jo vetëm që është më e ulëta në rajon, por edhe paga më e ulët krahasuar me sektorët e tjerë të ekonomisë.

Nga ana tjetër, pavarësisht se shkalla e papunësisë shfaqet në nivele më të moderuara krahasuar me qarkun dhe nivelin kombëtar, shkalla e papunësisë tek të rinjtë (36.9%), të cilët përbëjnë dhe forcën kryesore të punës, mbetet në nivele të larta. Nga ana tjetër, bashkia Lushnje paraqet edhe nivel relativisht të lartë të përqindjes së popullsisë së varur nga ndihma sociale, pensionet dhe remitancat[262].

Rekomandime:

- Shkalla e papunësisë në bashkinë Lushnje është relativisht e lartë, sidomos tek të rinjtë, dhe për të përballuar kërkesat e larta, bashkia duhet të ndërmarrë politika për zhvillimin e përgjithshëm dhe me ritme të shpejta ekonomike.
- Duke marrë parasysh karakterin bujqësor të Lushnjes, Bashkia duhet të luajë një rol kyç jo vetëm në promovimin e këtij sektori, por edhe në ndërmjetësimin me Ministrinë e Bujqësisë për zhvillimin e mëtejshëm të këtij sektori, gjetjen e subvencioneve dhe krijimin e platformave të posaçme incentivuese për bujqit.
- T'i jepet prioritet organizimit të kurseve dhe trajtimeve kryesisht për të rinjtë me qëllim rritjen e interesit dhe kualifikimit për mundësi më të mira punësimi.
- Të hartohen programe nxitëse për krijimin e një klime më të mirë për biznesin dhe ndërmarrjet private, të cilat pritet të hapin më shumë vende pune për të zbutur pabarazitë mes njësive administrative të Lushnjes.

- Shëndetësia

Shërbimi shëndetësor është shërbimi me performancën më të dobët në bashkinë e Lushnjes. Ai ofrohet në këtë bashki nga një spital me një numër total mjekësh prej 150 mjekësh, 21 ambulanca dhe 33 qendra shëndetësore. Edhe pse shpërndarja e këtyre institucioneve është relativisht e mirë dhe mbulon pjesën më të madhe të territorit, mungesa e stafit mjekësor mbetet një problem për t'u zgjidhur nga instancat përkatëse.

Bashkia Lushnje rezulton të ketë një numër të konsiderueshëm të personave me aftësi të kufizuara, por shumë pak institucione në shërbim të këtyre personave.

Rekomandime:

- Ambulancat dhe qendrat shëndetësore shfaqin një infrastrukturë fizike tejet të dobët. Për këtë arsye nevojitet ndërhyrja e menjëhershme për rikonstruksionin e të paktën katër qendrave shëndetësore, ndër të cilat më emergjente është ajo e njësisë administrative Golem, e cila ndodhet përkohësisht jashtë shërbimit.
- Rikonstruksioni i spitalit të Lushnjes dhe marrja e masave urgjente për asimilimin e mbetjeve spitalore të këtij spitali duhet të jetë prioritet kryesor jo vetëm i Bashkisë Lushnje, por edhe i Ministrisë së Shëndetësisë.
- Të merren masa për një shpërndarje më të mirë të stafit mjekësor për të gjithë territorin e bashkisë.
- Të merren masa për përmirësimin e kapaciteteve institucionale dhe infrastrukturore për ofrimin e shërbimit social për personat me aftësi të kufizuara, gratë dhe fëmijët me probleme sociale etj.

1.6 Zhvillimi ekonomik urban dhe rural

1.6.1 Vlerësimi ekonomik dhe sektorët

- **Kuadri makroekonomik**

Produkti i Brendshëm Bruto për banorë (PBB): Produkti i Brendshëm Bruto është një tregues ekonomik i cili tregon se çfarë vlere me çmimet e tregut kanë të mirat materiale dhe shërbimet të cilat janë prodhuar brenda një vendi gjatë një periudhe kohore prej një viti (Opendata.al, 2011). Sipas INSTAT[263]-it, në vitin 2012 qarku i Fierit rezulton të ketë një vlerë të produktit të brendshëm bruto (PBB) për frymë prej 520,813 lekësh. Krahasuar me të dhënat e qarqeve të tjera, qarku i

Fierit rezulton të renditet në tri qarqet me vlerën më të lartë të prodhimit të brendshëm bruto për frymë. Ai qëndron pas qarkut të Tiranës dhe Durrësit. Pavarësisht se vlera e PPB-së ka ardhur në rritje, në vitin 2009 ka ndodhur një ulje e saj, dhe kjo lidhet me rënien e numrit të ndërmarrjeve për qarkun e Fierit në këtë vit. Pra, numri i ndërmarrjeve për vitin 2009 ka pësuar një ulje prej 30 të tilla, dhe kjo, rrjedhimisht, çon në uljen e të mirave materiale të prodhuara dhe, për pasojë, edhe në uljen e PBB-së me një shifër relativisht të vogël prej 2,6%. Krahasuar me mesataren Shqipërisë për PBB-në për frymë, e cila është 460 mijë Lekë, Qarku i Fierit renditet i dyti dhe vjen pas Qarkut të Tiranës me një vlerë prej 521 mijë Lekë.

Bazuar në vlerësimet e INSTAT-it për PBB-në e Qarkut të Fierit për banorë mund të thuhet se nga viti në vit PBB-ja e këtij qarku ka ardhur me një rritje graduale. Megjithatë kjo rritje vihet re vetëm pas vitit 2009, pasi rezulton se prej vitit 2008 deri në vitin 2009 PBB-ja e Qarkut Fier ka rënë me 2,6%. Nderkohë në vitin 2010, PBB-ja është rritur me 8% krahasuar me një vit më parë. Në vitin 2011, rezultatet tregojnë se PBB-ja e Qarkut është rritur me 7,3%. Duket se rritja më e madhe e PBB-së në këtë qark ka ndodhur në vitin 2013 me një rezultat 113%, e cila përkthehet në një diferencë rritjeje me 13,1% krahasuar me vitin paraardhës (Tabela 2).

Për të përmbledhur rezultatet e mësipërme, ajo çka bie më tepër në sy në rastin e Qarkut të Fierit është niveli i lartë i PPB-së krahasuar me qarqet e tjera dhe me mesataren e Shqipërisë, por edhe një rritje e saj vit pas viti. Pavarësisht kësaj, ashtu siç u theksua më lart, në vitin 2009 ka ndodhur një ulje e PBB-së dhe kjo lidhet me numrin e ndërrmarjeve për Qarkun e Fierit në këtë vit. Pra, ashtu siç tregohet edhe në tabelën 3, numri i ndërrmarjeve për vitin 2009 ka pësuar një ulje prej 30 të tilla dhe kjo rrjedhimisht çon në uljen e të mirave materiale të prodhuara dhe për pasojë dhe një ulje të PBB-së me një shifër relativisht të vogël prej 2,6%. Në bazë të kësaj analize rezulton se me rritjen e numrit të ndërrmarjeve ndër vite është rritur edhe vlera e PPB-së.

Tabela 48: Prodhimi i brendshëm bruto, viti 2012.

Qarqet	PBB çmime korrente (milion lekë)	Struktura ndaj PBB-së (%)	PBB për frymë (në lekë)	Struktura e indeksit për frumë ndaj PBB-së (%)
Shqipëria	*1335489*	*100*	*460436*	*100*
Fier	**166222**	**12.4**	**520813**	**113.1**
Tiranë	510093	38.2	649737	141.1
Durrës	132212	9.9	481007	104.5
Vlorë	77182	5.8	422054	91.7
Elbasan	105245	7.9	346054	75.2
Shkodër	71805	5.4	323480	70.3

Burimi: INSTAT, 2012

Tabela 49: Numri i ndërmarjeve sipas Qarqeve deri në vitin 2013

Qarqet	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Shqipëria	62162	73672	80077	94533	94953	103038	109039	106837	111083
Fier	6634	7475	7859	8690	8661	9416	9924	9527	9830
Tiranë	22947	27477	29660	34964	34856	39656	42117	43295	47477
Durrës	7433	9117	10101	11566	11731	12316	12918	11625	10599
Vlorë	4958	5712	6028	7164	7447	8516	9153	8929	9363

Elbasan	4256	4887	5744	6727	6754	6972	7611	7311	7442
Shkodër	2270	3455	4012	5800	5956	6258	6607	6543	5945

Burimi: INSTAT, 2013

Bazuar në të dhënat e INSTAT-it deri në vitin 2012, qarku i Fierit rezulton të ketë një rritje të nivelit të vlerës së shtuar bruto (VSHB) nga viti në vit. Vlera më e fundit e llogaritur e VSHB-së është e vitit 2012 dhe është 151,7%. Në këtë rritje të vazhdueshme të VSHB-së në qarkun e Fierit kanë kontribuar sektorë të tillë si industria e nxjerrjes së naftës, bujqësia dhe peshkimi dhe industria e shërbimeve, ku peshën më të madhe në sektorin e bujqësisë e mban bashkia Lushnje. Një kontribut të ulët në nivelin e V.SH.B-së jep edhe industria e ndërtimit, një industri e cila ka "ngrirë" që prej vitit 2009 për shkak të kufizimeve ligjore të Ligjit të Planifikimit të Territorit nr. 107, 2014. Një rol po kaq dytësor në rritjen e nivelit të Vlerës së Shtuar Bruto zë edhe Transporti duke kontribuar me vetëm 4%.

Tabela 50. Vlera e shtuar bruto sipas qarqeve

Qarqet	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Shqipëria	574246	633247	679634	737636	795185	872641	973827	1028519	1094635	1162335
Fier	57878	63519	68002	72340	77839	83683	91124	98869	109520	114046
Tiranë	50733	56748	61103	66314	70984	75208	85442	88150	100353	107394
Durrës	53769	57072	61746	67299	73049	81237	89661	94218	103066	109256
Vlorë	34452	38042	40964	43697	46928	50604	56563	62311	65892	72675
Elbasan	209060	231468	249461	275872	298720	335035	376788	389312	397867	422147
Shkodër	35583	39825	42522	45657	48870	51823	57922	63209	68439	70592

Burimi: INSTAT, Llogaritë Rajonale 2015

Tabela 51: Vlera e Shtuar Bruto.

Qarqet	Qarku Fier	Tiranë	Durrës	Vlorë	Elbasan	Shkodër
Bujqësia dhe Peshkimi	19.9	8.2	7.6	7.3	12.3	8.3
Industria	28.7	27.3	10.6	4.8	7.7	4.5
Industria Nxjerrëse	61.1	10.7	2.3	7.2	2.3	1.2
Industria Përpunuese	7.9	37.9	16	3.3	11.2	6.6
Ndërtimi	5.8	56	6.4	6.1	5.3	4.3
Shërbimet	6.3	49.7	11.5	5.4	6.6	4.6
Tregti, Hotele dhe Restorante	6.5	55	11.4	4.5	8.5	3
Transporti	4	33.1	38.6	6.2	4.1	3
Posta dhe Telekomunikacioni	4.8	59.2	5.7	5.5	4	3.9
Shërbime të tjera	6.7	48.2	8.7	5.8	6.3	5.7
VSHB me çmime bazë	12.4	38.2	9.9	5.8	7.8	5.3

Burimi: INSTAT, 2012

Krahasimisht me bashkitë e tjera përbërëse të qarkut dhe rajonit, bashkia Lushnje paraqet potencialin më të madh të zhvillimit të bujqësisë për arsye se rreth 77% e fushës së Myzeqesë përdoret për qëllime bujqësore, ku aktiviteti ekonomik i banorëve të Lushnjes është i lidhur

ngushtë me prodhimin dhe përpunimin e këtyre produkteve dhe gjësë së gjallë. Megjithatë, në bashkinë e Lushnjs nuk mungojnë as aktivitete të tjera të natyrës industriale si prodhimi i çimentos, asfaltit, metalit dhe mermerit, aktivitete këto të shtrira kryesisht përgjatë autostradës dhe rrugëve lidhëse brenda bashkisë.

Territoret "grumbulluese" ose "zbrazës", lëvizjet migratore

Tabela 52: Diferenca midis emigrantëve dhe emigratëve per 1000 persona, për Qarkun Fier dhe qarqe të krahasueshme

Qarqet	Popullsia (2011)	Hyrjet (2001-2011)	Daljet (2001-2011)	Norma e migrimit neto
Fier	310331	16037	25660	-31.01
Tiranë	749365	112180	11940	133.77
Durrës	262785	34059	10481	89.72
Vlorë	175640	9790	12999	-18.68
Elbasan	295827	9357	243881	-50.79
Shkodër	215347	9170	17613	-39.21

Burimi: INSTAT, 2011

Në raport me të dhënat e qarqeve të tjera, Qarku i Fierit rezulton si një nga vendet "zbrazëse", ku rreth 31% e popullsisë në vitin 2011 ka migruar. Duket se destinacioni i qytetarëve të Qarkut të Fierit kanë migruar në Qarqet e Tiranës dhe Durrësit, qarqe të cilat në bazë të studimit të INSTAT-it rezultojnë të jenë dhe zonat më "grumbulluese" për Shqipërinë.

Shpërndarja e të punësuarve sipas sektorëve/qark: Sipas të dhënave të INSTAT-it, numri më i lartë i të punësuarve në Qarkun e Fierit është në sektorin e Bujqësisë me 48%, më pas në sektorin e shërbimeve. Ndër sektorët me më pak të punësuar është ai i industrisë me vetëm 17%.

Tabela 53: Shpërndarja e të punësuarve sipas sektorëve/qark.

Sektorët	Shqipëri	Qarku Fier
Të punësuar në industri	20.4	17.1
Të punësuar në shërbime	53.5	35.3
Të punësuar në bujqësi	**26.1**	**47.5**

Burimi: INSTAT, 2011

- **Analiza e tregut të punës**

Tabela 54: Të punësuarit sipas sektorëve në Qarkun Fier.

Sektorët	2010	2011	2012	2013	2014
Të punësuar në administratën publike	14285	13658	14561	13636	13596
Të punësuar në sektorin privat jo-bujqësor	16754	16092	16159	16424	17671
Të punësuar në sektorin privat bujqësor	92609	80191	84588	81194	77373
Të punësuar në administratën publike lokale	1597	1548	1660	1745	1691
Të punësuar në administratën publike lokale, Komunë	932	903	950	1047	1024
Të punësuar në administratën publike lokale, Bashki	563	538	601	590	559

Të punësuar në administratën publike lokale, Qark	102	107	109	108	108

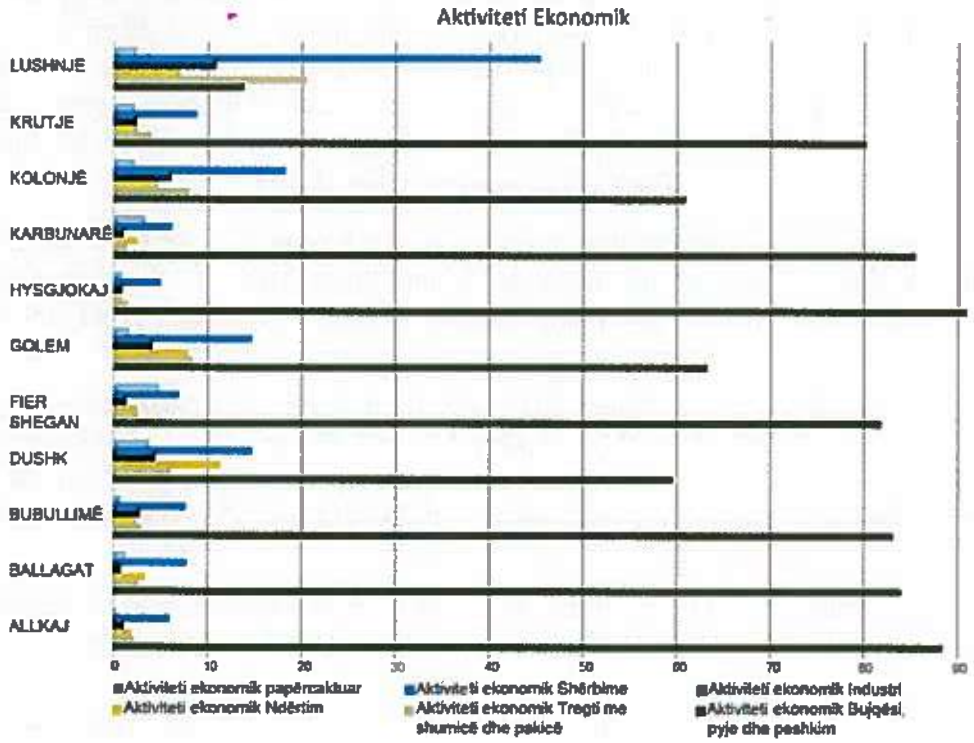
Burimi: Vjetari Statistikor Rajonal 2015

Klima e biznesit: Në bashkinë Lushnje operojnë gjithsej 3048 ndërmarrje, ndër të cilat 2582 njësi i përkasin kategorisë së biznesit të vogël dhe vetëm 466 i përkasin biznesit të madh. Megjithëse të gjitha njësitë administrative kanë një shpërndarje thuajse të njëtrajtshme të bizneseve, qyteti i Lushnjes ka përqendrimin më të madh të tyre me 1689 biznese të vogla dhe 341 biznese të mëdha. Kjo për shkak edhe të përqendrimit më të madh të industrive të përpunimit të produkteve ushqimore, institucioneve bankare, pikave të karburantit etj. Shifra të larta të numrit të bizneseve paraqet edhe njësia administrative e Kolonjës, Fier-Sheganit dhe Krutjes.

Sa i përket kategorizimit sipas llojit ekonomik, në bashkinë Lushnje mbizotërojnë qartësisht ndërmarrjet me karakter tregtar, të cilat zënë rreth 57%. Pjesa më e madhe e ndërmarrjeve tregtare janë të përqendruara në qytetin e Lushnjes dhe i referohen kryesisht tregtimit të produkteve ushqimore, konfeksioneve, artikujve të ndryshëm etj.

Vendin e dytë për nga rëndësia e zë bujqësia me 23% ndaj totalit. Bizneset që i përkasin këtij grupimi e kanë përqendrimin më të madh në njësitë administrative të Kolonjës, Krutjes dhe Dushkut edhe për shkak se, nga pikëpamja e prodhimit bujqësor, tokës arë të disponueshme, numrit të fermerëve dhe fermave bujqësore, ato kryesojnë ndaj njësive të tjera administrative.

Figura 79. Shpërndarja e aktivitetit ekonomik sipas NjA-ve, bashkia Lushnje

Burimi: INSTAT, 2012
Përpunuar nga Co-Plan, 2015

Sigurisht që vend të rëndësishëm zë edhe transporti dhe magazinimi, si hallkë mjaft e rëndësishme në zinxhirin e prodhimit dhe tregtimit të produkteve bujqësore të Lushnjes. Në një peshë thuajse të njëtrajtshme janë të shpërndara bizneset e shërbimeve, industrive, ndërtimit dhe tregtisë.

Sa i përket pozicionimit të bizneseve, pjesa më e madhe e bizneseve të mëdha (industritë e përpunimit, pikat e karburantit etj.) janë kryesisht të vendosura pranë rrugës kombëtare që lidh Lushnjen me bashkinë e Fierit. Njësi të tjera biznesi që operojnë kryesisht në fushën e shërbimeve dhe tregtisë janë të shpërndara në të gjithë territorin e bashkisë.

Bujqësia dhe prodhimi: Duke pasur parasysh potencialet e mëdha që Shqipëria parashtron në sektorin e bujqësisë, prodhimi, grumbullimi dhe eksporti i frutave, perimeve, drithërave, si dhe i bimëve mjekësore kanë qenë dhe mbeten angazhimi parësor i Drejtorisë së Prodhimit Bujqësor dhe Politikave Tregtare, strukturave vartëse në qarqe dhe fermerëve në të gjithë Shqipërinë. Ndonëse bujqësia si sektor ekonomik ka luajtur një rol të rëndësishëm në ekonominë e vendit, është shumë e rëndësishme të theksojmë se viti 2014 është viti që regjistron shtimin më të madh të pikave të grumbullimit, shtimin e shumëllojshmërisë dhe sasisë së frutave dhe perimeve të grumbulluara, por mbi të gjitha shtimin e eksporteve.

Tashmë harta e eksporteve shqiptare për fruta, perime dhe bimë mjekësore ka kaluar përtej vendeve të rajonit si Kosova, Mali i Zi, Maqedonia, duke u shtrirë edhe në Serbi, Greqi, Rumani, Bullgari, pak në Itali, Francë, Gjermani etj. Kjo tendencë çon jo vetëm në shtimin e të ardhurave për grumbulluesit dhe eksportuesit, por nga ana tjetër është një stimul i mirë dhe krijon mundësi për gjenerimin e më shumë të ardhurave për fermerët. Ajo ndikon ndjeshëm në rritjen e prodhimit të brendshëm bruto, në rritjen e nivelit të punësimit në sektor, në shtimin e sipërfaqes bujqësore dhe në përdorimin në mënyrë racionale të saj. Në mënyrë të përmbledhur, mund të themi se deri tani operojnë 117 grumbullues/përpunues dhe eksportues të perimeve, frutave dhe bimëve mjekësore në të gjithë vendin. Nga këta, sot, 52 pika kryejnë eksport të prodhimeve bujqësore në Kosovë, Malin e Zi dhe Maqedoni, duke u shtrirë edhe në Serbi, Greqi, Rumani, Bullgari, Bosnje, Kroaci, por edhe në Suedi, Itali, Francë, Gjermani, Zvicër, Austri dhe SHBA.

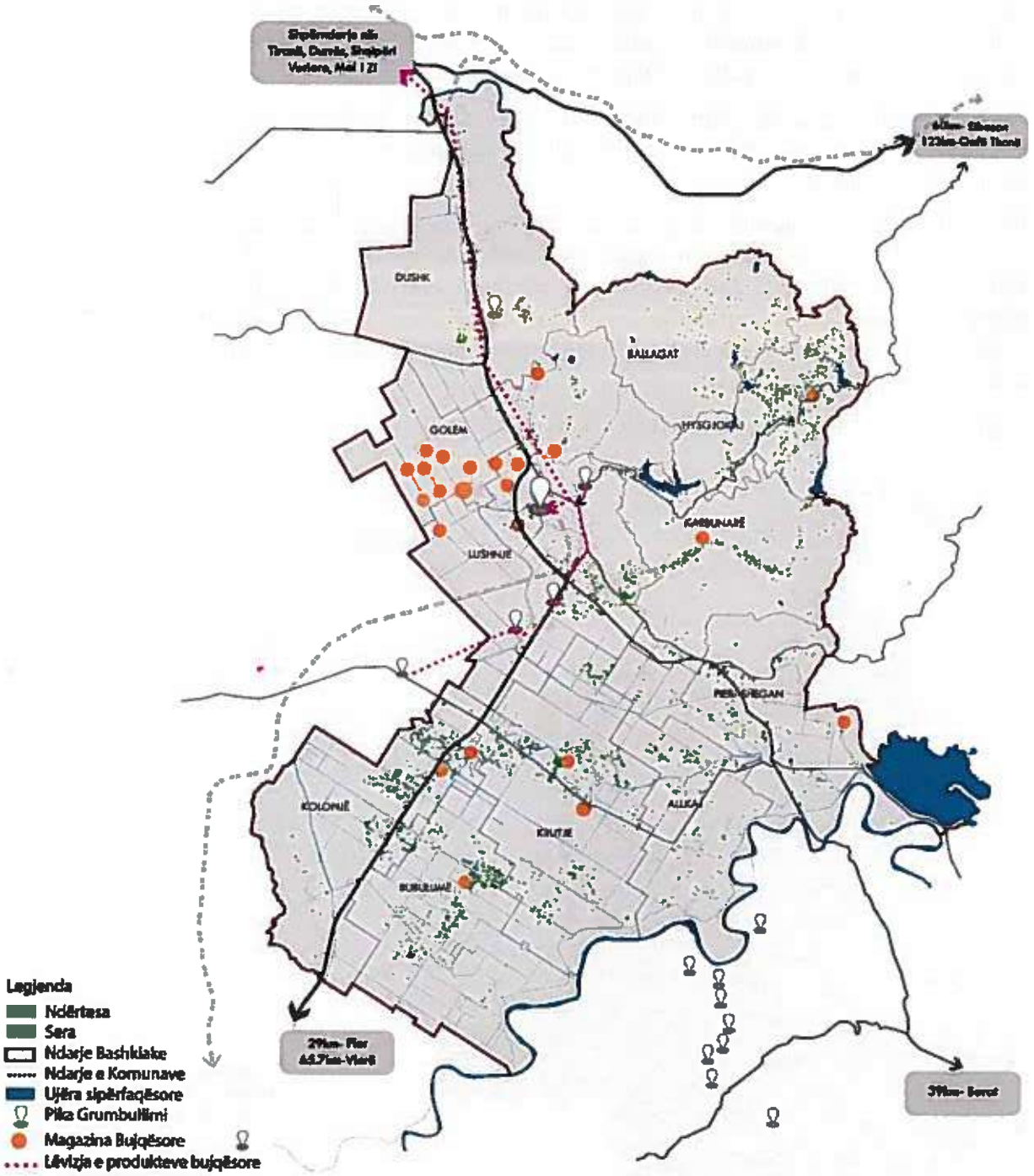
Lushnja duket se zë vendin e parë në këtë drejtim, duke regjistruar kështu 13 pika grumbullimi dhe eksporti të perimeve dhe frutave, me një kapacitet grumbullues 5100 m^3 dhe kapacitet dhomash frigoriferike deri në 7500 ton, duke garantuar në këtë mënyrë grumbullimin e mbi 56000 ton prodhime nga fushat e fermave[264].

Në bashkinë Lushnje ushtrojnë aktivitetin prodhues 2610 serra diellore me një sipërfaqe prej 363 ha, duke regjistruar kështu numrin më të madh të serrave në vend në rang bashkie. Aktiviteti prodhues i tyre lidhet kryesisht me kultivimin e domateve dhe perimeve, si dhe një pjesë e madhe me kultivimin e luleshtrydheve, të cilat për nga pikëpamja e eksportit kanë edhe kërkesën më të lartë.

I një rëndësie të madhe është edhe sektori i pemëtarisë, kryesisht në zonën kodrinore në verilindje të Lushnjes, ku sipërfaqet e ullishtave, vreshtave dhe pemëve frutore përbëjnë një potencial të çmuar për zhvillimin e bujqësisë në bashki.

Sa i përket prodhimit blegtoral, njësitë administrative të Kolonjës, Krutjes dhe Bubullimës kryesojnë me shifrat më të larta të prodhimit të qumështit (nga 80000 kv deri në 120000 kv), mishit (nga 7000 kv deri në 11830) dhe vezëve. Nuk mund të lemë pa përmendur se në bashkinë Lushnje operojnë një numër i konsiderueshëm baxhosh, si dhe dy prej kompanive më të mëdha të qumështit dhe prodhimeve blegtorale: Lufra dhe Delta.

Figura 80: Shpërndarja e serrave dhe pikave të grumbullimit në territor, bashkia Lushnje

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2015

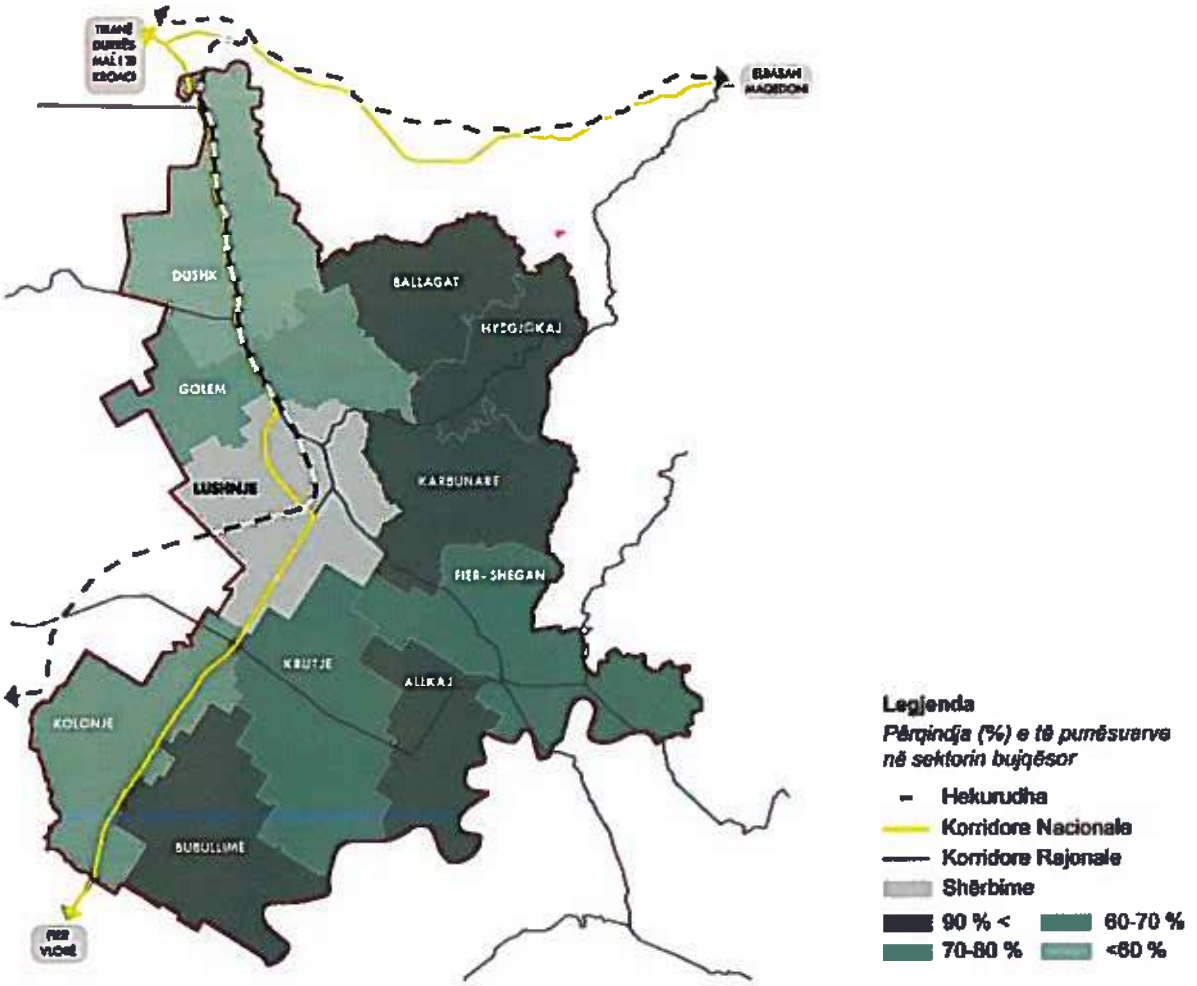
Ekonomitë urbane dhe agrare: Nga pikëpamja e politikëbërjes, zhvillimi ekonomik mund të përkufizohet si përpjekje të cilat synojnë të përmirësojnë mirëqenien ekonomike dhe cilësinë e jetës për qytetarët duke krijuar dhe/ose mundësuar vende të reja pune dhe rritjen e të ardhurave të përgjithshme.

Me **zhvillim ekonomik rural** do të kuptojmë *të gjitha ato njësi territoriale e rajone me përparësi ekonomitë agrare*[265] *të prodhimit dhe përpunimit, ku me rural kuptohet çdo njësi jo urbane.* Ndryshe nga kjo, **ekonomitë urbane** janë ato *ekonomi të orientuara kryesisht nga ofrimi i shërbimeve, administratës dhe shërbimeve tregtare.*

Analizat e zhvillimit ekonomik dhe rural fokusohen në vlerësimin e karakteristikave të cilat mundësojnë dhe formësojnë ekonomitë aglomeruese dhe efektet përkatëse të tyre në qeverisjen rajonale dhe vendore.

Për evidentimin e ekonomive aglomeruese dhe rurale janë përdorur analiza ekonometrike, të cilat i referohen dy treguesve të rëndësishëm: ***densitetit të punësimit***[266] dhe ***produktivitetit***[267]. Mbështetur në këto dy të dhëna, siç mund të shihet edhe nga hartëzimi i gjetjeve në figurën 30, bashkia Lushnje është e orientuar drejt ekonomisë agrare, ku përjashtim bën vetëm qyteti i Lushnjes, me përqendrimin më të madh të të punësuarve në sektorin e shërbimeve, duke e cilësuar këtë njësi si njësi aglomeruese.

Figura 81. Klasifikimi i ekonomive në bashkinë Lushnje

Burimi: Co-PLAN dhe PLGP, 2015

Sipas ligjit nr. 9817, datë 22.10. 2007, "**Për bujqësinë dhe zhvillimin rural**", objektivat e përgjithshme të qeverisë në lidhje me zbatimin e politikave bujqësore dhe zhvillimin rural lidhen

me rritjen e të ardhurave për popullsinë rurale, rritjen e prodhimit të përgjithshëm kombëtar, duke garantuar cilësi dhe siguri ushqimore dhe, në të njëjtën kohë, duke ruajtur dhe mbrojtur mjedisin. Përsa i përket rolit dhe funksioneve të qeverive lokale në këtë drejtim, ligji nr. 139/2015, datë 17.12.2015, **"Për vetëqerisjen vendore"** përmbledh funksionet e zgjeruara të bashkive në fushën e bujqësisë, zhvillimit rural, pyjeve dhe kullotave pas reformës administrative territoriale, duke përfshirë: administrimin e infrastrukturës vendore të ujitjes, kullimit të tokave, pyjeve dhe kullotave vendore, si dhe menaxhimin e institucioneve në shërbim të këtyre funksioneve. Për më tepër, bashkitë kanë funksion krijimin dhe administrimin e skemave vendore të granteve për bujqësinë dhe zhvillimin rural, të financuara nga buxheti lokal dhe/ose me bashkëfinancim nga të tretët. Së fundmi, bashkitë janë përgjegjëse për shërbimin veterinar vendor, informacionin statistikor bujqësor dhe administrimin e kadastrës së tokave bujqësore.

Nga pikëpamja e planifikimit, objektivat e politikave të zhvillimit bujqësor dhe rural janë të lidhura me rritjen e sipërfaqes së tokave bujqësore të shfrytëzuara për të rritur madhësinë mesatare të fermave e, në këtë mënyrë, për të rritur prodhimtarinë e sektorit (**Strategjia Ndërsektoriale për Zhvillimin Rural dhe Bujqësor, 2014-2020**). Në legjislacionin në fuqi dhe në ligjin nr. 9244, datë 17.06.2004, **"Për mbrojtjen e tokës bujqësore"**, i ndryshuar, specifikohet mbrojtja e tokës nga ndërtimet, mbrojtja e shtretërve dhe e brigjeve të lumenjve për parandalimin e erozionit, si dhe zbatimi i një praktike të mirë bujqësore. Sipas këtij ligji, kthimi i tokës bujqësore në tokë urbane mund të propozohet vetëm përmes një dokumenti planifikimi, sipas legjislacionit të planifikimit. Ndërtimi është i ndaluar, përveç ndërtimeve të përkohshme, të cilat nuk janë të lidhura në mënyrë të qëndrueshme dhe të përhershme me tokën dhe janë të nevojshme për ushtrimin e aktivitetit bujqësor dhe blegtoral, të cilësuara në vendimin e KM-së nr. 283, datë 1.4.2015, **"Për përcaktimin e tipave, rregullave, kritereve dhe procedurave për ndërtimin e objekteve për prodhimin, ruajtjen dhe përpunimin e produkteve bujqësore dhe blegtorale, në tokë bujqësore"**. Për të gjitha objektet për qëllime bujqësore duhet të respektohen distancat nga rrugët, nga çdo infrastrukturë tjetër publike, nga kanalet ujitëse e kulluese, si dhe nga brigjet e lumenjve, me sipërfaqe dhe kritere të veçanta të përcaktuara në pikat 1-12. Leja e ndërtimit lëshohet nga njësia e qeverisjes vendore, në përputhje me dokumentin e planifikimit vendor.

Ndryshimi i tokës bujqësore në kategori të tjera burimesh si në tokë urbane, pyjore, kullotë, livadh dhe tokë e pafrytshme bëhet sipas përcaktimit në ligjin nr. 8752, datë 26.3.2001, **"Për krijimin dhe funksionimin e strukturave për administrimin dhe mbrojtjen e tokës"**, i ndryshuar, si dhe akteve nënligjore ne zbatim të tij. Më specifikisht, ligji cilëson që në tokat bujqësore të kategorisë së parë, të dytë, të tretë dhe të katërt të bonitetit mundësohet kalimi në sipërfaqe për ndërtime me vendim të Këshillit të Ministrave, vetëm për rastet e domosdoshme si infrastukturë (rrugore, hekurudhore, arjore, detare), hidrocentrale, varreza, si dhe raste të tjera të cituara tek neni 11/1. Shtesa e sipërfaqes nuk mund të jetë më e madhe se 3 ha dhe kërkesa për shtesë bëhet vetëm një herë. Kalimi i tokës bujqësore (boniteti V deri në X) në kategori të tokës urbane (truall), si dhe për veprimtari minerare e gjeologjike, për gurore e kariera bëhet me vendim të Këshillit të Ministrave për sipërfaqe deri në 30 ha dhe me ligj të veçantë për sipërfaqe mbi 30 ha. Ndryshimi i kategorisë së resursit tokë bujqësore në kategoritë e resurseve pyll, kullotë dhe livadh bëhet vetëm me kërkesë të pronarit të saj apo organit të qeverisjes vendore, i cili i ka në përdorim këto toka. Ndryshimi për sipërfaqet deri në 5 ha bëhet me urdhër të ministrit përkatës, kurse për sipërfaqet mbi 5 ha me vendim të Këshillit të Ministrave. Ndërkohë, miratimi i ndryshimit të kategorisë së resurseve pyll, tokë me bimësi pyjore, kullotë dhe livadh, si dhe kalimi i tyre në kategorinë e resursit tokë bujqësore bëhet nga komisioni që krijohet pranë bashkisë (me përfaqësues të drejtorive specifike në qark, me kryetarin e bashkisë dhe juristin e bashkisë). Megjithatë, këto ndryshime qoftë në rast

të pronësisë private, qoftë si pronë e bashkisë ndërmerret vetëm kur paraqiten projekte zhvillimi afatgjata të kulturave bujqësore që përputhen me programet mbështetëse të qeverisë. Ndryshimi i tokës së pafrytshme në kategorinë e resursit tokë bujqësore miratohet nga ministri i Bujqësisë, Ushqimit dhe Mbrojtjes së Konsumatorit për sipërfaqet deri në 5 ha dhe me vendim të Këshillit të Ministrave për sipërfaqet mbi 5 ha. Në tokat bujqësore, në të gjitha kategoritë e bonitetit, miratimi i kalimit të sipërfaqes për ndërtimin e objekteve për prodhimin, ruajtjen dhe përpunimin e produkteve bujqësore dhe blegtorale bëhet me vendim të Këshillit të Ministrave dhe në asnjë rast nuk lejohet ndryshimi i destinacionit të objektit ndërtimor. Sipas ligjit nr. 10 263, datë 8.4.2010, **"Për përdorimin dhe shfrytëzimin e tokave bujqësore të pakultivuara"**, toka bujqësore konsiderohet si e pakultivuar në rastet kur autoritetet vendore kanë vërtetuar se toka nuk është kultivuar për të paktën 2 vjet rresht. Në këto raste, kur pronari i tokës nuk ushtron të drejtën për kultivimin e saj, bashkia ka të drejtë ta nxjerrë në ankand për ta ofruar me qira sipas procedurave të përcaktuara në këtë ligj.

Akte të tjera nënligjore që i shërbejnë zhvillimit të përgjithshëm bujqësor dhe rural përfshijnë VKM-në nr. 52, datë 21.1.2015, **"Për përcaktimin e kritereve bazë të sektorëve që do të mbështeten dhe të masës së përfitimit nga fondi i programit për bujqësinë dhe zhvillimin rural për vitin 2015"**, si dhe udhëzimin e ministrit të Bujqësisë, Zhvillimit Rural dhe Administrimit të Ujërave dhe të ministrit të Financave nr. 4, datë 25.2.2015 **"Për procedurat dhe mënyrën e administrimit të fondit të programit për bujqësinë dhe zhvillimin rural"**, të cilët përcaktojnë mbështetjen financiare për vitin 2015 nga Fondi i Programit për Bujqësinë dhe Zhvillimin Rural, i cili bazohet në rajonizimin e aktiviteteve sipas hartës bujqësore të miratuar nga Ministria e Bujqësisë, Zhvillimit Rural dhe Administrimit të Ujërave. Ligje të tjera që organizojnë veprimtarinë bujqësore përfshijnë ligjin nr. 9199, datë 26.2.2004, **"Për prodhimin, përpunimin, certifikimin dhe tregtimin e produkteve "bio""** në mbështetje të përdorimit harmonik të kushteve të mjedisit, të kryer në përputhje me rregullat e përshkruara në këtë ligj për prodhimin e produkteve organike, si dhe ligjin nr.38, datë 5.4.2012, **"Për shoqëritë e bashkëpunimit bujqësor"** ku shprehet përcaktimi i rregullave, kritereve dhe kushteve për themelimin e administrimin e shoqërive të bashkëpunimit bujqësor, si dhe aspekte të tjera të veprimtarisë së tyre.

Strategjia Ndërsektoriale për Zhvillimin Rural dhe Bujqësor 2014-2020 shkon në të njëjtin drejtim me perspektivën e vendit në anëtarësimin në BE dhe, si rrjedhojë, mbështetet në parimet dhe objektivat e Politikës së Përbashkët Bujqësore të BE-së (CAP) dhe politikat e paraaderimit (IPARD), duke patur në fokus edhe kushtet dhe problemet specifike të bujqësisë dhe të zonave rurale në Shqipëri. Objektivi i përgjithshëm i strategjisë është trajtimi i sfidave me të cilat përballet sektori i bujqësisë dhe i agro-përpunimit në vend, si edhe zhvillimi i zonave rurale në një mënyrë të qëndrueshme ekonomike, mjedisore dhe sociale. Në lidhje me zhvillimin ekonomik, social dhe territorial, objektivi lidhet me rritjen e konkurrueshmërisë së sektorit, duke mbështetur sektorët prioritarë dhe rritjen e sipërfaqeve bujqësore të shfrytëzuara për të rritur madhësinë mesatare të fermës e, si rrjedhim, edhe produktivitetin.

Bujqësia mbetet sektor shumë i rëndësishëm në ekonominë e të gjithë qarkut të Fierit, e matur me kontributin e saj në produktin e brendshëm bruto, punësimin dhe stabilitetin makro-ekonomik. Qarku i Fierit rezulton të ketë rritjen më të madhe në vend përsa i përket sektorit të bujqësisë, me 19.9% të nivelit të vlerës së shtuar bruto (VSHB) nga viti në vit[268]. Në përgjithësi, sektori i bujqësisë në Shqipëri ka treguar një kapacitet të lartë të përshtatjes dhe të rezistencës ndaj krizave të ndryshme, siç janë tranzicioni i tejzgjatur nga ekonomia e centralizuar në ekonominë e tregut dhe kriza më e fundit ekonomike globale. Megjithatë, performanca ekonomike e sektorit bujqësor

dhe niveli i zhvillimit rural në vend dhe në bashkinë e Lushnjes është akoma larg potencialeve reale për shkak të disa faktorëve të lidhur veçanërisht me fermat e vogla dhe të fragmentuara, sistemet e parehabilituara të kullimit dhe ujitjes, nivelit të ulët të teknologjive, funksionimit te pjesshëm të zinxhirit të prodhim-grumbullimit, si dhe produktivitetit total të faktorëve të prodhimit krahasuar me mesataret e BE-së.

Nga pikëpamja ekonomike, bashkia e Lushnjes vazhdon të mbetet promotori kryesor i zhvillimit të bujqësisë në vend, ndonëse vetë qyteti i Lushnjes tashmë ka një ekonomi të orientuar drejt tregtisë dhe shërbimeve. Krahasimisht me bashkitë e tjera përbërëse të qarkut dhe rajonit, bashkia Lushnje paraqet potencialin më të madh të zhvillimit të bujqësisë, për arsye se rreth 77% e sipërfaqes së përgjithshme e fushës së Myzeqesë përdoret për qëllime bujqësore, ku aktiviteti ekonomik i banorëve të Lushnjes është i lidhur ngushtë me prodhimin dhe përpunimin e këtyre produkteve dhe gjësë së gjallë.

Edhe në bashkinë Lushnje, ashtu si në të gjithë vendin, sektori bujqësor është përqendruar konsiderueshëm rreth bujqësisë familjare, pavarësisht përpjekjeve të qeverisë për ngritjen e kooperativave dhe formave të tjera të bashkëpunimit bujqësor. Në rang kombëtar, më shumë se 90% e 380,000 fermave janë nën 2 hektarë dhe llogariten rreth 95% e tokës së përdorur, duke e bërë Shqipërinë të vetmin vend në Evropë që mbështetet kryesisht në prodhimin e brendshëm bujqësor në një shkallë të vogël, jo intensive[269]. Rreth 40% e numrit total të fermave bujqësore që gjenden në qarkun e Fierit veprojnë në bashkinë e Lushnjes, respektivisht ***20,540 ferma bujqësore nga totali 52,169***[270]. Gjithashtu, numri i fermave blegtorale është relativisht i lartë në bashki, me rreth 1,573 ferma blegtorale në total[271]. Fermat familjare janë kontribuesi më i rëndësishëm për sigurinë e ushqimit, duke prodhuar ushqimin për vetë-konsum, si dhe pjesërisht për treg. Kontributi i tyre në punësim është i rëndësishme duke qenë se shumica e fermave individuale shërbejnë si burimi kryesor i të ardhurave për të vetë-punësuarit në këtë sektor. Megjithatë, bashkia Lushnje renditet e para bashki në vend për sa i përket potencialit prodhues në sektorin bujqësor. Me 77 % të territorit bujqësor, numrin më të lartë të fermave bujqësore dhe serrave dhe me mbi 150 mijë ton prodhime bujqësore në vit, bashkia Lushnje është promotori më i madh i bujqësisë në vend[272]. Nëse analizohet lloji i aktivitetit të bizneseve që veprojnë në bashkinë Lushnje, shihet se bujqësia, si sektor ekonomik, zë vendin e dytë për nga rëndësia, me 23% të aktivitetit ekonomik ndaj totalit dhe vendit të parë që është ai i tregtisë me 57%. Bizneset që i përkasin këtij grupimi e kanë përqendrimin më të madh në njësitë administrative të Kolonjës, Krutjes dhe Dushkut edhe për shkak se, nga pikëpamja e prodhimit bujqësor, tokës arë të disponueshme, numrit të fermerëve dhe fermave bujqësore, ato kryesojnë ndaj njësive të tjera administrative.

Sipas regjistrimit më të fundit të popullsisë (Census 2011), numri i banorëve në zonat urbane në rang vendi tani e tejkalon numrin e banorëve në zonat rurale, një ndryshim i konsiderueshëm ky krahasuar me fillimin e viteve '90, kur rreth 2/3 e popullsisë jetonte në zonat rurale. Në ndryshim nga prirjet e përgjithshme kombëtare, numri i banorëve në zonat rurale të bashkisë Lushnje e tejkalon numrin e banorëve në zonat urbane, përkatësisht me 63% popullsi rurale dhe 37% popullsi urbane[273]. Kjo dëshmon se bashkia Lushnje ka një karakter edhe më të rëndësishëm bujqësor se bashkitë e tjera, ku bujqësia mbetet edhe si sektori ekonomik që punëson pjesën më të madhe të popullsisë, rreth 59% të të punësuarve krahasuar me 9.6 % në sektorët e industrisë dhe 31.2 % në sektorin e shërbimeve[274]. Në vitet e ardhshme, kur sektori bujqësor të modernizohet dhe produktiviteti të rritet, numri i personave të punësuar në sektorin e bujqësisë mund të ulet. Përmirësimi i përdorimit të tokës do të mundësojë punësim shtesë. Megjithatë, sipas

parashikimeve të qeverisë shqiptare, bujqësia do të mbetet një sektor kryesor punësimi edhe në vitin 2020[275].

Në përgjithësi, sektori bujqësor në të gjithë territorin shqiptar karakterizohet nga niveli i lartë i fragmentimit. E njëjta dukuri ndodh edhe në bashkinë e Lushnjes. Me një sipërfaqe totale me ferma rreth 30,680 ha, madhësia mesatare e fermës brenda bashkisë konsiderohet të jetë 1.49 ha krahasuar me madhësinë 1.52 ha në qarkun e Fierit dhe madhësinë 1.2 ha në nivel kombëtar, ndërkohë që madhësia e parcelës është 0.27 ha në rang kombëtar, 0.31 ha në rang qarku dhe 0.37 ha në bashkinë Lushnje[276]. Këto të dhëna dëshmojnë së fermat në bashki janë relativisht më të mëdha se mesatarja kombëtare (madje në zonën fushore të bashkisë madhësia e fermave është mbi 2 ha), e megjithatë sektori bujqësor vazhdon të ngelet mjaft i fragmentarizuar.

Për fermat e vogla dhe të fragmentuara veçanërisht në zonën kodrinore rritet kostoja e prodhimit, karburantit, transportit (në masën 20-35%), ulet produktiviteti i tokës dhe në shumë raste parcelat braktisen për shkak të largësisë, kurse në zonën fushore krijohen vështirësi në lidhje me ujitjen, kullimin, zbatimin e teknologjive bujqësore dhe grumbullimin e prodhimit. Fermat e vogla dalin në treg me sasi shumë të vogla të produkteve bujqësore, sasia e të cilave nuk është e mjaftueshme për eksport. Përsa i përket madhësisë së parcelës prej 0.37 ha, edhe pse më e madhe se mesatarja kombëtare apo e qarkut, përsëri konsiderohet të jetë e vogël, pasi është e pamundur të organizohet prodhimi pa kosto shtesë (15-20% më shumë) në krahasim me parcelat prej së paku 0.8 ha.

Rritja e madhësisë së fermës konsiderohet si një faktor i rëndësishëm për të përmirësuar efiçencën ekonomike në sektorin bujqësor dhe për t'u bërë më konkurrues në treg. Në kushte të tilla, format e bashkëpunimit mes fermerëve dhe tregu i tokës mbeten zgjidhje afatgjata e të qëndrueshme bujqësore dhe rurale. Aktualisht, nevojat për produkte blegtorale dhe bujqësore mbulohen nga importi, i cili mbetet shumë i lartë krahasuar me eksportet. Megjithatë, potencialet për rritjen e prodhimit bujqësor dhe blegtoral brenda bashkisë janë të mëdha për shkak të burimeve të papërdorura tokësore. Kështu, në zonën fushore, në disa njësi, sipërfaqja e tokës bujqësore të pakultivuar ose të lënë si kullotë natyrale kryesisht për shkak të nivelit të lartë të fragmentimit është në nivel të konsiderueshëm 2-3%. Po kështu, ka rezerva në rritjen e gjedhit për çdo 100 ha tokë, veçanërisht të lopës, që bazohen në rritjen e rendimentit dhe prodhimit të foragjereve.

Rajonizimi i kulturave dhe skemat mbështetëse për bujqësinë: Rajonet bujqësore zakonisht përcaktohen si zona me një homogjenitet të lartë në reliev, bazuar në llojin e tokës, kushtet klimatike, praktikat bujqësore, kulturat e prodhuara bujqësore dhe shoqatat bujqësore. Duke qenë se territori i Shqipërisë është relativisht i vogël dhe kushtet gjeografike përgjatë territorit nuk janë shumë të ndryshueshme, vendi ynë nuk ka një ndarje specifike në rajone bujqësore. Megjithatë, për të sjellë variacione rajonale në bujqësi, është realizuar rajonizimi i kulturave bujqësore, ku rrethe të caktuara, në bazë të kushteve specifike si relievi, klima e përshtatshme, lloji i tokës, tradita kultivuese etj., janë specializuar sipas përparësisë drejt disa kulturave të veçanta (tabela 3 & 4).

Kështu, gruri për shëmbull, edhe pse mbillet në të gjitha zonat e Shqipërisë, siguron rendiment të kënaqshëm vetëm në disa zona të vendit, në të cilat bën pjesë edhe bashkia e Lushnjes. Në kushtet e rendimenteve të ulëta dhe të fragmentimit të tokës, kultivimi i grurit duket një aktivitet jo shumë i leverdisshëm nëse krahasohet me disa kultura të tjera. Por në njësitë tërësisht fushore të Lushnjes (Krutje, Fier-Shegan, Allkaj, Bubullimë), në pjesën fushore të Kolonjës, gruri mbetet një mundësi dhe aktivitet me leverdi ekonomike, ku kushtet janë për një rendiment prej 40-45 Kv/ha. Në zonën kodrinore kultivimi mbetet i kufizuar. Kjo situatë kushtëzohet nga një sërë faktorësh, por nuk mund të neglizhohet as madhësia e vogël e fermës. Megjithatë, bima e grurit ka efektivitet

ekonomik dhe mund të kultivohet duke përdorur me racionalitet burimet tokësore natyrore (tokë, ujë, vegjetacion, peizazh). Bimë të tjera që mendohen të rajonizohen në rrethin e Lushnjes janë misri, fasulja dhe patatja e hershme. Rritja dhe kultivimi i perimeve mendohet të sjellë të ardhura të larta ekonomike në nivel lokal, por edhe shtim të të ardhurave të fermerëve, duke qenë edhe një drejtim prioritar i prodhimit bimor, i shprehur në Strategjinë Ndërsektoriale të Zhvillimit Rural dhe Bujqësisë. Kulturat kryesore që kultivohen në Shqipëri janë: domatja, trangulli, bostani, speci, patëllxhani, lulelakra, karrota, qepa, hudhra, spinaqi dhe sallata. Rendimentet mesatare janë rreth 26 ton/ha në shkallë vendi, ndërsa në zona dhe rrethe si Lushnja sigurohet një rendiment rreth 40% më i lartë se mesatarja e vendit[277]. Bashkia e Lushnjes bën pjesë në atë grupim ku zonat rurale kanë komunikim dhe rendimentet dhe sipërfaqet e perimeve janë më të mëdha, dhe kështu fitimi që sigurohet është shumë më i madh në krahasim me rrethet e tjera. Për më tepër, Lushnja vlerësohet si një nga rrethet me indeks të lart hershmërie.

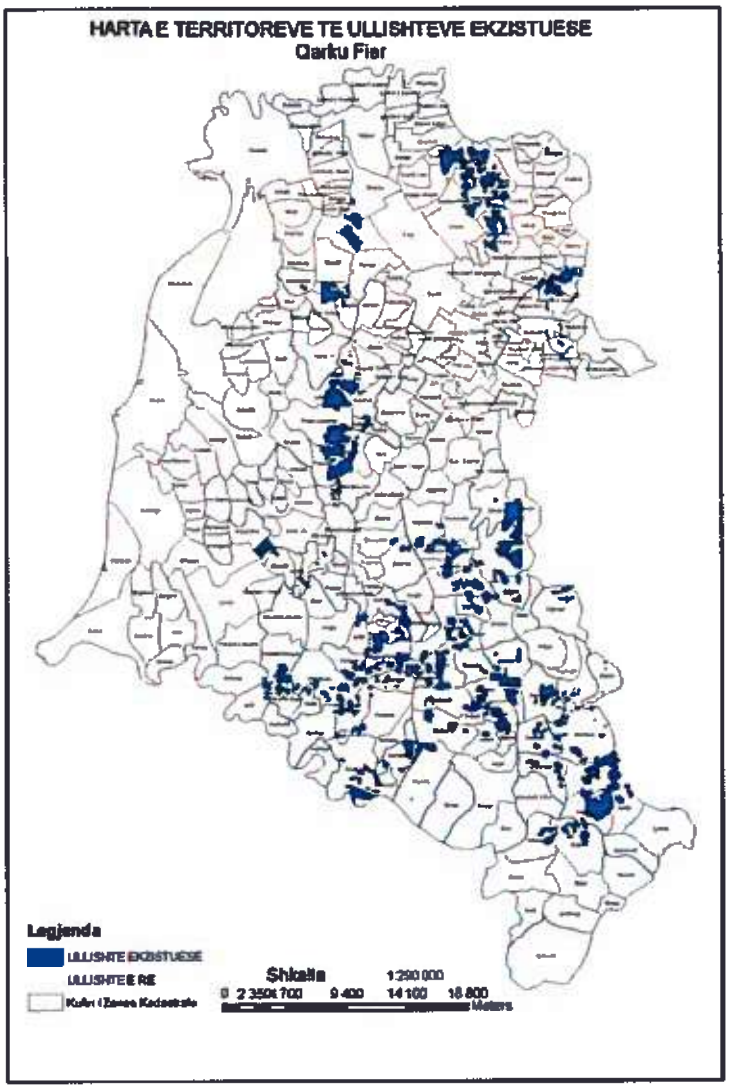
Me kalimin e viteve është rritur kultivimi i perimeve në serra, ku dhe niveli i përfitimit të të ardhurave për njësi sipërfaqe është më i madh. Prodhimi i perimeve (konsum, industri përpunuese, eksport) duhet të rajonizohet në Lushnje për shkak të kushteve të përshtatshme. Në përgjithësi, të gjitha rajonet të cilat kanë kushte eko-klimatike të favorshme për kultivimin e perimeve e shohin si të nevojshme skemën mbështetëse të qeverisë mbi serrat me ngrohje dhe serrat me plasmas dhe i gjithë qarku i Fierit renditet ndër të parët në lidhje me rëndësinë që i jep mbështetjes së të dyjave. Kushtet tokësore janë të përshtatshme për të gjitha kulturat bujqësore.

Megjithëse bashkia Lushnje (për shkak të terrenit fushor) nuk e ka si përparësi kryesore rajonizimin e pemëve frutore, me përjashtim kultivimin e pjeshkës, kumbullës dhe shegës, të cilat vazhdojnë të sigurojnë rendiment të lartë prodhimi, ulliri konsiderohet të ketë përparësi në bashki. Zhvillimi i ullishtarisë në këtë rajon lidhet me nivelet e treguesve ekonomikë të prodhimit, por mbi të gjitha me përshtatshmërinë e kushteve tokësore dhe klimatike, ndaj dhe rajonizimi i tyre duhet të jetë në zonën kodrinore në pjesën verilindore të bashkisë së Lushnjes, kryesisht në zonën kodrinore të Kolonjës, Dushkut, Karbunarës, Hysgjokajt, Fier-Sheganit etj. Bashkia Lushnje është pjesë e skemës së qeverisë për mbështetjen e kultivimit të ullirit. Duke pasur parasysh kushtet e përshtatshme tokësore e klimatike të bashkisë Lushnje (zona verilindore dhe skaji më jugperëndimor) për këtë kulturë, nevojat për ullinj kokërr dhe vaj ulliri, efektivitetin ekonomik që paraqet ulliri, si dhe ndikimin pozitiv në biodiversitet, por edhe zhvillimin e industrisë agropërpunuese, rezulton se bashkia është e favorizuar në zhvillimin e mëtejshëm të kësaj kulture.

Analiza dhe vlerësimi i matricës së ullishtarisë nga ekspertë të ndryshëm tregon se bashkia Lushnje është një ndër rajonet ku zhvillimi i ullirit duhet të jenë prioritar dhe të zërë një vend të konsiderueshëm në zhvillimin bujqësor të zonës kodrinore të bashkisë. Kushtet për zhvillimin e ullirit janë më të përshtatshme në zonën kodrinore se sa në zonën fushore të Lushnjes. Në këtë drejtim, shtimi i sipërfaqes së ullirit duhet të vazhdojë në zonën kodrinore dhe të ndërpritet në zonën fushore, pasi është e rëndësishme mbrojtja e tokës arë dhe e zhvillimit të drithërave, perimeve, kryesisht me qëllime eksporti. Ullishtet shekullore dhe ato 50 vjeçare zënë jo më pak se 65-70% të sipërfaqes totale prej rreth 4000 ha, kanë prodhimtari të lartë, dhe megjithatë braktisen dhe nuk kultivohen. Institucionet përgjegjëse duhet të përdorin mekanizma që t'i nxisin fermerët drejt rikultivimit të ullishteve shekullore, pavarësisht kushteve të vështira të terrenit dhe vështirësive infrastrukturore. Disa nga problemet e prodhuesve të ullirit lidhen me copëtimin e fermave të ullirit në prona tepër të vogla, përdorimin e punës së krahut në 100% të operacioneve, investimet minimale në këtë fushë, të cilat po shkaktojnë degradimin e ullishteve shekullore, dhe kështu dëmtojnë gjithë zinxhirin e prodhimit deri tek konsumatori. Në rastet e agropërpunimit,

linjat e përpunimit kanë nevojë të inspektohen që të përmbushin të gjitha parametrat higjeno-sanitare të vajit dhe të sigurisë, të përcaktuar në legjislacionin vendas dhe në rregulloret e BE-së për vajin për eksport.

Figura 82: Territoret e ullishteve ekzistuese, Qarku Fier

Burimi: Drejtoria Rajonale Bujqësisë – Fier, 2015

Agrumet kanë përhapje më të kufizuar se ajo e ullirit dhe për shkak të kërkesave të veçanta klimatike mbillen më pak në Lushnje. Kurse analiza dhe vlerësimi i produktivitetit të vreshtarisë tregon se, duke pasur parasysh Spërshtatshmërinë e kësaj bime me kushtet klimatike dhe tokësore, rajonizimi i saj duhet të jetë në rajonin e Lushnjes, kryesisht në zonën kodrinore të bashkisë dhe veçanërisht në Dushk, Golem, Karbunarë. Për më tepër, bashkia e Lushnjes dallohet për prodhimin e luleshtrydheve jo vetëm për përdorim të brendshëm, por kryesisht për eksport. Kushtet e favorshme klimaterike të zonës e bëjnë luleshtrydhen të cilësisë shumë të lartë dhe të konkurrueshme në tregjet e jashtme.

Kulturat e mundshme në bashki që kanë potencial për t'u eksportuar përfshijnë perimet, bostanin, rrushin tradicional të zonës, por edhe disa produkte blegtorale. Duke konsideruar kapacitetet për mbarështrimin e gjedhit (lopës), bashkia e Lushnjes futet në grupin e parë dhe më të rëndësishmin në mbarështimin e gjedhit dhe ka kushte për rritjen e numrit të krerëve për çdo 100 ha tokë bujqësore. Në përgjithësi, qarku i Fierit vlerësohet si një ndër qarqet parësore ku gjykohet se skemës "mbështetje për viçat për mish" i duhet dhënë prioritet për shkak të shkallës të lartë të përmirësimit racor, rendimentit më të lartë në prodhimin foragjere, si dhe aplikimit të kryqëzimit me racat e mishit. E njëjta gjë vlerësohet edhe për mbarështimin e derrit.

Prodhimet organike: Në përgjithësi, kushtet e favorshme klimatike, gjeoformologjia e përshtatshme e tokës, si dhe njohuritë tradicionale të fermerëve vendas e vendosin bujqësinë organike në vendin tonë në avantazhe shumë të favorshme për t'u zgjeruar dhe rritur më tej si nëndegë e veçantë e sektorit të bujqësisë. Për shkak të zhvillimeve të vrullshme të turizmit kulinar dhe elitar kërkesa për produktet bio-organike është e lartë në tregjet mesdhetare apo europiane, ndaj Shqipëria duhet të fokusohet në zhvillimin e këtij sektori si një avantazh konkurrues. "Prodhime organike" janë të gjitha veprimet e përfshira për prodhimin e produkteve "bio", në mbështetje të përdorimit harmonik të kushteve të mjedisit dhe të kryera në përputhje me rregullat e përshkruara në ligjin nr. 9199, datë 26.2.2004, **"Për prodhimin, përpunimin, certifikimin dhe tregtimin e produkteve bio"**. Një nga parimet kryesore për prodhimet organike, ndër shumë specifika të tjera, lidhet me sasinë totale të plehrave kimike, e cila nuk mund t'i kalojë 170 kg azot për vit/hektarë të përdorur në një zonë bujqësore. Sipas studimit të ndërmarrë nga Ministria e Bujqësisë[278], **produktet** relativisht më të lehta për t'u prodhuar **bio** janë: ulliri dhe vaji i ullirit, bimët mjekësore; **perimet,** si: qepa, domatja, speci, patëllxhani, lakra, lulelakra, sallatrat, brokoli, spinaqi, erëzat e guzhinës, patatja; **frutat, si:** hurma, shega dhe fiku; **produktet blegtorale, si:** mishi i viçit në alpe, mishi i qingjave dhe kecave, djathi i dhisë dhe mjalti. Mbështetja e prodhimeve organike duhet të orientohet në zonat kodrinore dhe malore ku ndotjet janë më të pakta dhe mjedisi ruhet më mirë. Bashkia e Lushnjes vlerësohet të ketë një potencial të lartë për prodhimin e produkteve bio, e njohur kjo edhe në Strategjinë Ndërsektoriale të Zhvillimit Rural dhe Bujqësisë, kryesisht të perimeve për shkak të terrenit të përshtatshëm fushor, por edhe për pemëtarinë sidomos në zonën verilindore të saj, ku relievi është më i ngritur, me prirje të buta kodrinore dhe me një klimë relativisht të favorshme. Në territorin e bashkisë gjenden rreth 550-600 ha toka aluvionale, të shtrira kryesisht në brigjet e lumit Seman dhe me gjerë (Krutje, Fier-Shegan, Bubullimë, Gorre, Allkaj etj), shumë të përshtatshme për kultivimin e fasules në prodhime të larta bio dhe për bimët në përdorim masiv. Megjithatë, mbështetja financiare për fermat bio duhet të rritet dhe të kalohet nga mbështetja e fermave individuale në grup fermerësh dhe në *eco-village* (fshatra ekologjikë).

Plani Kombëtar i Planifikimit të Territorit: Në lidhje me sektorin e bujqësisë, ky plan përqendrohet në qëllime specifike strategjike, të cilat synojnë zhvillimin e qëndrueshëm të territorit, vlerësimin e potencialeve, mbrojtjen e interesave publike dhe private, si dhe nxitjen e planifikimit të harmonizuar të territorit. Në përgjithësi, plani ka si prioritet mbrojtjen e tokës bujqësore dhe ruajtjen e zonave të thella malore si zona të përshtatshme për kultivimin e bimëve aromatike dhe kërkon ta ruajë mënyrën spontane të kultivimit dhe grumbullimit të bimëve aromatike që kanë përdorim të gjerë në tregun aromatik. Një tjetër objektiv i planit është promovimi i lidhjeve mes pikave të grumbullim-përpunimit dhe qendrave bujqësore të inovacionit, duke krijuar kështu disa pole bujqësore në të gjithë vendin që, ndër të tjera, do të shërbejnë për promovimin e turizmit bujqësor.

Më konkretisht, Plani Kombëtar i Planifikimit të Territorit e trajton zonën e Divjakë-Lushnjes si një qendër plotësuese me prioritet zhvillimin e bujqësisë dhe agroturizmit, kurse Plani i Integruar Ndërsektorial për Bregdetin (PINS) shërben si sistem rregullues për sigurimin e standardeve në planifikimin dhe garantimin e instrumenteve që mundësojnë shërbime cilësore turistike. Pavarësisht se plani nuk parashikon ndërhyrje konkrete në territorin e bashkisë së Lushnjes, ai e pozicionon atë në zonën qendrore, ku gjithashtu bëjnë pjesë zonat e mbrojtura të Divjakës dhe Nartës, dhe e cilëson asi një nga zonat më të rëndësishme bujqësore.

Plani Kombëtar parashikon zhvillimin e qendrës së Lushnjes si *Hub* Bujqësor (Park Bujqësor) për rolin kryesor që ka si nyja më e rëndësishme bujqësore në vend, me përqendrimin më të lartë të agroturizmit dhe tregjeve ushqimore. Këtu parashikohet edhe ofrimi i hapësirave të mjaftueshme depozituese dhe frigoriferike për të përballuar sasinë e produktit bujqësor që vjen nga të gjitha zonat përreth veçanërisht në stinët përkatëse. Kjo detyrimisht kërkon ngritjen apo konsolidimin e strukturave ndërtimore me një kapacitet të mjaftueshëm për grumbullimin, përpunimin, paketimin e produktit bujqësor dhe ngritjen e tregjeve të reja lokale për shitjen dhe promovimin e produkteve vendase sidomos atyre organike. Lushnja, si *Hub* Bujqësor, duhet të ofrojë kushtet dhe teknologjinë përkatëse për agro-përpunimin e produkteve bujqësore, duke siguruar cilësinë e ushqimit sipas standardeve të Bashkimit Europian. Analiza dhe vlerësimi i kampionëve bujqësorë nga dhomat frigoriferike duhet të jetë një proces i vazhdueshëm dhe sistematik. Për më tepër, synohet që të përdoret teknologji e avancuar në fushat kërkimore dhe në zhvillimin e farave dhe fidanëve për zhvillimin e mëtejshëm të bujqësisë, gjë që kërkon ngritjen e qendrave kërkimore.

Zhvillimi i bujqësisë në vite: Bujqësia, në periudha të ndryshme, është zhvilluar në përputhje me format e organizimit të pushtetit vendor, format organizative të strukturave dhe ekonomive bujqësore, pronësinë mbi tokën, mënyrën e planifikimit në ekonomi dhe planifikimin e territorit. Edhe në qarkun e Fierit dhe njësitë e sotme administrative të bashkisë së Lushnjes është ndjekur e njëjta rrugë dhe janë zbatuar të njëjtat parime.

- **Deri në vitin 1990:**

Deri në vitin 1990, nga pikëpamja territoriale, Lushnja ka funksionuar si rreth i veçantë në të cilin përfshihej bashkia e re e Lushnjes dhe e Divjakës. Bujqësia në Lushnje, si në të gjithë vendin, është zhvilluar në përputhje me format e organizimit dhe pronësisë mbi tokën. Deri në vitin 1990 bujqësia ka qenë e organizuar në formën e 16 kooperativave dhe 4 fermave shtetërore bujqësore, të cilat menaxhonin rreth 51 mijë ha tokë bujqësore. Në të dyja format e organizimit toka ishte shpallur pronë shtetërore me kushtetutë. Deri në 1990-ën toka arë zinte 90.8% të sipërfaqes së përgjithshme të tokës bujqësore, 2% pemëtore, 1.4% vreshta dhe 5.7% ullishte. Në këtë periudhë Lushnja konsiderohej një rreth me ekonomi tipike bujqesore. Ajo zinte vendin e parë në prodhimin bujqësor për frymë dhe, në ndryshim nga të gjitha rrethet e tjera, prodhimi bujqësor ishte 40% më i lartë se prodhimi i përgjithshëm industrial.

- **Pas vitit 1990:**

Ndryshimet e rëndësishme të viteve '90 lidhen me privatizimin e tokës bujqësore, shpërbërjen e ish-kooperativave dhe fermave shtetërore bujqësore, ndryshimin e formave të organizimit, si dhe zëvendësimin e planifikimit të centralizuar me parimet e ekonomisë së tregut. Struktura ekonomike bujqësore ndryshoi në mënyrë rrënjësore, duke ia lënë vendin krijimit të fermave të vogla familjare. Rishpërndarja e tokës bujqësore gjatë reformës së tokës në fillim të viteve 1990 krijoi një strukturë fermash të vogla dhe të fragmentuara. Këto dukuri erdhën si pasojë e ndarjes së tokës bujqësore

në bazë të ligjit nr. 7501, "Për tokën bujqësore", pasi territori i bashkisë Fier u parcelizua në prona individuale për çdo fermer.

Me organizimin e qarkut të Fierit, Lushnja u bë rreth më vete pa Divjakën. Në këtë periudhë, zhvillimi i bujqësisë u kufizua nga copëtimi i lartë i tokës, ekzistenca e fermave tepër të vogla, ndryshimi drastik i strukturës së prodhimit, dëmtimi i bazës ekonomike dhe strukturës bujqësore dhe mungesa e mbështetjes financiare në zbutjen e efekteve negative të tranzicionit në këtë sektor. Si pasojë e ndarjes së tokës bujqësore një pjesë e pronarëve të rinj të parcelave bujqësore morën të mirëqenë jo vetëm të drejtën e pronësisë, por edhe të drejtën e zhvillimit në këto parcela, duke konvertuar kështu një pjesë të kësaj toke në tokë truall. Për këtë arsye, në bashkinë e Lushnjes sot ekzistojnë lagje periferike informale ose ndërtime të shpërhapura në tokë bujqësore, me banesa individuale dhe mungesë të infrastrukturave publike, si dhe një tërësi zonash dhe objektesh industriale të braktisura dhe të degraduara. Jo vetëm këtu, por në të gjithë zonën fushore te Lushnjes vihet re fenomeni i shpërhapjes urbane në tokë bujqësore, pikësor dhe me ndikim të lartë fragmentues të tokës bujqësore, ndërkohë që qyteti i Lushnjes karakterizohet nga dendësi të moderuara-të ulëta ndërtimi dhe një natyrë jo e theksuar urbane. Ashtu si në gjithë vendin, vitet e fundit janë karakterizuar nga shpërhapje urbane në dëm të tokës bujqësore dhe tokës së lirë natyrore.

Toka bujqësore: Sipërfaqja totale e tokave bujqësore në bashkinë Lushnje është 30,680 ha, ndër të cilat rreth 80 % është tokë are që shfrytëzohet për prodhimin e drithërave, kryesisht grurë, misër dhe tërshërë; prodhimin e perimeve, patateve, fasuleve dhe foragjereve. Rreth 5700 ha ose 18 % e tokës bujqësore është e mbjellë me drurë frutorë (pemë, ullinj, agrume) dhe vreshta.

Tabela 55: Klasifikimi i tokës bujqësore sipas përdorimit

	Në hektarë	Në përqindje (%)
Tokë Bujqësore (totali)	30,680	100 %
Arrorë	25,000	81.5 %
Vreshta	615	2 %
Ullishte	3,280	10.5 %
Pemëtore	1,080	3.5 %
Agrume	131	0.5 %
Të tjera	574	2 %

Burimi: Drejtoria Rajonale e Bujqësisë Fier, 2015

Toka shumë e përshtatshme për kultivimin e kulturave bujqësore e ka bërë Lushnjen shumë të rëndësishme në nivel kombëtar për prodhimet bujqësore. Për nga sipërfaqja, drithërat zënë rreth 9,870 ha, kurse foragjeret rreth 10 mijë ha. Në bashkinë e Lushnjes banorët merren edhe me rritjen e gjësë së gjallë që janë kryesisht lopët, delet dhe dhitë. Për nga numri, lopët zënë vendin e parë me 14,980 krerë, të ndjekura nga dhitë me 3,270 krerë dhe delet me 30,332 krerë[279].

Sipas klasifikimit të Censusit 2011, bashkia e Lushnjes ka qytetin e Lushnjes si qendër rajonale, 6 njësi administrative (NjA) bujqësore fushore (Allkaj, Bubullimë, Hysgjokaj, Karbunarë, Fier-Shegan, Krutje) dhe 4 njësi administrative kodrinore (Golem, Dushk, Ballagat, Kolonjë)[280], të cilat mbajnë peshën kryesore të zhvillimit të bujqësisë në zonën e bashkisë.

Sipas të dhënave, të paktën 62% e popullsisë ka si aktivitet bazë bujqësinë, por shifra mund të jetë edhe më e lartë, nëse llogaritjet kryhen sipas deklarimeve të punësimit e jo klasifikimit tipologjik të bashkisë.

Zhvillimi i bujqësisë në bashkinë e Lushnjes favorizohet nga larmia e tokave bujqësore dhe vlerat e saj agroprodhuese. Rreth 60% e sipërfaqes së tokave bujqësore (kryesisht tokë arë) shtrihet në pjerrësinë 0-5%, me parametra të lartë të prodhimtarisë, 30% është tokë bujqësore kodrinore në pjerrësinë 5-25% dhe rreth 10% e tokës bujqësore shtrihet në pjerrësi mbi 25 %. Ky konfiguracion lejon të përcaktohen sisteme zhvillimi të diferencuara: zhvillimi i ullirit, pemëtarisë, blegtorisë dhe eksporteve të perimeve në zonën kodrinore, ndërsa në zonën fushore: zhvillimi i drithërave, perimeve për konsum dhe eksporte dhe blegtorisë, në ato raste kur ka rezerva të mëdha. Tipet dhe karakteristikat e tokave, gjithashtu, lejojnë planifikimin e një zhvillimi të shpejtë dhe të qëndrueshëm bujqësor.

Klasifikimi sipas përbërjes i ndan tokat në:

- Toka të hirta kafe, të cilat shtrihen në zonën kodrinore, përkatësisht në kodrat Dushk-Golem-Fier-Shegan-Karbunarë, Kolonjë, Ballagat, Zgjanë, të përshtatshme për ullishtet dhe drurët frutorë, por edhe për perime për eksport.
- Toka livadhore të linjta kafe, të cilat shtrihen në zonën fushore të përshtatshme për të gjithë bimët e arave.
- Toka aluvionale, të cilat shtrihen në njësitë në brigjet e lumit Seman dhe më në thellësi dhe zënë rreth 20 % të sipërfaqes së tokave të bashkisë. Këto janë toka me kapacitet prodhues dhe të përshtatshme për shume aktivitete bujqësore, përfshirë këtu edhe produktet organike, ndërsa tokat e kripura janë në formë vatrash dhe me sipërfaqe të kufizuar në bashki. Tokat e kripura janë identifikuar në njësinë administrative të Golemit, në pjesën perëndimore të fshatit Plug, si dhe dy parcela në kahun perëndimor të Bypassit të Lushnjes.

Në të gjithë territorin e bashkisë dominojnë mbi 90 % e tokave bujqësore (zona fushore dhe kodrinore) me horizont humusor mbi 40 cm dhe thellësi të tokës mbi 80 cm. Pra, kemi të bëjmë me toka potenciale bujqësore në të cilat prodhimi bujqësor mund të dyfishohet nëse burimet tokësore dhe faktorët e prodhimit përdoren me racionalitet.

Bashkia Lushnje është e orientuar drejt ekonomisë agrare, ku përjashtim bën vetëm qyteti i Lushnjes me përqendrimin më të madh të të punësuarve në sektorin e shërbimeve, duke e cilësuar këtë njësi si njësi aglomeruese.

Brenda bashkisë shtrihen toka me potenciale të mëdha prodhuese, madje me poteciale më të mëdha se ato që shfrytëzohen aktualisht. Duke analizuar karakteristikat dhe treguesit e tokave (thellësia e tokës dhe horizonti humusor), treguesit e relievit, bonitetin, përshtatshmërinë e tokës, rendimentet dhe prodhimet e realizuara, si dhe të gjithë faktorët kufizues, rezulton se kapaciteti prodhues i tokave bujqësore mund të dyfishohet brenda disa vitesh në krahasim me sot (Lushaj. Sh, 2016). Në këto kushte nevojitet një harmonizim i të gjithë faktorëve dhe përmirësimit teknologjik të ujitjes e kullimit, farave të fidanëve, fragmentimit të tokës, rritjes se ngarkesës së gjedhit/lopës për çdo 100 ha dhe thellimit të rajonizimit të prodhimit bujqësor në trekëndëshin Gorre-Toshkëz-Krutje, pjesa bujqësore më potenciale brenda bashkisë.

Produktet bujqësore dhe blegtorale: Sipas të dhënave nga Qendra e Transferimit të Teknologjive Bujqësore (QTTB), në territorin e Lushnjes prodhohet një sasi e lartë produktesh bujqësore dhe blegtorale, të cilat kanë ndikim në rang kombëtar e jo vetëm në territorin e kësaj bashkie. Prodhimet me rendiment më të lartë në Lushnje janë perimet, pa harruar edhe foragjeret apo drithërat. Rëndësia e Lushnjes për prodhimet bujqësore është kombëtare, pra konsumi i produkteve bujqësore shkon jo vetëm në qytetet e tjera të vendit, por edhe për eksport jashtë kufinjve Shqipëtar. Sipas Ministrisë së Bujqësisë, kulturat me prodhimtari më të lartë për Lushnjen janë: perimet e

fushës dhe të serrës, foragjeret, pjeshkët, luleshtrydhet dhe ullinjtë. Për sa i përket produkteve blegtorale, prodhimin më të lartë e ka qumështi me rreth 62 mijë litra në vit e pasuar nga vezët e më pak mishi dhe mjalti.

Serrat: Industria e serrave nuk është e zhvilluar mjaftueshëm në bashki nëse e analizojmë në raport me përvojën dhe kushtet klimatike e tokësore. Rreth 2600 fermerë në gjithë territorin e bashkisë kultivojnë 363 ha serra në total, pothuajse të shpërndara njëtrajtësisht në të gjitha njësitë administrative të bashkisë. Megjithatë, vihet re se pronarët e serrave nuk janë të përfshirë në prodhimin e madh të perimeve në serra të cilat mund të konkurrojnë lehtësisht për eksport. Në të gjithë bashkinë vetëm 29 fermerë kultivojnë sipërfaqe mbi 5 dynym, gjë që dëshmon për faktorët kufizues të prodhimit dhe mundësive të eksportit. Serrat kryesisht janë serra plastmasi, me ngrohje diellore dhe janë të mbjella kryesisht me domate, tranguj, por edhe disa perime të tjera. Historiku i zhvillimit të bujqësisë në këtë zonë, niveli i eksportit të perimeve të realizuara dhe kushtet klimatike e tokësore tregojnë se është e mundur rritja e mëtejshme e sipërfaqeve me serra për kultivimin e disa produkteve si perimeve dhe luleshtrydhes, duke mundësuar në mënyrë të konsiderueshme rritjen e eksporteve. Megjithatë, serrat me xham sigurojnë produktivitet më të lartë dhe hershmëri në krahasim me ato me plastmas, ndaj investimet e ardhshme në ndërtimin e serrave duhet të jenë në këtë drejtim. Zgjerimi i sipërfaqeve me serra eshtë i mundshëm si në zonat fushore, ashtu edhe në ato kodrinore.

Inovacionet në bujqësi: Përsa i përket investimeve në infrastrukturën bujqësore, një nga zhvillimet kryesore në vitet e fundit ka qenë padyshim rehabilitimi i digës Murriz-Thanë në Lushnje, e cila është një nga digat dhe rezervuarët më të mëdhenj në vend. Si rezultat i dëmtimeve të njëpasnjëshme, ky rezervuar nuk mbushej dhe nuk shfrytëzohej me kapacitet të plotë. Investimi prej 1.9 milionë eurosh i qeverisë shqiptare dhe i Bankës Botërore konsistoi në rehabilitimin tërësor të trupit të digës dhe sistemit të drenazhimit, duke garantuar dhe përmirësuar njëkohësisht kapacitetin ujëmbledhës. Rehabilitimi i Digës së Murriz – Thanës garanton furnizimin me ujë për 29,500 ha në Murriz-Thanë brenda bashkisë së Lushnjes, si dhe ndikon në përmirësimin dhe garantimin e furnizimit me ujë të 3000 ha tokë në bashkinë e Divjakës.

Fokusi kryesor lokal dhe kombëtar në lidhje me inovacionet në infrastrukturën bujqësore lidhet me ripërtëritjen e infrastrukturës së ujitjes dhe kullimit, si dhe me pastrimin e kanaleve dytësore e tretësore. Inovacionet e fundit në këtë drejtim lidhen me një financim prej 20 milion eurosh për katër skemat ujitëse: degën Krutje, degën Tërbuf, degën e Divjakës dhe degën Kurjan, ku do të rehabilitohet dhe shtohet rishtas sipërfaqja e ujitshme prej 21,840 ha në total, nga të cilat bashkia Lushnje mendohet të përfitojë një sipërfaqe prej rreth 12,000 ha[281].

Zhvillime të tjera në infrastrukturë lidhen me ndërtimin e rrugës Kamçisht-Ngurrëz e Vogël në Lushnje. Rruga prej 2.6 kilometrash shtrihet në komunën Krutje në Lushnje dhe ndërlidh këtë zonë intensive bujqësore me rrjetin rrugor rajonal, çka ju lehtëson prodhuesve bujqësorë të zonës, ferma dhe sera, nxjerrjen e produkteve të tyre në treg. Rruga është një investim prej 42 milionë lekësh të qeverisë shqiptare.

Qeveria shqiptare i ka dhënë më tepër përparësi rritjes së sipërfaqeve të përgjithshme të serrave me qëllim rritjen e prodhimit bujqësor për eksport. Kështu, "Agro100 (sera)" është programi më i ri qeveritar për trefishimin e sipërfaqes me serra deri në fund të vitit 2017 dhe përdorimin e teknologjive inovative. Kjo paketë e re e mbështetjes direkte financiare për fermerët, së bashku me përfitimet nga programi i Fondit Kombëtar të Garancisë në Bujqësi, synon mbështetjen e eksporteve të produkteve shqiptare. Mbështetja direkte financiare synon që fermerët që ndërtojnë

10 ha serra do të përfitojnë 100 mijë dollarë në 5 vjet, kurse ata që ndërtojnë 100 ha serra do të përfitojnë 1 milionë dollarë në 5 vjet. Nga përvojat e deritanishme, fermerët e bashkisë Lushnje që kanë përfituar nga skema kanë mundur të ndërtojnë serra të teknologjisë së lartë, por jo vetëm. Investimet e tyre kanë përfshirë një numër zinxhir procesesh, që nga investimi në prodhimin e produkteve bujqësore, në ndërtimin e një qendre të madhe të grumbullimit dhe procesimit të tyre si selektimi dhe ambalazhimi deri te eksporti kryesisht në tregjet e Europës Perëndimore[282]. Luleshtrydhja është një prej produkteve që është kultivuar dhe eksportuar më dendur në bashkinë e Lushnjes në vitet e fundit.

Në përgjithësi, niveli i risive në bujqësi dhe në sektorin agro-ushqimor në rang kombëtar apo lokal është ende i ulët. Momentalisht, objektivat janë përqendruar në përmirësimin dhe konsolidimin e infrastrukturës bujqësore për shkak të nevojave të menjëhershme në këtë drejtim. E njëjta dukuri vihet re dhe për bashkinë Lushnje, ku, pavarësisht skemave mbështetëse direkte/indirekte të qeverisë dhe donatorëve të huaj, inovacionet në sektorin bujqësor mbeten në nivele të pamjaftueshme.

Risi në këtë fushë për të ardhmen mund të konsiderohet edhe mbështetja për të filluar aktivitete të reja (*start-up*) të prodhimeve plotësuese ose alternative të diversifikimit të ekonomise rurale që nuk janë domosdoshmërisht pjesë e traditave disavjeçare kultivuese, si psh: prodhimi i bimëve mjekësorë, erëzave, bimëve dekorative, kërpudhave, kërminjve, prodhimi i produkteve bujqësore specifike për biokarburant etj. ose aktivitete që nuk lidhen detyrimisht me produktin bujqësor apo blegtoral, por tregtimi i tyre mund të zhvillohet në portën e fermës, agro-turizëm dhe aktivitete shoqëruese (kalërimi, peshkimi, gjuetia).

Fshatrat kodrinore të bashkisë mbartin potencial të lartë për specializimin e drejtimeve bujqësore në pemëtari, eksporte, turizëm, diversifikimin e ekonomisë rurale, por kanë nevojë për një zhvillim kompleks për lidhjen e qendrave të fshatrave të zonës, krijimin e akseve gjenerative dhe korridoreve që nuk dëmtojnë habitatet e rrisin efiçencën e burimeve, si psh: Fier-Shegan - Belsh, Lushnje - Zgjanë, Lushnje - Hysgjokaj, lidhjen me qendrat e grumbullimit, krijimin e linjave të përpunimit të produkteve dhe përfitimin nga polet ekonomike.

- **Sfidat dhe konkluzionet**

Bashkia e Lushnjes mbetet furnizuesi kryesor i vendit dhe i eksportit me produkte bujqësore. Me kategorinë e bujqësisë, mbizotëruese në përdorimin e tokës me 77 % të territorit të bashkisë, tokat bujqësore të Lushnjes karakterizohen nga cilësia e lartë e dheut dhe prodhueshmëria e lartë. Bashkia e Lushnjes mbart edhe numrin më të madh të serrave bujqësore në vend, të cilat shtrihen në të gjithë territorin e bashkisë dhe kategorizohen si pjesë e përdorimit bujqësor të tokës. Në ndryshim nga prirjet e përgjithshme kombëtare, numri i banorëve në zonat rurale të bashkisë Lushnje e tejkalon numrin e banorëve në zonat urbane, përkatësisht me 63% popullsi rurale dhe 37% popullsi urbane[283]. Megjithatë, sipas skenarëve vlerësues të projeksionit të popullsisë (2015-2031), mendohet se, përveçse një rënieje prej 1% të numrit të përgjithshëm të popullsisë, ndërkohë që rënia e popullsisë e krahasuar me vitin 2015 vlerësohet se do të jetë në rreth 15%, numri i banorëve në zonat urbane do të tejkalojë numrin e banorëve në zonat rurale. Shkaku kryesor i kësaj zhvendosjeje mendohet të vijë si pasojë e migrimit të brendshëm dhe, ndër të tjerave, nga largimi i vazhdueshëm i të rinjve nga sektori bujqësor[284]. Parashikimi në rënie i numrit të popullsisë rezidente gjatë periudhës 2015-2031 është i pranishëm në të gjitha njësitë administrative të bashkisë, duke ruajtur të njëjtin ritëm mesatar rënieje sikundër edhe qyteti i Lushnjes. Kjo prirje demografike me migrim të të rinjve ndikon negativisht në disponueshmërinë e forcës së punës në

zonat rurale dhe përbën një sfidë të rëndësishme për të ardhmen e zhvillimit bujqësor dhe rural në bashkinë e Lushnjes. Megjithatë, përmirësimi i përdorimit të tokës do të mundësonte punësim shtesë në këtë sektor në vitet e ardhshme.

Aktiviteti bujqësor është shumë i rëndësishëm për ekonominë e Lushnjes (dhe gjithë qarkun e Fierit), por nga pikëpamja mjedisore haset me dy sfida të mëdha: faktin që bujqësia po shndërrohet nga familjare në intensive dhe mungesën e përgatitjes teknologjike dhe të njohurisë mbi tokën për t'u përshtatur me këtë shndërrim.

Problematika të tjera që po hasen në zhvillimin e bujqësisë në Lushnje lidhen kryesisht me degradimin e tokave për shkak të mungesës së mirëmbajtjes së sistemit të kullimit dhe ujitjes (po të kemi parasysh se toka bujqësore në Lushnje dikur ka qenë kënetë dhe ujërat nën/tokësore janë afër sipërfaqes), erozionit lumor në tokat në brigjet e Semanit si në Imshtë, Fier-Shegan, Toshkëz, përmbytjeve të shkaktuara nga Semani, si dhe për shkak të ndotjes së tokës nga mbetjet, industria dhe inputet bujqësore. Edhe pse erozioni në Lushnje është më pak i theksuar se në zona të tjera të vendit (Fieri dhe Lushnja renditen si zonë me tregues të ulët erozioni vjetor), në muajt e reshjeve të shumta erozioni arrin në 10 ton/ha/vit. Nuk ka shifra lokale, por, në rang vendi, vetëm erozioni dhe degradimi i tokave kanë çuar në humbjen e 5% të prodhimit të brendshëm bruto në vitin 2014[285]. Duke qenë e shtrirë në Ultësirën Perëndimore, Lushnja përballet edhe me nevojat e një rrjeti të përshtatshëm ujitës-kullues. Edhe pse në shumë njësi administrative (si në Bubullimë) kohët e fundit është investuar në mirëmbajtjen e kanaleve parësore dhe dytësore, rrjeti kullues nuk është funksional[286].

Në shumë njësi administrative, mungesa e vendgrumbullimit të mbetjeve (si në Golem apo në bashkinë e Lushnjes) rrezikon ndotjen e tokave përreth. Në disa ish-komuna të bashkisë së Lushnjes vepron edhe industria e naftës (Golem, në fshatin Plug). Përdorimi i tokës nga industria e naftës, përveç përfitimeve ekonomike që ka sjellë për vendin, mund të ndikojë në ndotjen e tokës, ajrit e ujit. Kështu, për shembull, banorët e fshatit Plug janë ankuar për ndotjen nga linja e përpunimit të naftës bruto[287], edhe pse niveli i ndotjes ende nuk është përcaktuar. Në territorin e bashkisë së Lushnjes, për shkak të ujërave nëntokësore afër sipërfaqes, sëmundjet shkaktojnë dëmtime masive në disa serra si pasojë e kripërave të dëmshme dhe mungesës së qendrave kërkimore dhe laboratorëve që kryejnë analiza.

Ndonëse Shqipëria është një nga vendet që nuk ka një kontribut të konsiderueshëm në çlirimin e gazeve të efektit serrë, ajo si shumë vende të tjera të botës pëson efektet e ngrohjes globale. Nga kërkimet e shumta dhe analizimi i indikatorëve të klimës si temperatura, reshjet, ekstremitetet klimaterike dhe thatësirat, bujqësia është një sektor i ekonomisë i cili mund të preket nga ndryshimet klimatike. Kështu, parashikimet për ndryshimet klimatike nxjerrin në pah rritjen e mëtejshme të temperaturave në vendin tonë dhe uljen e nivelit të reshjeve, të cilat do të bëhen gjithmonë e më të paqëndrueshme, duke u shoqëruar me dukuri të përmbytjeve masive apo thatësirave. Sipas parashikimeve, këto dukuri do të çojnë në uljen e prodhimtarisë bujqësore, ku si fillim do të dëmtohen ndjeshëm kulturat e ullinjve dhe vreshtave, si dhe kultura të tjera bazë të bujqësisë. Kjo prishje e rregullsisë së sistemit të prodhimit të produkteve bujqësore do të ketë një ndikim negativ në jetesën e popullsisë. Për këtë arsye është e nevojshme që të merren masa për përshtatjen e sektorit të bujqësisë në rast ndryshimesh klimatike.

Me qëllim shmangien e degradimit të mëtejshëm të tokës bujqësore dhe jo bujqësore nevojitet që Bashkia të promovojë zhvillimin rural brenda territorit dhe të garantojë zhvillimin e një bujqësie

më të qëndrueshme nëpërmjet praktikave prodhuese të qëndrueshme që respektojnë mjedisin, siç përcaktohet në Politikën e Përbashkët të BE-së për Bujqësinë[288].

- **Rekomandimet**

Ruajtja e tokës bujqësore të këtij rajoni është kryefjala e zhvillimit të tij dhe aktiviteti bujqësor duhet të fuqizohet përmes aplikimit të bujqësisë organike, konsolidimit të produkteve bujqësore (në pamundësi të konsolidimit të fermave), ndërtimit të tregjeve rajonale dhe mbështetjes kombëtare për zhvillimin e bujqësisë dhe produktit vendas, si dhe vendosjes së balancave të drejta e të qëndrueshme rurale–urbane. Shpërndarja urbane në zonat bujqësore të bashkisë ka krijuar humbje të pariparueshme. Në këto kushte, për zgjerimin urban mund të shfrytëzohen hapësirat brenda qendrave të banuara.

Zbatimi i kriterit të përshtatshmërisë së tokave bujqësore në përputhje me efektivitetin ekonomik dhe kërkesave të bimëve në përputhje me vlerësimin e tokës:

- *Konsolidimi i tokës në kuadër të nismave të bashkisë, grupeve të interesit dhe politikave në nivel kombëtar*
- *Përfundimi i procesit të regjistrimit të pronësisë dhe krijimi i dokumentacionit bazë*
- *Ngritja e laboratoreve per zbatimin e teknologjive bujqesore mbi bazen e analizave te tokes dhe perdorimit te kimikateve mbi keto analiza per mbrojtjen e mjedisit.*

Sistemi bujqësor të sigurojë ruajtjen maksimale të tokës bujqësore, vendosjen e rrjetit të zinxhirit ekonomik- bujqësor: prodhim-grumbullim, përpunim-eksport me synim rritjen e vlerës në ekonomi.

Në zonën fushore, intensifikimi i bujqësisë, puna për zmadhimin e fermave së paku me dyfishin e sipërfaqes ekzistuese sot, konsolidimi i tokës dhe përmirësimi i sistemeve të prodhimit do të sigurojnë një zhvillim të bujqësisë, mirëqenie, të ardhura dhe mbrojtje të tokës. Në bazë të kushteve konkrete, në territorin e bashkisë bëhet efektive zbatimi i sistemeve bujqësore të diferencuara për zonën fushore dhe për zonën kodrinore. Në zonën kodrinore prioritet mbetet zhvillimi i pemëtarisë, ullirit dhe vreshtarisë, kurse në zonën fushore bimët e arave, shtimi i gjedhit në blegtori dhe i serrave të perimeve. Meqenëse kodrat dhe malet zënë rreth 70% të sipërfaqes së vendit tonë[289], është shumë e rëndësishme që zhvillimi i bujqësisë në vendin tonë të ecë në **dy binarë paralelë**: **bujqësi shkalle/intensive** dhe **bujqësi familjare**. Kjo e fundit është bujqësia që është praktikuar në vendin tonë për shekuj me radhë dhe që sot është përqendruar kryesisht në zonat malore-kodrinore. Përveç sigurimit të mbijetesës së popullatave të zonave me reliev të thyer, kjo bujqësi ka treguar se është e qëndrueshme ndaj faktorëve klimatikë dhe ekonomikë dhe luan një rol të rëndësishëm në mbrojtjen e mjedisit (në veçanti të tokave, pyjeve e burimeve ujore) në zonat ku praktikohet.

Masa të tjera mund të jenë edhe mbështetja e drejtpërdrejtë financiare e bujqve dhe e fermerëve jo vetëm me qëllim shtimin e prodhimit bujqësor, por edhe me qëllim përshtatjen ndaj ndryshimeve klimatike. Ndaj, është e rëndësishme që mbështetja financiare e dhënë bujqve dhe fermerëve të mos lidhet më vetëm me prodhimtarinë bujqësore. Bujqit duhen mbështetur që të kryejnë eksperimentime lidhur me diversifikimin e të mbjellave, futjen e varieteteve të ndryshme agronomike të qëndrueshme ndaj ndryshimeve klimatike, ndërtimin e sistemeve të lajmërimit për mbrojtjen nga temperaturat tejet të ulëta (ngricat) dhe të larta (thatësirave) etj. të cilat bëjnë të mundur përshtatjen e bujqësisë me ndryshimet klimatike dhe mbrojtjen e mjedisit.

Një masë tjetër e rëndësishme është edhe futja e shërbimit të agronomisë falas për bujqit dhe fermerët, e cila ndikon drejtpërsëdrejti në zhvillimin e një bujqësie të qëndrueshme. Agronomët informojnë dhe ndërgjegjësojnë prodhuesit për një përdorim të qëndrueshëm të burimeve natyrore (kryesisht të ujit dhe tokës), të cilat janë themelore për zhvillimin e bujqësisë në kushte klimatike jo të favorshme dhe në mbrojtjen e mjedisit. Futja e sistemeve me ujitje me pika, me riciklim të ujit të shiut ose e sistemeve të qëndrueshme të punimit të tokës janë themelore në zhvillimin e bujqësisë në një kohë thatësire. Njëkohësisht, duke informuar bujqit dhe fermerët rreth përdorimit me kujdes e në sasinë e duhur, agronomët ndikojnë në uljen e përdorimit të plehrave kimike dhe, si rrjedhojë, shmangien e ndotjes së ujit nga bujqësia.

Me rëndësi të veçantë për bashkinë e Lushnjes është edhe mirëmbajtja e rrjetit ujitës-kullues, i cili është themelor për zhvillimin e bujqësisë në një zonë me toka të imëta si Lushnja dhe e gjithë fusha e Myzeqesë. Përveç mbrojtjes së burimeve ujore, bashkia përballet edhe me nevojën e mbrojtjes së tokës në një kohë kur bujqësia është shndërruar në këto vite nga familjare në intensive. Kjo lloj bujqësie, përveç përfitimeve të mëdha ekonomike, sjell edhe degradimin e tokave bujqësore. Si rrjedhojë, lipset që Bashkia të krijojë kushte që shmangin problemet që vijnë me bujqësinë intensive duke futur shërbimin e agronomisë nëpër fshatrat bujqësore. Ky shërbim u vjen në ndihmë bujqve që të shtojnë prodhimin e tyre nëpërmjet praktikave moderne bujqësore në një kohë që garantojnë qëndrueshmërinë e saj. Me qëllim shmangien e degradimit të mëtejshëm të tokës bujqësore dhe jo-bujqësore, nevojitet që Bashkia të promovojë zhvillimin rural brenda territorit dhe të garantojë zhvillimin e një bujqësie më të qëndrueshme nëpërmjet praktikave prodhuese të qëndrueshme që respektojnë mjedisin, siç është përcaktuar në Politikën e Përbashkët të BE-së për Bujqësinë. Sistemi është dëmtuar si rezultat i mungesës së mirëmbajtjes, por edhe i ndërtimeve informale në tokë bujqësore, të cilat shpesh janë kryer në dëm të kanaleve kulluese e ujitëse.

Në fakt, Lushnja mund të ndikohet negativisht nga aktiviteti i nxjerrjes së naftës për shkak të efekteve mjedisore në tokën bujqësore të saj. Si përfundim, Lushnja duhet të zhvillojë aktivitete ekonomike që rrisin vlerat e saj si toka bujqësore dhe pozicionimi strategjik në një zonë, me flukse të larta lëvizjeje e arritshmëri shumë të mirë nga një numër i madh bashkish.

Bashkia duhet të forcojë rolin e saj ekonomik në rajon si qendër e zhvillimit bujqësor dhe blegtoral. Zhvillimi i këtij sektori duhet t'i japë prioritet promovimit të teknikave të prodhimit të produkteve organike dhe cilësore, etiketimit dhe marketimit të tyre, duke synuar rritjen e prezencës së tyre në tregjet vendase dhe ato të huaja. Zhvillimi i ekonomisë bujqësore do të bëhet në mënyrë të qëndrueshme, duke u kujdesur për mbrojtjen e tokës bujqësore dhe burimeve të tjera natyrore me qëllim garantimin e mirëqenies sociale të qytetarëve ekzistues dhe të brezave të ardhshëm. Bashkia duhet të përqendrohet në promovimin e ekoturizmit si potencial i pashfrytëzuar në territoret me peizazhe të bashkisë së madhe të Lushnjes.

Rekomandime të tjera përfshijnë:

- *Ruajtjen e ritmit të ulët të ndërtimeve në zonën bujqësore duke përdorur instrumente të kontrollit të zhvillimit për këto zona,*
- *Vënien në përdorim të potencialit të lartë të energjisë diellore duke ngritur më tepër sera të teknologjisë së lartë me sistem diellor me qëllim nxitjen e mëtejshme të prodhimit,*
- *Krijimin e tregjeve lokale për promovimin dhe tregtimin e produkteve bio-organike,*
- *Rritjen e kapaciteteve për marketingun e produkteve bujqësore,*
- *Ruajtjen e tokës bujqësore potenciale,*

- *Zhvillimin e bujqësisë për të përballuar konkurrencën, përdorimin e qëndrueshëm të burimeve produktive tokësore, përmirësimin e shërbimeve dhe jetës sociale, ndalimin e shpërhapjes së urbanizimit.*

Kur bëhet fjalë për kufizimin e shpërhapjes urbane në zonën rurale dhe vendosjen e balancave rural-urbane nëpërmjet planifikimit, në ndryshim nga shumica e bashkive të vendit, duhet të mbajmë parasysh një veçori: kapacitetin prodhues të lartë të tokave bujqësore në të gjitha zonat si fushore, ashtu edhe në zonën kodrinore. Jo më pak se 96-97% e tokave bujqësore i përkasin kategorisë 1-4 ku dominojnë kryesisht tokat e kategorisë 2-3. Ndryshimet midis zonës fushore e kodrinore janë të pakta. Vetëm në njësinë administrative të Karbunarës sipërfaqe shumë të kufizuara shkojnë deri në klasën 6. Duke mbajtur parasysh këtë potencial, kushtet konkrete dhe mundësitë për zhvillimin e një bujqësie të qëndrueshme, ruajtja e tokës bujqësore në bashkinë e Lushnjes mbetet prioritet, pavarësisht nëse është në fushë apo në kodër.

1.6.2 Pronësia mbi tokën

Në përcaktimin e qeverisë, zonë informale do të konsiderohet territori me sipërfaqe mbi 2 hektarë, i zënë nga ndërtime informale, procesi i legalizimit të të cilave nuk u nënshtrohet kushteve të instrumenteve të planifikimit të territorit. Sipas ALUIZNI-t, kriteret që merren parasysh për propozimin e këtyre zonave janë:

- Evidentimi i ndërtimeve informale në territorin përkatës,
- Vija kufizuese administrative e njësive administrative,
- Morfologjia dhe kushtet e terrenit,
- Gjendja e pronësisë,
- Cilësitë juridike të territorit.

Sipas ligjit të ri të legalizimit ndaj ndërtimeve që gjenden brenda zonave informale aplikohen procedura më të lehta[290].

Sipas të dhënave zyrtare të ALUIZNI-t, 29.5% e ndërtimeve në territorin shqiptar janë pa leje. Numri total i ndërtimeve në Shqipëri është 1,008,243 dhe 297,440 prej tyre rezultojnë objekte informale[291] në bazën e të dhënave të Agjencisë së Legalizimeve. Në bashkinë e Lushnjes janë identifikuar 41 zona informale, ndërsa numri i aplikimeve për legalizim arrin në 14 mijë. Që prej vitit 2006 e deri në vitin 2013 për këtë bashki numërohen rreth 490 leje legalizimi të dhëna[292]. Deri më tani numërohen rreth 300 aplikime për legalizim. Pas përfundimit të procedurave të evidentimit faktik në terren të këtyre ndërtimeve do të vijohet me pajisjen e subjekteve me lejen e legalizimit.

Procesi i legalizimit të zonave informale ka rëndësi edhe për komunitetin rom. Për këtë arsye janë zhvilluar projekte të ndryshme qendrore, siç është projekti-pilot "Ndërgjegjësimi dhe integrimi social nëpërmjet procesit të legalizimit dhe urbanizimit të objekteve/zonave informale të komunitetit rom të zonave informale". Gjatë implementimit të fazës së tretë të këtij projekti, specialistë të Drejtorisë së Ndërtimeve Informale, Legalizimit, Urbanizimit dhe Integrimit në Ministrinë e Zhvillimit Urban zhvilluan takime pranë Bashkisë Lushnje. Ky takim ishte i lidhur ngushtë me procesin e ndërmarrë nga Bashkia Lushnje për rishikimin e planeve në kuadër të Reformës Territoriale, si dhe për përfshirjen e formalizimit të zonave informale që janë pjesë e administrimit vendor. Takime të tilla me ekspertë të zhvillimit urban, si edhe me ekspertë të UNDP-së, i cili e ka mbështetur projektin në të gjitha fazat, bëhen që nga diskutimi të nxirren çështje e problematika për t'u zgjidhur, ku synimi final është përmirësimi i kushteve të jetesës edhe në zonat informale. Diskutimet janë ndalur në veçanti në vlerësimin e nevojave

infrastrukturore që kanë qytetarët e këtyre zonave, si edhe në përshtatjen e tyre në përputhje me dokumentin e Planit të Përgjithshëm Vendor[293].

1.6.3 Pronat publike

"E mirë publike" është pronë e paluajtshme publike e shtetit, sipas legjislacionit përkatës, si dhe të mira të tjera të natyrës publike, si: ajri, ujërat, burimet natyrore, mjedisi, në përgjithësi, trashëgimia kulturore, frekuenca, si dhe të tjera të kësaj natyre, sipas legjislacionit në fuqi.[294]

Evidentimi i pronave publike në bashkinë Lushnje është bërë nga analizimi i disa të dhënave nga Agjencia Kombëtare e Inventarit të Pronave Publike (AKIPP) dhe nga Drejtoria e Pyjeve dhe Kullotave Lushnje. Nga këto dy burime u bë e mundur evidentimi i pronave publike sipas këtyre kategorive kryesore:

- Emri i pronës,
- Sipërfaqja totale e pronës,
- Funksioni i pronës,
- Institucioni / Enti me përgjegjësi administrative,
- Institucioni / Enti përdorues (statusi juridik i përdorimit) etj.

Për të kuptuar se sa i plotë është inventari dhe si është gjendja aktuale, të dhënat janë krahasuar me të dhënat nga harta e "Përdorimit Ekzistues të Tokës". Megjithatë, informacioni i marrë nga Inventari mbetet baza për analizimin e pronave publike. Nga AKIPP-i[295] kemi të evidentuara këto kategori kryesore pronash në bashkinë Lushnje:

Tabela 56: Kategoritë e pronave referuar AKIPP-i

Funksioni i pronës	Sipërfaqja (m^2)	Raporti në përqindje (%)
Truall	372,807	6.63
Aktivitet shëndetësor	11,551	0.20
Aktivitet arsimor	161,519	2.87
Kulturore	32,942	0.58
Funerale	348,186	6.19
Mbrojtje civile	12,327	0.22
Tregti	36,827	0.65
Ujitje, kullim, depozitim uji	4,204,398	75
Sportive	121,032	2.15
Hapësira Publike	94,301	1.67
Banim	11,219	0.2
Pa funksion/ pa informacion	205,748	3.6
Të tjera	3,522	0.04
Totali i pronave publike	5,616,379	100

Burimi: AKIPP;
Përgatiti: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

Siç mund të shihet nga ky evidentim, pronat publike me përqindjen më të madhe që kemi në bashki përbëhen nga kanale ujitëse ose kullimi, depozitime uji dhe rezervuarë. Kjo situatë ekziston pasi në bashkinë Lushnje ka shumë pasuri ujore të cilat janë të lidhura me zhvillimin e bujqësisë në zonë. Kjo, gjithashtu, tregon se bashkia ka potencial për të zgjeruar rritjen e mëtejshme të këtij sektori.

Tokat pyjore publike: Duke iu referuar materialeve të dhëna nga ekspertë të mjedisit të Drejtorisë së Pyjeve dhe Kullotave, Lushnja ka toka pyjore (5,930,389.75 m^2 ose 593ha)[296] që janë pronësi publike. Këto prona gjenden në pjesën kodrinore të bashkisë si për shembull në Ardenicë, ku kemi gjithashtu edhe monumentet natyrore Dushkajat dhe Selvitë e Manastirit, Karbunarë, Ballagat, por edhe pranë rrjedhës së lumit Seman, në afërsi të fshatit Ngurrëz e Madhe.

Figura 83: Vendndodhja e Zonave pyjore Publike

Burimi: Drejtoria e Pyjeve dhe Kullotave, Lushnje
Përgatiti: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

- Shërbimet publike

Për shërbimet publike, sipas AKIPP-it, kemi rreth 45 prona me funksion arsim parauniversitar (43) dhe parashkollor (2), si dhe 15 prona me funksion shërbim parësor shëndetësor. Ndërkohë, nga harta e Përdorimit të Tokës kemi të evidentuara 114 prona me funksion arsimor, nga të cilat 39 janë arsim parashkollor, 61 janë arsim i ulët dhe 14 janë arsim i mesëm. Gjithashtu, nga po e njëjta hartë kemi në total 51 prona me shërbim shëndetësor, nga të cilat:

Tabela 57: Pronat publike për shërbimin parësor shëndetësor referuar Përdorimit të Tokës

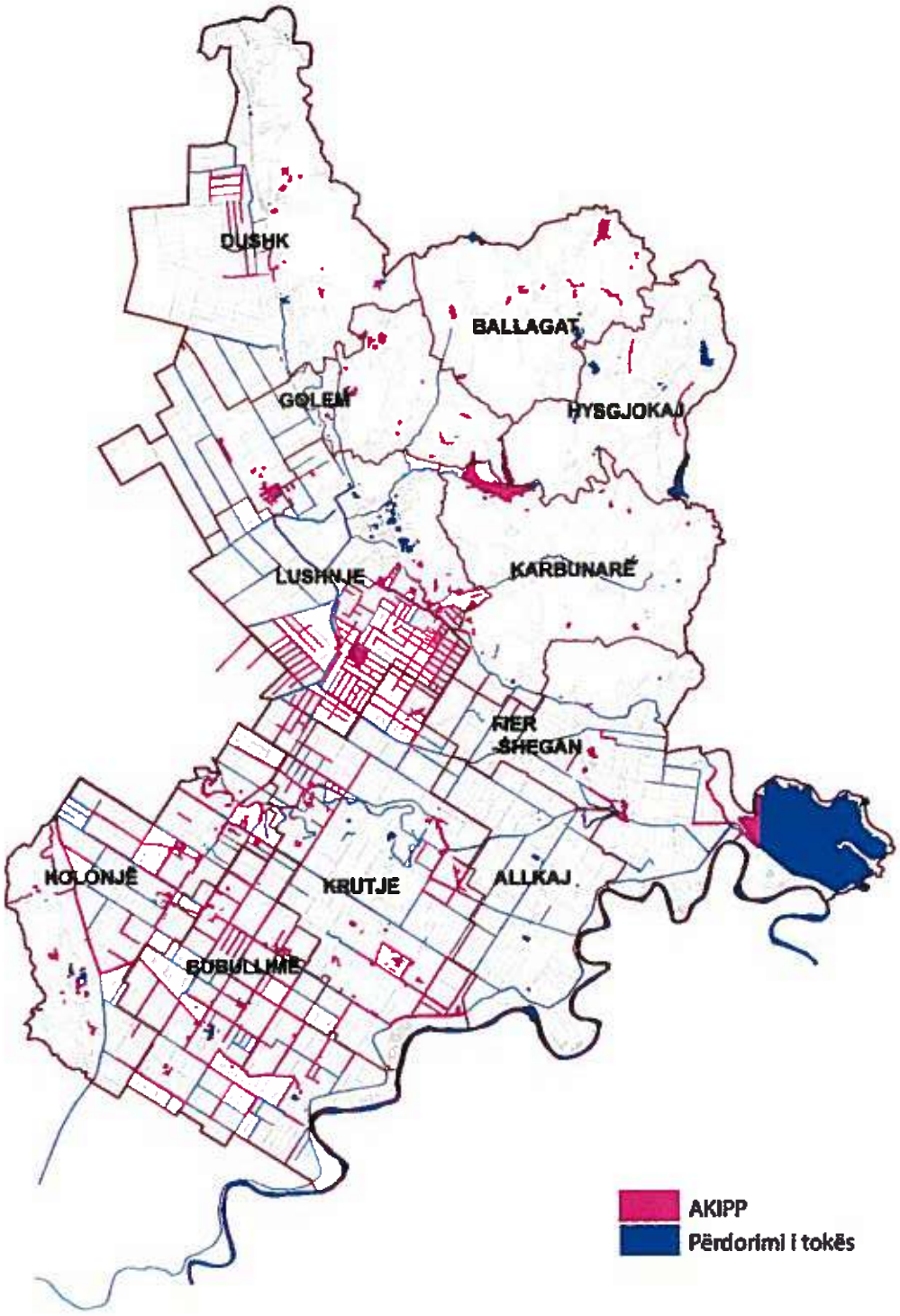
Aktiviteti i pronës	Nr. i njësive	Sipërfaqe në m^2
Qendër spitalore	1	24,450.9 m^2
Poliklinikë	1	2,154.9 m^2
Maternitete	2	1,113.6 m^2
Qendra shëndetësore	20	15,094.5 m^2
Ambulanca- konsultore	26	14,570.8 m^2
Shërbim dentar	1	430 m^2
Total	51	57,814.7 m^2

Burimi: Përdorimi I Tokës, Bashkia Lushnje, 2015
Përgatiti: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

Bashkia Lushnje mban përgjegjësi[297] për ndërtimin, rehabilitimin dhe mirëmbajtjen e ndërtesave që kanë funksion arsimi parauniversitar, duke përjashtuar këtu shkollat profesionale. Për sa i përket arsimit parashkollor, bashkia mban përgjegjësi për administrimin dhe rregullimin e sistemit arsimor në kopshte e çerdhe. Ndërkohë, për pronësitë ku kemi aktivitet shëndetësor, përgjegjësitë e bashkisë të përcaktuara në ligj janë: ndërtimi, rehabilitimi dhe mirëmbajtja e ndërtesave.

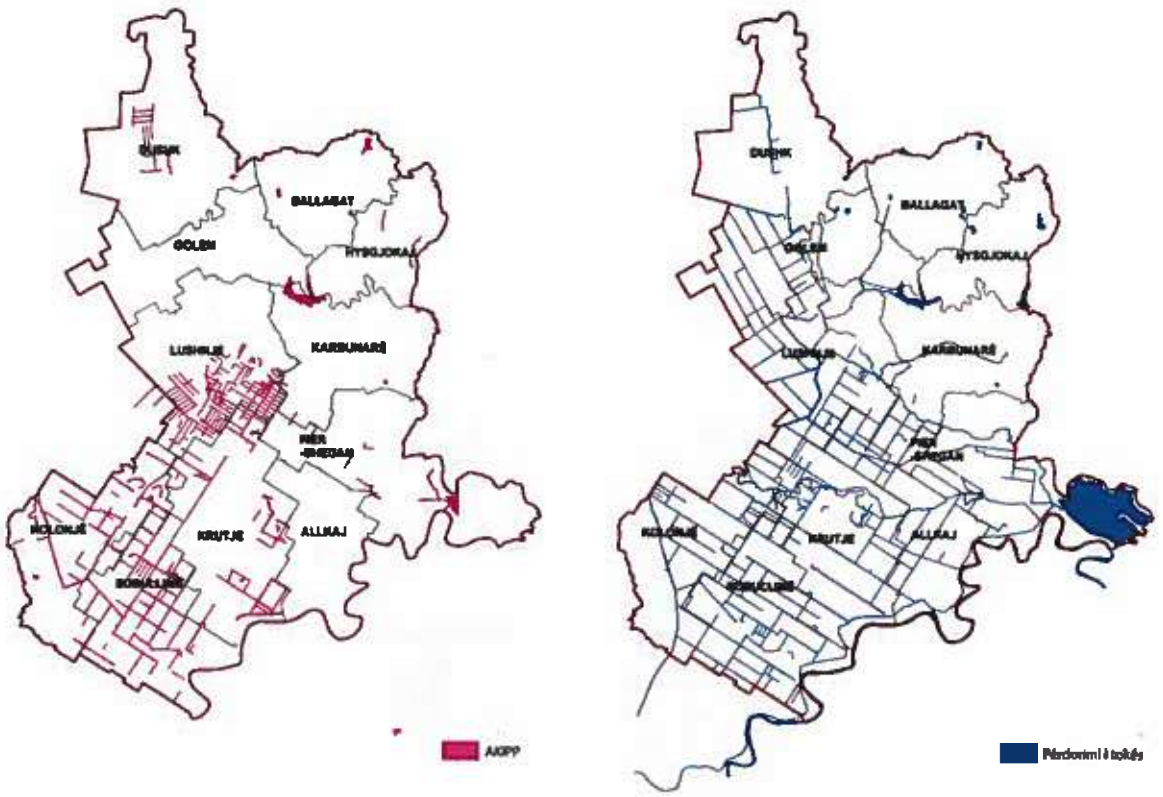
Krahasimi i vlerave me përdorimin e tokës: Nga evidentimi i të dhënave të mësipërme nxjerrim përfundimin se Inventari i Pronave Publike ka disa mangësi kur këto të dhëna krahasohen me vlerat e gjetura nga harta e Përdorimit të Tokës. Megjithatë, sa i përket ndërtesave të arsimit, duhet të shtojmë se në Inventar arsimi parashkollor dhe ai parauniversitar janë shënuar në të njëjtën pronë njëkohësisht. Në përgjithësi, në zonat rurale kopshtet janë 1 ose 2 klasa në ndërtesat e shkollave 9- vjeçare. Situatë të ngjashme për bashkinë Lushnje kemi në 12 prona që janë të kategorizuara si aktivitet parauniversitar. Kjo situatë tregon mungesën e strukturës së mjaftueshme sipas standardeve për t'i pasur këto funksione në godina të veçanta.

Figura 84: Vendndodhja e Pronave Publike: Krahasim i të dhënave nga AKIPP-i dhe Përdorimi i Tokës

Burimi: AKIPP
Përgatiti: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

Figura 85: Vendndodhja e kanaleve ujitëse dhe rezervuarëve: Krahasim i të dhënave nga Inventari i Pronave Publike dheme nga pPërdorimi in e tokës Përdorimi i Tokës

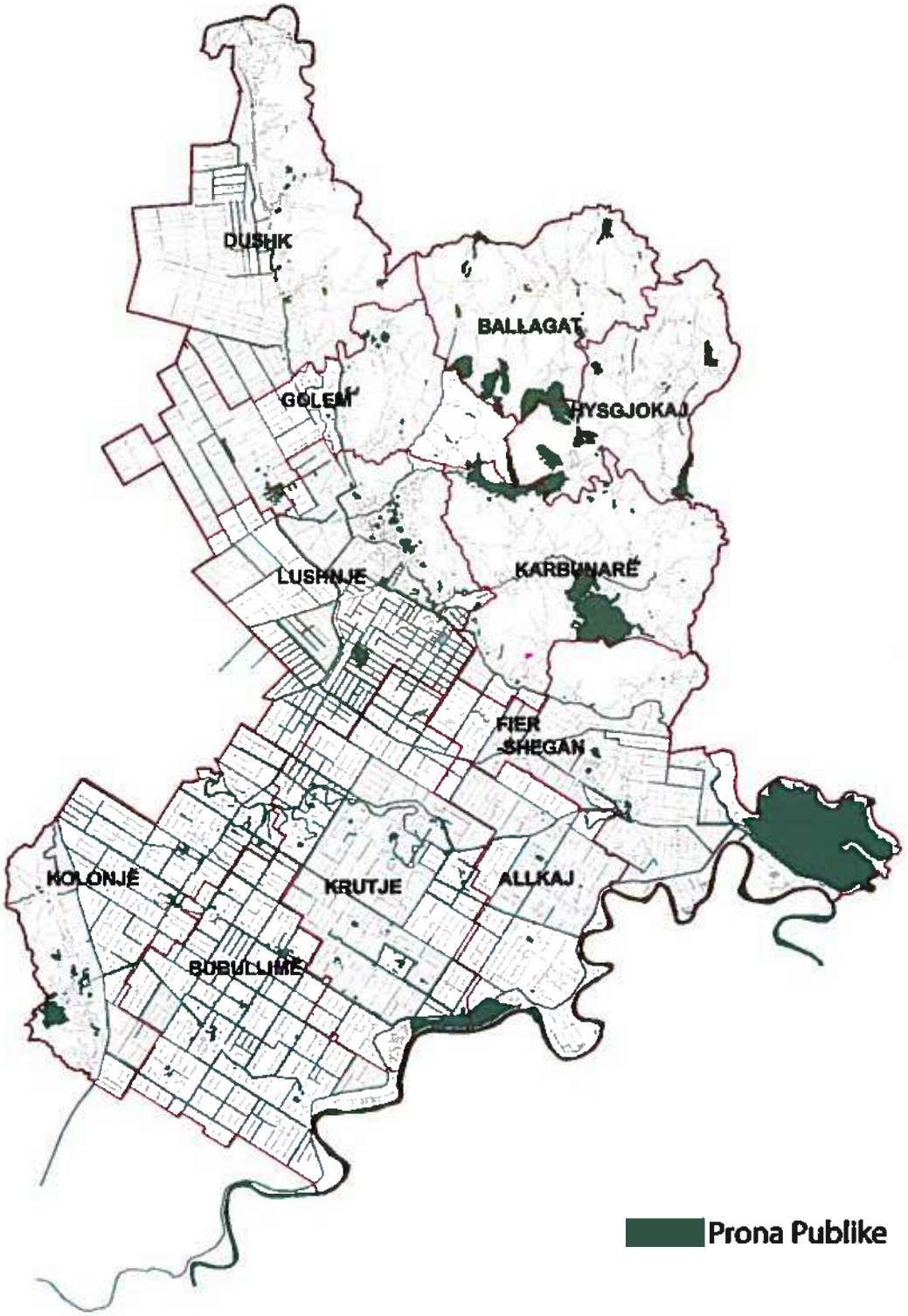

Burimi: AKIPP
Përgatiti: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

Nga analiza e pronave kuptojmë se në bashkinë Lushnje kemi shpërndarje të pronave publike të kategorive të ndryshme përgjatë gjithë territorit. Kjo situatë ofron mundësi të mira për përdorimin e mëtejshëm të tyre. Kështu, për shembull, duke pasur parasysh strategjitë e zhvillimit të territorit drejt rritjes së potencialit bujqësor, mund të themi se pasuria e pronave publike që konsistojnë në kanale ujitëse dhe rezervuarë, por edhe troje të ndryshme përbëjnë asete positive për zhvillimin e bujqësisë. Gjithashtu, zonat e ndryshme pyjore në pronësi publike ofrojnë mundësi për ndërhyrje të ndryshme për zhvillimin e qëndrueshëm të turizmit peizazhistik. Kjo vlen sidomos në zonën e Ardenicës, ku kemi edhe monumentin e kulturës Manastirin e Ardenicës, i cili shërben si pikë interesi.

Me rëndësi në qytetin e Lushnjes paraqiten pronat me karakter trashëgimie kulturore, por edhe banesat dhe trojet për ndërtim që janë në pronësi publike pasi mund të përdoren për nevojat e ndryshme për zhvillim turistik apo social- kulturor. Megjithatë, kemi edhe zona që paraqesin aspekte negative. Problemi nuk qëndron tek sasia, por tek shpërndarja e pronave në territor. Kështu, për shembull, në njësitë administrative Ballagat dhe Hysgjokaj kemi shtatë institucione arsimore dhe tri institucione shëndetësore në gjashtë prona publike. Dy nga institucionet shëndetësore janë në të njëjtën ndërtesë me institucionet arsimore. Për më tepër, në të njëjtën godinë kemi edhe arsim parauniversitar edhe parashkollor.

Figura 86: Vendndodhja e të gjithë pronave publike, Bashkia Lushnje

Burimi: AKIPP, Drejtoria e Pyjeve dhe Kullotave, Lushnje;
Përgatiti: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

Zonat konfliktuale: Nga evidentimi i pronave publike nga të dhënat e Inventarit mund të bëjmë edhe një krahasim me ortofoto për të parë mos kemi konflike pronësie, domethënë nëse në parcelën e pronës publike ka pasur ndërhyrje të tjera. Kjo është me rëndësi për t'u analizuar pasi pas viteve 1990 kemi pasur një ndërtim të lartë të godinave informale, të cilat janë realizuar edhe mbi prona publike. Nga ky krahasim me ortofoton mund të themi se kemi 122 prona publike ku kemi raste konflikti. Këto prona janë në përgjithësi troje të ish-magazinave apo dyqaneve, por kemi edhe raste kur kemi ndërtime në oborret e shkollave dhe qendrave shëndetësore. Këto situata paraqesin probleme për përdorimin dhe menaxhimin e të gjithë pronës publike sipas kompetencave të parashikuara në ligj. Më poshtë do të paraqesim konfliktet në 2 nga këto zona.

Figura 87: Konflikti në pronën publike me funksion arsimi

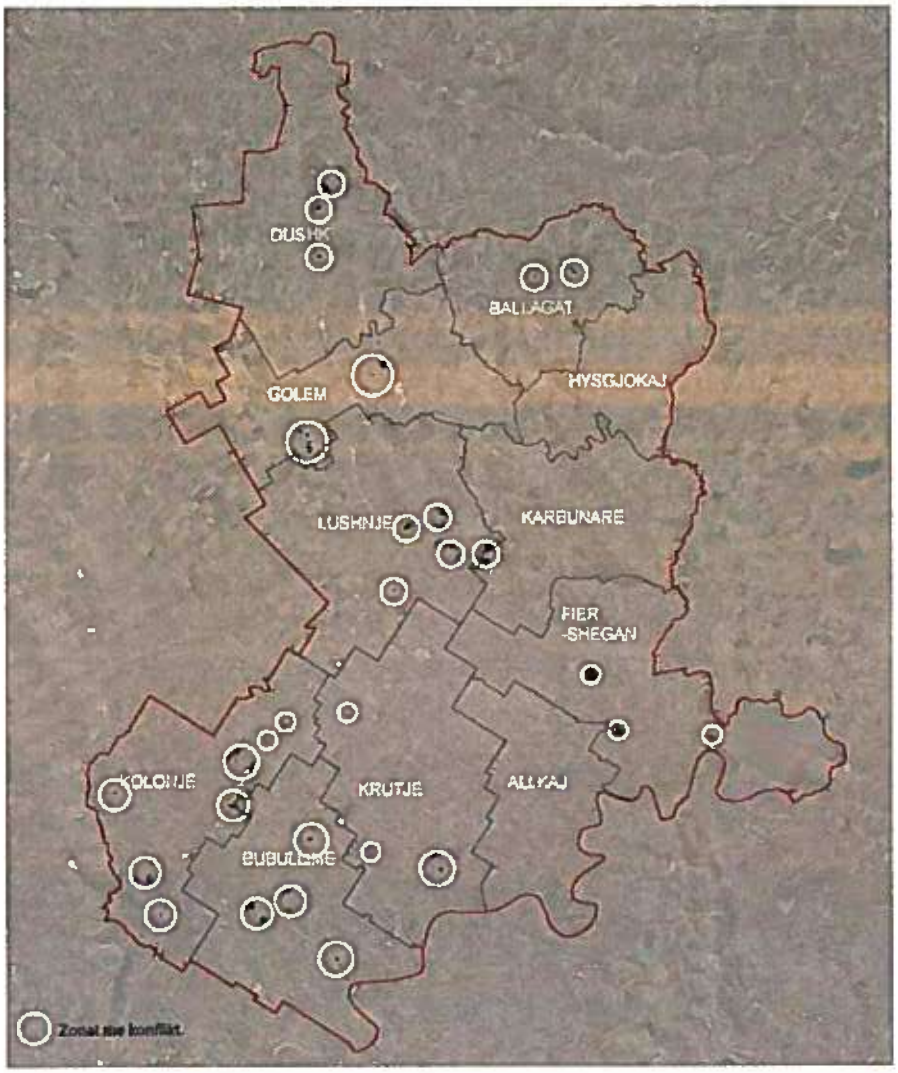
Burimi: Google Earth, Përgatiti: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

Figura 88: Konflikti në pronën publike me funksion arsimi

Burimi: Google Earth
Përgatiti: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

Figura 89: Zona me konflikt në të gjithë territorin e Bashkisë Lushnje

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

1.6.4 Konkluzione

Bashkia e Lushnjes mbetet furnizuesi kryesor i vendit dhe i eksportit me produkte bujqësore. Me kategorinë e bujqësisë, mbizotëruese në përdorimin e tokës me 77 % të territorit të bashkisë, tokat bujqësore të Lushnjes karakterizohen nga cilësia e lartë e dheut dhe prodhueshmëria e lartë. Bashkia e Lushnjes mbart edhe numrin më të madh të serrave bujqësore në vend. Përmirësimi i përdorimit të tokës do të mundësonte punësim shtesë në këtë sektor në vitet e ardhshme.

Bashkia Lushnje, ka potencialin për të zhvilluar më tej ekonominë locale, nëpërmjet incentivimit të bizneseve, kryesisht atyre bujqësore dhe të përpunimit të produkteve të cilat padyshim do ta kthenin këtë bashki në promotorin kryesor të zhvillimit bujqësor në vend dhe në rajon.

Problematikat që po hasen në zhvillimin e bujqësisë në Lushnje lidhen kryesisht me degradimin e tokave për shkak të mungesës së mirëmbajtjes së sistemit të kullimit dhe ujitjes, erozionit lumor në tokat në brigjet e Semanit si në Imshtë, Fier-Shegan, Toshkëz, përmbytjeve të shkaktuara nga Semani, si dhe për shkak të ndotjes së tokës nga mbetjet, industria dhe inputet bujqësore.

Nga ana tjetër përdorimi i tokës nga industria e naftës, përveç përfitimeve ekonomike që ka sjellë për vendin, mund të ndikojë në ndotjen e tokës, ajrit e ujit për këtë arsye rekomandohet marrja e masave emergjente për rehabilitimin e ujërave nëntokësor.

Parashikimet për ndryshimet klimatike nxjerrin në pah rritjen e mëtejshme të temperaturave në vendin tonë dhe uljen e nivelit të reshjeve, të cilat do të bëhen gjithmonë e më të paqëndrueshme, duke u shoqëruar me dukuri të përmbytjeve masive apo thatësirave. Sipas parashikimeve, këto dukuri do të çojnë në uljen e prodhimtarisë bujqësore, ku si fillim do të dëmtohen ndjeshëm kulturat e ullinjve dhe vreshtave, si dhe kultura të tjera bazë të bujqësisë. Kjo prishje e rregullsisë së sistemit të prodhimit të produkteve bujqësore do të ketë një ndikim negativ në jetesën e popullsisë. Për këtë arsye është e nevojshme që të merren masa për përshtatjen e sektorit të bujqësisë në rast ndryshimesh klimatike.

1.7 Analiza e infrastrukturave publike

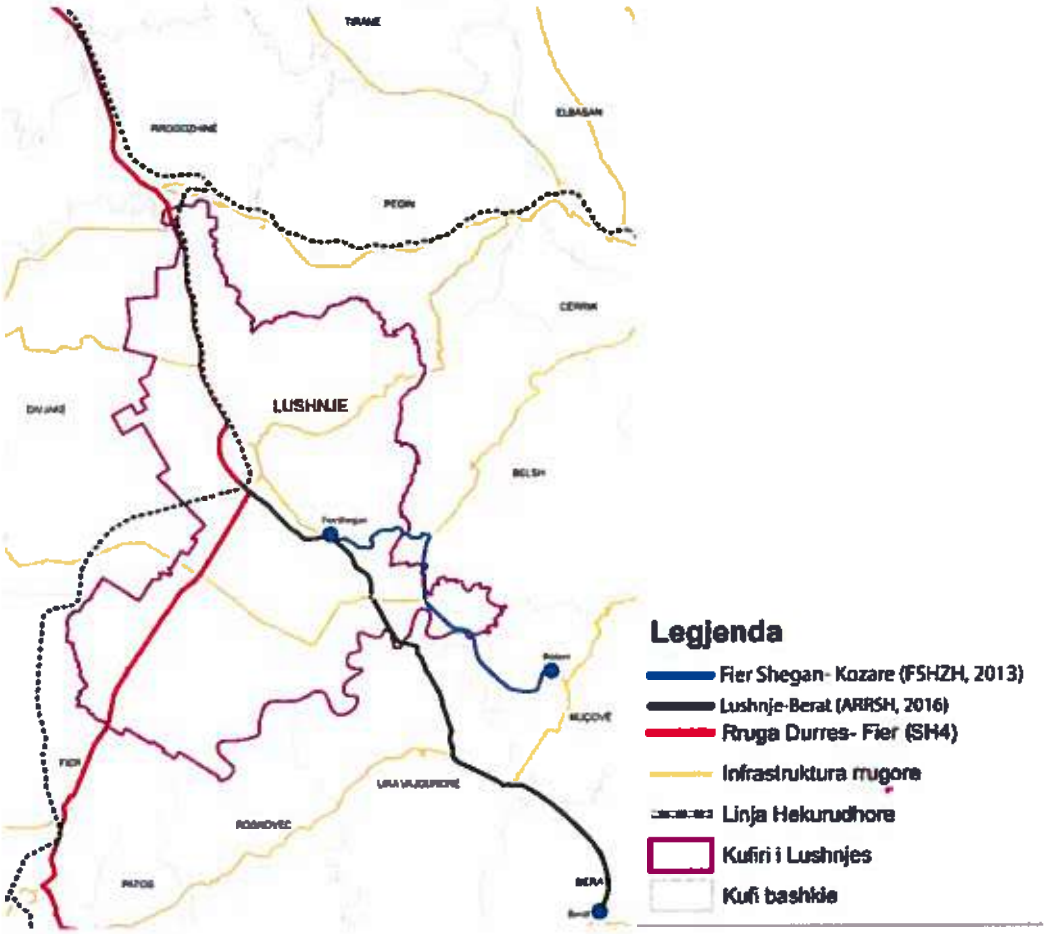
1.7.1 Sistemi rrugor dhe transporti publik

Infrastruktura rrugore dhe transporti për *bashkinë Lushnje:* Nga pikëpamja e infrastrukturave rrugore, bashkia Lushnje shtrihet në një pozicion mjaft të favorshëm gjeografik dhe strategjik si për shkak të pozicionimit ndërmjet dy pikave më të rëndësishme portuale (Vlora dhe Durrësi), ashtu edhe për arsye se në këtë territor kalojnë Korridori VIII dhe Korridori i Kaltër, të cilët, së bashku me Korridorin Durrës-Nish përbëjnë korridoret më të rëndësishme të Shqipërisë. Sa i përket infrastrukturës rrugore, në bashkinë e Lushnjes kalojnë edhe rrugët shtetërore SH4 dhe SH72.

- Rruga Shtetërore SH4 fillon në Durrës dhe përfundon në Kakavijë, duke kaluar në Lushnje, Fier dhe Levan, ku më pas merr drejtimin për në Gjirokastër. Në vazhdim të këtij itinerari nis Route 853, e cila përfundon në Janinë.
- Rruga Shtetërore SH72 është vazhdim i rrugës së vjetër që fillon në Lushnje, kalon në Berat dhe vazhdon deri në Çorovodë.

Një investim i rëndësishëm është bërë nga FSHZH[298]-ja në segmentin Fier-Shegan – Kozarë, i cili ka sjellë një lidhje më të mirë të bashkisë Lushnje me bashkinë e Kuçovës. Gjatësia e këtij itinerari është 13 km linear.Një tjetër investim që do të ketë impakt rajonal është rehabilitimit i itinerarit Lushnje-Berat. Ky është një projekt i bërë nga ARRSH-ja (Autoriteti Rrugor Shqiptar) dhe ky itinerar ka një gjatësi rreth 35 km. Ndërtimi i këtij segmenti pritet të lehtësojë lëvizjen dhe të krijojë një lidhje më të mirë të bashkisë së Lushnjes me bashkinë e Beratit.

Figura 90: Impakti i projekteve rajonale dhe kombëtare në bashkinë Lushnje

Burimi: ARRSH, FSHZH, 2015
Përgatiti: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

Transporti ndërqytetas (interurban): Transporti publik ndërqytetas luan një rol të rëndësishëm në mënyrën e lëvizjes (bashkëveprimit) së bashkive me njëra-tjetrën. Transporti publik ndërqytetas është kompetencë e Ministrisë së Transportit dhe Infrastrukturës dhe përkufizohet si: Transport i udhëtarëve me autobus i cili kryhet në linjat kryesore dhe linjat ushqyese të parashikuara në rrjetin e linjave të miratuara nga ministria. Linjat kryesore shërbejnë për të plotësuar nevojat e lëvizjes së popullsisë dhe lidhin bashkitë, si më poshtë:

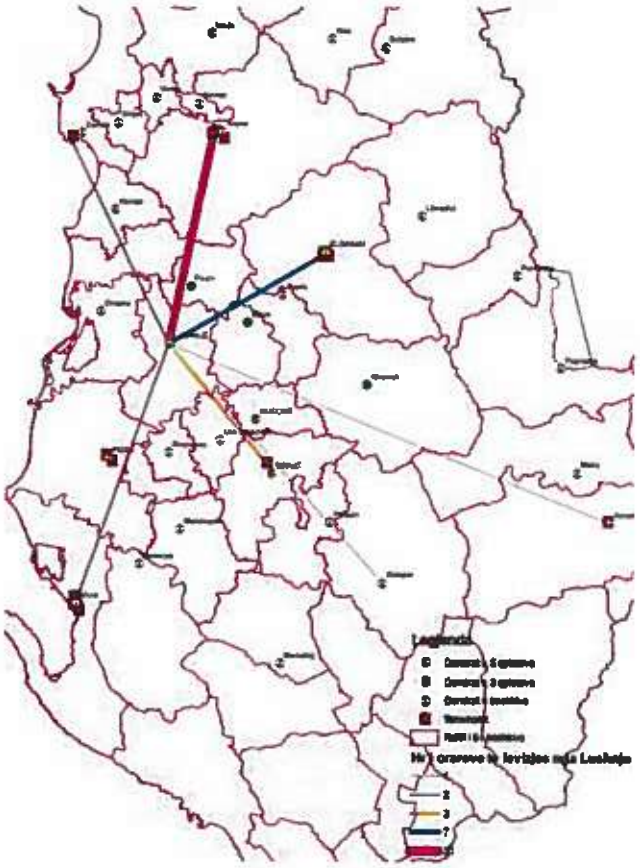
- bashkitë qendër të qarqeve të ndryshme
- një bashki qendër -qarku me bashkitë jo qendër- qarku të një qarku tjetër ose dy bashki jo qendër- qarku të qarqeve të ndryshme[299].

Transporti në linjat kryesore kryhet pa ndalime ose me ndalime në stacionet e përcaktuara gjatë itinerarit të linjës. Linjat ushqyese lidhin dy bashki brenda një qarku, me qëndrime në stacionet e përcaktuara gjatë itinerarit të linjës, të përcaktuara në rrjetin e linjave. Transporti ndërqytetës kryhet nga persona juridikë, të organizuar në shoqëri transporti e të pajisur me licencë. Rrjeti i linjave ndërqytetëse (kryesore dhe ushqyese), stacionet e qëndrimit dhe numri i orareve për secilën linjë miratohen me udhëzim të ministrit përgjegjës për transportin çdo tre vjet.[300]

Nga analiza e transportit ndërqytetës, referuar Ministrisë së Transportit dhe Infrastrukturës, lëvizshmërinë[301] më të shpeshtë bashkia e Lushnjes e ka me Tiranën dhe Elbasanin, përkatësisht 10 orare drejt Tiranës dhe 7 drejt Elbasanit.

Stacioni kryesor i autobusëve dhe mikrobusëve gjendet në afërsi të hyrjes veriore të qytetit dhe një tjetër provizor përballë stacionit qendror të trenit në qytetin e Lushnjes.

Figura 91: Transporti ndërqytetas, Bashkia Lushnje

Burimi: Ministria e Transportit dhe Infrastrukturës; Përgatiti: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

- **Infrastruktura rrugore**

Bazuar në ligjin nr. 8378[302] "Kodi Rrugor i Republikës së Shqipërisë", si dhe nga analiza e infrastrukturës rrugore evidentohet se bashkia e Lushnjes përshkohet nga rreth 2318.1 km[303] rrugë lineare të specifikuara si në tabelën më sipër. Sipas 'Planit rregullues të bashkisë Lushnje", hartuar në 2012, rezulton se vetëm në qytetin e Lushnjes shtriheshin 107.9 km rrugë lineare dhe një sipërfaqe rrugore prej 52.8 ha, sipërfaqe kjo e cila është thuajse njëzetfishuar me përfshirjen brenda kufijve administrativë të 11 ish-komunave (899.7 ha). Rrugët lokale janë infrastrukturat mbizotëruese në bashkinë e Lushnjes, e parë si nga pikëpamja e shtrirjes lineare, ashtu edhe për nga sipërfaqja (846 ha). Për t'u theksuar është që në këtë analizë nuk janë vendosur rrugët e parcelave, të cilat shtrihen në një gjatësi 62.1 km linear[304].

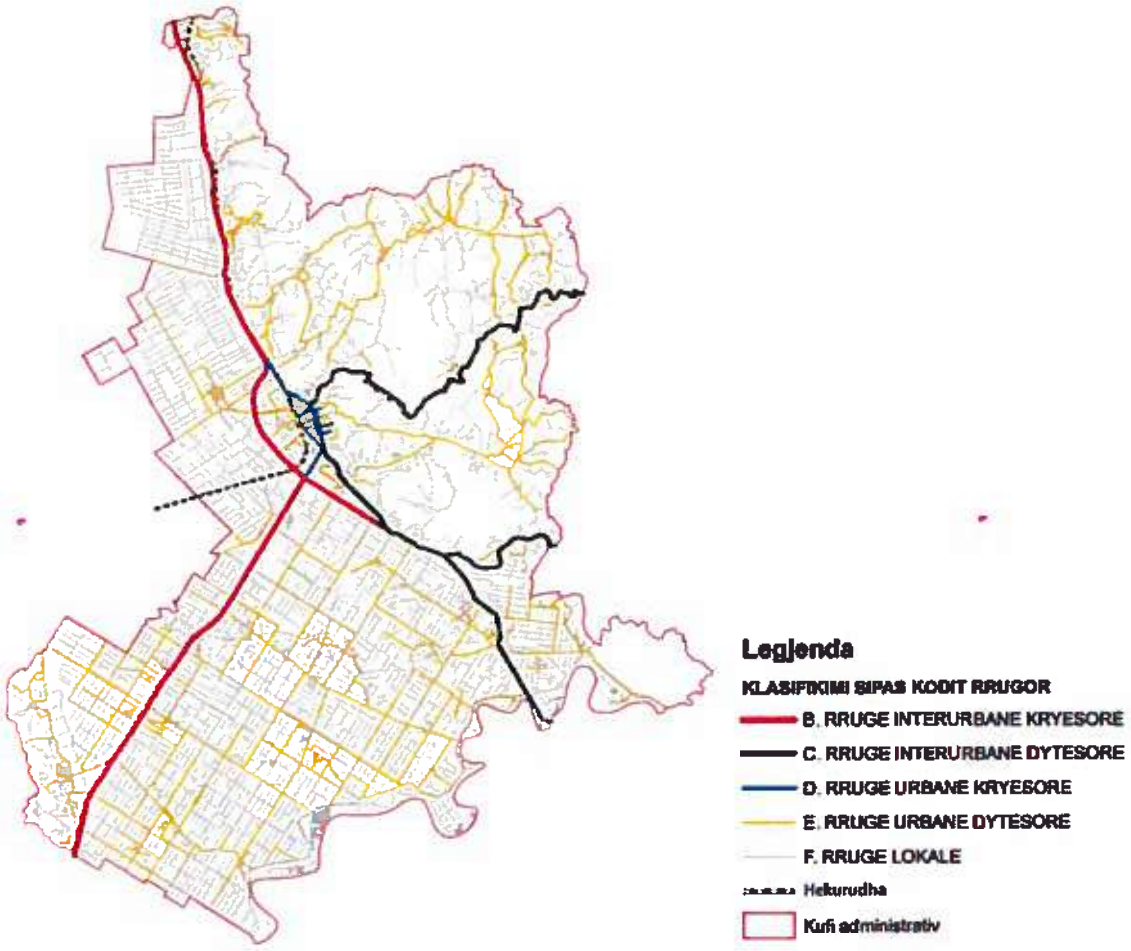
Tabela 58: Gjatësia e segmenteve rrugore sipas kategorisë së rrugës, Bashkia Lushnje

Kategoria e Rrugës	Gjatësia (km)
Rrugë interurbane kryesore	36

Rrugë interurbane dytësore	34.4
Rrugë urbane kryesore	12.4
Rrugë urbane dytësore	441.6
Rrugë locale	1793.7
Totali I gjatësisë lineare	**2318.1**

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2015

Figura 92: Hierarkia e sistemit rrugor sipas Kodit Rrugor

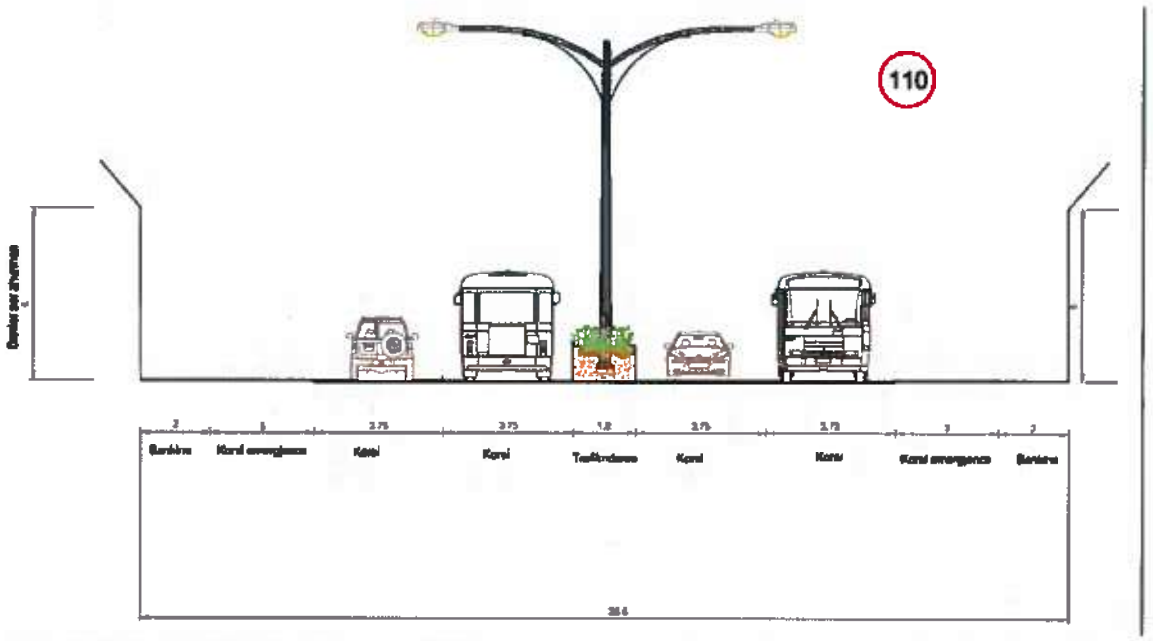

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

Duke u bazuar në Kodin Rrugor të Republikës së Shqipërisë, profilet e rrugëve karakterizohen në:

Autostradë: Rrugë interurbane ose urbane me karrexhata të pavarura ose të ndara nga trafikndarës të pakapërcyeshëm, secila me të paktën dy korsi lëvizjeje, bankinë të shtruar të mundshme në të majtë dhe korsi emergjence ose bankinë të shtruar në të djathtë, pa kryqëzime në nivel, e pajisur me rrethim dhe sisteme asistence për përdoruesin gjatë gjithë gjatësisë, e rezervuar për qarkullimin e disa kategorive mjetesh me motor dhe e dallueshme me sinjale të veçanta të fillimit dhe mbarimit. Për qëndrimin duhet të jenë parashikuar zona të caktuara me hyrje e dalje, të pajisura përkatësisht me korsi ngadalësimi dhe shpejtimi [305].

Figura 93: Prerje tip e autostrades (ByPass-i i Lushnjes)

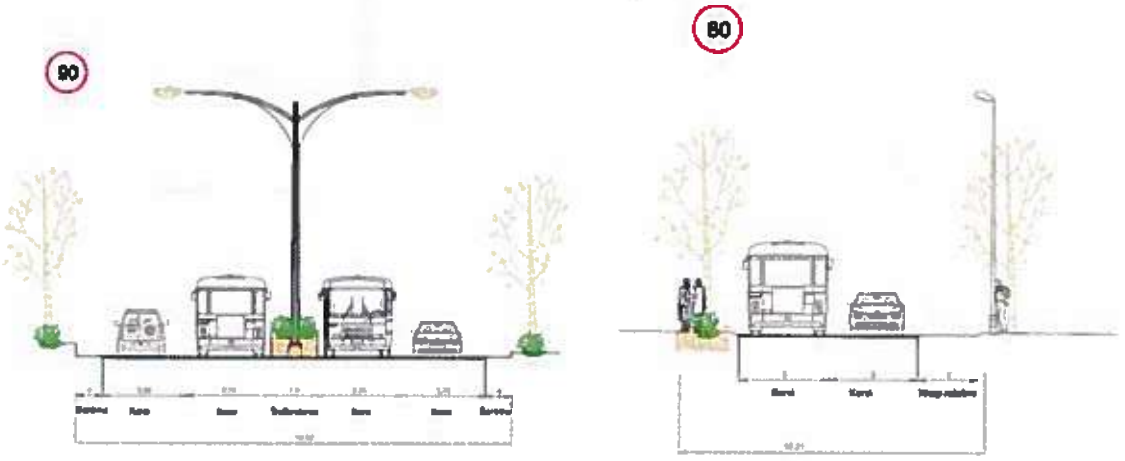

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

Rruga interurbane kryesore: Rrugë me karrexhata të pavarura ose të ndara nga trafikndarës të pakapërcyeshëm, secila me të paktën dy korsi lëvizjeje dhe bankina të shtruara, pa kryqëzime në nivel, me hyrje të koordinuara për objekte anësore, e dallueshme nga sinjale të veçanta të fillimit dhe mbarimit, e rezervuar për qarkullimin e disa kategorive mjetesh me motor.

Rrugë interurbane dytësore : Rrugë me një karrexhatë me të paktën një korsi lëvizjeje për sens dhe bankina.

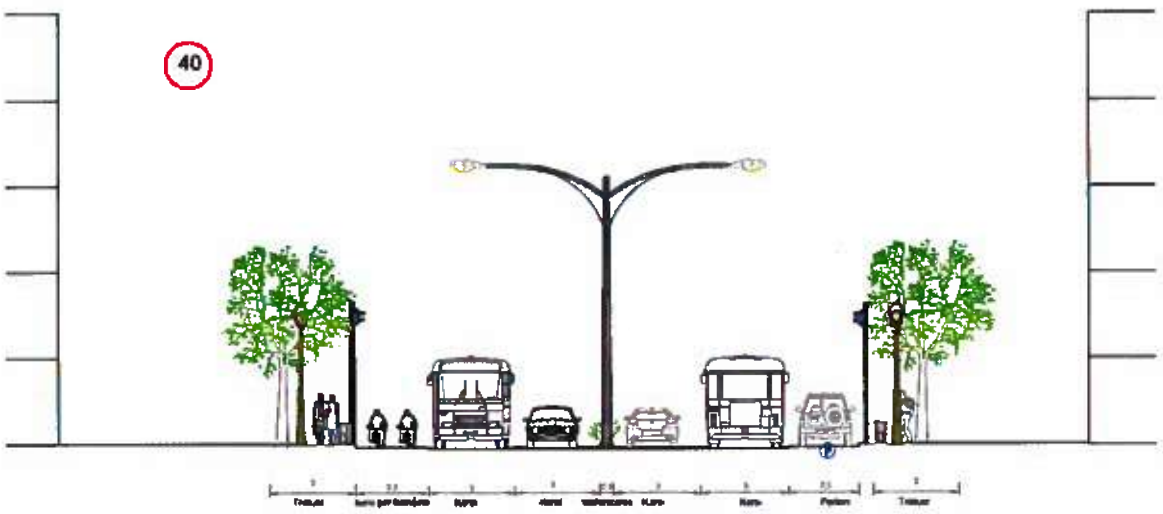
Figura 94: Prerje tip të rrugës interurbane kryesore (majtas) dhe interurbane dytësore (djathtas)

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

Rrugë urbane kryesore: Rrugë me karrexhata të pavarura ose të ndara nga trafikndarës, secila me të paktën dy korsi lëvizjeje dhe një korsi të mundshme të rezervuar për mjete publike, bankina të shtruara dhe trotuare, me kryqëzime në nivel të pajisura me semafor. Për qëndrimin janë parashikuar zona ose breza anësorë jashtë karrexhatës, të dyja me hyrje dhe dalje të përqendruara.

Figura 95: Prerje tip e rrugës urbane kryesore

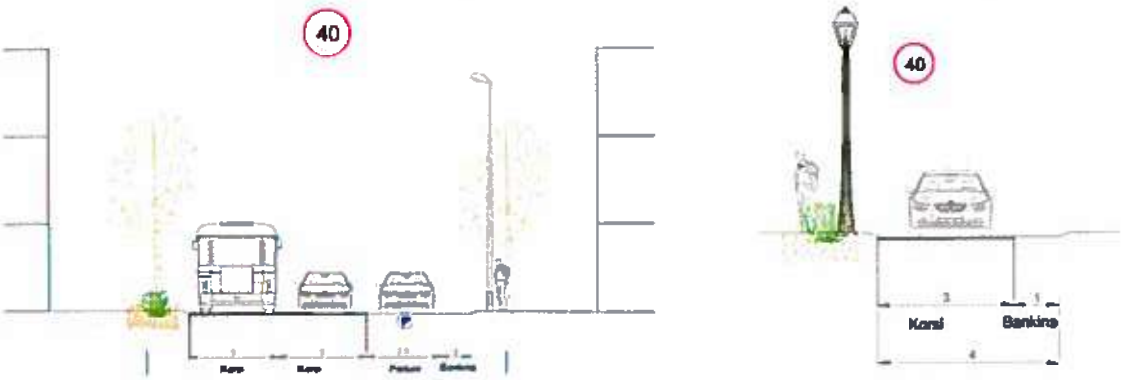

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

Rrugë urbane dytësore: Rrugë me një karrexhatë me të paktën dy korsi, bankina të shtruara dhe trotuare. Për qëndrimin janë parashikuar zona të pajisura me korsi manovrimi jashtë karrexhatës.

Rrugë lokale: Rrugë urbane ose interurbane, e sistemuar në mënyrë të përshtatshme sipas përkufizimeve të pikës 1 të këtij neni, por që nuk bën pjesë në rrugët e mësipërme.

Figura 96: Prerje tip të rrugës urbane dytësore (majtas) dhe rrugëve lokale (djathtas)

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

Analiza sipas funksionalitetit: Në aspektin e funksionit të akseve rrugore, mbizotërojnë rrugët bujqësore (50 % të totalit) për shkak të relievit fushor që e karakterizon këtë bashki në pjesën jugperëndimore. Korridoret shumë funksionale shtrihen në qendër të qytetit të Lushnjes në atë itinerar ku përfshihen aktivitetet kryesore që ndodhen në qendër të qytetit, si: shërbimet, intistucionet publike etj.

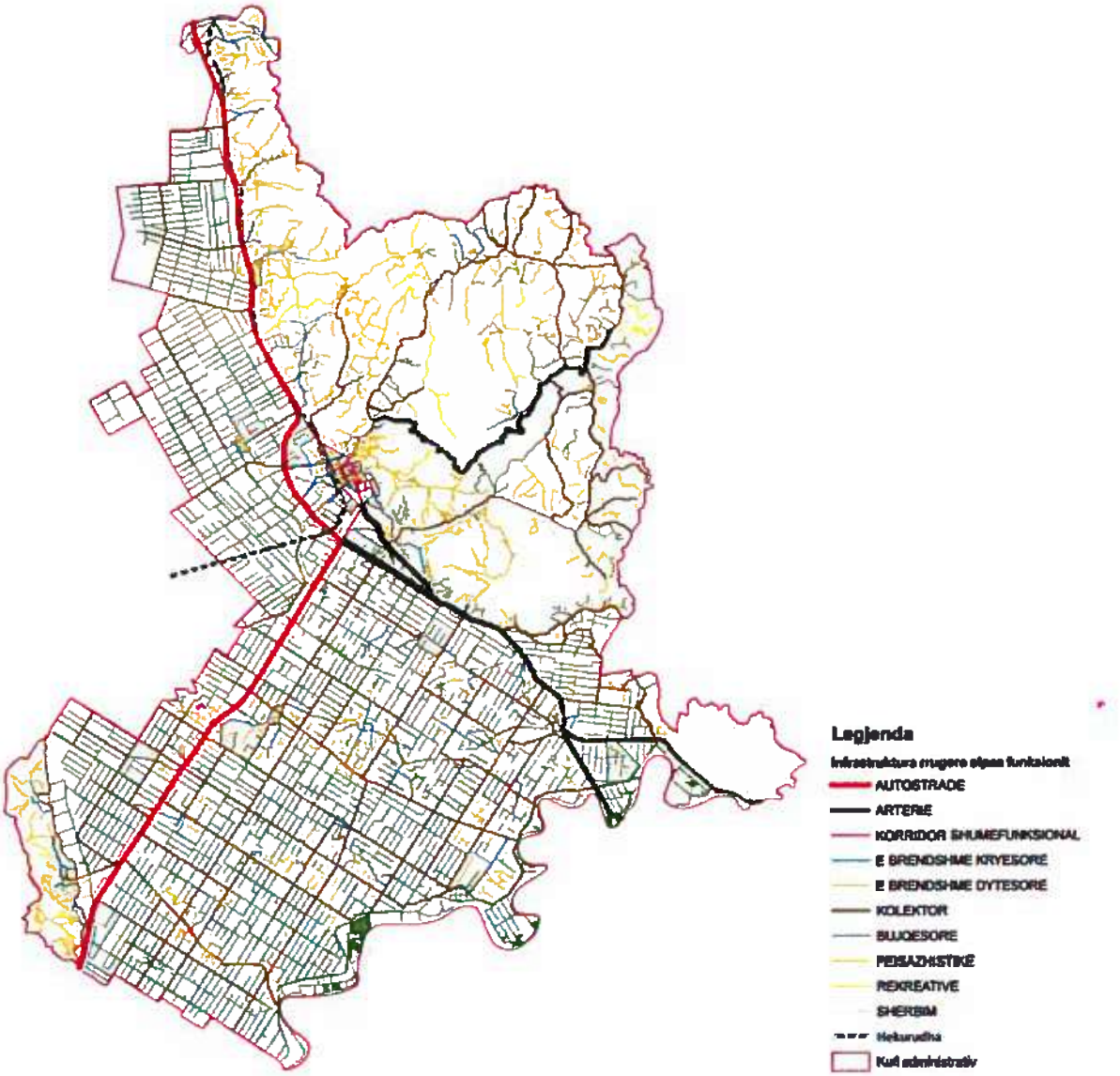
Gjithsesi, në tërësi, sistemi rrugor i bashkisë ka nevojë për përmirësime të shumta në lidhjen me rrjetin kombëtar, rajonal, por akoma më shumë në lidhjet e brendshme, kryesisht rrugët e brendshme dytësore (19 %).

Tabela 59 .Shpërndarja e rrugëve sipas funksionit dhe gjatësisë përkatëse[306]

Funksioni	Gjatësia (km)
Arterie	32.6
Autostradë	35.8
Bujqësore	1153.1
E brendshme kryesore	129.6
E brendshme dytësore	449.3
Kolektor	285.4
Korridor shumëfunksional	13.6
Peizazhistike	161.8
Rekreative	49.3
Shërbimi	7.6
Total	2318.1

Burimi: Bashkia Kuçovë dhe Co-PLAN, 2016

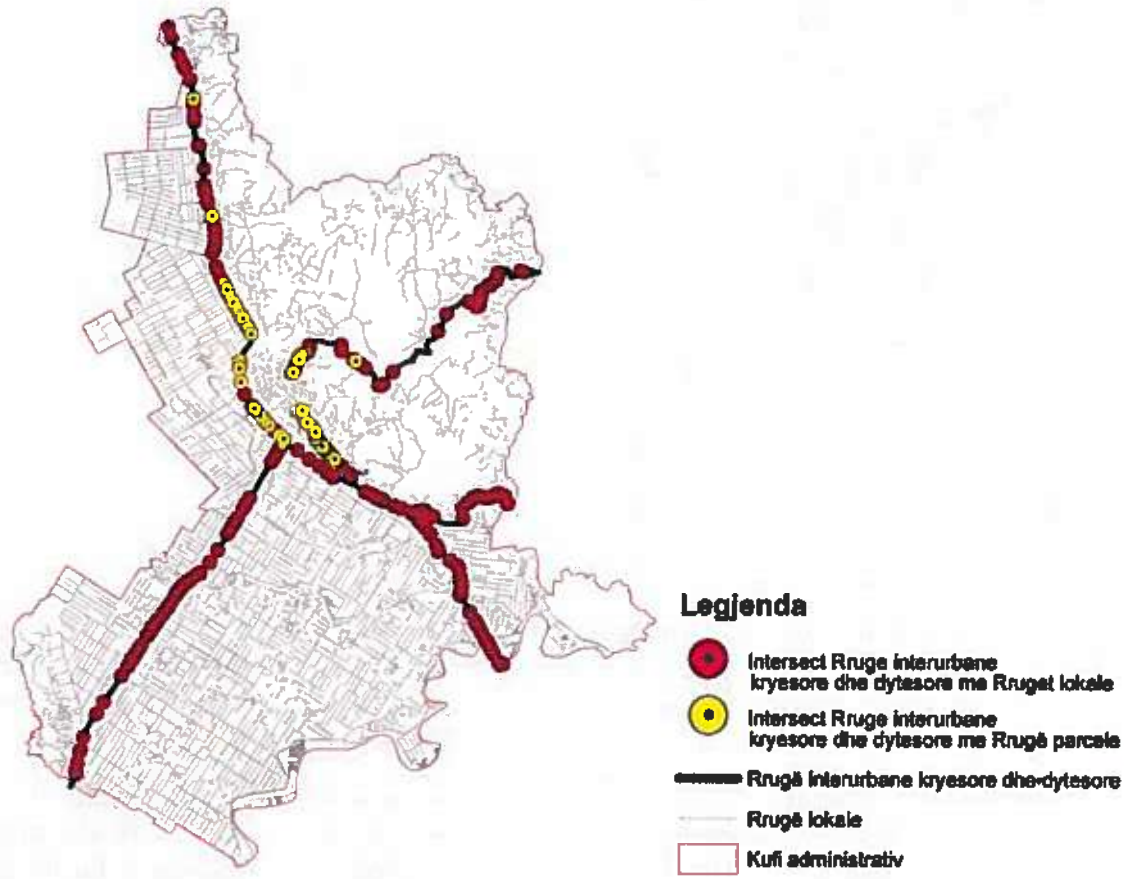
Figura 97: Hierarkia e sistemit rrugor sipas funksionalitetit të rrugëve, Bashkia Lushnje

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

Pikat potenciale të rrezikut: Për të bërë një vlerësim të pikave të tjera potenciale të rrezikut, janë evidentuar të gjithë pikat ku rrugët interurbane kryesore ose dytësore kryqëzohen me rrugë lokale, si dhe me rrugët e parcelave të cilat janë rrugë në pronësi private që lidhin kryesisht zonat ekonomike (bizneset) në mënyrë të drejtpërdrejtë me infrastrukturën kombëtare (rrugë interubane kryesore dhe dytësore). Numri i tyre është shumë i lartë: 435 pika konfliktuale nga të cilat 119 pika janë më problematike (rrugët e parcelave). Pra, duhet marrë parasysh që lëvizja në akset kryesore të Lushnjes duhet të bëhet në mënyrë të kujdesshme ndaj kthesave drejt rrugëve lokale. Rrugët të cilat do të shikohen me kujdes janë rruga që lidh Lushnjen me Rrogozhinën, si dhe rrugët që lidhin Lushnjen me Belshin dhe Beratin.

Figura 98: Kryqëzimet e rrugëve lokale me rrugët interurbane kryesore dhe dytësore

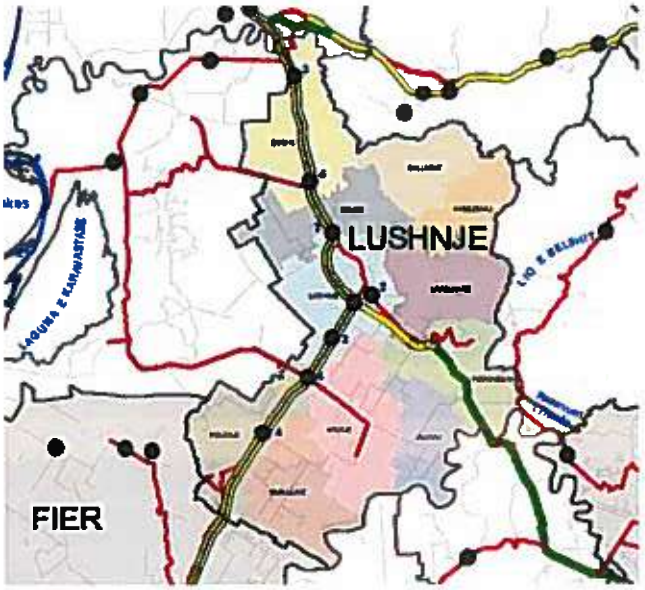

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

Duke iu referuar Institutit të Transporteve për pikat e rrezikut, në bashkinë Lushnje ka disa pika me rrezikshmëri, të cilat shtrihen kryesisht në rrugën interurbane kryesore (pjesë e Korridorit të 8-të dhe Korridorit të Kaltër). Nga kjo analizë shihet që pikat më problematike në këtë bashki janë[307] :

- **Rrethrrotullimi që të dërgon në Çermë dhe në Çermë të Poshtme,** në të cilin, në vitin 2014, kanë ndodhur 3 aksidente, nga të cilët 2 kanë pasur seriozitet 2 dhe 1 ka pasur seriozitet 1.
- **Rrethrrotullimi që të çon tek tri urat,** në të cilin, gjatë periudhës 2009- 2014, kanë ndodhur 4 aksidente, nga të cilët 2 kanë pasur seriozitet 2 dhe 2 kanë pasur seriozitet 1.
- **Rrethrrotullimi në Plug, në hyrje të qytetit të Lushnjes,** në të cilin, gjatë periudhës 2011-2014, kanë ndodhur 7 aksidente, nga të cilët 3 aksidente kanë pasur seriozitet 2 dhe 4 kanë pasur seriozitet 1.

Figura 99. Aksidentet e regjistruara në territorin e bashkisë Lushnje për periudhën 2008-2015

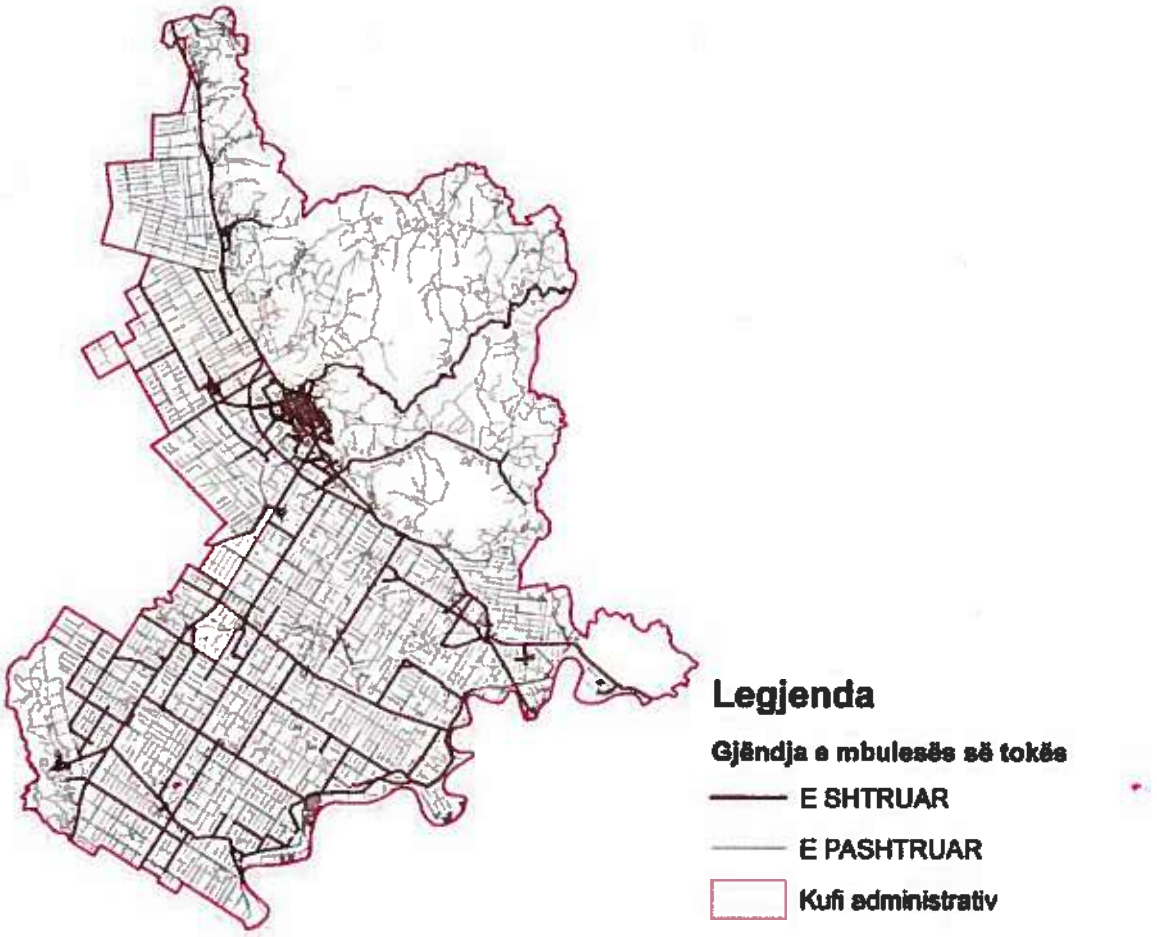

Burimi: Instituti i Transportit , 2015
Përgatiti: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

Nga kjo analizë dalim në konkluzionin që rrethrrotullimet më të rrezikshme janë: rrethrrotullimi në hyrje të Lushnjes (Plug), ku kanë ndodhur 7 aksidente, si dhe rrotullimi që të dërgon tek tri urat, ku kanë ndodhur 4 aksidente. Këto rrethrrotullime do të shihen në propozimet e infrastrukturës rrugore, në mënyrë që të ulet numri i aksidenteve në këto 2 pika me rrezikshmëri të lartë.

Gjendja e infrastrukturës rrugore: Krahas llojit dhe funksionit të akseve rrugore, kjo analizë merr në konsideratë edhe gjendjen fizike të infrastrukturës, për sa i përket cilësisë së shtrimit, pranisë së trotuareve, sinjalistikës etj. Nga ky evidentim[308] rezulton se në bashkinë e Lushnjes vetëm 307.6 kilometra rrugë janë të shtruara, kurse 2010.5 janë të pashtruara. Rrugët me cilësi të mirë shtrihen kryesisht në qytetin e Lushnjes, në një pjesë të qendrave të njësive rurale, si dhe në segmentet interurbane kryesore e dytësore.

Figura 100: Cilësia e infrastrukturës rrugore në bashkinë e Lushnjes

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

Lëvizshmëria (mobiliteti) dhe transporti publik rrethqytetës: Sipas statistikave të INSTAT-it[309], 72.7 % e banorëve shkojnë në punë në këmbë ose me biçikletë, 6.6% përdorin transportin publik të organizuar me autobusë urban dhe 15,7% e tyre përdorin automjetet personale. Kjo dëshmon për një kulturë ende të largët nga ajo automobilistike, e cila mund të jetë për disa arsye: afërsia e vendit të punës, struktura kompakte e qendrave të banuara, pamundësia për të përballuar një automjet etj. Gjithsesi, numri i vogël i personave që përdorin transportin publik vjen si pasojë e mungesës së një sistemi të tillë brenda qytetit dhe më tej.

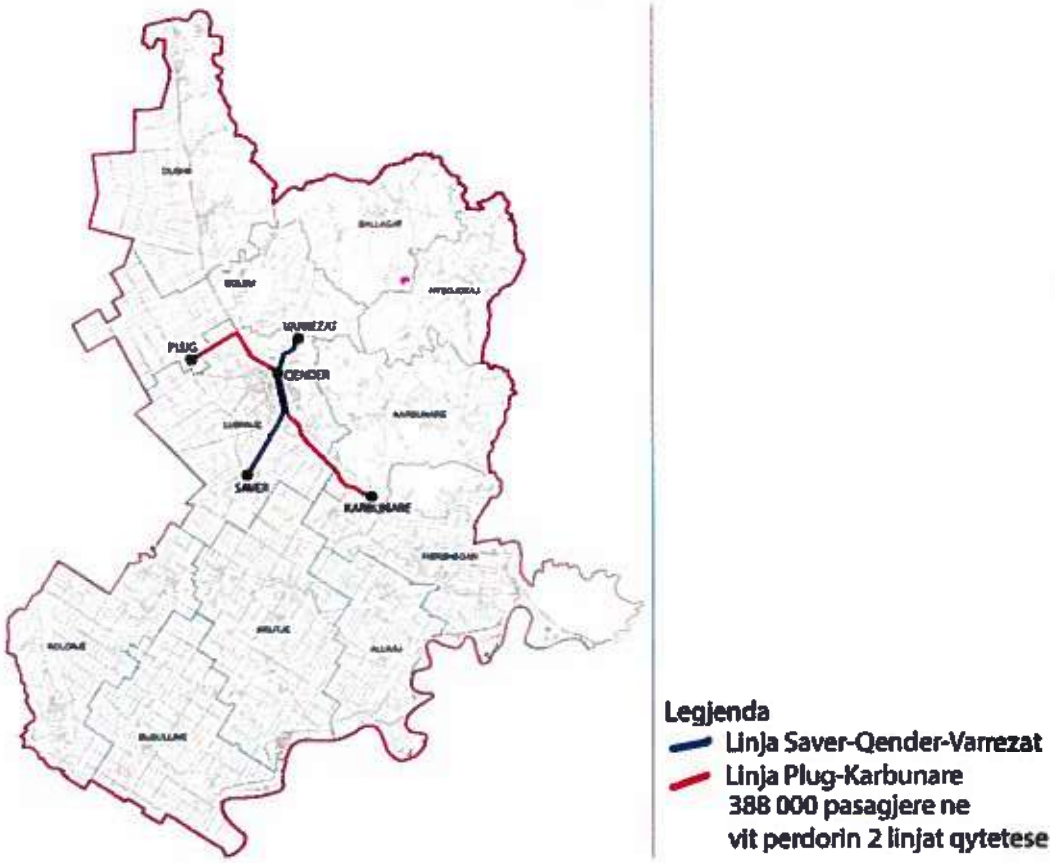
Transporti rrethqytetës është shumë i rëndësishëm në mobilitetin (lëvizshmërinë) brenda bashkisë. Kjo vjen pas reformës administrative që u bë në vitin 2015, kur bashkive të vjetra iu bashkuan edhe ish-njësitë administrative (komunat). Transporti i udhëtarëve në linjat rrethqytetëse është shërbim i rregullt transporti, i cili plotëson nevojat e lëvizjes së popullsisë ndërmjet:

- Njësive administrative përbërëse dhe qendrës së bashkisë së cilës i përkasin.
- Njësive administrative përbërëse të së njëjtës bashki
- Fshatrave me njëri-tjetrin ose fshatrave në drejtim të qendrës së njësisë administrative së cilës i përkasin dhe/ose një njësie administrative tjetër të së njëjtës bashki
- Fshatrave dhe njësive administrative përbërëse, të bashkive të ndryshme, por që ndodhen në kufi me njëra-tjetrën.[310]

Hartimi i rrjetit të linjave rrethqytetëse dhe ndërqytetëse bazohet mbi të dhënat demografike e gjeografike, gjendjen social-ekonomike, kërkesat për lëvizjen e popullatës, rrjetin rrugor dhe gjendjen e infrastrukturës rrugore. Linjat e transportit rrethqytetës mbështeten në nevojat e lëvizjes së udhëtarëve për në ose nga bashkitë qendër qarku, bashkitë e tjera dhe destinacionet dimërore apo verore dhe qendrat historike. Në procesin e hartimit të rrjetit të linjave rrethqytetëse merren parasysh lidhjet ndërmjet njësive të vetëqeverisjes vendore dhe qendrave të njësive administrative përbërëse, lidhjet ndërmjet qendrave të njësive administrative përbërëse dhe fshatrave, si dhe lidhjet e fshatrave ndërmjet tyre. Ky rrjet linjash transporti miratohet çdo tre vjet dhe nuk duhet të cënojë rrjetin e linjave qytetëse dhe ndërqytetëse.[311]

Një fakt i rëndësishëm që duhet përmendur është që Këshilli Bashkiak ka kompetencë të përcaktojë nivelet e diferencuara të çmimeve dhe të tarifave brenda juridiksionit të vet (transporti rrethqytetës), në përputhje me udhëzimin e përbashkët të Ministrisë së Punëve Publike, Transportit dhe Telekomunikacionit dhe Ministrisë së Financave[312].

Figura 101. Transporti qytetës në bashkinë e Lushnjes

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

Sipas informacioneve të marra nga Bashkia Lushnje, sot ekzistojnë 2 linja qytetëse, të cilat janë Plug-Karbunarë, e cila ka një gjatësi 7.5 km linear, si dhe linja Savër-Varrezat, e cila ka një gjatësi 12.7 km. Në këto 2 linja qarkullojnë rreth 388,000 pasagjerë në vit. Sot banorët e bashkisë Lushnje, për të udhëtuar drejt qytetit ose e kundërta, përdorin transportin ndërqytetës, i cili kalon në akset kryesore kombëtare.

Infrastruktura hekurudhore në Lushnje: Kodi Hekurudhor i Republikës së Shqipërisë ka për objekt përcaktimin dhe vendosjen e rregullave dhe parimeve të përgjithshme në fushën e transportit hekurudhor dhe të veprimtarive që lidhen me të. "Infrastrukturë hekurudhore" është tërësia e të gjitha vijave hekurudhore, e degëzimeve hekurudhore, e pajisjeve dhe e instalimeve të ndërlidhjes, të sinjalizimit dhe elektrike, të domosdoshme për qarkullimin e mjeteve hekurudhore dhe për sigurinë e trafikut. Hekurudha Shqiptare është ndërmarrje publike, me kapital tërësisht shtetëror. Ajo organizohet dhe vepron në formën e një shoqërie anonime, në përputhje me dispozitat e ligjit "Për shoqëritë tregtare". Hekurudha Shqiptare ka për detyrë edhe administrimin e infrastrukturës hekurudhore dhe, nëpërmjet fondeve shtetërore, realizon investime në infrastrukturë për rinovimin dhe modernizimin, për mirëmbajtjen dhe zgjerimin e saj, si dhe për administrimin e sistemeve të drejtimit e të sigurisë. [313]

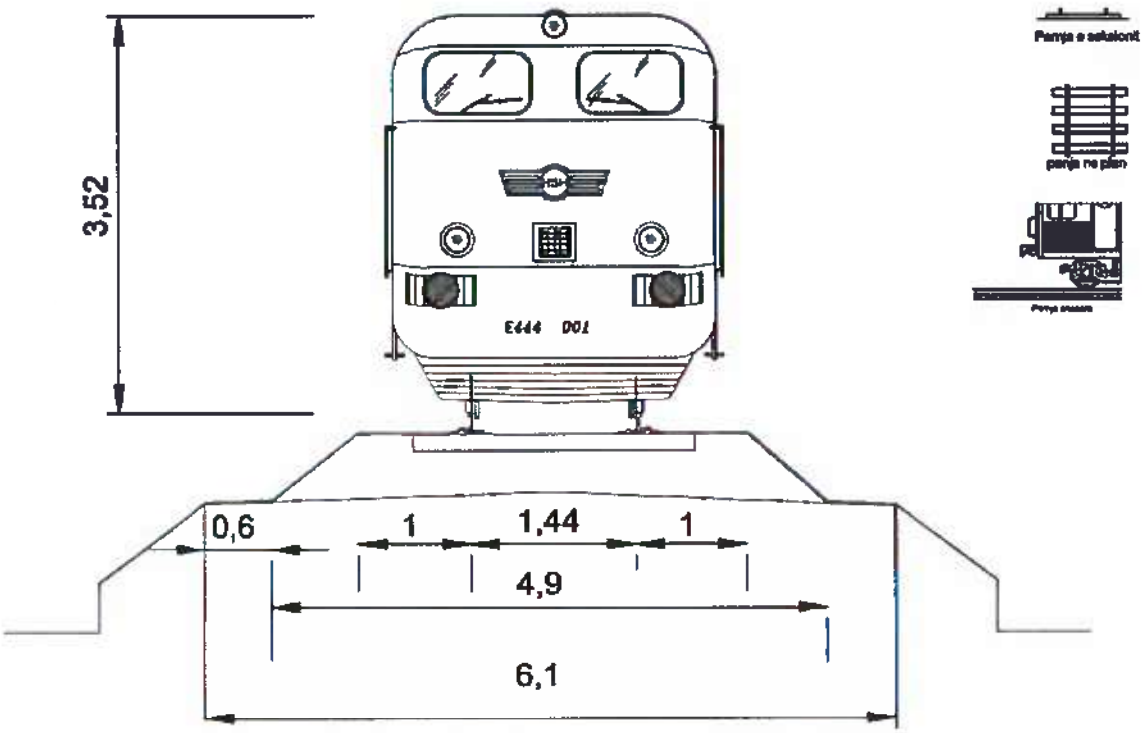
Sistemi hekurudhor i Lushnjes lidh Tiranën me Vlorën, por kalon në Durrës, Kavajë, Lushnje dhe Fier. Në pjesën perëndimore të qytetit të Lushnjes ndodhet stacioni hekurudhor. Stacioni hekurudhor i Lushnjes i ka shërbyer tradicionalisht transportit të pasagjerëve dhe të mallrave ndërmjet Tiranës dhe Fierit dhe më tej. Sot, hekurudhat shqiptare u shërbejnë më pak se 1% të shërbimeve të pasagjerëve dhe të mallrave[314]. Duhet theksuar se stacionet janë në një gjendje jo të mirë dhe hekurudha nuk preferohet shumë si transport nga banorët e qytetit si pasojë e amortizimit të këtij transporti. Një nga problematikat e këtij lloj transporti është mungesa e efiçencës në kohë, e cila është e parregullt, gjë që bën që të përdoret shumë pak nga banorët e qytetit. Sipas analizave që janë bërë për planin e përgjithshëm rregullues të Lushnjes në vitin 2012 del se për të lëvizur nga Lushnja për në Tiranë duhen 5 orë. Në bashkinë e Lushnjes infrastruktura hekurudhore përshkon një distancë 20.7 km linear, e cila kalon në qendër të qytetit.

Kjo infrastrukturë është shumë e rëndësishme në planifikimin e territorit sepse duhet të plotësohen disa kushte për të mos pasur probleme në funksionimin normal të hekurudhës. Për të siguruar mbrojtjen e vijave hekurudhore, ndalohet:

- derdhja e ujërave të kanaleve ujitëse e kulluese dhe e ujërave të tjera në vijën hekurudhore ose në kanalet e trasesë së saj;
- ndërhyrja në sistemin e kullimit të ujërave nga kanalet e trasesë së hekurudhës deri në derdhjen përfundimtare;
- hapja më afër se 100 metra nga brezi i vijës hekurudhore i guroreve, zhavorrishteve e ranishteve, gërmimi masiv i dheut dhe hapja e kanaleve. Për ndërtimin e këtyre objekteve në distancë 100-200 metra nga brezi i vijës hekurudhore merret leje nga HSH-ja;
- kalimi i mjeteve me zinxhirë dhe i mjeteve të tjera të rënda mbi vijën hekurudhore, me përjashtim të rasteve kur HSH-ja cakton vendet e lejuara dhe rregullat për kalimin e tyre;
- çdo lloj ndërtimi, hapja e puseve, e rezervuarëve dhe e pikave të karburantit, ngritja e përcjellësve elektrikë përgjatë vijës hekurudhore më pranë se 25 metra nga brezi i kësaj vije për territoret jashtë zonave urbane.

Por, në këto zona, lejohet ndërtimi i ndërtesave të banimit dhe i ndërtesave të tjera, hapja e puseve, e rezervuarëve dhe e pikave të karburantit, ngritja e përcjellësve elektrikë përgjatë brezit të vijës hekurudhore në distancë 25 - 100 metra nga ky brez. Për ndërtimin e çdo lloj objekti që ndodhet në zonat urbane, jashtë brezit të vijës hekurudhore dhe në distancë deri në 25 metra nga ky brez, kërkohet leje nga HSH-ja.[315]

Figura 102: Profili i hekurudhës

Burimi: PLGP dhe Co-PLAN, 2016

Duke iu referuar prioriteteve të Ministrisë së Transportit dhe Infrastrukturës të vitit 2014, hekurudha zë një rol të veçantë ku baza kryesore në projektet në këtë infrastrukturë janë rehabilitimi i gjendjes ekzistuese. Hekurudha Shqiptare është duke synuar që më anë të një programi investimesh ta rivendosë hekurudhën shqiptare në kushte normale, në mënyrë që të konkurrojë me vendet e rajonit dhe më tej në një periudhë 8 - 10 vjeçare.

- **Përfundime**

Bashkia Lushnje shtrihet në një pozicion strategjik të favorshëm, duke parë që në periferi të qytetit kalon një nga korridoret më të rëndësishme të vendit. Për sa i përket transportit ndërqytetës bashkia e Lushnjes lëvizshmërinë më të lartë e ka me qytetin e Tiranës dhe Elbasanit.

Si pasojë e reformës territoriale, bashkia e Lushnjes tashmë ka një shumëfishim të sipërfaqeve rrugore që gjenden në territorin e saj në krahasim me ish-njësitë e vjetra administrative. Si pasojë e këtij ndryshimi, edhe numri i sipërfaqeve të rrugëve ka ndryshuar. Në këtë bashki mbizotërojnë rrugët lokale.

Sipas analizës së infrastrukturës rrugore, një nga problemet kryesore që është evidentuar nga grupi i punës janë hyrje-daljet (ndërprerjet) e rrugëve lokale me rrugët ndërqytetëse kryesore. Kjo analizë është bërë në GIS dhe janë evidentuar 435 pika konfliktuale, të cilat janë burim aksidenti për këtë bashki.

1.7.2 Furnizimi me ujë dhe ujërat e ndotura

- **Ujësjellës Lushnje**

Aktualisht, sektori i furnizimit me ujë dhe i kanalizimeve të ujërave të ndotura urbane operon nëpërmjet shoqërisë aksionere rajonale UK Lushnje sh.a., e cila ofron shërbimin në bashkinë Lushnje dhe NjA-të Kolonjë, Allkaj, Fier-Shegan, Bubullimë, Dushk dhe Krutje. Kjo ndërmarrje është duke ndjekur procesin e tranzicionit të sektorit sipas reformës territoriale, ku më parë shërbimi ofrohej nga dy shoqëri simotra UK Lushnje sh.a dhe UK Lushnje Fshat, e megjithatë NjA-të Karbunarë, Ballagat, Hysgjokaj e Golem konsideroheshin si "zona të bardha" në të cilat sistemi i furnizimit me ujë për konsum publik administrohet nga stafi i ish-komunës, ose kemi mungesë të infrastrukturës.

Bashkia Lushnje siguron furnizimin e popullatës me ujë për konsum publik nga akuiferi i Lushnjes, ku rreth 12km në veriperëndim të qytetit ndodhen 7 pusshpime të ujit të pijshëm, të cilat pompojnë ujin nga një thellësi prej 25m nëpërmjet pompave zhytëse. Nga këto stacione pompimi (St.P) vetëm 6 janë aktualisht në gjendje pune që nga rehabilitimi i fundit i realizuar në 2009 nga KfË-ja. Kapaciteti i këtyre pompave vlerësohet se është 750m^3/orë[316]. Klorinimi ndodh në këtë St.P, i cili injektohet direkt në rrjetin e transmetimit.

Një burim tjetër i cili furnizon bashkinë Lushnje është edhe ujëmbledhësi i Çermës, i pozicionuar 15km në veriperëndim të qytetit. Ky akuifer shfrytëzohet nëpërmjet 5 puseve të thella rreth 50m e, megjithëse një St.P relativisht i ri, i ndërtuar në 1990, gjendja e tij paraqitet mjaft e amortizuar, ku edhe cilësia e ujit të prodhuar mendohet të jetë e ndikuar nga kjo gjendje.

Tabela 60: Prurja mesatare e burimeve të ujit në Bashkinë e Lushnjes

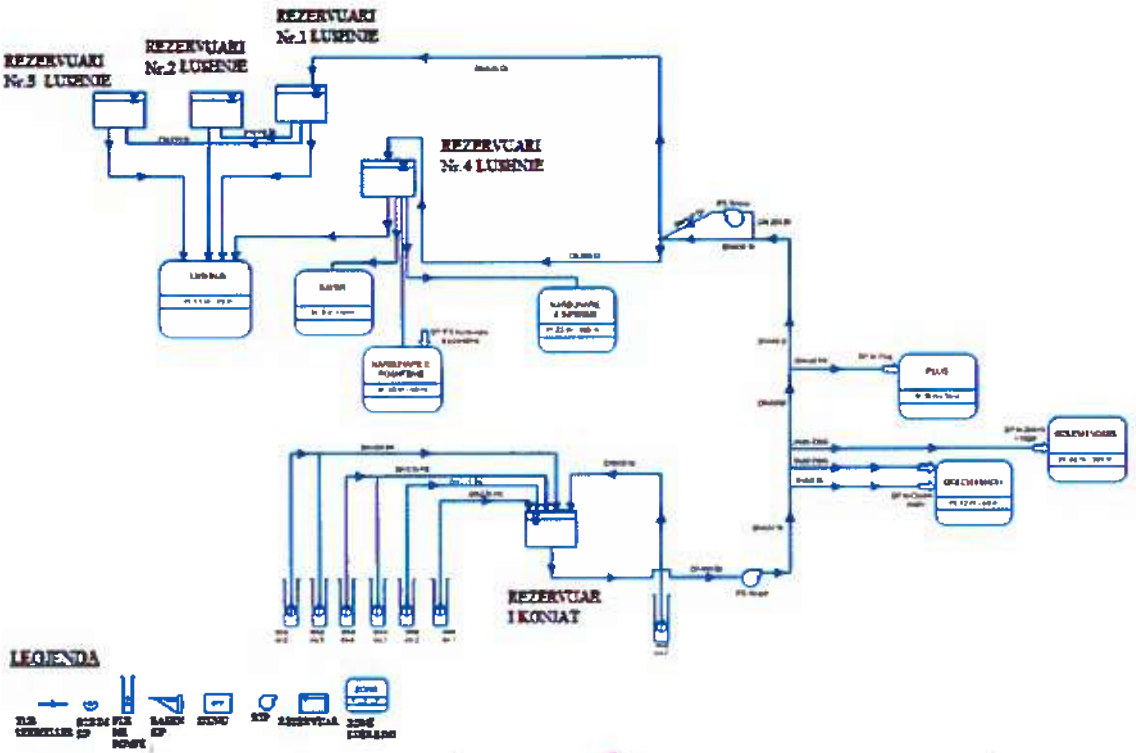
Burimi i ujit	**Prodhimi**	
	m³/ditë	***l/s***
Çerma	3,000 - 6,000	35 - 67
Konjat	8,000	93
Total	11,000 - 14,000	128 - 160

Burimi: ValueAdd, KfW – Projekti Teknik i Ujësjellës Lushnje;
Përgatiti: Co-PLAN, 2016

Cilësia e ujit që përdoret për furnizimin e popullatës paraqitet mjaft e mirë, por në disa raste janë konstatuar ndotje të cilat shkaktohen kryesisht nga mungesa e zonave buferike dhe mbrojtjes higjieno-sanitare pranë pusshpimeve. Këto ujëra janë shfaqur të ndotura si pasojë e faktorëve të renditur më poshtë:

- Shkarkimet e ujërave të ndotura nga banorët e NjA-ve Dushk dhe Tërbuf pranë zonës së St.P dhe rëndom mbi këtë akuifer.
- Infiltrimi nga ujërat sipërfaqësore të zonës të përdorura në sektorin e bujqësisë.
- Mungesa e zonave higjieno-sanitare rreth puseve.

Figura 103: Skema e furnizmit me ujë nga U.K. Lushnje

Burimi:

ValueAdd, KfW – Projekti Teknik i Ujësjellës Lushnje;
Përgatiti: Co-PLAN, 2016

Rezervuari i parë, i cili mbledh ujin e prodhuar nga puset e Konjatit dhe Çermës, është reservuari i Konjatit. Kapaciteti stokues i ujit të pijshëm për popullatën e bashkisë Lushnje paraqitet nga tabela e mëposhtme:

Nga konstatimet e kryera rezulton se sistemi aktual, i cili po i nënshtrohet rehabilitimit dhe zgjerimit[317], ka një kapacitet stokues të ujit të pijshëm prej 4,850m^3. Pra, duke marrë parasysh normën ditore të konsumit të popullatës prej 120 l/banor/ditë, prej analizës na rezulton se qytetit të Lushnjes do t'i nevojiteshin vetëm 2,520m^3 kapacitet stokues, në një kohë kur ka afro dyfishin e kapacitetit.

Tabela 61: Të dhëna magjistrale mbi situatën e sistemit të furnizimit me ujë të pijshëm –Lushnje

Nr	NjA	Popullsia aktuale	Kërkesa aktuale për ujë *(l/sek)*	Kërkesa aktuale për ujë *(m^3/orë)*	Sasia e ujit të prodhuar aktualisht *(m^3/orë)*	Bilanci *(m^3/orë)*	Kërkesa për rez. *(m^3)*	Vol. i rez. *(m^3)*	Bilanci i vol. të rez. me kërkesën
1	Lushnje	31,574	58	210	333	123	2,520	4,850	2,330
2	Allkaj	4,384 Uj. Gajde Uj Biçakaj	15.5 10 4	56 36 13.5	29 21.6	-5.4 -7 8.1	672	200	-472
3	Bubullimë	5,632	18	65		-27	780	400	-280

		Uj. Gajde	13.8	49	22	-27			
		Uj. Gogolas	4.2	16	16	0			
4	Hysgjokaj	2,642	9.5	34	29	-5	408	300	-108
5	Golem	5,322	19.4	70	74.6	4.6	840	840	0
6	Dushk	7,991	29.4	106		-44.8	1,056	700	-356
		UK Lushnje	7.2	26	26	0	312	200	-112
		Uj. Dushk	13.3	48	36	-12	576	300	-276
		Uj. Gramsh	3.3	12	7.2	-4.8	144	200	56
7	Karbunarë	4,256	13.9	50	28	-22	600	300	-300
8	Ballagat	2,498	9.4	34	18	-16	408	300	-108
9	Fier-Shegan	Total 7,129	23.6	85		-26	1,020	470	-550
		Çinari	7.5	27	27	0	324	190	-134
		Gajde	13.6	49	32	-17	588	280	-308
10	Kolonjë	5,814	21	76	54	-22	912	400	-512
11	Krutje	7,678	25.8	93	77	-16	1,116	250	-866
Totali		**84,921**	**243.5**	**879**	**830.4**	**-57**	**10,332**	**9,010**	**-1.322**

Burimi: ValuAdd, KfW – Projekti Teknik i Ujësjellës Lushnje;

Duke qenë gjithnjë në gjendje pune, rezervuarët, stacionet e pompimit, klorifikatori dhe vetë sistemi i tubacioneve nuk i janë nënshtruar rregullisht proceseve mirëmbajtëse si pastrim-shpëlarjes dhe dezinfektimit. Gjithashtu, agjentët atmosferikë, si edhe në disa raste vegjetacioni kanë ndikuar negativisht në higjienën e këtyre elementeve. Siguria e tyre është një aspekt tjetër i cili nuk shfaq besueshmëri, duke marrë parasysh faktin se në këto elemente mund të kenë akses edhe persona të paautorizuar.

VKM-ja nr. 102, datë 16.3.1992, "Për normat e përdorimit dhe çmimin e ujit të pijshëm në qytet dhe në fshat", përcakton që normat e përdorimit të ujit të pijshëm për efekt pagese për përdoruesit familjarë të cilët nuk kanë matës të jetë 120 litra ujë në ditë për frymë. Është kryer llogaritja e kërkesës për ujë në qytetin e Lushnjes. Gjatë kësaj llogaritjeje janë marrë parasysh humbjet në rrjet, të cilat synohet të reduktohen deri në 35%. Norma e konsumit për popullatën varion nga 90 deri në 120 litra ujë në ditë për frymë sipas kategorive (banesa, institucione, biznese).

NjA-të në bashkinë Lushnje, kanë në territorin e tyre infrastrukturën e nevojshme për ofrimin e ujit të pijshëm e cila shërben mesatarisht 85% të popullatës së këtyre njësive administrative. Specifikisht, vetëm Nja-të Golem, Bubullimë dhe Krutje, ofrojnë këtë shërbim thuajse në masën 100%. Në këto zona uji sigurohet nëpërmjet puseve dhe burimeve ujore natyrore.

Tabela 62: Shërbimi i furnizimit me ujë të pijshëm për NjA-të dhe fshatrat në Bashkinë Lushnje

Nr.	Njësitë administrative	Fshatrat e NjA-ve	Pop.
1	**Lushnje**	**Me rrjet:** Qyteti Lushnje, Karbunarë, Savër	*89%*

2	**NjA Allkaj**	**Me rrjet:** Toshkëz, Delisufaj, Biçakaj i Vjetër, Zhelizhan, Allkaj, Mazhaj	*85%*
		Pa rrjet: Lifaj i ri, Çukas i Ri	
3	**NjA Bubullimë**	**Me rrjet:** Bubullimë, Eskaj, Gjonas, Halilaj, Pirrë, Kamçishtë, Imsht	*99%*
		Pa rrjet:	
4	**NjA Hysgjokaj**	**Me rrjet:** Hysgjokaj, Kurtin, Çankaj, Kupaj, Lekaj	*51,5%*
		Pa rrjet: Hysgjokaj, Kurtin	
5	**NjA Golem**	**Me rrjet:** Golem i Madh, Allprenaj, Shegas, Hajdaraj, Plug, Golem i Vogël.	*98%*
		Pa rrjet:	
6	**NjA Dushk**	**Me rrjet:** Dushk Peqin, Konjat, Zham Fshat, Dushk i Madh, Gramsh, Zham Sektor, Konjat	*72,9%*
		Pa rrjet: Thanasaj, Gramsh, Konjat, Zham Sektor	
7	**NjA Karbunarë**	**Me rrjet:** Karbunarë e Sipërme, Kasharaj, Zgjanë, Balaj, Skilaj, Murriz- Peqin, Biçakaj	*70,2%*
		Pa rrjet: Kashtëbardhë, Stankarbunarë, Mollas	
8	**NjA Ballagat**	**Me rrjet:** Ballagat, Garunjas, Xibrakë, Gjyshaj	*52,9%*
		Pa rrjet: Gjuzaj, Jazexhi, Manasufaj	
9	**NjA Fier-Shegan**	**Me rrjet:** Fier-Shegan, Barbullinjë, Çinar, Koçaj, Sejmenas, Thanë, Çukas i vjetër, Murriz- Kozarë, Qerret i Vjetër, Qerret i Ri, Biçakaj i Ri, Kosovë e Vogël.	*90,2%*
		Pa rrjet: Jeta e Re	
10	**NjA Kolonjë**	**Me rrjet:** Kolonjë, Gorre, Bishqethëm, Lumth, Rrapës Fshat, Shakuj, Rrapës Sektor	*80,8%*
		Pa rrjet: Ardenicë, Bitaj	
11	**NjA Krutje**	**Me rrjet:** Krutje e Sipërme, Krutje e Poshtme, Fier i Ri, Zhym, Rrupaj, Lifaj i Vjetër, Kadiaj, Ngurrës i Madh, Ngurrës i Vogël, Arrëz, Gjaz	*98%*
		Pa rrjet:	
Totali i popullsisë së shërbyer me infrastrukturën e furnizimit me ujë për konsum publik:			**85.5%**

Burimi: USAID/ValuAdd 2015
Përpunoi: Co-PLAN, 2016

- **Pusshpimet**

Për të përmbushur nevojat e përditshme për ujë të pijshëm dhe konsum sekondar, popullsia banuese në zonat e pashërbyera ka ndërmarrë në mënyrë të organizuar ose individuale iniciativën për të realizuar pusshpime.

Bashkia Lushnje dhe ndërmarrja e Ujësjellës Kanalizimeve mbështetet kryesisht tek puset e Konjatit dhe Çermës për furnizimin me ujë për konsum publik të banorëve në qytet dhe fshatrat fqinje. Në të njëjtën linjë operojnë edhe NjA-të e tjera, të cilat e kanë mbështetur shërbimin e furnizimit duke shfrytëzuar pusshpime brenda territorit të tyre dhe afër qendrave të banuara[318].

Tabela 63: Pusshpimet në bashkinë e Lushnjes

Nr.	Qyteti / NjA	Ujësjellësi	Qyteti / NjA - Fshati i furnizuar	Pusshpimet: vendndodhja
1	Qyteti Lushnje	U.K. Lushnje	Qyteti i Lushnjes	Akuiferi i Lushnjes (13km në veri të qytetit Lushnje)

				Puset në zonën e Konjatit, 10km në veriperëndim të Lushnjes (7 puse 25m të thella), kapaciteti = 750m³/orë. Puset në zonën e Çermës, 12km në veriperëndim të Lushnjes (5 puse 50m të thella), kapaciteti = 480m³/orë
2	NjA Allkaj	Ujësjellësi Rajonal Gajde	Toshkëz, Zhelizhan, Mazhaj, Delisufaj	Pusshpim dhe STP në fshatin Gajde, kapaciteti = 45l/s, (pranë lumit Seman)
		Ujësjellësi Allkaj - Biçakaj	Çukas i Ri, Lifaj i Ri,	Pusshpim dhe STP për ngritje mekanike në qendër të fshatit Biçakaj, kapaciteti = 6l/s.
3	NjA Bubullimë	Ujësjellësi Rajonal Gajde	Bubullimë Fshat, Eskaj, Gjonaj, Halilaj, Imsht	Pusshpim dhe STP në fshatin Gajde, kapaciteti = 45l/s, (pranë lumit Seman)
		Ujësjellësi Gogolas	Pirre, Kamçisht	Nuk ka informacion mbi vendndodhjen. Prurja e deklaruar = 4.3l/s
4	NjA Hysgjokaj	Ujësjellësi Hysgjokaj	Hysgjokaj	Pusshpim dhe STP pranë fshatit Hysgjokaj, me kapacitet = 1 l/s
		Ujësjellësi Kurtin	Kurtin	Pusshpim dhe STP pranë fshatit Kurtin, pranë serrave diellore, me kapacitet = 1 l/s
		Ujësjellësi Çanakaj	Çanakaj	Pusshpim dhe STP pranë fshatit Çanakaj, kapaciteti =1 l/s
		Ujësjellësi Kupaj	Kupaj	Pusshpim dhe STP pranë fshatit Kupaj, kapaciteti = 1 l/s
		Ujësjellësi Lekaj	Lekaj	Pusshpim dhe STP pranë fshatit Lekaj, kapaciteti = 4 l/s
5	NjA Golem	Ujësjellësi Shegas	Shegas	2 Pusshpime dhe STP pranë fshatit Shegas, kapaciteti = 2 l/s secili
		Ujësjellësi Hajdaraj	Hajdaraj	Pusshpim dhe STP 1.4 km nga qendra e fshatit, kapaciteti = 2 l/s.
		Ujësjellësi Lushnje -Qytet	Golem i Madh, Golem i Vogël, Plug	Puset në zonën e Konjatit, 10km në veriperëndim të Lushnjes (7 puse 25m të thella), kapaciteti = 750m³/orë.
6	NjA Dushk	Ujësjellësi Dushk	Dushk i Madh, Dushk Peqin, Gramsh Fshat	Pusshpim dhe STP 2.2 km nga rruga automobilistike në drejtim të Grabianit, kapaciteti = 10 l/s.
		Ujësjellësi Gramsh	Gramsh Fshat	Pusshpim dhe STP pranë fshatit Gramsh, kapaciteti =2 l/s
		Ujësjellësi Lushnje -Qytet	Zham Sektor, Zham Fshat, Konjat	Puset në zonën e Çermës, 12km në veriperëndim të Lushnjes (5 puse 50m të thella), kapaciteti = 480m³/orë
7	NjA Karbunarë	Ujësjellësi Lushnje -Qytet	Karbunarë e Sipërme, Mollas, Kasharaj, Kashtëbardhë, Stankarbunarë, Zgjanë, Balaj, Skilaj, Murriz-Peqin, Biçakaj	Puset në zonën e Konjatit, 10km në veriperëndim të Lushnjes (7 puse 25m të thella), kapaciteti = 750m³/orë, nga ku NjA Karbunarë merr rreth 8l/s për furnizimin e popullatës.
8	NjA Ballagat	Ujësjellësi Ballagat	Ballagat Fshat	Pusshpim dhe STP rreth 1.4km në veri të fshatit Ballagati, , kapaciteti =1 l/s
		Ujësjellësi Garunjas	Garunjas Fshat	Pusshpim dhe STP rreth 0.9km në juglindje të fshatit Garunjas, kapaciteti =1 l/s
		Ujësjellësi Gjyshaj	Gjyshaj, Garunjas	Pusshpim dhe STP pranë fshatit Gjyshaj (Prroi i Madh), kapaciteti =1 l/s

		Ujësjellësi Xibrakë	Xibrakaj	Pusshpim dhe STP në jug të fshatit Xibrakaj (Prroi i Madh), kapaciteti =1 l/s
		Ujësjellësi Matjan	Matjan	Pusshpim dhe STP në verilindje të fshatit Matjan, kapaciteti =1 l/s
9	**NjA Fier-Shegan**	Ujësjellësi Çinar	Çinar. Sejmenas, Thanë, Kosovë e Vogël, Murriz-Kozarë	Pusshpim dhe STP pranë fshatit Çinar, kapaciteti =8 l/s
		Ujësjellësi Gajde	Fier-Shegan, Koçaj, Barbullinjë, Çukas i Vjetër, Qerret i Vjetër, Qerret i Ri, Biçakaj	Pusshpim dhe STP në fshatin Gajde, kapaciteti = 45l/s, (pranë lumit Seman)
10	NjA Kolonjë	Ujësjellësi Gogolas	Gorre, Bishqethem, Lumth, Rrapëz Fshat, Rrapëz Sektor, Shakuj	Pusshpim dhe STP pranë fshatit Gogolas, kapaciteti =10l/s
		Ujësjellësi Kolonjë	Kolonjë	Pusshpim dhe STP pranë fshatit Libofshë, kapaciteti =7l/s
11	**NjA Krutje**	**Ujësjellësi Gajde**	Krutje e Sipërme, Krutje e Poshtme, Fier i Ri, Zhym, Rrupaj, Lifaj i Vjetër, Kadiaj, Ngurrës, Arrëz, Gjaz	Pusshpim dhe STP në fshatin Gajde, kapaciteti = 45l/s, (pranë lumit Seman), nga ku NjA Krutje merr rreth 26l/s

Burimi: USAID/ValuAdd 2015;
Punoi: Co-PLAN 2016

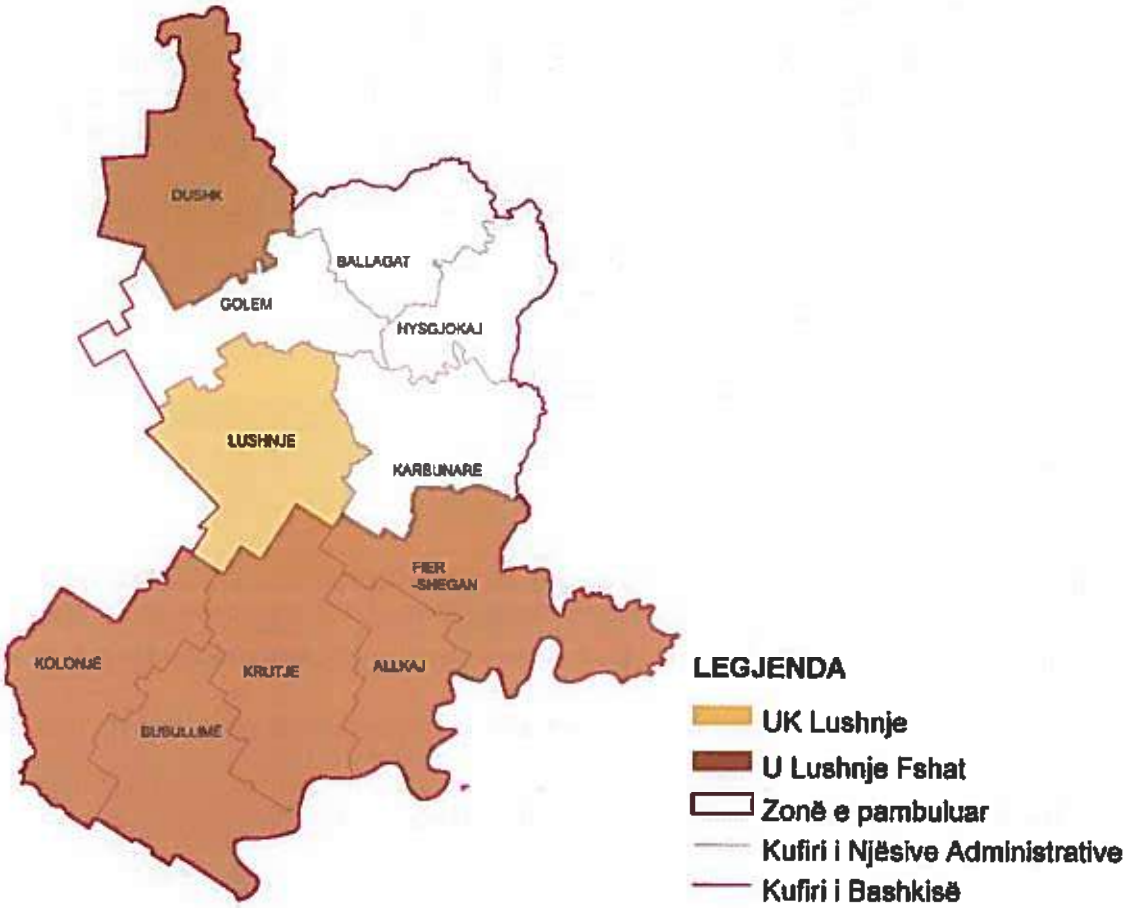
Aktualisht po realizohen ndërhyrje në rrjetin e furnizimit me ujë të bashkisë Lushnje, ku po zbatohet projekti i hartuar me mbështetjen e KfW-së, në të cilin është parashikuar të bëhet rehabilitimi i sistemit dytësor dhe kryesor të furnizimit me ujë dhe i lidhjeve me shtëpitë. Kështu, janë parashikuar të ndërmerren masat e mëposhtme:

- Rehabilitimi i linjës magjistrale të transmetimit nga pusshpimet Konjat e Çermë në qytetin e Lushnjes,
- Masa parandaluese për kontaminimin dhe ndotjen e puseve në Konajt,
- Rrethimi i zonës së parashikuar për ndërtimin e impiantit të trajtimit të ujërave të ndotura,
- Rehabilitimi i zyrave qendrore të UK Lushnje dhe trajnime,
- Instalimi i sahatëve matës në shkallë të gjerë (rreth 800 copë), si edhe i pajisjeve të tjera.

Masat që duhen ndërmarrë për rritjen e efiçencës së këtij sistemi kanë të bëjnë kryesisht me kontrollin dhe monitorimin e vazhdueshëm të sasisë së ujit të pijshëm të prodhuar dhe të faturuar.

Në vlerësimin tonë, për të qenë sa më miqësorë me mjedisin, është e nevojshme që të kontrollohen në mënyrë dinamike sasitë e ujit të prodhuar nga pusshpimet e Konjatit dhe Çermës (përfshirë edhe puset e shpërndara në NjA-të e bashkisë Lushnje), në varësi të kërkesës për konsum. Kjo realizohet me anë të sistemit SCADA[319], i cili në mënyrë automatike monitoron nivelin e ujit të stokuar në depozitat e lartpërmendura të ujit të pijshëm e më pas, po në mënyrë automatike, komandon pompat në Konjat e Çermë lidhur me sasinë e nevojshme të ujit për t'u pompuar nga thellësia.

Figura 104: Zonat e shërbyera nga UK-Lushnje

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

Ky sistem mbështetës kërkon një investim fillestar, por kontributi që ai jep në ruajtjen e ujërave natyrale është mjaft i rëndësishëm, duke ulur në të njëjtën kohë edhe humbjen e ujit që shkarkohet në tepërplotësat e depozitave pasi ato janë mbushur, por nuk janë komanduar për t'u mbyllur.

Gjithashtu, një masë tjetër, e cila shkon përkrah atyre që po ndërmerr aktualisht projekti në zbatim pranë bashkisë Lushnje për rritjen e efiçencës së sistemit, ka të bëjë me monitorimin e të gjithë linjës magjistrale, si edhe të niveleve kryesore e dytësore të rrjetit të shpërndarjes për konstatim dhe shkëputje të lidhjeve të paligjshme. Kjo masë do të ndikojë duke reduktuar ndjeshëm humbjet prej dëmtimeve në rrjet, si edhe do të ndihmojë që sasia e faturuar e ujit të jetë sa më pranë sasisë së prodhuar, duke rritur kështu edhe rentabilitetin e ndërmarrjes e duke i ulur humbjet sa më pranë nivelit të humbjeve hidraulike në projektim.

Krahas masave të lartpërmendura, duhet të theksojmë se njësitë administrative Ballagat, Karbunarë, Dushk, Fier-Shegan shfaqin mjaft probleme lidhur me mbulimin e tyre të plotë me këtë shërbim. Objektiv duhet të mbetet zgjerimi i sistemit edhe në këto NjA gjatë 5-vjeçarit të ardhshëm.

- **Problematikat në sistemin e furnizimit me ujë të pijshëm**

Për sa i përket problematikave që hasen në sektorin e furnizimit me ujë, ato janë të llojeve të ndryshme dhe përfshijnë kryesisht:

- Shtrirjen jo të plotë të sistemit të furnizimit me ujë për konsum publik në bashkinë Lushnje,
- Në zonat ku ofrohet furnizimi me ujë: vështirësitë për mbulimin e nevojave me ujë gjatë periudhës së verës, kur kërkesa për konsum rritet si pasojë edhe e përdorimit të këtyre ujërave për vaditje,
- Gjendjen jo të mirë të sistemit aktual për shkak të tubacioneve të vjetëruara ose të bllokuara.

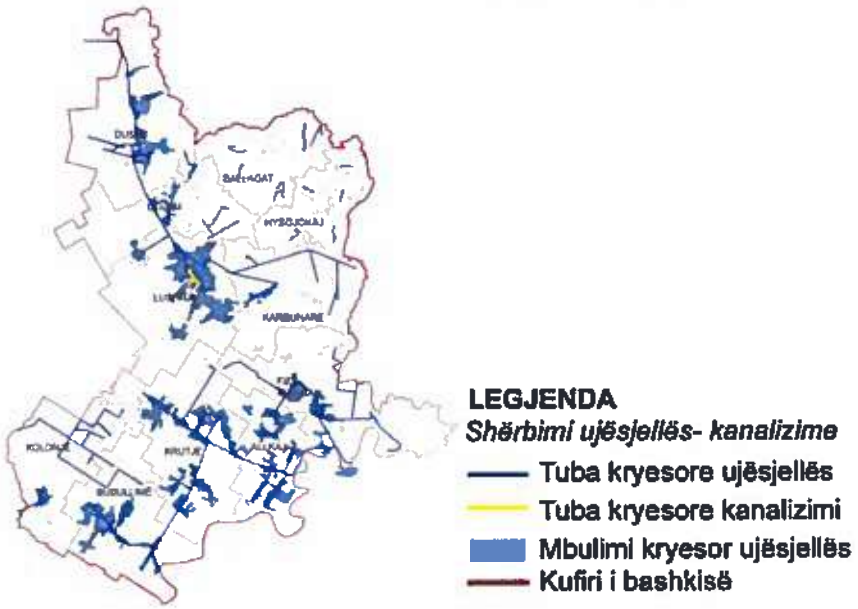
Tabela 64: Gjendja e tubacioneve të rrjetit të furnizimit me ujë

Fusha e përdorimit	Gjatësia e tubacioneve (m)
Rrjet kryesor (DN 300-500)	19,200
Rrjet dytësor (DN 50-250)	28,060
Totali	47,260

Burimi: USAID/ValuAdd 2015
Punoi: Co-PLAN

- Humbjet në sistem: aktualisht humbjet vlerësohen të jenë midis 40-65% (faktor i cili rrit kërkesën për ujë gjatë verës deri në 210-255 litra/ditë/banorë). Këto humbje në bazë të strategjisë kombëtare të furnizimit me ujë të popullatës duhet të reduktohen deri në masën 30%.
- Gjendjen jo të mirë të depozitave. Mosha mesatare e këtyre depozitave vlerësohet të jetë mesatarisht 50-vjeçare.

Figura 105: Mbulimi me shërbimin e ujësjellës kanalizime, Bashkia Lushnje

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

- **Sistemi i ujërave të ndotura urbane, Lushnje**

Shërbimi i grumbullimit dhe kanalizimit të ujërave të ndotura urbane ofrohet vetëm në qytetin e Lushnjes dhe thuajse aspak në NjA-të e saj. Shërbimi i orfuar është në nivele të pakënaqshme, kjo

për shkak se sistemi i kanalizimeve të ujërave të ndotura është në pjesën më të madhe i bllokuar, i dëmtuar si pasojë e vjetërsisë së tij, si edhe konstruksionit të tubove material betoni ku lidhja midis seksioneve është kryer me llaç. Ky sistem është i kombinuar dhe mbledh si shkarkimet e ujrave të ndotura, ashtu edhe ujërat e larta. Nuk ofrohet asnjë nivel trajtimi i këtyre ujërave dhe shkarkimet ndodhin mbi trupat ujorë sipërfaqësorë më të afërt.

Kompozimi i këtij sistemi për grumbullimin e ujërave të ndotura urbane është i tillë që njëkohësisht ai grumbullon ujërat e larta, si edhe shkarkimet e ndryshme e të pakontrolluara që ndodhin në kolektorë, apo kanalet e hapura dedikuar këtij sistemi.

Zonat urbane: Sot, bashkia Lushnje mbulon me shërbimin e kanalizimit të ujërave të ndotura vetëm një pjesë të popullsisë së qytetit të Lushnjes, por nuk disponohet një shifër përmbledhëse e saktë si pasojë e mungesës së dixhitalizimit të rrjetit të kanalizimeve në këtë bashki.

Zonat rurale: Në zonën rurale të bashkisë Lushnje nuk ekziston ndonjë sistem i organizuar inxhinierik për mbledhjen dhe largimin e ujërave të ndotura.

Ujërat e ndotura të çdo shtëpie largohen në gropa individuale në oborret e shtëpive, të cilat nuk respektojnë standardet tekniko-sanitare të gropave septike me ose pa filtrim. Në mjaft raste largimi i tyre bëhet edhe në kanale të hapura kulluese që kalojnë pranë shtëpive të tyre e që gjithashtu nuk i respektojnë kushtet sanitare të largimit të tyre.

Sistemi i ujërave të ndotura për qytetin është i kombinuar, që do të thotë se ujërat e zeza mblidhen së bashku me ujërat e reshjeve (ujërat e bardha). Tubacionet e këtij sistemi janë të përmasave Ø200 - Ø1,000 prej betoni, të cilat, në gjatësi lineare, të kompozuara-në formën e rrjetit të grumbullimit të këtyre ujërave, arrijnë rreth 29km tubacione dhe kolektorë.

Shkarkimi dhe trajtimi i këtyre ujërave, si edhe i ujërave industriale është problemi më i madh sanitar që mund të paraqitet sot në bashkinë Lushnje, për arsye se të gjithë kolektorët i shkarkojnë ujërat e ndotura të patrajtuara në sipërfaqe ujore sipërfaqësore.[320]

Ky sistem është ndërtuar rreth viteve 1968 dhe 1980, vite këto që përkojnë me ndërtimin e banesave të reja. Pas viteve 1990 nuk është ndërhyrë më në këtë sistem. Si rrjedhojë, ndërtimet e pas-viteve 1990 janë të pakontrolluara dhe të paplanifikuara [321] në aspektin e ofrimit të infrastrukturës së furnizimit me ujë dhe kanalizime.

Problematikat:

Sikurse u pa më sipër, rrjeti i kanalizimeve në bashki është relativisht i amortizuar dhe nuk përmbush me efiçencë funksionin bazë. Përveç qytetit të Lushnjes, pjesa tjetër e bashkisë nuk mbulohet me rrjet kanalizimesh. Për më tepër, edhe në zonat ku ky rrjet shtrihet, hasen shumë probleme. Kjo për shkak se sistemi i kanalizimeve të ujërave të ndotura është në pjesën më të madhe i bllokuar ose i dëmtuar, pa llogaritur ndotjen e ujërave të lumit Seman dhe kanaleve kulluese e vaditëse, e cila shkaktohet nga derdhja e ujërave të ndotura të patrajtuara.

Si përfundim, mund të thuhet se në bashkinë Lushnje:

- Kanalizimi i ujërave të ndotura është i pjesshëm edhe në vetë zonën urbane në Lushnje (ofrohet vetëm në qytetin e Lushnjes (85%).
- Shërbimi i ofruar është në nivele të pakënaqshme pasi sistemi i kanalizimeve të ujërave të ndotura është në pjesën më të madhe i bllokuar, i dëmtuar, ose është shtrirë në mënyrë të pakontrolluar dhe jashtë standardeve higjieno-sanitare.

- Ujërat e ndotura urbane vazhdojnë të ndotin pjesën më të madhe të ujërave sipërfaqësore të kanaleve dhe emisarëve, si edhe kemi shkarkime direkt në ujërat e lumit Seman e Shkumbin.
- Zonat rurale nuk kanë rrjet kanalizimesh të ujërave të ndotura (largimi i ujërave bëhet nëpërmjet gropave septike, jashtë standardeve higjieno-sanitare ose nëpërmjet kanaleve të hapura kulluese që kalojnë fare pranë zonave të banuara).
- Impianti i trajtimit të ujërave të ndotura urbane duhet parashikuar të ndërtohet paralelisht me rehabilitimin apo ndërtimin e sistemit të ri të grumbullimit të ujërave të ndotura. Një studim përcjellës nevojitet për të përcaktuar karakteristikat dhe elementet kryesore ndotëse të ujërave në Lushnje në mënyrë që të përzgjidhet metodologjia dhe teknika më e përshtatshme trajtuese në impiant.

1.7.3 Ndriçimi i mjediseve publike

Strategjia e Decentralizimit dhe Reforma Administrativo –Territoriale në lidhje me ofrimin e shërbimeve publike (shërbimi i ndriçimit publik): Me reformën administrativo-territoriale u krijuan 61 bashki nga 374 komuna dhe bashki, si rezultat i bashkimit të disa NJQV-ve. Këtyre bashkive të reja u lind nevoja të ofrojnë shërbimet publike në të gjithë territorin e tyre, urban dhe rural. Për momentin, Bashkia Lushnje ofron shërbimin e ndriçimit publik në qytetin e Lushnjes, si dhe në NjA-të Allkaj, Golem, Fier-Shegan, Karbunarë, Dushk, Bubullimë dhe Kolonjë, ndërsa në NjA-të Ballagat dhe Hysgjokaj ky shërbim nuk ofrohet. Kjo sepse ish-komunat Ballagat dhe Hysgjokaj nuk kanë patur investime në këtë fushë dhe nuk kanë patur mundësi financiare për ofrimin e këtij shërbimi për banorët e saj.

- **Kuadri ligjor mbi shërbimin e ndriçimit publik nga pushteti vendor**

Ligji nr. 139/2015 "Për vetëqeverisjen vendore": Sipas këtij ligji, neni 23 'Funksionet e bashkisë në fushën e infrastrukturës dhe të shërbimeve publike', pika 5, përgjegjëse për ndriçimin e mjediseve publike është vetë Bashkia. Po ashtu, bazuar në nenin 35, bashkia ka të drejtë të krijojë të ardhurat e veta nga tarifat për shërbimet publike, përfshirë ato të ndriçimit.

Ligji nr. 9632 datë 30.10.2006 "Për sistemin e taksave vendore i ndryshuar": Në këtë ligj përcaktohen rregullat për llojet e tarifave, përfshirë nivelin dhe miratimin.

Ligji nr. 125/ 2013 "Për koncesionet dhe partneritetin publik privat": Në këtë ligj, në nenin 4, thuhet se zbatimi i koncesioneve ose i partneriteve publike private lejohet në shërbime publike të tilla si ndriçimi publik në territorin e njësive vendore. Kjo pikë është shtuar me ligjin nr. 88/ 2014 "Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr. 125/2013 "Për koncesionet dhe partneritetin publik privat"".

- **Pronësia dhe administrimi i shërbimit të ndriçimit publik në bashkinë Lushnje**

Sipas strukturës organizative të Bashkisë Lushnje në vitin 2015, shërbimi i ndriçimit publik administrohet nga Drejtoria e Shërbimeve Komunale, e cila ndahet në disa sektorë. Pjesë e kësaj drejtorie është edhe sektori i shërbimt të ndriçimit publik. Ky sektor ka në përbërjen e tij 3 punonjës (1 inxhinier elektrik dhe 2 specialistë të fushës). Gjithashtu, sektori disponon një mjet teknologjik me kosh hidraulik për shërbimin e ndriçimit. Drejtoria e Shërbimeve Komunale, e cila merret me administrimin e shërbimit të ndriçimit publik minimalisht 1 herë në vit, duhet të bëjë inventarizimin e infrastrukturës së ndriçimit publik në tërësi. Stafi i shërbimt të ndriçimit publik menaxhon mirëmbajtjen e rrjetit që mund të përfshijë ndërrimin e llambave të djegura, riparimin

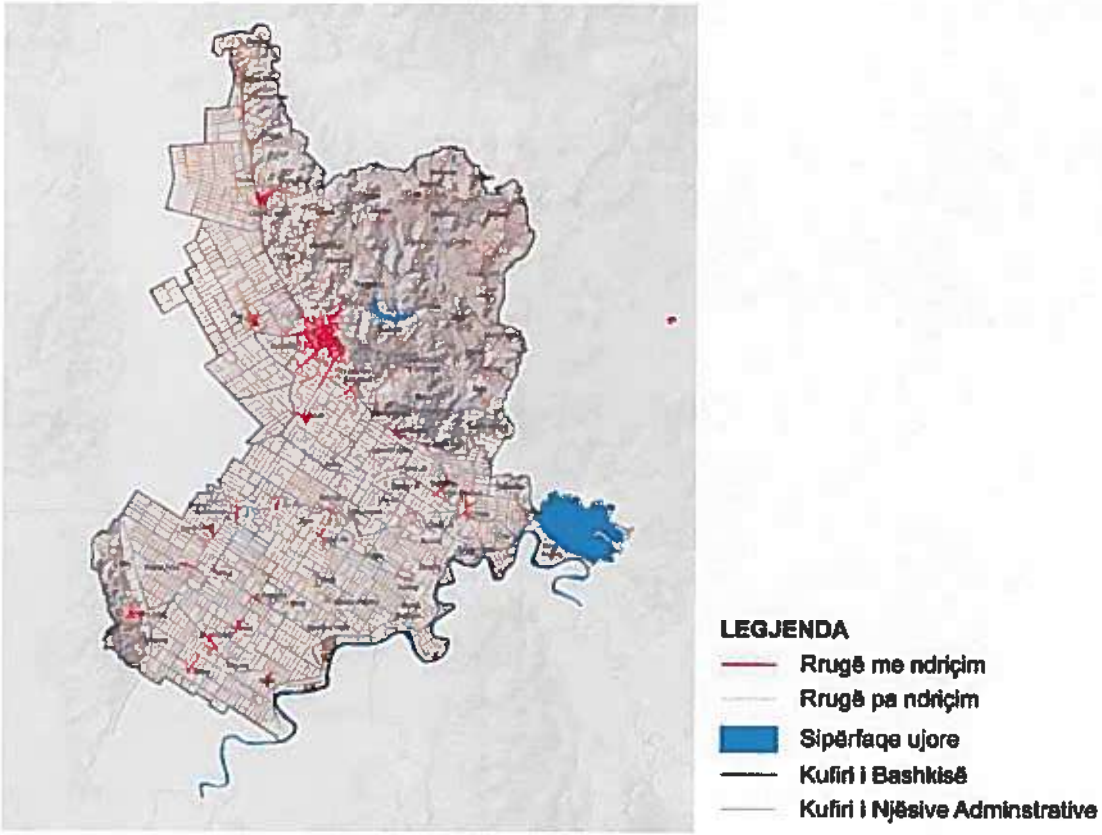
e shtyllave dhe kabllove të dëmtuara, si dhe riparimin e pajisjeve të tjera elektrike në funksion të ndriçimit publik.

- **Ofrimi i shërbimit të ndriçimit publik në bashkinë Lushnje**

Objekt i ndriçimit publik mund të jenë akset rrugore për makinë, rrugët e këmbësorëve, sheshet urbane, lulishtet, si dhe ndërtesat e institucioneve të ndryshme publike (ndriçimi i jashtëm i tyre).

Në Bashkinë e Lushnjes në total kemi rreth 72 km rrjet rrugor, ku rreth 43 km ndodhen në qytetin e Lushnjes dhe 29 km në njësitë administrative të bashkisë Lushnje. Ky rrjet i ndriçuar është i shpërndarë në 92 akse rrugore. Numri total i shtyllave është 1661, ndërsa numri i llambave është 1725. Ka rreth 55 ndërtesa publike të ndriçuara nga ndriçimi publik, 11 sheshe urbane dhe 8 lulishte. Vërehet se në qytetin e Lushnjes rrjeti i ndriçimit publik ka një përqindje të mirë të funksionimit, ndërsa në njësitë administrative kjo përqindje është e ulët.[322]

Figura 106: Rrjeti rrugor i ndriçuar, Bashkia Lushnje

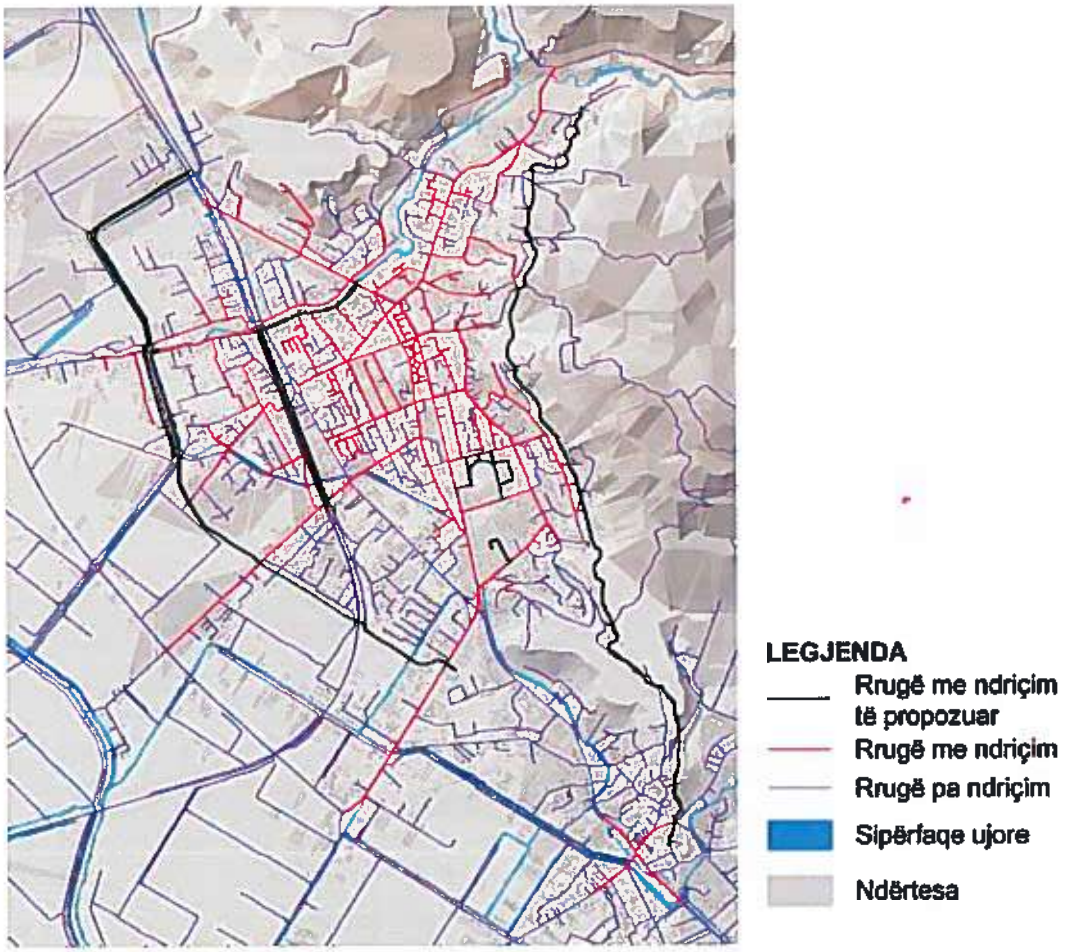

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

Qyteti i Lushnjes: Sipas inventarëve të Bashkisë, në qytetin e Lushnjes kemi rreth 43 km rrjet rrugor të ndriçuar e të shpërndarë në 50 akse rrugore. Gjithashtu, kemi 11 sheshe, 6 lulishte, si dhe 55 ndërtesa, të cilat janë të ndriçuara nga ndriçimi publik. Në qytet janë të vendosura 1,275 shtylla dhe 1,339 llamba ndriçuesish. Gjithashtu, vërehet se në qytet nuk kemi përdorim të ndriçimit LED apo të ndriçimit dekorativ. Duhet thënë se rrjeti i ndriçimit rrugor i qytetit duket përgjithësisht i amortizuar, megjithëse pjesa më e madhe e investimeve në ndriçim janë bërë pas viteve '90 (rreth 40 rrugë janë ndriçuar pas viteve '90, kurse 10 rrugë janë ndriçuar para viteve '90). Aktualisht, në qendrën e qytetit po investohet në ndriçimin publik të sheshit kryesor. Rrjeti i ndriçimit publik në

Lushnje funksionon në një masë prej 70% dhe arsyet e mosfunksionimit janë të shumta. Shkaqet kryesore janë prishja e shpeshtë e llambave të ndriçuesve, dëmtimi i shtyllave elektrike, dëmtimi i kabllit, si dhe spostimi i ndriçuesve për shkak të ndërtimeve që bëhen. Zonat më problematike në qytet janë 3:

- Shëtitorja e Palmave
- Shëtitorja Kongresi i Lushnjes
- Rruga e Fierit

Figura 107: Rrjeti rrugor i ndriçuar në qytetin e Lushnjes

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

NjA Dushk: Kjo njësi administrative e ofron shërbimin e ndriçimit urban vetëm në fshatin Dushk, në një gjatësi prej 2 km të ndriçuar me rreth 70 ndriçues, ku vetëm 40% e rrjetit është në funksionim. Shtyllat e ndriçimit kryesisht janë shtylla metalike me një kokë ndriçimi. Arsyet e mosfunksionimit të rrejtit të ndriçimit kanë të bëjnë kryesisht me dëmtimin e kabllit lidhës të shtyllave, si dhe dëmtimin e ndriçuesve.

NjA Ballagat: Kjo njësi administrative për momentin nuk ofron shërbimin e ndriçimit publik, por në projektin e përmirësimit të infrastrukturës rrugore që po zhvillohet në këtë zonë përfshihet edhe projekti i ndriçimit publik. Projekti përfshin një distancë prej 7.4 km ku do të vendosen rreth 67 ndriçues përgjatë segmentit rrugor Jazgjias-Ballagat-Çanakaj.

NjA Golem: Në këtë NjA ky shërbim ofrohet vetëm në fshatin Plug, ku ndodhen rreth 17 ndriçues në një gjatësi prej 620 m. Ndriçimi ofrohet vetëm në 3 rrugët kryesore të fshatit, ku 7 prej tyre nuk funksionojnë. Arsyeja e mosfunksionimit është dëmtimi i kabllit dhe prishja e llambave të ndriçimit.

NjA Karbunarë: Në këtë NjA ndriçimi ofrohet në 2 fshatra. Kemi rreth 1.1 km rrugë të ndriçuar nga rreth 24 ndriçues, 20 prej të cilëve që ndodhen në fshatin Kashtëbardhë nuk funksionojnë për arsye të dëmtimit të ndriçuesve. 4 ndriçuesit që ndodhen në fshatin Stan funksionojnë. Ndriçuesit janë vendosur në shtyllat e betonit që administrohen nga OSHEE-ja.

NjA Fier-Shegan: Në këtë NjA shërbimi i ndriçimit publik ofrohet në 2 nga fshatrat e njësisë, në fshatrat Barbullinjë dhe Fier-Shegan. Ka rreth 2.4 km rrjet rrugor të ndriçuar, ku kemi 58 shtylla metalike dhe 18 betoni. Shtyllat metalike i përkasin rrugës nacionale Lushnje-Berat, të cilat nuk janë vënë në punë akoma, ndërsa shtyllat e betonit janë në brendësi të fshatrave, 12 prej të cilave nuk janë në funksionim.

NjA Krutje: Në këtë NjA shërbimi i ndriçimit publik ofrohet në 3 fshatra me një gjatësi prej 2.2 km ku ndodhen rreth 75 ndriçues, 41 prej të cilëve nuk funksionojnë. Arsyet e mosfunksionimit kanë të bëjnë me dëmtimin e kabllit lidhës.

NjA Allkaj: Në këtë NjA shërbimi i ndriçimit publik ofrohet vetëm në fshatin Toshkëz, ku kemi një gjatësi prej 600 m rrjet rrugor të ndriçuar me 12 ndriçues, 6 prej të cilëve nuk funksionojnë si pasojë e dëmtimeve të rrjetit elektrik.

NjA Bubullimë: Në këtë njësi shërbimi i ndriçimit publik ofrohet në 7 fshatrat e saj, me një gjatësi prej 4.4 km rrjet të ndriçuar me një numër prej 94 ndriçuesish, ku rreth 40% e këtij rrjeti nuk funksionon. Arsyet e mosfunksionimit kanë të bëjnë me dëmtimin e rrjetit elektrik, si dhe me prishjen e llambave, të cilat nuk janë zëvendësuar me llamba të reja.

NjA Kolonjë: Në këtë njësi ky shërbim ofrohet në 4 fshatra në një gjatësi rrjeti prej 3.4 km ku ndodhen rreth 92 ndriçues, nga të cilët 31 nuk funksionojnë si pasojë e dëmtimit të rrjetit elektrik, ndërsa 25 ndriçues, të cilët janë investim i ri, nuk janë vënë akoma në funksionim.[323]

Tabela 65: Kostot e Energjisë elektrike dhe raporti me kostot totale të ofrimit të shërbimit të ndriçimit publik

Viti	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Kostot e energjisë elektrike në 000 lekë	-	-	8,366	9,220	8,578	19,410
% e kostos së energjisë ndaj kostos totale të shërbimit	-	-	74.21%	76.69%	73.52%	86.09%
Kostot totale të shërbimit në 000 lekë	2,030	2,000	11,274	12,023	11,668	22,545

Burimi: Bashkia Lushnje, 2016

Në tabelën e mësipërme vërehen kostot e energjisë elektrike në raport me kostot totale të ofrimit të shërbimit të ndriçimit publik. Dallohet qartë që pjesën më të madhe të kostove të ofrimit të ndriçimit publik e zënë kostot e energjisë elektrike. Në vitet 2010 dhe 2011 nuk kemi informacion për kostot e energjisë elektrike. Në vitin 2012 kostot e energjisë përbëjnë 74.2 % të kostove totale për ofrimin e shërbimit, në vitin 2013 ato u rritën në 76.7 %, në vitin 2014 u ulën në 73.5 %, ndërsa në vitin 2015 u rritën përsëri në 86.1 %.

Tabela 66: Të ardhurat totale dhe raporti me kostot totale të ofrimit të shërbimit të ndriçimit publik

Viti	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Kostot totale të shërbimit në 000 lekë	2,030	2,000	11,274	12,023	11,668	22,545
Diferenca midis të ardhurave totale dhe kostove totale në 000 lekë	5,998	5,409	3,167	2,968	8,506	2,464
Të ardhurat nga tarifat e ndriçimit gjithsej në 000 lekë	8,028	7,409	14,441	14,991	20,174	25,009

Burimi: Bashkia Lushnje, 2016

Në tabelën 2 vërehen diferencat midis kostove totale dhe të ardhurave totale të shërbimit të ndriçimit publik. Nga viti 2010 deri në vitin 2013 kjo diferencë ka qenë në zbritje. Në vitin 2014 pati një rritje të konsiderueshme të kësaj diference, ndërsa në vitin 2015 kishte një rënie të madhe. Sa më e madhe të jetë diferenca midis të ardhurave totale dhe kostove totale, aq më shumë mundësi kanë bashkitë që të kenë investime dhe të rrisin cilësinë e shërbimit.

1.7.4 Mbetjet e ngurta

- Manaxhimi i mbetjeve në Bashkinë Lushnjë

Bashkia e Lushnjë ofron shërbimin e manaxhimit të mbetjeve të ngurta për 86%[324] të popullsisë së Bashkisë Lushnjë (Nj.A Allkaj, Bubullimë, Krutje). Me manaxhim të mbetjeve nënkuptohet grumbullimi i mbetjeve të ngurta nga pikat e grumbullimit të mbetjeve të shpërndara në funksion të dendësisë së popullatës dhe të aktiviteteve private e shtetërore dhe, transportimi i tyre drejt vend-depozitimit si edhe stokimi i tyre përfundimtar.

Shërbimi i manaxhimit të mbetjeve nuk ofrohet rregullisht në të gjitha njësitë administrative të Bashkisë Lushnjë. Shërbimi i mbetjeve në qytetin e Lushnjës ofrohet në rreth 86 % të territorit të saj, në të cilin janë shpërndarë 296 kontenierë, nga kompania private "Leal", e kontraktuar nga Bashkia Lushnjë me Vendim të Këshillit Bashkiak Nr.19 Dt. 09/03/201610 Nj.A për 10 muaj. Firma private kryen grumbullimin dhe transportin e mbetjeve për në vend-depozitimin e qytetit, që ndodhet në Lagjen "18 Tetori", shumë pranë zonave të banuara dhe rrugës kombëtare Lushnjë-Fier. Ky vend-depozitim është jashtë kushteve higjieno-sanitare dhe i tejmbushur me mbetje. Bashkia Lushnjë ka hartuar një plan të manaxhimit të mbetjeve, ku po rishikohet dhe një herë mundësia e ngritjes së një landfilli dhe e sistemimit të pikave të grumbullimit. Sa i përket aspektit financiar, për ofrimin e këtij shërbimi Bashkia Lushnjë aplikon tarifën e pastrimit, e cila mblidhet së bashku me taksat e tjera vendore.

Më poshtë, paraqitet një përshkrim i manaxhimit të mbetjeve urbane të ngurta, ku përfshihen dhe inertet, si dhe mbetjet e rrezikshme (mbetjet industriale, spitalore) në Bashkinë Lushnjë.

- Mbetjet e ngurta urbane:

Gjatë vitit 2015, Bashkia Lushnje ka prodhuar rreth 14'600 ton mbetje/vit[325], me një sasi prodhimi prej **0.3 deri në 1.9[326] kg/banor/ditë** *(ndryshimi midis zonës urbane dhe asaj rurale)*. Sasia e mbetjeve të prodhuara ka ardhur duke u rritur nga viti në vit (Tabela 67). Nga një krahasim i bërë për periudhën kohore 2006-2015 rezulton se sasia e mbetjeve të prodhuara nga viti 2006 në vitin

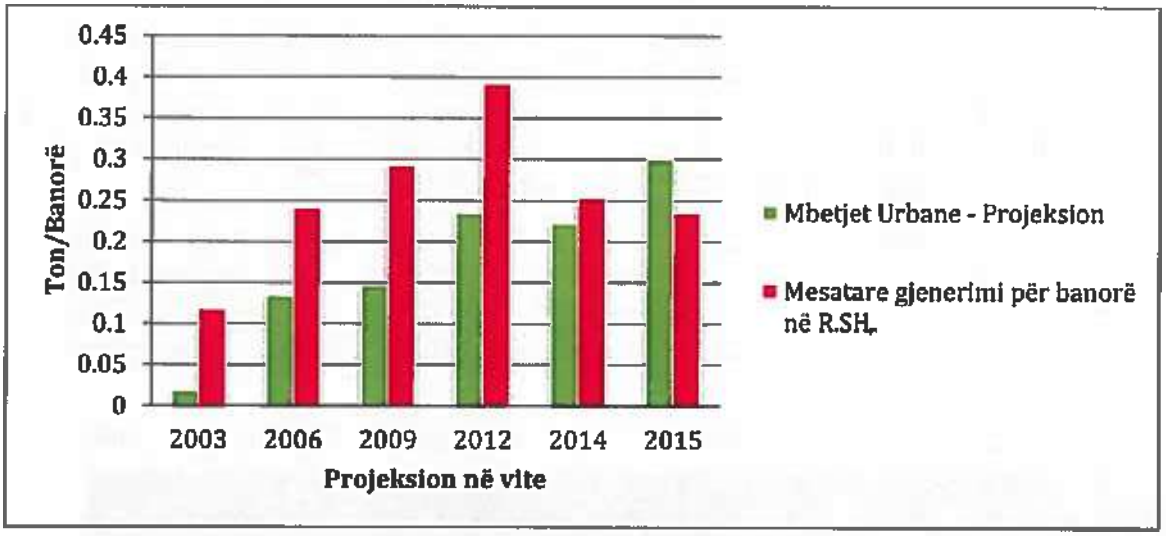
2015 është shtuar me rreth 50% (0.134 ton/banor/vit në vitin 2006, kundrejt 0.3/ton/banor/vit në vitin 2015). Për më tepër, në vitin 2015, sasia e mbetjeve të prodhuara për banor në vit në Bashkinë Lushnjë ka tejkaluar mesataren e sasisë së podhuar në rang vendi.

Tabela 67: Projeksion: Sasia e mbetjeve urbane të prodhuara në Bashkinë Lushnje dhe në rang vendi

Mbetjet urbane Lushnjë – Projeksion (ton/banor.vit)					
Viti	2006	2009	2012	2014	2015
Bashkia Lushnjë	0.134	0.147	0.235	0.222	0.3
Sasia mesatare e mbetjeve të prodhuara në rang vendi.	0.241	0.292	0.392	0.253	0.235

Burimi: Instat dhe ARM Fier

Figura 108: Projeksioni i gjenerimit të mbetjeve urbane në Bashkinë Lushnje

Burimi: INSTAT, 2012 dhe ARM Fier

Njësia administrative ***Allkaj*** ka të shpërndarë në territorin e saj rreth 30 kontenierë dhe ofron shërbimin e grumbullimit dhe transportimi nëpërmjet një firme private të kontraktuar nga ish-komuna. Vend-depozitimi është jashtë kushteve higjieno-sanitare, duke përbërë një burim rreziku për ndotjen e mjedisit.

Njësia administrative ***Bubullimë*** deklaron se në territorin e saj ka të shpërndarë 60 kontenierë dhe e ofron shërbimin e grumbullimit dhe transportimin e mbetjeve me anë të një firme private të kontraktuara nga ish-komuna, "Kond". Mbetjet transportohen për në vend-depozitimin e njësisë administrative, e cila ndodhet 500 m larg zonës së banuar dhe 1300 m larg depozitës së ujit të pijshëm. Ky vend-depozitim është jashtë kushteve higjieno-sanitare dhe shumë pranë me zonat e banuara dhe depozitën e ujit të pijshëm, prandaj ai paraqet një rrezik potencial për shëndetin e banorëve dhe për mjedisit. Lëngu i mbetjeve urbane (apo edhe lloje të tjera mbetjesh që gjeneron komuna) depërtojnë në shtresat e tokës e më pas në shtresat ujore. Ish-komuna aplikon një tarifë pastrimi për familjet me vlerën 1000 lek në vit, e cila, vitin e kaluar, u mblodh në nivelin 32%.

Njësia administrative ***Krutje*** deklaron se në territorin e saj ka të shpërndarë 72 kontenierë, ku vetë ish-komuna ofron shërbimin e grumbullimit dhe transportimit të mbetjeve. Mbetjet, pasi grumbullohen në pikat e grumbullimit të mbetjeve, depozitohen në vend-depozitim, i cili ndodhet

në fshatin Krutje, rreth 2000 m larg zonave të banuara. Ky vend-depozitim është jashtë kushteve higjieno-sanitare, dhe prania e tij me zonat e banuara përbën një rrezik për shëndetin dhe mjedisin gjithashtu. Pavarësisht se deklarohet se ka një plan për manaxhimin e mbetjeve në territor, shërbimi i ofruar nga kjo ish-komunë nuk është sipas standardeve.

Në territorin e Lushnjës shërbimi ofrohet në nivelin 80-100%. Vend-depozitimi i mbetjeve në Lushnjë nuk është higjieno-sanitar, ndodhet zonave të banuara, në distancë vetëm130 m, dhe vendoset në tokë bujqësore. Diferencimi i mbetjeve në burim nuk kryhet dhe rezulton të ketë mungesë të riciklimit, apo përpunimit të mbetjeve. Tregues i mungesës së diferencimit të mbetjeve është edhe niveli i lartë i mbetjeve që importohen për t'u ricikluar nga kompanitë e riciklimit të vendosura në Shqipëri. Në vitin 2013, në Shqipëri, janë importuar 207,690 ton mbetje dhe janë eksportuar vetëm 30,704 ton mbetje nga të cilat 35,055 ton janë mbetje të riciklueshme[327].

Sipas të dhënave të Ministrisë së Mjedisit (për lejet mjedisore), në territorin e bashkisë Lushnjë operon vetëm një kompani riciklimi që riciklon vajra dhe nënprodukte të tyre.

Për të llogaritur gjenerimin e mbetjeve bashkiake në territorin e Bashkisë Lushnjë, jemi mbështetur sërish në metodologjinë e INSTAT për të dhënat e popullsisë në çdo km². Sasia mesatare e mbetjeve që gjeneron një person në ditë është 0.8 kg[328]. Sasia më e madhe e mbetjeve të gjeneruara ndodh normalisht në zonat më të populluara siç është qyteti i Lushnjës. Sasia e gjeneruar në qytetin e Lushnjës, në zonën urbane, arrin vlera 1829-3080 ton/banorë për km².[329]

Fusha e depozitimit te mbetjeve ne Lagjen "18 Tetori" së pari ndodhet shumë pranë banesave ekzistuese të kësaj zonee por edhe distancat nga qëndra e qytetit, autostrada Lushnje-Fier & kanali vadites, janë respektivisht $L_{Q.Q.}$~ 2km (vijë ajrore)[330], $L_{Rr.}$~ 0,3km (vijë ajrore)[331]. Zgjerimi i sipërfaqes së vend-depozitimit vlerësohet paraprakisht në 2-fishin e sipërfaqes që zinte gjatë vitit 2004.

Figura 109: Ndryshimet të hapsirës së përdorur nga vend-depozitimi në harkun kohor 2005-2010

Burimi: Bashkia Lushnjë dhe Co-PLAN

Ky vend-depozitim shërben edhe si pikë vend-grumbullimi për mbetjet inerte, elektronike dhe të tjera. Siç mund të kuptohet, shfrytëzimi efiçent i hapësirës së caktuar si vend-depozitim nuk është respektuar, kjo edhe si pasojë manaxhimit të dobët gjithashtu edhe funksionit të saj si pritës i mbetjeve, të cilat në bazë të ligjit Nr. 10463, Dt. 22.9.2011 & Nr. 9537, datë 18.5.2006 (të azhornuar)[332]duhen administruar nga vetë gjeneruesi dhe ndalohen rreptësisht të përzihen me mbetjet urbane.

Vend-depozitimi i mbetjeve paraqet probleme të mëdha për sa i përket ndotjes së mjedisit dhe rrezikimit të shëndetit të banorëve për arsye të ndryshme. Së pari, ai ndodhet buzë dy kanaleve ujore të hapura që përdoren gjërësisht nga aktiviteti bujqësor, duke ndotur vazhdimisht sipërfaqet e mbjella. Pozicioni në të cilin ndodhet vend-depozitimi i Lushnjës është i përshtatshëm nga ana gjeologjike për shkak se ndodhet jo mbi akuifer ku poroziteti nuk është i theksuar dhe infiltrimi i shllameve në ujrat nëntokësor vlerësohet të jetë minimal.

Ndër ndotjet që shkaktohen si rezultat i kushteve teknike nën të cilat operon ky vend-depozitim është edhe çlirimi i gazrave toksike (metani CH_4) si produkt i procesit të kompostimit të shtresave më të vjetra të mbetjeve organike dhe jo vetëm. Ky produkt kimik, në formën e tij të gaztë mund të kapej me anë të skemave të rikuperimit ku të përpunohej e të ofrohej si një LDG (Lëndë Djegëse Gaz) për të prodhuar enegji elektrike ose mekanike.

Në rastin e vend-depozitimit Lushnjë, gazi metan, çlirohet i gjithi në atmosferë duke kontribuar si gaz i efektit serë e gjithashtu duke ndotur me aromën e tij të fortë,. Vend-depozitimi paraqet probleme edhe në lidhje me ndotjen e ajrit për shkak të djegies së mbetjeve plastike që kryhet në këtë zonë.

Ky vend-depozitim nuk ka status ligjor si landfill, prandaj edhe ndërhyrja urgjente për rehabilitimin e kësaj sipërfaqeje dhe ndalimin e aktivietit të depozitimit të mbetjeve paraqitet tepër urgjente. Një aspekt tjetër tejet i rëndësishëm është fakti se vend-depozitimi i Lushnjes ndodhet shumë pranë banesave ku ndikohen drejtpërdrejt mbi 30 familje.

Figura 110: Foto nga vend-depozitimi i mbetjeve Lushnjë

Burimi: Arkiva Co-PLAN

Si përfundim, mund të thuhet se vend-depozitimi i Lushnjës duhet konsideruar një vatër e nxehtë mjedisore që rrezikon shëndetin e banorëve, si edhe ndotjen e tokave bujqësore dhe ajrit.

Për këtë arsye, lipset mbyllja ose ndërhyrja emergjente në të sipas kërkesave të përgjithshme të Aneksit 1 përcaktuar në VKM-në nr. 452, datë 11.07.2012, ku i kërkohet operatorëve të vend-depozitimeve, të pajisur apo jo me leje, që t'i mbyllin këto vend-depozitime brenda dy viteve nga hyrja në fuqi e këtij vendimi, pasi janë jashtë kushteve higjieno-sanitare ose të marrin masa për të realizuar ndërhyrjet e listuara në Aneksin 1 brenda 8 viteve nga hyrja në fuqi e këtij vendimi.

- Mbetjet inerte (mbetjet nga ndërtimi dhe shkatërrimi):

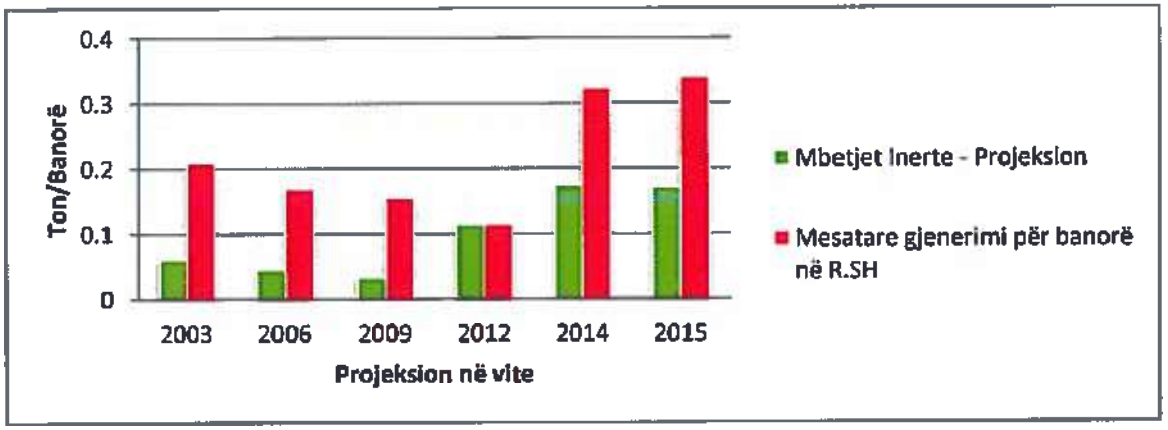
Lushnja në rrang qarku vlersohet të ketë një gjenerim prej 14'566 ton/vit mbetje inerte, dhe mund të themi se renditet e treta në vend pas Vlorës dhe Tiranës[333]për nga sasitë vjetore të krijuara nga ndërtimet, rikonstruksionet si dhe prishjet e objekteve pa leje. Deri më sot, Bashkia nuk ka një vend-depozitim të posaçëm për depozitimin e mbetjeve inerte.

Duke iu referuar listës se aktiviteteve të pajisura me leje mjedisore, të identifikuar si gjenerues të mbetjeve inerte në Bashkinë Lushnjë kemi rreth 10 aktivitete në fushën e përpunimit të materialeve infrastrukturore dhe ndërtimore. Si gjenerues të mbetjeve inerte mund të identifikojmë edhe projekte zhvillimore si: rikonstruksioni i sheshit të qendrës së qytetit, zbatimi i projektit të Ujësjellës-Kanalizime Lushnjë dhe punime të tjera më të lokalizuara.

Për të shmangur situatën e deritanishme, ku mbetjet inerte depozitohen në vend-depozitimin e mbetjeve urbane duke ndikuar negativisht në manaxhimin tërësor të mbetjeve, propozohet që të përcaktohet një stacion i përkohshëm depozitimi i mbetjeve inerte. Ky stacion mund të shërbejë për grumbullimin në një vend specifik të të gjithë sasisë së gjeneruar dhe më pas ky material mund të përdoret si mbushës për rehabilitimin e kanaleve vaditës dhe ato të kullimit, si edhe për krijimin e argjinaturave në seksionet problematike apo qoftë edhe të gjejë aplikime sipas nevojave të firmave ndërtuese.

Në vitin 2014, pjesa më e madhe e mbetjeve inerte është përdorur për të mbushur gropat e moçaleve të krijuara nga marrja e inerteve. Megjithatë, në të shumtën e rasteve, mbetjet inerte depozitohen në vend-depozitimin e mbetjeve urbane, qoftë si shtresë mbuluese apo të vendosura pirg në pjesën kufijtare të tij.

Figura 111: Grafiku i gjenerimit të mbetjeve inerte në vite, Bashkia Lushnjë krahasuar me mesataren në Republikën e Shqipërisë

Burimi: INSTAT

Përpunoi: Co-PLAN, 2016

Zonë problematike në lidhje me mbetjet urbane dhe inerte në qytetin e Lushnjës është zona pranë Katellarës, ku aktivitete të përpunimit të materialeve inerte po gjenerojnë mbetje relativisht të mëdha të cilat janë stokuar në zonat përreth Katellarës dhe këtij subjekti.

Zona ripariane e anëve të lumit, dikur e mbjellë me pemë dhe vegjetacion mbrojtës, sot është thuajse tërësisht e zëvendësuar nga masive inertesh ose mure mbajtëse b/a. Këto ndërhyrje nuk e kanë ndaluar erozionin anësor të lumit, veçse e kanë zhvendsur atë në seksione të tjera më të ndjeshme[334].

- Mbetjet Spitalore

Mbetjet spitalore manaxhohen nga një kompani private Medi-Tel, subjektet i cili ka lidhur marrëdhënie kontraktuale për ofrimin e këtij shërbimi në Spitalin "Ihsan Çabej", të cilat i tërheqin mbetjet periodikisht për t'i trajtuar pranë impiantit të tyre. Kompania Medi-Tel ofron shërbimin e grumbullimit, diferencimit dhe evadimit të mbetjeve spitalore të paktën një herë në muaj. Kjo mënyrë e trajtimit të këtyre mbetjeve zvogëlon vëllimin e tyre me anë të shpërbërjes mekanike, për t'i administruar më pas mbetjet si urbane, jo të rrezikshme për komunitetin dhe mjedisin.

Sipas të dhënave të grumbulluara nga ARM & Bashkia Lushnje, sasia totale e mbetjeve spitalore të prodhuara vetëm në Spitalin e Lushnjës "Ihsan Çabej" për periudhën janar – maj është1263 kg[335], ndërkohë që sasia e vlerësuar për trajtim sipas kontratës në fuqi mes Spitalit dhe Subjektit trajtues vlerësohet të jetë 2980kg/vit[336].

Figura 112: Trajtimi i mbetjeve në Spitalin "Ihsan Cabej", Lushnje

Burimi: Bashkia Lushnjë

Nga të gjitha Nj.A-të e Bashkisë Lushnjë, Medi-Tel trajton mbetjet e Spitalit Rajonal Lushnjë, ndërsa mbi mbetjet e gjeneruara nga njësitë e tjera shëndetësore (poliklinika, qëndra shëndetësore të Nj.A-së, laboratore, klinika etj.) nuk disponohet informacion mbi trajtimin e tyre.

Situata e manaxhimit të mbetjeve spitalore në Bashkinë Lushnjë monitorohet vazhdimisht nga Agjencia Rajonale e Mjedisit.

Procesi në vetvete është efektiv dhe arrin të eleminojë këto mbetje të rrezikshme, megjithatë janë identifikuar edhe raste të izoluara ku këto mbetje digjen jashtë kushteve teknike (në qiell të hapur) dhe më pas groposen ose depozitohen në vendgrumbullimin e mbetjeve urbane.

- Mbetjet industriale

Në Lushnjë janë evidentuar tre pika të nxehta, lidhur me rrezikun potencial që shfaqin mbetjet industriale, ku në ish-qendrën sanitare janë trajtuar rreth 40 ton mbetje pesticide të skaduara, ndërsa një sasi tjetër pesticidesh mbetet e stokuar në magazinat bujqësore si edhe rreth 1700 ton kimikate toksike gjenden në ish-Fabrikën e Plastikës.[337]

Duke qënë se kryesisht mbetjet industriale të gjeneruara në Shqipëri klasifikohen si mbetje të rrezikshme, trajtimi i tyre duhet realizohet nga vetë gjeneruesi siç edhe indikohet në ligjin e manaxhimit të mbetjeve të rrezikshme. Konkretisht, në Lushnjë mbetjet depozitohen në pika të jashtëligjshme ose përzihen me mbetjet urbane, kjo pasi pavarësisht ligjit i cili kërkon vetmanaxhim, Bashkia Lushnjë aplikon *Taksë Pastrimi* mbi aktivitetet prodhuese e ndërtimore duke marrë përsipër manaxhimin e mbetjeve të gjeneruara prej tyre.[338]

Duhet theksuar se një pjesë e këtyre aktiviteteve prodhojnë mbetje të rrezikshme dhe si të tillë janë subjekt i trajtimit të këtyre mbetjeve nëpërmjet Ligjit Nr.10463 dt. 22.09.2011, ku cilësohet se këto mbetje duhet rigorozisht të monitorohen, regjistrohen dhe transportohen siç përshkruhet në ligj. Më poshtë paraqitet lista ekzistuese e aktiviteteve gjeneruese të këtyre mbetjeve në Bashkinë Lushnjë, të cilat janë të pajisura me Leje Mjedisore. Janë identifikuar rreth 20 aktivitete gjeneruese të mbetjeve industriale të karaktereve:

- Përpunim, magazinim, tregtim të lëndës djegëse: naftë & gaz
- Përpunim dhe riciklim i vajrave të përdorura
- Stalla për mbarshtrim kafshësh dhe shpendësh
- Njësi të përpunimit dhe prodhimit të qumështit
- Njësi të përpunimit dhe prodhimit të produkteve bujqësore
- Njësi përpunuese & prodhuese plastike, alumini, druri etj..

Në funksion të gjeneruesëve të identifikuar si edhe atyre potencialë nevojitet që të merren masa për trajtimin e mbetjeve me origjinë industriale, pra mbetjeve me potencial rreziku të lartë. Duke qënë detyrim ligjor i adresuar nga vetë prodhuesit qoftë nga Ligji Nr. 9537, datë 18.5.2006, por edhe nga leja Mjedisore që ata posedojnë, Bashkia Lushnjë mund të asistojë në përcaktimin e një pozicioni ku këto mbetje do të depozitohen dhe trajtohen të diferencuara.

Tabela 68: Aktiviteti gjenerues i mbetjeve në Bashkinë Lushnje

AKTIVITETE GJENERUESE TË MBETJEVE NË BASHKINË LUSHNJE - SIPAS LEJEVE QË POSEDOJNË						
	Aktiviteti	Vendn dodhja	Subjekti	Kategori Katalogu	Tipi Mbetjeve te Gjeneruara	Tipi Lejes
1	Magazinim karburantesh	Lushnjë	TOT - Traiding in Oil &Trasport	5	Mbetje te dala nga rafinimi i naftës, pastrimi i gazit natyror dhe trajtime pirolotike të karbonit.	B
2	Magazinim & tregtim karburantesh	Lushnjë	"Merida" sh.p.k.	5	Mbetje të dala nga rafinimi i naftës, pastrimi i gazit natyror dhe trajtime pirolotike të karbonit.	B

3	Shpime puse kërkimi nafte	Ardenicë / Lushnjë	"Bankers Petroleum Albania"	01, 05	Mbetje të dala nga kërkimet e shfrytëzimi i minierave, si edhe trajtimet fiziko-kimike të mineraleve	A
4	Karrierë lumore	Fier - Shegan	Deflor& Construction	1	Mbetje që dalin nga kërkimet e shfrytezimi i minierave dhe karrierave, si edhe nga trajtimet fiziko-kimike të mineraleve.	B
5	Karrierë argjilore	Karbunarë	Volalbash.p.k	1	Mbetje që dalin nga kërkimet e shfrytezimi i minierave dhe karrierave, si edhe nga trajtimet fiziko-kimike të mineraleve.	B
6	Prodhim asfalti&betoni	Lushnje	BI INVESTMENTS	1, 16, 17	Mbetje nga shfrytëzim i karrierave, mbetje inerte & mbetje të paspecifikuara	B
7	Fabrike tullash	Virovë / Lushnje	Volalbash.p.k	16, 17	Mbetje inerte & mbetje të paspecifikuara	B
8	Prodhim betoni&asfalto betoni	Lushnjë	G.P.G Company	1, 16, 17	Mbetje nga shfrytëzim i karrierave, mbetje inerte & mbetje të paspecifikuara	B
9	Mag.&tregtim karburantesh	Golem / Lushnjë	RDA Petrol	5	Mbetje të dala nga rafinimi i naftës, pastrimi i gazit natyror.	B
10	Riciklim i vajrave të përdorur	Lushnjë	AM-OIL	13	Mbetje vajrash dhe mbetje të karburanteve të lëngshme, përveç vajrave ushqimore	B
11	Riciklim i mbetjeve vajore	Golem / Lushnje	TOT - Traiding in Oil &Trasport	13	Mbetje vajrash dhe mbetjet e karburanteve te lëngshme, përveç vajrave ushqimore	A
12	Grumbullim& Perpunim skrapi metali	Dushk / Lushnjë	PIU-ECO sh.p.k	11 & 12	Mbetje nga punimi sipërfaqësor dhe formues i metaleve	B
13	Impiant riciklimi të mbetjeve plastike, gomë dhe vajrave	Golem / Lushnjë	Ylli Petrol	13, 16, 20, 10	Mbetje vajrash dhe mbetje të karburanteve të lëngshme, përveç vajrave ushqimore. Mbetje të tjera të paspecifikuara, Mbetje urbane, Mbetje nga procese termike.	B
14	Prodhim profilesh alumini	Lushnjë	Lluga	10, 11	Mbetje nga proceset termike, Mbetje që lidhen me trajtimin e materialeve plastike	B
15	Rritje dhe thertore lopësh	Lushnjë	Maci 2003	16, 3, 5 & 18	Mbetje organike që përmbajnë substance të rrezikshme & mbetje nga kujdesi shëndetësor njerëzor ose shtazor dhe kërkime që lidhen me to	B
16	Prodhim profilesh plastike	Golem / Lushnjë	Telcom Albania	10, 12	Mbetje nga proceset termike, mbetje që lidhen me trajtimin e materialeve plastike	B

17	Impiant përpunimi qumështi	Kolonjë	SOAL	2 & 7	Mbetje nga industria agro-ushqimore & mbetje nga proceset e trajtimit organik-kimik.	B
18	Impiant përpunimi qumështi	Lushnjë	ERMANDI	2 & 7	Mbetje nga industria agro-ushqimore & mbetje nga proceset e trajtimit organik-kimik.	B
19	Impiant përpunimi qumështi	Kolonjë	LUFRA	2 & 7	Mbetje nga industria agro-ushqimore & mbetje nga proceset e trajtimit organik-kimik..	B
20	Mbarështrim derri	Lushnjë	AB-GERSA	16, 3, 5 & 18	Mbetje organike që përmbajnë substanca të rrezikshme & mbetje nga kujdesi shëndetësor njerëzor ose shtazor dhe kërkime që lidhen me to	B
21	Pulari	Karbunare / Lushnjë	AGRI-ZOO	16, 3, 5 & 18	Mbetje organike që përmbajnë substance të rrezikshme & Mbetje nga kujdesi shëndetësor njerëzor ose shtazor dhe kërkime që lidhen me to	B
22	Impiant përpunimi qumështi	Kolonjë	DELTA DON	2 & 7	Mbetje nga industria agro-ushqimore & mbetje nga proceset e trajtimit organik-kimik.	B
23	Tabak plastike për Sera	Lushnjë	AGRO-IMPUT	10, 15, 16	Mbetje nga proceset termike, mbetjet elastike dhe mbetjet e paspecifikuara në listë	A

Legjenda:
Shfrytezim burimesh
Shërbime
Agro - Ushqime - Blegtori

Burimi:AKM

- Vajrat e përdorura

Vajrat e përdorura përbëjnë elemente ndotjeje për mjedisin në rast se nuk manaxhohen siç duhet. Në Bashkinë Lushnjë dhe në rang qarku, sasia e vajrave të përdorura nuk njihet për shkak se subjektet prodhuese nuk mbajnë regjistra për shitjen e vajrave, gjë që tregon se sasia vjetore e vajrave të përdorura nuk është e saktë.[339]

Megjithatë, sipas ARM-së në Lushnjë, sasia e vajrave të gjeneruara është rreth 4,500 l/vit. Nga verifikimet në terren që janë bërë kohët e fundit, rezulton se subjektet e pajisura me leje mjedisi (7 të tilla), riciklojnë vajra të përdorura dhe kanë marrëdhënie kontraktuale me firma të liçencuara që bëjnë tërheqjen e vajrave në mënyrë periodike. Mbetet ende e pasaktësuar sasia e vajrave të përdorura që nuk riciklohet dhe që përfundon në mjedis.

- Manaxhimi i mbetjeve të tjera

Duke qënë një qytet i orientuar kryesisht drejt praktikave bujqësore, mund të themi se mbetjet elektronike apo të tjera të paspecifikuara zënë një zë shumë të vogël në tortën merceologjike të mbetjeve në Bashkinë Lushnjë.

Skema të ndryshme te riciklimit të mbetjeve dhe reduktimit të tyre gjatë fazës së planifikimit të manaxhimit të mbetjeve duhen përfshirë dhe analizuar në detaj për të zotëruar një proces efikas të manaxhimit të mbetjeve. Kompostimi i mbetjeve me origjinë bujqësore organike mund të rezultojë

në një skemë mjaft fitimprurëse për sa i përket produktit të kompostit, i cili mund të ripërdoret si pasurues i tokës bujqësore nga fermerë të ndryshëm.

- Riciklimi

Për sa i përket riciklimit të mbetjeve, në Bashkinë Lushnjë nuk dihet sasia e saktë e ricikluar. Ish-Bashkia Lushnjë raporton që komuniteti Rom është ndër operatorët kryesorë jo formalë për grumbullimin e mbetjeve të plastikës. Mbetjet e ricikluara janë zakonisht alumini, qelqi, hekuri dhe letra/kartoni.

Riciklimi ndodh shpesh nëpërmjet subjekteve private të cilat grumbullojnë në vend-depozitimin e mbetjeve në Lushnjë.[340]Referuar strategjisë kombëtare të Manaxhimit të Integruar të Mbetjeve krahas planit për riciklimin e mbetjeve të cilat klasifikohen si të lehtësisht të ricikluesshme, Bashkia Lushnjë duhet të hartojë një plan të dedikuar mbi manaxhimin dhe riciklimin e mbetjeve elektronike, inerte dhe industriale.

Krahas këtij detyrimi, si objektiv mbetet riciklimi mbetjeve organike, qelq, letër & plastikë në masën 75-80% përkundrejt totalit të gjeneruar, kjo për një periudhë kohore deri në 2018.

- Përfundime dhe rekomandime

Fillimisht Bashkia Lushnjë ka nevojë për të përditësuar Planin e Manaxhimit të Integruar të Mbetjeve Urbane, kjo si nevojë për një studim të plotë mbi shtrirjen e infrastrukturës së shërbimit të manaxhimit të mbetjeve në të gjithë territorin e Bashkisë.

Vend-depozitimi në Lagjen 18-Tetori, duke u pozicionuar shumë pranë qendrave të banuara, e ka kthyer një një vatër të nxehtë mjedisore të gjithë zonën dhe impakti i saj reflektohet kryesisht në tokat bujqësore dhe cilësinë e ajrit. Problematikë emergjente paraqitet situata mbi:

- emetimet e gazrave CH_4 në atmosferë, NO, NH_4 si dhe dioksinat nga djegiet e ndryshme.
- shkarkimet e mbetjeve të ngurta mbi rrjedhën e lumit Osum
- infiltrimi i shllameve nga dekompozimi i mbetjeve në akuiferin e Lushnjës.

Depozitimi i mbetjeve inerte në pika të jashtëligjshme si edhe në disa pjesë të argjinaturave nuk ofron një zgjidhje teknikisht të qëndrueshme dhe afatgjatë. Nevojitet një plan për manaxhimin e këtyre mbetjeve dhe mbi të gjitha një pikë grumbullimi e miratuar nga Bashkia.

Mbetjet e klasifikuara si të rrezikshme (kryesisht spitalore & industriale) duhet të administrohen nga subjektet private të cilat i gjenerojnë, ku monitorimi i tyre në terren paraqet mangësi pasi janë identifikuar shkarkime industriale, si edhe ka patur prani të mbetjeve spitalore edhe në vend-depozitimin e mbetjeve[341].

Skema të ndryshme të 3R-ve (Reduktim – Riciklim – Ripërdorim) shihen pjesërisht të zbatuara në Bashkinë Lushnjë. Po ashtu, faktor në procesin e ndarjes së mbetjeve mbetet komuniteti Rom & Egjiptian në Lushnjë. Fushata dhe projekte pilot në fushën e reduktimit dhe ripërdorimit janë të pakta, ndaj edhe familjarizimi i popullatës me këto teknika është i ulët. Këtu veçojmë mbetjet organike të prodhuara nga bujqësia, të cilat me anë të skemave të kompostimit mund të prodhojnë pleh aktiv, i cili të ripërdoret sërish në bujqësi.

Plan-projekti për ndërtimin e Landfillit të Bashkisë Lushnjë në fshatin Murriz-Peqin paraqet një iniciativë pozitive. Bashkëpunimi ndërmjet Bashkisë – Investitorit dhe Sektorit të Bujqësisë duhet intensifikuar. Por sigurisht nevojitet një studim mbi fizibilitetin që paraqet kjo sipërmarrje.

1.7.5 Sistemi i kullimit dhe i ujitjes

Infrastruktura bujqësore përbëhet kryesisht nga rrjeti i kanaleve, të cilat ndahen në kanale vaditëse dhe kulluese.

- Kanalet vaditëse kanë për funksion shpërndarjen e ujit të domosdoshëm në parcelat bujqësore. Kanalet vaditëse i kemi të tri kategorive: kanale të para, të dyta dhe të treta. Kanalet e para janë kanalet kryesore të cilat e çojnë ujin nga rezervuarët drejt tokave, të cilat më pas do të vaditen. Shpërndarja e ujit kalon nga kanalet e para në ato të dyta dhe në fund në kanalet e treta.
- Kanalet kulluese janë kanalet që bëjnë mbledhjen e ujit të tepërt të parcelave bujqësore dhe e çojnë atë drejt lumenjve, liqeneve ose detit. Këto kanale janë po aq të rëndësishme, sepse mbrojnë tokën bujqësore nga përmbytjet. Kanalet e treta kulluese e mbledhin ujin nga parcelat e vogla dhe e çojnë në kanalet sekondare ose të dyta e më pas në kanalet kryesore, të cilat e çojnë në lumenj ose në dete.
- Argjinaturat janë një pjesë e rëndësishme e infrastrukturës bujqësore, sepse bëjnë mbrojtjen e tokave bujqësore nga vërshimet e lumenjve.
- Rezervuarët janë venddepozitimet e ujit të cilat janë të lidhura kryesisht me kanalet kryesore vaditëse dhe shërbejnë si ushqyes kryesorë të ujit me të cilin vaditen tokat bujqësore.

- **Korniza ligjore mbi kullimin dhe vaditjen**

Ligji nr. 8518, datë 30.7.1999, "Për ujitjen dhe kullimin", i ndryshuar me ligjin nr.9860, datë 21.01.2008: Ky ligj cakton Ministrinë e Bujqësisë, Zhvillimit Rural dhe Administrimit të Ujërave si organin kryesor përgjegjës për administrimin e ujitjes dhe kullimit. Menaxhimi i skemave të kullimit dhe të vaditjes bëhet nga njësi më të vogla që janë Bordet e Kullimit, të cilat ndodhen në çdo qark me përjashtim të Lushnjes, që ka bord kullimi të veçuar. Në nenin 56, në pikën "ç", përcaktohen distancat e ndërtimit të objekteve në raport me infrastrukturën bujqësore (kanalet vaditëse dhe kulluese). Distanca minimale që lejon ligji në raport me kanalet kryesore është 8 metra dhe distanca minimale që lejon ligji në raport me kanalet dytësore dhe tretësore është 4 metra.

Vendimi i Këshillit të Ministrave nr.691, datë 29.07.2015, "Për miratimin e strategjisë ndërsektoriale për decentralizimin dhe qeverisjen vendore 2015-2020": Në këtë strategji thuhet se në fushën e infrastrukturës së bujqësisë bashkive, si funksion i ri, do t'u shtohet administrimi dhe menaxhimi i rrjetit dytësor dhe tretësor.

Vendimi i Këshillit të Ministrave nr.1108, datë 30.12.2015, "Për transferimin nga Ministria e Bujqësisë, Zhvillimit Rural dhe Administrimit të Ujërave tek bashkitë të infrastrukturës së ujitjes dhe kullimit, të personelit dhe të aseteve të luajtshme dhe të paluajtshme të bordeve rajonale të kullimit": Në këtë vendim thuhet se bashkive i transferohet e drejta e menaxhimit dhe e administrimit të infrastrukturës bujqësore dytësore dhe tretësore, të aseteve të luajtshme dhe të paluajtshme, si dhe të makinerive të rënda nga Bordet e Kullimit tek bashkitë, në territorin e të cilave ndodhen këto infrastruktura.

- **Analiza e argjinaturave dhe e rezervuarëve ujitës në bashkinë e Lushnjes**

Në bashkinë Lushnje në total kemi rreth 15.7 km argjinaturë, nga të cilat rreth 13.6 km ndodhen në pjesën jugperëndimore të bashkisë, që është argjinatura e lumit Seman, ndërsa rreth 2.1 km

është argjinatura e lumit Shkumbin, që ndodhet në pjesën veriore të bashkisë. Një argjinaturë tjetër që ndikon në mënyrë direkte në territorin e bashkisë Lushnje është pjesa tjetër e argjinaturës së lumit Seman, me një gjatësi 14.9 km.

Tabela 69: Vëllimi dhe gjendja teknike e rezervuarëve në bashkinë Lushnje

Emri i ujëmbledhësit	Vëllimi i ujit në 1000 m³	Gjendja e trupit të digës	Gjendja e shkarkuesit	Gjendja e ujëlëshuesit
Biçukas	100	E mirë	Me probleme	I dëmtuar
Shegas	150	E mirë	Me probleme	I dëmtuar
Dushk i Madh	70	E mirë	Funksional	Funksional
Thanë	10000	50% e dëmtuar	Funksional	Funksional
Kasharaj	7500	E mirë	Funksional	Funksional

Burimi: Ministria e Bujqësisë, Zhvillimit Rural dhe e Administrimit të Ujërave, 2016

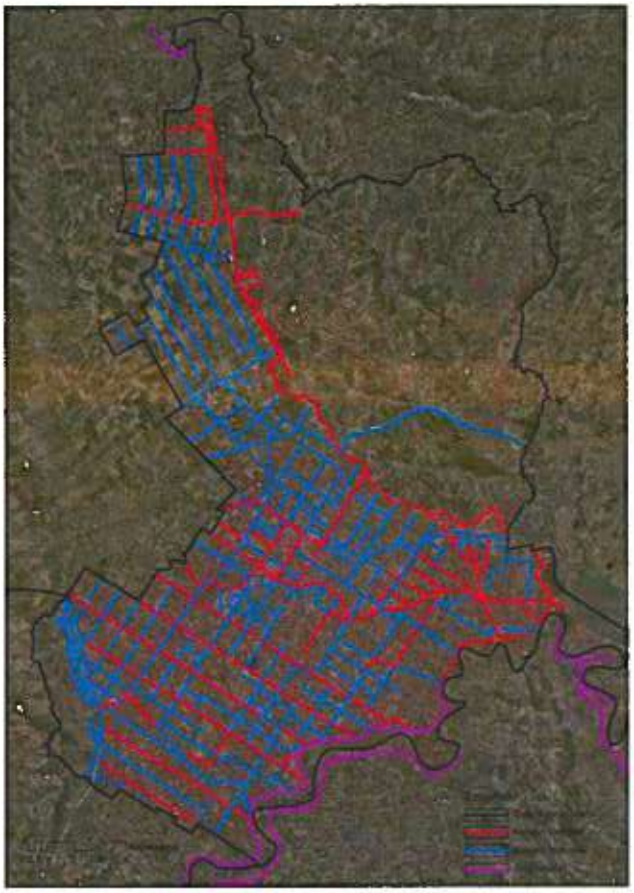
Rezervuarët të cilët kanë impakt të drejtpërdrejtë në ujitjen e tokave bujqësore të Lushnjes janë rezervuarët e Thanës dhe të Kasharajt. Rezervuari i Thanës, me anë të kanaleve kryesore vaditëse që janë: kanali i Çukasit (i cili ndodhet përgjatë lumit Seman dhe përfundon në Mbrostarë), kanali i Krurjes (i cili kalon në Fier-Shegan, më pas në Krutje e Bubullimë dhe përfundon në Kolonjë) dhe Kanali i Lushnjes (i cili kalon në Fier-Shegan, Karbunarë, Lushnje, e me pas merr drejtimin për në Dushk dhe përfundon në Divjakë), bën të mundur të gjithë procesin e vaditjes në bashkinë Lushnje. Rezervuari i Kasharajt shërben si furnizues shtesë i ujitjes në stinën e thatë. Rezervuarët e tjerë si Dushku i Madh, Shegasi dhe Biçukasi ndikojnë më pak në ujitjen e tokave bujqësore. Përsa i përket gjendjes teknikę të rezervuarëve, mund të themi se më problematike paraqitet gjendja e rezervuarëve të Biçukasit dhe të Shegasit. Gjithashtu, problematike paraqitet edhe gjendja e digës së rezervuarit të Thanës.

- **Vlerësimi i gjendjes ekzistuese të kanaleve bujqësore**

Në bashkinë Lushnje, sipas të dhënave të Ministrisë së Bujqësisë, Zhvillimit Rural dhe Administrimit të Ujërave, rrjeti i infrastrukturës bujqësore ka një gjatësi prej 642.1 km linear, ku 35 % janë kanale vaditëse dhe 65% janë kanale kulluese. 43.8 % janë kanale të para dhe 56.2 % janë kanale të dyta. Rreth 23.7 % e kanaleve janë të lira, 55% e tyre kanë nevojë për pastrim dhe mirëmbajtje dhe 8.3 % e tyre janë të bllokuara. Për të patur një rrjet plotësisht efiçent duhet të ndërhyhet në 63 % të rrjetit të kanaleve.

Në bazë të të dhënave të Bashkisë, rrjeti total i kanaleve bujqësore ekzistuese është 1736.7 km, ku 62.4 % janë kanale të treta, 30.54 % janë kanale të dyta, 3.72% kanale të treta, 2.94% janë kolektorë dhe 0.4 % është emisari. Nga të dhënat qe disponohen nga Bashkia, në mënyrë që rrjeti i kanaleve bujqësore të jetë në efiçencë të plotë, duhet të pastrohet një sasi prej 2997900 m³ aluvione dhe mbetje, të cilat kanë bllokuar kanalet.

Figura 113. Infrastruktura bujqësore sipas llojit të kanaleve

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

Tabela 70. Infrastruktura bujqësore sipas llojit, kategorisë dhe gjendjes në bashkinë Lushnje në km linear

Lloji i kanaleve		
Kulluese	405.5	64.97%
Vaditëse	218.6	35.03%
Totali	624.1	100.00%
Kanalet sipas kategorisë		
Kanale të para	273.7	43.86%
Kanale të dyta	350.4	56.14%
Totali	624.1	100.00%
Gjendja e kanaleve		
Të lirë	147.7	23.67%
Për mirëmbajtje	343.4	55.02%
Të bllokuar	133	469.25%
Totali	624.1	100.00%

Burimi: Ministria e Bujqësisë, Zhvillimit Rural dhe e Administrimit të Ujërave dhe Co-Plan, 2016

Tabela 71. Infrastruktura bujqësore sipas llojit në bashkinë Lushnje në km linear

Emisari	7	0.40%
Kolektorë	51	2.94%
Kanale të para	64.6	3.72%
Kanale të dyta	530.4	30.54%
Kanale të treta	1083.7	62.40%
Totali	1736.7	100.00%

Burimi: Bashkia Lushnje, 2016

1.8 Strehimi

Qëllimi I kësaj analize është të kuptuarit e gjendjes aktuale të strehimit në Bashkinë e Lushnjes, si dhe përcaktimin e disa kritereve bazë nëpërmjet të cilave do të bazohen dhe rekomandimet për zgjidhjen e nevojave përmes PPV-së. Bazuar mbi analizën e gjëndjes ekzistuese si dhe standartet orientuese të vendosura nga legjislacioni sektorial përkatës (VKM Nr.671), është bërë dhe përcaktimi I kritereve të cilat do të meren parasysh gjatë hartimit te rekomandimeve të çështjeve të strehimit.

- Përzgjedhja e kritereve për tu vlerësuar

Për të bërë këtë analizë duhët bërë përzgjëdhja e kritereve treguese të gjëndjes ekzistuese të cilat I vijnë në ndihmë analizës së strehimit, si dhe përcaktimin e kritereve që ndikojnë në zhvillimin territorial për qëllime banimi në të ardhmen. Kritere të cilat janë përcaktuar si më poshtë:

- Popullsia për njësi administrative (ekzistuese dhe e pritshme)
- Sipërfaqe ndërtimi për qëllime banimi / banor (ekzistuese dhe e propozuar)
- Numri mesatar I kateve (ekzistuese dhe e propozuar)
- Koefiçenti I shfrytëzimit të tokës për ndërtim (ekzistuese dhe e propozuar)
- Koefiçenti I shfrytëzimit të tokës për infrastrukturë (ekzistuese dhe e propozuar)

Standartet e shërbimeve të ofruara brënda njësivë të banimit si:

- Gjelbërim (m^2 / banor)
- Zona sportive (m^2 / banor)
- Sipërfaqe parkimi (m^2 / banor)

Konkretisht nëpërmjet përcaktimit të intevaleve apo vlerave mesatare që do te ketë secili nga kriteret e cituara më sipër do të ndihmojë në parashikimin e nevojave për strehim për zonat e reja te banimit, si dhe parashikimin e shërbimeve për zonat ekzistuese të banimit.

- Situata aktuale dhe përcaktimi i vlerave mesatare për secilin kriter

Bazuar në të dhënat e regjistrimit te përgjhithshëm të popullsisë si dhe në trendin që kanë pësuar treguesit demografik (si lindshmëria, vdekshmëria, emigracioni dhe popullsina), numri I popullsisë ka pësuar rënie krahasuar me vitin 2011.

Tabela 72: Sipërfaqet e ndërtimit për qëllime banimi sipas NjA-ve të Bashkisë Lushnje

Nr	Emri I Njësisë Administrative	Sip.Ndërtimi	Nr.Popullsisë	m2/Banor
1	Allkaj	394436.9627	4319	91.32599275
2	Ballagat	148222.7748	2461	60.22867727

3	Bubullimë	434408.2261	5548	78.29996866
4	Dushk	556338.2389	7872	70.67304864
5	Fiershegan	515444.6139	7023	73.39379381
6	Golem	298048.9	5243	56.84701506
7	Hysgjokaj	179229.6923	2603	68.85504889
8	Karbunarë	262487.5074	4193	62.60136117
9	Kolonjë	495051.2602	5728	86.42654682
10	Krutje	608700.3866	7564	80.47334567
11	Lushnje	1964329.607	31105	63.15157072

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, popullësia nga INSTAT, 2011

Bashkia Lushnje përbëhet nga 11 njësi administrative, ku vetëm Lushnja ka karakter urban. Pavarësisht karakterit urban të qëndrës, tipologjia ndërtimore predominuese në nivel qyteti është ajo e vilave me densitet të mesëm. Kjo tregon se kemi një preferencë ndaj llojit të banimit individual ose të tipit dupleks. Popullata residente e Bashkisë Lushnjë, si rrjedhoje e ndarjes së re administrative është me shumë së dyfishuar duke shënuar një numër popullsie stok në fillim te vitit 2015, në rreth 85 mijë banorë rezidentë[342]. Bashkia Lushnje ka identifikuar 450 familje të pa streha (konstatim ky vetëm për bashkinë e Lushnjes, duke mos përfshirë në këtë mënyrë njësitë e tjera administrative). Stoku I banesave është një pikë e rëndësishme për tu përmëndur në këtë analizë, pasi në bashkinë e Lushnjes ka 600 banesa. Bashkia Lushnje sot ofron 2 skema për strehimin social:

- *Bonusin e strehimit*
- *Banesat sociale me kosto të ulët*

Nisur nga informacionet e mara nga Enti Kombëtar i Banesave për qytetin e Lushnjes ekziston një projekt I cili është në proçes finalizimi, 90% I përfunduar. Janë 38 aparatmente (të tipit 1+1 dhe 2+1)[343], por në plan është ndertimi dhe i tre objekte të tjera, në proçes është miratuar trualli për një objekti.

Tabela 73: Të dhënat e të ardhurave neto minimale mujore sipas strukturës së apartamentit që do të përfitojnë.

Nr Tipi	Struktura e apartamentit	Sipërfaqja	Cmimi i shitjes	Shuma e kredise	Pagesat mujore	Te ardhurat mujore
1	1+1	54.3	1,860,483	1,488,386	10,000	34,282
2	1+1	63.5	2,175,581	1,740,562	11,676	38,921
3	2+1	71.6	2,453,234	1,962,234	13,166	43,886
4	2+1	75.2	2,576,481	2,061,264	13,828	46,093
5	2+1	90.9	3,114,511	2,491,518	16,715	55,716

Burimi: Bashkia Lushnje, 2016

Tabela 74: Të ardhurat neto maksimale mujore sipas numrit të frymëve për familje.

Perberja Familjare	1 person	2 persona	3 persona	4 persona	5 + persona
Te ardhurat mesatare (A_{mes})	33,002	48,380	79,177	73,625	79,177

Te ardhurat max sipas ligjit (120% e A_{mes})	39,602	58,056	95,545	88,350	95,012

Burimi: Bashkia Lushnje, 2016

Përsa I përket infrastrukturës kreative dhe sociale si dhe është cilësuar më lart këto janë tre kriteret kryesore të cilat ndihmojnë në analizë.

- Gjelbërim (m^2 / banor)
- Zona sportive (m^2 / banor)
- Sipërfaqe parkimi (m^2 / banor)

Duke iu referuar standarteve të rekomanduara nga **VKM** Nr.671 si dhe gjëndjes ekzistuese të tipologjive hapësinore rekomandohet që:

Gjelbërim: Standarti i rekomanduar në qëndra mbi 10,000 banorë, për gjelbërim në rrugë, shëtitore, sheshe dhe brigje ujore sipas dispozitave ligjore është 2.5m^2/banor. Aktualisht ky standart është 3.42 m^2/banor.

Zona Sportive: Standarti I propozuar nga VKM Nr.671 për struktura dhe territore në nivel territori urban më të madh se qyteti, janë 2.6 m^2/banor për kur populisia është e barabartë me ose mbi 100,000 banorë, dhe 3.5 m^2/banor për rastet me populisi nën 100,000 banorë.

Sipërfaqe parkimi: Për parkimin publik, pavarësisht formës së zgjidhjes së tij, është 6 m^2/banor ose 1 vëndparkim prej 12 m^2 për çdo 2 banorë. Parkimi mund të jetë privat ose publik dhe format e zgjidhjes janë në rrugë, në sheshe publike, në sipërfaqe mbi ose nën tokë, në struktura me një ose disa nivele dhe në pjesë të objekteve me përdorime të ndryshme.

1.9 Përdorimi i tokës, sistemet dhe strukturimi i territorit

1.9.1 Sistemet e territorit dhe përdorimi i tokës

Analiza e përdorimit ekzistues të tokës u përgatit nga grupi i punës, pas procesit të dixhitalizimit, duke u mbështetur në ortofoto, vizita në terren dhe ekspertiza e punonjësve dhe njohësve të territorit të bashkisë Lushnje. Kjo metodologji është mbështetur në Vendim nr. 671, datë 29.7.2015, "Për miratimin e rregullores së planifikimit të territorit", kreu III, seksioni I, neni 77. Përdorimi i tokës dhe strukturave në të ndahet në 14 kategori bazë, duke përfshirë edhe 3 kategori të tjera të cilat janë menduar të arsyeshme të shtohen në metodologji dhe janë: Banim i përzier, Shërbime i përzier dhe Miks Miks, të cilat janë rezultat i përzierjes së 2 apo më shumë kategorive bazë të parashikuara nga VKM nr. 671.
Leximi i territorit fillimisht është bërë sipas sistemeve territoriale ekzistuese, të cilat janë përcaktuar në VKM nr. 671, neni 73:

- Sistemi urban (UB);
- Sistemi natyror (N);
- Sistemi bujqësor (B);
- Sistemi ujor (U);
- Sistemi infrastrukturor (IN).

Kategoria mbizotëruese e sistemit të territorit është ajo Bujqësore e cila zë rreth 77 % të territorit të bashkisë, ose 289 km^2. Tokat bujqësore të Lushnjës karakterizohen nga cilësia e lartë e dheut dhe prodhueshmëria e lartë. Produktet më të kultivuara janë perimet dhe frutat, të cilat kultivohen kryesisht në pjesën jug perëndimore. Zona verilindore zihet kryesisht nga ullishtat dhe vreshtat.

Bashkia e Lushnjës mbart edhe numrin më të madh të serave bujqësore në vend të shtrira në të gjithë territorin e bashkisë dhe kategorizohen si pjesë e përdorimit bujqësor të tokës. Ky sistem është i përqëndruar kryesisht në ultësirën perëndimore (nga pikëpamja e sipërfaqeve kompakte të mëdha të territorit), megjithatë ngastra apo toka bujqësore vihen re në të gjithë territorin e Lushnjes, madje edhe në zonën kodrinore ku sistemi Bujqësor merr më tepër karakterin e pemëtoreve dhe ullishteve.

Tabela 75: Shpërndarja në përqindje (%) e sistemeve të territorit

Sistemet	%
Sistemi Urban	6.63 %
Sistemi Bujqësor	77.27%
Sistemi Natyror	11.57 %
Sistemi Infrastrukturor	2.25 %
Sistemi Hidrografik	2.04%
Lushnje Total	100.00%

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN

Zë i rëndësishëm në këtë analizë janë zonat natyrore me një sipërfaqe prej 43.7 km^2. Këto zona shtrihen përgjatë zonës kodrinore të Bashkisë Lushnje, në pjesën veriperëndimore të saj dhe karakterizohen nga zona të shkurres së dendur dhe në disa vende edhe pisha. Sistemi natyror i bashkisë Lushnje përbëhet nga pyje kryesisht artificiale, të mbjella nga dora e njeriut. Fatkeqësisht sistemi natyror i bashkisë, shfaqet i fragmentuar nga hapja e tokave bujqësore.

Sistemi Urban renditet e katërti për nga sipërfaqja totale që zë në territor, me vetëm rreth 22 km^2, përfshi këtu dhe kategoritë e përziera. Karakteristikë e zonave të banuara për Bashkinë Lushnje është shpërndarja e tyre në territor, kryesisht në zonën rurale, ku shpeshherë kanë fragmentarizuar tokën bujqësore. Gjendja duket më e konsoliduar në zonat urbane, ku dhe dendësia e banimit është më e lartë,për shembull në qytetin e Lushnjes, dhe qendrat e 11 njësive administrative. Zonat e shërbimit, gjithashtu pjesë e sistemit urban, argëtimit dhe institucionet gjenden përgjithësisht në qytetin e Lushnjës, në pjesën qendrore të tij, pranë arterieve kryesore të rrugëve. Objektet arsimore dhe shëndetësore janë shpërndarë thuajse në çdo zonë të banuar të bashkisë, duke ofruar në të njëjtën kohë një mbulim të mirë me këto shërbime[344].

Sistemet të cilat kanë përqindjet më të ulëta ndaj sipërfaqes totale janë ai infrastrukturor dhe sistemi ujor. Ky I fundit përbëhet nga numri I madh I kalave kulluese të bashkisë, kryesisht në zonat fushore, si dhe nga një mori liqenesh dhe rezervuaresh të vegjël. Peshën më të madhe në këtë system e mban Lumi Seman në Jug, Rezervuari I Thanës, dhe Liqeni I Kasharaj.

Figura 114: Harta e sistemeve të territorit, ekzistues, Bashkia Lushnje

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2015

1.9.2 Tipologjitë hapësinore

Analiza e tipologjive hapësinore evidenton mënyrat si ndërlidhen hapësirat në territor kryesisht nga pikëpamja morfologjike. Për situatat komplekse të mbulesës së tokës dhe shtrirjes së vendbanimeve në bashkinë Lushnje një evidentim i tillë lehtëson të kuptuarit e territorit dhe procesin e përcaktimit të treguesve realistë të zhvillimit.

Duke marrë në konsideratë shtrirjen e madhe hapësinore të bashkisë në raport me territorin e dikurshëm, kjo analizë trajton 3 nivele tipologjish:

- Nivelin territorial: mënyra si lidhen vendbanimet me njëra-tjetrën në rang bashkie;
- Nivelin e vendbanimeve rurale: shtrirjet hapësinore të fshatrave në raport me rrugët, relievin etj.;
- Nivel zone: ndarja e tipologjive hapësinore në përputhje me njëtrajtshmërinë e llojit dhe volumit të strukturave, mënyrën e vendosjes së tyre në njësi strukturore, skemat e rrjetit rrugor dhe hapësirave publike, si dhe lartësitë e strukturave, sipas përcaktimeve të "Rregullores së planifikimit të territorit" **Bashkia Lushnje në nivel territorial**

Bashkia Lushnje, pavarësisht pozicionit të aksesueshëm, bën pjesë në vetëm 59.6 % të territorit në ZFU-në me qendër Lushnje[345]. Ajo ka pësuar një rritje me rreth 50% në periudhën '90-'07, por shtrirjen më të zgjeruar, me 10%, e ka arritur në periudhën '07-'13, gjë që dëshmon për presion të vazhdueshëm urbanizimi. Relievi fushor dhe karakteri bujqësor ka lejuar zhvillimin e tipologjive rrjet të lidhjeve mes vendbanimeve, pa hierarki të dukshme nga qendra e Lushnjes.

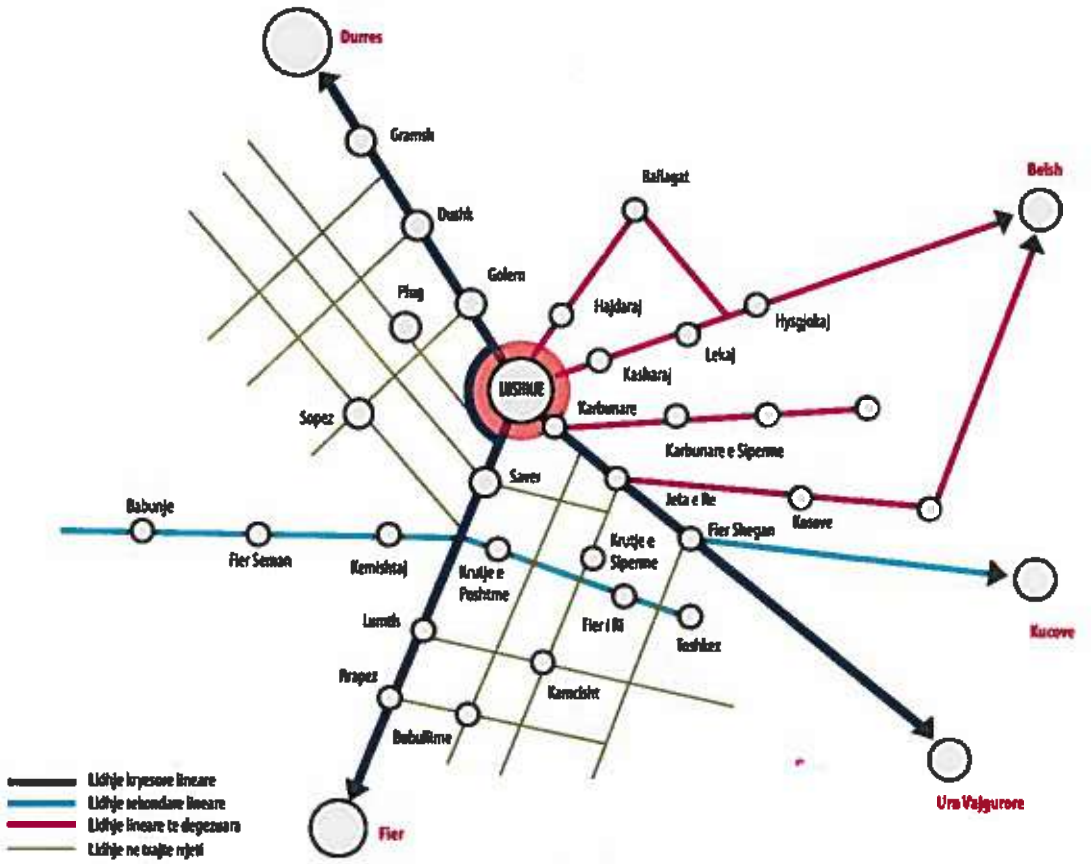
Lidhjet kryesore aksiale Durrës-Lushnje-Fier dhe Durrës-Lushnje-Ura Vajgurore mbledhin rreth tyre një numër vendbanimesh lineare, si: Gramsh, Dushk, Golem, Karbunarë, Fier-Shegan, Savër, Lumth etj. Këto fshatra përfitojnë shumë ekonomikisht nga daljet në rrugët interurbane kryesore, por e kanë qendrën të pozicionuar në distancë të konsiderueshme nga rruga.

Ndërkohë, zhvillimet e tjera hapësinore në nivel bashkie janë gjithashtu lineare, por hierarkisht më të dobëta. Të tilla paraqiten vendbanimet e shtrira në aksin Fier-Shegan – Kuçovë dhe në aksin transversial Fier-Seman-Toshkëz, të cilat mbledhin vendbanimet bujqësore në trajtë rrjeti. Tipologjia e shtrirjes së vendbanimeve në këtë aks është linear, me rrugën që kalon në qendër të tyre.

Pjesa më e madhe e fshatrave të bashkisë Lushnje kanë lidhje në formë rrjeti me njëra-tjetrën si rezultat i terrenit fushor dhe përdorimit bujqësor. Këto rrjete nuk kanë hierarki të dukshme mes tyre, por shtrihen në perëndim dhe në jug të qytetit të Lushnjes. Disa fshatra që shtrihen në kryqëzim të lidhjeve rrjet janë: Plugu, Sopëza, Krutja e Poshtme, Krutja e Sipërme, Bubullima, Kamçishti etj. Në këto tipologji është e rëndësishme të vendoset një hierarki e akseve lidhëse, si dhe të plotësohet rrjeti në të gjithë segmentet e tij.

Së fundi, pjesa lindore e bashkisë, me sistem relievi kodrinor, mundëson krijimin e lidhjeve lineare të degëzuara, ku vendbanimet janë të shpërndara në territor, por lidhen në mënyrë satelitore me një aks të përbashkët. Të tilla janë fshatrat Kasharaj, Lekaj, Hysgjokaj, të cilat lidhen me aksin Lushnje-Belsh; Karbunarë e Poshtme, Karbunarë e Sipërme; Jeta e Re, Kosovë, që gjithashtu lidhen me Belshin etj. Për këto akse lidhja me qendrën Lushnje dhe e vendbanimeve me njëra-tjetrën është shumë e rëndësishme për të mundësuar përfitimin nga shërbimet dhe krijimin e itinerareve peizazhistike me karakter turistik.

Figura 115: Tipologjitë e shtrirjeve territoriale në, nivel bashkie

Burimi: PLGP dhe Co-PLAN, 2016

- **Tipologjitë rurale**

Bashkia Lushnje përbëhet nga 11 njësi administrative, prej të cilave 10 janë të karakterit rural, kurse Lushnja është kryesisht urbane. Në territorin e bashkisë shtrihen 82 fshatra, të cilat kanë marrëdhënie të ndryshme të vendbanimeve brenda tyre, si dhe tipologji të ndryshme shtrirjeje përkundrejt rrjetit rrugor e terrenit.

Sa i takon mënyrës si lidhen vendbanimet brenda të njëjtit fshat, në Lushnje evidentohen 5 tipologji kryesore:

(1) Tipologjia satelitore: Ky rast nënkupton që fshati përbëhet nga disa vendbanime të shpërndara, por të lidhura hierarkisht me një qendër mbizotëruese. Këto lidhje janë treguese të tendencës për rritje të fshatrave, si dhe e terrenit të vështirë, i cili kufizon vazhdimësinë urbane. Sfida kryesore e zhvillimit e fshatrave me shtrirje satelitore është përforcimi i infrastrukturës lidhëse, si dhe shmangia e inefiçencës në furnizimin me shërbime bazë, si: infrastrukturë ujësjellëse e kanalizimesh, shërbim menaxhimi mbetjesh, ndriçim publik etj.

(2) Tipologjia nukleare: Kjo tipologji haset në fshatrat me shumë vendbanime të vogla, të shpërndara në territor në mënyrë sporadike, të palidhura. Pavarësisht prezencës së një qendre ku është zhvilluar fillimisht fshati, presioni i rritjes në kohë ka çuar në shpërndarjen e vendbanimeve

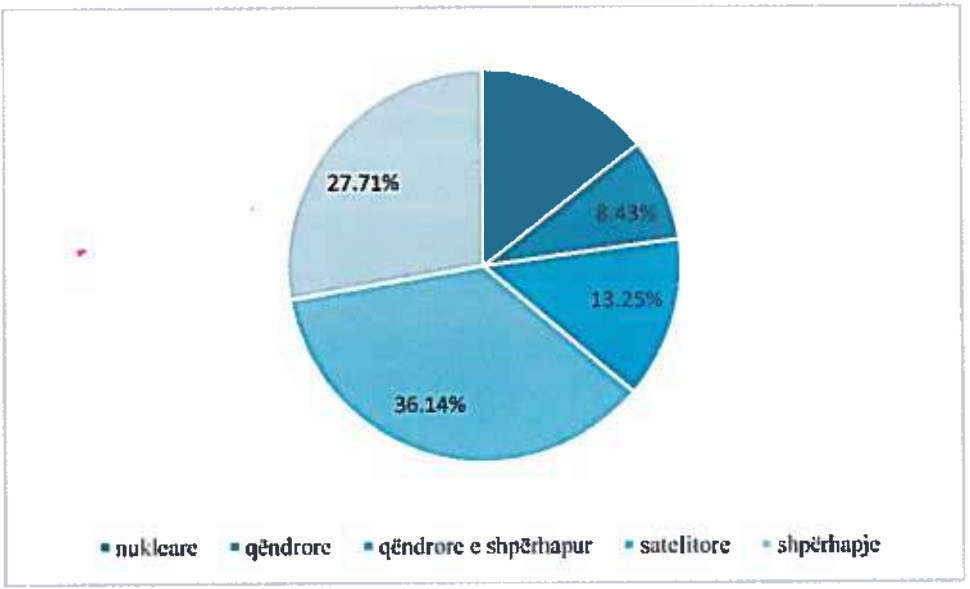
të reja në mënyrë të pastrukturuar dhe abuzuese ndaj territorit. Kjo tipologji kërkon përshtatjen e ndërhyrjeve ristrukturuese dhe mbushëse urbane për të mos copëzuar më tej terrenin bujqësor apo natyror.

(3) Tipologjia qendrore: Kjo tipologji i përgjigjet fshatrave që përbëhen nga një vendbanim i vetëm, kompakt. Ky rast nuk është i shpeshtë dhe përkon me fshatra që nuk kanë presion zhvillimi dhe që shtrihen në territor të rrafshët.

(4) Tipologjia qendrore e shpërhapur: Ky është një rast i veçantë i tipologjisë nukleare dhe satelitore, ku mbizotërimi i një qendre është e dukshme, por ka shumë vendbanime të palidhura ose të lidhura dobët me të, të cilat janë të shpërndara sporadikisht në territor.

(5) Tipologjia e shpërhapur përfaqëson dukurinë e shtrirjes së zgjeruar hapësinore të fshatrave, pa densifikim në qendër, por në formë të njëtrajtshme, jo kompakte, në truall bujqësor. Problematikat e inefiçencës së përdorimit të tokës dhe ofrimit të shërbimeve në këto raste kërkojnë ndërhyrje me karakter densifikues.

Figura 116: Tipologjitë e marrëdhënieve të vendbanimeve rurale në Bashkinë Lushnje

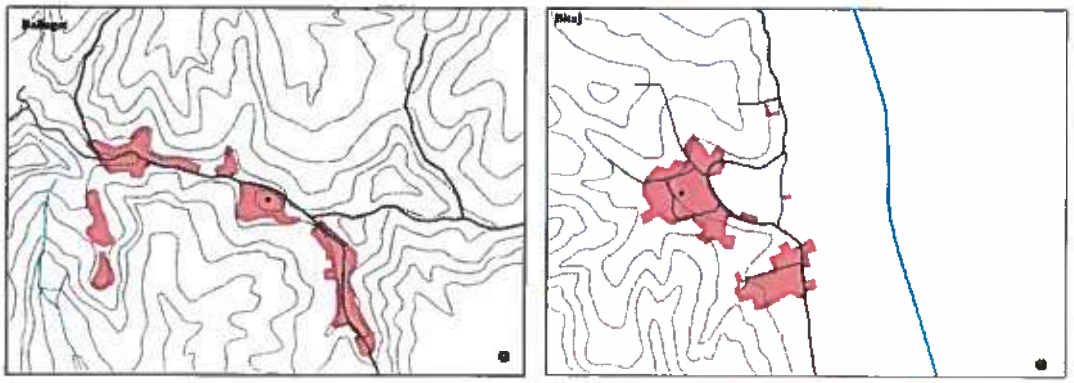

Burimi: PLGP dhe Co-PLAN, 2015

Në bashkinë Lushnje dallohet një mbizotërim i dukshëm i tipologjisë satelitore, në mbi 35% të fshatrave. Kjo do të thotë se vendbanimet kanë hierarki ndaj qendrës së fshatit dhe struktura e tyre është e dallueshme.

Disa fshatra me tipologji satelitore janë Ballagat, Gjuzaj, Kamçishte (Ballagat), Gramsh, Dushk i Madh (Dushk), Jeta e Re, Fier-Shegan, Krutje e Sipërme, Krutje e Poshtme, Arrëz (Krutje) etj.

Figura 117: Shembuj të tipologjive satelitore (Ballagat, Bitaj)

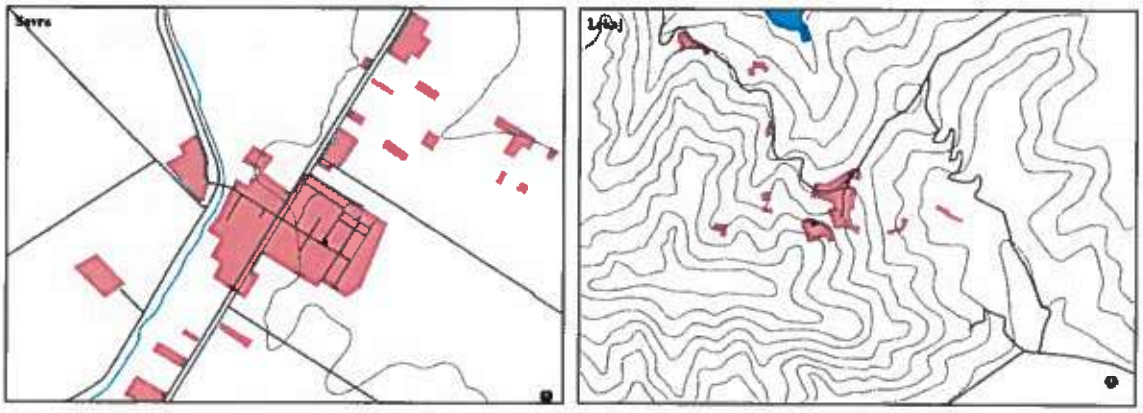

Burimi: PLGP dhe Co-PLAN, 2015

Ndërkaq, fenomeni i shpërhapjes urbane është i pranishëm në 28% të fshatrave, si: Allkaj, Cukas i Ri (Allkaj), Kosovë e Vogël, Cinar (Fier-Shegan), Karbunarë e Sipërme, Biçakaj (Karbunarë), Zhym, Kadiaj, Rrupaj (Krutje) etj. Kjo tipologji haset kryesisht në zonat fushore dhe kërkon ndërhyrje të karakterit konsolidues dhe ristrukturues.

Tipologjia qendrore e shpërhapur dallohet në zona me rrjet kryesor kuadratik, të ndërthurur me akse të fuqishme lineare. Fshatra të tilla si Savra, Kolonja, Fier i Ri, Bishqethem etj. kanë një qendër të konsoliduar, por shumë vendbanime të shpërndara në mënyrë jo të njëtrajtshme në territor. Për të shmangur shpërhapjen e mëtejshme, në këto zona duhet kryer ristrukturim urban e të caktohen instrumente të kontrollit të zhvillimit.

Figura 118: Shembull i tipologjisë qendrore të shpërhapur (Savër) dhe nukleare (Lekaj)

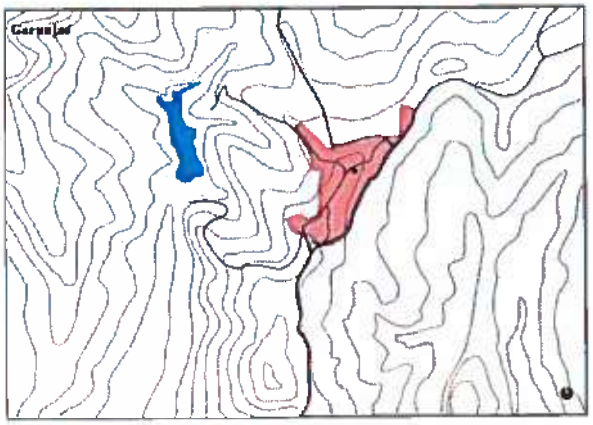

Burimi: PLGP dhe Co-PLAN, 2015

Tipologjia nukleare dallohet në zonat kodrinore ku vendbanimet janë të shumta e të shpërndara. Ndër këto fshatra dallohen Bubullima, Mollasi, Konjati, Lekaj etj. Nga pikëpamja e zhvillimit hapësinor, prioritet për këto fshatra kanë ndërhyrjet lidhëse me infrastrukturë të rehabilituar, si dhe hierarkizimi funksional i qendrës apo krijimi i poleve dytësore, në mënyrë që të shmanget fragmentimi i mëtejshëm territorial.

Së fundi, tipologjia qendrore nuk është shumë e përhapur, por haset në disa fshatra me strukturë të konsoliduar si Garunjas, Sejmanas, Kashtëbardhë etj.

Figura 119: Shembull i tipologjisë qendrore (Garunjas)

Burimi: PLGP dhe Co-PLAN, 2015

Ndërkaq, studimi i rrjetit rrugor në brendësi të vendbanimeve rurale tregon se pjesa më e madhe e fshatrave kanë sistem linear shtrirjeje. Në këtë kategori përfshihen të gjitha vendbanimet që kanë strukturë të dukshme gjatësore, me varësi nga rruga kryesore e tyre dhe me dalje në të. Shpesh hasen kombinime të tipologjisë lineare me atë të degëzuar, ku në strukturën rurale mbizotëron jo vetëm aksi kryesor gjatësor, por edhe akse të tjera që lidhen me të në pika të ndryshme, të cilat gjenerojnë gjithashtu urbanizim. Në këtë tipologji dallohen dy raste:

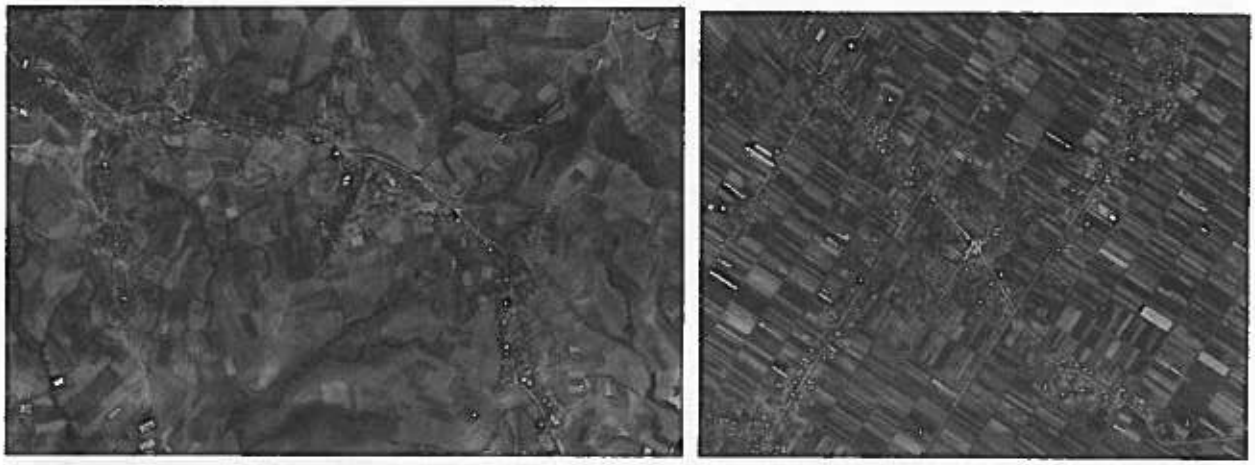
- strukturë lineare e degëzuar, ku vendbanimi kryesisht shtrihet përgjatë rrugës kryesore, por edhe në degëzimet e saj,
- strukturë e degëzuar lineare, ku vendbanimi shtrihet përgjithësisht në akset kryqëzuese të rrugës, me densitet më të vogël në rrugën kryesore. Ky është rasti kur rruga kryesore është e llojit interurban kryesor ose dytësor dhe nuk ka tendenca të theksuara urbanizimi rreth saj.

Në bashkinë Lushnje tipologjia lineare dhe lineare e degëzuar gjendet në rreth 50% të vendbanimeve rurale, duke dëshmuar për një orientim spontan të urbanizimit, pa ruajtur strukturën kompakte e të rrjetëzuar. Ato hasen kryesisht në fshatrat e njësive administrative me reliev fushor, si: Bubullimë, Karbunarë, Kolonjë, Krutje etj., por pa përjashtuar disa vendbanime në njësitë kodrinore e mikse. Në këto tipologji shtrirjesh hapësinore është e rëndësishme të krijohen balancat e duhura mes zhvillimit urban dhe ruajtjes së tokës bujqësore nëpërmjet ndërhyrjeve konsoliduese, ristrukturuese, si dhe mbushjes urbane.

Disa vendbanime me tipologji lineare janë: Allkaj, Delisufaj, Ballagat, Eskaj, Gjonas, Kamçishte, Thanasaj, Zham, Kocaj, Kosovë e Vogël, Golem i Vogël, Kurtin, Hysgjokaj, Biçakaj etj.

Ndërkohë, tipologjia lineare e degëzuar dallohet në fshatrat Fier-Shegan, Fier i Ri, Ngurrës i Vogël, Qerret i Vjetër etj.

Figura 120: Tipologji lineare organike (Ballagat) dhe lineare e degëzuar (Bubullimë)

Burimi: ASIG, 2016

Gjithashtu të përhapur janë edhe fshatrat me shtrirje organike, të cilat pozicionohen në mënyrë spontane sipas terrenit. Disa fshatra të tilla janë: Kasharaj, Karbunara e Sipërme, Mollas, Balaj, etj. Këto janë kryesisht vendbanime me densitet të ulët zhvillimi.

Figura 121: Tipologjitë organike (Kasharaj) dhe të degëzuara (Jeta e Re)

Burimi: ASIG, 2015

Ndërkaq, sistemi i degëzuar haset në shumë vendbanime fushore me densitet të mesëm. Krahas aksit kryesor strukturor, vendbanimi përcaktohet edhe nga degëzimet e tij në formë rrjeti të palidhur tërësisht. Struktura e këtyre fshatrave, sado që kanë tendenca zhvillimi linear ndaj degëzimeve, është më kompakte se në tipologjinë lineare apo lineare të degëzuar dhe krijon mundësi për ndërhyrje mbushjeje urbane, duke e efiçentuar më tej përdorimin e truallit. Disa nga vendbanimet me strukturë të degëzuar janë: Kashtëbardha, Cukasi i Ri, Cinari, Jeta e Re, Karbunara e Sipërme, Arrëzi, Gjazi, Zhymi, Lifaj i Vjetër etj.

Ndërkohë, tipologjia rrezore dallohet në vendbanimet që nuk kanë shtrirje të theksuar lineare, por shtrihen sipas radialeve rrugore, të bashkuara në një ose disa pika. Kjo tipologji është efiçente nga pikëpamja morfologjike, sepse shmang shpërhapjen urbane dhe siguron hierarkizimin e fshatit në një apo më shumë qendra. Tipologjia rrezore haset vetëm në fshatra fushore, kryesisht në njësinë Fier-Shegan dhe Allkaj (Lifaj i Ri, Toshkës, Imsht, Barbullinjë, Fier-Shegan, Golem i Madh etj).

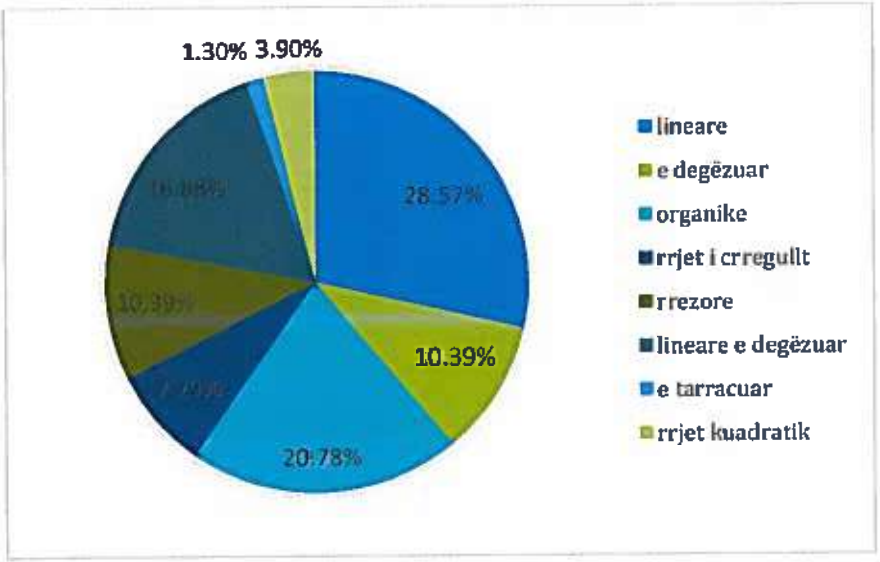
Së fundmi, tipologjia rrjet dallohet në vendbanimet që kanë strukturë të planifikuar, me kompaktësi urbane dhe lidhje të mira të brendshme. Pavarësisht pranisë së rrjetit kuadratik bujqësor për lidhjen e vendbanimeve, kjo tipologji nuk është shumë e përhapur në strukturën e brendshme të tyre. Rrjeti i çrregullt haset më shpesh në vendbanime me densitet më të lartë, në territor fushor: Dushk i Madh, Karbunarë e Vogël, Bishqethëm, Krutje e Poshtme etj. Në këto vendbanime, për shkak të madhësisë së tyre, ka tendenca të lidhjeve më të dendura brenda fshatit, por pa siguruar rregullsi infrastrukturore. Tipologjitë e rrjetit kuadratik, ndërkaq, dallohen vetëm në 3 fshatra: Plug, Kolonjë dhe Savër. Këto vendbanime kanë rrjet të rregull, të planifikuar, dhe dukuritë e shpërhapjes nuk janë të dukshme në to. Sfida për vendbanimet e tipit rrjet është hierarkizimi i shërbimeve në një pikë qendrore dhe shtrirja e zhvillimeve të mëtejshme sipas së njëjtës tipologji të rrjetit rrugor.

Figura 122: Tipologjia rrjet kuadratik (Plug) dhe rrjet i çrregullt (Karbunarë)

Burimi: ASIG, 2015

Figura 123: Tipologjia e shtrirjes hapësinore të vendbanimeve rurale

Burimi: PLGP dhe Co-PLAN, 2015

- **Tipologjitë në nivel zone**

Për bashkinë Lushnje është realizuar ndarja e zonave tipologjike sipas kritereve të njëtrajtshmërisë të përcaktuara në rregulloren e planifikimit, kombinuar me kritere të densitetit, funksionit mbizotërues, si dhe shkallës së miksimit të tipologjive ndërtimore. Këto kritere paraqiten në tabelat e mëposhtme:

Tabela 76: Kriteret e kombinimit të tipologjisë ndërtimore me densitetin

		Densiteti				
		i lartë	i mesëm	i ulët	shumë i ulët	shumë i ulët në tokë bujqësore
Tipologjia ndërtimore	gjatësore					
	vila					
	kulla					

Tabela 77: Kriteret e kombinimeve të mundshme të tipologjive ndërtimore mes tyre

		Tipologji dytësore			
		gjatësore	vila	kulla	vila dhe kulla
Tipologjia ndërtimore Mbizotëruese	gjatësore				
	vila				
	kulla				

Burimi: PLGP dhe Co-PLAN, 2016

Nisur nga këto kritere, klasifikimi i zonave tipologjike për bashkinë Lushnje është bërë si më poshtë:

- Ndërtesa gjatësore me densitet të lartë
- Ndërtesa gjatësore me densitet të mesëm
- Ndërtesa gjatësore me densitet të ulët
- Ndërtesa gjatësore miks me zonë vilash/kullash
- Ndërtesa gjatësore miks me vila
- Ndërtesa gjatësore miks me kulla
- Ndërtesa me kulla, densitet i mesëm
- Ndërtesa me kulla, miks me vila
- Vila miks me kulla, densitet i mesëm
- Vila me densitet të lartë
- Vila me densitet të mesëm
- Vila me densitet të ulët
- Vila me densitet shumë të ulët
- Vila me densitet shumë të ulët në tokë bujqësore
- Zona jo banim (administrative, ekonomike, industriale, fetare, sera, shkolla, stadium, ushtarake, arkeologjike etj)

Nga pikëpamja ndërtimore, tipologjitë më të përhapura në bashkinë Lushnje janë vilat me densitet të mesëm dhe të ulët, të cilat zënë rreth 50 % të territorit të ndërtuar. Kjo dëshmon për karakterin rural të bashkisë, por edhe për strukturën ndërtimore kryesisht homogjene të vendbanimeve rurale.

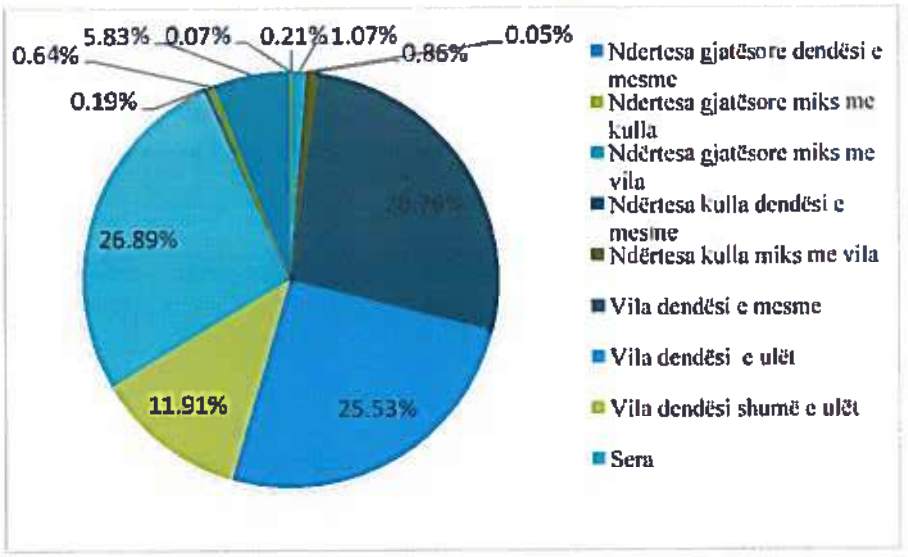
Tipologjia me densitet shumë të ulët gjendet vetëm në 12% të vendbanimeve, gjë që dëshmon për mungesë të fshatrave thellësisht periferike. Gjithashtu, nuk hasen gjurmë vendbanimesh të densitetit shumë të ulët në terren bujqësor.

Ndërkaq, një tipologji mjaft e përhapur është ajo e serrave sidomos në zonën kodrinore të Hysgjokajt dhe në terrenin e njësive Dushk, Ballagat, Fier-Shegan, Bubullimë etj. Këto serra kufizojnë zona të mëdha dhe gjenden kryesisht në vazhdimësi të vendbanimeve rurale, përgjatë rrugëve kryesore interurbane. Nuk përjashtohen gjithashtu tipologjitë e serrave të shpërndara në territor.

Zonat industriale zënë gjithashtu sipërfaqe të mëdha, me shpërndarje përgjatë akseve interurbane kryesore Durrës-Lushnje dhe Lushnje-Fier, si dhe përgjatë *bypass*-it të Lushnjes.

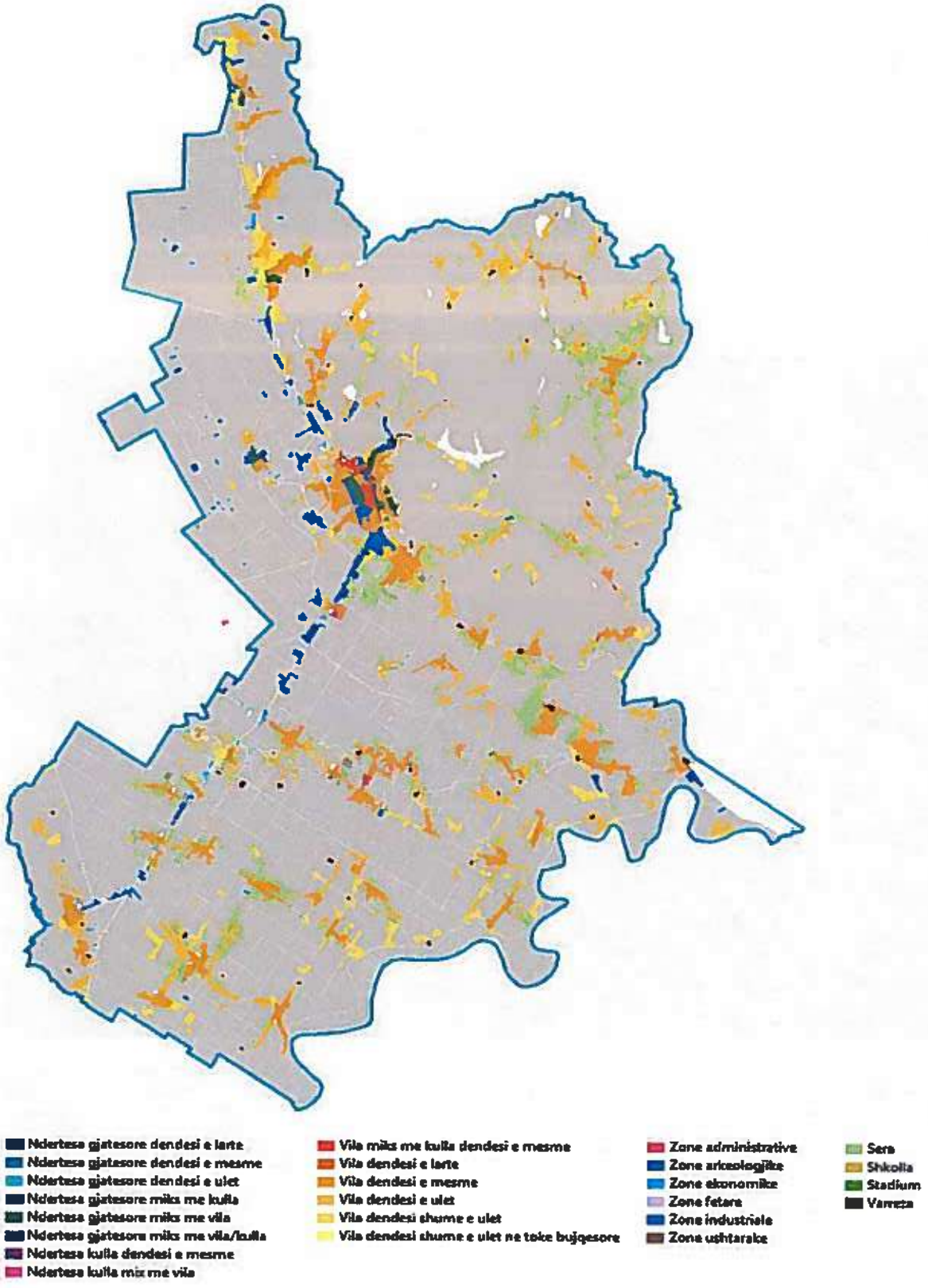
Sa i takon shpërndarjes së tipologjive ndërtimore në territor, tendenca e përgjithshme është prezenca e një qendre me vila me dendësi të mesme, e rrethuar nga zona apo fshatra me dendësi të ulët dhe shumë të ulët. Përgjithësisht, shtrirja lineare, si dhe tipologjia mbizotëruese e vilave bëjnë që vendbanimet të bashkohen me njëri-tjetrin dhe të krijojnë struktura hapësinore në formë të kryqëzuar ose aglomeruese.

Figura 124: Shpërndarja e tipologjive hapësinore në Bashkinë Lushnje

Burimi: PLGP dhe Co-PLAN, 2016

Figura 125: Zonimi tipologjik në, Bashkinë e Lushnjes

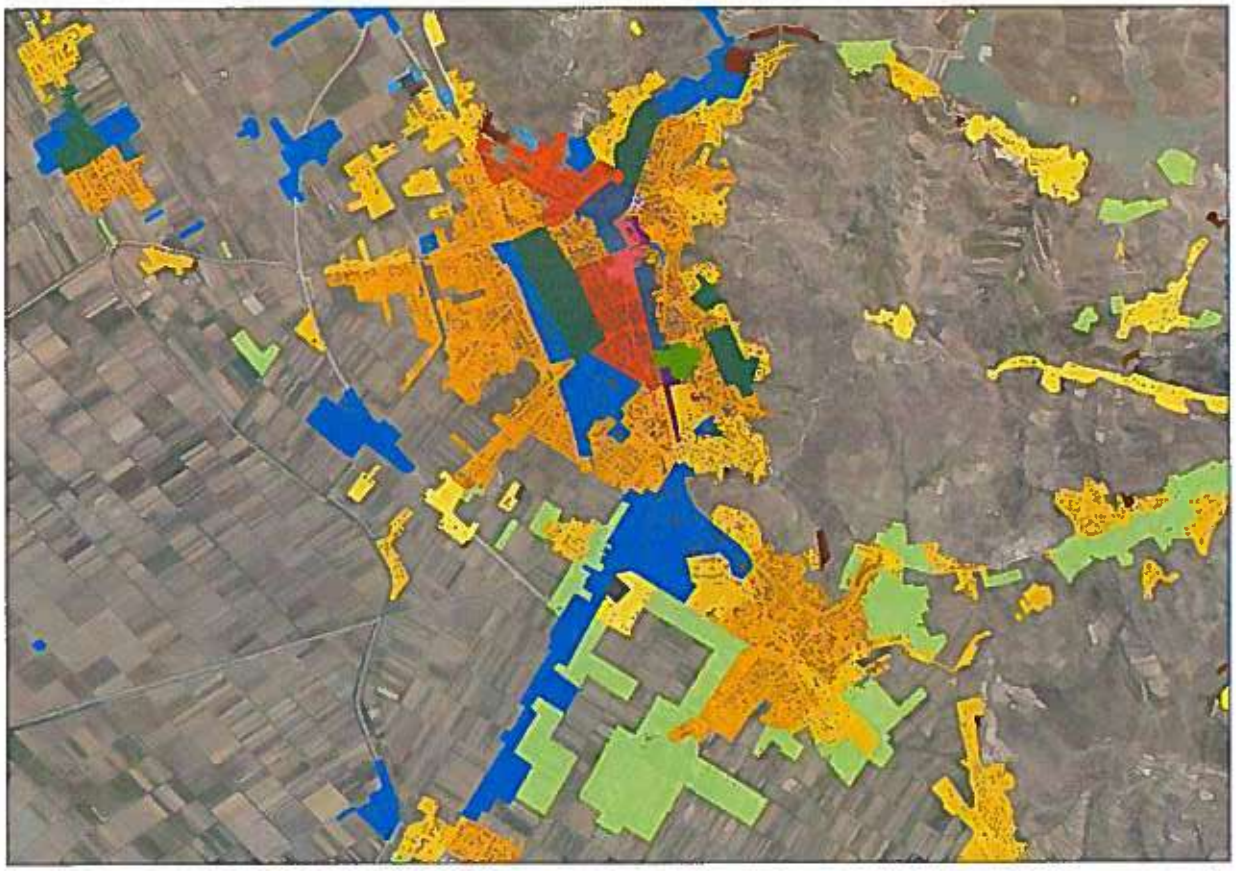

Burimi: PLGP dhe Co-PLAN, 2015

Në nivel qyteti, miksimi i tipologjive është shumë i theksuar, duke kaluar nga zona qendrore e planifikuar me mbizotërim ndërtesash gjatësore, kombinuar me kulla me lartësi të ulët, në zona me mbizotërim vilash, me densitet të lartë e të mesëm. Pavarësisht karakterit urban të qendrës, tipologjia ndërtimore mbizotëruese në nivel qyteti është ajo e vilave me densitet të mesëm. Kjo tregon për preferencë ndaj llojit të banimit individual ose të tipit dupleks.

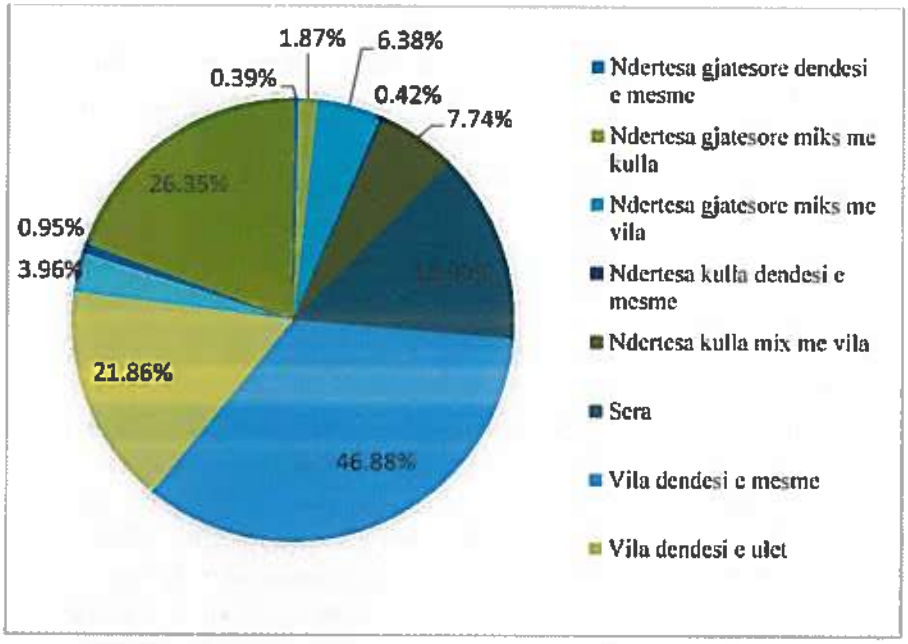
Zonat industriale dhe ekonomike janë gjithashtu mbizotëruese në qytet, duke krijuar kontraste përdorimi me zonën urbane përreth. Ndërkaq, kufiri zonë urbane-zonë bujqësore është i ndryshueshëm në kufirin perëndimor të qytetit, ku tendencat e urbanizimit shkojnë deri të *bypass*-i. Rritja e qytetit vërehet edhe në drejtim të Karbunarës dhe të rrugës së Kasharajt. Këto kalime nga një tipologji jo urbane në tipologji vilash duhen trajtuar me breza mbrojtës dhe ristrukturim infrastrukturor për të siguruar një formë më kompakte.

Figura 126: Zonimi tipologjik, Lushnje qendër

Burimi: PLGP dhe Co-PLAN, 2015

Figura 127: Shpërndarja e tipologjive hapësinore në qytetin e Lushnjes

Burimi: PLGP dhe Co-PLAN, 2015

Ndërkaq, nëse vërejmë kufirin e njësisë Lushnje ndaj njësive fqinje, do të shohim tendenca të ndryshme zhvillimi dhe densifikimi.

Kufiri Lushnje-Karbunarë dallohet për një vazhdimësi të theksuar urbane, por ndryshim në përdorim, nga zonë industriale dhe bujqësore (serra) në vila me densitet të mesëm. Kjo sjell edhe një ndryshim në treguesit e zhvillimit, ku kufiri urban ka koeficient shfrytëzimi territori dhe intensitet ndërtimi (bruto) shumë më të lartë se ai rural. Është e rëndësishme të bëhet një njëtrajtësim i densitetit të zhvillimit, duke i dhënë Karbunarës një karakter më urban, sigurim shërbimesh etj.

Ndërkaq, kufiri Lushnje-Kasharaj është një kalim gradual nga zonë bujqësore dhe mikse ekonomike në zonë vilash me densitet të ulët. Të dy zonat kanë kushte zhvillimi të ulëta, por, gjithsesi, në të dy rastet diferenca është e madhe mes Ksht-së dhe I bruto, siç tregohet në tabelën e mëposhtme. Vlen për t'u theksuar nevoja për ndërhyrje kufizuese që të shmanget shpërhapja urbane drejt këtyre fshatrave.

Tabela 78: Tipologjitë e zonave të kufiriti urbano-rural, Lushnje

Kufiri	Tipologjia 1	Tipologjia 2	Përdorim 1	Përdorim 2	Ksht 1	Ksht 2	I1	I2
Lushnje-Karbunarë	Zonë industriale/ Serra	Vila me densitet të mesëm	Industri/Banim/ Shërbime	Banim/ Bujqësi	50.87%	26.05%	1.44	0.49
Lushnje-Kasharaj	Zonë industriale/ Vila me densitet të ulët	Vila me densitet të ulët	Industri/ Bujqësi /Banim	Bujqësi/ Banim	17.75%	4.21%	0.29	0.06

Burimi: PLGP dhe Co-PLAN, 2015

1.9.3 Cilësia e hapësirave publike, strukturave dhe territoreve

Analizimi I cilësisë së hapësirave publike, infrastrukturave dhe territoreve ka për qëllim vlerësimin e gjendjes fizike aktuale të tyre, e cila do të shërbejë për identifikimin e pikave më problematike dhe hartimin e masave për rehabilitimin, rigjenerimin, rizhvillimit dhë mënyra të tjera të ndërhyrjeve të cilat do të propozohen në kapitullin e propozimeve të planit.

Për të analizuar gjendjen fizike të këtyre objekteve janë përdorur hartat e vjetra ushtarake të Bashkisë Lushnje, përfshirë këtu dhe hartat e territoreve të ish komunave, tashmë pjesë e kësaj bashkie, Hartat e zhvillimit ndër vite të bashkisë (google imagery), si dhe inventarizimi I cilësisë së strukturave nga vizitat në terren.

Hapsirat publike: Numri I hapsirave puyblike në bashkinë e Lushnjes, është tejet I vogël krahasuar me sipërfaqen totale të territorit të bashkisë sikurse dhe nr e popullësisë së cilës duhet ti shërbejnë këto hapsira. Numri më I madh I hapsiravepublike përqëndrohet në qytetin e Lushnjes, ku këto hapësira gjenden në formën e shëshëve urbane. Hapësira më e madhe publike është ajo e Sheshit të Kmëbësorëve dhe hapsira publike përballë ndertesës së Bashkisë Lushnje. Të dyja këto hapësira, janë në gjendje shumë të mirë dhe të pajisura me elementët e posaçëm të dizajnit urban, stola, pemë për hijëzim, gjelbërim si dhe element dhe pasqyra ujore. Megjithatë këto dy hapsira nuk mbulojnë tërësisht nevojat e qytetarëve të Lushnjes, sikurse dhe nuk plotësojnë standardet e planifikimit për ofrimin e hapsirave/shesheve publike. Për këtë arsye është e nevojshme të projektohen dhe një seri hapësirash të tjera publike, në formën e parqeve artificiale, këndeve të lojrave, lulishteve, dhe shesheve përpara pallateve. Bashkia Lushnje ofron një numër të madh të hapsirave publike ndërmjet ndërtesave të kësaj bashkie, të cilat përkohësisht gjenden të patrajtuar dhe rëndom janë kthyer në hapësira për parkimin e automjeteve. Sa i përket hapësirave publike në njësitë administrative, pjesa më e madhe e tyre, kufizohet vetëm në hapsirat përpara ndërtesave të ish komunave (sot ndërtesat e njësive administrative). Këto hapësira gjenden të patrajtuara dhe në gjendje mjaft të keqe; mungesë e gjelbërimit, hijëzimit, ndriçimit dhe elemnetë të tjerë të dizajnit urban. Për shkak të tipologjisë së ndërtimit, tipit vila individuale në njësitë administrative të bashkisë Lushnje, mungesën e hapësirave publike, qytetarët e plotësojnë me kopshtet e ndërtuara Brenda banesave të tyre.

Figura 128: Sheshi përpara Bashkisë Lushnje

Burimi: Arkiva Co-PLAN, 2016

Figura 129: Hapsirat publike përpara pallateve (majtas) dhe hapsirat në oborret e shtëpive (djathtas)

Burimi: Arkiva Co-PLAN, 2016

Në bashkinë Lushnje ndodhet gjithashtu edhe "Stadiumi Roza Haxhiu", I cili zhvillon një sërë aktivitetesh dhe kampionate sportive gjatë vitit. Megjithatë cilësia e këtij stadium është në gjendje jot ë mirë, dhe shfaq nevoja emergjente për përmirësimin e ndriçimit, rehabilitimin e fushës së sportit, dhe shtrimin e herëpashershëm me bar, restaurimin e ndenjësve, dhe pajisjen me zyrat e shërbimit dhe dhomat e zhveshjes.

Strukturat: Me zhvillimet e pas viteve 90' dhe veçanërisht ato të periudhës 2000-2007, sipërfaqja e urbanizuar në territoret e bashkisë Lushnje, është rritur ndjeshëm duke thuajse trefishuar numrin e ndërtesave (strukturave) të reja. Futja e materialev dhe teknikave të reja të ndërtimit, ka përmirësuar ndjeshëm cilësinë e strukturave në bashkinë Lushnje, duke I bërë ato më rezistente ndaj shiut, më pak të rrezikuara nga tërmetet etj. Megjithatë, për shkak të rritjes së kostos së ndërtimit, shpesh janë neglizhuar përmbushja e disa standardeve në ndërtimin e tyre, nga të cilat mund të përmendim pajisjen me shkallë emergjence, mungesa e termoizolimit, pajisja me shënsorë në pallatet mbi katër katë etj. Mos repsektimi I rregullave të planifikimit, kritereve të diellëzimit, ajorosjes dhe respektimi I distancave të ndërtesave, ul jo vetëm cilësinë e këtyre strukturave, por në mënyrë të menjëhershme ul dhe vlerën e këtyre pronave.

Figura 130: Cilësia e strukturave të banimit: pallate të reja (majtas); pallate me tullë (në mes); ndërtesa tip vilë (djathtas)

Burimi: Arkiva Co-PLAN, 2016

Për analizimin e mëtejshëm të cilësisë së strukturave është konsideruar dhe gjendja fizike e strukturave publike të bashkisë Lushnje të renditura si mëposhtë:

- Strukturat arsimore: megjithëse numri I shkollave në bashkinë Lushnje, përmbush standardet e planifikimit sa I përket rrezes së shërbimit, këto struktura shfaqin defiçencë sa I përket kushteve fizike të tyre. Në pjesën më të madhe (dhe kryesisht në njësitë administrative) mësimi zhvillohet në të njëjtin ambjent si për shkollën fillore ashtu edhe për 9-vjecare, në disa raste dhe kopshtet zhvillojnë aktivitetin në pot ë njëjtën godinë. Mbipopullimi I këtyre strukturave, rrit normën e amortizimit të strukturës, duke nxjerrë shumë më shpejtë jashtë përdorimit pjesën më të madhe të pajisjeve (tavolina, karrige, dërrasat etj). Termoizolimi, ngrohja qëndrore, shkallët e emergjencës, sistemi I ajrimit etj mungojnë. Këto struktura, shfaqen të pa rikonstruktuar për një kohë të gjatë, dhe shpesh vetëm I nënshtrohen një procesi të përvitshëm lyerje. Mungesa e oborreve të gjelbëruara, palestrave, laboratoreve theksojnë më te gjendjen e keqe të strukturave arsimore në bashki.
- Strukturat shëndetësore: Vec mungesës së qendrave shëndetësore për përmbushjen e standardeve dhe për ofrimin e shërbimit për t gjithë qytetarët e bashkisë Lushnje, struktrat shëndetësore për nga cilësia fizike e tyre shfaqen përgjithësisht të degraduara. Mungesa e kushteve higjenosanitare, së bashku me normën e lartë të amortizimit të ndërtesës (nevoja për suvatme, lyerje, rikonstruksion etj), i klasifikon këto struktura si jashtë standardit. Strukturat shëndetësore, hasin nevojën emergjente për pastrim dhe dezinfektim, suvatim dhe deri në rikonstruksion të plotë, shtrimin e dhomave të shërbimit, pajisjen me mjetet e nevojshme (kryesisht shtretër), dhe shtimin e gjelbërimit përreth dhe Brenda oborreve të tyre. Në një gjendje kritike është dhe Spitali i Lushnjes, ku mosangazhimi për marrjen e masave për rikonstruksionin e plotë të tij, mund të cojë deri në mbylljen e tij.
- Institucione dhe struktura të tjera publike: Institucionet publike në bashkinë Lushnje shfaqen kryesisht në gjendje të mirë. Cdo vit institucionet i nënshtrohen procesit të rilyerjes dhe suvatimit, i cili zgjat periudhën e amortizimit të tyre, dhe përmirëson (ose mban

konstante) gjendjen e tyre fizike. Megjithatë thuajse në të gjitha institucionet vihet re mungesa e shkallëve të emergjencës dhe sistemit qëndror të ngrohjes dhe ajrimit. Jo gjithmonë dritaret dhe dyert anë zëvëndësuar me të reja, të cilat I japin një pamje të vjetër këtyre ndërtesave. Për shkak të reformës administrative-territoriale, dhe shkrirjes së komunave, pjesa më e madhe e strukturave ku këto institucione ushtronin aktivitetin e tyre, ka mbetur bosh, duke rritur akoma më shumë rrezikun për degradim më të shpejtë të tyre. Megjithatë Bashkia Lushnje, synon vënien në përdorim të këtyre aseteve duke I kthyer ato në qendra për të rinjtë dhe të moshuarit, teatro dhe zyra për ofrimin e shërbimeve për qytetarët e bashkisë.

Territoret: Lushnja ka numrin më të madh të tokave bujqësore me bonitet nga I – IV, në të gjithë vendin. Ndonëse një pjese e këtyre tokave është konvertuar me kalimin e kohës në tokë urbane, pjesa më e madhe e tyre vazhdon të ruajë një cilësi shumë të mirë. Sipërfaqet pyjore, gjenden gjithashtu në një gjendje të mirë.

Ndër zonat të cilat shfaqen disi problematike në territorin e bashkisë Lushnje, do të përmendnim Kodrën e Lushnjes, e cila për shkak të ndërtimeve është bërë pre e erozionit dhe rrëshqitjeve të vazhdueshme, Zona e ish-industrise së plastmasit dhe letrës ku sasia e kimikateve ka rrezikuar jo vetëm tokën nën këtë industri dhe përreth por rrezikon gjithashtu dhe ujrat nëntokësor rreth saj, dhe së fundmi zona e ish venddepozitimit të mbetjeve në qytetin e Lushnjes. Aktiviteti I grumbullimit të mbetjeve, pa asnjë lloj mase dhe standardi, ka cuar në degradimin e plotë të kësaj zone. Për rehabilitimin e saj (siç parashikon dhe PPV) do të jetë e nevojshme kryerja e një studimi të hollësishëm dhe kryerja e procesit të ripyllëzimit për ta kthyer atë në një zonë me kushte optimale.

- Konkluzione

Bashkia Lushnje, paraqitet në një gjendje mesatarisht të mirë sa I përket cilësisë së strukturave në territor. Hapësirat e gjelbërta dhe publike, nuk I përmbushin standardet e planifikimit, dhe hapësira të tilla gjenden kryesisht në qytetin e Lushnjes, duke lënë të pashërbyer pjesën tjetër të qytetarëve të kësaj bashkie.

Nëse do ti referohemi cilësisë së strukturave të reja ndërtimore, kryesisht ato të përdorura për qëllime banimi, duhet thënë se për shkak të futjes së teknologjive të reja, dhe materialeve të reja ndërtimore cilësia e tyre është rritur ndjeshëm. Megjithatë problematike ndërtesat e shkollave, kopshteve dhe institucioneve të cilat paraqesin një normë të lartë amortizimi. PPV sugjeron ndërhyrjen e menjëhershme nëpërmjet restaurimin për përmirësimin e cilësisë së këtyre ndërtesave.

Sa I përket cilësisë së territoreve, gjendja parashtrohet e mirë. Toka bujqësore vazhdon të ruajë cilësinë më të mirë të saj, ndonëse duhen parandaluar menjëherë shtrirjet e aktivitetit ndërtimor në këto toka. PPV parashikon rehabilitimin e tokave në rastin e zonave të rrëshqitjes (Kodra e Lushnjes), dhe rehabilitimin e hotspoteve (zona e ish Plasmasit, venddepozitimit të mbetjeve dhe ish fabrikës së letrës).

1.10 Rëndësia kombëtare në territor

Bashkia e Lushnjes gëzon një pozicion strategjik në territorin shqiptar, i mundësuar nga disa avantazhe ndërsektoriale. Ajo shtrihet në fushën kryesore bujqësore të Myzeqesë me një potencial të madh të bujqësisë në rajon, gjendet në akset kryesore lidhëse kombëtare, kufizohet nga dy

lumenj kryesorë të vendit, si dhe trashëgon zona industriale dhe magazinimi që mund të përmirësojnë qasjen e bashkisë si një inkubator rajonal agrobiznesi.

1.10.1 Pasuri kombëtare kulturore dhe natyrore

Në bashkinë e Lushnjes ndodhen 9[346] monumente kulture të kategorisë së parë, të cilat administrohen sipas ligjit nr. 9048, datë 7.4.2003, "Për trashëgiminë kulturore". Neni 32 i këtij ligji specifikon që për monumentet e kulturës përcaktohet një zonë mbrojtëse përreth, në përputhje me vlerat e tyre arkitektonike dhe me përshtatshmërinë e tyre urbanistiko-estetike. Përmasat e kësaj zone, ku ndalohet çdo ndërhyrje me karakter ndërtimor, janë përcaktuar nga organi që ka shpallur monumentin, sipas studimit të bërë nga Instituti i Monumenteve të Kulturës. Me vendim të KKT-së nr. 1, datë 09.09.2015, " Për përcaktimin dhe shpalljen si zona të rëndësisë kombëtare në planifikim të 64 zonave të mbrojtura të monumenteve të kulturës, të shpallura me urdhër të Ministrit të Kulturës pas miratimit në Këshillin Kombëtar të restaurimeve për periudhën 2014-2015", janë shpallur zona të rëndësisë kombëtare në planifikim disa monumente kulturore, ndër to edhe Manastiri i Ardenicës, i cili ndodhet në Lushnje, pranë rrugës kombëtareFier-Lushnje.

Ndonëse Lushnja nuk ka parqe apo rezervate të mbrojtura, aty ndodhen 6 monumente natyrore (zonë e mbrojtur, kategoria III) të shpallura me VKM nr. 676, datë 20.12.2002. Ato janë: Rrapi i Zonjës, Bubullimë; Lisi i Koniatit, Koniat; Burimi Termominerar i Karbunarës; Selvitë e Manastirit të Ardenicës; Dushkajat e Manastirit, Ardenicë; Rrapët e Ngurrezës. Sipas ligjit nr. 8906, datë 06.06.2002, "Për zonat e mbrojtura", për një monument natyror zbatohet shkalla e parë e mbrojtjes dhe Ministri i Mjedisit, në bashkëpunim me Ministrin e Rregullimit të Territorit dhe Turizmit dhe Ministrin e Pushtetit Vendor dhe Decentralizimit, miraton rregulla të veçanta për kalim vizitorësh (turistë), për afate të shkurtra kohore.

1.10.2 Menaxhim i integruar i burimeve ujore

Bashkia Lushnje preket nga lumi i Semanit në jug dhe nga lumi i Shkumbinit në kufirin verior. Të gjitha burimet ujore, së bashku me të gjitha brigjet dhe shtretërit e trupave të ujit, pa përjashtim, sipas specifikimit të ligjit nr. 111/2012, datë 15.11.2012, "Për menaxhimin e integruar të burimeve ujore", janë në pronësi të shtetit dhe në administrim të organeve shtetërore. Për trupat ujorë, ky ligj përcakton largësitë e sigurisë në dy breza, në varësi të këndit të bregut më pak ose më shumë se 10%. Zona A shtrihet nga 5 m deri në 20 m (përkatësisht për brigje të pjerrëta e të sheshta) dhe përdoret për qëllime publike me dispozita të veçanta. Zona B shtrihet nga 100 m deri në 200 m (përkatësisht për brigje të pjerrëta e të sheshta) dhe çdo veprimtari e zhvilluar përcaktohet nga organet e administrimit e menaxhimit të burimeve ujore.

Fusha e Myzeqesë përshkohet nga një sistem i gjerë i kullimit të ujërave. Sistemet e kullimit, që janë pronë shtetërore, mund të kalojnë në përdorim apo në pronësi të një federate, organizate ose bordi pa ndryshuar destinacionin vetëm me vendim të Këshillit të Ministrave (Neni 9). Sipas Strategjisë së Decentralizimit[347] dhe ligjit për organizimin dhe funksionimin e pushtetit vendor (draft), sistemet dytësore dhe tretësore të ujitjes dhe kullimit i kalojnë në administrim bashkive si funksion i tyre.

Ligji nr. 9115, datë 24.7.2003, "Për trajtimin mjedisor të ujërave të ndotura", i ndryshuar, përcakton rregullat e trajtimit mjedisor të ujërave të ndotura, duke përfshirë ujërat e ndotura urbane, ujërat e ndotura industriale, ujërat nga kullimi i tokave bujqësore dhe ujërat e ndotura të çdo lloji. Sipas VKM-së nr. 671, datë 29.07.2015, distanca minimale e mbrojtjes nga impiantet për trajtimin

e ujërave të zeza është 200 m për kapacitet më pak se 5,000 banorë dhe 1,000 m për kapacitet 1,000-50,000 banorë.

1.10.3 Tokat bujqësore

Territori i bashkisë së Lushnjes është pjesë e Ultësirës së Myzeqesë dhe ka rreth 289 km^2 tokë bujqësore[3]. Legjislacioni në fuqi dhe ligji nr. 9244, datë 17.06.2004, "Për mbrojtjen e tokës bujqësore", i ndryshuar, parashikon mbrojtjen nga ndërtimet, mbrojtjen e shtretërve dhe brigjeve të lumenjve për parandalimin e erozionit, si dhe zbatimin e një praktike të mirë bujqësore. Sipas këtij ligji, kthimi i tokës bujqësore në tokë urbane mund të propozohet vetëm përmes një dokumenti planifikimi, sipas legjislacionit të planifikimit. Ndërtimi në tokë bujqësore është i ndaluar përveç ndërtimeve të përkohshme, të cilat nuk janë të lidhura në mënyrë të qëndrueshme dhe të përhershme me tokën dhe që janë të nevojshme për ushtrimin e aktivitetit bujqësor dhe blegtoral, të cilësuara në vendimin e KM-së nr. 283, datë 1.4.2015, "Për përcaktimin e tipave, rregullave, kritereve dhe procedurave për ndërtimin e objekteve për prodhimin, ruajtjen dhe përpunimin e produkteve bujqësore dhe blegtorale në tokë bujqësore". Në të gjitha kategoritë e bonitetit miratimi i kalimit të sipërfaqes për ndërtim bëhet me vendim të Këshillit të Ministrave dhe në asnjë rast nuk lejohet ndryshimi i destinacionit të objektit ndërtimor.

Po ashtu, ligji nr. 8752, datë 26.03.2001, "Për krijimin dhe funksionimin e strukturave për administrimin dhe mbrojtjen e tokës", i ndryshuar, cilëson që në tokat bujqësore mundësohet kalimi në sipërfaqe për ndërtime me vendim të Këshillit të Ministrave vetëm për rastet e domosdoshme si infrastrukturë (rrugore, hekurudhore, ajrore, detare), hidrocentrale, varreza, si dhe raste të tjera të cituara tek neni 11/1 në pikat a - e. Shtesa e sipërfaqes nuk mund të jetë më e madhe se 3 ha dhe kërkesa për shtesë bëhet vetëm 1 herë. Kalimi i tokës bujqësore (boniteti V deri në X) në kategori të tokës urbane (truall) bëhet me vendim të Këshillit të Ministrave për sipërfaqe deri në 30 ha dhe me ligj të veçantë për sipërfaqe mbi 30 ha. Ndërkohë, pika 4/5 e nenit 11/1 shpreh që kalimi i tokave bujqësore në kategori të resurseve të tjera si pyll, tokë pyjore, kullotë dhe livadh, si dhe anasjelltas bëhet me miratimin e përbashkët të ministrave përkatës që i administrojnë këto resurse për sipërfaqe deri në 5 ha dhe me miratimin e Këshillit të Ministrave për sipërfaqe mbi 5 ha.

Megjithatw nw Ligjin Nr.130/2014 "Për disa shtesa dhe një ndryshim në Ligjin Nr.8752. Datë 26.03.2001, "Për krijimin dhe funksionimin e strukturave të administrimit dhe mbrojtjes së tokës" në Nenin 11/1 tw tij pas pikës 5/1 shtohen pikat si më poshtë:

- 5/2. Në tokat bujqësore, në të gjitha kategoritë e bonitetit, miratimi i kalimit të sipërfaqes për ndërtimin e objekteve për prodhimin, ruajtjen dhe përpunimin e produkteve bujqësore dhe blegtorale bëhet me Vendim të Këshillit të Ministrave.

- 5/3. Për objektet e parashikuara në pikën 5/2 të këtij neni, në asnjë rast nuk lejohet ndryshimi i destinacionit të objektit ndrtimor

Tipat e objekteve. Të parashikuara në pikën 5/2 të këtij neni, rregullat, kriteret dhe procedurat për ndërtimin e tyre, përcaktohen me vendim të Këshillit të Ministrave

1.10.4 Pyjet, drurët frutorë dhe kullotat

Përcaktuar në ligjin nr. 9385, datë 4.5.2005, "Për pyjet dhe shërbimin pyjor", i ndryshuar, "Toka pyjore" janë sipërfaqe toke me drurë, shkurre e bimësi tjetër jopyjore, me shkallë mbulimi nga 5

deri në 30 për qind, së bashku me sipërfaqet e tjera që sigurojnë funksionet e pyllit. Bashkia e Lushnjes ka 14.1 km^2 toka pyjore me pronësi publike dhe private. Fondi pyjor publik zotërohet e administrohet nga Drejtoria e Përgjithshme e Shërbimit Pyjor dhe organet e qeverisjes vendore. Pjesë nga ky fond pyjor kombëtar mund të kërkohet nga subjekte juridike ose fizike apo nga organet e qeverisjes vendore për t'u kthyer në truall për destinacione specifike të parashikuara në ligjin e mësipërm: me miratim të ministrit për sipërfaqe deri në 1 ha; me vendim të Këshillit të Ministrave për sipërfaqe nga 1 deri në 100 ha; dhe me ligj të veçantë për sipërfaqe mbi 100 ha. Sipas përcaktimeve të ligjit nr. 8752, datë 26.3.2001, "Për krijimin dhe funksionet e strukturave për administrimin dhe mbrojtjen e tokës", i ndryshuar, pjesë të fondit pyjor kombëtar kthehen në kategorinë e resursit të tokës bujqësore vetëm për mbjelljen e këtyre sipërfaqeve me kultura të drurëve që janë pjesë e programeve dhe politikave prioritare shtetërore afatgjata. Për të ndryshuar vëllimin e tokës pyjore nevojitet miratimi i organeve të shërbimit pyjor, ndërsa kalimi i resursit të tokës së pafrytshme që është në pronësi private apo të organeve të qeverisje vendore bëhet me kërkesë të pronarit apo organit të qeverisjes vendore dhe miratohet nga ministri përkatës.

Në bazë të ligjit nr. 7929, datë 11.05.1995, "Për mbrojtjen e drufrutorëve", pemët frutore, vreshtat, agrumet dhe ullishtat, pavarësisht se në pronësi të kujt janë, janë pasuri kombëtare dhe mbrohen me ligj nga shteti. Pasuria shtetërore drufrutore e ish-ndërmarrjeve bujqësore i është dhënë në administrim organeve të pushtetit lokal me vendim të Këshillit të Ministrave nr. 473, datë 14.10.1999.

Fondi kullosor i përbërë nga kullotat dhe livadhet në pronësi publike dhe private është burim natyror dhe pjesë e pasurisë kombëtare. Ai mbrohet, administrohet dhe përdoret sipas kërkesave të ligjit nr. 9693, datë 19.3.2007, "Për fondin kullosor", i ndryshuar, e të akteve nënligjore të dala në zbatim të tij. Heqja e një kullote apo livadhi nga fondi kullosor ose ndryshimi i destinacionit për një sipërfaqe kullote bëhet me miratimin e ministrit për sipërfaqe deri në 1 ha dhe me vendim të Këshillit të Ministrave për sipërfaqe mbi 1 ha.

1.10.5 Zona industriale

Lushnja trashëgon një zonë industriale prej 15 ha, e cila ndodhet në daljen jugore të qytetit dhe përbëhet nga hapësira magazinimi, shërbimi dhe fabrika të privatizuara të letrës dhe të plastikës. Sipas VKM-së nr. 671, datë 29.07.2015, objektet industriale, përveçse kur është përcaktuar ndryshe në legjislacionin e posaçëm, kanë një gjerësi minimale të zonës mbrojtëse sanitare prej 50 m përgjatë gjithë vijës kufizuese të saj dhe një distancë minimale të mbrojtjes prej 200 m. Këto vlera rriten sipas llojit të objektit e teknologjisë së përdorur, si dhe shkallës së ndotjes së zonës industriale gjatë projektimit të saj.

- Me vendim të KKT-së nr. 1, datë 04.07.2013, është miratuar Plani Kombëtar Sektorial për Gazsjellësin Trans-Adriatik (Projekti TAP), i cili i kushtëzon të gjitha autoritetet planifikuese që ta marrin në konsideratë planin sektorial në hartimin e instrumenteve të planifikimit. Shoqëria Trans-Adriatik Pipeline AG do të ndërtojë një segment tubacioni (rreth 3.8 km janë në Lushnje) në të cilin ushtrohen tri zona sigurie. Në zonën e parë A prej 8 m (4 m në çdo anë) nuk do të lejohet asnjë ndërtesë, as plugim i thellë dhe as pemë. Në zonën e dytë B prej 40 m (20 m në çdo anë) nuk do lejohet asnjelloj objekti ndertimi. Zona e tretë C prej 400 m (200m në çdo anë) do të jetë në konsideratë të veçantë të autoriteteve të planifikimit dhe, në bazë të standardeve të sigurisë për sistemet e gazit natyror me trysni të lartë, ata mund ta kufizojnë numrin e ndërtesave në zonën e sigurisë në përputhje me Pikën 7.4 të dokumentit te Planit Kombetar Sektorial per gazesjellesin Trans Adraiatik, ku përcaktohet se:

AKPT, duke ndjekur procedurën ligjore në fuqi, filloi punën për përcaktimin e projektit TAP si një çështje me rëndësi kombëtare. Këshilli Kombëtar i Territorit (KKT) me anë të vendimit të tij nr. 2, datë 20.12.2012 përcaktoi projektin TAP si një çështje me rëndësi kombëtare dhe u vendos që një korridor ***prej 500 m i gjurmës së TAP*** *të jetë një zonë me rëndësi kombëtare. Bazuar në të dhënat e disponueshme brenda kësaj zone, nuk ekziston zonë tjetër me rëndësi kombëtare e krijuar për interes të ndonjë projekti tjetër, bazuar në Ligjin nr. 10119, datë 23.04.2009 "Për planifikimin e territorit", i ndryshuar.*

Megjithate referuar, Vendimit Nr. 1 datë 08.04.2014 per "Miratimin e Lejes Zhvillimore Komplekse per Gazesjellsin Trans Adriatik (Projekti TAP), të KKT percaktohet se perdorimi i tokes do te kufizohet edhe per zonat e meposhtme te sigurise:

- Nuk do te lejohet ndertimi i asnjelloj objekti brenda nje brezi 40 m (20 m nga te dy anet e aksit te gazesjellsit)
- Midis 20 dhe 200 m nga cdo ane e aksit te gazesjellsit do te lejohen vetem ndertesa nje kateshe, ndersa projekte per ndertime te planifikikuara (te tilla si projekte zhvillimi te hartuara nga bashkite) jane te kufizuara te mos afrohen me shume se 200 m nga gazesjellesi.

Krahas vënies në përdorim të një sasie të pronave shtetërore, me vendim të Këshillit të Ministrave nr. 802, datë 30.9.2015, në territorin administrativ të bashkisë Lushnje do të vendosen në dispozicion të përhershëm të shoqërisë TAP AG 901 m^2 tokë bujqësore dhe 821 m^2 rrugë automobilistike sipas hartës së shtrirjes së projektit.

1.10.6 Të tjera

Sipas VKM-së nr. 671, datë 29.07.2015, "Për miratimin e rregullores së planifikimit të territorit", "objektet industriale, ato të prodhimit, transmetimit e shpërndarjes së energjisë elektrike, përveçse kur është përcaktuar ndryshe në legjislacionin e posaçëm, apo për funksionimin e sigurt të objektit që ndërtohet, gjerësia minimale e zonës mbrojtëse sanitare përgjatë gjithë vijës kufizuese të saj është 50 m dhe distanca minimale e mbrojtjes është 200 m. Këto vlera rriten sipas llojit të objektit e teknologjisë së përdorur, si dhe shkallës së ndotjes së zonës industriale gjatë projektimit të saj."

Kullat e telekomunikacionit që janë të larta mbi 25 metra nuk lejohen të ndërtohen e të vendosen brenda zonave të përcaktuara si zona banimi. Distanca e tyre minimale nga kufizimi i pronës më të afërt të ndërtuar është 30 metra.

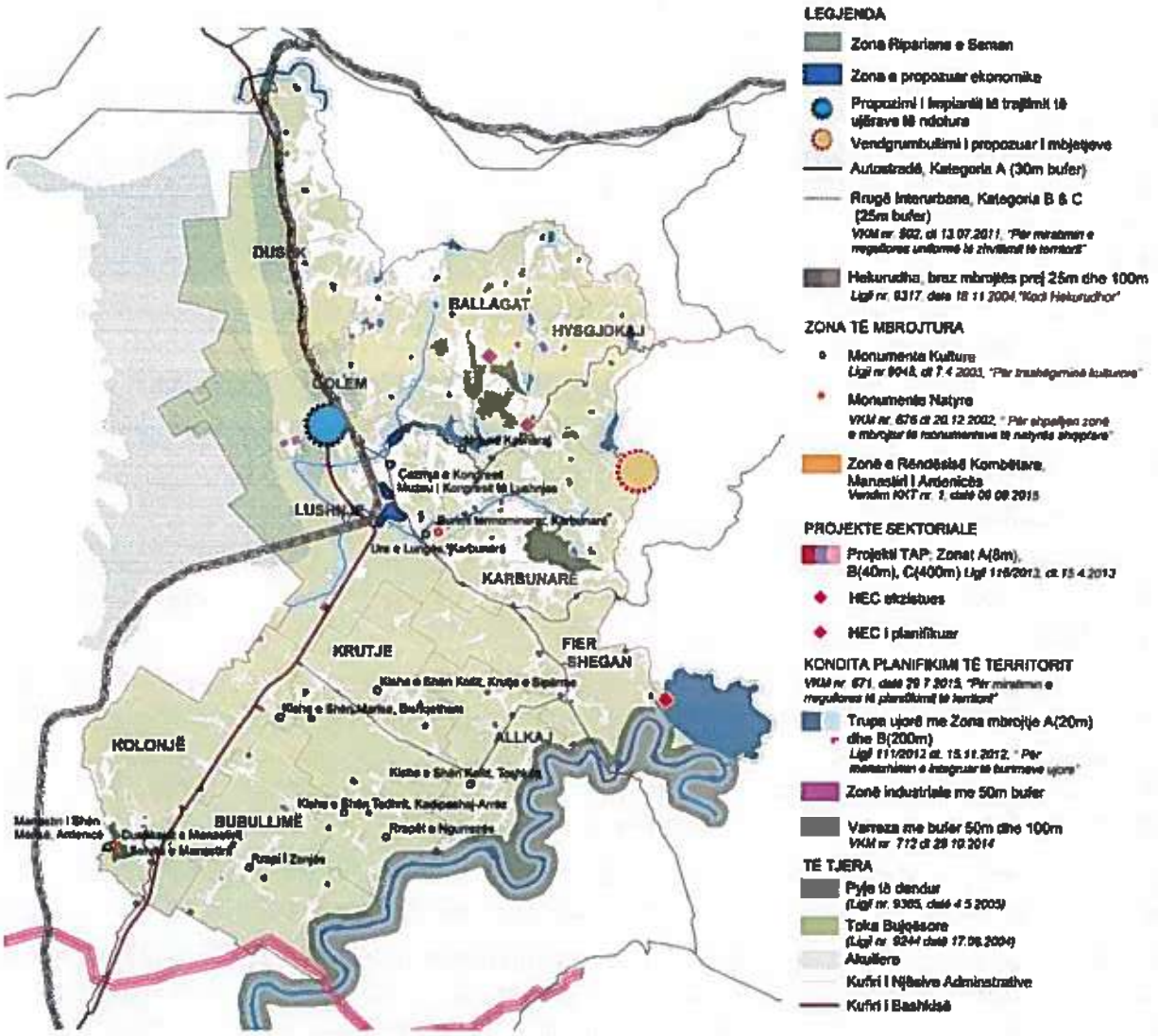
Sipas vendimit të Këshillit të Ministrave nr. 712, datë 29.10.2014, "Për miratimin e rregullores teknike për projektimin dhe ndërtimin e varrezave në territorin e republikës së Shqipërisë", territori i varrezës duhet të kufizohet nga zonat e banuara nëpërmjet zonës së rezervuar. Në të mund të parashikohet vetëm mbjellja e drurëve dhe gjelbërimit, ndërtimi i parkimeve ose i objekteve në shërbim të varrezave. Për qendrat e banuara me popullsi > 10,000 banorë zona e rezervuar duhet të jetë jo më e vogël se 100 m linear, kurse për qendrat e banuara me popullsi < 10,000 banorë zona e rezervuar duhet të jetë jo më e vogël se 50 m linear.

1.10.7 Monumente kulture në bashkinë e Lushnjes

- **Ura në Përroin e Lungës** në fshatin Karbunarë e Madhe, Karbunarë Lushnje, kategoria I, Ministria e Arsimit dhe e Kulturës (Drejtoria e Kulturës) 266/1, 16.02.1979
- **Ura në Përroin e Kasharajt** në Kasharaj, Karbunarë Lushnje, kategoria I, Ministria e Arsimit dhe e Kulturës (Drejtoria e Kulturës) 266/1, 16.02.1979

- **Manastiri i Shën Mërisë** në anën e djathtë të rrugës Lushnje-Fier, në kodrën me kuotë 202, godinë me komunoren me një largësi prej 5 m nga muret e kishës, Ardenicë, Kolonjë, Lushnje, i miratuar me ligjin nr. 609, datë 24.05.1948, 586 4874, 17.03.1948, 23.09.1971
- **Kisha e Shën Marisë**. Bishqethëm, Kolonjë Lushnje, kategoria I, Rektorati i Universitetit Shtetëror, nr. 6, 15.01.1963
- **Kisha e Shën Kollit** në fshatin Toshkës, Allkaj Lushnje, kategoria I, Rektorati i Universitetit Shtetëror, nr. 6, 15.01.1963
- **Kisha e Shën Kollit** në fshatin Krutje e Sipërme, Krutje Lushnje, kategoria I, Rektorati i Universitetit Shtetëror, nr. 6, 15.01.1963
- **Kisha e Shën Todhrit** në fshatin Kadipashaj Lushnje, kategoria I, Rektorati i Universitetit Shtetëror, nr. 6, 15.01.1963
- **Ndërtesa ku u mbajt Kongresi i Lushnjes** në qytetin e Lushnjes, kategoria I, Rektorati i Universitetit Shtetëror, nr. 6, 15.01.1963
- **Çezma e Kongresit** në qytetin e Lushnjes. Çezma ndodhet pranë shtëpisë-muze "Kongresi i Lushnjes" dhe me mbishkrimin që përkujton datën historike të punimeve të këtij kongresi. Përveç vlerës përkujtimore, ajo përfaqëson një shembull interesant në traditën e çezmave të vendit tonë. Lushnje, Komiteti i Kulturës dhe Arteve, nr. 8, 18.12.1987

Figura 131: Rëndësia Kombëtare në territor, Bashkia Lushnje

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

1.11 Analiza e periferialitetit

Analiza e periferialitetit është mjeti që ndihmon në identifikimin e pabarazive social-ekonomike brenda territorit administrativ që po studiohet. Kjo analizë bazohet në mbivendosjen e gjetjeve të analizave social-ekonomike dhe synon të klasifikojë zona të ndryshme në qytet nga ato më të preferueshmet deri në ato më të pafavorizuarat. Ky klasifikim ndihmon bashkinë në përzgjedhjen e strategjive investuese dhe projekteve prioritare në PPV, që janë:

- largësia nga qendra e zonës së banuar
- largësia nga qendrat e punësimit
- lidhja me sistemin rrugor
- furnizimi me rrjete infrastrukture dhe shërbime sociale
- niveli më i përafërt i të ardhurave të shtresave shoqërore

- plotësimi me funksione, sipas kategorive bazë të përdorimeve të tokës
- niveli i kriminalitetit dhe sigurisë së jetës
- probleme të ndryshme sociale, përfshirë përjashtimin social.

Mbivendosja e hartave që tregojnë rrezet e shërbimit të infrastrukturave arsimore, sociale, shëndetësore, rrugore e nëntokësore si dhe qendrave të punësimit dhe shërbimeve ekonomike krijon mundësinë që të identifikohen në territor zonat e favorizuara (të cilat mbulohen nga rrezet e shërbimit të infrastrukturave publike dhe gjenden në afërsi të zonave ekonomike) nga ato të pafavorizuarat, duke identifikuar kështu zonat ku ka më tepër nevojë për ndërhyrje dhe investime publike.

Kjo analizë, e mbivendosur me analizën demografike, krijon lehtësi në përllogaritjen e numrit të banorëve që banojnë në zona të pafavorizuara dhe të mangësive infrastrukturore që ato kanë, proces mbi të cilin bazohet vendimmarrja përsa i përket ndërhyrjeve prioritare në terren.

Analiza e periferialitetit ka fokus kryesor identifikimin e zonave rezidenciale periferike të Bashkisë së Fierit dhe evidentimin e problematikave kryesore të këtij qyteti.

- **Metodologjia**

Si fillim është paraqitur rrjeti i infrastrukturës ekzistuese rrugore, rrjeti ekzistues i ujësjellësit - kanalizimeve dhe janë identifikuar institucionet arsimore, shëndetsore në territorin administrativ të Bashkisë.

Për objektet arsimore dhe shëndetësore, rrezja e mbulimit të këtij shërbimi është përcaktuar sipas standarteve të planifikimit. Gjithashtu evidentohen dhe të gjitha akset kryesore të lëvizjes me zonat e influences per shërbimet e ofruara sipas standarteve. [348] Skema e mëposhtme tregon mbivendosjen e këtyre elementëve qendror, si institucionet arsimore, shendetësore dhe infrastrukturën kryesore rrugore dhe nëntokësore.

Nga mbivendosjet e të gjitha hartave që tregojnë rrezet e shërbimit të infrastrukturave arsimore, sociale, shëndetësore, rrugore e nëntokësore rezultojnë të ndërthurura zona të caktuara.

Në varësi të mbulimit të tyre nga shërbimet e infrastrukturave publike mund të klasifikohen disa kategori në lidhje me periferialitetin, nga ato më periferiket të cilat nuk mbulohen nga asnjë nga shërbimet publike ,ato të cilat mbulohen nga të gjitha shërbimet publike, ato të cilat mbulohen nga vetëm tre shërbime apo ato që mbulohen nga dy shërbime ose një shërbim.

A. Arsim

S. Shëndetsi

U. Ujësjellës-Kanalizime

I. Infrastrukture rrugore

Më poshtë janë kategoritë bazë të identifikimit të periferialitetit në hartë.

Kategoria 1: Zonat që mbulohen nga të gjitha shërbimet **(A+S+U+I), të shërbyera shumë mirë**

Kategoria 2: Zonat qe mbulohen nga tre shërbime **(ASU, AUI, ASI, SUI), të shërbyera mirë**

Kategoria 3: Zonat qe mbulohen nga dy shërbime **(AS, AU, AI, SU, SI, UI), problematike me shërbimet publike**

Kategoria 4: Zonat qe mbulohen nga një shërbim **(A, S, U, I), periferike**

Kategoria 5: Zonat qe nuk mbulohen nga asnjë shërbim, **shumë periferike**

Kategoritë bazë të klasifikimit të periferialitetit janë rezultat i ndërthurjeve të shërbimeve të ndryshme publike, sipas treguesve të planifikimit për infrastrukturën arsimore dhe shëndetësore.[349]

Tabela 79: Treguesit e planifikimit për infrastrukturën arsimore

Infrastruktura Arsimore	Numri i banorëve që shërbehet nga një njësi shërbimi		Rrezja e shërbimit		Standardet e projektimit	
	Zona urbane	Zona rurale	Zona urbane	Zona rurale	Për ndërtesën	Për parcelën
Çerdhe	1000	1000	200-300m	200-300m	$25m^2$-$30m^2$/ fëmijë	$900m^2$-$1500m^2$
Kopësht	1500	1500	250-350m	500-600m	$18m^2$-$25m^2$/ fëmijë	$1000m^2$-$1500m^2$
Shkollë 9-vjeçare	6000	6000	500-600m	1000-1500m	$20m^2$-$25m^2$/ fëmijë	$1500m^2$-$7000m^2$
Shkollë e mesme	9000	9000	1000-1500m	2000-4500m	$20m^2$-$30m^2$/ nxënës	$2000m^2$-$7000m^2$

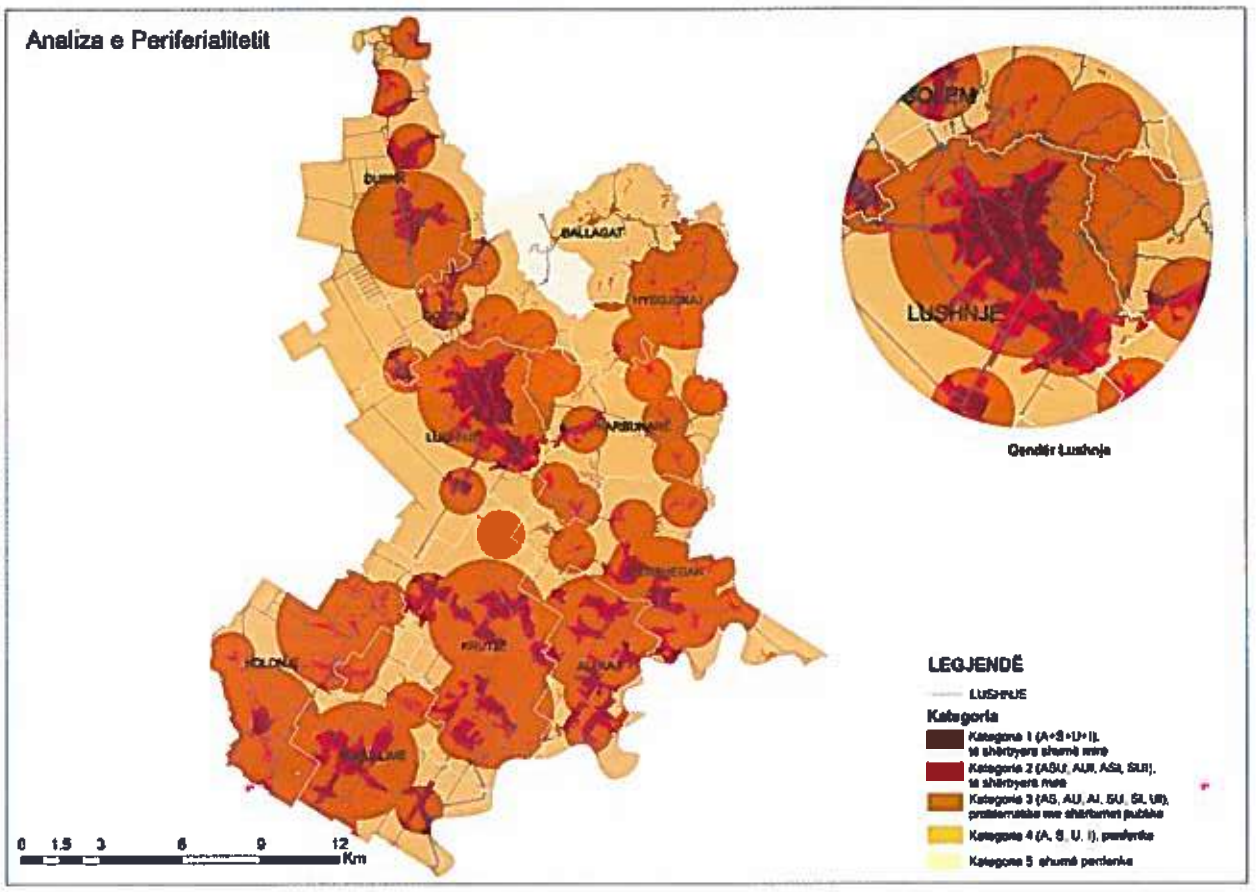
Burimi: Rregullorja e Planifikimit- VKM Nr. 671

Tabela 80: Treguesit e planifikimit për infrastrukturën shëndetësore

Infrastruktura shëndetësore	Sipërfaqja (m^2)	Treguesi njësi/nr.banorësh
Qendra shëndetësore	300 – 400	Një për 250-1,500
Ambulancë–konsultore maternitet	400 – 6,000	
Ambulancë–konsultore	700 – 1,000	Një për 1,500 – 2,000
Poliklinikë	2,000 – 5,000	
Dispanseri	3,000	
Drejtori e higjienës epidemiologjike	2,000 – 3,000	
Qendër dezinfektimi, deratizimi	2,000	

Burimi: Rregullorja e Planifikimit- VKM Nr. 671

Figura 132: Harta e analizës së periferialitetit, Bashkia Lushnje

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

Sipas kategorizimit të perfierialitetit në bashkinë e Lushnjes, njësitë administrative të saj që cilësohen si zona të shërbyera shumë mirë sepse në ofrohen të gjitha shërbimet - **Kategoria 1 (A+S+U+I)**, janë njësia e Allkaj në pothuajsë të gjithë sipërfaqen e saj, në njësinë e Bubullimës janë zonat e banimit në pjesën jugore dhe qendrore të saj, në njësinë e Dushkut janë disa zona banimi të pozicionuara qëndrore dhe lindore të saj, në Fiershegan janë disa zona banimi në pjesën jug-perëndimore të saj, në njësinë e Golemit janë disa banime në pjesën perëndimore dhe jugore të saj, në Karbunarë janë disa banime në pjesën veri-perëndimore të saj, pothuajsë gjithë sipërfaqja e saj, në njësinë e Frakullit disa zona banimi që pozocionohen në pjesën më qëndrore të saj, në Kolonjë janë disa banime në pjesën jugore të saj, në Krutje janë zona banimi të shtrira pothuajse në gjithë sipërfaqen e saj, ndërsa në njësinë eLushnjes përfshihen disa zona banimi në pjesën qëndrore, veri-lindore të saj dhe jug-lindore.

Si zona të shërbyera mirë që mbulohen nga tre shërbime të paktën **Kategoria 2(ASU, ASI, SUI- arsim- shëndetsësi- ujësjellës, arsim- shëndetsësi- infrastrukturë, shëndetsësi- ujësjellës- infrastrukturë)** janë përgjithësisht të gjitha njësitë administrativet e bashkisë Lushnje përvec asaj të Ballagatit.Njësitë adminsitrative në Lushnje që mbulohen nga shërbimet e arsimit (kopësht, arsim i ulët, arsim i mesëm), shëndetësi dhe infrastrukturë(ASI), janë të gjitha njësitë përvec asaj të Ballagatit. Me arsim, shëndetësi dhe ujësjellës (ASU) mbulohen zona të caktuara banimi në Lushnje, në Golem, në Dushk, në Karbunarë, në Fiershegan, në Krutje, në Allkaj, në Kolonjë dhe

Bubullimë. Me shëndetësi, ujësjellës dhe infrastrukurë (SUI) mbulohen disa zona banimi në Lushnje, në Krutje, në Karbunarë, në Golem, në Fiershegan, Dushk, në Bubullimë dhe Allkaj.

Zonat qe mbulohen nga dy shërbime **(AS, AI, SU, SI), problematike me shërbimet publike** janë ato të kategorisë së tretë te periferialitetit dhe përgjithësisht mbulohen njësitë administrative si ajo e Ballagatit, (AI), arsim-infrastrukturë, arsim- shëndetësi mbulohen (AS), njësitë Allkaj, Bubullimë, Dushk, Fiershegan, Golem, Hysgjokaj, Karbunarë, Kolonjë, Krutje dhe Lushnje. Shëndetësi dhe infrastrukturë (SI) mbulohen disa zona banimi në Lushnje, në Fiershegan, në Dushk, në Allkaj, në Kolonjë, në Krutje, në Bubullimë, në Karbunarë, në Hysgjokaj dhe Golem.

Ndërsa në Kategorinë e 4 të periferialitetit, zonat qe mbulohen nga një shërbim **(A, S, U, I),** dhe që klasifikohen si **periferike** bëjnë pjesë të gjitha njësitë administrative në Lushnje, sepse të gjitha mbulohen nga të paktën një shërbim, përveç njësisë së Ballagatit që nuk mbulohet nga asnjë qendër shëndetësore.

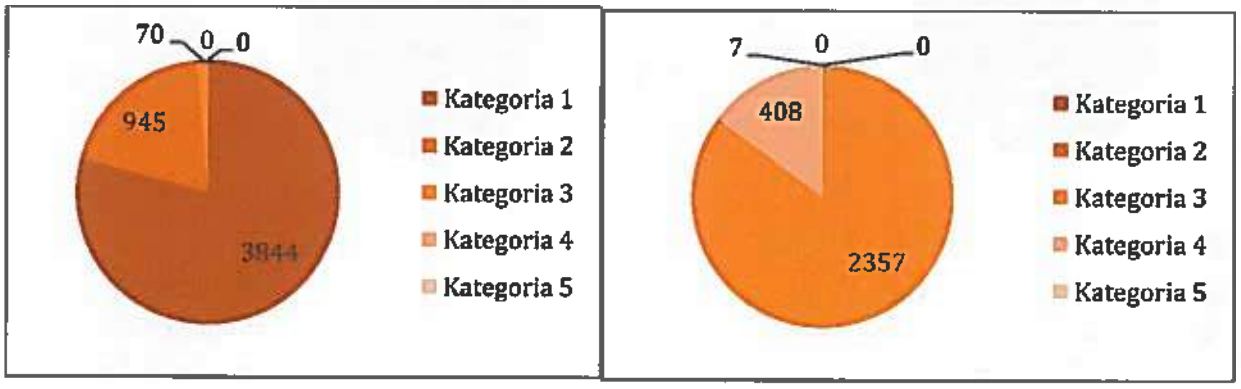
Në kategorinë 5 të kesaj analize përfshihen ato zona të cilat nuk mbulohen nga asnjë shërbim publik, zona këto të karakterizuara si shumë periferike. Këtu bëjnë pjesë disa zona banimi në pozicionuara në Ballagat, sepse ato nuk mbulohen nga asnjë nga shërbimet e ofruara.

Më poshtë përfshihen të dhënat e numrit të banorëve për secilën njësi adminstrativë të Bashkisë Fier sipas kategorive të periferialitetit.

Njësia adminstrative e Allkaj sipas klasifikimit të Kategorisë 1 të periferialitetit mbulon 3844 banorë. Sipas Kategorisë 2 mbulohen 945 banorë. Sipas Kategorisë 3 mbulohen 70 banorë. Sipas Kategorisë 4 nuk mbulohet asnjë banorë. Sipas Kategorisë 5 nuk mbulohet asnjë banorë.

Njësia adminstrative e Ballagatit sipas klasifikimit të Kategorisë 1 të periferialitetit nuk mbulon asnjë banorë. Sipas Kategorisë 2 nuk mbulon asnjë banorë. Sipas Kategorisë 3 mbulohen 2357 banorë. Sipas Kategorisë 4 mbulohen 408 banorë. Sipas Kategorisë 5 mbulohen vetëm 7 banorë.

Figura 133: Shpërndarja e kategorive të periferialitetit për NjA Allkaj (majtas) dhe Ballagat (djathtas) në numër banorësh

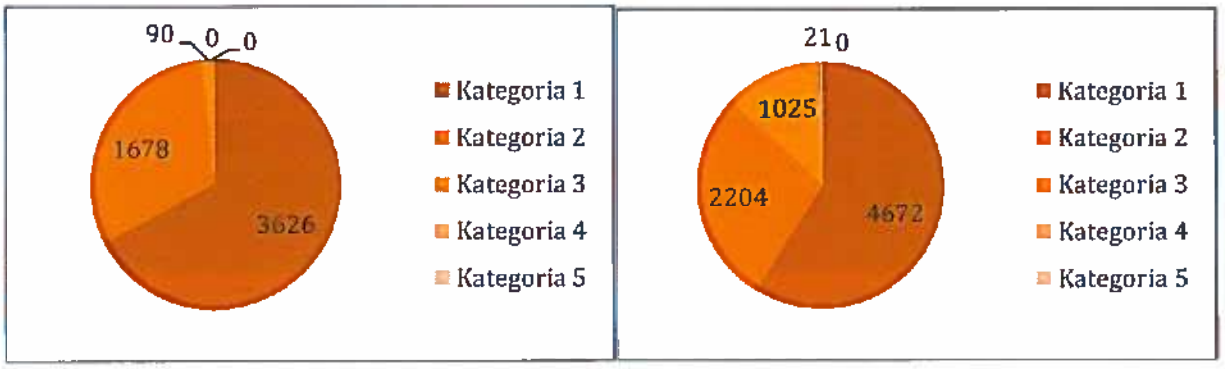

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

Njësia adminstrative e **Bubullimës** sipas klasifikimit të Kategorisë 1 të periferialitetit mbulon 3626 banorë. Sipas Kategorisë 2 mbulohen 1678 banorë. Sipas Kategorisë 3 mbulohen 90 banorë. Sipas Kategorisë 4 nuk mbulohet asnjë banorë. Sipas Kategorisë 5 nuk mbulohet asnjë banorë.

Njësia adminstrative e **Dushkut** sipas klasifikimit të Kategorisë 1 të periferialitetit mbulon 4672 banorë. Sipas Kategorisë 2 mbulohen 2204 banorë. Sipas Kategorisë 3 mbulohen 1025 banorë. Sipas Kategorisë 4 mbulohen vetëm 21 banorë. Sipas Kategorisë 5 nuk mbulohet asnjë banorë.

Figura 134: Shpërndarja e kategorive të periferialitetit për NjA Bubullimë (majtas) dhe Dushk (djathtas) në numër banorësh

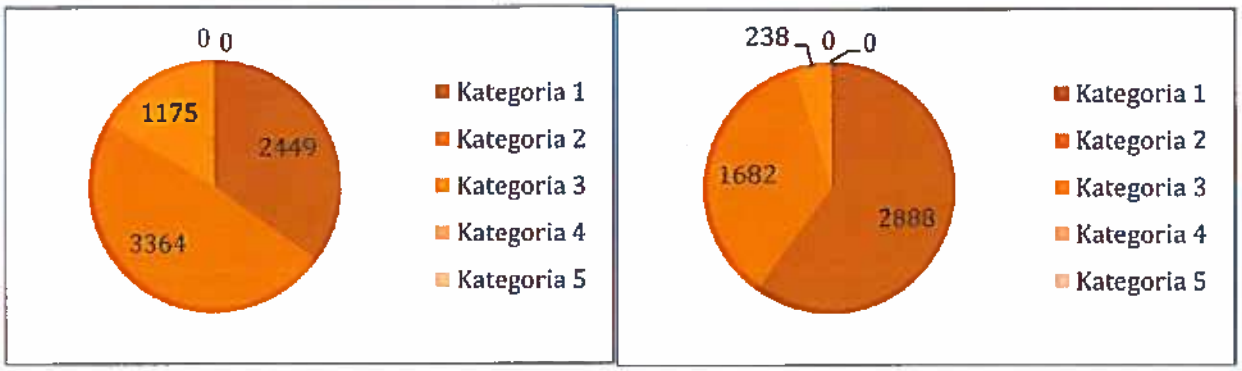

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

Njësia adminstrative e **Fiersheganit** sipas klasifikimit të Kategorisë 1 të periferialitetit mbulon 2449 banorë. Sipas Kategorisë 2 mbulohen 3364 banorë. Sipas Kategorisë 3 mbulohen 1175 banorë. Sipas Kategorisë 4 nuk mbulohet asnjë banorë. Sipas Kategorisë 5 nuk mbulohet asnjë banorë

Njësia adminstrative e **Golemit** sipas klasifikimit të Kategorisë 1 të periferialitetit mbulon 2888 banorë. Sipas Kategorisë 2 mbulohen 1682 banorë. Sipas Kategorisë 3 mbulohen 238 banorë. Sipas Kategorisë 4 nuk mbulohet asnjë banorë. Sipas Kategorisë 5 nuk mbulohet asnjë banorë.

Figura 135: Shpërndarja e kategorive të periferialitetit për NjA Fier-Shegan (majtas) dhe Golem (djathtas) në numër banorësh

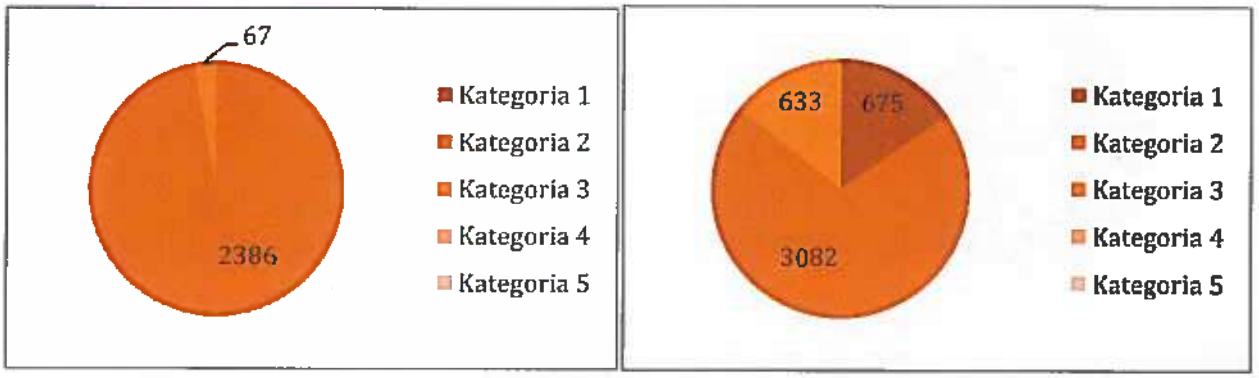

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

Njësia adminstrative e **Hysgjokajt** sipas klasifikimit të Kategorisë 1 të periferialitetit nuk mbulon asnjë banorë. Sipas Kategorisë 2 mbulohen 2386 banorë. Sipas Kategorisë 3 mbulohen 67 banorë. Sipas Kategorisë 4 nuk mbulohet asnjë banorë. Sipas Kategorisë 5 nuk mbulohet asnjë banorë.

Njësia adminstrative e **Karbunarës** sipas klasifikimit të Kategorisë 1 të periferialitetit mbulon 675 banorë. Sipas Kategorisë 2 mbulohen 3082 banorë. Sipas Kategorisë 3 mbulohen 633 banorë. Sipas Kategorisë 4 nuk mbulohet asnjë banorë. Sipas Kategorisë 5 nuk mbulohet asnjë banorë.

Figura 136: Shpërndarja e kategorive të periferialitetit për NjA Hysgjokaj (majtas) dhe Karbunarë (djathtas) në numër banorësh

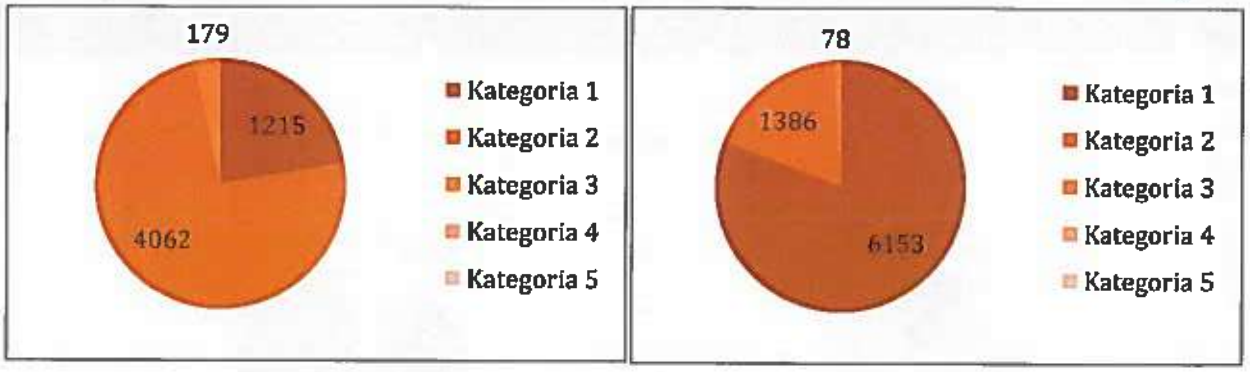

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

Njësia adminstrative e **Kolonjës** sipas klasifikimit të Kategorisë 1 të periferialitetit mbulon 1215 banorë. Sipas Kategorisë 2 mbulohen 4062 banorë. Sipas Kategorisë 3 mbulohen 179 banorë. Sipas Kategorisë 4 nuk mbulohet asnjë banorë. Sipas Kategorisë 5 nuk mbulohet asnjë banorë.

Njësia adminstrative e **Krutjes** sipas klasifikimit të Kategorisë 1 të periferialitetit mbulohen 6153 banorë. Sipas Kategorisë 2 mbulohen 1386 banorë. Sipas Kategorisë 3 mbulohen 78 banorë. Sipas Kategorisë 4 nuk mbulohet asnjë banorë. Sipas Kategorisë 5 nuk mbulohet asnjë banorë.

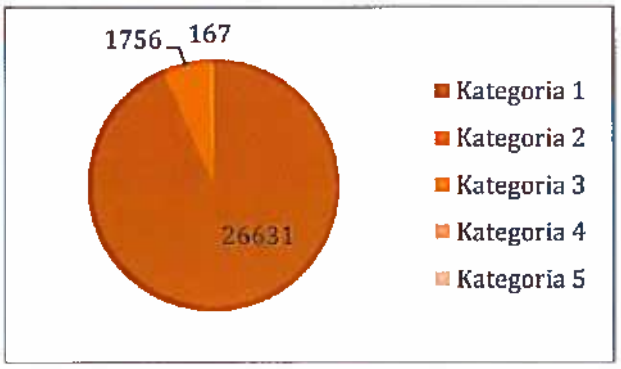
Figura 137: Shpërndarja e kategorive të periferialitetit për NjA Kolonjë (majtas) dhe Krutje (djathtas) në numër banorësh

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

Njësia adminstrative e **Lushnjes** sipas klasifikimit të Kategorisë 1 të periferialitetit mbulohen 26631 banorë. Sipas Kategorisë 2 mbulohen 1756 banorë. Sipas Kategorisë 3 mbulohen 167 banorë. Sipas Kategorisë 4 nuk mbulohet asnjë banorë. Sipas Kategorisë 5 nuk mbulohet asnjë banorë.

Figura 138: Shpërndarja e kategorive të periferialitetit për qytetin e Lushnjes, në numër banorësh

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

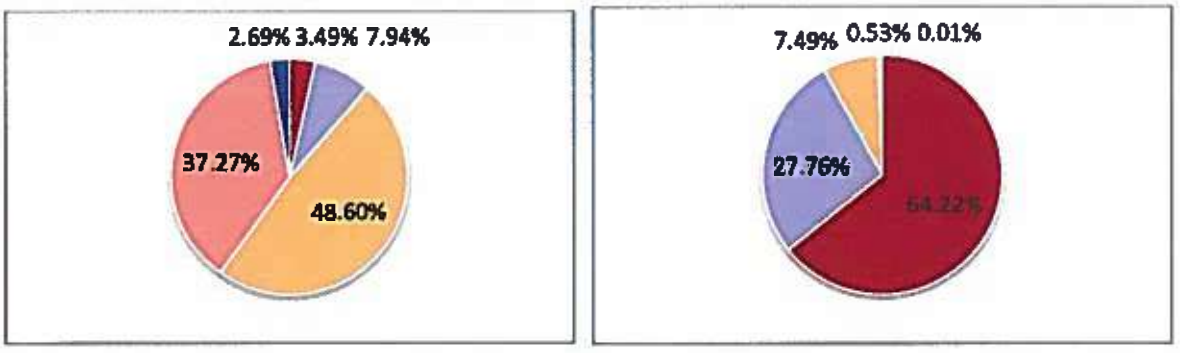
Tabelat dhe grafikët më poshtë japin një panoramë më të përgjithshme të periferialit për të gjithë territorin e Bashkisë Lushne.

Tabela 81: Treguesit e periferialitetit sipas popullsisë dhe sipërfaqes së shërbyer

Kategoria	Sipërfaqja (%)	Popullsia (%)	Popullsia (Banorë)
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
Të Shërbyera Mirë	7.94%	27.76%	22544
Problematike Me Shërbimet Publike	48.60%	7.49%	6080
Periferike	37.27%	0.53%	430
Shumë Periferike	2.69%	0.01%	7

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

Figura 139: Shpërndarja e kategorive të periferialitetit sipas sipërfaqes (majtas) dhe popullësisë (djathtas) në %

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

1.12 Konkluzione dhe rekomandime për planin

Mbështetur në analizat e kryera më sipër, dhe identifikimin e pikave të forta, pikave të dobëta, kërcënimeve dhe mundësive rekomandimet për Bashkinë Lushnje klasifikohen në dy kategori si më poshtë

Territori dhe Mjedisi

- Parandalimi i shpërhapjes së ndërtimeve në zonën bujqësore me qëllim ruajtjen e tokës bujqësore nga fragmentimi i mëtejshëm
- Vënia në përdorim e potencialit të lartë të energjisë diellore, duke ngritur më tepër sera të teknologjisë së lartë me sistem diellor me qëllim nxitjen e mëtejshme të prodhimit, si dhe vlerësimin e mundësisë për ngritjen e zonës së paneleve diellore në tokat e kripura të territorit të bashkisë Lushnje
- Krijimi i një inventari të rëndësishëm të territoreve dhe pikave burimore me rrezik ndotjeje për akuiferët dhe ndërmarrja e projekteve rehabilituese të këtyre pikave
- Shtimi i hapësirave të gjelbra në territorin e bashkisë me qëllim uljen e nivelit të ndotësve të ajrit si dhe prezantimi i skemave të detajuara për menaxhimin e transportit në zonat urbane për uljen e nivelit të zhurmave
- Promovimi i peizazhit dhe monumenteve të kulturës, duke krijuar zinxhirë të vlerës, ndërmarrjen e aktiviteteve kulturore, me qëllim nxitjen e agroturizmit dhe promovimin e vlerave ushqimore që kjo bashki mbart
- Rehabilitimi dhe shtimi i sipërfaqeve pyjore në bashkinë Lushnje, dhe rikrijimi i koridoreve vegjetative përgjatë kanaleve kulluese me qëllim mbrojtjen e tokës bujqësore.

Përdorimi i tokës dhe Infrastrukturat

- Për shkak të mungesës së rrjetit infrastrukturor të ujësjellës rekomandime, rekomandohet kryerja e investimeve në këtë sektor si dhe shtrirja e rrjetit në të gjithë zonat urbane të bashkisë. Ky sistem nga ana tjetër duhet të shoqërohet dhe me ngritjen e sistemit të kanalizimeve i cili do të minimizojë në masë të madhe derdhjen e ndotjeve në sipërfaqet ujore, ndotjen mjedisore si shkak i kanaleve të hapura, etj.
- Rehabilitimi i infrastrukturës bujqësore dhe specifikisht ndërhyje fizike në sistemin e ujitjes dhe kullimit
- Në një perspektivë afatmesme duhet parë mundësia e ndërtimit të një impianti të trajtimit të ujërave të ndotura, duke përdorur teknologjitë e reja dhe duke marrë në konsideratë ndarjen e ujërave të shiut nga ato të zeza.
- Gjetja e fondeve për përmirësimin e infrastrukturës rrugore brenda territorit të bashkisë, e cila konsiston në shtimin e sipërfaqeve të shtruara rrugore dhe marrjen e masave për parandalimin e aksidenteve në pikat problematike
- Ngritja e impiantit të kompostimit të mbetjeve për të nxitur më tej riciklimin në bashkinë Lushnje
- Parashikimi për ngritjen e stacioneve të transferimit të mbetjeve në territorin e bashkisë Lushnje, në një distancë të barabartë për të gjtha njësitë administrative të bashkisë
- Mundësia e krijimit të rrugëve të shërbimit përgjatë autostradës Lushnje-Fier, në mbështetje të bizneseve.

Zhvillimi Ekonomik dhe Mirëqenia Sociale

- Të ekonomizohet prodhimi dhe të rritet niveli i eksportit brenda dhe jashtë vendit, nëpërmjet ngritjes së pikave të grumbullimit, magazinimit dhe pikave frigoriferike të cilat do të ulin ndjeshëm sasinë firo të ushqimeve
- Menaxhimi dhe ngritja e vend depozitimeve sipas standardeve evropiane sanitare-inxhinierike me qëllim minimizimin e ndotjes pranë zonave të banuara dhe ndotjes së tokës. Në skemën e menaxhimit të mbetjeve ky hap duhet të ndiqet nga aplikimi i praktikave të

riciklimit duke ndarë mbetjet që në burim, prezantimin e projekteve të kompostimit si mënyra më e mirë për të përftuar nga mbetjet urbane dhe formimin e plehut organik.
- Nxitja për krijimin e shoqatave të fermerëve me qëllim nxitjen e bashkëpunimit dhe partneriteteve, për ekonomizimin e tokës bujqësore dhe rritje të prodhimit bujqësor
- Krijimi i një klime të favorshme për investitorë të huaj dhe vendas në fushën e industrisë së përpunimit të produkteve bujqësore, kryesisht të ullirit, frutave dhe produkteve blegtorale si qumështi dhe veza.
- Ulja e shkallës së papunësisë, duke hapur vende të reja pune, me qëllim uljen e nivelit të papunësisë. Hapja e shkollave profesionale të orientuara drejt agroturizmit, inxhinierive ushqimore, energjetikes, etj., me qëllim profilizimin dhe rritjen e standardeve arsimore të Lushnjës
- Rikonstruktimi dhe pajisja e shkollave dhe kopshteve me ambiente ndihmëse si laboratorë, kënde sportive, kënde lojërash etj.
- Përmirësimi i kushteve të qendrave shëndetësore, ambulancave dhe optimizimi i shërbimit në spitalin e Lushnjës.
- Ngritja e qendrave rinore dhe shtëpive për të moshuait, si dhe krijimi i programeve rinore dhe për fëmijët përgjatë gjithë vitit
- Ndërtimi i qendrave multifunksionale, duke shfrytëzuar hapësirat boshë të ndërtesave të ish- komunave.
- Pastrimi dhe rehabilitimi i qendrës më të madhe ekonomike në Lushnje, e cila do të garantjë kapacitetet e nevojshme për alokimin e bizneseve të reja.

Qeverisja dhe Financat Vendore

- Duhet të fuqizohet përmirësimi i performancës financiare në kahun e të ardhurave (veçanërisht rritja e bazës së tatueshme dhe tatim paguesve) si dhe racionalizimi në kahun e shpenzimeve (kryesisht ato administrative dhe operative). Krahas burimeve të veta, duhet të ekonomizohet përdorimi i instrumenteve financiarë si huaja nga sistemi bankar fondet nga donatorët e huaj (apo vendas) dhe format e partneritetit publik privat
- Rritja e kapaciteteve të bashkisë në drejtim të hartimit, menaxhimit, zbatimit dhe monitorimit të projekteve të investimeve me qëllim garantimin e zbatueshmërisë së tyre.
- Përfshirja e organizatave ekzistuese të shoqërisë civile në vendimmarrje me qëllim adresimin dhe zgjidhjen e një sërë çështjesh kryesisht në spektrin social.

2. Plani i zhvillimit të territorit

2.1 Plani i propozimeve territoriale

2.1.1 Thellimi i vizionit territorial të zhvillimit

Vizioni i zhvillimit të territorit për bashkinë e Lushnjes është hartuar në mënyrë organike, si rezultat i gjetjeve të analizës së përgjithshme të territorit, diskutimeve me qytetarët, takimeve me grupet e interesit dhe reflektimeve të grupit të punës gjatë studimit të kontekstit rajonal në të cilin ndodhet bashkia. Po ashtu, vizioni i Lushnjes bazohet në parashikimet e Planit të Përgjithshëm Kombëtar dhe të Planit të Integruar Ndërsektorial të Bregdetit. Mbi këto baza, pjesëmarrësit në këto diskutime, nën drejtimin e grupit të punës, kanë rënë dakord për formulimin e vizionit strategjik që do të udhëheqë zhvillimin e bashkisë së Lushnjes gjatë 15 viteve të ardhshme, si më poshtë:

Bashkia e Lushnjes do ta orientojë të ardhmen e saj mbi konceptet e rritjes së ekuilibruar dhe të qëndrueshme. Bashkia do të synojë forcimin e rolit ekonomik të saj në rajon, si qendra e zhvillimit bujqësor dhe blegtoral. Zhvillimi i këtij sektori do të bëhet përmes promovimit të teknikave të prodhimit të produkteve organike dhe cilësore, etiketimit dhe marketimit të tyre, duke synuar rritjen e prezencës së tyre në tregjet vendase dhe ato të huaja. Zhvillimi i ekonomisë bujqësore do të bëhet në mënyrë të qëndrueshme, duke u kujdesur për mbrojtjen e tokës bujqësore dhe burimet e tjera natyrore me qëllim garantimin e mirëqenies sociale të qytetarëve ekzistues dhe brezave të ardhshëm. Profili ekonomik i bashkisë do të plotësohet me promovimin e ekoturizmit si potencial i pashfrytëzuar në territoret me peizazhe të bashkisë së madhe të Lushnjes.

Në vizionin e kësaj bashkie, rëndësi të veçantë ka mirëqenia sociale dhe rritja intelektuale si shtylla kryesore që garanton zhvillim të qëndrueshëm. Për këtë arsye, zbutja e pabarazive sociale dhe përmirësimi i infrastrukturave dhe shërbimeve publike në të gjithë territorin e bashkisë do të jetë prioritet.

Në një lexim më të thelluar të territorit të Lushnjes do të mund të dallojmë elementet qytet/fshat formues si më poshtë:

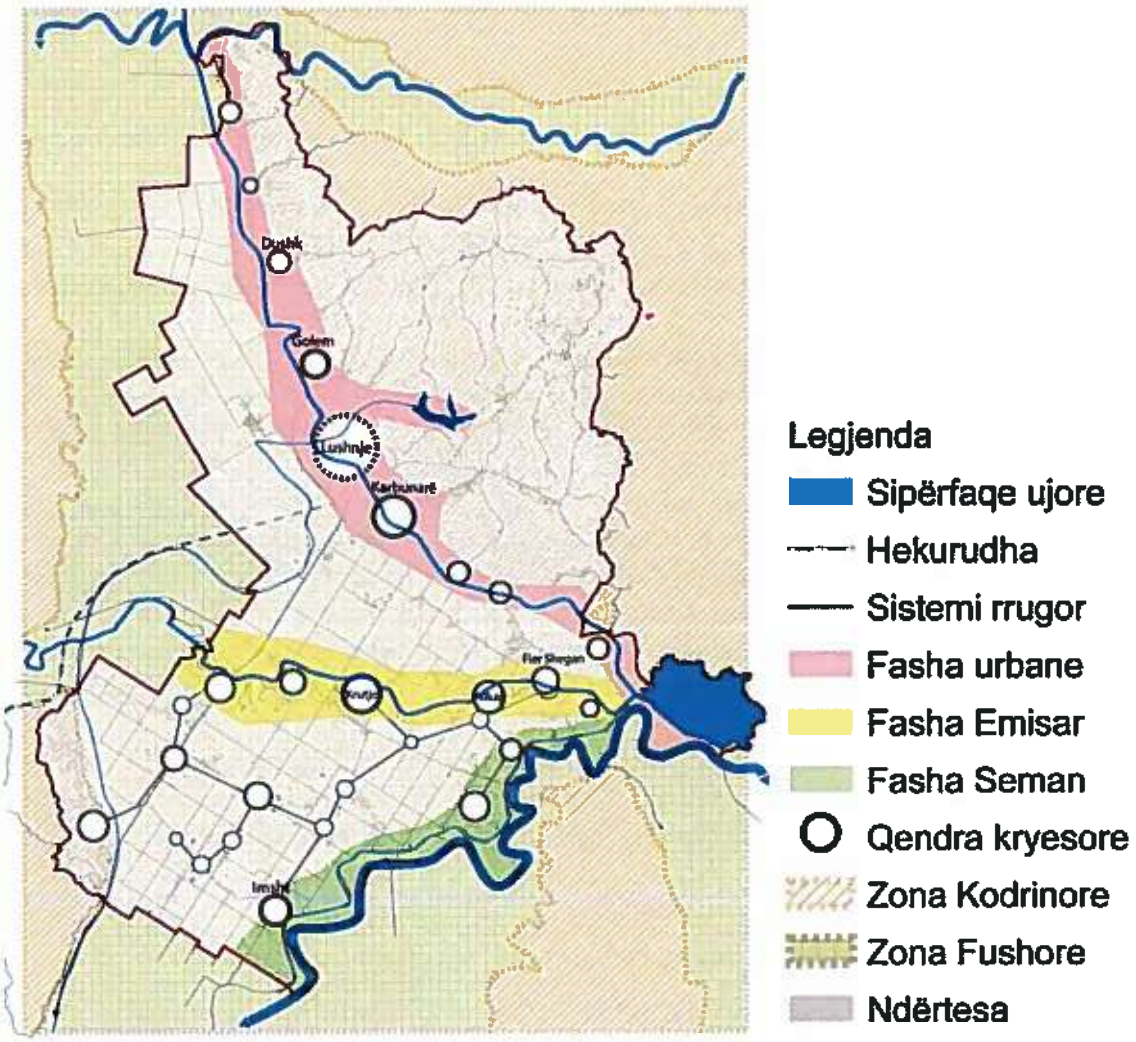
1. Bashkia e Lushnjes përshkohet nga fasha më e madhe e tokës bujqësore në qarkun e Fierit dhe jo vetëm, e cila mbart edhe potencialin më të madh ekonomik bujqësor të kësaj bashkie.
2. Kjo fashë kufizohet nga 2 breza të rëndësishëm kodrinorë, të cilët mbartin vlera të larta peizazhistike për bashkinë Lushnje. Brezi kodrinor i Ardenicës (Kolonjës) ka potencialin e të qenit zona agro-turistike më e rëndësishme në bashkinë Lushnje, së cilës, krahas vlerave natyrore dhe peizazhit çlodhës, i shtohen edhe elemente të trashëgimisë kulturore si Manastiri i Shën Mërisë, Ardenicë dhe monumenti i natyrës Dushkaja e Ardenicës. Në lindje të Lushnjes shtrihet brezi kodrinor Fier-Shegan – Dushk. Ky brez, përveçse është kufizues deri diku i zhvillimeve informale dhe të pakontrolluara urbane, ka zhvilluar ndër vite edhe sektorin e vreshtarisë dhe ullishteve, duke i sjellë një vlerë të shtuar bashkisë Lushnje nga pikëpamja agro-kulturore.
3. Të dyja këto sisteme të rëndësishme territoriale ndërpriten në mënyrë horizontale nga rrjedha të rëndësishme ujore, nga të cilat evidentojmë (nga veriu në jug): lumin Shkumbin në kufirin më verior të bashkisë së madhe Lushnje; përroin e Lushnjes, i cili rrjedh nga liqeni i Kasharajt dhe zgjatet deri në Kolonjë dhe është një nga elementet më të forta të qytetit; emisari kryesor, i cili përshkon tokat pjellore të Lushnjes nga lindja në perëndim; si dhe lumi i Semanit në kufirin më jugor, i cili përbën edhe një nga fashat më të rëndësishme natyrore dhe bujqësore të bashkisë Lushnje.
4. Sigurisht që elementet ujore të sipërpërmendura janë bërë edhe faktori më i rëndësishëm qytet/fshat formues ku, veç përqendrimit të madh të vendbanimeve në qytetin e Lushnjes, dallojmë edhe një fashë tjetër të rëndësishme vendbanimesh përgjatë emisarit kryesor të bashkisë Lushnje.

Nga sa u përmend më sipër, në bashkinë Lushnje do të mund të lexojmë 3 nivele, të cilat përcaktojnë edhe mënyrën e zhvillimit të ardhshëm të kësaj bashkie:

1. Niveli urban, i cili nis me Dushkun në veri dhe përfundon me Fier-Sheganin në jug, përgjatë aksit kryesor Lushnje-Berat. Plani i Përgjithshëm Vendor parashikon densifikimin e këtyre qendrave (Dushk – Lushnje – Karbunarë – Fier-Shegan) jo vetëm nga pikëpamja e vendbanimeve, por edhe nga ajo e shërbimeve dhe nyjeve të rëndësishme infrastrukturore.

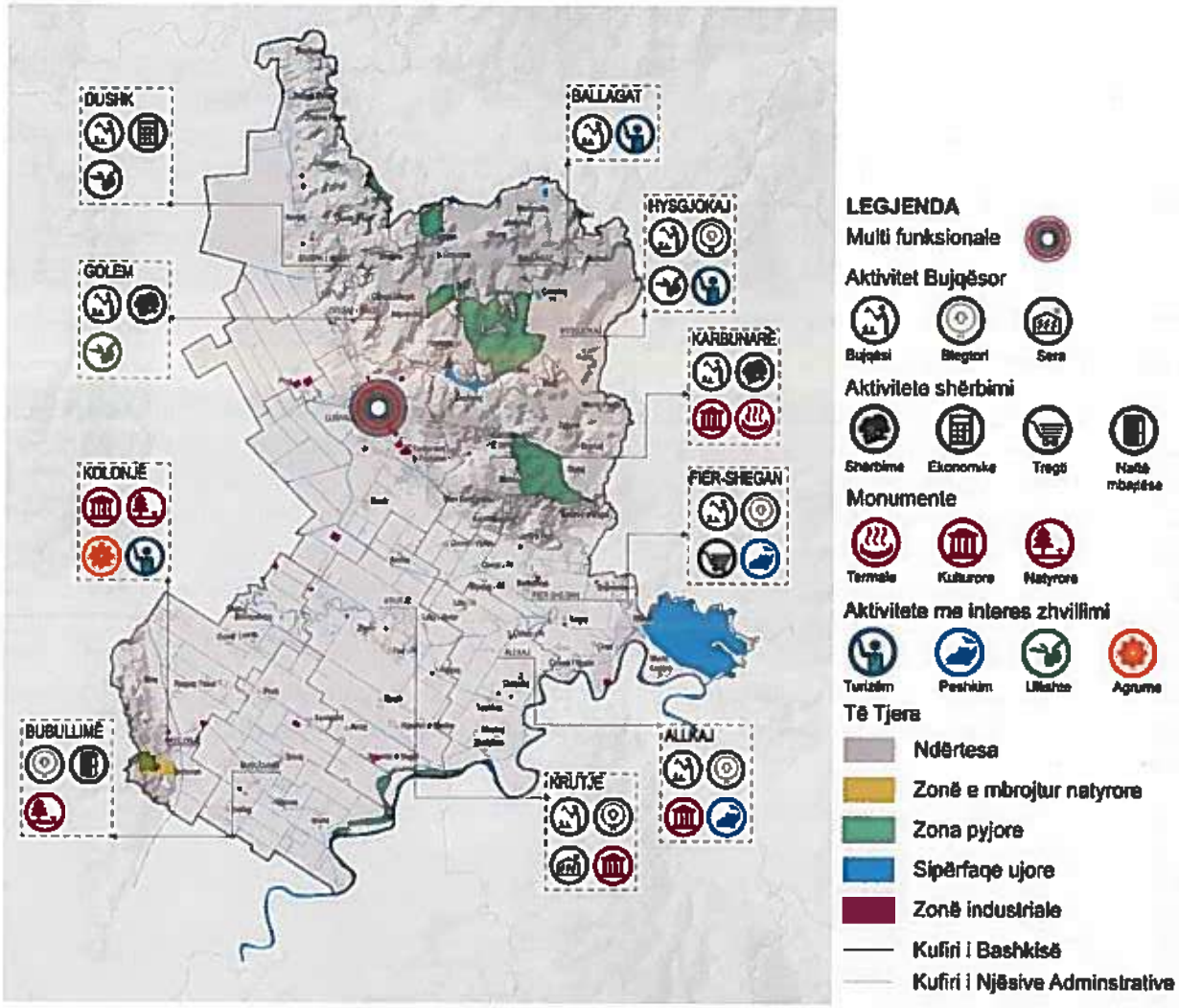
2. Niveli rural shtrihet përgjatë fashës Emisar, ku është edhe përqendrimi më i madh i fshatrave bujqësore të Lushnjes (sikurse edhe vendndodhja e 4 njësive administrative). Plani parashikon kufizimin e shpërhapjes së vendbanimeve përgjatë kësaj fashe, duke mos kompromentuar tokën bujqësore, si dhe përmirësimin e infrastrukturës rrugore dhe shtimin e akseve të gjelbra të lëvizjes për t'i dhënë një karakter ruralo-peizazhistik të gjithë fashës së emisarit. Vendbanimet përgjatë këtij niveli karakterizohen nga dendësi e ulët dhe lartësi deri në 3 kate dhe oborre të brendshme.
3. Niveli i tretë është ai natyror, i cili përbëhet nga fasha e lumit Seman dhe rripi i tokave bujqësore përgjatë tij. Plani parashikon rehabilitimin e fashës ripariane përgjatë lumit Seman, ndërtimin e një rruge peizazhistike (mbi gjurmë ekzistuese) përgjatë gjithë rrjedhës së Semanit, si dhe konservimin në maksimum dhe nxitjen e bujqësisë në rripin e tokës bujqësore përgjatë kësaj fashe.

Figura 140: Nivelet e zhvillimit, bashkia Lushnje

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

Figura 141: Karakteri i vendbanimeve, bashkia Lushnje

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

- **Transformimet strategjike dhe platforma e ndërhyrjeve në territor**

Në bashkinë e Lushnjes, në mbështetje të vizionit të strategjisë së territorit dhe të analizave të thelluara të tipologjive, strehimit dhe nevojës për rigjenerim, propozohen dy kolona zhvillimi: i) transformimet strategjike dhe ii) platforma e ndërhyrjeve në territor. Këto kolona zhvillimi janë zemra e planit të zhvillimit të territorit dhe në vijim ato zbërthehen edhe në planin e infrastrukturave, planin e përdorimit të tokës, njësitë strukturore me treguesit e tyre e, së fundmi, në sistemet e territorit. Edhe instrumentet e drejtimit të zhvillimit, pra instrumentet financiare të zhvillimit të tokës (në vijim), propozohen të tilla që të mundësojnë zbatimin e këtyre kolonave të zhvillimit.

Transformimet strategjike pasqyrojnë vizionin e zhvillimit strategjik të bashkisë. Në vijim të tij, ato synojnë të vendosin në territor nyje apo atraktorë zhvillimi që do të gjenerojnë presion transformues pozitiv e njëkohësisht do të rritin cilësinë e hapësirës dhe shërbimeve në të ardhmen. Këto transformime kanë efekt katalitik për të tjera transformime pozitive dhe përbëjnë në thelb sfidën madhore që duhet të përballojë Bashkia për t`i dhënë një frymëmarrje të re territorit të saj.

Transformimet strategjike janë identifikuar në mënyrë përfundimtare gjatë procesit të diskutimit dhe finalizimit të infrastrukturës rrugore dhe përdorimit të tokës.

Nga pikëpamja metodologjike, grupi i punës, pas përfundimit të hartimit të vizionit të strategjisë së territorit, u thellua më tej në identifikimin e elementeve të forta të territorit dhe zonave të tyre të përkatësisë, përmes të cilave u gjeneruan fasha funksionale, qendërsi e zona me prioritet zhvillimi. Bazuar në faktin se në cilat territore duam të shtrijmë zonat e ndërtuara dhe për cilat qëllime u përcaktua rrjeti i infrastrukturës rrugore, ky rrjet lidh dhe/ose përshkon fashat, qendërsitë e zonat me prioritet zhvillimi. Pikërisht brenda këtyre hapësirave gjeneratore janë përcaktur edhe nyje infrastrukturore të rëndësishme dhe projekte transformuese, të cilat i quajmë transformime strategjike të territorit.

Transformimet strategjike për bashkinë e Lushnjes janë:

1. Qendra e re e qytetit dhe stacioni multimodal: Kjo do të jetë një hapësirë shumëfunksionale, me intensitet të lartë ndërtimi dhe hapësirë publike të bollshme rreth ndërtesave (shërbime, tregti, banim, qendër biznesi, qendër kulturore e kinema) që ofron tematika për çdo moshë e përdorues. Në zemër të qendrës së re do të jetë stacioni multimodal për transportin publik (urban, ndërurban, ndërqytetës, tren/tram, biçikleta e taksi). Traseja aktuale e hekurudhës do të integrohet në mënyrë të tillë brenda zonës së re që të mos e ndajë atë, pra të mos funksinojnë si një barrierë. Kjo shkon në funksion të idesë se pjesa perëndimore e qytetit është shtrirja e re dhe e ardhshme e tij, ndaj traseja e shinave nuk mund të luajë rol ndarës apo të kufirit final. Për ta lehtësuar më tej këtë ndërhyrje, stacioni i mallrave do të spostohet në afërsi të zonës ekonomike të qytetit të Lushnjes (ish-Fabrika e Plastmasit), duke lehtësuar në këtë mënyrë transportimin e mallrave përtej territorit të bashkisë.

Figura 142: Qendra e re e qytetit dhe Stacioni Multimodal, Lushnje

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

2. Kodra e Kasharajt - Ballkoni i Lushnjes: Ky projekt nënkupton rigjenerimin e zonës së banimit duke evidentuar vlerat e vendbanimit të vjetër, duke respektuar relievin kodrinor dhe në të njëjtën kohë duke krijuar hapësirë të mjaftueshme për infrastrukturën e lëvizjes. Kjo hapësirë nevojitet jo vetëm për të lehtësuar qarkullimin ditor e rritur aksesin dhe depërtueshmërinë në zonë, por edhe për të mundësuar që mjetet e urgjencës (shëndetësore apo të mbrojtjes nga zjarri) të ofrojnë ndihmën e tyre në kohë dhe me cilësi. Dikur kodra kishte një karakter thuajse tërësisht natyror, me ullishta dhe pemëtore, disa grupe të vogla shtëpish të vendosura me kujdes në peizazh dhe pa e shqetësuar atë. Oborret e gjelbra dhe madhësia e banesave krijonin një shkrirje shumë të mirë të elementit urban me atë natyror. Nga çdo pikë e kodrës mund të shihet jo vetëm qyteti, por e gjithë fusha bujqësore, kodra simotër e Ardenicës e, pse jo, edhe deti i Divjakës në ditë me qiell të pastër.

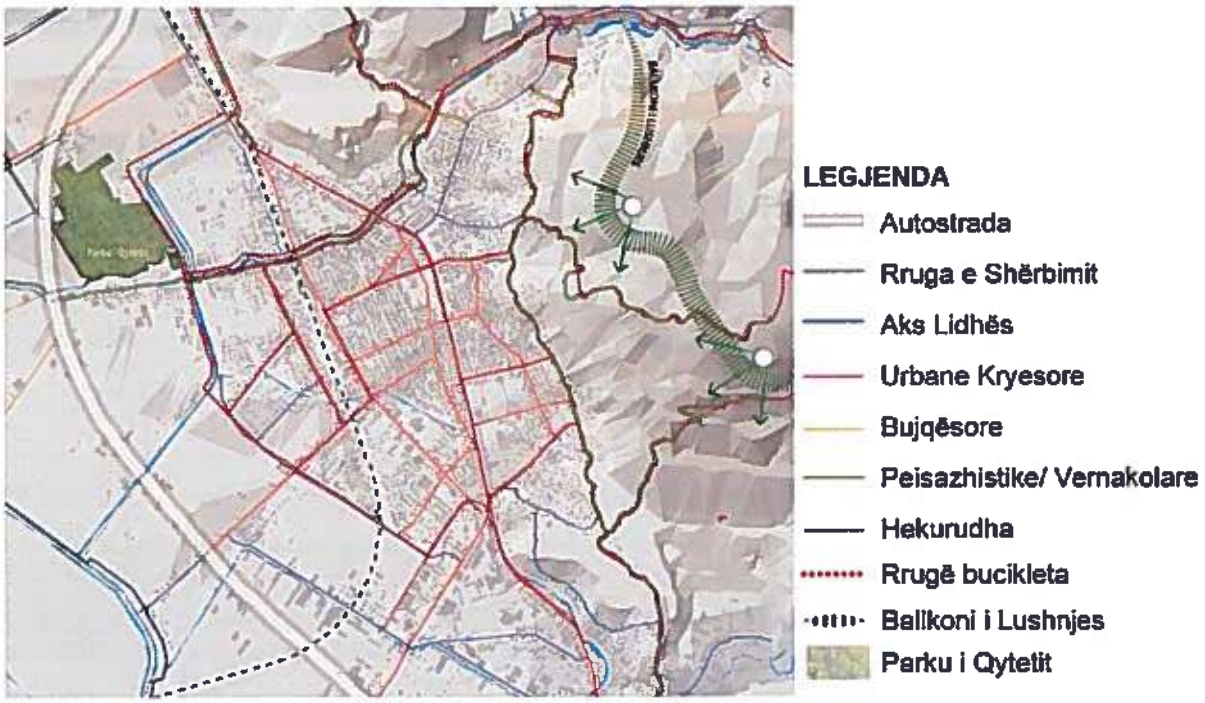
Gjatë 20 viteve të fundit kodra është tjetërsuar, duke humbur karakterin natyror në një pjesë të konsiderueshme të saj si pasojë e ndërtimeve për qëllime banimi. Ndërtimet janë banesa individuale 2-3 kate, me përjashtim të ndërtesave shumëfamiljare mbi 7 kate në rrugën mbrapa bashkisë. Banesat janë ndërtuar në mungesë të planifikimit dhe, për rrjedhojë, rrjeti rrugor nuk i ka paraprirë ndërtimit të tyre. Për pasojë, rrjeti rrugor është krijuar nga vetë njerëzit si një hapësirë lëvizjeje, por jo një rrjet i mirëfilltë infrastrukturor, dhe nuk plotëson asnjë kusht teknik, si: gjerësia (3-5 metra), shtresat konstruktive të rrugës (shtrat natyror, rrugë e pashtruar dhe me gropa), distanca e ndërtesave (vija e ndërtimit në anë të rrugës), ndriçimi publik (mungon) etj. Pjerrësia e kodrës ndikon edhe në pjerrësinë e rrugës, duke vështirësuar më tej përdorimin e saj për shkak edhe të hapësirës së pamjaftueshme për kthesat.

Studimi gjeologjik, gjeologo-inxhinierik dhe i rreziqeve gjeologjike përcaktojnë edhe përshtatshmërinë për të ndërtuar në zonën kodrinore të qytetit të Lushnjes. Sipas SHGJSH-së[350], zona kodrinore, në tërësinë e saj (me përjashtim të një pjese të vogël mbi bashkinë), përfshihet në zonën II – me shkëmbinj mesatarë dhe sektorin b – me zhvillim të vogël të fenomeneve të rrezikut gjeologjik. "Ndërtimet që bëhen në këtë sektor për momentin janë të pacënuara, por që në të ardhmen, si rezultat i prishjes së ekuilibrit të shpatit apo avancimit të zonave nën erozion, pjesë të këtij sektori mund të konsiderohen si me zhvillim të madh të fenomeneve të rrezikut gjeologjik. Studimet gjeologo – inxhinierike që kryhen për ndërtimet e këtij sektori, përveç vlerësimit të parametrave gjeoteknikë të shtresave të tokës, duhet të japin të dhëna të plota për fenomenet e rrezikut gjeologjik që mund t'i kërcënojnë këto ndërtime, si dhe të rekomandojnë edhe masat mbrojtëse përkatëse, me qëllim eliminimin apo mosaktivizimin e fenomeneve të rrezikut." (SHGJSH, 2014). Nisur nga hartat e SHGJSH-së në disa sektorë të vegjël të kodrës, në pjesën më të sipërme të saj (ku aktualisht janë ullishtat) vërehet edhe fenomeni i rrëshqitjes.

Duke pasur parasysh se në kodër janë kryer aktualisht shumë ndërtime dhe kryesisht informale, atëherë ekuilibri i shpatit mund të jetë tashmë i prekur dhe siguria e ndërtimeve aktuale nuk është e siguruar. Në këtë këndvështrim, çdo kërkesë për ndërtime të reja, pavarësisht funksionit, do të duhej jo vetëm të shoqërohej me një studim të hollësishëm gjeologo-inxhinierik, sipas rekomandimit të SHGJSH-së, por edhe t`i hapë rrugë studimit tërësor të qëndrueshmërisë së zonës në kushtet e ndërtimit të pakontrolluar. Në studimet e kryera para viteve `90-të, zona përcaktohej si e përshtatshme për të ndërtuar banesa individuale me lartësi jo më tepër se tri kate. Gjithsesi, kjo do të mund të kryhej vetëm pas studimit të hollësishëm gjeologo-inxhinierik, si edhe me një plan urban, i cili do të përcaktonte shtrirjen e hapësirës publike dhe rrjetin rrugor dhe do të garantonte sigurinë e infrastrukturës e njëkohësisht të ndërtimeve. Sërish i kthehemi situatës ekzistuese ku ndërtimet aktuale janë realizuar në mungesë të studimit tërësor të kodrës, në kundërshtim me rekomandimin.

Duke patur parasysh se kodra aktualisht strehon banorë, ka një pozicion strategjik në qytet dhe përbën vlerë për të, bashkia liston si ndërhyrje strategjike studimin urban dhe gjeologo-inxhinierik të saj, përfshirë rrezikun gjeologjik (në shkallë të përshtatshme për caktimin e përshtatshmërisë së ndërtimit në nivel parcele). Ky studim mund të realizohet përmes punës së ndërthurur të inxhinierëve me planifikuesit dhe arkitektët dhe idetë e dizajnit mund të gjenerohen në konkurs publik. Projekti duhet të hartohet në bashkëpunim të ngushtë me banorët dhe pronarët e tokave në zonë dhe inxhinierët duhet të realizojnë studimin e hollësishëm të përshtatshmërisë për ndërtim.

Figura 143: Ballkoni i Lushnjes - Kodra e qytetit

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

Në parim, zona do të ruajë karakterin e saj organik, duke respektuar pjerrësinë e terrenit dhe duke e kthyer në tiparin e saj identifikues ndaj pjesës tjetër të qytetit. Gjelbërimi dhe natyra duhet të rikthehen në kodër. Në fakt, ullishta në pjesën e sipërme të saj duhet të depërtojë në zonën e ndërtuar përmes mbjelljes së ullinjve në oborre dhe, aty ku do të jetë e mundur, përgjatë rrjetit rrugor. Propozohet një rrugë e sipërme gjatësore peizazhistike përgjatë ullishtës dhe përbri brezit më të lartë të ndërtimeve aktuale. Kjo rrugë do të kufizojë shtrirjen e ndërtimeve në kodër. Duke qenë me kapacitet të kufizuar, ajo nuk fton për ndërtim, madje do të vendosen rregulla të rrepta për të mos ndërtuar sipër saj. Ndërtesat ekzistuese mbi rrugën peizazhistike nuk prishen, por integrohen me peizazhin ndërtimor/natyror të kodrës. Në to nuk lejohet të ndërtohet më tej.

Disa rrugë që nisin nga qendra dhe pjesa fushore dhe përshkojnë tërthor kodrën për të përfunduar në itinerarin peizazhistik i japin banorëve të kodrës frymëmarrje dhe lidhshmërinë e munguar deri më sot me qytetin. Këto rrugë kanë dy korsi dhe trotuare, në disa raste edhe korsi të dedikuar për biçikleta, të cilat vazhdojnë përgjatë gjithë gjatësisë së kësaj rruge peizazhistike. Lidhjet mes tyre do të realizohen duke respektuar izohipset e kodrës dhe hapësirën mes banesave për të ulur në maksimum kostot e shpronësimit apo të çdo instrumenti tjetër financiar që mund të përdoret. Në parim, të gjitha akset rrugore të propozuara në PPV për kodrën respektojnë itineraret ekzistuese, duke krijuar lidhje aty ku ato mungojnë. Një rrugë, e cila nis nga sheshi qendror i bashkisë,

shfrytëzon itinerarin ekzistues në kodër e kalon afër banesave të vjetra të saj, do të marrë karakter historik duke ruajtur përmasat ekzistuese, duke u pajisur me ndriçim publik, duke u shtruar me kalldrëm dhe duke u përdorur si rrugë kryesisht këmbësore e me qarkullim të kufizuar të automjeteve (vetëm për banorët e rrugicës). Kjo rrugë është pjesë e sistemit këmbësor të hapësirës publike të krijuar nga bashkia e që nis në sheshin para saj dhe ngjitet drejt kodrës.

Zgjidhjet e tjera të sistemit rrugor dhe ndërtimeve mund dhe do të kryhen vetëm mbi bazën e studimit të hollësishëm urban, arkitektonik e inxhinierik të përcaktur më sipër, si dhe përmes PDV-së. Në parim, kodra nuk lejon ndërtime më të larta se 3 kate, por sigurisht vetëm nëse një studim gjeologo-inxhinierik i hollësishëm e konfirmon këtë. Në përfundim, plotësimi i kodrës me një sistem rrugor funksional synon, midis të tjerash, edhe të lehtësojë qarkullimin e përgjithshëm në qytet, i cili aktualisht është ngadalësuar edhe si pasojë e krijimit të sheshit këmbësor para bashkisë.

Figura 144: Transformimet strategjike në Kodrën e Lushnjes

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

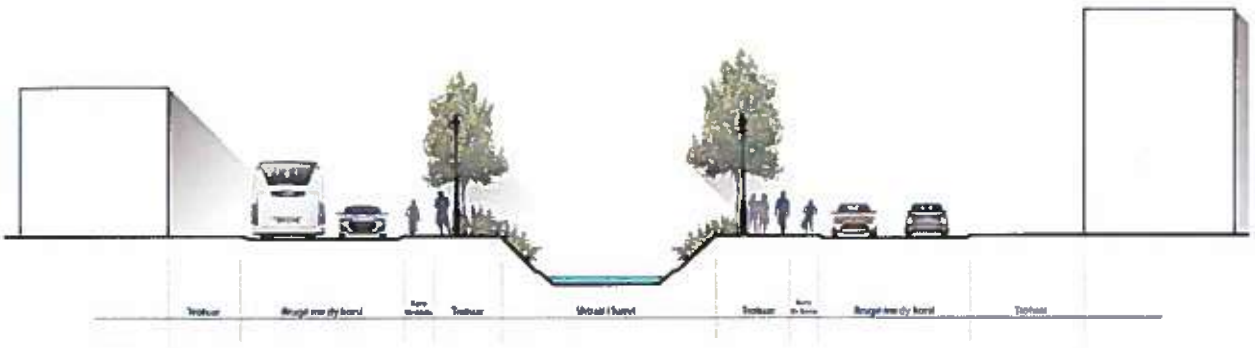
3. Bulevardi rekreativ i përroit: Përroi i Lushnjes është një nga elementet më të rëndësishme te qytetit të Lushnjes. Ringjallja e potencialit të tij rekreativ është padyshim një vlerë e shtuar për qytetin e Lushnjes. Rigjenerimi i zonës së përroit të qytetit, zonë kjo e cila përfshin jo vetëm trupin ujor, por zgjerohet deri minimumi 20 m (zona buferike e trupave ujor), do të përbëjë dhe korridorin më të rëndësishëm të gjelbër për qytetin. Plani parashikon çlirimin e kësaj hapësire, sot shpesh të zënë nga ndërtesa, nëpërmjet zgjerimit të hapësirës së gjelbër, ndërtimin e zonave ripariane aty ku janë dëmtuar, mbjelljen e bimëve dekorative të cilat ndryshojnë ngjyrën e qytetit, si dhe hapjen e hapësirave të vogla në formën e parqeve natyrale. Bulevardi i Përroit kufizohet nga të dyja anët me rrugë të cilat e përshkojnë atë në të gjithë gjatësinë. Rrugët janë përgjithësisht me dy korsi automjetesh, të cilat i shërbejnë jo vetëm banorëve ekzistues, por parashikohet të përballojnë edhe rritjen e ardhshme të fluksit të lëvizjes. Në të dyja anët e lumit rrugët janë të pajisura me korsi biçikletash dhe trotuare të gjera për këmbësorët, të cilat lidhen më tej edhe me itineraret peizazhistike të bashkisë Lushnje.

Figura 145: Bulevardi rekreativ i përroit të Lushnjes

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

Figura 146: Prerje tip e segmentit rrugor të Bulevardit të Përroit

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

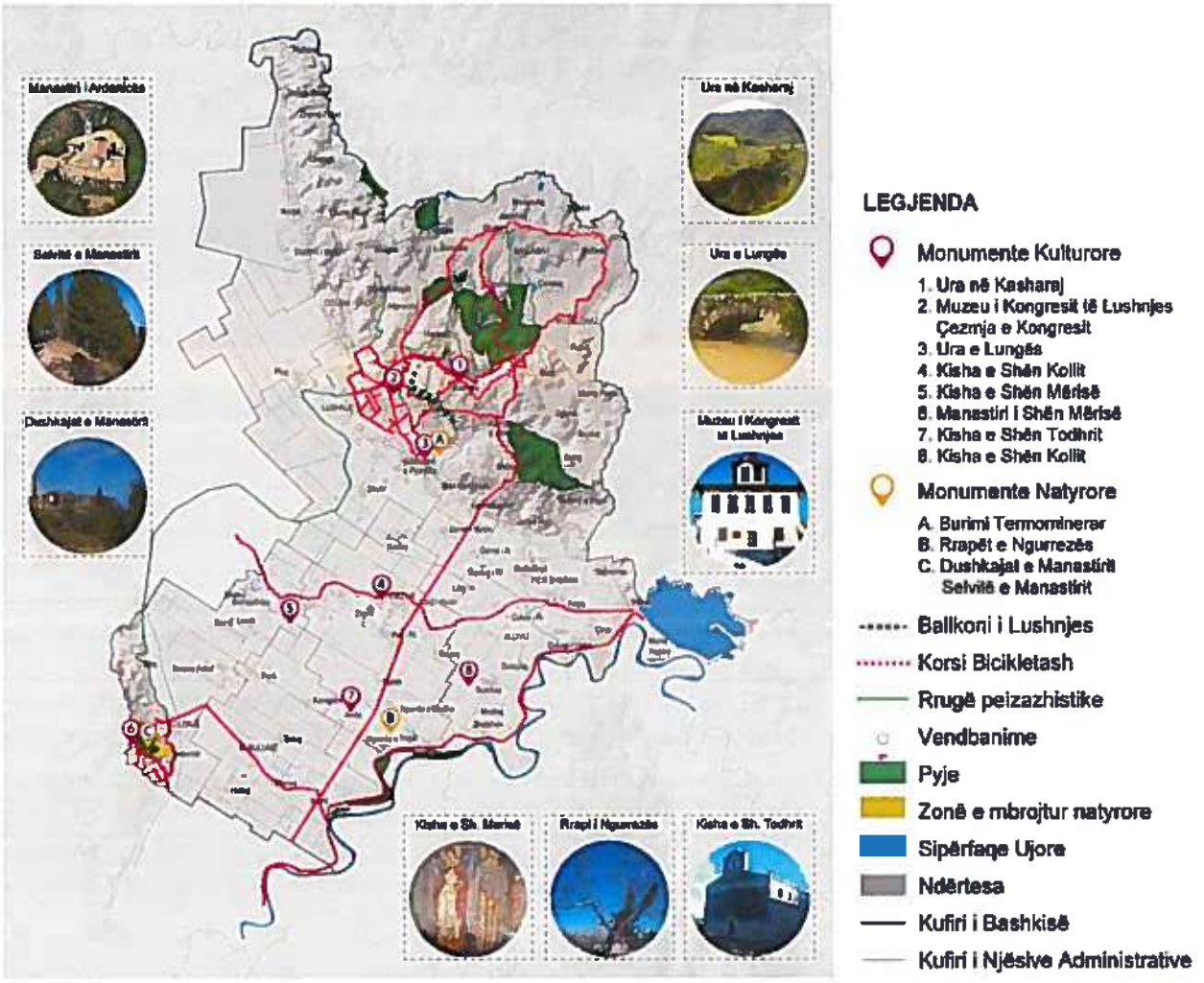
4. Hyrja e qytetit: Qyteti i Lushnjes, tashmë qendra e një bashkie dhjetëfish më të madhe, është dhe gjenaratori më i madh i dinamikave sociale dhe ekonomike në bashkinë e madhe të Lushnjes.

Projekti për hyrjen veriore të qytetit parashikon jo vetëm ndërhyrjet nga pikëpamja e dizajnit, por dhe rikonceptimin e të gjithë zonës veriore të këtij qyteti. Nga pikëpamja e funksionalitetit, zonat në hyrje janë përgjithësisht të një karakteri ekonomik dhe ofrojnë shërbime. Pikërisht në këtë hyrje do të jetë i pozicionuar edhe terminali i autobusëve dhe taksive (ndërqytetëse dhe rrethqytetëse). Kjo nyje favorizohet nga pozicionimi strategjik krahas infrastrukturave kryesore të cilat krijojnë jo vetëm daljen e shpejtë në rrugën nacionale drejt kryeqytetit, por dhe dalje të shpejtë në rrethrrotullimin e Plugut dhe hyrjes për në by-passin e Lushnjes.

5. Hapësira sportive: Plani i Përgjithshëm Vendor, për të mbështetur edhe frymën e lartë sportive që bashkia e Lushnjes ka (jo vetëm në qytet), parashikon ndërmarrjen e disa projekteve për ndërtimin apo përmirësimin e hapësirave sportive në të gjithë territorin. Rehabilitimi i stadiumit "Roza Haxhiu" në Lushnje dhe pajisja e tij me të gjitha elementet e domosdoshme (siç është ndriçimi i cili përkohësisht mungon) do ta kthejnë këtë pikë në qendrën më të madhe sportive të kësaj bashkie. Nga ana tjetër, hapja e 2 hapësirave të reja sportive në qytet rrit më tej kapacitetin për shfrytëzimin e hapësirave sportive nga të gjithë banorët. Hapësira të tjera sportive janë parashikuar edhe në njësitë administrative të Kolonjës, Krutjes Fier-Sheganit dhe Ballagatit.

6. Lëvizja e gjelbër: Bashkia Lushnje regjistron numrin më të madh të përdoruesve të biçikletave në të gjithë rrethin, ku 72.8% e popullsisë preferojnë të udhëtojnë me biçikleta krahas mjeteve të tjera të transportit[351]. Për të mbështetur dhe promovuar më tej këtë mënyrë të udhëtuari, sikurse dhe për të nxjerrë më tepër në pah potencialet natyrore që ka bashkia e Lushnjes, PPV-ja parashikon zgjerimin e rrjetit të gjelbër jo vetëm në rrugët e qytetit, por në të gjithë bashkinë. Ky rrjet i gjelbër (rrugët peizazhistike/vernakolare) karakterizohet kryesisht nga itinerare biçikletash dhe shtigje këmbësorësh dhe hera-herës edhe rrugë me një korsi për automjetet. Ai synon të lidhë të gjitha pikat e rëndësishme natyrore të bashkisë duke nisur me itinerarin nga liqeni i Kasharajt, përgjatë rrjedhës në përroin e Lushnjes, dhe përfundon në Manastirin e Ardenicës. Itinerare të tjera janë: itinerari i gjelbër përgjatë emisarit kryesor në pjesën fushore të bashkisë, i cili ka pikënisje zonën rekreative të rezervuarit të Thanës; itineraret dhe rrugët përgjatë Ballkonit të Lushnjes (kodra e Kasharajt); shtigjet përgjatë liqeneve të Hysgjokajt e Ballagatit etj.

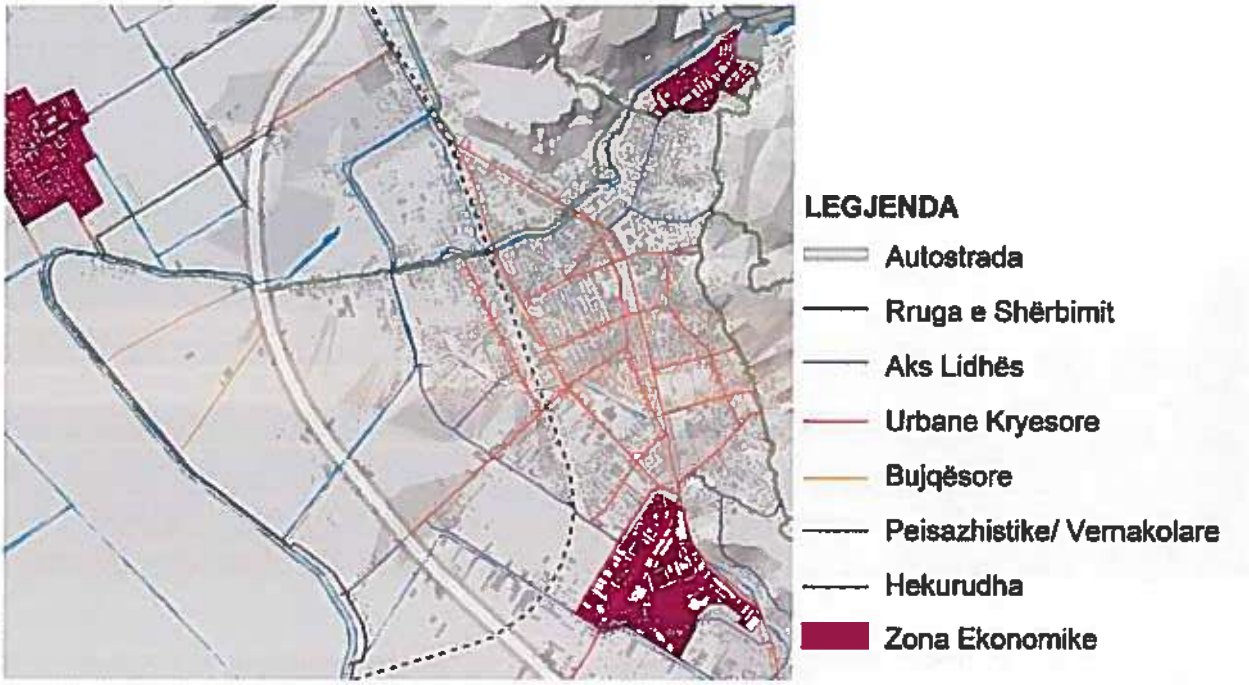
Figura 147: Lëvizja e gjelbër dhe pikat turistike në territorin e Bashkisë Lushnje

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

7. Rrjeti i zonave të dedikuara ekonomike: Mbështjetja e aktivitetit bujqësor, si promotori kryesor i ekonomisë në bashkinë Lushnje, është objektivi kryesor i vizionit të zhvillimit të territorit të bashkisë Lushnje. Për të mbështetur këtë zhvillim, PPV-ja ka parashikuar një rrjet zonash të dedikuara ekonomike. Zona ekonomike e Plugut vë në përdorim infrastrukturat ekzistuese dhe ish-ndërtesat industriale, të cilat i nënshtrohen pastrimit dhe rehabilitimit mjedisor për t'u kthyer në një nga pikat më të rëndësishme të përpunimit të produkteve bujqësore/industrial të bashkisë. Zona ekonomike e ish-Fabrikës së Plastmasit ka kapacitetin të akomodojë një numër të madh biznesesh dhe industrish, kryesisht ato të lehta përpunuese. Kjo zonë shfaqet mjaft e favorizuar për shkak të afërsisë me rrethrrotullimin e Beratit, i cili krijon lidhjen e shpejtë me pjesën fushore të bashkisë Lushnje. Parku logjistik pozicionohet në afërsi të zonës ekonomike të Plastmasit dhe ka për qëllim magazinimin dhe transferimin e prodhimeve lushnjare përtej territoreve të bashkisë, pse jo edhe më gjerë në rajon.

Figura 148: Shpërndarja e zonave kryesore ekonomike në Bashkinë Lushnje

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

Rehabilitimi i tregut dhe ndërtimi i zonës frigoriferike në hyrje të qytetit të Lushnjes janë pjesë e rëndësishme e rrjetit të zonave ekonomike të bashkisë. Si një nga pikat kryesore të grumbullimit të produkteve bujqësore, kjo pikë, së bashku me pika të tjera të ngjashme më të vogla në njësitë administrative të Krutjes, Fier-Sheganit dhe Allkajt, favorizojnë klimën ekonomike bujqësore të bashkisë dhe promovojnë konsumimin e produkteve vendase.

Pjesë e këtij rrjeti janë sigurisht edhe nyjet e rëndësishme ekonomike/bujqësore si ajo e Sheshpushimit të Shoferit, e cila synon të akomodojë biznese të cilat operojnë në fushën e bujqësisë, si: fabrika të përpunimit të qumështit, fabrika të paketimit të produkteve bujqësore etj.

8. Peizazh për një ekosistem të vetëripërtëritshëm: Krijimi i bazës për një ekosistem të vetëripërtëritshëm është çelësi i jetëgjatësisë së zhvillimit në bashki, sidomos në paraprirje të skenareve të ndryshimeve klimatike. Ndërtimi i një matrice natyrore të integruar dhe të lidhur në të gjithë territorin e bashkisë, pavarësisht karakterit të tij, është një ndër transformimet madhore që parashikon Bashkia Lushnje. Ky peizazh zhvillohet fuqishëm në zonën natyrore e kodrinore të Karbunarës, Dushkut, Hysgjokajt, Ballagatit dhe të Kolonjës e Ardenicës, depërton në zonën urbane përmes korridoreve të gjelbra dhe atyre ujore, vijon po përmes korridoreve e ishujve natyrorë në tokë bujqësore dhe kulmon në zonat ripariane të përrenjve, të emisarit dhe mbi të gjitha të lumit Seman në pjesën më jugore të bashkisë Lushnje. Në zonën kodrinore propozohet lidhja e peizazheve të fragmentuara me pyje natyrore, ndërsa për lumenjtë duhet të rikrijohet zona ripariane, që në mjaft raste është eliminuar në funksion të rritjes së tokës bujqësore. Mirëpo, kjo ka ndikuar në dëmtimin e brigjeve dhe erozionin e tyre, shtimin e sedimenteve dhe dëmtimin e tokës bujqësore të krijuar në ish-zonën ripariane. Po kështu, ka ndikuar edhe në derdhjen e drejtpërdrejtë të sasive të mëdha të kimikateve (*nutrients*) nga toka bujqësore në lumë e, për pasojë, në akuifer. Në tokë bujqësore rripat e vegjetacioni buferik (ndaj humbjes së nutrientëve) mund të krijohen përgjatë përrenjve natyrorë (që, nëse janë tharë, mund të rigjallërohen, ose mund të veprojnë si grumbullues

të ujërave në kohë shirash të rrëmbyeshëm). Po ashtu, mund të krijohen breza/rripa buferikë me vegjetacion edhe në toka ku nuk ka elemente ujore natyrore. Këto luajnë rolin e tarracimeve që sërish kapin nutrientët (nitrate e fosfate) dhe ulin ndjeshëm sasinë që aktualisht depërton në ujërat nëntokësore.

Figura 149: Transformimet strategjike në Liqenin e Kasharaj, Bashkia Lushnje

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

9. Fasha_emisar: Projekti strategjik i fashës emisar ka për qëllim rivitalizimin e qendrave të vendbanimeve të zonës fushore të bashkisë, të cilat lidhen përmes elementit qytet-formues të kanalit ujor të emisarit. Ky projekt ka parasysh krijimin e një rrjeti hapësirash publike, duke i kthyer ato në pikat kryesore të shkëmbimit social të banorëve të këtyre zonave. Kjo hapësirë synon të krijojë një qendërsi të re për zonën fushore të Lushnjes. Banorët e zonës rurale nuk kanë hapësira socializimi, përveçse disa qendra të vjetra (kryesisht në qendrën e komunës përkatëse) të frekuentuara kryesisht nga burrat. Qendërsia e re publike e sociale synon të sjellë frekuentues të grupmoshave e gjinive të ndryshme nga e gjithë zona rurale, të cilët, aktualisht, ose shkojnë deri në Lushnje për të marrë këtë lloj shërbimi, ose thjesht nuk frekuentojnë asnjë hapësirë publike. Fasha emisar ka shtrirje gjatësore të vendosur në të dyja anët e emisarit (kanalit) kryesor, është e plotësuar me vegjetacion, rrugë për biçikleta, sheshe të vogla, ndonjë kafene, kënde lojrash për fëmijë, çiltira për piknik dhe rrugica të vogla me lule që të çojnë drejt grupeve të shtëpive të fshatrave përgjatë saj. Kjo fashë nis nga rezervuari i Thanës, nga i cili kanali ka dhe rrjedhën e tij, vazhdon në një seri fshatrash dhe qendrash të njësive administrative si Kocaj, Fier-Shegan, Biçakaj i Vjetër, Lifaj i Ri dhe Lifaj i Vjetër, Krutje e sipërme, Zhym, Bishqethëm e përfundon në fshatin Shakuj.

10. Qendërsitë e shërbimeve komunitare: Rigjenerimi i qendrave të njësive administrative, sikurse është përmendur më sipër, nuk synon vetëm kthimin e këtyre zonave në hapësira publike të suksesshme dhe të aksesueshme. PPV-ja synon që nëpërmjet rigjenerimit të tyre të plotësojë të gjitha njësitë administrative me shërbimet bazike për një cilësi jetese më të mirë për banorët e çdo njësie të Lushnjes. Përmirësimi i cilësisë së infrastrukturave të shkollave, kopshteve dhe çerdheve duke zgjeruar hapësirat për mësim, duke i pajisur me kopshte të brendshme, laboratorë, palestra etj. është një nga ndërhyrjet kryesore të cilat do të ndodhin në qendërsitë e shërbimeve komunitare. Ky projekt gjithashtu synon kthimin e ndërtesave të ish-komunave në hapësira për krjimin e qendrave kulturore dhe rinore, qendrave për të moshuar etj.

Figura 150: Tranformimet strategjike të ndërtesave ish-industriale, Plug-Lushnje

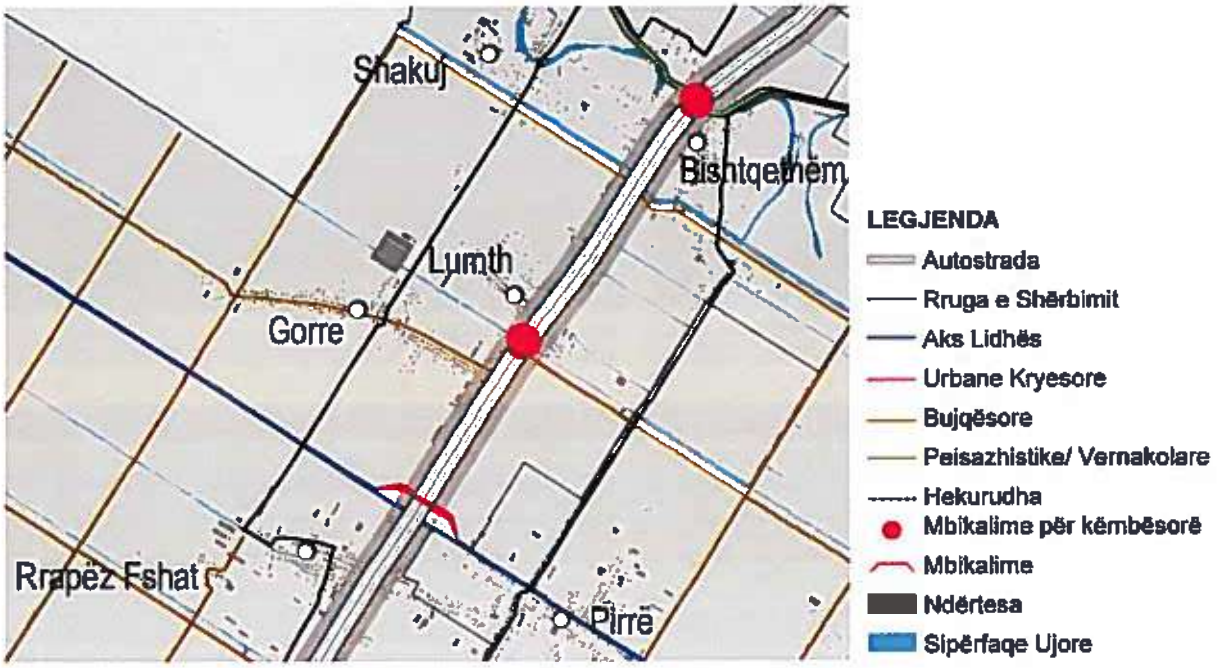

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

11. Infrastrukturë e re për një mjedis të shëndetshëm: Në mbështetje të vizionit dhe objektivave strategjikë të Bashkisë Lushnje për krijimin e një mjedisi të shëndetshëm për të gjithë qytetarët, PPV parashikon ngritjen e një sërë infrastrukturash të manaxhimit të mbetjeve. Pikësëpari në bashkinë Lushnje parashikohen të operojnë dy stacione transferimi të mbetjeve të ngurta. Këto dy stacione projektohen me kapacitetet e përshtatshme për të përballuar fluksin e mbetjeve nga të gjitha njësitë administrative të Bashkisë Lushnje. Shpërndarja e tyre do të bëhët në mënyrë të tillë që të eliminojë kostot e transferimit nga çdo njësi administrative. Në mbështetje të bujqësisë, por dhe si një nga iniciativat më të mira për të mbështetur riciklimin në Bashkinë Lushnje, PPV propozin ngritjen e Impiantit të Kompostimit të Mbetjeve. Ky impiant parashikohet të pozicionohet në zonën e ish-gurores në fshatin Murriz-Peqin, në njësinë administrative të Karbunarës me një rreze 5 km nga qyteti i Lushnjes. Impianti I Kompostimit, jo vetëm do të kontribuojë ndjeshëm në rritjen e nivelit të riciklimit në bashki, por do të sigurojë gjithashtu edhe prodhim energjia nga vetë procesi I kompostimit. PPV gjithashtu propozon dhe ngritjen e Impiantit të Trajtimit të Ujrave të Ndotura, të pozicionuar në afërsi të autostradës (në kahyn perëndimor) mbi toka të kripura, pa kompromentuar në këtë mënyrë konvertimin e tokës bujqësore në truall

12. Akses për çdo familje e çdo biznes: Me qëllim krijimin e aksesit më të shpejtë dhe më të sigurt për çdo familje dhe biznes, PPV-ja parashikon krijimin e rrugës së shërbimit përgjatë autostradës Lushnje-Fier. Për të shmangur çdo kompromentim të tokës bujqësore, ky aks shtrihet në rrugët ekzistuese bujqësore krah autostradës. Nëpërmjet mbikalimeve të parashikuara nga ARRSH-ja mbi aksin e autostradës dhe me propozimin e disa mbikalimeve të tjera të nevojshme rruga e shërbimit lehtëson komunikimin e banorëve të cilëve u duhet të punojnë tokat bujqësore në perëndim të bashkisë Lushnje (pas autostradës), sikurse dhe lehtëson komunikimin mes bizneseve dhe industrive përpunuese dhe fshatarëve të cilët kanë nevojë të shesin produktet e tyre bujqësore.

Figura 151: Rruga e shërbimit përgjatë autostradës Lushnje - Fier

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

- **Platforma e ndërhyrjeve në territor**

Ndërsa transformimet strategjike të territorit kanë rëndësi dhe efekt katalitik, janë zonat e tjera të territorit ato në të cilat banorët kryejnë aktivitetin e tyre të përditshëm dhe jetojnë. Në përgjithësi, këto janë zonat e banimit, të cilat sigurisht akomodojnë edhe një sërë shërbimesh dhe aktivitetesh institucionale e tregtare, përveç banesave. Veç zonave të banimit janë edhe territoret bujqësore e natyrore, parimi i zhvillimit të të cilave është ruajtja, rehabilitimi dhe përdorimi që mundëson vetëripërtëritje e që i bën ato të qëndrueshme. Plani i zhvillimit të territorit ofron një platformë të mënyrës se si duhet të ndërhyhet në këto zona në të ardhmen për të siguruar jetëgjatësinë e qëndrueshmërinë e tyre, përkrah cilësisë.

Nga pikëpamja metodologjike, mënyrat e ndërhyrjeve bazohen në: tipologjinë hapësinore e ndërtimore që kanë aktualisht territoret dhe vendbanimet e ndryshme në bashki; analizën e strehimit, cilësisë së ndërtesave dhe në projeksionet e popullsisë; kapacitetin mbajtës që kanë zonat e ndryshme sipas propozimeve për infrastrukturën; treguesit ekzistues të zhvillimit (intensitet, koeficientët e shfrytëzimit të tokës për ndërtim, hapësirë publike e rrugë, dendësitë); hartën e fragmentimit të tokës bujqësore; analizën e peizazhit natyror dhe fragmentimin e tij; interesat e bashkisë e të komunitetit për të intensifikuar zhvillimin e zonave të banimit në të ardhmen.

Si rrjedhojë e sa më sipër, strategjikisht, platforma e bashkisë për mënyrat e ndërhyrjeve në territor bazohet në këto masa:

1) Rritjen e rivlerësimin e hapësirës publike jo vetëm në qendrat e qytetit e të vendbanimeve, por edhe në zonat e banimit apo të aktiviteteve të tjera. Kjo hapësirë në disa raste përcaktohet në hartë/territor se ku do të ndodhet, siç mund të jenë, për shembull, transformimet strategjike dhe infrastruktura madhore, e në raste të tjera jepet përmes treguesit Kshp (koeficienti i shfrytëzimit të tokës për hapësirë publike). Gjithashtu, propozimet për ndërtime të shkollave, kopshteve, çerdheve, qendrave shëndetësore, qendrave kulturore e sociale janë në funksion të rritjes së hapësirës publike.

2) Plotësimin me rrjet rrugor të niveleve të ndryshme të të gjitha zonave të banuara dhe me aktivitet njerëzor në bashki dhe ristrukturimin e infrastrukturës publike kudo që është e nevojshme për të rritur aksesin, depërtueshmërinë, cilësinë e hapësirës dhe shërbimit dhe lidhshmërinë.

3) Ripërtëritjen e zonave që kanë humbur funksionin apo cilësinë, sikundër edhe rikonceptimin e zonave që kanë premisa për të qenë funksionalisht të arrira, por nuk kanë cilësi të strukturave dhe të hapësirës.

4) Konsolidimin dhe/ose mbushjen e dendësimin e zonave që kanë një karakter e tipologji të caktuar, të cilat ia vlejnë të ruhen, ose është efikase që të ruhen kur nevojitet të përmirësohet infrastruktura dhe hapësira publike.

5) Zhvillimin dhe rizhvillimin me intensitete të larta të zonave ku ka presion zhvillimi, përqendrim të popullsisë dhe aktiviteteve ekonomike dhe ku propozohet të krijohet hapësirë publike, ndërkohë që zona është e ndërtuar dhe shpronësimi nuk është një zgjidhje efiçiente apo e drejtë.

6) Rehabilitimin mjedisor dhe, sipas rastit, historik të zonave kryesisht natyrore (por jo vetëm) me qëllim nxjerrjen në pah të vlerave, vënien e tyre në funksion të komunitetit, rritjen e cilësisë së hapësirës dhe, mbi të gjitha, ruajtjen e funksioneve të ekosistemit.

7) Konservimin e konsolidimin e tokës bujqësore dhe ekosistemeve natyrore duke marrë edhe masa për përmirësimin e rigjallërimin e tyre sipas nevojës.

8) Krijimin e një sistemi urbano-bujqësor-natyror i cili funksionon mbi bazën e parimeve të integrimit, plotësueshmërisë, funksionalitetit, vetëripërtëritjes dhe qëndrueshmërisë. Këtë e garanton përmes krijimit të shumë-qendërsive (rrjeti policentrik) dhe ofrimit të mundësisë për të shpërndarë në mënyrë të drejtë fuqinë ekonomike dhe aktivitetin ekonomik në të gjithë territorin.

Në funksion të këtyre masave, platforma e ndërhyrjeve të territorit në bashki përmban sa më poshtë (detajet e ndërhyrjeve jepen në seksionin e njësive strukturore):

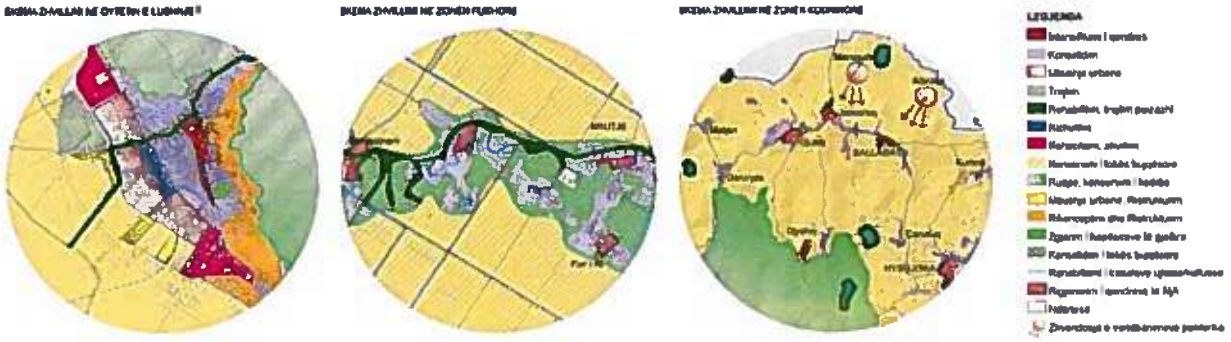
- Konsolidim të zonës qendrore aktuale dhe krijim të një qendërsie të re që është ajo e stacionit multimodal, aty ku aktualisht ndodhet sot stacioni i trenit. Krijimi i qendërsisë së re nënkupton rizhvillimin dhe ripërtëritjen e një zone më të madhe se sa vetë stacioni aktual, të rrethuar nga rrugë ekzistuese, të cilat plani i fuqizon. Qendërsia e re ndodhet përballë asaj ekzistuese. Zona kufizohet nga përroi i Lushnjes dhe rruga "Sabri Kosturi". Në të do të krijohet stacioni multimodal që do të akomodojë të gjitha format e lëvizjes në bashki.
- Zona ekzistuese ekonomike dhe e banimit do të rizhvillohet tërësisht duke i lënë vendin një hapësire shumëfunksionale me ndërtime tregtare, shërbimesh, qendra biznesi, banimi, qendër kulture e kinema, hapësirë publike të hapur dhe të gjelbër me sheshe e kënde lojrash për fëmijë të një shkalle të pranueshme për sipërfaqen e zonës. Duke qenë se zona aktualisht përshkohet (ndahet në mes) nga hekurudha, do të gjenden zgjidhjet e duhura inxhinierike e arkitektonike për ta eleminuar si barrierë, ndërkohë që funksionimi i hekurudhës nuk do të ndërpritet. Pavarësisht perspektivës së hekurudhës në të ardhmen, hapësira e saj mund të ripërdoret për transport publik dhe kjo do të planifikohet që në këtë fazë të projektit të qendërsisë së re. Zgjidhjet mund të jenë me kalim nëntokësor ose ajror, por pa shqetësuar kompleksin e ri të qendrës.
- Projekti për qendrën e re duhet të kalojë në disa faza: konkursi i ideve arkitektonike e të dizajnit urban; studimi i ujërave; studimi inxhinierik; realizimi i PDV-së për trajtimin e marrëdhënieve të pronësisë dhe realizimin e instrumenteve financiare të zhvillimit. Zona ka pronësi private në

një pjesë të mirë të saj dhe do të duhet të gjenden formulat e duhura të kompensimit të drejtë, mundësisht jo përmes shpronësimit.

- Ristrukturimi, konsolidimi i karakterit pa dendësim dhe rikonceptimin e kodrës. Kodra paraqet vlera nga ana natyrore dhe pozicionimi i saj në qytet, por është ndërtuar shumë dhe pa planifikim, ndërkohë që territori i saj ka qëndrueshmëri mesatare. Për pasojë, ndërtime të reja, veç ristrukturimit të infrastrukturës dhe rikonceptimit të hapësirës publike, nuk janë të rekomandueshme deri në një studim të hollësishëm gjeologo-inxhinierik. Në çdo rast, edhe për pozicionin e saj, edhe për vlerën në siluetën urbane të qytetit, kodra nuk mund të ketë ndërtime më të larta se 3 kate.
- Zhvillimi e rizhvillimi i zonave ekonomike në hyrje e dalje të qytetit, në disa raste edhe me ndërhyrje të rehabilitimit mjedisor (ish-Fabrika e Plastmasit për shembull). Këto janë hapësira ekzistuese tashmë jashtë funksionit ose të lira (tokë bujqësore), por në hyrje të qytetit e pjesërisht me pronësi publike.
- Përzierje e mënyrave të ndërhyrjeve si rikonceptimi, ristrukturimi, rizhvillimi e, në disa raste, intensifikimi e konsolidimi në zonat e banimit në pjesën fushore të qytetit. Këtu përfshihet zona urbane ekzistuese e Lushnjes. Në veri kufizohet nga përroi i Lushnjes. Meqenëse janë zona të formuara në karakter, aty nuk parashikohet rizhvillim tërësor, por sipas rastit – pra në njësi strukturore të caktuara, ku intensitetet aktuale janë shumë të ulëta dhe mund të rriten duke densifikuar zonën e, njëkohësisht, duke krijuar hapësirë publike cilësore për qytetin. Megjithatë, të gjitha këto zona, pavarësisht mënyrës dominuese të ndërhyrjes, kanë nevojë për ristrukturim të infrastrukturës publike. Në mjaft raste nevojitet rikonceptimi i hapësirës publike dhe dizajnit urban pa ndërhyrë në funksionin themelor (banim), por duke e përmirësuar atë dhe plotësuar zonën me shërbime. Aty ku karakteri është më i fortë, atëherë ai konsolidohet ose përmes rikonceptimit, ose përmes intensifikimit e mbushjes urbane. Pjesë e kësaj ndërhyrjeje është edhe rigjenerimi i zonës së stadiumit "Roza Haxhiu", ku, përveç ndërhyrjeve rigjeneruese në këtë stadium, parashikohet edhe ndërtimi i fushave të reja të sportit për të plotësuar nevojat që ka stadiumi i ardhshëm i qytetit.
- Mbushja urbane dhe ristrukturimin e, në disa raste, rigjenerimin ose rikonceptimin në zonën e banimit përtej stacionit të trenit, shtrirë në perëndim të rrugës "Sabri Kosturi" në pjesën fushore të qytetit, ndërtuar informalisht në tokë bujqësore. Këto zona përbëjnë zgjerimin perspektiv të qytetit. Toka bujqësore tashmë është humbur, ndërsa densiteti është ende i ulët dhe lejon për shfrytëzim efiçient të hapësirës. Për këtë qëllim propozohet mbushje urbane. Megjithatë, në disa raste, në këto zona ka miks përdorimesh dhe cilësia e strukturave nuk është e mirë, ndaj rigjenerimi është një mënyrë më e përshtatshme ndërhyrjeje, duke lejuar edhe mbushje urbane të planifikuar. Këto raste kanë përgjithësisht nevojë për PDV, ndërsa aty ku mjafton vetëm mbushja mund të vijohet edhe pa PDV. E megjithatë, në çdo rast, bashkia do të përgatisë së paku plane konceptuale të shtrirjes së infrastrukturës publike, pasi zona nuk është e pajisur mjaftueshëm me rrugë dhe hapësirë publike.
- Në këtë zonë kalon edhe përroi i Lushnjes, i cili, nga një barrierë fizike aktualisht për zonën dhe lidhjen e saj me qytetin, mund të kthehet në elementin më tërheqës për zonën, duke ofruar hapësirë publike, vegjetacion, rrugën kryesore që përshkon zonën, shëtitore dhe disa hapësira të vogla sociale e kënde lojrash për fëmijë. Në këtë mënyrë, përmes një projekti madhor ripërtëritës dhe rehabilitues nga ana mjedisore, përroi sjell elementin ujor në zonë si integruesin e saj dhe objektin kyç të rritjes së cilësisë së zonës.

- Ristrukturim, mbushje e rikonceptim nëpër qendrat e banuara të fshatrave sipas kufijve të vjetër, përfshirë edhe zgjerimet që ata kanë marrë në kufi. Përmendim fshatra e qendra si Dushku, Allkaj, Krutje, Fier-Shegan, Bubullime, Kolonje, Golem, Hysgjokaj e Ballagat e Karbunarë, të cilët kanë nevojë të konsolidohen dhe të plotësohen me hapësirë publike cilësore e shërbime, në mënyrë që të tërheqin banorët për të ndërtuar banesat e tyre në këto zona të vogla urbane, në vend që të synojnë të fragmentojnë më tej tokën bujqësore. Në të gjitha rastet nevojiten ndërhyrje infrastrukturore përmirësuese dhe plotësuese.
- Ripërtëritje të qendrave të disa fshatrave kryesore që janë edhe qendra të njësive administrative, me qëllim ofrimin e shërbimeve të reja dhe rritjen cilësore të hapësirës publike. Përmendim këtu Krutjen, Allkajn, Bubullimën, Dushkun, Golemin dhe Hysgjokajn.
- Ristrukturim dhe mbushje në zonat e ndërtuara e të krijuara rishtazi që shtrihen përgjatë rrugëve kryesore dhe kanë fragmentuar tokën bujqësore në mbi 30%. Në këto zona është humbur toka bujqësore në rreth 1/3 ose më tepër të parcelës bujqësore (e kufizuar nga infrastruktura tretësore e kullimit dhe vaditjes) dhe qëllimi është që të mos lejohet depërtimi i mëtejshëm i ndërtimit në tokën bujqësore në kufi të pjesës së ndërtuar, edhe pse mund të jenë pjesë e të njëjtës parcelë bujqësore. Do të promovohet mbushja e tyre dhe mundësisht ndarja e tokës për qëllime zhvillimi që banorët e zonave më të thella të synojnë të ndërtojnë në këto hapësira, sikurse dhe në qendra fshatrash dhe jo në fermën e tyre.
- Konservim të tokës bujqësore e natyrore e ngrirje të ndërtimeve në këto zona, si edhe atyre të rrezikuara gjeologjikisht, plus zhvendosje në raste ekstreme. Pavarësisht se një VKM e Ministrisë së Bujqësisë lejon ndërtime për qëllime të aktivitetit bujqësor në tokë bujqësore, plani synon të konservojë në maksimum tokën bujësore. Kështu, për shembull, bëhet promovimi që ndërtimi i stallave dhe i magazinave të produktit bujqësor, apo i ndërtimeve të tjera bujqësore me themele, përveç serrave të lëvizshme, të mos kryhet në toka bujqësore ku fragmentimi është në nivelet 1% ose më pak të parcelës bujqësore, sipas hartës së fragmentimit të tokës bujqësore. Këto toka përbëjnë pjesën më të madhe të tokës bujqësore dhe duhet të ruhen të paprekura nga zhvillime të tjera. Me të njëjtën logjikë veprohet për tokat natyrore, pyjet e kullotat, ku jo vetëm nuk lejohen ndërtime, por ka programe për shtimin e sipërfaqes pyjore dhe zbutjen e fragmentimit peizazhistik të habitatit.
- Ndërtim të rrugëve të reja, pavarësisht nivelit/hierarkisë, me qëllim jo thjesht lehtësimin e trafikut, por edhe lidhjen e të gjitha qendrave e vendbanimeve me njëra-tjetrën dhe krijimin e aksesit për banorët dhe bizneset. Në këtë këndvështrim, propozohet edhe krijimi i një itinerari shërbimi në të dyja anët e autostradës në mënyrë të tillë që bizneset e femerët anash saj të mund të depërtojnë në zonën bujqësore (prej nga marrin lëndën e parë), të kapin tregun në Lushnje dhe të kalojnë të pashqetësuar në anën tjetër të autostradës (që sot vepron si barrierë fizike e ekonomike). Ky itinerar përdor rrugët ekzistuese bujqësore dhe realizon një zgjerim të lehtë të tyre për arsye qarkullimi, pa hapur akse të reja në tokë bujqësore e duke evituar kështu konvertimin e tokës bujqësore në urbane.

Figura 152: Skema e mënyrave të ndërhyrjes në territor, Bashkia Lushnje

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

- **Objektivat strategjikë – Programet – Projektet:**

Në përmbushje të këtij vizioni të zhvillimit të territorit të bashkisë Lushnje, janë hartuar 4 objektiva strategjikë, të cilët synojnë të specifikojnë fokusin e zhvillimit të bashkisë gjatë viteve të ardhshme. Është synuar që objektivat strategjikë të jenë të prekshme, specifike dhe të monitorueshme për të siguruar zbatueshmërinë e tyre. Për këtë arsye janë përcaktuar edhe disa tregues monitorimi e vlerësimi për secilin objektiv strategjik, të cilët mund të detajohen dhe përmirësohen gjatë punës që Bashkia do të kryejë për zbatimin e kësaj strategjie.

Objektivi strategjik 1: *Mbështetja e zhvillimit të qëndrueshëm të bujqësisë/blegtorisë dhe agropërpunimit si sektor kryesor i ekonomisë dhe punësimit*

Mbështetja e këtij sektori mundëson kthimin e bashkisë Lushnje në një qendër rajonale për zhvillimin bujqësor dhe blegtoral. Kjo nënkupton që bashkia jo vetëm do të synojë shfrytëzimin e potencialeve natyrore që ka në territorin e saj administrativ për zhvillimin e këtij sektori, por do të synojë të krijojë pole me infrastruktura mbështetëse të bujqësisë dhe blegtorisë që t'i shërbejnë edhe bashkive fqinje. Këto infrastruktura përfshijnë qendra grumbullimi dhe magazinimi, pika përpunimi të produkteve bujqësore/blegtorale, tregje rajonale etj. Në përmbushje të këtij objektivi janë hartuar programet strategjike të mëposhtme:

Programi strategjik O1P1: Përmirësimi i cilësisë së produkteve bujqësore përmes shërbimit të agronomisë nëpër fshatra me qëllim nxitjen e zhvillimit bujqësor të qëndrueshëm dhe arritjen e standardeve nëpër fshatra

- Hapja e qendrave të informimit bujqësor pranë 11 njësive administrative të bashkisë Lushnje

Programi strategjik O1P2: Nxitja e konsolidimit të fermave bujqësore përmes skemave mbështetëse vendore dhe qendrore

Programi strategjik O1P3: Shtimi i pikave të grumbullimit përmes skemave të PPP-së

- Ngritja e qendrës së grumbullimit me kapanone frigoriferike pranë tregut të shitjes me shumicë të fruta-perimeve, Lushnje
- Ngritja e një qendre grumbullimi në Hysgjokaj
- Rehabilitimi i magazinave ish-industriale në njësinë administrative Golem dhe kthimi i tyre në pika magazinimi

Programi strategjik O1P4: Rehabilitimi dhe mirëmbajtja e vazhdueshme e rrjetit të kullimit dhe ujitjes

- Sistemimi i stacionit të pompave ujitëse në Bitaj dhe Ardenicë
- Pastrimi i kanaleve të para dhe të dyta nga mbetjet dhe aluvionet e grumbulluara në 11 njësitë administrative
- Ndërtimi i sistemit të ujitjes në linjat e Krutjes dhe Tërbufit

Programi strategjik O1P5: Nxitja e përdorimit të energjisë diellore në sektorin bujqësor përmes skemave mbështetëse qendrore dhe vendore

- Ndërtimi i Centralit të Energjisë Diellore në parcelat me tokë të kripur në fshatin Plug

Programi strategjik O1P6: Rritja e numrit të tregjeve në bashki përmes krijimit të tregjeve rajonale dhe vendore

- Zgjerimi i sipërfaqes dhe kapacitetit magazinues të tregut të fruta-perimeve në Lushnje
- Ndërtimi i tregut të produkteve bujqësore në Fier-Shegan dhe Krutje
- Rehabilitimi i tregjeve të fruta-perimeve në të gjitha njësitë administrative të bashkisë

Programi strategjik O1P7: Konsolidimi i industrisë së agropërpunimit përmes krijimit të polit të industrisë përpunuese në afërsi të infrastrukturave rrugore dhe hekurudhore

- Rehabilitimi dhe krijimi i rrjetit të qendrave ekonomike/industriale të bashkisë në të cilin përfshihen: zona ekonomike e ish-Fabrikës së Plastmasit, zona ish-industriale në fshatin Plug, zona ekonomike e ish-Fabrikës së Dyshekëve.
- Ngritja e qendrës logjistike të mallrave pranë zonës ekonomike të ish-Fabrikës së Plastmasit

Programi strategjik O1P8: Kualifikimi i forcës punëtore të sektorit bujqësor

Programi strategjik O1P9: Marketimi i produkteve bujqësore të rajonit brenda dhe jashtë vendit

Objektivi strategjik 2: *Mbështetja e sektorit të ekoturizmit si sektor mbështetës dhe plotësues i bujqësisë*

Bashkia Lushnje përfshin në territorin administrativ të saj një sërë asetesh kulturore dhe historike. Përveç kësaj, vlerat peizazhistike dhe prodhimet bio që karakterizojnë fermat e bashkisë janë një potencial ende i pashfrytëzuar për zhvillimin e ekoturizmit. Në funksion të zbatimit të këtij objektivi strategjik janë hartuar katër programe strategjike, secila me projektet përkatëse sipas Planit të Veprimit.

Programi strategjik O2P1: Hartimi i itinerareve turistike përmes identifikimit, inventarizimit dhe hartëzimit të burimeve natyrore dhe historiko/kulturore dhe lidhjes së tyre me itineraret rajonale

- Rikonstruktimi i rrugëve peizazhistike vernakolare dhe pajisja me sinjalistikën dhe ndriçimin rrugor të domosdoshëm në të gjithë territorin e bashkisë Lushnje.

Programi strategjik O2P2: Promovimi i itinerareve turistike përmes krijimit të partneriteteve me operatorë aktivë në sektorin e ekoturizmit

- Hartimi dhe marketimi i paketave turistike për promovimin e turizmit në bashkëpunim me aktorë privatë dhe NGO

Programi strategjik O2P3: Mbështetja me infrastrukturë të gjelbër e korridoreve me interes turistik dhe peizazheve

- Rikonstruksioni i rrugës historiko-kulturore të Manastirit të Ardenicës dhe pajisja me korsinë e dedikuar të biçikletave
- Pajisja e rrugëve urbane kryesore dhe dytësore me korsi të dedikuar për biçikleta në të gjithë territorin e bashkisë Lushnje

Programi strategjik O2P4: Mbështetje e ngritjes së eko-fermave turistike për promovimin e vlerave gastronomike dhe të peizazheve të bashkisë

- Nxitja e zhvillimit të eko-fermave turistike në njësitë administrative të Hysgjokajt dhe Ballagatit

Objektivi strategjik 3: *Kontrolli i zhvillimit të territorit nëpërmjet harmonizimit të nevojave të banorëve ekzistues dhe të planifikuar*

Zhvillimi ekonomik dhe mirëqenia sociale e synuar të arrihet përmes dy objektivave të sipërcituar rrezikohet të pengohet ose ngadalësohet nëse nuk shoqërohet me politika dhe instrumente për orientimin dhe kontrollin e zhvillimit të territorit. Në përmbushje të këtij objektivi janë hartuar programet strategjike të mëposhtme:

Programi strategjik O3P1: Hartimi dhe zbatimi i instrumenteve të menaxhimit të tokës në funksion të mbrojtjes së tokës bujqësore, krijimit të hapësirave cilësore urbane dhe orientimit të rritjes urbane drejt Lushnjes, Fier-Sheganit dhe Dushkut

- Ndërtimi i parkut periferik të qytetit të Lushnjes
- Kthimi i ndërtesave të ish-komunave në qendra multifunksionale për të rinjtë, të moshuarit dhe personat me aftësi të kufizuara
- Ndërtimi i parqeve, këndeve të lojrave dhe lulishteve në njësitë administrative të Kolonjës, Krutjes, Fier-Sheganit, Dushkut, Hysgjokaj dhe varrezat e reja të qytetit të Lushnjes

Programi strategjik O3P2: Lehtësimi i aksesit të njësive administrative të bashkisë përmes përmirësimit të infrastrukturës rrugore lidhëse mes njësive administrative, qendrës së bashkisë dhe njësive fqinje

- Rikonstruksioni dhe zgjerimi i të gjithë infrastrukturës rrugore sipas parashikimeve të Planit të Përgjithshëm Vendor, duke përmirësuar cilësinë e ndriçimit rrugor dhe pajisjen me pemë në të dyja anët e rrugëve
- Ndërtimi i stacionit multimodal në qendër të qytetit të Lushnjes
- Ndërtimi i terminalit të autobusëve ndër dhe rreth-qytetës në hyrje të qytetit të Lushnjes

Programi strategjik O3P3: Shtrirja e rrjeteve inxhinierike nëntokësore (KUZ, KUB dhe ujësjellës) në të gjithë qendrat urbane të konsoliduara, si dhe furnizimi me energji elektrike

- Ndërtimi i impiantit të trajtimit të ujërave të ndotura në tokat e kripura pranë by-pass-it të Lushnjes
- Ndërtimi i pompave të ujit për përmirësimin e sistemit të ujësjellësit

Programi strategjik O3P4: Rijetësimi i qendrave të njësive administrative

- Rikonstruksioni i ndërtesave të shkollave dhe arsimit parashkollor në 11 njësitë administrative të bashkisë Lushnje
- Ndërtimi i qendrave të reja shëndetësore në fshatin Shegas dhe Allprenaj

Objektivi strategjik 4: *Mbrojtja e burimeve natyrore si baza për zhvillimin ekonomik dhe mirëqenien e qytetarëve*

Përmes këtij objektivi bashkia synon të mbrojë asetet natyrore si baza për zhvillimin ekonomik dhe mirëqenies sociale të saj, si dhe me qëllim krijimin e një mjedisi të shëndetshëm për qytetarët e bashkisë dhe vizitorët. Me qëllim përmbushjen e këtij objektivi strategjik janë hartuar programet e mëposhtme:

Programi strategjik O4P1: Rehabilitimi i fashës ripariane të lumit Seman në bashkëpunim me bashkitë e tjera që preken nga baseni i këtij lumi

- Rehabilitimi dhe pyllëzimi i brezit mbrojtës të argjinaturës së lumit Seman
- Rehabilitimi i përroit të Lushnjes

Programi strategjik O4P2: Mbrojtje e akuifereve nga ndotja urbane dhe bujqësore

- Krijimi i korridoreve vegjetative në tokën bujqësore

Programi strategjik 04P3: Ngritja e sistemit të menaxhimit të integruar të mbetjeve të ngurta duke nxitur ndarjen e riciklimin dhe duke ofruar infrastrukturë për trajtimin e tyre

- Rehabilitimi i fushës së mbetjeve dhe kthimi i saj në zonë të gjelbër
- Ndërtimi i impiantit të kompostimit të mbetjeve në fshatin Murriz-Peqin
- Ndërtimi i stacionit të transferimit të mbetjeve në tokat e kripura në Plug

Programi strategjik O4P4: Marrja e masave për pastrimin e vatrave të nxehta mjedisore dhe për uljen e ndikimit të aktiviteteve industriale në mjedisin e bashkisë Lushnje

- Pastrimi i tri vatrave të nxehta mjedisore në qytetin e Lushnjes

Programi strategjik O4P5: Marrja e masave për mbrojtjen nga erozioni i kodrave të Lushnjes

- Rehabilitimi i kodrës së Lushnjes nëpërmjet metodës së ripyllëzimit

Programi strategjik O4P6: Bashkëpunim me bashkitë fqinje për marrjen e masave për mbrojtjen nga erozioni detar që mund të ndikojë tek tokat bujqësore të Myzeqesë

Programi strategjik O4P7: Rijetëzimi i strukturave arsimore dhe plotësimi i nevojave me struktura të reja për ciklin e ulët, të mesëm dhe arsimin profesional për të gjithë territorin

- Rikonstruksioni i shkollave dhe i ambienteve të arsimit parashkollor

Programi strategjik O4P8: Fuqizimi i infrastrukturës shëndetësore

- Përmirësimi i infrastrukturës fizike të spitalit dhe maternitetit të Lushnjes

Programi strategjik O4P9: Rijetësimi i aktivitetit kulturor, social e rekreativ për të gjitha grupmoshat dhe grupet e interesit në bashkinë e Lushnjes

- Ndërtimi i Pallatit të Sportit në Lushnje, dhe përmirësimi I sistemit të ndriçimit në stadiumin 'Roza Haxhiu "
- Ndërtimi i fushave të sportit në njësitë administrative Kolonjë, Krutje, Fier-Shegan

2.1.2 Sistemet e territorit dhe përdorimi i tokës

Për të siguruar e përmbushur vizionin e zhvillimit dhe realizimin e objektivave të përcaktuar në "Strategjinë e zhvillimit të territorit të bashkisë Lushnje", Plani i Përgjithshëm Vendor i bashkisë Lushnje përcakton kategoritë dhe nënkategoritë bazë të përdorimit të propozuar të tokës për çdo njësi strukturore. Për sa i përket përdorimit të tokës, vetë objektivat e programet/projektet përkatëse synojnë ruajtjen e tokës bujqësore si potencialin kryesor të zhvillimit ekonomik të kësaj bashkie, krijimin e kushteve të përshtatshme të banimit duke harmonizuar nevojat e banorëve aktual dhe të pritshëm të kësaj bashkie, si dhe zbutjen e pabarazive sociale nëpërmjet përmirësimit të infrastrukturave dhe shërbimeve publike. Në lidhje me përdorimin e tokës, parimet kryesore janë:

i) Promovimi i përzierjes së funksioneve (miksi) dhe shmangia e zonave monofunksionale të pastra brenda qytetit dhe vendbanimeve në tërësi. Miksi është i nevojshëm jo vetëm për t'i bërë lagjet sa më të jetueshme e të pasura me shërbime, por edhe për të rritur nivelin e sigurisë, e cila do të cënohej në kushtet e ndarjeve sociale për shkak të përdorimeve monofunksionale. Miksi i përshtatet edhe dinamikave të tregut të tokës, duke lehtësuar kështu zhvillimin dhe qarkullimin e kapitalit. Miksi gjithashtu zbut dominimet e monofunksionalitetit të banimit. Dominime të tilla rrezikojnë t'u japin vendbanimeve karakterin e një "fjetoreje", dhe kjo është fatale në proceset qytetformuese. Planet, Bashkia, zhvilluesit dhe qytetarët duhet të përpiqen vazhdimisht që të sjellin energji të reja nëpër lagjet e banimit për të rritur nivelin e "jetueshmërisë së hapësirës".

ii) Plani kujdeset gjithashtu që të shmangë vendosjen e përdorimeve të papërputhshme afër njëri-tjetrit e, nëse kjo është e pamundur të shmanget, atëherë propozohen masa mbrojtëse. Masa të tilla si distancat apo brezat mbrojtës paraqiten në rregulloren e PPV-së, në seksionin e përdorimeve të ndaluara dhe të kushtëzuara. Kur përdorimet janë tërësisht të papërputhshme, dhe sigurisht kanë nevojë për sipërfaqe të konsiderueshme, ato vendosen në zona specifike dhe larg atyre të banimit. Ky është rasti për disa nga zonat ekonomike.

iii) Kur përdorimet nuk janë banim, por u përkasin kategorive të tjera, zakonisht ato tentojnë të jenë monofunksionale në natyrë, ose të përfshijnë funksione shumë të ngjashme. Të tilla raste janë infrastrukturat madhore, zonat bujqësore, parqet dhe pyjet, zonat ripariane, zonat ekonomike etj. Plani garanton që këto zona të zhvillohen të pashqetësuara, por edhe të mos shqetësojnë përdorimet e tjera përreth, përfshirë ato të banimit. Kjo realizohet përmes masave mjedisore, brezave dhe distancave mbrojtëse e pyllëzimeve.

iv) Respektimi i rëndësisë kombëtare në territor dhe i të gjitha kushtëzimeve sektoriale është parimi kyç që ka drejtuar mënyrën se si janë bërë të gjitha propozimet e PPV-së. Disa nga këto kushtëzime që mund të përmendim janë: ligji nr. 9358 "Për pyjet dhe shërbimin pyjor" – kufizimet në konvertimin e fondit pyjor (aktualisht legjislacion i ri në proces); ligji nr.111/2012 "Për menaxhimin e integruar të burimeve ujore" – përcaktimi i brigjeve të trupave ujorë (5m – 20m dhe 100m -200m) dhe veprimtaritë e lejuara në brigje; "Kodi Rrugor i Republikës së Shqipërisë" – 60 m brezi mbrojtës nga autostrada dhe distancat në zona urbane; VKM-ja nr. 671 "Për miratimin e rregullores së planifikimit" – standarde dhe tregues të planifikimit për shkolla, kopshte, qendra shëndetësore, breza mbrojtës, distanca të mbrojtjes, lartësitë, intensitetet etj.; ligji nr. 9244, datë 17.6.2004, "Për mbrojtjen e tokës bujqësore", i ndryshuar – kufizimet në konvertimin e tokave bujqësore në truall; ligji nr. 8752, datë 26.3.2001, "Për krijimin dhe funksionimin e strukturave për administrimin dhe mbrojtjen e tokës", i ndryshuar – kufizimet në konvertimin e tokave bujqësore në truall; VKM-ja nr. 410, datë 27.06.2012, "Për përcaktimin e rregullave dhe të

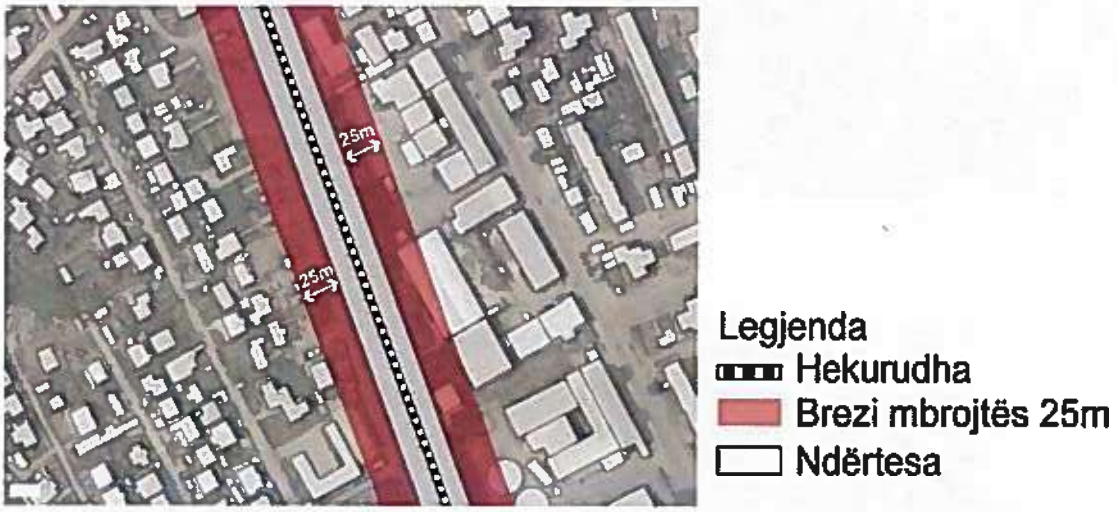
procedurave të ndryshimit të kategorive të resurseve të tokës" dhe VKM-ja nr. 283, datë 1.4.2015, "Për përcaktimin e tipave, rregullave, kritereve dhe procedurave për ndërtimin e objekteve për prodhimin, ruajtjen dhe përpunimin e produkteve bujqësore dhe blegtorale në tokë bujqësore" – kufizimet në konvertimin e tokave bujqësore në truall; ligji nr. 8906, datë 6.6.2002, "Për zonat e mbrojtura", i ndryshuar – kufizimet në zonat e mbrojtura dhe zonat buferike të tyre etj. Ilustrime të mënyrave se si këto kushtëzime ndikojnë në territor paraqiten në hartën e rëndësisë kombëtare të përgatitur me hartimin e Strategjisë së Territorit, sikurse edhe në figurat e mëposhtme:

Figura 153: Kushtezimet Ligjore - Distanca e lejuar nga autostrada, Lushnje

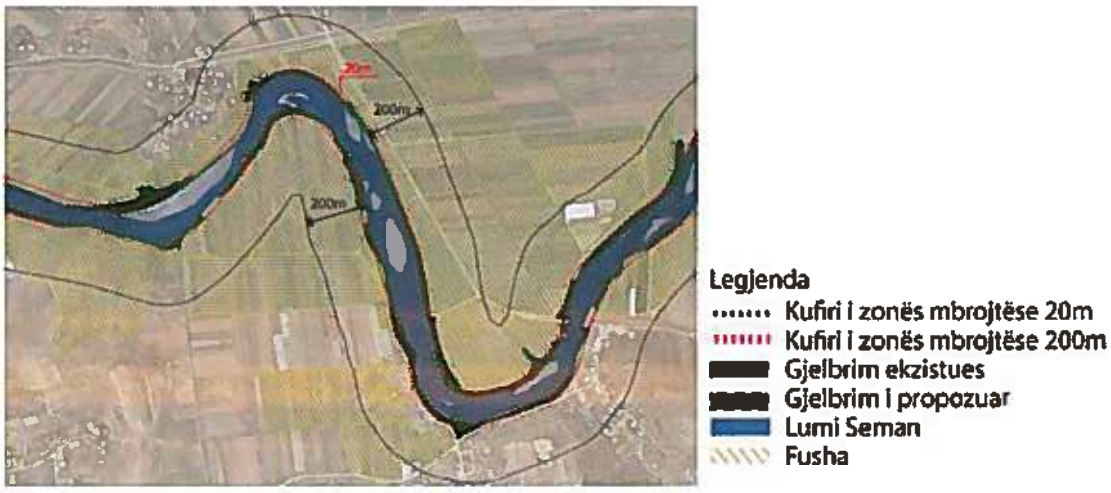

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

Figura 154: Kushtezimet Ligjore - Distanca e lejuar nga hekurudha, Lushnje

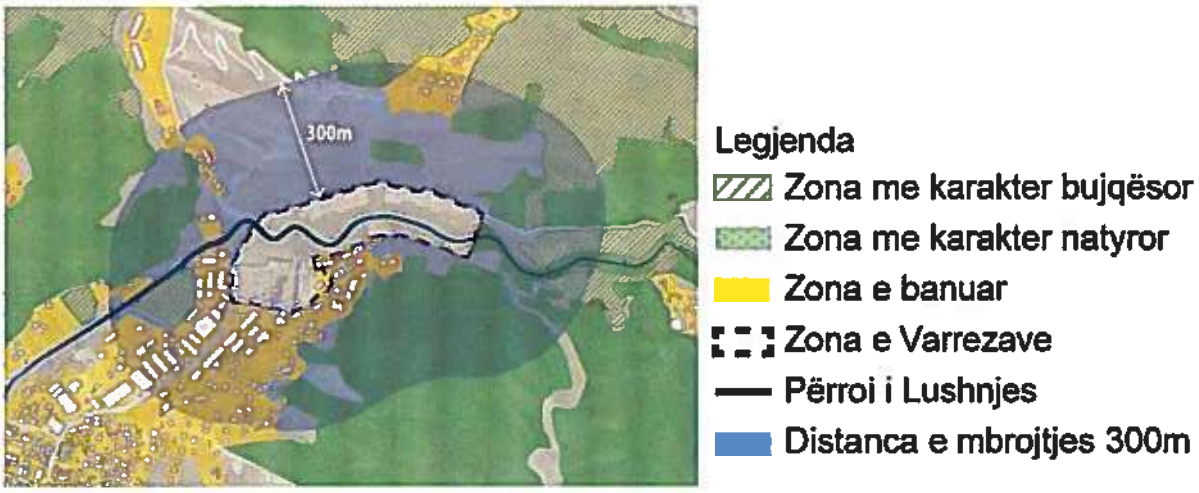

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

Figura 155: Kushtezimet Ligjore - Distanca e lejuar nga brigjet e lumenjve, rasti i Semanit, Lushnje

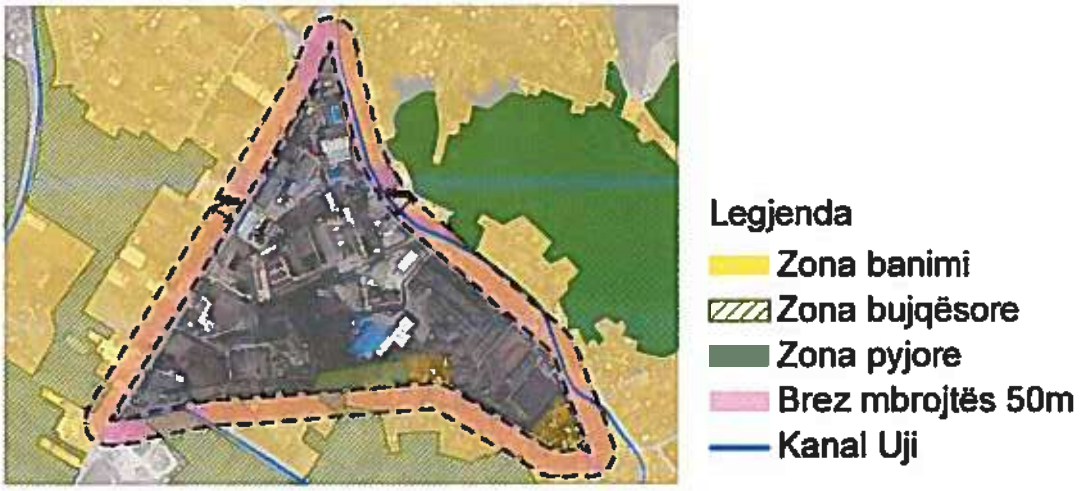

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

Figura 156: Kushtezimet Ligjore - Distanca e lejuar nga zona e varrezave, Lushnje

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

Figura 157: Kushtezimet Ligjore - Distanca e lejuar nga zona ekonomike, Lushnje

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

Në mënyrë të përgjithshme, propozimet në lidhje me përdorimin e tokës përshkruhen si më poshtë:

Kategoria bazë "banim" (A): Duke u bazuar në projeksionet dhe skenarët e rritjes së ardhshme të popullsisë në bashkinë Lushnje dhe duke u mbështetur në analizën e nevojës për strehim, është përllogaritur sipërfaqja e nevojshme për të mbuluar kërkesat e parashikuara për strehim në 15 vitet e ardhshme. Duke iu referuar këtyre gjetjeve, analiza parashikon rritjen e popullsisë në bashkinë Lushnje me rreth 40000 banorë[352]. Megjithatë, për shkak të potencialit të madh të tokës bujqësore, nivelit të lartë të fragmentimit të saj dhe kushtëzimeve ligjore për konvertimin e saj në tokë truall, PPV-ja parashikon zgjerimin e sipërfaqes së kësaj kategorie pak ose aspak në njësitë administrative fushore (Bubullime, Krutje, Allkaj, Fier-Shegan, Kolonje etj), duke u fokusuar më tepër në konsolidimin e zhvillimeve ekzistuese dhe pjesërisht në mbushjen e njësive strukturore. Megjithatë, në qytetin e Lushnjes, për shkak dhe të përqendrimit më të madh të popullsisë së ardhshme, PPV-ja parashikon zgjerimin e sipërfaqes së banimit në pjesën perëndimore të qytetit deri në kufi me bypass-in e kësaj bashkie (zhvillimi parashikohet të ndodhë në tri faza të ndryshme). Mbi këto rekomandime plani përcakton njësitë strukturore të cilat do të përmbushin nevojën për strehim në njësitë ku parashikohet dendësimi fillimisht nëpërmjet intensifikimit e mbushjes urbane dhe, më pas, nëpërmjet hapjes së zonave të reja të banimit nëpërmjet konvertimit të tokës (në fazën e tretë).

Njësitë e kësaj kategorie bazë propozohen pranë infrastrukturave rrugore ekzistuese, të cilat do t'i nënshtrohen ristrukturimit, dhe pranë akseve të reja të propozuara infrastrukturore. Nga kjo pikëpamje, për të efiçentuar ofrimin e shërbimeve dhe për të kontrolluar zhvillimin, plani parashikon zgjerimin e qytetit fillimisht përgjatë akseve horizontale dhe, më pas, mbushjen e hapësirave ndërmjet tyre, nëpërmjet ristrukturimit të mëtejshëm të infrastrukturave rrugore dhe nëntokësore.

Krahas sa u tha më sipër, Plani i Përgjithshëm Vendor parashikon zhvendosjen e disa njësive të banimit (në njësinë administrative Ballagat). Për shkak të vendosjes së tyre në terren të vështirë kodrinor, këto njësi nuk arrijnë të mbulohen nga shërbimet bazë që ofron Bashkia Lushnje[353]. Sa i përket njësive strukturore të cilat I nënshtrohen "ngrirjes", ato përbëhen kryesisht nga parcela që aktualisht përdoren për qëllime banimi. Pjesa më e madhe e tyre janë të vendosura në zonën bujqësore ku parashikohet konservimi strikt i këtyre tokave, përgjatë përroit të Lushnjes, në zonën ripariane të lumit Seman në jug të bashkisë, si dhe në afërsi të palejuar të infrastrukturës rrugore, hekurudhore, kanaleve kulluese dhe vaditëse etj., duke mos respektuar rregullat e distancave minimale ndaj tyre. Në këto raste, zhvillimi nuk propozohet të prishet (përveç rasteve të cilat paraqesin rrezikshmëri të lartë për komunitetin që banon në këto zona), por ndalohet të ndërmerret çdo lloj aktiviteti me karakter ndërtimor. Në perspektivën afatgjatë, me amortizimin e strukturave ekzistuese, këta banorë do të mund të zhvendosen në zonat ku lejohet zhvillimi me qëllim banimi.

Disa nga njësitë strukturore të kategorisë "banim" (A), kryesisht ato të fshatrave të njësive administrative dhe një pjesë e qytetit, do të jenë të përbëra edhe nga sipërfaqe të kategorisë "shërbime", të natyrës që i shërbejnë zonave të banuara.

Kategoria bazë "industri dhe ekonomi" (IE): Kjo kategori përdorimi parashikohet të vendoset dhe konsolidohet në dy pika kyçe në qytetin e Lushnjes: në zonën ekonomike pranë rrethrrotullimit të ish-Fabrikës së Plastmasit dhe në zonën ekonomike pranë varrezave të qytetit të Lushnjes. Për shkak të natyrës bujqësore të bashkisë Lushnje, zonat industriale dhe ekonomike i përkasin kryesisht nënkategorisë së industrive të lehta përpunuese dhe industrisë ushqimore. Ky përdorim shfaqet i përzier me kategorinë "shërbime" për t'i pasuruar këto zona me funksione në shërbim të

njëri-tjetrit. Për shkak të afërsisë së këtyre dy zonave me njësi të kategorisë "banim", marrja e masave mjedisore dhe rikrijimi i brezave mbrojtës (zonave buferike rreth tyre) është kusht i padiskutueshëm për zhvillimin e tyre.

Njësi të tjera të kësaj kategorie shfaqen në mënyrë pikësore edhe përgjatë autostradës Tiranë – Fier dhe përgjatë by-pass-it të qytetit. Në perspektivën afatgjatë, ky aks do të marrë trajtën e autostradës së mirëfilltë me krijimin e barrierave mbrojtëse, duke kufizuar hyrje-daljet e rastësishme pranë bizneseve/industrive që ushtrojnë aktivitetin aktualisht. Në këtë kuadër, njësitë strukturore të kësaj natyre nuk parashikohet të prishen, por nuk do të lejohet të zhvillohen (shtrihen në sipërfaqe) duke kompromentuar konservimin e tokave bujqësore që shtrihen përgjatë këtij aksi. Në raste specifike, ato do të mbështeten nga akse ndihmëse shërbimi dhe, në perspektivën afatgjatë, zhvillimi i tyre do të orientohet në zonat e specifikuara industriale të përmendura më sipër, të cilat janë planifikuar të mbulojnë kapacitetin e ardhshëm industrial të bashkisë Lushnje.

Kategoria bazë "bujqësi" (B): Ruajtja dhe konservimi në masën më të gjerë të kësaj kategorie është prioritet i bashkisë Lushnje gjatë hartimit të Planit të Përgjithshëm Vendor. Për këtë arsye, në disa raste është propozuar ngrirja e zhvillimeve të shpërhapura në tokë bujqësore të cilat nuk janë në funksion të bujqësisë. Në njësitë e parashikuara me përdorim toke të kategorisë bazë "bujqësi" nuk janë vendosur koeficentë specific zhvillimi, por siç jepet edhe në rregulloren e zhvillimit, do të lejohet ndërtimi I objekteve me qëllim bujësor, siç parashikohet në ligjin për bujqësinë dhe planifikimit. Konvertime të mundshme të tokës bujqësore do të bëhen vetëm në njësitë të cilat kanë presion zhvillimi dhe parashikojnë akomodimin e popullsisë së ardhshme (tokat bujqësore deri tek by-pass-i) dhe konvertime në kategoritë bazë "infrastrukturë" (IN) në rastet kur parashikohen zgjerime të infrastrukturave ekzistuese apo propozimeve të akseve të reja infrastrukturore. Ndërtimet për qëllime dhe në funksion të aktivitetit bujqësor që mund të ndërtohen në tokë bujqësore, përveç rasteve kur kjo Rregullore parashikon ndryshe, janë:

- stallat për mbarështimin e kafshëve dhe objektet ndihmëse funksionale, të cilat përfshijnë, por nuk kufizohen në, depo silazhi, hangar, silos, ambiente për përpunimin e ushqimeve, sallë mjeljeje, padoqe, plehrishte, depozita uji;
- serrat me themele të vazhduara të cilat janë të lidhura në mënyrë të qëndrueshme dhe të përhershme me tokën;
- objektet ndihmëse funksionale të serrave, të cilat përfshijnë, por nuk kufizohen në, magazina për standardizimin e prodhimit dhe mbajtjen e pajisjeve, imputeve;
- objektet për tharjen dhe trajtimin paraprak të nevojshëm të produkteve në kultura, të tilla si bimët medicinale etj.;
- objektet për grumbullimin dhe ruajtjen e produkteve bujqësore e blegtorale, përfshirë dhe ato frigoriferike;
- objekte për përpunimin e produkteve primare, bujqësore dhe blegtorale;
- thertoret;
- të tjera që mund të lejojë legjislacioni në fuqi.

Kategoria bazë "shërbime" (S): Ky përdorim parashikohet të sistemohet në aksin qendror të qytetit të Lushnjes, kryesisht i përzier me kategorinë bazë "banim" (A) dhe, në raste specifike, me kategorinë bazë "institucione (IS). Në të dyja këto raste funksionet e lejuara përjashtojnë funksionet të cilat shkaktojnë ndotje akustike apo përdorime të tjera të papërputhshme me banimin, duke u kufizuar kryesisht në funksione tregtare, zyra dhe profesione të lira dhe argëtim.

Pjesa tjetër e njësive të kategorisë bazë "shërbime" (S) do të akomodohet brenda ose pranë njësive të kategorisë bazë "industri dhe ekonomi", duke u kthyer në plotësuese të tyre, siç është shprehur edhe më sipër.

Kategoria bazë "përdorime të veçanta" (V): Në këto kategori do të bëjnë pjesë të gjitha ato njësi të cilat në përdorimin ekzistues të tokës i përkasin nënkategorisë "varreza". Për secilën nga këto njësi, PPV-ja parashikon rehabilitimin e hapësirave për varreza dhe krijimin e brezave mbrojtës të tyre.

Kategoria bazë "ujëra" (U): Kjo kategori përfshin të gjitha sipërfaqet ujore të bashkisë Lushnje të cilat janë: rezervuari i Thanës, liqeni i Kasharajt, liqeni i Hysgjokajt, liqeni i Ballagatit, përroi i Lushnjes, si një nga fashat më të rëndësishme rekreative të qytetit të Lushnjes, lumi i Semanit, emisari kryesor etj. Në rastet kur kjo kategori është e dëmtuar do të parashikohet pastrimi i tyre dhe rindërtimi i zonave ripariane (përgjatë Semanit) në zonat ku ajo është zhdukur apo dëmtuar krejtësisht si pasojë e përmbytjes. Për njësitë e tjera strukturore, kategoria bazë e të cilave është "ujëra", parashikohet trajtimi peizazhistik i tyre (në fazën e parë përroi i Lushnjes) dhe kthimi i tyre në zona rekreative dhe çlodhëse për banorët e kësaj bashkie.

Kategoria bazë "Natyrore" (N): Njësitë strukturore të kësaj kategorie shtrihen përgjithësisht në zonën kodrinore të bashkisë ku janë të përqendruara thuajse të gjitha sipërfaqet pyjore të bashkisë Lushnje. Për shkak të aktivitetit të lartë bujqësor edhe në zonat kodrinore sipërfaqet pyjore janë fragmentuar shpesh nga ato bujqësoret, duke shkëputur korridoret natyrore të tyre. PPV-ja parashikon rehabilitimin e të gjitha njësive të cilat i përkasin kategorisë bazë "natyrore", si dhe shtrimin e sipërfaqeve të tyre në rastet kur kemi ndërprerje të habitateve.

Kategoria bazë "trashëgimi dhe monumente kulture" (M): Megjithëse Lushnja nuk është e pasur me monumente kulture krahasuar me qarkun e Fierit, në të cilin bën pjesë, në këtë bashki dallojmë dy njësi të kategorisë bazë "trashëgimi": Manastirin e Ardenicës dhe shtëpinë-muze të Kongresit të Lushnjes. Në të dyja këto raste parashikohet konservimi strikt i tyre dhe restaurimi në rast nevoje për ta mbajtur gjallë këtë trashëgimi. Monumentet e tjera natyrore/kulturore, të cilat janë pikësore, janë integruar brenda kategorisë bazë "banim" (A) dhe ruajtja dhe konservimi i tyre parashikohet në masën më maksimale.

Kategoria bazë "institucione" (IS): Plani i Përgjithshëm Vendor nuk parashikon ndryshime në këtë kategori bazë për sa kohë nuk propozohen vendosje të institucioneve të reja administrative në këtë bashki. Megjithatë për të shmangur amortizimin dhe degradimin e mëtejshëm të këtyre strukturave, parashikohet vënia e tyre në përdorim. Një pjesë e hapësirave t ëish ndërtesave të komunave, do të shndërrohet në krijimin e shtëpive për të moshuarit, klubeve rinore, qendrave multifunksionale për fëmijët e tjerë.

Kategoria bazë "aktivitete sociale dhe rekreative" (AR): Sipërfaqja e kësaj kategorie pritet të rritet ndjeshëm në bashkinë Lushnje, kjo jo vetëm si pasojë e propozimeve të planit për hapjen e hapësirave të reja të gjelbra, por dhe si nevojë për hapësira të lira për popullsinë e ardhshme të bashkisë. Shpërndarja e tyre parashikohet në të gjithë territorin e Lushnjes. Në njësitë administrative të cilat shtrihen përgjatë tokës bujqësore këto hapësira do të bëhen të mundura kryesisht në qendrat e njësive të cilat parashikohet t'i nënshtrohen rigjenerimit. Në qytetin e Lushnjes këto sipërfaqe janë parashikuar përgjatë përroit të Lushnjes, në zonën e ish-depozitimit të mbetjeve (e cila do t'i nënshtrohet pastrimit dhe rehabilitimit), brenda lagjeve të banuara etj. Në varësi të vendndodhjes dhe madhësisë, këto hapësira janë konceptuar si parqe/sheshe urbane, fusha sporti, lulishte dhe kënde lojrash.

Shpërndarja e hapësirave të gjelbra sipas çdo njësie administrative tregohet si në tabelën më poshtë, duke siguruar përmbushjen e standardit prej 6.5 m2/banor sipërfaqe parqesh publike.

Kategoria bazë "arsim" (AS): Duke iu referuar analizës së periferialitetit dhe hartës së mbulimit me rreze të shërbimit arsimor në bashkinë Lushnje, pothuaj të gjitha njësitë administrative shfaqen të avantazhuara, duke reflektuar një mbulim të mirë deri shumë të mirë me këtë shërbim. Megjithatë, siç sugjerohet edhe në seksionin e rekomandimeve të planit, parashikohet përmirësimi i cilësisë fizike të shkollave dhe kopshteve (kryesisht në njësitë administrative) dhe zgjerimi i oborreve të shkollave dhe kopshteve të cilat nuk përmbushin standardet e "Rregullores së planifikimit".

Kategoria bazë "shëndetësi" (SH): PPV-ja parashikon shtimin e kësaj kategorie kryesisht në njësitë administrative Hysgjokaj, Ballagat, Kolonjë dhe Golem, ku qendrat shëndetësore ose mungojnë, ose nuk përmbushin aspak standardet për ofrimin e shërbimit. Për çdo njësi të kësaj kategorie bazë parashikohet rigjenerimi i strukturave të degraduara shëndetësore, zgjerimi i sipërfaqeve të tyre dhe përmirësimi i cilësisë së shërbimit.

Kategoria bazë "infrastrukturë" (IN): Edhe në këtë rast, sikurse në rastin e kategorisë bazë "banim", sipërfaqet e propozuara të përdorimit të tokës pritet të rriten. Kjo kategori përfshin të gjitha zgjerimet e mundshme në rrjetin rrugor të mundshëm, duke përfshirë këtu edhe hapjen e akseve të reja për të akomoduar parkimin publik apo rritjen e mundshme si pasojë e parashikimit të ndërtimit të akseve të reja infrastrukturore, të cilat shoqërohen me konvertime (shpesh të pjesshme) të sipërfaqes bujqësore.

Plani i Përgjithshëm Vendor parashikon, gjithashtu, edhe shtimin e kësaj kategorie me qëllim akomodimin e impiantit të trajtimit të ujërave të zeza dhe stacionit të transferimit të mbetjeve të ngurta në tokat e kripëzuara të bashkisë Lushnje (Plug), duke mos cënuar konvertimet në tokën bujqësore, si dhe konvertimin e gurores së fshatit Murriz-Peqin në pikën e kompostimit dhe trajtimit të mbetjeve për bashkinë Lushnje. Po ashtu, këto struktura do të rriten për të sistemuar struktura të tjera të nevojshme të rrjeteve të shpërndarjes elektrike dhe telekomunikacionit sipas planeve që do të hartohen nga palët përgjegjëse, në koordinim të plotë me parashikimet e këtij plani.

Tabela 82: Bilanci i përdorimit të tokës

Kategoria bazë	Treguesit	
	Sipërfaqja (ha)	Llojet në %
Banim & Bujqësi	1,848.7	61.4 & 38.6
Banim & Bujqësi & Shërbime	51.1	62.2; 27.8 & 10
Banim & Bujqësi & Ujëra	8.6	70.8; 23.2 & 6.1
Banim & Bujqësi & Arsim	4.6	55; 25 & 10
Banim & Shërbime	144.1	73.2 & 26.8
Banim & Institucione	1.05	60 & 40
Banim & Aktivitete Sociale dhe Rekreative	34.2	58.7; 35.2 & 6.1
Banim & Arsim	2.8	60 & 40
Banim & Shëndetësi & Arsim	2.4	20; 20 & 60
Industri dhe Ekonomi & Shërbime	40.6	77.7; 21.5 &0.8
Bujqësi & Banim	160.08	73 & 27
Bujqësi & Shërbime	83.8	79 & 21
Bujqësi & Natyrore	99.2	52.7 & 47.3
Bujqësi & Natyrore & Ujëra	1129	39.4; 43.7 & 16.9
Shërbime & Banim	51.8	56 & 42.9

Shërbime & Industri dhe Ekonomi	9.4	51.8 & 48.2
Shërbime & Bujqësi	2.5	50 & 50
Shërbime & Aktivitete Sociale dhe Rekreative	7.9	72.8; 20 & 7.2
Ujëra & Natyrore	32.5	60 & 40
Natyrore & Bujqësi	510.9	68.7 & 31.3
Institucione & Banim	0.2	70 & 30
Institucione & Banim & Shërbime	4.2	30 & 60 10
Arsim & Shërbime & Banim	6	50; 20 & 30
Arsim & Aktivitete Sociale dhe Rekreative	1.8	50 & 50

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

Figura 158: Harta e përdorimit të propozuar të tokës, Bashkia Lushnje

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-plan, 2016

Si rezultat i transformimeve që ndodhin në lidhje me përdorimin e tokës ndryshon edhe harta e sistemeve territoriale. Ndryshimet e sistemeve janë të ndryshme dhe janë subjekt i legjislacionit përkatës që të mund të realizohen. Plani i propozon ato për të arritur qëllimet e zhvillimit social-ekonomik dhe të mbrojtjes mjedisore në territor. Transformimet kryesore në nivel sistemi territorial ndodhin për shkak të infrastrukturave që propozohen të shtohen, e veçanërisht rrugët, stacioni multimodal dhe stacionet e transferimit. Gjithashtu, në Lushnje parashikohet që një territor bujqësor të transformohet në park natyror periferik, pra në sistem natyror. Tabelat në vijim paraqesin transformimet e sistemeve me qëllimet përkatëse dhe një bilanc të territorit në bazë sistemi.

Tabela 83: Ndryshimi i sistemeve të territorit

Sistemi territorial në gjendjen ekzistuese	Sipërfaqja që ndryshon	Qëllimi i ndryshimit të kategorisë
Bujqësi	540 ha në njësitë strukturore me nr: 9/2, 11/1, 10/127, 8/188 në skajin jugor të Bashkisë Lushnje pranë brigjeve të lumit Seman	Kjo sipërfaqe do të përdoret për ndërtimin e zonës ripariane pranë brigjeve të lumit Seman
Bujqësi	32 ha në njësinë strukturore me nr 1/44 pranë hyrjes veriore të autostradës Lushnje-Fier	Kjo siperfaqe do te perdoret per krijimin e parkut periferik te Lushnjes. Aktualisht bashkia dhe qyteti kanë një tregues shumë te ulet te gjelberimit publik dhe krijimi i parkut periferik do te rrite vleren mbi standardin ligjor
Urban	1.9 ha në njësinë strukturore me nr 1/144 pranë Stadiumit të qytetit të Lushnjes "Roza Haxhiu"	Kjo sipërfaqe do të përdoret për ndërtimin e fushave të sportit pranë stadiumit
Natyrore	4.6 ha në njësinë strukturore më nr. 6/19 në fshatin Murriz-Peqin, në territorin e ish-gurores. Kjo zonë është jashtë funksioni dhe I përket kategorisë tokë-djerrë	Kjo sipërfaqe do të përdoret për ndërtimin e Impiantit të Kompostimit
Bujqësore	15 ha në njësinë strukturore me nr 1/124 në hyrje të qytetit të Lushnjes. Prona është në pronësi të Bashkisë Lushnje dhe nuk përdoret për qëllime të kultivitmit të produkteve bujqësore	Kjo sipërfaqe do të përdoret për ndërtimin e stacionit multimodal në hyrje të qytetit të Lushnjes

Bujqësore		Kjo sipërfaqe do të përdoret për ndërtimin e Impiantit të Trajtimit të ujërave të ndotura

Tabela 84: Sistemet e territorit dhe treguesit përkatës

Sistemet	Treguesit	Vlera
Sistemi urban	1. Sipërfaqja e përgjithshme (ha ose km²)	280 ha
	2. Gjatësia e sistemit rrugor km	2,311 km
	3. Popullsia ekzistuese dhe e parashikuar	INSTAT: 84,921 banorë Prop: 71,609 banorë
		RGJC: 132,812 banorë Prop: 177,961 banorë
	4. Njësi strukturore banimi të parashikuara	709 njesi s.
	5. Njësi banimi të mundshme për strehim social	2 njesi s.
	6. Njësi shëndetësore	56
	7. Njësi të arsimit 9-vjeçar	22
	8. Njësi të arsimit të mesëm	15
	9. Nr. i linjave të transportit publik urban dhe ndërurban	9
	10. Nr. i njësive strukturore	867
	11. Sipërfaqe e gjelbër m²/banor	17.4
	12. Sipërfaqe e hapur publike m² (përfshirë sportive)	215,333 m²
	13. Sipërfaqe trashëgimi kulturore (ha)	4.5
	14. Tregues ekonomikë (njesi sherbimi & ekonomike)	**Sherbimi:** 53 **Indust.&Eko:** 38
	15. Sipërfaqe pronash publike (ha)	561 ha
	16. Sipërfaqe që konvertohet në bujqësore (m² ose ha)	-
	17. Sipërfaqe që konvertohet në natyrore (m² ose ha)	-
	18. Sipërfaqe që konvertohet në infrastrukturore (m² ose ha)	-
	19. Shërbime Administrative (nr / Sn)	20 ndërtesa
	20. Detyrime në lidhje me kërkesat fetare (nr objektesh / Sb)	13 ndërtesa
	21. Intensiteti për ha (m²/ha)	2,6578m²/ha
Sistemi bujqësor	1. Sipërfaqe e përgjithshme (ha)	28,600 ha
	2. Sipërfaqe kryesore (Boniteti I-IV) në ha	24,310
	3. Sipërfaqe dytësore (Boniteti V-X) në ha	4,290
	4. Sipërfaqe ose gjatësi e sistemit të ujitjes dhe vaditjes	624.1 km
	5. Sipërfaqe tokë pa fryt (ha)	34.4
	6. Sipërfaqe që konvertohet në natyrore (m² ose ha)	541 ha
	7. Sipërfaqe që konvertohet në urbane (m² ose ha)	54
	8. Sipërfaqe që konvertohet në infrastrukturore (m² ose ha)	70.8
Sistemi ujor	1. Sipërfaqe ujore (ha)	1,657 ha
	2. Gjatësia e lumenjve kryesorë (km)	35.3
	3. Sipërfaqe akuiferesh sipas llojeve	**Me porozitet ndërkokrrizor:** gjatësi 26 km & gjerësi 6,5 km **Me porozitet carje-karst:** 27.84 km2
	4. Gjatësia e vijës bregdetare (km)	0
	5. Sipërfaqe që konvertohen	0

Sistemi infrastrukturor	1. Sipërfaqe ose gjatësi rrugësh sipas kategorive të kodit rrugor	A. 38.4 km
		B. 5.5 km
		C. 186.3 km
		D. 14.9 km
		E. 66.9 km
		F. 3,851.1 km
	2. Gjatësia e hekurudhës (km)	32.5
	3. Nr. portesh	0
	4. Nr. aeroportesh	0
	5. Njësi energjitike (nr. ose sipërfaqe ose gjatësi)	-
	6. Landfill/ Incinerator/ Zonë për kompostim (nr. ose ha)	1
	7. Impiant për trajtimin e ujërave të ndotura (nr. ose ha)	1
	8. Sipërfaqe ose gjatësi që konvertohet në një sistem tjetër	0
Sistemi natyror	1. Sipërfaqe e përgjithshme (ha ose km²)	4,445 ha
	2. Sipërfaqe pyjore (ha)	812.52 ha
	3. Sipërfaqe kullota (ha)	99.5
	4. Sipërfaqe të matricës natyrore sipas llojeve (ha)	**Pishe:** 18.5 ha **Shkurre:** 2,408 **Bimësi pyjore:** 2,018
	5. Zona të mbrojtura sipas legjislacionit të posaçëm (nr dhe ha)	0
	6. Sipërfaqe që konvertohet në bujqësore (m² ose ha)	138.9 ha
	7. Sipërfaqe që konvertohet në urbane (m² ose ha)	12.08
	8. Sipërfaqe që konvertohet në infrastrukturore (m² ose ha)	7.95

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

2.1.3 Nyjet kryesore të infrastrukturave dhe hapësirave publike

Në mbështetje të propozimeve për rrjetin infrastrukturor rrugor të bashkisë Lushnje, PPV-ja parashikon edhe ndërtimin e një sërë kalimesh në nivel (nënkalime apo mbikalime) kryesisht përgjatë autostradës Lushnje-Fier. Me anë të ndërtimit të këtyre mbikalimeve në zonat e përcaktuara nga ARRSH-ja dhe jo vetëm, PPV-ja synon lehtësimin e lëvizjeve të qytetarëve kryesisht nga vendbanimet e tyre drejt tokave bujqësore në perëndim të autostradës. Ndërtimi i këtyre mbikalimeve rrit, gjithashtu, sigurinë e lëvizjes në territor dhe përmirëson aksesin drejt tokave bujqësore në të gjithë territorin.

Një nga ndërhyrjet madhore të parashikuara nga PPV-ja, siç është shpjeguar edhe më herët në këtë dokument, është edhe ndërtimi i rrugës së shërbimit mbi akset ekzistuese bujqesore në të dy krahët e autostradës Lushnje-Fier. Kjo rrugë shërbimi, lehtëson transportin e kompanive të biznesit dhe industrive drejt tokave bujqësore nga ku merret edhe lënda e parë, faciliton procesin e shpërndarjes së produkteve bujqësore nga fshatarët drejt pikave të grumbullimit dhe lidh në një rrjet të sigurt të gjithë këta aktorë. Rruga e shërbimit krijon gjithashtu lidhje të drejtpërdrejta me akset lidhëse të bashkisë Lushnje, të cilat janë projektuar në mënyrë të tillë që të rrisin aksesin mes qytetit të Lushnjes dhe të gjitha njësive administrative.

Ndërtimi i parkut periferik të qytetit të Lushnjes është gjithashtu një nga ndërhyrjet madhore të bashkisë Lushnje. I pozicionuar në pjesën veriperëndimore të qytetit të Lushnjes dhe i kufizuar nga by-pass-i i Lushnjes dhe zona e vilave me dendësi të ulët, parku periferik i qytetit kthehet në një hapësirë rekreative dhe çlodhëse për të gjitha grupmoshat. Ky park është parashikuar të ndërtohet në tokat e lira bujqësore të cilat nevojitet të konvertohen.

Rrjetit të hapësirave të gjelbra i shtohen, gjithashtu, parqet publike artificiale të njësisë administrative Kolonjë, Krutje Allkaj dhe Fier-Shegan, fushat sportive pranë stadiumit të Lushnjes, hapësirat sportive private në të gjitha njësitë administrative (të tipit kalçeto), si dhe parqet natyrore të kodrës së Lushnjes, parku i rezervuarit të Thanës dhe i liqenit të Kasharajt. Pjesë e rrjetit të hapësirave publike të cilat do t'i nënshtrohen rehabilitimit janë edhe pyjet e zonës kodrinore të Lushnjes, si dhe trupat ujorë të liqeneve të Ballagatit dhe Hysgjokajt, të cilët krijojnë një lidhje mjaft të mirë edhe me potencialet e bashkisë fqinje të Belshit.

Tabela 85: Bilanci i gjelbërimit publik

Zona e gjelbër	Standardi	Vlera ekzistuese		Vlera e propozuar	
	m²/banor	m²	m²/banor	m²	m²/banor
a) Gjelbërim në nivel njësie strukturore	2.5 m²/banor	214,334	2.5	241,980	3.37
b) Gjelbërim masiv, parqe e lulishte	4 m²/banor	14,843	0.17	532,018	7.42
c) Gjelbërim rrugor, sheshe, brigje ujore në zonë urbane	2.5 m²/banor	245,481	2.8	147,975	2
ç) a&b&c	9 m²/banor	474,658	5.58	921,973	12.8
d) Park periferik	17 m²/banor	0	0	328,618	12.35
dh) ç&d: Gjelbërim i përgjithshëm publik	**26 m²/banor**	**474,658**	**5.58**	**1,250,591**	**17.4**
e) Fidanishte	PA	0	0	0	0
ë) Zonë ripariane	PA	2,241,68	26.3	2,607,787	36.4
f) Kopsht zoologjik	PA	0	0	0	0
g) Kopsht botanik	PA	0	0	0	0
gj) Breza sanitarë, zona buferike, breza mbrojtës	PA	6,115,581	72	7,544,932	105.3
h) Pyje (pyllëzim)	PA	9,120,50	84	9,120,500	127.3
i) Zona të mbrojtura natyrore	PA	0	0	0	0
e-i) Gjelbërim i veçantë	**PA**	**17,477,761**	**205**	**19,273,219**	**269**

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

Rehabilitimi i përroit të Lushnjes dhe krijimi i xhepave të pushimit përgjatë rrjedhës së tij janë ndoshta elementi më tërheqës për qytetin e Lushnjes. Një ndërhyrje e ngjashme parashikohet edhe përgjatë rrjedhës së emisarit kryesor të Myzeqesë, në zonën fushore të bashkisë Lushnje.

Të gjitha këto hapësira lidhen nëpërmjet rrugëve peizazhistike vernakolare që përshkojnë bashkinë në të gjithë territorin e saj dhe synojnë që, veç karakterit të fortë bujqësor që kjo bashki ka, të nxjerrin në pah edhe potencialet e shumta natyrore.

2.1.4 Njësitë strukturore të territorit

Ndarja në zona në Bashkinë Lushnje është bërë duke ruajtur kufijtë e njësive administrative, ku secila nga këto njësi administrative është cilësuar një zonë më vete.

Zona D – Dushk

Zona G- Golem

Zona H – Hysgjokaj

Zona Ba – Ballagat

Zona Lu – Lushnje

Zona K – Karbunarë

Zona Kr- Krutje

Zona Kl – Kolonjë

Zona A – Allkaj

Zona F- Fier-Shegan

Zona Bu – Bubullimë

Figura 159: Harta e zonave, Bashkia Lushnje

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

Përcaktimi i njësive strukturore ka marrë parasysh faktin se ndarja në njësi strukturore bëhet me qëllim që të lehtësojë procedurat e zbatimit të instrumenteve të planifikimit dhe të drejtojë e kontrollojë zhvillimet që do të ndodhin në territor. Bashkia Lushnje është ndarë në 1453 njësi strukturore. Metodologjia për ndarjen e njësive strukturore është mbështetur në përcaktimet ligjore të rregullores së planifikimit të miratuar me VKM nr. 671 në vitin 2015. Referuar përcaktimeve ligjore, njësitë plotësojnë një ose disa prej kushteve të mëposhtme:

a. Kufizimin nga rrjeti rrugor ekzistues, pavarësisht nga kategoritë e rrugëve dhe, sipas rastit, kufizimin nga linja hekurudhore, kanalet kulluese dhe vaditëse, përrenjtë dhe vija të tjera ujore;
b. Njësia strukturore garanton kompaktësimin dhe njëtrajtshmërinë e tipologjisë hapësinore ekzistuese duke patur në mend edhe atë të propozuar;
c. Ekzistencën e treguesve të njëtrajtshëm të planifikimit dhe të zhvillimit;
d. Ekzistencën e përdorimit homogjen të tokës dhe të strukturave në të duke u bazuar në kategoritë e njëjta të përdorimit të tokës, duke përfshirë këtu edhe funksionet apo aktivitetet homogjene;
e. Ekzistencën e vlerave të rëndësishme të trashëgimisë kulturore, si në rastin e njësisë strukturore të Manastirit të Ardenicës;
f. Kufij të tjerë natyrorë (kryesisht në njësitë strukturore natyrore) si shpatet e kodrave, ndryshimet e vegjetacionit etj.
g. Përcaktimin e zonave me prioritet zhvillimi për realizimin e një projekti me rëndësi.

Veç këtyre kritereve janë marrë në konsideratë edhe kritere të tjera, si më poshtë:

- Vijat e dukshme në hartë/fotografi ajrore të pronësisë apo të ndarjes së qartë të përdorimeve;
- Qëllimi i synuar në të ardhmen për zhvillimin në zonë;
- Ndërhyrjet përmirësuese/plotësuese infrastrukturore;
- Raporti sipërfaqe – nr. pronësish/parcelash të dukshme;
- Mënyra e ndërhyrjes në territor, e analizuar së bashku me funksionin e propozuar apo përdorimin e ardhshëm të tokës;
- Qëllimi i synuar për mbrojtjen apo konservimin e territoreve dhe elementeve territoriale të caktuara;
- Kushtëzime ligjore sektoriale;
- Konsultat me pronarë të tokave dhe grupe të interesit në lidhje me zhvillimin e zonave të caktuara.

Kushtet dhe rregullat e zhvillimit për çdo njësi strukturore janë përcaktuar në "Rregulloren e planifikimit të PPV-së". Pjesë e kësaj rregulloreje është edhe përcaktimi i zonave të cilat do të zhvillohen përmes Planeve të Detajuara Vendore (PDV). Kriteret për përzgjedhjen e zonave për PDV janë përcaktuar në rregulloren e planifikimit të miratuar me VKM nr. 671 në vitin 2015. Këto kritere janë:

a) zhvillim dhe/ose rizhvillim sipas parashikimeve të PPV-së;
b) ndryshim i përdorimit të tokës dhe kushteve të zhvillimit sipas parashikimeve të PPV-së dhe drejtimeve të kësaj rregulloreje;
c) investime publike që ndikojnë në ndryshimin ose rishpërndarjen e treguesve të zhvillimit sipas parashikimeve të PPV-së;
ç) programe të transferimit të së drejtës për zhvillim dhe të intensitetit me kushte sipas parashikimeve të PPV-së dhe ligjit të planifikimit.

Veç këtyre kritereve, sipas rastit, janë marrë në konsideratë edhe kriteret e mëposhtme:

- Mënyra e ndërhyrjes në territor, e analizuar së bashku me funksionin e propozuar apo përdorimin e ardhshëm të tokës;
- Raporti sipërfaqe – nr. pronësish/parcelash të dukshme;
- Lehtësia e realizimit të zhvillimit në bazë parcele përkundrejt atij në bazë zone/njësie dhe mënyra e menaxhimit të procesit;

- Prioriteti kohor i bashkisë për ndryshime/zhvillim në zonë;
- Konsultat me pronarë të tokave dhe grupe të interesit në lidhje me zhvillimin e zonave të caktuara.

Treguesit për njësitë strukturore paraqiten në "Rregulloren e PPV-së" në kapitullin 8 të saj dhe në shtojcën 1 të saj. Treguesit e përmbledhur për zonat, duke përfshirë standardet minimale të planifikimit që janë përdorur gjatë hartimit të planit, paraqiten në tabelat në vijim.

Tabela 86: Treguesit sipas zonave, Bashkia Lushnje

Zona	Lushnje	Dushk	Golem	Hysgjok-aj	Ballagat	Karbunarë	Krutje	Kolonjë	Allkaj	Fier-Shegan	Bubulli-më
Sipërfaqe (ha)	4,091	4,312	3,146	2,206	2,557	3,311	4,298	3,606	2,416	3,696	3,629
Sipërfaqe banimi (ha)	361.4	32.9	61.6	22.2	32.9	26.7	41.2	33.5	18.6	50.3	36.9
Zona ekonomike (ha)	186.5	37.9	41.3	2.3	1	9.1	3.3	29.1	0.4	2.4	0.5
Kapaciteti mbajtës (popullsi)	111,892	23,181	17,323	8,645	6,513	11,391	26,323	21,994	16,621	28,680	22,821
Dendësi sipas kapacitetit mbajtës (banorë/ha)	2.9	5.3	5.5	2.5	2.5	3.4	6.1	6.0	6.8	7.7	6.2
Gjelbërimi zonës urbane (m^2)	279,351 *	56,883	42,694	20,878	16,283	28,479	65,314	54,390	41,552	69,933 *	54,868
Parkimi maksimal i mundur (m^2)	670,442	136,520	102,466	50,108	39,079	68,349	156,753	130,537	99,725	167,838	131,682
Nr. i njësive strukturore	249	143	109	57	65	90	186	206	95	126	131
Nr. i njësive me PDV	21	2	0	0	0	0	0	2	0	2	1
Njësi për TDZH	6	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Njësi për INK	9	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Sistem urban (ha)	626.5	230.6	177.1	74.2	93.3	154.3	321.3	247.1	182.6	233.1	225.4
Sistem bujqësor (ha)	2,959.8	3,169	2,592.4	1,607.6	1,645	1,961.8	3,572	3,038.8	1,790	2,366	3,000.3
Sistem natyror (ha)	223	740.8	269.8	445.5	764	1,062.4	198.6	139.5	355	762.2	250.3
Sistem ujor I (ha)	59.2	34.5	30.5	37.1	14.7	64.5	65.9	59.6	21.5	240.3	45.8
Sistem infrastrukturor (ha)	290.5	174.1	96.1	59.9	50.9	87.2	169.9	165.5	81.6	114.6	133.8

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

Llojet e ndërhyrjeve në territor janë përcaktuar për secilën njësi strukturore dhe në mjaft njësi gjenden më shumë se një ndërhyrje. Llojet e ndërhyrjeve bazohen në përcaktimet e ligjit të

planifikimit dhe të rregullores së planifikimit (VKM nr. 671), por i përmbushin dhe i tejkalojnë këto përcaktime për t'iu përshtatur sa më tepër kontekstit. Për këtë qëllim, lista e ndërhyrjeve në territor dhe përkufizimet përkatëse janë si më poshtë:

1. **Zhvillim** (*Development*): Është procesi i ndryshimit të territorit përmes ndërtimeve të reja, të shoqëruara edhe me infrastrukturat përkatëse. Në raste të veçanta zhvillimi mund të përfshijë vetëm programin e pajisjes së zonës me infrastruktura, duke tërhequr kështu zhvilluesit për ndërtime private. Zhvillimi ka efekt në ndryshimin e çmimit të tokës dhe përgjithësisht e ngre atë.
2. **Rizhvillim** (*Redevelopment*): Është zhvillim që kryhet përsëri në një zonë e cila është zhvilluar më parë. Është procesi i ndryshimit të territorit përmes ndryshimit të ndërtimeve ekzistuese si të formës e strukturës, ashtu edhe funksioneve dhe/ose treguesve të zhvillimit (Intensitet, Ksht, Kshr, Kshp).
3. **Rikonceptim**: Është një formë e rizhvillimit, por e fokusuar kryesisht në elemente të dizajnit urban e arkitektonik të objekteve dhe rimendim të funksioneve të objekteve ekzistuese duke i përshtatur ato. Mund të përfshijë edhe prishje objektesh në raste të caktuara me qëllim çlirimin e hapësirës publike, por nuk nënkupton ndërtime të reja. Veçanërisht treguesit e rrugëve dhe të hapësirës publike mund të përmirësohen. Intensiteti mund të rritet lehtësisht në ndonjë rast si rezultat i shtesave të mundshme në lartësi, ose të mbetet i pandryshuar.
4. **Ristrukturim** (*Restructuring, Reconstruction*): Ndodh për infrastrukturat kur janë të degraduara, të dëmtuara ose shumë të vjetëruara dhe riparimi nuk është i mjaftueshëm. Veç ndërhyrjeve strukturore mund të ndryshohen edhe parametrat e infrastrukturës në fjalë. Kështu, p.sh. rruga mund të zgjerohet dhe të pajiset me elemente sigurie shtesë etj. Elementet e rrjetit të furnizimit me ujë apo të largimit të ujërave të ndotura mund të zëvendësohen dhe të ripërmasohen, si dhe i gjithë sistemi mund të zgjerohet/intensifikohet në pjesë të caktuara të tij. Kjo mënyrë ndërhyrjeje mund të përdoret për rrugët në veçanti, por edhe për zonat që kanë nevojë për ndërhyrje në infrastrukturën e tyre.
5. **Rindërtim** (*Rebuild, Reconstruction*): Ndodh për ndërtesat kur janë të degraduara, të dëmtuara, shumë të vjetëruara ose në rastet kur pronari dëshiron të rindërtojë banesën e tij me qëllim përmirësimin funksional e arkitektonik të saj, por pa ndryshuar treguesit e zhvillimit. Përfshin ndërhyrjet në sistemin konstruktiv.
6. **Riparim** (*Repair*): Janë punime që kanë për qëllim kthimin e një objekti në kushte të pranueshme duke bërë ripërtëritjen, zëvendësimin apo rregullimin e pjesëve të dëmtuara ose të degraduara. Nuk përfshin ndërhyrje thelbësore në sistemin konstruktiv.
7. **Rigjenerim, Rinovim, Rijetësim, Ripërtëritje, Revitalizim, Rikualifikim** (*Regeneration, Renewal, Revitalization, Requalification*): Është një formë rizhvillimi që ka për qëllim të risjellë në jetë apo funksion zona të caktuara të cilat e kanë humbur atë, janë degraduar fizikisht, nuk janë më tërheqëse dhe të frekuentuara, paraqesin mungesë sigurie, si dhe kanë rënie të vlerës së pronës dhe kanë nevojë për rikonceptim nga pikëpamja e dizajnit urban, arkitekturor dhe të peizazhit urban. Zona të tilla mund të jenë aktualisht në funksion, por jo cilësore dhe të vjetëruara, ose mund të jenë jashtë funksionit (si *greyfields* në qytete – p.sh. parkime apo qendra tregtare të braktisura dhe me infrastrukturë ekzistuese etj.). *Brownfields-at*, si zona industriale të braktisura apo jashtë

funksionit dhe me ndotje, trajtohen përmes rehabilitimit mjedisor (si më poshtë), por paralelisht edhe me rigjenerim urban, duke pasur për qëllim rifutjen e tyre në treg dhe veprimtarinë e rritjes ekonomike.

8. **Rehabilitim** (*Rehabilitation*): Rehabilitimi mjedisor është rindërtimi i elementeve apo funksioneve ekologjike pa realizuar restaurim të plotë, kryesisht për qëllime njerëzore dhe jo natyrore. Mund të përfshijë një ose disa nga format e mëposhtme: restaurim mjedisor, rikrijime të pjesshme, reklamim dhe pastrim, zbutje efektesh ndotëse/negative etj. Është i barazvlefshëm me konceptin rigjenerim në rrafshin urban.
9. **Restaurim** (*Restoration*): Në rastin e mjedisit, është manipulimi aktiv i natyrës për të rikrijuar specie të humbura. Në rastin e zonave historike, monumenteve të kulturës dhe zonave arkeologjike është procesi i rikthimit të objektit/zonës në karakteristikat që ka pasur në të kaluarën, pra pothuajse në gjendjen origjinale, duke e riparuar, pastruar etj. – teknika këto të restaurimit arkitektonik dhe arkeologjik.
10. **Rikrijim** (*Recreation*): Në rastin e mjedisit, janë përpjekjet për të ndërtuar një komunitet biologjik të ri në një zonë të degraduar ku nuk ka mbetur asgjë për të restauruar.
11. **Pastrim** *(Remediation)*: Është pastrimi i zonave nga ndotësit kimikë me metoda fizike & biologjike me qëllim mbrojtjen e shëndetit të njeriut dhe krijesave të tjera.
12. **Zbutje** (*Mitigation*): Tërësia e masave të natyrave të ndryshme për të zbutur efektin negativ në mjedis dhe shëndet të një funksioni në territor.
13. **Reklamim** (*Reclamation*): Është tërësia e manipulimeve fizike apo kimike në zona shumë të degraduara dhe të ndotura.
14. **Konsolidim, Kompaktësim** (*Consolidation*): Është një proces zhvillimi dhe rizhvillimi në të cilin konsolidohet karakteri dhe tipologjia ekzistuese e zonës (urbane ose bujqësore) dhe për këtë kryhen punime ndërtimi, rindërtimi, ristrukturimi, rigjenerimi të pjesshëm, mbushjeje urbane, konservimi, pastrimi. Këto punime kombinohen në pesha të ndryshme
15. **Ngrirje** (*Development Freeze*): Është procesi i ngrirjes ose ndalimit dhe bllokimit të ndërhyrjeve zhvillimore të çdo forme në një territor të caktuar deri në marrjen e një mase të dytë më të përshtatshme për situatën përkatëse. Kryhet në pamundësi të marrjes së masës së duhur si rezultat i mungesës së informacionit, boshllëkut ligjor e institucional, ekzistencës së konflikteve të pazgjidhshme brenda periudhës së vendimmarrjes, proceseve të pambyllura gjyqësore, rreziqeve që mund të kanosen, të qenët në pritje të një vendimmarrjeje tjetër apo arsye të tjera penguese. Në varësi të rastit, autoritetet mund të marrin masa mbrojtëse, pyllëzuese, zbutëse të rrezikut, të garantimit të mbijetesës etj., nëse popullsia apo pronat në zonë janë të rrezikuara nga ndonjë faktor specifik.
16. **Dendësim** (*Densification*): Kjo ndërhyrje propozon rritjen e dendësisë së zhvillimit të zonave urbane me dendësi të ulët duke promovuar përdorimin më efiçent të tokës, si dhe të rrjeteve të shërbimeve dhe infrastrukturave. Dendësimi ka dy nënraste si më poshtë. Nëse të dyja nënrastet janë të pranishme, atëherë përdoret thjesht termi "dendësim".
    a. **Mbushje urbane** (*Urban Infill*): Kjo është një formë e dendësimit ku procesi kryesor është ai i mbushjes së parcelave boshe/të pandërtuara me ndërtime të reja dhe me tregues zhvillimi të ngjashëm me ato që ekzistojnë në zonë. Pra, treguesit në nivel zone do të rriten, por treguesit në nivel parcele mbeten të njëjtë me ata të

parcelave që kanë ndërtime në momentin e mbushjes. Përgjithësisht, ruhet karakteri apo tipologjia e ndërtimit dhe ajo urbane. Ndërhyrjet infrastrukturore janë përmirësuese, por jo thelbësore.

b. **Intensifikim** (*Intensive development*): Kjo është një formë e dendësimit ku procesi kryesor është ai i realizimit të ndërtimeve të larta, pra me rritje të intensitetit si në nivel zone, ashtu edhe në nivel parcele, dhe/ose ai i rritjes së lartësisë dhe/ose gjurmës së objekteve përmes shtesave. Intenstifikimi përfshin edhe procesin e mbushjes, por nuk synon të ruajë karakterin dhe tipologjinë ekzistuese në zonë. Ndryshon nga rizhvillimi, pasi nuk synon të ndryshojë funksionin e zonës dhe përgjithësisht përdoret në zona (kryesisht) banimi.

17. **Konservim, Ruajtje** (*Conservation, Preservation*): Është procesi i mbrojtjes/ruajtjes së burimeve natyrore, ekosistemeve dhe funksioneve e shërbimeve të tyre, si dhe zonave e objekteve historike/kulturore/arkeologjike nga zhvillimet e natyrave të ndryshme dhe/ose efektet e zhvillimit në to. Procesi i konservimit/ruajtjes nuk nënkupton ngrirje, por shmangie nga aktivitetet dëmtuese/ndotëse. Zonat/objektet të cilat i nënshtrohen konservimit mund të përdoren, por në mënyrë inteligjente e duke shmangur çdo lloj aktiviteti apo ndërhyrjeje dëmtuese/ndotëse. Masat që merren mund të përfshijnë si vendosje të barrierave e brezave mbrojtëse, ashtu edhe disa nga mënyrat e mësipërme (së bashku ose jo), konkretisht: zbutje, rehabilitim, restaurim, reklamim, dhe riparim. Në raste të tjera, ekosistemet lihen thjesht në gjendjen e tyre natyrore për t'i mbrojtur nga ndërhyrjet me karakter dëmtues/ndotës. Në rastin e zonave historike mund të përfshihen edhe procese rigjenerimi pa ndryshuar karakterin dhe vlerat e zonës historike në përputhje me legjislacionin në fuqi.

18. **Zhvendosje** (*Relocation*): Është procesi i zhvendosjes dhe i rivendosjes në një territor të ri të një funksioni të caktuar (përfshirë objektet dhe strukturat përkatëse). Zhvendosja (rialokimi) shoqërohet me prishjen ose lëvizjen e objekteve/strukturave dhe, për rrjedhojë, edhe të popullsisë që jeton në to apo të përdoruesve përkatës.

19. **Trajtim peizazhistik** (*Landscaping*): Mund të realizohet në zona urbane, natyrore dhe bujqësore. I shërben funksionit kryesor të zonës, por ka vlerë ekologjike përpos asaj estetike. Në çdo rast, ky trajtim modifikon karakteristikat e dukshme të zonës, si: paraqitjen e bimësisë dhe të elementeve ujore, format e tokës dhe të trupave ujorë, efektet e motit apo të mikroklimës etj. Metodat që përdoren janë: krijimi i korridoreve biologjike, ripyllëzimet, mbjellja e bimëve në një formacion të caktuar, rehabilitimi dhe restaurimi mjedisor, zbutja ose eliminimi i fragmentimit të matricës natyrore ose komponentëve të ekosistemit, rikrijimi ose restaurimi i zonave ripariane dhe brigjeve ujore në tërësi, kombinimet e elementeve bimore me ato ujore dhe historike për të krijuar një mesazh apo atmosferë të caktuar etj.

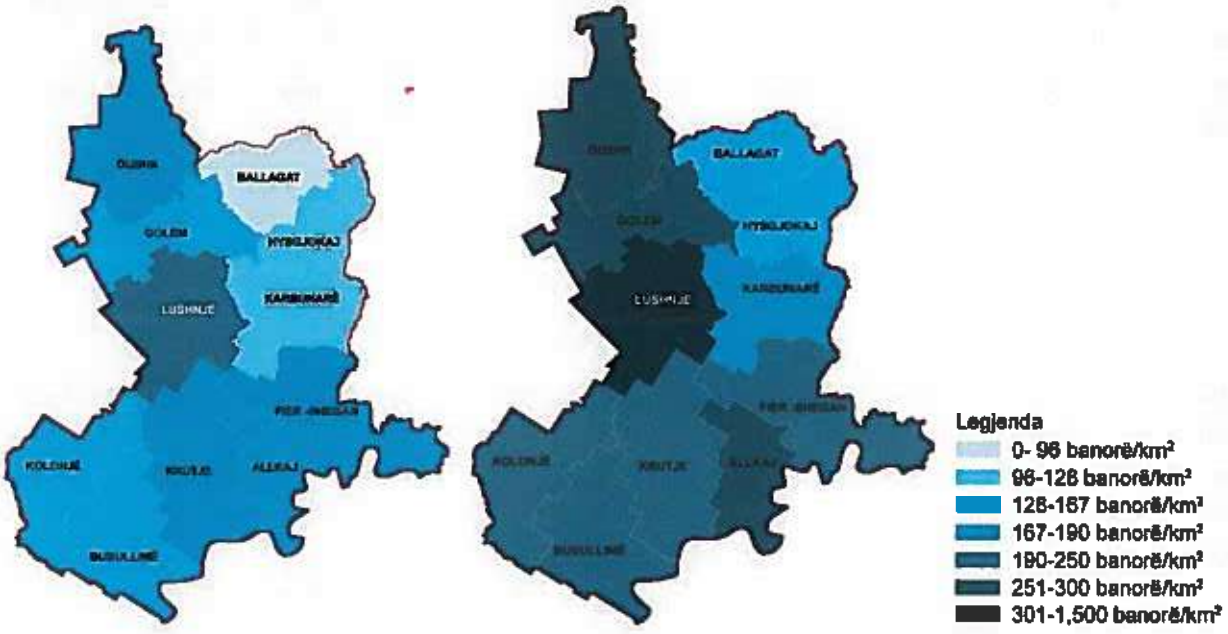
2.1.5 Parashikimi demografik dhe strehimi

Projeksionet e popullsisë ofrojnë informacion në lidhje me numrin e ardhshëm, strukturën demografike dhe shpërndarjen territoriale të banorëve sipas hipotezave më të mundshme të prirjeve në sjelljen demografike. Ato janë me interes për shoqërinë në përgjithësi dhe shërbejnë si bazë për planifikimin e zhvillimit socio-ekonomik të vendit/zonave, përfshirë ketu edhe studimin e tregut.

Gjatë analizimit të aspekteve demografike të bashkisë Lushnje vihet re një mospërputhje e të dhënave që vijnë nga Censusi 2011 dhe të dhënat nga zyrat e Gjendjes Civile. Përkatësisht, sipas llogaritjeve të Censusit, popullsia aktuale (2015) në bashkinë Lushnje arrin në 84,921 banorë, ndërkohë që zyrat e gjendjes civile raportojnë një vlerë 2 fish më të lartë, e cila arrin në xx banorë. Në seksionin 1.5.1 të Analizës demografike, sipas llogaritjes së rritjes së mesme vjetore, duke ndjekur metodologjinë e INSTAT, vlerësohet se popullësia e Bashkisë Lushnje, sikundër edhe ajo e qarkut, do të pësojë një rënie të konsiderueshme. Kjo rënie mesatare vjetore (përiudha 2015-2031) llogaritet te jetë rreth 1%, ndërkohë që rënia e popullsisë e krahasuar me vitin 2015, vlerësohet te jetë akoma më e madhe në rreth 15%.

Parashikimi në rënie i numrit të popullsisë rezidente përgjatë përiudhës 2015-2031, është i pranishëm në të gjitha njësite vendore te qarkut/bashkisë, duke ruajtur të njëjtin ritëm mesatar rënie sikundër edhe bashkia. Një nga faktorët që mendohet së do te vazhdojë të ndikojë në përcaktimin e stokut të numrit të popullsisë rezidente edhe në vitet e ardhshme, është faktori migrim, vazhdueshmëria, të cilit për periudhën 2011-2031, argumentohet me perspektivën e një largimi të vazhdueshëm të të rinjve nga sektori bujqësor, në migrimet e studentëve që transformohen në një qëndrim afatgjatë përtej studimeve, si dhe në rëndësinë e normave patriarkale në krijimin e familjeve, që do të ruajë një migrim të lartë të femrave në moshë të re.

Figura 160: Shpërndarja e densitetit të popullsisë për vitin 2015 sipas INSTAT (majtas) dhe Gjendjes Civile (djathtas)

Burmi: INSTAT, 2015 dhe Zyra e Gjendjes Civile, Bashkia Lushnje, 2016
Përgatiti: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

Popullsia sipas Gjendjes Civile: Për të patur një pasqyrë më të saktë të situatës ekzistuese të popullësisë, në llogaritjen e projeksioneve për vitin 2031 janë marrë në konsideratë edhe vlerat e paraqitura në Regjistrin e Gjendjes Civile për përiudhën 2010-2015. Këto vlera për Bashkinë Lushnje paraqiten si më poshtë:

Tabela 87: Shpërndarja e popullësisë sipas NjA-ve dhe popullsisë së Gjendjes Civile

	2010	2011	2012	2013	2014
Lushnje	49027	53545	53587	53828	53979
Allkaj	5630	6130	6136	6199	6234
Ballagat	3282	3554	3593	3627	3654
Bubullimë	6603	7062	7112	7169	7161
Dushk	10393	11188	11306	11523	11597
Fier-Shegan	8564	9219	9322	9407	9466
Golem	6950	7525	7643	7737	7786
Hysgjokaj	3241	3508	3549	3574	3554
Karbunarë	5020	5464	5520	5563	5597
Kolonjë	7750	8337	8398	8417	8442
Krutje	9374	10156	10211	10219	10260
Totali	115834	125688	126377	127263	127730

Burimi: Gjendja Civile, Bashkia Lushnje, 2016

Sipas këtyre të dhënave, në bashki kemi 127,730 banorë të regjistruar për vitin 2015, ndërkohë që metodologjia e INSTAT llogarit një shifër prej 84,921 banorë. Kjo diferencë mund të jetë pasojë e problemeve gjatë regjistrimit të popullsisë midis Censuseve, tendencave të emigrimit, mosreflektimit të saktë të largimeve dhe vdekjeve në regjistrat e gjendjes civile etj.

Projeksionet e popullsisë sipas Gjendjes Civile janë llogaritur mbi bazë të normës së rritjes, e cila caktohet për secilën njësi administrative, në vitet 2011-2015, në bazë të formulës më poshtë:

$R = [(P_n / P_o)^{1/n} - 1] \times 100$ ku, R – Rritja e popullsisë

P_n – Popullsia e vitit për të cilin bëhet projeksioni

P_o – Popullsia aktuale

n – Numri i viteve të ndërmjetme

Duket se norma më e lartë e rritjes në nivel bashkie i takon njësisë Golem, Dushk dhe Karbunarë, ndërsa vetë qytei I Lushnjes, I cili aktualisht mbart dhe numrin më të madh të popullsisë në të gjithë bashkinë, paraqet norma disi më të ulëta. Si rrjedhojë, duke u nisur nga viti bazë 2015, është bërë llogaritja e popullsisë së parashikuar për 5-vjeçarët e ardhshëm, deri në 203, sipas formulës:

$Pn = Po * (1 + R/100) n$ ku: R – rritja e popullsisë

Pn – popullsia e vitit për të cilin bëhet projeksioni

Po – popullsia aktuale

n – numri i viteve të ndërmjetme

Tabela 88: Projeksioni i popullsise 2015-2030 sipas të dhënave të Gjendjes Civile

Viti	Lushnje	Allkaj	Ballagat	Bubullimë	Dushk	Fier-Shegan	Golem	Hysgjokaj	Karbunare	Kolonje	Krutje	Total
2015	56,093	6,492	3,814	7,396	12,115	9,852	8,147	3,687	5,845	8,735	10,637	132,81
2020	61,749	7,186	4,247	8,019	13,514	10,888	9,123	4,043	6,513	9,512	11,641	146,42
2025	67,976	7,953	4,728	8,694	15,075	12,033	10,217	4,434	7,259	10,359	12,739	161,42

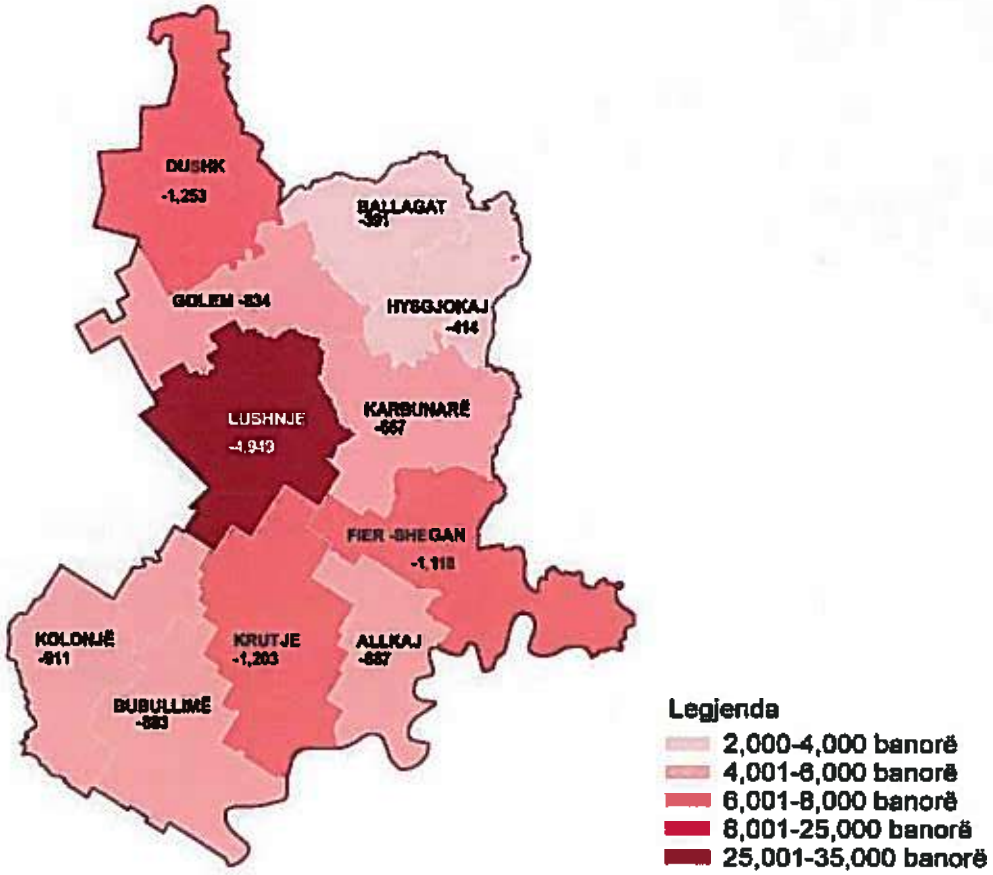
2030	74,830	8,802	5,263	9,426	16,816	13,299	11,441	4,862	8,089	11,281	13,942	177,961
R	1.94	2.05	2.17	1.63	2.21	2.02	2.29	1.86	2.19	1.72	1.82	1.97

Burimi: Zyra e Gjendjes Civile, Lushnje
Përgatiti: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

Siç mund të vihet re nga tabelat më sipër, Zyrat e gjendjes Civile parashikojnë një dyfishim të numrit të popullsisë në Bashkinë Lushnje, ndërkohë që në rastin e projeksioneve sipas të dhënave të INSTAT, vërehet një normë ulje. Skenari që përzgjedh PPV është ai i mesëm realist, i cili parashikon një rritje të ulët të popullësisë si normë mes dy metodologjive të përdorura për llogaritje.

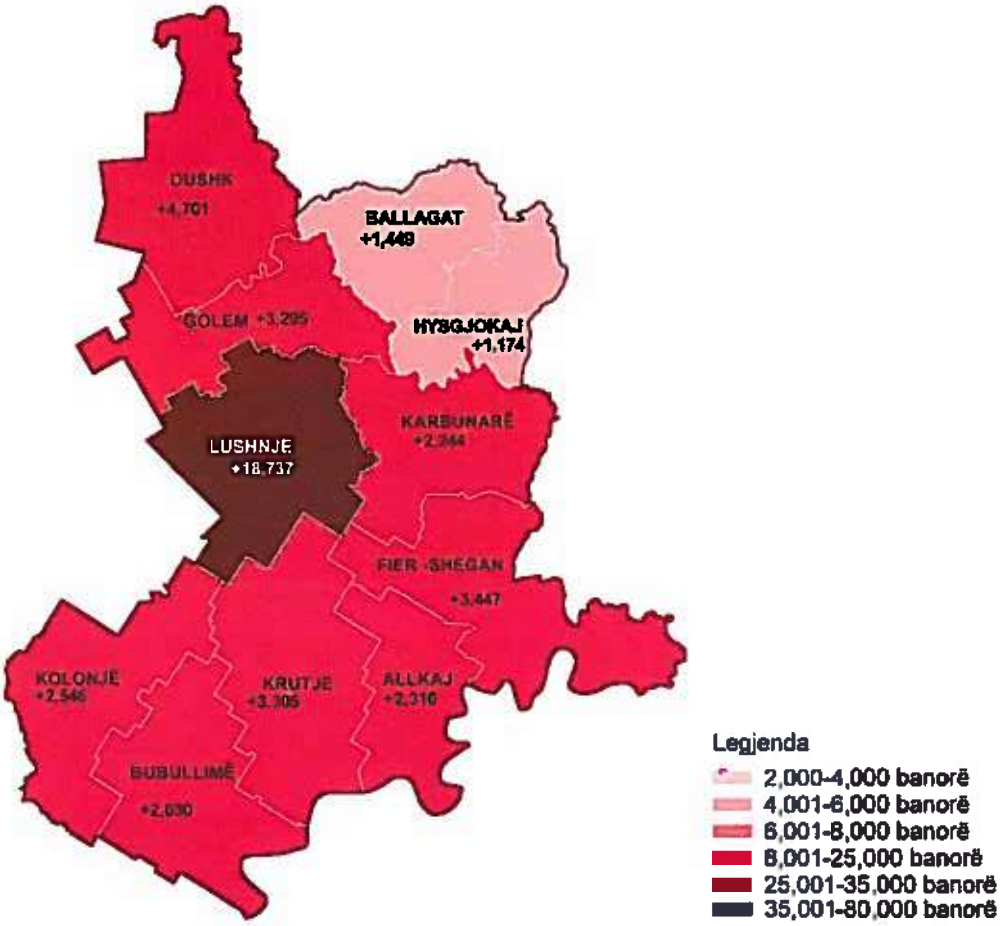
Sa i përket nevojës së ardhme për strehim, Plani I Përgjithshëm Vendor i Bashkisë Lushnje, parashikon një rritje të intensitetev të ndërtimit, në zonat e urbanizuara, ku sëbashku me vënien në dispozicion të stokut të madh të banesave do të arrinë të përmbushin kërkesat për strehim.

Figura 161: Shpërndarja e popullsisë sipas projeksioneve të INSTAT, për vitin 2030

Burmi: INSTAT, 2015
Përgatiti: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

Figura 162: Shpërndarja e popullsisë sipas projeksioneve të Gjendjes Civile, për vitin 2030

Burmi: Zyra e Gjendjes Civile, Bashkia Lushnje, 2016
Përgatiti: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

Sa i përket të dhënave lidhur me strehimin dhe nevojën për strehim social Bashkia Lushnje ka identifikuar 520 familje të pa streha një pjesë e të cilave (38 familje) do të akomodohen nga projekti I Entit Kombëtar të Banesave. Megjithatë stoku I banesave është një pikë e rëndësishme për tu përmëndur në këtë analizë, pasi në bashkinë e Lushnjes ka rreth 600 banesa të cilat mund të vihen në përdorim për qëllime strehimi. Bashkia Lushnje sot ofron 3 skema për strehimin social të cilat parashikohen të zbatohen në dy njësi strukturore të qytetit të Lushnjes:

- *Bonusin e strehimit*
- *Banesat sociale me kosto të ulët*
- *Kreditë e lehtësuara*

Nisur nga informacionet e mara nga Enti Kombëtar i Banesave për qytetin e Lushnjes ekziston një projekt I cili është në proçes finalizimi, 90% I përfunduar. Janë 38 aparatmente (të tipit 1+1 dhe 2+1)[354], por në plan është ndertimi dhe i tre objekte të tjera, në proçes është miratuar trualli për një objekti.

Nder familjet e pastreha ne Bashkine Lushnje, 22 kane perfituar kredi te lehtesuar deri ne vitin 2012, dhe 60 familje te tjera qe kane perfituar nga programi I Bonusit te Strehimit

Gjithashtu, si pasojë e mënyrave të ndërhyrjes në territory, në bashki rritet kapaciteti mbajtës përtej parashikimeve të popullsisë sipas INSTAT dhe Gjendjes Civile, çka nënkupton akomodimin e më shumë banorëve. KJo rritje e kapacitetit mbajtës vjen sepse ndërtimet për banim mund të rriten pasi kemi 80 njësi për mbushje urbane, 5 njesi strukturore per dendesim, 13 njesi strukturore per rigjenerim, 11 njesi strukturore per rizhvillim dhe 5 njesi strukturore qe zhvillohen rishtazi per te akomoduar banim.

2.1.6 Instrumentet e drejtimit të zhvillimit

Transferimi i të drejtave të zhvillimit (TDZH) është një teknikë e menaxhimit të përdorimit të tokës që transferon zhvillimin nga një zonë ku bashkia dëshiron të ketë më pak zhvillim tek zonat ku njësia vendore synon të ketë më shumë zhvillim, në përputhje me PPV.[355] Përgjithësisht ky instrument përdoret për dy qëllime kryesore:

- Ruajtjen dhe konservimin e tokës bujqësore
- Ruajtjen dhe konservimin e zonave historike, arkeologjike dhe me vlera kulturore

Gjatë hartimit të programeve të TDZH, përcaktohen dy tipologji zonash: zonat dhënëse dhe zonat marrëse. Pronarët e pronave në zonat dhënëse shesin potencialin e zhvillimit të tokës, ose "të drejtën e zhvillimit", tek zhvilluesit që duan të rrisin potencialin e zhvillimit në "zonat marrëse", të cilat caktohen nga Bashkia. Me blrejen e të drejtave nga zonat dhënëse, zhvilluesit në zonat marrëse munden të rritin intensitetin e projekteve (sipërfaqen ose numrin e kateve) në zonat marrëse. Tranferimi i të drejtave të zhvillimit mund të përdoret në zonat marrëse vetëm për zhvillime banimi.

Plani i Përgjithshëm Vendor I bashkisë Lushnje parashikon zbatimin e këtij instrumenti me qëllim mbrojtjen dhe konservimin e tokës bujqësore. Bashkia Lushnje parashikon zbatimin e këtij instrumenti në 7 njësis strukturore me presion të madh zhvillimi për qëllime banimi në tokën bujqësore. Për të parandaluar konvertimet e mundshme, dhe fragmentarizimin e mëtejshëm të tokës bujqësore, Bashkia parashikon transferimit e të drejtës për të zhvilluar në 4 njësitë strukturore të brezit të parë të zhvillimit të ardhshëm të qytetit. Për zonat marrëse në fjalë PPV- parashikon dëndësimin me anë të mbushjes urbane, dhe zonat marrëse shfaqin thuajse të njëjtat karakteristika sikurse ato dhënëse. Në të dyja rastet tipologjia hapsinore është ajo e tipit vila me dëndësi të ulët dhe të mesme.

Intensiteti i ndërtimit me kushte (INK) i jep mundësinë zhvilluesit të ndërtojë mË një intensitet më të larë në zona të caktuara të bashkisë me kush të të ofrojë investime publike. Për të zbatuar këtë instrument bashkia mundet të caktojë një kufi të intensitetit bazë të ndërtimit në një zonë të caktuar, të tillë si rrugë apo një zonë, dhe më pas I ofron ndërtuesve një "bonus" për intensitetin, por vetëm në këmbim të investimeve në vepra publike.

Bashkia Lushnje parashikon rritjen e intensitetit nëpërmjet këtij instrumenti, në 6 njësi strukturore, në qendrën e qytetit të Lushnjes. Inbtensiteti me kusht në këto njësi varion nga 1 deri në dyfishimin e intensitetit ekzistues të njësisë strukturore dhe jo më shumë sesa i=4. Tipologjia e propozuar hapsinore në këto zona është ajo e tipit kullë me densitet të ulët deri në të mesëm, dhe mënyra e ndërhyrjes është ajo e zhvillimit apo e rizhvillimit. Ky intensitet është përcaktuar rast pas rast në njësitë e sipërpërmendura duke marrë parasysh presionin e zhvillimit në këto zona si dhe intensitetin e propozuar.

Zonat e Zhvillimit të Biznesit (ZZB)[356] është një partneritet public privat me anë të të cilit pronarët e pronave dhe bizneseve zgjedhin të kontribojnë financiarisht për zhvillimin, mirëmbajtjen dhe promovimin e zonës së tyre tregëtare. ZZB-të ofrojnë një sërë shërbimesh private në bashkë rendim me shërbimet publike vendore dhe investojnë në prosperitetin afatgjatë ekonomik të zonave të tyre. Shërbimet e ofruara nga ZZB janë protësuese për shërbimet e ofruara për zonën nga bashkia. Bashkia Lushnje parashikon njësinë strukturore të stacionit të trenit, si njësinë më të mundshme në Bashkinë e Lushnjes për zbatimin e instrumentit të ZZV-së. Ppv parashikon rizhvillimin e zonës në një periudhë afatgjatë duke e shndërruar atë në zonën më të rëndësishme multifunksionale jo vetëm për qytetin e Lushnjes por për të gjithë Bashkinë. Zona përvec rritjes në intensitetin e ndërtimit për qëllime banimi, parashikon dhe akomodimin e një sërë shërbimesh, zonash rekreative dhe aktivitetesh sociale, stacionin multimodal të bashkisë etj.

TarifaT e Përmirësimit (TF) janë tarifa që vendos dhe mbledh njqv-ja për investimet e kryera në rrugë, ujësjellës-kanalizime, dhe objekte të tjera të cilat kanë ndikuar që tokat private pranë tyre "të jenë më të mira" për zhvillim. Tarifa e përmirësimit ka lidhje me ndikimin e infrastrukturës publike në vlerën e tokës/pronës përgjatë së cilës krijohet. Ndryshe nga taksa e ndikimit në infrastrukturë, e cila synon të rikuperojë disa nga kostot që zhvillimi I ri do të krijojë tek infrastruktura publike, tarifat e përmirësimit lidhen drejtëpërdrejt me fitimet e pronarit të tokës nga rritja e vlerës së tokës/pronës.

Bashkia shoqëron çdo instrument financiar për drejtimin e zhvillimit dhe krijimin e hapësirës publike me një platformë komunikimi dhe transparence me publikun në çdo hap të zbatimit të tij.

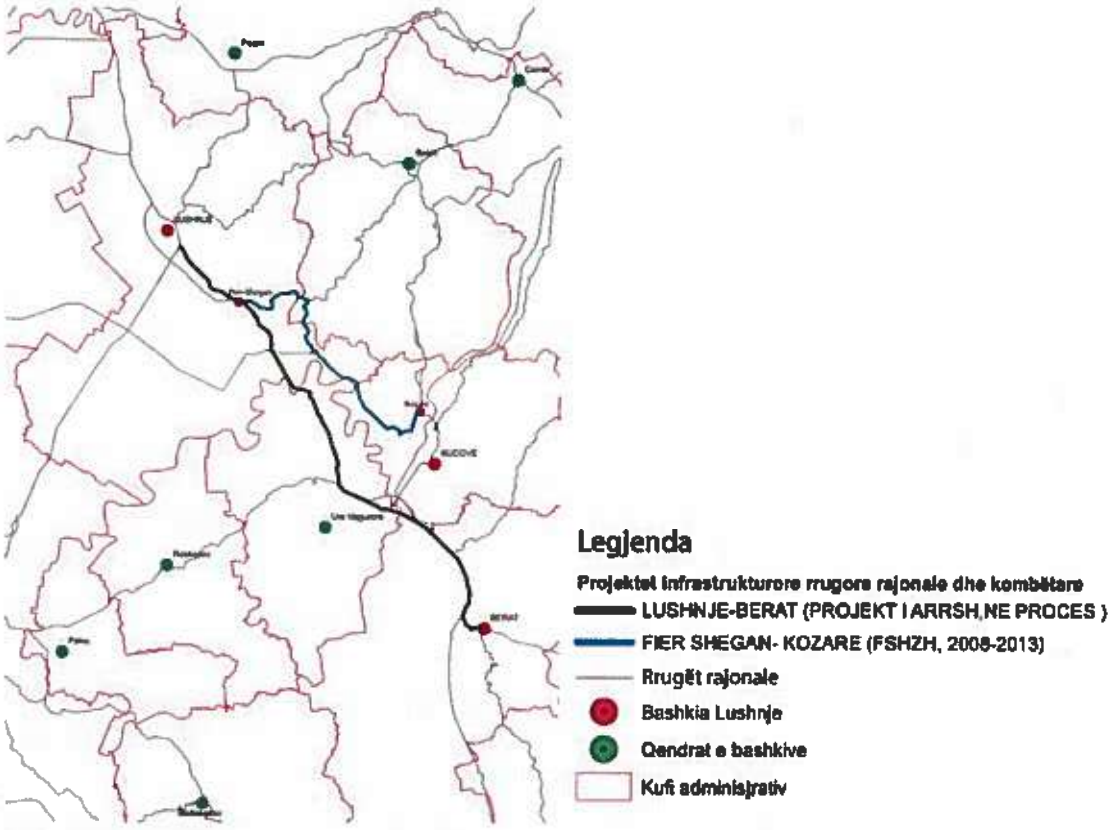
2.2 Shërbimet dhe infrastrukturat publike

2.2.1 Efektet e infrastrukturave kombëtare e rajonale

Bashkia e Lushnjes shtrihet në një pozicion gjeografik dhe strategjik të favorshme duke parë që ndodhet në mes të dy pikave më të rëndësishme portuale (Vlora dhe Durrësi), ashtu edhe për arsye se në këtë territor kalojnë Korridori VIII dhe Korridori i Kaltër (Korridori Gjelbër sipas PPK-së). Nga investimet që janë kryer nga Fondi Shqipetar i Zhvillimi (FSHZH) si dhe Autoriteti Rrugor Shqipëtar (ARRSH) kanë bërë të mundur një lidhje më të mirë rajonale ndërmjet bashkisë Bushnje dhe Bashkive të Kucovës dhe Beratit.

Duke ju referuar Planit të Përgjithshëm Kombëtar (PPK) 2015-2030, i miratuar në maj 2016, i cili ka vënë disa direktiva të rëndësishme të cilat do të kenë ndikim në planet e përgjithshme rregulluese që po hartohen. Një nga elementet kryesore të Planit Kombëtar është infrastruktura dhe transporti në nivel kombëtar dhe rajonal, të cilat do të kenë ndikim në planin e përgjithshëm të bashkisë Lushnje, kryesisht në infrastrukturën hekurudhore e cila, sipas projekteve prioritare të Ministrisë së Transportit, synon rivitalizimin e infrastrukturës hekurudhore ekzistuese dhe më tej, duke e lidhur vendin tonë me Maqedoninë, si dhe lidhjen e porteve me infrastrukturë hekurudhore. Persa i përket infrastrukturës rrugore, në pjesën perëndimore të qytetit do të kalojë Korridori i Gjelbër (realizimi i lidhjes midis Malit të Zi dhe Greqisë nga Hani i Hotit në Shkodër dhe në Gjirokastër përmes pikës kufitare të Kakavijës, me një gjatësi prej 405 km ose sic quhet ndryshe Korridori i Kaltër). Ky korridor do të kalojë në autostradën ekzistuese që të çon nga Lushnja drejt Fierit dhe më tej.

Figura 163: Impakti i projekteve rajonale dhe kombëtare, bashkia Lushnje

Burimi: ARRSH, FSHZH; Përgatiti: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

2.2.2 Lëvizja në territor

Rruget Vernakolare/ Peizazhistike

Bashkia Lushnje, përshkohet nga një rrjet i dendur i kanaleve kulluese dhe të vaditjes, të cilat i shtojnë kësaj bashkie vlerat peizazhistike. Në mbështetje të këtyre vlerave, rrugët peizazhistike/vernakolare, krijojnë një rrjet të rëndësishëm i cili përshkon të gjithë bashkinë. Për shkak të funksionit specifik që ka secila prej tyre dhe ndryshimet e terrenit këto rrugë janë perceptuar në 4 lloje kryesore:

a. Këto rrugë kanë përgjithësisht 1 korsi automjetesh (nje gjeresi max 3 m); një korsi biçikletash; dhe trotuar në të dyja anët. Rruga vernakolare më e rëndësishme e bashkisë Lushnje është rruga përgjatë Emisarit Kryesor të Myzeqesë, duke u kthyer kështu në aksin më të rëndësishëm peizazhistik të fshatrave kryesor të Lushnjes.
b. Plani i Përgjithshëm Vendor, parashikon forcimin dhe hapjen e akseve të reja peizazhistike edhe përgjatë zonave kodrinore të Lushnjes. Me qëllim mbrojtjen në mënyrë striktë të zonave të ullishteve, pyllit të Kasharaj, rezervuareve (në Hysgjokaj dhe Ballagat) etj. rrugët peizazhistike/vernakolare parashikohet të jenë përgjithësisht ***"shtigje"*** për ecje të shoqëruara me korsi biçikletash *(ekzistuese).*
c. Rruga peizazhistike P3, shtrihet në pjesën më jugore të Bashkisë Lushnje, dhe ndjek rrjedhën e Lumit Seman përgjatë gjithë shtrirjes së tij. Rruga përgjatë Semanit parashikohet të ketë 2 korsi automjetesh (një për cdo sens drejtimi), shoqërohet nga 2 korsi bicikletash dhe ëaterfront (pedonale) në anë të Semanit. *Gjurma e kësaj rruge është përgjithësisht*

ekzistuese, por gjerësia aktuale nuk përmbush parametrat e funksionit që synohet ti jepet kësaj rruge.

d. Aksi i katërt peizazhistikt, nis nga liqeni i Kasharaj në pjesën Veri-Lindore të Bashkisë Lushnje, dhe vazhdon nga të dyja anët e përroit të Lushnjes. Nga varrezat e qytetit deri në ndërprerje të këtij aksi me Bypassin e Lushnjes ky aks, ka një karakter disi më urban. Ky segment përbëhet nga 2 korsi automjetesh (1 për çdo sens lëvizje), 1 korsi biçiklete dhe trotuar në të dyja anët e rrugës. E njëjta prerje rruge vlen për të dyja anët e rrugës përgjatë këtij përroi. Pas ndërprerjes me Bypassin e Lushnjes, kjo rrugë merr një karakter më rural, për shkak të shtrirjes në tokë bujqësore. I gjithë ky segment deri në pikën e përfundimit të tij në Kolonjë, e më pas në Manastirin e Ardenicës, ka një prerje rruge me 1 korsi për automjete, 1 korsi biciklete dhe trotuar nga krahu i përroit.

Akset Lidhëse

Akset Lidhëse të Bashkisë Lushnje synojnë lidhjen mes qendrave kryesore të banuara me qytetin e Lushnjes dhe me njëra-tjetrën. Akset lidhëse përbëhen nga dy korsi automjetesh, 1 korsi biciklete dhe trotuar në të dyja anët. Pjesa më e madhe e këtij aksi është ekzistues, megjithëse në segmente të ndryshme ai ka nevojë të plotësohet (përgjithësisht në tokën bujqësore) dhe sigurisht të zgjerohet me rreth 2 fish të sipërfaqes ekzistuese.

Rruget Bujqesore

Rrugët "Bujqësore" shtrihen në pjesën më të madhe të tyre në zonën fushore të Bashkisë Lushnje. Për arsye të shtrirjes së këtyre rrugëve si në zonat e urbanizuara rurale (fshatra/qendra fshati) ashtu dhe përgjatë tokave bujqësore, do ti kategorizonim në 3 lloje kryesore

a. Bujqësore fshati kryesore – janë rrugët kryesore të cilat lidhin ***akset lidhëse*** me qendrat e fshatit. Ato kanë përgjithësisht 2 korsi automjetesh; një kah parkimi dhe trotuar në të dyja krahët
b. Bujqësore fshati dytësore përbëhen nga i gjithë rrjeti infrastrukturor brenda zonave urbane të fshatrave. Karakterizohet nga rrugë me 1 korsi (3,5 m)

Rrugët urbane kryesore

Për nga rëndësia e tyre, rruget urbane kryesore do ti shohim të ndara në dy kategori kryesore. Këto rrugë kanë përgjithësisht 2 korsi për automjete, trotuar ne te dyja krahet dhe korsi për bicikletat. Megjithatë jo të gjitha akset kanë të njëjtat karakteristika kjo për shkak se kjo tipologji rruge shihet e ndryshme në segmente të ndryshme të Bashkisë Lushnje

a. Urbanet Kryesore (1) konsiderohen të gjitha rrugët që formojnë rrjetin brenda qytetit të Lushnjes. Për shkak të dendësisë së banimit, përqëndrimit të administratës dhe shërbimeve këto rrugë janë përgjithësisht me dy korsi, korsi bicikletash, dhe trotuar në të dyja krahët e rrugës)
b. Urbane Kryesore (2) janë rrugët të cilat Lidhin qytetin e Lushnjes me qendrat e tjera fqinje. Ne kete kategori futen: Rruga Lushnje (nga rrethrrotullimi i plasmasit) – Bert/Kucove; Rruga Lushnje – Belsh dhe Rruga Kuçovë-Divjakë (e cila kalon përmes tokës bujqësore). Aktualisht këto rrugë kanë një gjerësi rreth 8m, për të cilat parashikohet zgjerimi me rreth 4 m.

Transporti publik ndërqytetas luan një rol të rëndësishëm në mënyrën e lëvizjes (bashkëveprimit) së bashkive me njëra-tjetrën. Ky lloj transporti është kompetencë e Ministrisë së Transportit dhe

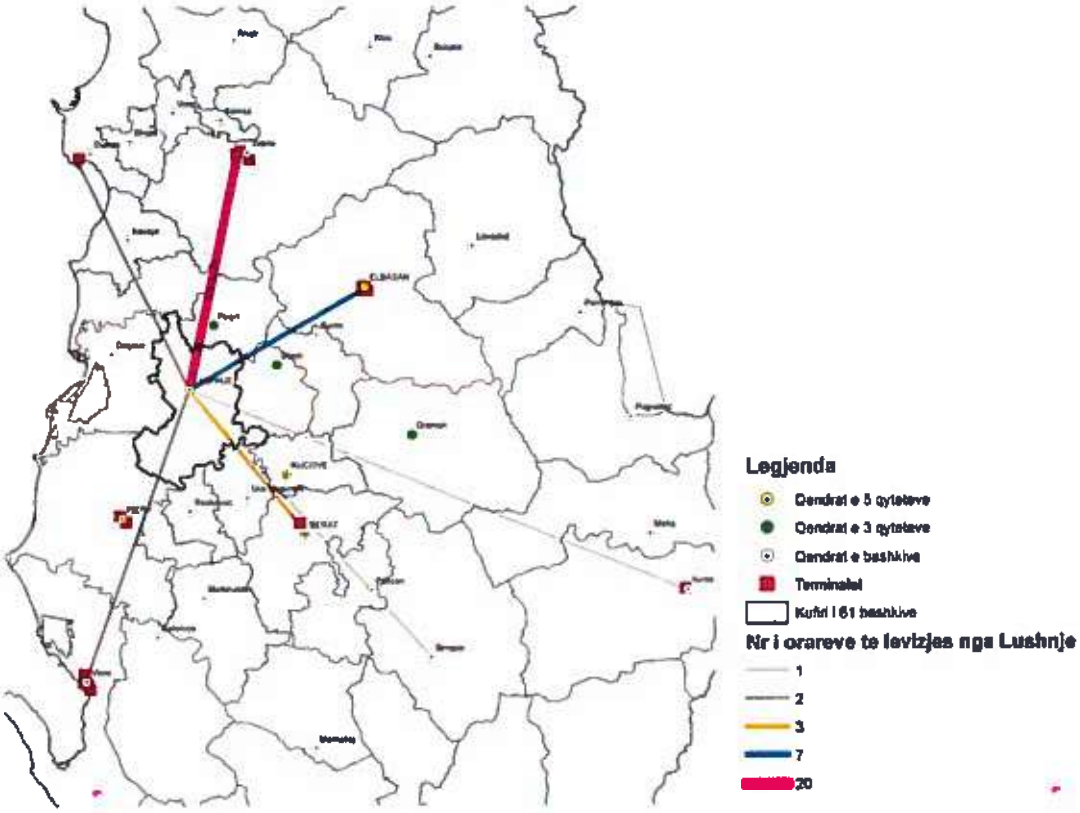
Infrastrukturës. Në kuadër të reformës administrative të vitit 2014 lindi nevoja për një konceptim të ri të transportit publik ndërqytetës në nivel bashkie dhe jo vetëm në nivel qarku që ishte më parë.

Duke u bazuar në këtë reformë, rrjeti i ri i linjave është përcaktuar pasi ka kaluar procedurat e modelimit dhe të konsultimit me përfaqësuesit e bashkive respektive dhe shoqëritë që shërbejnë sot në transportin ndërqytetës. Po ashtu, Ministria e Transportit dhe e Infrastrukturës, në zbatim të ligjit të mësipërm, ka hartuar udhëzimin "Për kriteret, rregullat dhe dokumentacionin për lëshimin e licencave dhe çertifikatave për ushtrimin e veprimtarisë në transportin rrugor të udhëtarëve me autobus brenda vendit". Me udhëzimin e ri është përcaktuar që gjithsej në të gjithë vendin do të operojnë 326 linja ndërqytetëse, nga 588 që ishin më parë.[357]

Ministria e Transportit dhe e Infrastrukturës, në zbatim të ligjit nr. 10/2016, "Për disa ndryshime dhe shtesa në ligjin nr. 8308, datë 18.03.1998, "Për transportet rrugore", të ndryshuar, publikon rrjetin e linjave ndërqytetëse, stacionet e qëndrimit dhe oraret për secilën linjë, që do të fillojë të zbatohet më 1 janar 2017. Kërkesë e rëndësishme është që bashkitë të përcaktojnë vendndodhjen e terminaleve të autobusëve, në zbatim të nenit 21/1 të ligjit nr. 10/2016. E domosdoshme është, gjithashtu, që shoqëritë që do të licensohen të rinovojnë 20 % të flotës së tyre të autobusëve gjatë vitit të parë licencës.

Në muajin maj të këtij viti u prezantuan linjat e reja të transportit ndërqytetas në nivel qarku, si dhe në nivel bashkie. Sipas propozimeve të bëra nga Ministria e Transporti dhe e Infrastrukturës, bashkia Lushnje pritet të ketë lidhje të rëndësishme kryesisht me bashkitë e Divjakës, Tiranës, dhe Fierit. Metodologjia e kësaj analize është bërë me anë të numrit të orareve në të cilat lëviz çdo linjë në ditë. Duke u bazuar në këtë kriter, nga muaji janar pritet që në linjën Lushnje- Fier të ketë 6 orare nisjeje në ditë. Kjo tregon rëndësinë që kanë këto dy bashki për njëra-tjetrën për sa i përket lëvizshmërisë. Bashkia e Lushnjes pritet të ketë lidhje të shpeshta edhe me bashkitë e Tiranës dhe të Divjakës, respektivisht nga 4 orare për secilën linjë.

Figura 164: Shpërndarja e linjave ndërqytetëse

Burimi: Ministria e Transportit dhe e Infrastrukturës

- **Transporti publik i propozuar**

Transporti publik është një nga shërbimet më të rëndësishme që ofrojnë bashkitë për të patur akses më të mirë midis vendbanimeve, por sidomos me shërbimet që ndodhen në qytet, të cilat duhet të aksesohen nga të gjithë banorët e bashkisë në një kohë të shkurtër. Ky lloj shërbimi është i rregulluar në ligjin nr. 8308, datë 18.3.1998, "Për transportet rrugore", i ndryshuar. Transporti publik rrethqytetës dhe urban është kompetencë e bashkive dhe linjat e transportit publik miratohen nga Këshilli Bashkiak me propozim të kryetarit të Bashkisë.

Referuar informacioneve të bashkisë Lushnje, transporti publik ndërqytetës kalon në akset kryesore kombëtare. Përsa i përket lidhjeve qytetëse, bashkia Lushnje ka dy linja të cilat janë: Plug-Karbunarë, e cila ka një gjatësi 7.5 km linear, si dhe Linja Savër-Varrezat, e cila ka një gjatësi 12.7 km. Në këto 2 linja qarkullojnë rreth 388,000 pasagjerë në vit. Sot, për të udhëtuar drejt qytetit ose e kundërta, banorët e bashkisë Lushnje përdorin transportin ndërqytetës, gjë që nuk është e lejuar, sipas ligjit të transportit rrugor.

Nisur nga analiza e gjendjes ekzistuese, si dhe bazuar në ligjin nr.8308, "Për transportet rrugore", i ndryshuar, propozohet hartimi i rrjetit të linjave rrethqytetëse bazuar mbi disa kritere, si: të dhënat demografike e gjeografike, gjendja social-ekonomike, kërkesat për lëvizjen e popullatës, rrjeti rrugor dhe gjendja e infrastrukturës rrugore. Në procesin e hartimit të rrjetit të linjave rrethqytetëse merren parasysh lidhjet ndërmjet njësive të vetëqeverisjes vendore dhe qendrave të njësive administrative përbërëse, qendrave të njësive administrative përbërëse dhe fshatrave, si dhe

ndërmjet vetë fshatrave. Ky rrjet linjash transporti miratohet çdo tri vjet dhe nuk duhet të cënojë rrjetin e linjave qytetëse dhe ndërqytetëse[358].

Në propozimet e transportit publik është bërë edhe një analizë e numrit të banorëve që përdorin transportin publik bazuar tek të dhënat e INSTAT-it dhe projeksionet deri në 2031. Përqindja që përdorin transportin publik është e ulët, duke parë që 14.1 % e përdorin këtë lloj shërbimi në nivel bashkie, por që varion për çdo ish-njësi administrative dhe në vitet e ardhshme pritet që numri i banorëve që e përdorin këtë shërbim të rritet. Në qytetin e Lushnjes pritet që transporti publik të përdoret nga mbi 40 % e banorëve kurse në ish-njësitë administrative të variojë nga 1-10 % e popullsisë. Duke u bazuar ne linjat e transportit të propozuar supozohet që personat që do të përdorin transportin publik të rritet me 50%.

Tabela 89: Numri i banorëvë që priten të përdorin transportin publik në 2011-2031

Projeksioni popullsisë 2011-2031	Projeksioni i popullsisë 2011-2031			përdomini në % sipas 2011	% e propozuar për transportin publik	Nr. i banorëve që do të përdorin transportin publik		
	2011	2021	2031			2011	2021	2031
BASHKIA LUSHNJË	87,577	79,047	71,609			0	0	0
Lushnjë	32,562	29,390	26,625	14%	42%	4611	12344	11183
Dushk	8,241	7,438	6,738	7%	10%	569	744	674
Ballgat	2,576	2,325	2,107	2%	3%	43	70	63
Hysgjokaj	2,725	2,460	2,228	9%	14%	245	344	312
Golem	5,489	4,954	4,488	10%	15%	532	743	673
Karbunare	4,389	3,962	3,589	2%	4%	103	158	144
Fier Shegan	7,352	6,636	6,011	6%	11%	441	730	661
Krutje	7,918	7,147	6,475	3%	6%	222	429	389
Allkaj	4,521	4,081	3,697	1%	2%	62	82	74
Kolonjë	5,996	5,412	4,903	4%	6%	258	325	294
Bubullime	5,808	5,242	4,749	3%	5%	192	262	237

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

Përveç bazës ligjore, një tjetër analizë e rëndësishme është hedhja e një kufiri në çdo linjë ekzistuese të transportit publik me distancë 500 m (distanca që mund të përshkojë në këmbë një person për në stacionin më të afërt), në mënyrë që të shihet se cilat janë zonat/vendbanimet që nuk aksesohen nga ky lloj shërbimi.

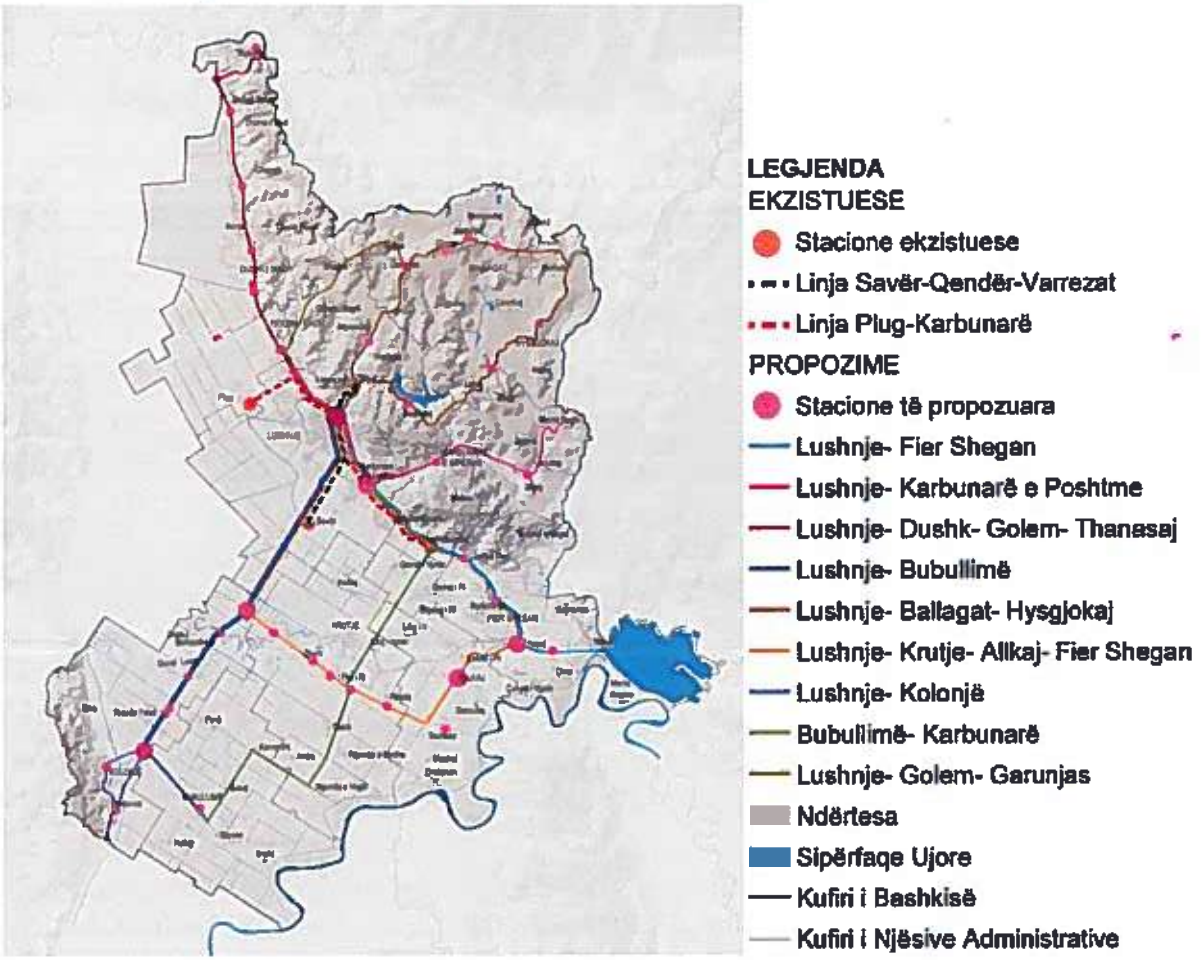
Duke u bazuar tek analizat e transportit rrugor, në skemën me poshtë është paraqitur rrjeti i transportit publik rrethqytetës i propozuar, i cili është kompetencë e Bashkisë Lushnje. Linjat e reja janë konceptuar që të kalojnë kryesisht në akset kryesore lidhëse nacionale në disa pjesë dhe në akset kryesore të propozuara, në mënyrë që të mbulohet pjesa më e madhe e territorit. Në pjesën lindore të bashkisë propozohet të krijohen 2 unaza të cilat do të bëjnë të mundur mbulimin e kësaj zone me transport publik, të cilat do të mbulojnë një gjatësi prej 37 km linear. Në këtë pjesë propozohet edhe linja Lushnje - Karbunarë e Poshtme – Murriz.

Përsa i përket pjesës jugore të bashkisë, fluksi kryesor i lëvizjes do të kalojë në rrugën nacionale që lidh Lushnjen me bashkinë e Fierit, ku do të kalojnë 3 linja të transportit publik, të cilat do të mbulojnë një pjesë të rëndësishme në jug të bashkisë. Linjat që propozohen për këtë pjesë janë:

- Lushnje – Bubullimë
- Bubullimë – Karbunarë
- Lushnje-Krutje- Allkaj- Fier-Shegan- Lushnje
- Lushnje- Kolonjë

Hartimi i këtyre linjave do të bëjë të mundur që banorët që jetojnë në ish-njësitë administrative të kenë akses midis vendbanimeve, si dhe me shërbimet që ndodhen në qytet. Transporti publik i propozuar do të shtrihet në një gjatësi prej 127 km linear, në mënyrë që të ketë akses pjesa më e madhe e territorit.

Figura 165: Linjat e transportit rrethqytetas, Bashkia Lushnje

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

2.2.3 Furnizimi me ujë dhe ujërat e ndotura

Në këtë seksion do të trajtohen rekomandime të përgjithshme në lidhje me nevojat për rehabilitimin dhe zgjerimin e infrastrukturës e cila siguron shërbimin e furnizimit me ujë për konsum publik dhe kanalizimet e ujrave të ndotura urbane.

- **Infrastruktura e Furnizimit me Ujë**

Problemet kryesore të sektorit lidhen me menaxhimin e sistemit të furnizimit, ku zgjidhja e propozuar konsiston në instalimin e matësve individualë për çdo lidhje konsumatore. Faktor tjetër në përmirësimin e sektorit është eleminimi i të gjitha lidhjeve të paligjshme dhe të parregjistruara, kombinuar kjo me masa konkrete dhe ndërgjegjësim të popullatës mbi detyrimet financiare karshi ofrimit të këtij shërbimi.

Ngritja e një sistemi monitorimi, ku matës gjeneralë instalohen nga tubacioni kryesor të furnizimit, në dalje të rezervuarëve dhe në nënzonat e shërbimit. Kjo do t'i ofroj Ndërmarjes së Ujësjellës Kanalizime Lushnje mundësinë për të kuptuar dhe gjurmuar zonat ku uji humbet apo shpërdorohet si edhe për të adresuar përgjegjësitë.

Theksojmë se kryesore në masat që duhet të ndërmarrë Bashkia Lushnje, duhet të jetë sigurimi i linjave magjistrale (kryesore), të cilat dërgojnë ujin nga pusshpimet/burimet drejt rezervuarëve e më pas drejt konsumatorëve. Në mënyrë kategorike në këto segmente nuk duhet të ketë asnjë lidhje shërbimi për klientë e konsumatorë të vegjël (*përjashtojmë rastet kur do të projektohen degëzime të cilat do të shoqërohen me projektin teknik dhe llogaritjet e detajuara hidraulike për të mos ndikuar në presionin e përgjithshëm të nevojshëm për të dërguar ujin në qëndrat kryesore të banimit*). Një objketiv tepër i rëndësishëm për ndërmarrjen e Ujësjellës Kanalizimeve Lushnje do të jetë ulja e humbjeve në masën e përgjithshme prej 25%, kjo mund të arrihet duke implementuar masat e sipërpëmëndura dhe si masë ndikon drejtpërdrejt në plotësimin e nevojave për një numër më të madh konsumatorësh.

Në total Bashkia Lushnje ka 21 zona të përcaktuara për furnizimin me ujë për konsum publik. Këto zona ndonëse mund të mbulojnë të gjithë shtrirjen administrative të Bashkisë, kanë mangësi lidhur me mbulimin e plotë të popullatës me shërbimin e furnizimit me ujë. Nga vrojtimi në terren dhe analizat teknike të të dhënave, në tabelën e mëposhtme konstatohet se Lushnje Qytet si edhe NjA-të Allkaj, Ballagat, Bubullimë, Dushk, Fier-Shegan, Golem, Hysgjokaj, Karbunarë, Kolonjë dhe Krutje kanë burime edhe siteme të pamjaftueshëm për furnizimin me ujë për konsum publik. Kjo vjen si rrjedhojë e mungesës së infrastrukturës, e kombinuar edhe me disponueshmërinë ndaj burimeve ekzistuese.

Prandaj, në bazë të kërkesës për ujë, sfida në lidhje me furnizimin e zonave te planifikimit urban në Bashkinë e re dhe të zgjeruar të Lushnjes duket se ka nevojë qoftë për burime të tjera uji, njëherësh edhe për ndërhyrje mbi shtimin e sitemeve dhe mirë-menaxhimin e atyre ekzistues.

Tabela 90: Kapaciteti i burimeve të furnizmit me ujë krahasuar me kërkesën e parashikuar.

Zona e furnizimit me ujë	Pop. 2015	Pop. 2030	Kapaciteti mesatar vjetor aktual i burimit te furnizimit me ujë		Kërkesa aktuale dhe e projektuar për popullsinë qe banon ne secilën zonë (m^3/ditë)		Kërkesa për ujë me humbjet 25% (m^3/ditë)	Kërkesa ose jo për burime të reja të furnizimit me ujë (m^3/ditë)	
			l/s	m^3/ditë	2015	2030		Mjafton (+)	Mungese (-)
Lushnje	59,824	78,947	93	7,992	8,974	11,842	15,750		-7,758
Allkaj	6,492	8,802	14	1,214	974	1,320	1,756		-542
Ballagat	3,814	5,263	5	432	572	789	1,050		-618
Bubullimë	7,396	9,426	11	912	1,109	1,414	1,880		-968

Dushk	8,384	12,699	12	1,037	1,258	1,905	2,533		-1,497
Fier-Shegan	9,852	13,299	16	1,416	1,478	1,995	2,653		-1,237
Golem	8,147	11,441	21	1,790	1,222	1,716	2,282		-492
Hysgjokaj	3,687	4,862	8	696	553	729	970		-274
Karbunarë	5,845	8,089	8	672	877	1,213	1,614		-942
Kolonjë	8,735	11,281	15	1,296	1,310	1,692	2,251		-955
Krutje	10,637	13,942	21	1,848	1,596	2,091	2,781		-933
Totali	**132,813**	**178,051**	**223**	**19,306**	**19,922**	**26,708**	**35,521**		**-16,216**

Burimi: PLGP/USAID dhe ValuADD 2016.

Rezervuarët e ujit për konsum publik parashtrojnë një problem tjetër të përbashkët, i cili lidhet me mbrojtjen higjeno-sanitare të tyre. Konkretisht, të gjithë rezervuarët, krahas shpëlarjes së rregullt 2 herë në muaj duhet t'i nënshtrohen edhe mbrojtjes higjeno - santitare të udhëhequr nga Inspektoriati i Shëndetit Publik sëbashku me Ndërmarrjen UK Lushnje, ku nëpërmjet analizave dhe dezinfektimit këto rezervuarë të trajtohen dhe të çertifikohen rregullisht mbi statusin e tyre higjeno-sanitar. Në mënyrë të ngjashme duhet vepruar edhe me zonat e mbrojtjes Higjeno-Sanitare për të gjithë sitemet të cilat shfrytëzojnë pusshpime për furnizimin me ujë të pijshëm. Përkatësisht në një rreze prej 25m nga pusshpimi çdo aktivitet është i ndaluar dhe kjo do të quhet zona e mbrojtjes së rreptë. Më pas deri në një rreze prej 200m do të ndalohet aktiviteti ndërtues dhe ai bujqësor për të eleminuar në këtë mënyrë infiltrime me potencial ndotjete të akuiferit nën shfrytëzim.

Në mënyrë të ngjashme me analizën e mësipërmeme për burimet e ujit të pijshëm, rezulton se volumet e stokimit të ujit për NjA Golem janë mëse të mjaftueshme, ndërkohë që problematike shfaqet situata në pjesën tjetër të Bashkisë, pra në NjA-të Lushnje Qytet si edhe NjA-të Allkaj, Ballagat, Bubullimë, Dushk, Fier-Shegan, Hysgjokaj, Karbunarë, Kolonjë dhe Krutje ku kërkohet një rivlerësim për volumet e nevojshme të cilat duhet të shtohen në secilën zonë.

Tabela 91: Kërkesa për rezervuarë shtesë sipas zonave të furnizimit me ujë.

Zona e furnizimit me ujë	Vëllimi aktual në zonën e furnizimit me ujë (m^3)	2030, Kërkesa ditore e projektuar për popullsinë qe banon ne secilën zone (m^3)	2030, Kërkesa mesatare ditore duke pranuar humbjet e ujit 25% (m^3)	Rregullimi "8-orësh" i vëllimit te ujit ne rezervuar (m^3)	Nevoja për rezervuare te rinj (m^3)	
					Mjafton (+)	**Mungesë (-)**
Lushnje	4,850	11,842	15,750	5,250		-400
Allkaj	200	1,320	1,756	585		-385
Ballagat	300	789	1,050	350		-50
Bubullimë	400	1,414	1,880	627		-227
Dushk	500	1,905	2,533	844		-345
Lushnje-Shegan	470	1,995	2,653	884		-414
Golem	840	1,716	2,282	761	79	
Hysgjokaj	300	729	970	323		-23
Karbunarë	300	1,213	1,614	538		-238

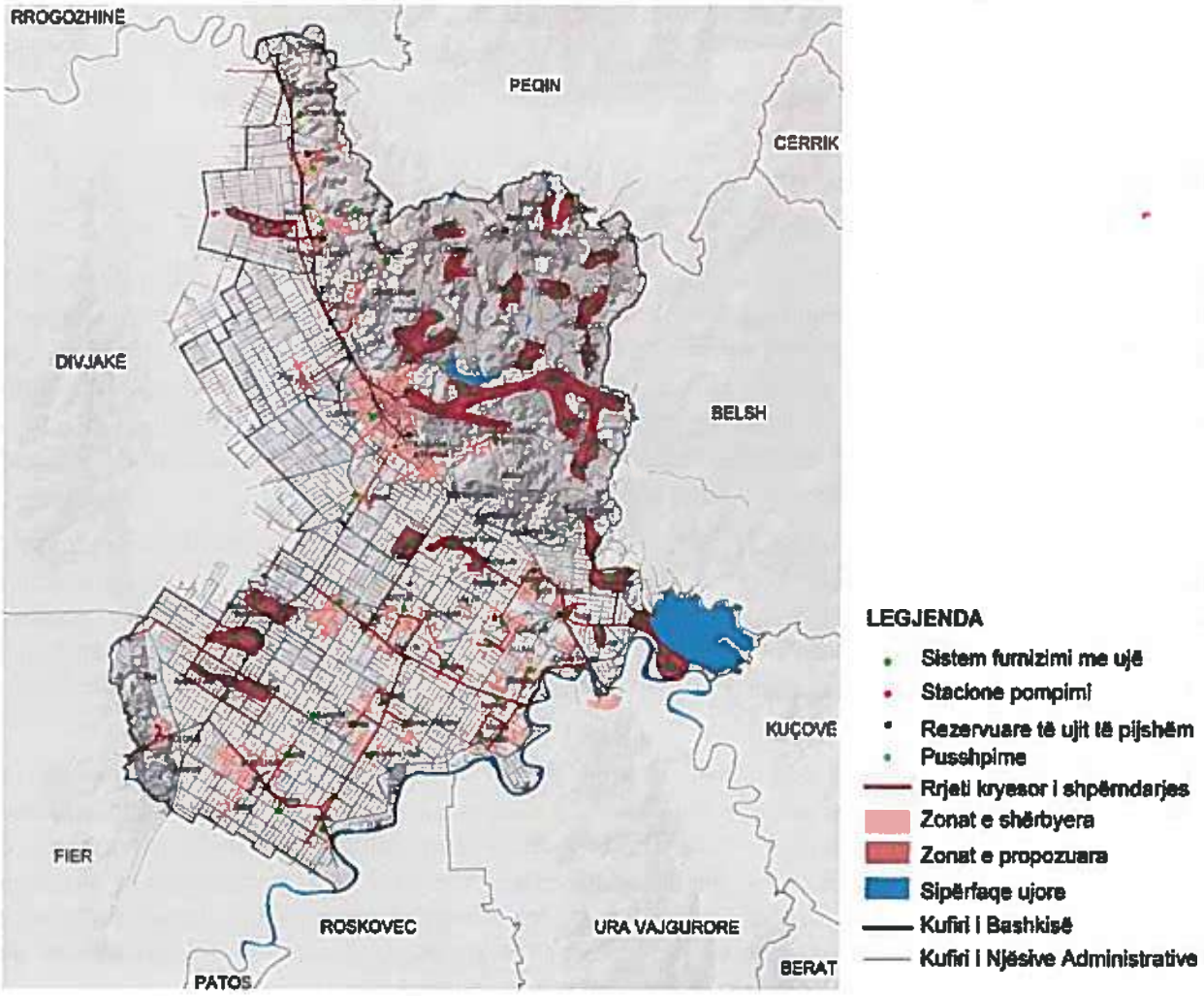
Kolonjë	400	1,692	2,251	750		-350
Krutje	250	2,091	2,781	927		-677
Total	**8,810**	**26,708**	**35,521**	**11,840**	**79**	**-3,110**

Burimi: PLGP/USAID dhe ValuADD 2016.

Sipas "Master-Planit Kombëtar te Furnizimit me Ujë, Largimit dhe Trajtimit të Ujërave të Ndotur", që u miratua nga Këshilli Kombëtar i Ujit në dhjetor të vitit 2015, u bë e mundur të identifikohen projekte të veçanta që do t'u duhet të përmbushin nevojat e për furnizim me ujë në zonën e planifikimit të Bashkisë Lushnje megjithatë NjA-të Allkaj, Bubullimë, Hysgjokaj, Golem, Karbunarë, Ballagat, Fier-Shegan dhe Krutje nuk janë përfshirë në këtë studim ndaj kërkojnë prioritet në planifikimet që do të realizohen për këtë sektor. Mbetet detyrë e Bashkisë dhe UK-Lushnje të studiojë situatën dhe të përpilojë kërkesat e duhura për përfshirjen e këtyre zonave në nismat e reja të hartimit të projekteve zhvillimore e infrastrukturore.

Figura x. Harta e sistemit aktual të furnizimit me ujë dhe propozimeve të reja, Bashkia Lushnje.

Figura 166: Harta e sistemit aktual të furnizimit me ujë dhe propozimeve të reja, Bashkia Lushnje.

Burimi: PLGP/USAID dhe ValuADD Punoi: Bashkia Lushnje & Co-PLAN 2016.

Tabela 92: Përmbledhje e investimeve të nevojshme për Bashkinë Fier (2021-2040)

Sistemi i furnizimit me ujë	Ndërhyrja	Elementet përbërës te ndërhyrjeve me investime
Kolonje	Rehabilitim	Kaptazhi i marrjes se ujit
		Rezervuar
		Linje e Transmetimit Kryesor
		Rrjeti i Shpërndarjes i Furnizimit me Ujë
		Lidhje
Gramsh (Dushk)	Rehabilitim	Kaptazhi i marrjes se ujit
		Rezervuar
		Linje e Transmetimit Kryesor
		Rrjeti i Shpërndarjes i Furnizimit me Ujë
		Lidhje
Gramsh (Dushk)	Zgjerim i zonës së shërbimit	Rezervuar
		Rrjeti i Shpërndarjes i Furnizimit me Ujë
		Lidhje
Lushnje	Rehabilitim	Kaptazhi i marrjes se ujit
		Stacion pompimi
		Matës të ujit me shumicë
		Rrjeti i Shpërndarjes i Furnizimit me Ujë
		Lidhje

Burimi: PLGP/USAID dhe ValuADD 2016.

- **Infrastruktura e Kanalizimeve të Ujrave të Ndotura Urbane**

Sot, mbi 55% e popullsisë në qytetin Lushnjes është e lidhur me sistemin e grumbullimit të ujrave të ndotura urbane. Vërehet se një numër i konsiderueshëm i tubacioneve te kanalizimeve kanë pjerrësi të pamjaftueshme për grumbullimin dhe sidomos transportimin e duhur të ujërave të ndotur duke shkaktuar njëherësh sedimentim të ujërave të ndotur. Në rast të kushteve klimatike me shira me intensitet të konsiderueshëm, këto sedimente shkarkojnë direkt në lumë. Aktualisht sistemi i kanalizimeve funksionon mirë, pavarësisht dëmtimeve dhe pjerrësisë se pamjaftueshme të shumë tubacioneve.

Infiltrimi nëntokësor i ujërave të ndotur në zonën urbane ashtu edhe në zonën rurale përtej unazës jugore të qytetit paraqet rrezik serioz për ndotjen e ujërave nëntokësore. Në vijim të kësaj, kanalet e hapura përbëjnë një rrezik të konsiderueshëm për shëndetin e banoreve te këtyre zonave, godinat e banimit i kane ndërtuar pikërisht ne këto zona. Situata aktuale të kanalizimeve të Bashkisë Lushnje (në zonën e qytetit) mund të përmirësohet vetëm me anë të ndërhyrjeve themelore e shume serioze të sistemit.

Sistemi i kanalizimit te ujërave ndotur në Lushnje përbehet pjesërisht nga rrjet i kombinuar (*ujërat e kanalizimeve janë bashkë me ujërat e shiut*) dhe në disa pjesë të qytetit nga rrjet i ndarë (*ujerat e kanalizimeve janë veç nga ujerat e shiut*) ku të gjitha kanalet shkarkojnë direkt në përrenjt e kanalet e hapura vaditëse më të afërta. Sistemi është në gjendje jo të mirë, veçanërisht në ato zona ku ekzistojnë tubacione të papërfunduara si dhe aty ku për shkak të bllokimit, kanalizimet janë hapur me rrjedhje të lirë duke krijuar kështu shkarkimin e ujerave te ndotur ne sipërfaqe dhe ne disa raste duke krijuar edhe pellgje llumi shumë pranë vëndbanimeve.

Zonat e Bashkisë Lushnje të cilat nuk janë te lidhura me sistemin e kanalizimit zakonisht përdoronin gropat septike për depozitimin e ujërave te ndotura. Efekti trajtues i këtyre gropave është shume i kufizuar. Ne gropat septike një pjese e ujerave te ndotur infiltrohet duke depërtuar deri tek niveli i ujerave nëntokësore, nivel ky qe arrihet lehte përafërsisht ne thellësi 4 deri ne 5m nën nivelin e tokës sidomos në sezonin me lagështirë të konsiderueshme. Një pjese tjetër e ujerave te ndotura shkarkohen ne kanale te hapura. Kjo ka ndikuar dhe vazhdon të jetë problematikë e theksuar për dëmtimin e cilësisë së tokave bujqësore të Bashkisë.

Duhet parashikuar një inspektim CCTV[359] i cili do të pasqyrojë gjendjen aktuale të rrjetit ekzistues të kanalizimeve. Duke analizuar kushtet e sistemit ekzistues të kanalizimit të qytetit, mund të themi se ky sistem ka nevojë për riparim apo për rindërtimin e tij nga e para në seksione të caktuara. Ne rekomandojmë që të merret në studim edhe mundësia për të rindërtuar sistemin nga e para duke qënë se kostot e ndërhyrjeve për rehabilitim mund të jenë shpesh edhe më të mëdha se realizimi i një sistemi të ri. Si rezultat i relievit fushor që ka kjo Bashki, problem mbetet bllokimi nga mbetjet e ngurta të cilat shpesh bllokojnë seksionet e kryqëzimit të tubacioneve dhe në zonat e grykëderdhjeve ekzistuese.

Një nga rezultatet e masave të propozuara për zgjerimin e shërbimit në të gjithë zonat e banuara të Bashkisë Lushnje do të jetë edhe ulja e ndjeshme e numrit të gropave septike. Për rrjedhojë, kjo masë do të sjellë përmirësimin e tokës, rritjen e cilësisë se ujërave nëntokësore dhe uljen e sëmundjeve të shkaktuara si rezultat i mungesës së higjienës. Për më tepër, sistemi i ri i kanalizimeve i ndarë nga sistemi i grumbullimit të ujrave të larta do të parandalojë përmbytjet në zonat urbane dhe ato rurale si edhe do të sjell përfitime ekonomike nëse sistemi do të parashikojë rezervuarë për grumbullimin e ujrave të larta dhe përdorimin e tyre për qëllime sekondare.

Bashkia Lushnje do të ndërtojë një impiant të trajtimit të ujërave të ndotura, i cili ti shërbej pjesës më të madhe të popullsisë në qendrën urbane të Bashkisë si edhe NjA-ve të saj. Propozimi ynë synon që Impianti i Trajtimit të Ujrave të Ndotura Urbane për Bashkinë Lushnje të realizojë grumbullimin masiv të ujrave të ndotura drejt një impianti të përbashkët dhe të ndërtohet pikërisht aty ku është parashikuar.

Sipërfaqja e kësaj zone (*pranë fshatit Plug*) të propozuar për ndërtimin e impiantit është relativisht e vogël gjithashtu edhe pozicionimi gjeografik bie ndesh me dy elementë thelbësor (*distanca nga zona e banuar dhe distanca nga trupi ujor natyror*) nevojitet që mbi këtë propozim të hartohet një plan i detajuar i veprimit ku të merren në konsideratë masa specifike për mbrojtjen nga shkarkimet aksidentale mbi trupin ujor, trajtimin e llumit aktiv si edhe për zbutjen e ndotjes aromatike në ajër duke pozicionuar impjantin në varësi të trëndafilit të erës si edhe uljen e efektit të ndotjes vizuale nëpërmjet krijimit të zonës buferike mbrojtëse e të veshur me vegjetacion të dëndur e të lartë.

Sigurisht do duhet të parashikohen edhe stacione të ngritjes mekanike pasi relievi nuk favorizon rrjedhje me gravitet të të gjitha zonave të Bashkisë Lushnje.

Impiantet e trajtimit i klasifikojmë kryesisht sipas nivelit të trajtimit që ofron teknologjia e instaluar.

Impianti i Trajtimi Primar: Ndryshe i quajtur si trajtim mekanik, realizon diferencimin dhe largimin e mbetjeve të ngurta të cilat pluskojnë dhe ato të cilat kanë dekantuar në fund të pondit. Kjo teknologji largon edhe llumin e formuar nga dekantimi. Megjithëse është një teknologji e cila bazohet në trajtimin mekanik, shpesh për të përshpejtuar proçesin e sedimentimit përdoren edhe kimikate.

Impiantet Mekanike reduktojnë nivelin e NBO^{360} në ujrat e e ndotura në masën 20-30% dhe diferencojnë 50-60% të mbetjeve të ngurta në këto ujra. Kjo teknike trajtimi në përgjithësi përdoret si fazë fillestare e trajtimit të ujrave ku më pas mund të investohet për rritjen e efikasitet të trajtimit të ujrave me anë të metodave më të specializuara.

Impianti Trajtimi Dytësor (sekondar): Këto tipe impiantesh ofrojnë trajtim bilogjik të ujrave të ndotura urbane. Konkretisht ato arrijnë që nëpërmjet mikroorganizmave të konsumojinë të gjithë lëndën organike ndotëse të tretur në këto ujra. Ky proçes biologjik i shoqëruar edhe me pondet e dekantimit realizon largimin e më tepër se 85% të mbetjeve inorganike ndërkohë që reduktimi i NBO-së do të realizohen nëpërmjet proçeseve me llum aktiv, sistemet ligatinore, filtra me pikim apo teknikave më bashkëkohore të cilat realizojnë shpërbërjen e lëndës ndotëse organike.

Impianti i Trajtimit Terciar: Në këto impiante krahas përfshirjes së dy sistemeve të mësipërme kemi integrimin e proçeseve kimike të specializuara dhe të mbyllura në të cilën realizohet pastrimi i ujrave të ndotura urbane duke larguar më tepër se 99% të masës ndotëse. Teknologjia e përdorur në këto impiante është mjaft e shtrenjtë qoftë për fazën e instalimit si edhe të mirmbajtjes së tyre, sidomos impiantet të cilat trajtojnë fosforin dhe azotin e tretur.

Vlen të theksohet se për dy tipet e fundit të impianteve, kostot e ndërtimit si edhe ato operimit janë relativisht të larta. Ndikimi në zbutjen konkrete të kostove mund të adresohet tek kostot operacionale ku në rast se sasia e përgjithshme e ujrave të ndotura që do të hyj në trajtim do të reduktohet rrjedhimisht ndikimi do të shfaqet edhe në koston e përgjithshme të trajtimit. Ndaj propozojmë që sistemi i grumbullimit të ujrave të ndotura urbane medoemos të diferencohet nga grumbullimi i ujrave të larta në mënyrë që sasia totale që do të dërgohet në impiant të reduktohet për tu reflektuar kështu edhe në kostot finale. Gjithashtu ky propozim ofron edhe përfitime të tjera duke konsideruar se ujrat e larta (të shiut) mund të depozitohen dhe të përdoren për qëllime dytësore të Bashkisë Lushnje (larje, vaditje, zjarrfikse etj.)

Tabela 93: Investimet e parashikuara për ITUNU, Bashkinë Lushnje (2016-2040)

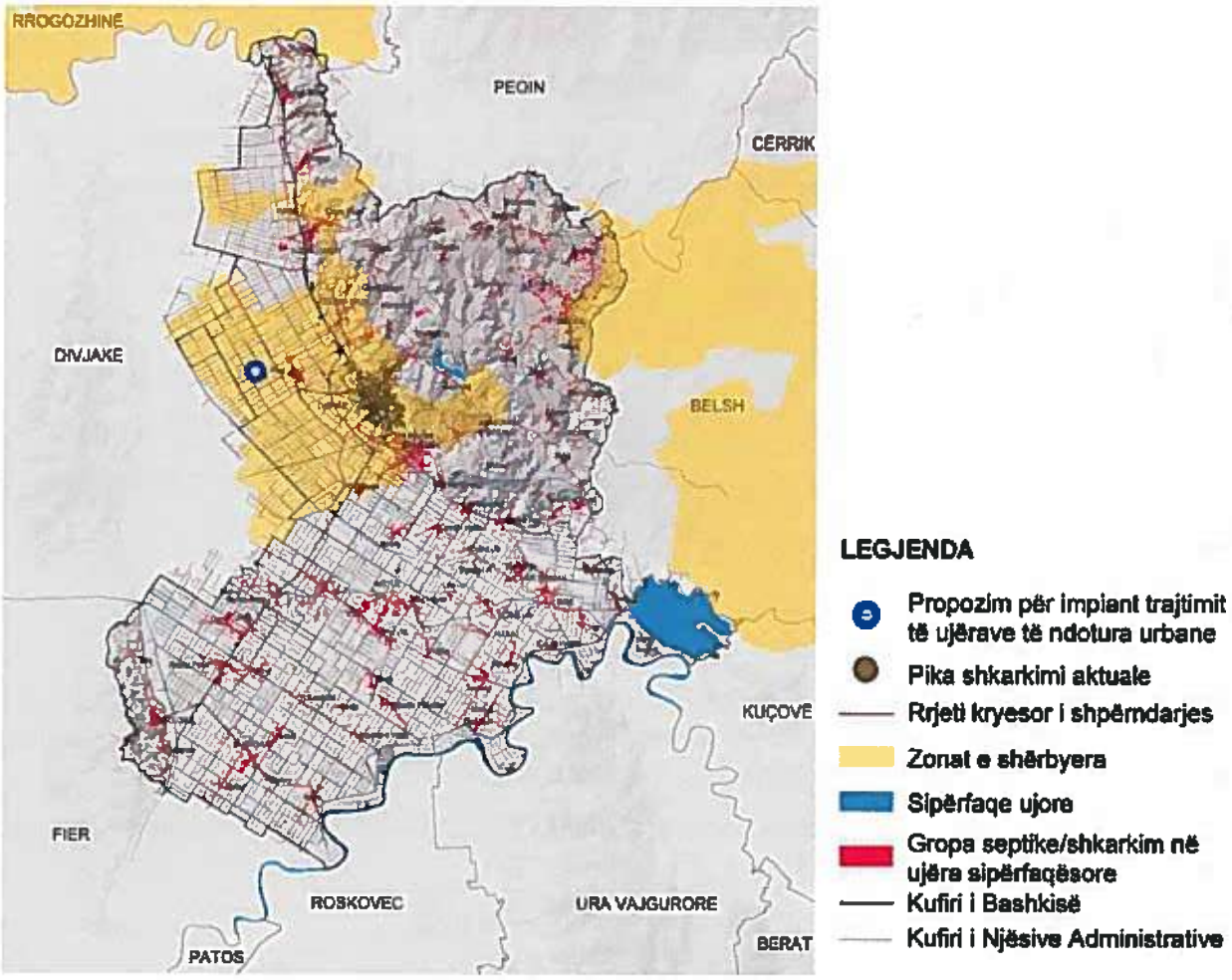
Sistemi i kanalizimeve	Ndërhyrja	Elementet përbërës te ndërhyrjeve me investime
Allkaj, Bubullime, Kolonje, Krutje	Sistem i ri	Faza I e impiantit të trajtimit të ujërave të ndotura
Allkaj, Bubullime, Kolonje, Krutje	Sistem i ri	Rrjet kanalizimesh
		Lidhje
		Rrjeti i ujërave të shiut
Allkaj	Sistem i ri	Rrjet kanalizimesh
		Lidhje
		Rrjeti i ujërave të shiut
Dushk	Sistem i ri	Rrjet kanalizimesh
		Lidhje
		Faza I e impiantit të trajtimit të ujërave të ndotura
		Rrjeti i ujërave të shiut
Dushk, Golem, Karbunare, Lushnje	Zgjerimi i zonës së shërbimit	Faza I e impiantit të trajtimit të ujërave të ndotura
Dushk, Golem, Karbunare, Lushnje	Zgjerimi i zonës së shërbimit	Rrjet kanalizimesh
		Lidhje
		Rrjeti i ujërave të shiut

Allkaj	Sistem i ri	Faza 1 e impiantit të trajtimit të ujërave të ndotura
Dushk, Golem, Karbunare, Lushnje	Rehabilitim	Rrjet kanalizimesh dhe lidhje

Burimi: PLGP/USAID dhe ValuADD 2016.

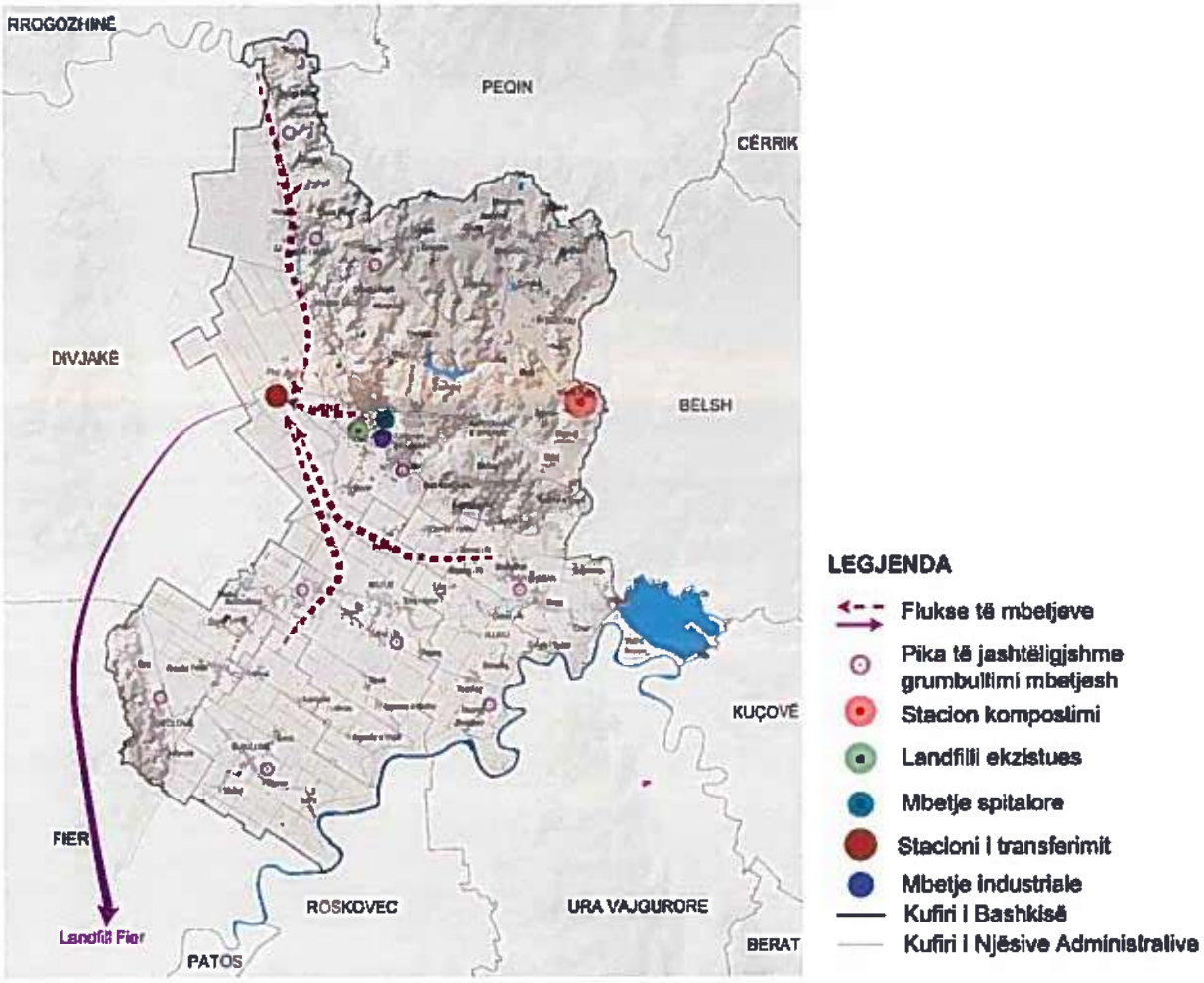
Propozimi konkret për Bashkinë Lushnje do të ishte që të synohet ndërtimi i një Impianti Trajtimi Dytësor, pra një teknologji trajtimi me llum aktiv. Të synohet që pjesa më e madhe e NjA të dërgojnë ujrat e ndotura në një impiant të përbashkët dhe në rast se nga studimet e detajuar kjo mundësi nuk është e favorshme për shkak të kostove ekonomike atherë referuar propozimeve në Master planin Kombëtrar i Furnizimit me Ujë dhe Trjatimit të Ujrave të ndotura si edhe nga propozimet konkrete referuar nga ValueADD të përdoren pozicionet e parashikaura në dokumentin e tyre.

Figura 167: Harta e sistemit të shërbimit me kanlaizime dhe propozimeve të reja, Bashkia Lushnje.

Burimi: PLGP/USAID dhe ValuADD. Punoi: Co-PLAN 2016.

Figura 168: Harta e shërbimit të mbetjeve dhe propozimeve të reja, Bashkia Lushnje.

Burimi: PLGP/USAID dhe ValuADD. Punoi: Co-PLAN 2016.

2.2.4 Ndriçimi i mjediseve publike

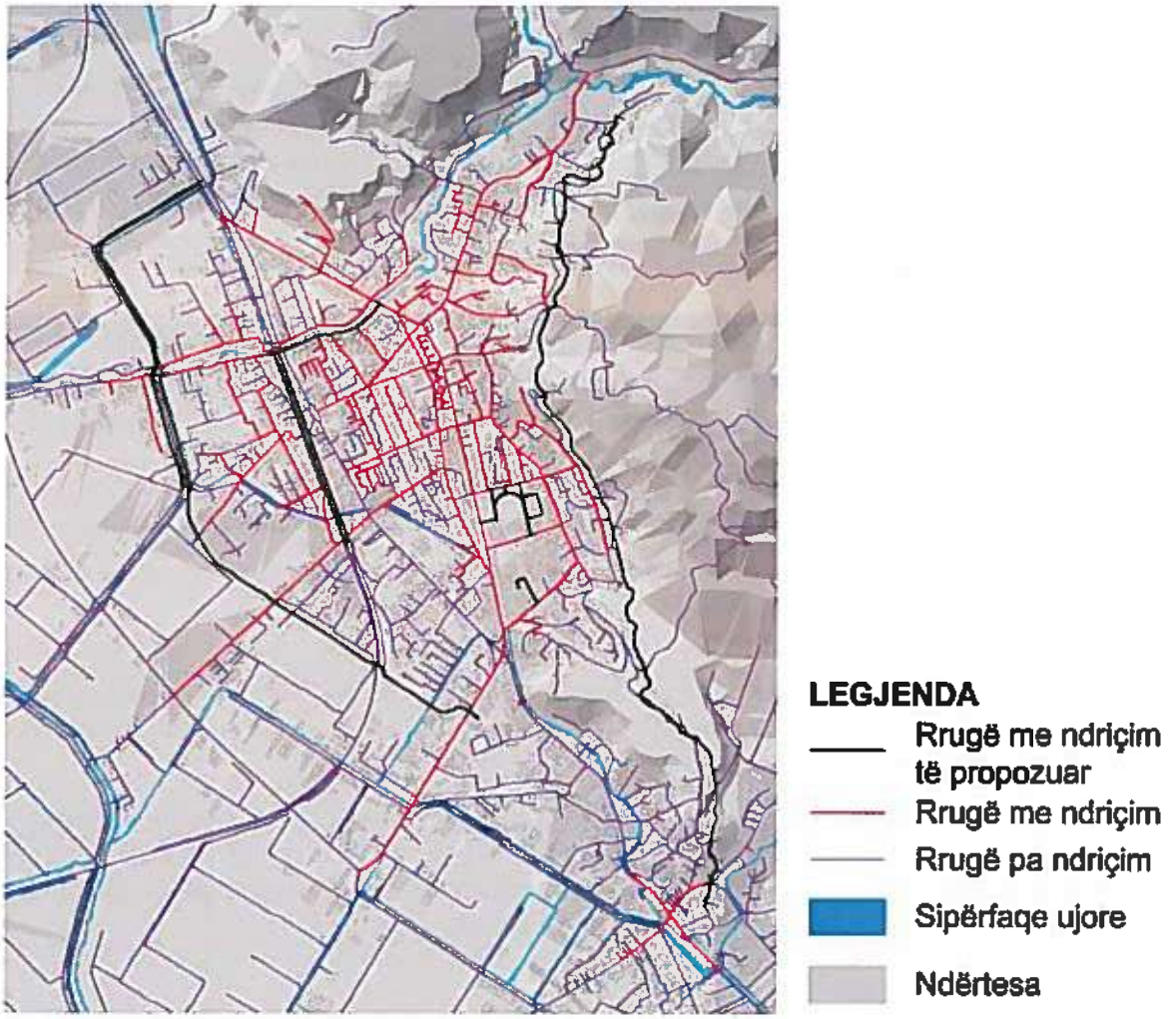
Në bashkinë e Lushnjes kemi rreth 72 km rrjet të shtruar në 92 akse rrugore me 1661 shtylla dhe 1725 ndriçues, ku 43 km e këtij rrjeti rrugor të ndriçuar gjendet në qytetin e Lushnjes. Gjithashtu, në qytetin e Lushnjes janë të ndriçuara edhe 11 sheshe urbane dhe 6 lulishte.

Duke iu referuar gjetjeve të analizave më sipër, Plani i Përgjithshëm Vendor i bashkisë Lushnje propozon pajisjen me ndriçim publik të:

1. të gjithë akseve lidhëse që përshkojnë bashkinë Lushnje;
2. stadiumit "Roza Haxhiu" në qytetin e Lushnjes;
3. fushave të sportit pranë stadiumit të qytetit;
4. fashës së përroit të Lushnjes, në të dyja anët pedonale të saj;
5. unazës perëndimore ku parashikohet shtrirja e qytetit;
6. qendrave të të gjitha njësive administrative, përfshirë dhe sheshet qendrore të tyre

Veç të tjerash, plani parashikon edhe përmirësimin e cilësisë ekzistuese të këtij shërbimi (në ato akse ku ekziston) deri në masën 90 %.

Figura 169: Linjat e ndriçimit publik të propozuar, qyteti i Lushnjes

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

2.2.5 Mbetjet e ngurta

Në mbështetje të ligjit nr. 10431, datë 9.6.2011, "Për mbrojtjen e mjedisit", si edhe ligjit nr.10463, datë 22.9.2011, "Për menaxhimin e integruar të mbetjeve në Republikën e Shqipërisë" (i ndryshuar), Bashkitë janë përgjegjëse për hartimin e më pas zbatimin e "Planit lokal të menaxhimit të mbetjeve".

Referuar "Strategjisë kombëtare të menaxhimit të mbetjeve dhe "Planit kombëtar të menaxhimit të mbetjeve", miratuar me VKM nr. 175, datë 19.1.2011, bashkitë Lushnje, Fier, Divjakë, Patos e Ballsh trajtohen si Zona 12 e Mbetjeve. Në planin kombëtar Lushnja është përcaktuar si zonë strategjike e mbetjeve[361], prej nga rrjedh edhe përgjegjësia e detyrimi i arritjes së objektivave madhorë të këtij plani, si edhe i lind e drejta që, në bashkëpunim me Bashkinë Fier, të hartojë planin rajonal të menaxhimit të mbetjeve[362].

Shërbimi i menaxhimit të integruar të mbetjeve në bashkinë Lushnje duhet të shtrijë infrastrukturën e tij në të gjithë territorin dhe të nisë me grumbullimin e diferencuar të mbetjeve që në pikat e grumbullimit. Propozohet që të hartohet një përditësim i planit lokal të menaxhimit të integruar të mbetjeve për bashkinë Lushnje, plan i cili do të konsistojë në:

- Vlerësimin e sasisë totale dhe të mercologjisë së mbetjeve,
- zbatimin e skemave të reduktimit, riciklimit dhe ripërdorimit të mbetjeve, si dhe vlerësimin e potencialit të riciklimit me synim riciklimin e 50% të mbetjeve të ricikluesshme,
- organizimin e shërbimeve dhe operacioneve të menaxhimit të mbetjeve për mbulimin e të gjithë NjA-ve të bashkisë Lushnje për një periudhë 15-20 vjeçare,
- rehabilitimin dhe ristrukturimin e venddepozitimeve ekzistuese,
- ndërtimin e një *landfill*-i rajonal, si edhe mundësinë e ndërtimit të një incineratori për asgjësimin e plotë të mbetjeve; të gjitha të shoqëruara me projektin teknik dhe vlerësimin përkatës mjedisor. Të përfshihen gjithnjë 2 ose më tepër alternativa ku përzgjedhja të bëhet nisur nga parimi "Opsioni më i mirë i zbatueshëm mjedisor" OZM,
- ofrimin e shërbimit të riciklimit dhe rikuperimit të mbetjeve,
- sistemet e grumbullimit dhe transportimit të mbetjeve,
- trajtimin e mbetjeve,
- organizimin e *landfill*-it,
- trajtimin e mbetjeve inerte & të rrezikshme,
- mirëmbajtjen.

Parashikohet që afati maksimal për ndërtimin e *landfill*-eve, venddepozitimeve dhe pikave të transferimit për mbetjet inerte dhe ato të rrezikshme (jo urbane) të jetë fundi i vitit 2020, i cili përkon edhe me afatin e vendosur për mbylljen dhe rehabilitimin e të gjithë venddepozitimeve jashtë kushteve teknike dhe çdo kriteri higjieno-sanitar.

Ndërhyrje e menjëhershme nevojitet të parashikohet për rehabilitimin e venddepozitimit të mbetjeve në zonën e lagjes "18 Tetori" në Lushnje. Fillimisht, duhet hartuar një plan & projekt i detajuar inxhinierik për parandalimin e shkarkimeve të shllameve, emetimeve të gazta dhe të vetë mbetjeve të ngurta mbi trupin ujor gjatë rehabilitimit të venddepozitimit.

Masat konkrete:

I. Rehabilitimi *in-situ* duke izoluar tabanin dhe të gjithë perimetrin e venddepozitimit.

II. Zhvendosja e të gjitha mbetjeve të grumbulluara ndër vite për në venddepozitimin e ri në Murriz-Peqin ose në një pikë transferimi[363] të përkohshme e më pas rehabilitimi i zonën që përdoret sot si venddepozitim.

Duke vlerësuar distancat e largëta mes NjA-ve Bubullimë, Dushk, Ballagat & Kolonjë dh NjA-së Karbunarë, ku mendohet të ndërtohet *landfilli*-i, propozojmë që të ndërtohen të paktën tri stacione transferimi të mbetjeve urbane. Pra, duhet të studiohet mundësia për të përcaktuar nga një zonë specifike për secilën NjA, e cila do të ketë funksionin e venddepozitimit tranzitor të mbetjeve për këto NjA. Në përzgjedhje duhet pasur parasysh që zona të ketë impaktin më të vogël në mjedis për sa i përket karakteristikave gjeologjiko-hidrologjike dhe mjedisit biotik të asaj zone.

Zonat potenciale që janë marrë si alternativa për ndërtimin e *landfill*-it janë:

I. Zona kadastrale 2745, bashkia Lushnje, NjA Karbunarë, me nr. pasurie 265, 266, 255 *(pranë qafës Liqen Lushnje), me një sipërfaqe afërsisht 3 ha dhe rreth 110mmnd*[364]

Koordinatat referuese të kësaj zone paraqiten si më poshtë:

Tabela 94: Koordinatat referuese të pozicionit alternativ për ndërtimin e landfill-it rajonal

Sistemet koordinative	Easting	Northing
ETRS89	19° 48' 29.8475"	40° 56' 27.7448"
UTM Zone 34N	399685.15	4532895.67
Albanian 1986 / Gauss-Kruger Zone 4	4399775.71	4534840.44
KRGJSH 2010 / ETRS89 Transverse Mercator	483856.16	4534043.31

Burimi: ASIG Geoportal

Figura 170: Vendndodhja e landfill-it rajonal propozuar për ndërtim në Murriz-Peqin & pellgu ujëmbledhës i ujërave të larta

Burimi: Bashkia Lushnje & Co-Plan

Kjo zonë e përcaktuar nuk ndodhet mbi akuiferin e Lushnje-Fierit, por duke vlerësuar paraprakisht topografinë e zonës, nevojitet që të projektohet një sistem për drenimin e ujërave të larta, i cili duhet të shmangë shkarkimet e mundshme në këtë landfill.

II. Zona kadastrale 2999, bashkia Lushnje (parcelat 429 & 430), me një sipërfaqe afërsisht 14ha dhe rreth 10mmnd

Koordinatat referuese të kësaj zone paraqiten si më poshtë:

Tabela 95: Koordinatat referuese të pozicionit alternativ për ndërtimin e landfill-it rajonal.

Sistemet koordinative	Easting	Northing
ETRS89	19° 40' 17.1468"	40° 55' 25.8052"
UTM Zone 34N	388135.23	4531151.72
Albanian 1986 / Gauss-Kruger Zone 4	4388221.07	4533095.79
KRGJSH 2010 / ETRS89 Transverse Mercator	472323.85	4532166.89

Burimi: ASIG Geoportal

Figura 171: Veëndndodhja e landfill-it rajonal propozuar për ndërtim në Bashkinë Lushnje

Burimi: Bashkia Lushnje & Co-Plan

Pozicioni i kësaj fushe nuk ndodhet mbi akuiferin e lumit të Lushnjes, megjithëse ndodhet në kufi me të. Gjithashtu, edhe lidhur me distancat me zonat më të afërta të banuara, nuk përbën problem, pasi komuniteti i fshatit më të afërm Savra është rreth 2.4km larg nga ky pozicion i propozuar.

Paralelisht me masat e lartpërmendura, Bashkia Lushnje, në bashkëpunim me organet e qeverisë qendrore të cilat veprojnë në Lushnje, duhet të përcaktojë një zonë specifikisht të dedikuar për mbetjet e rrezikshme industriale dhe mbetjet inerte. Ndër kriteret themeltare të cilat duhen respektuar rreptësisht në momentin që merret një vendim për shfrytëzimin e një hapësire teritoriale në funksion të grumbullimit dhe menaxhimit të mbetjeve të rrezikşhme janë:

- distanca me zonën më të afërt të banuar
- prezenca e ujërave sipërfaqësore
- prezenca e akuifereve
- trëndafili i erës etj.
- gjeologjia e tokës (tekstura dhe infiltrueshmëria)

Duke qenë se ky propozim orienton zhvillimin e dy projekteve shumë të ndjeshme siç janë impianti i trajtimit të ujërave të ndotura urbane dhe *landfill*-i i mbetjeve urbane të bashkisë Lushnje në një zonë ku ushtrohet aktivitet intensiv bujqësor, duhet të kihet parasysh se impakti i këtyre veprave në mjedis është mjaft i madh, ndaj edhe kushtet teknike të projektimit të këtyre veprave duhet të marrin parasysh si më poshtë:

- Infrastrukturën inxhinierike të grumbullimit dhe kanalizimit të ujërave të larta (për të përballuar pikun e prurjeve në raste reshjesh)
- Niveli i trajtimit të ujrave të ndotura të jetë maksimal pasi ujërat e shkarkuara në kanalin e Myzeqesë do të ripërdoren për qëllime bujqësore;
- Landfilli duhet të izolohet me gjeomembranë për të shmangur infiltrimet e shllameve, pasi, si pozicion, është i vendosur në kufi të akuiferit të Lushnjes;
- Të ndërtohet infrastruktura e nevojshme për kapjen e shllameve dhe të gazit të kompostit për të evituar ndotjen nga aromat e rënda;
- Të parashikohet një veshje perimetrale me vegjetacion të lartë për të zbutur impaktin vizual.

Ndërsa për kriteret e përcaktimit të vendgrumbullimit të mbetjeve inerte duhet patur parasysh kombinimi i tipologjisë së relievit dhe faktorëve atmosferikë, si: shpejtësia dhe intensiteti i erërave, prezenca e rrjedhave ujore sipërfaqësore, distanca nga zonat e banuara & qendrat turistike etj.

Propozohet që njësoj si me iniciativën e *landfill*-it të kompostimit në Murriz-Peqin të operohet edhe me vendgrumbullimin e mbetjeve inerte e të rrezikshme, pra Bashkia Lushnje të ndërtojë infrastrukturën e nevojshme që do të presë këto lloj mbetjesh. Një mundësi mbetet edhe përdorimi i hapësirave të shpatit të gërryer në fshatin Karbunarë e Vogël si stacion për grumbullimin e këtyre mbetjeve dhe trajtimin e tyre deri në asimilim.

Nevojitet që të gjitha pikat e paligjshme të depozitimit të mbetjeve urbane (*dhe jo vetëm*) t'i nënshtrohen një fushate për mbylljen dhe rehabilitimin e zonave që ato kanë zënë. Me asimilimin e pikave të paligjshme të depozitimit të mbetjeve, një masë shoqëruese duhet të vijojë, e cila do të konsistojë në hartimin e një plani veprimi për pastrimin e të gjithë bashkisë Lushnje, për të cilin nevojitet gjithëpërfshirja e shoqërisë civile, biznesit dhe administratës publike qendrore e lokale, në mënyrë që nëpërmjet një programi 2 deri në 3 mujor i gjithë territori i bashkisë Lushnje të jetë inspektuar dhe pastruar nga mbetjet urbane dhe inerte. Krijimi i pikave të paligjshme të depozitimit të mbetjeve mund të shërbejë si tregues i nevojës për shtrirje më efiçente të pikave të grumbullimit të mbetjeve apo nevojës për pikë transferimi. Konkretisht, duke vlerësuar distancat e largëta që kanë NjA-të Dushk, Ballagat, Kolonjë & Bubullimë, propozojmë që të ndërtohen pika transferimi për mbetjet urbane.

Duke qenë se mbetjet mund të kthehen në burim fitimi, propozojmë që të përfshihen skema me cikël të mbyllur të menaxhimit të mbetjeve, si më poshtë:

- Çdo zonë bujqësore (NjA-të në bashkëpunim me banorët dhe bashkinë) të përcaktojë hapësirën e grumbullimit dhe kompostimit të mbetjeve organike, si edhe të përpunimit të plehut organik si produkt i këtij procesi.
- Fillimisht në qytet e më pas në të gjithë bashkinë të vendosen kontenierë të dedikuar për mbetjet organike, plastike, qelq – metal. Kjo infrastrukturë i shërben ndarjes në burim dhe funksionimi varet nga informimi i publikut mbi mënyrën e realizimit të ndarjes dhe vlerës së saj. Pra, Bashkia duhet të ndërmarrë një fushatë informimi dhe edukimi qytetar mbi ndarjen e mbeturinave, riciklimin dhe ripërdorimin.
- Në *landfill*-in e ri të parashikohet njësia e dedikuar mbi kontrollin - ndarjen dhe para-riciklimin e mbetjeve, në mënyrë që sasia e dedikuar për depozitim final të jetë e identifikuar dhe sa më e reduktuar në volum.
- Propozohet që në projektimin e *landfill*-it të ri të imponohet përfshirja e skemës së kapjes dhe përpunimit të gazit metan me qëllim prodhimin e LPG-së për përfitim ekonomik.

2.2.6 Infrastrukturat sociale

Duke iu referuar analizave të periferialitetit, bashkia Lushnje shfaqet mjaft mirë e mbuluar, sa i përket infrastrukturave sociale, veçanërisht shkollave, kopshteve dhe çerdheve. Megjithatë, pavarësisht mbulimit të mirë, kapacitetet e këtyre megastrukturave janë të vogla krahasuar me nevojat në rritje që do të ketë bashkia e Lushnjes. Në këtë kuadër, PPV-ja parashikon zgjerimin e ambienteve të studimit në shkollat 9-vjeçare dhe të mesme në të gjitha njësitë administrative, nga të cilat më problematiket shfaqen ato të Hysgjokajt dhe Ballagat. Krahas shtimit të ambienteve të studimit, në infrastrukturat arsimore parashikohet edhe shtimi i sipërfaqeve të oborreve të brendshme, si dhe i ambienteve të tjera ndihmëse si laboratorë apo palestra.

Infrastrukturat shëndetësore, nga ana tjetër, shfaqen më problematike. Një pjesë e tyre, pavarësisht se ndërtesat ekzistojnë, nuk funksionojnë prej kohësh. Plani parashikon rehabilitimin e të gjithë

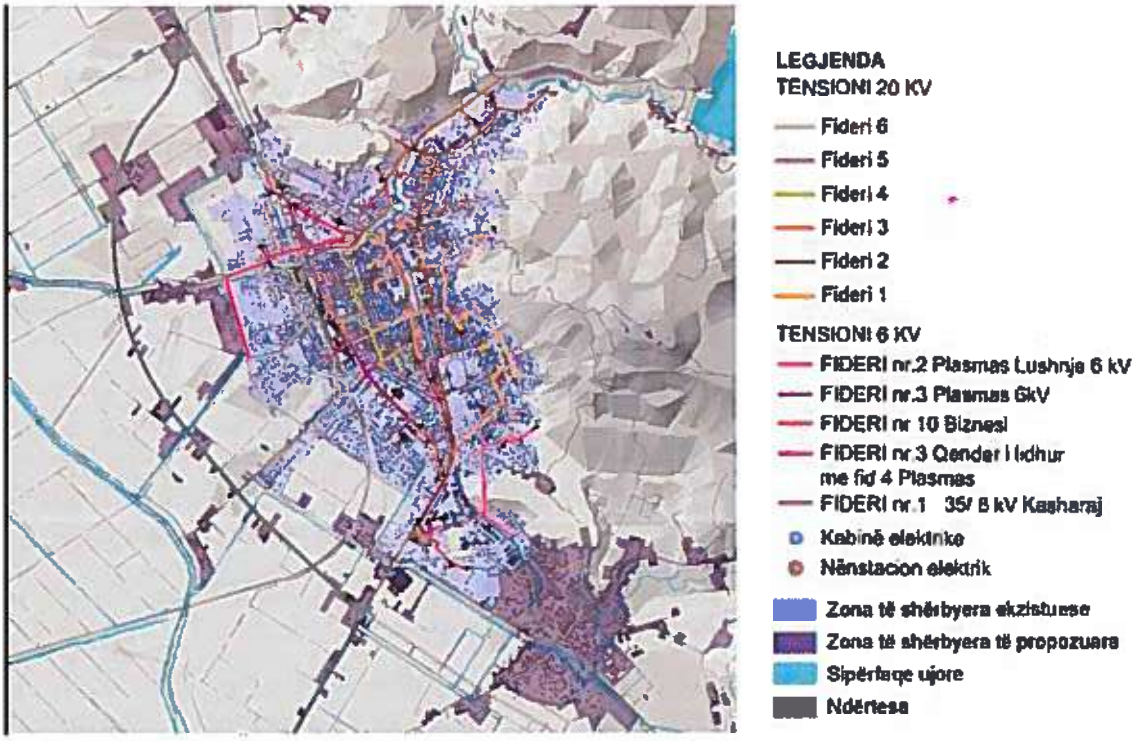
qendrave shëndetësore dhe ambulancave në njësitë administrative të Lushnjes, sikurse dhe ndërtimin e qendrave të reja shëndetësore në fshatin Shegas dhe Allprenaj.

Pjesës së rrjetit të infrastrukturave sociale i bashkangjitet edhe hapja e qendrave kulturore për të rinjtë, e qendrave multifunksionale dhe e ambjenteve për të moshuarit. Për të mbështetur hapjen e këtyre qendrave është menduar të vihen në përdorim ambientet e ish-komunave në çdo njësi administrative, si dhe dhe të rivitalizohen magazinat e vjetra të cilat sot ndodhen jashtë funksionit.

2.2.7 Infrastruktura të tjera publike

Në kuader te mbulimit te bashkise Lushnje me rrjetin e energjise elektrike, OSHEE Lushnje, ka perfunduar projektet per rehabilitimin e rrjetit te demtuar te energjise elektrike, dhe ka nisur nga puna per zevendesimin e shtyllave te demtuara dhe kthimin e linjave te tensionit te ulet nga ajrore ne kabllore nentokesore. Bashkia Lushnje, paraqet një mbulim të mirë me sistemin energjitik, megjithatë PPV parashikon sustemimin e rrjetit ekzistues, dhe kthimin e të gjithë linjave ajrore në kabllore nëntokësore. Aktualisht në njësine administrative Karbunare, në fshatin Plug dhe përgjatë autostradës ka nisur sistemimi I kabinave të reja dhe sistemimi I linjave ekzistuese.

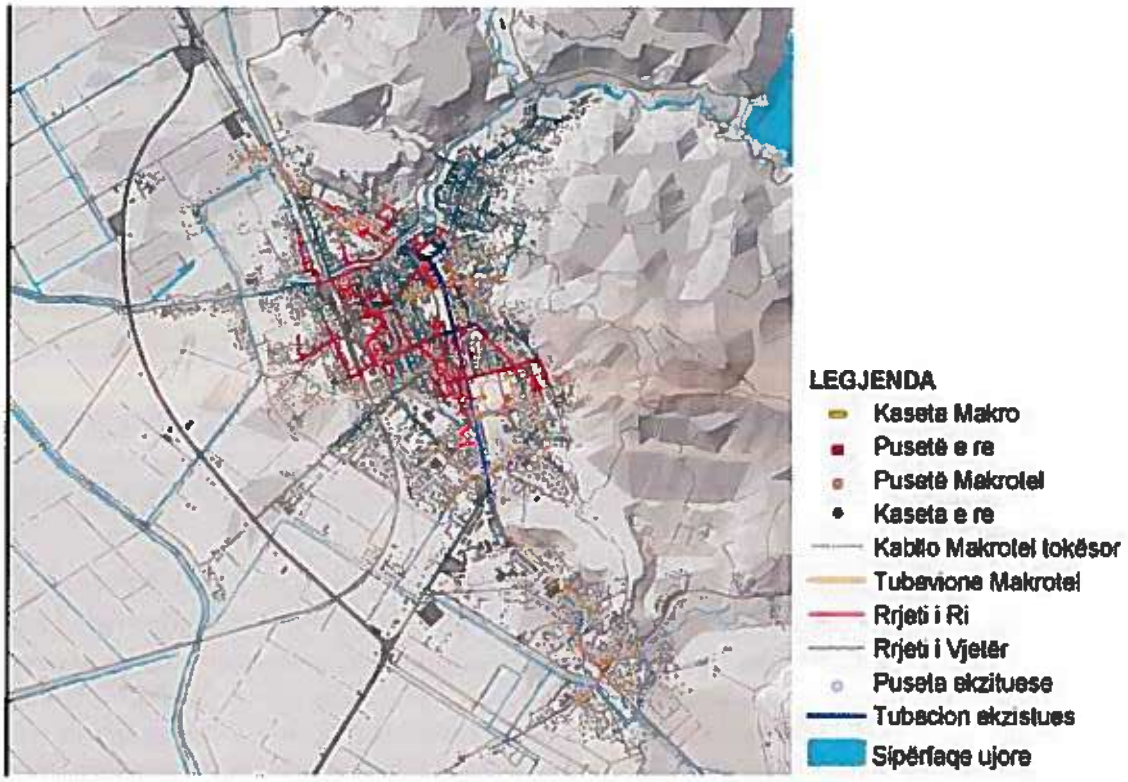
Figura 172: Mbulimi me rrjetin elektrik, qyteti i Lushnjes

Burmi: OSHEE- Bashkia Lushnje, 2016

Sa i perket rrjetit te telekomunikacionit, Bashkia Lushnje paraqet nje mbulim te mire, me kete rrjet i ofruar kryesisht nga kompanite private. Megjithate, linjat nentokesore te telekomunikacionit, shtrihen vetem ne qytetin e Lushnjes, e cila parashikon shtrimin e ketyre linjave ne te gjithe territorin e Bashkise. Rrjeti I ri telekomunikacionit, ne qytetin e Lushnjes, ka perfunduar deri ne masen 80% te tij, nderkohe qe vijojne punimet per te perfunduar shtrimin e rrjetit ne te gjithe qytetin.

Figura 173: Mbulimi me rrjetin e telekomunikacionit, qyteti i Lushnjes

Burimi: Bashkia Lushnje, 2016

Për administrimin e burimeve natyrore, Bashkia Lushnje, parashikon ndërmarrjen e një sërë masash të cilat sigurojnë dhe parashikojnë mbrojtjen nga përmbytjet e lumenjve, e tokës bujqësore nga ndotjet e bujqësisë, objekteve kulturore, pyjeve dhe kullotave etj. në mënyë të përmbledhur masat për mbrojtjen nga përmbytjet përfshinë:

- Rehabilitimin dhe pyllëzimin e brezit mbrojtës të argjinaturës së Lumit Seman
- Rehabilitimin e Përroit të Lushnjes
- Ndalimin e shfrytëzimit të inerteve/zhavorrëve në lumen seman etj
- Mirëmbajtjen e digave të Rezervuarit të Thanës dhe ndërtimi i digave mbrojtëse për liqenin e Kasharaj
- Etj

Për mbrojtjën e tokës bujqësore PPV parashikon:

- Shmangien e lënies së tokës të zhveshur ose pa bimësi ndërmjet të mbjellave ose gjatë stinës së kultivimit
- Stabilizimin e zonave nën ndikimin e erozionit në sipërfaqe të sheshta
- Rehabilitimin e sistemit të ujitjes dhe kullimit
- Monitorimi i cilësisë së tokave bujqësore
- Krijimi i ishujve vegjetativ për përthithjen e një pjese të lëndëve ushqyese që burojnë nga plehu kimik
- Etj.

Në kuadër të administrimit të burimeve natyrore, PPV vë një theks të veçantë në mbrojtjen dhe rehabilitmin e sipërfaqeve yjore të Bashkisë Lushnje, në të cilat evidentohet një humbje e fondit pyjor dhe kullosor. Për këtë arsye parashikohet:

- Pyllëzimin në Kodrën e Lushnjes për mbrojtjen nga erozioni
- Ripërtëritjen e bimësisë së ulët (nënpyllit) në zonat e dëmtuara
- Rujtjen e bimore në kanalet e ujërave në zonat pyjore
- Pyllëzimi i zonave ripariane në brigjet e lumenjve Shkumbin dhe Seman dhe degët e tyre
- Etj.

Më tepër detaje në lidhje me administrimin e burimeve natyrore e kulturore, gjenden në seksionin 2.3 të dokumentit të Planit të Përgjithshëm Vendor, "Plani për mbrojtjen e mjedisit" dhe në kapitullin 6 të dokumentit të Vlerësimit Strategjik Mjedisor.

Sa I përket mbrojtjes kundër zjarrit Bashkia Lushnje ka një stacion te zjarrefikesve dhe një numër total prej 13 punonjësish.

"Mbrojtja nga zjarri është një shërbim që kalon tërësisht në varësi të bashkisë, pra përfshirë mjetet e asetet dhe stacionet e MZSH-së, sipas ligjit nr. 152/2015, "Për shërbimin e mbrojtjes nga zjarri dhe shpëtimin". Sipas këtij ligji, bashkitë duhet të plotësojnë infrastrukturën dhe ekipet përkatëse deri në vitin 2018. Për bashkinë e Lushnjes, nisur nga stadardet minimale që vendos ligji për këtë infrastrukturë, duhet që të ketë të paktën 1 zjarrfikës profesionist për 1,500-2,000 banorë dhe jo më pak se 14 profesionistë zjarrfikës për një stacion MZSH. Për pasojë, bazuar në rritjen e popullsisë sipas Instat (132,812 banorë), në bashki, duhet të jenë të paktën 88 – 66 zjarrfikës profesionistë dhe të paktën 6-5 stacione MZSH. Sigurisht, kjo vlerë përllogaritet me popullsinë sipas Instat për vitin 2030, ndërkohë që bashkia duhet të përgatitë një plan pune për të shtuar gradualisht numrin e zjarrfikësve dhe stacioneve MZSH, të cilin mund ta rishikojë çdo tre vjet, në varësi të ndryshimeve që ndodhin në popullsi. Për shkak se shërbimi është dinamik dhe numri i punonjësve ndryshon sipas popullsisë, vendndodhja e stacioneve nuk mund të përcaktohet në këtë moment kohor, por është subjekt i zbatimit të Planit në kohë. Në çdo rast, nevojiten që të paktën 2 stacione të ndodhën në qytetin e Lushnjes, dy në zonën bujqësore të saj dhe një në zonën kodrinore.

Per sa i perket mbrojtjes kombetare, duhet vendosur ne vijim te mbrojtjes nga zjarri një paragraph qe tregon se: "Numri i objekteve dhe sipërfaqja e zonave aktuale me përdorim ushtarak, sipas inventarit të pronave publike është 200 m^2. Numri i objekteve të policisë së shtetit është 4. Aktualisht bashkia i ka evidentuar këto zona, por për shkak se ato përbëjnë informacion të klasifikuar shtetëror, bashkia nuk mund të ndërhyjë në këtë lloj infrastrukture me propozime në nivel vendor. Për momentin, në dijeni të bashkisë nuk ka zhvillime të reja për zona të tilla."

Për sa i përket emergjencave civile, merren një sërë masash që lidhen me përmbytjet, rrëshqitjet dhe erozionin, ujërat e larta etj. Në mënyrë të detajuar këto masa infrastrukturore paraqiten në seksionin e planit mjedisor, si psh. në tabelat 96 dhe 97 të seksionit 2.3.1 të Planit, për mbrojtjen e tokës dhe të popullsisë, etj.

2.3 Plani për mbrojtjen e mjedisit

2.3.1 Mbrojtja e tokës

Problemet kryesore që hasen në territorin e Bashkisë, ashtu si në të gjithë vendin, janë kryesisht erozioni i tokës dhe, në masë të kufizuar, edhe rrëshqitjet e saj. Me qëllim përmirësimin e cilësisë

së tokës dhe përmirësimin e cilësisë së jetës së banorëve të saj, Bashkia Lushnje ka parashikuar marrjen e disa masave në Planin e Përgjithshëm Vendor i cili është në fazë miratimi. Megjithatë, për mbrojtjen e tokës nga fenomene të rrezikut gjeologjik (erozion, përmbytje, etj.) dhe nga ndërhyrjet e njeriut, krahas masave të propozuara në PPV-në e Bashkisë Lushnje, rekomandohet edhe marrja e masave shtesë si:

Studime të mirëfillta mbi erozionin duke përdorur modele bashkëkohore për parashikimin e erozionit të shkaktuar nga uji ose nga era (përdorimi i ekuacionit universal për humbjen e dherave-USLE ose parashikimi i erozionit nga shiu-WEPP[365]) në të gjithë sipërfaqen e bashkisë me qëllim përcaktimin e shkallës/shtrirjes së erozionit në të gjithë territorin. Kjo ndihmon i) për planifikim më të mirë të menaxhimit të tokës, ii) për një vlerësim të pasojave që vijnë nga mënyrat e ndryshme të punimit të tokës (me përmbysje të dheut në 100% të sipërfaqes së tokës, pa shkulje të bimësisë së kultivuar në stinët e mëparshme me qëllim mbrojtjen e tokës, etj.), iii) për përcaktimin e standardeve për mbrojtjen e tokës e mjedisit, iv) për zhvillimin e planeve për kontrollin e sedimentit në projekte ndërtimi si rezervuare, si dhe v) për llogaritjen e kohës (viteve) që nevojiten për mbushjen e kanaleve dhe digave me sediment.

- Kufizimi i sipërfaqeve që kalojnë nga tokë pyjore në tokë bujqësore ose urbane, fenomen ky që krijon rrëshqitje të dheut duke tjetërsuar kështu morfologjinë e tokës në të cilën ndodh. Rekomandohet që Bashkia të mos miratojë kërkesa për kalimin e tokës pyjore në tokë bujqësore në zonat ku shihet dukshëm krijimi i fenomenit të erozionit e rrëshqitjeve, kryesisht ne zonat e NjA-ve Golem, Hysgjokaj dhe Ballagat.
- Hartimi dhe zbatimi i Planit për Shtimin e Sipërfaqeve Pyjore për përmirësimin e sipërfaqeve të tokave të gërryera, të braktisura, të zhveshura dhe të shpyllëzuara. Bashkisë së Lushnje i del si detyrë hartimi dhe zbatimi i këtij plani në zbatim të Ligjit nr. 9385, datë 4.5.2005 "Për Pyjet dhe Shërbimin Pyjor, i ndryshuar" Neni 7, nëpërmjet të cilit synohet shtimi i sipërfaqeve pyjore dhe ripyllëzimi i sipërfaqeve në zonat e braktisura, të zhveshura, të shpyllëzuara dhe të gërryera.
- Hartimi i Planit të Mbarështrimit të Pyjeve: Për fenomenin e erozionit dhe rrëshqitjes së dheut në Bashki rekomandohet Hartimi i Planit të Mbarështimit të Zonave Pyjore i cili duhet të parashikojë:
  - pyllëzim dhe, aty ku vlerësohet e nevojshme, ndërhyrje me vepra inxhinierike për mbrojtjen e tokës nga erozioni në NjA-të Ballagat dhe Hysgjokaj,
  - Ripërtëritje të bimësisë së ulët (nënpyllit)në zonat e dëmtuara,
  - Ngritja e një sistemi për parandalimin e prerjes së drurëve në mënyrë të paligjshme
  - Pyllëzimi i zonave ripariane në brigjet e lumenjve Shkumbin dhe Seman dhe degët e tyre. Emergjente janë edhe përrenjtë që zbresin nga kodrat. Këtu përmendim Përroin e Lushnjes të cilët kanë nevojë emergjente për pyllëzim për mbrojtjen e brigjeve nga erozioni,
  - Ruajtja e gjerësisë bimore në kanalet e ujërave në zonat pyjore (zakonisht gjerësia duhet të jetë rreth 1.5 herë më e madhe se gjatësia e pemës më të lartë të pyllit[366]). Kjo bimësi përveç se mbron tokën nga erozioni, mbron edhe burimin ujor nga ngrohja e panevojshme nga dielli.

- Marrja e masave për stabilizimin e zonave nën ndikimin e erozionit në sipërfaqe të sheshta dhe të erozionit të shkaktuar nga shiu të cilat kanë krijuar kanalizime të parregullta për ujin në zonat pyjore,
- Menaxhim dhe ndërtim rrugësh duke patur parasysh ndikimin e madh që këto kanë në shtimin e erozionit. Kjo nënkupton ushtrimin e kontrollit të duhur në rastet kur ndërtohen rrugë të reja me qëllim që të respektohen standardet për mbrojtjen e tokës (gjatë ndërtimit të rrugëve për shfrytëzimin e lëndës drusore, për rekreacion, etj, për aktivitete minierave që zakonisht ndodhen në zona pyjore).
- Përkujdesje gjatë ndërtimit të rrugëve për shfrytëzimin e materialit drusor për ngrohje.
- Ruajtja e prodhimtarisë së tokave në menaxhimin e agro-bujqësisë ose bujqësisë

Hartimi i Planit për Menaxhimin e zonave kullosore (në zonat kodrinore): Kullotat (bimësia barishtore) garantojnë nivel më të lartë mbrojtjeje se vetë shkurret. Për këtë arsye, në rast dëmtimi të kullotave që vjen shpesh nga mbikullotja, ndodh përkeqësimi i gjendjes së barit ose rrallimi i barit/bimësisë nëpër zonat kullosore, duke e lënë kështu tokën të zhveshur e si rrjedhojë, të ndjeshme ndaj erozionit. *Duke parë se erozioni është i lartë në bashki dhe në zona malore*, është e rëndësishme që bashkia të marrë masatë menjëhershme për rregullimin e përdorimit të kullotave. Kjo nënkupton:

- Disiplinimin e kullotave në bashki nëpërmjet rregullave që garantojnë përdorimin e tyre të qëndrueshëm. Rekomandohet që rregullat të kenë parasysh i) sigurimin e ushqimit të gjësë së gjallë ose bagëtisë dhe njëkohësisht ii) mbrojtjen e kullotave nga erozioni. Pra mbrojtja e kullotave është një ndër masat
- kryesore për mbrojtjen e tokës nga erozioni.
- Parandalimin e zjarreve nëpër kullota
- Mbjelljen e bimëve kullosore në zonat e dëmtuara
- Mirëmbajtjen e tokës dhe ruajtjen e stabilitetit të tokës në ekonomitë kullosore
- Kontrollimin e rrugëve, që ndërtohen në zona kullosore dhe të aktivitetiteve të ndryshme, si minierat apo guroret.
- Ndërtimin e strukturave fizike, që kanë si qëllim drejtimin dhe ngadalësimin e shpejtësisë së rrjedhës së ujërave. Kjo nevojitet në zona me pjerrësi të theksuar ose me pjerrësi të vazhdueshme për një largësi të theksuar

<u>Përmirësimi i sistemit ujitës dhe kullues</u>: Zonat fushore të Bashkisë Lushnje përshkohen nga një rrjet i dendur sistemi ujor, që nga kanalet vaditëse dhe kulluese deri tek përrenjtë dhe lumenjtë e Shkumbinit dhe Semanit, duke shkaktuar përmbytje të herëpashershme të tokave përreth në rast shirash. Si një problematikë e rëndësishme rekomandohet:

- <u>Mirëmbajtja e sistemit ujitës dhe kullues</u> duke pastruar vazhdimisht kanalet.
- <u>Përmirësimi i zonave</u> riparane përgjatë lumit Seman dhe Shkumbin me qëllim parandalimin e përmbytjes së tokave përreth lumenjve e kanaleve.

Përmbytjet: Rreziku i përmbytjes me rikthim 100-vjeçar në Bashkinë e Lushnje parashikohet të shkaktohet nga lumi i Semanit dhe Shkumbinit ndaj dhe rekomandohet që Bashkia:

- *<u>të përditësojë Planin e Menaxhimit të Përmbytjeve</u>* <u>me rikthim 50-vjeçar.</u> Planet e sotme janë të vitit 2003 dhe nuk marrin parasysh ndryshimet e regjimit të reshjeve dhe fenomeneve të tjera klimatike në dhjetëvjeçarin e fundit.

- të hartohet një plan menaxhimi në rast përmbytjesh me rikthim 100-vjeçar. Fillimisht rekomandohet të bëhen studime për të përditësuar përmbytjet në Bashki.
- Të hartoje dhe zbatojë Plane Veprimi për kontrollin teknik të digave dhe pastrimin e tyre nga materialet e depozituara në liqene me qëllim shmangien e përmbytjeve dhe shtimin e kapacitetit ujëmbajtës të tyre.
- Marrja e masave specifike të mëposhtme të identifikuara nga Emergjencat Civile Lushnje

Tabela 96: Masat kundër rrëshqitjeve dhe përmbytjeve

NJA-të	Objekti	Vend-ndodhja/shtrirja	Masat që duhen marrë/nevojat	Shkaqet
NJA 1	Përroi i Qytetit	Segmenti nga rezervuari i Kasharit deri tek Kaptazhi (tek Çelët)	-Pastrim dhe sistemim shtrati në përgjithësi - Ndërhyrje për drejtimin e shtratit & betonimin e skarpatave të përroit të qytetit në segmentin përgjatë varrezave publike	Rrëshqitja e dherave (janar 2013)
	Rr. Shaqir Tare	E gjithë rruga	-Rehabilitim total i rrugës (në këtë moment është e pakalueshme)	Gërryerja e tokës nder vite
NJA 2	Kanali i ujërave të larta	Segmenti nga rezervuari i "Xhafallarëve" deri tek Ura në Rr. "Vasil Prifti"	Pastrim dhe sistemim i skarpatave anësore. Në disa vende ka shembje	Shembje të tokës
	Lagja Xhevdet Nepravishta	Segmenti në Rr. "Vëllezërit Frashëri"	Bashkia ka përgatitur projektin për ndërhyrjet e duhura, por mungojnë fondet për zbatim të tij. Gjendja ende problematike	Rrëshqitje në përmasa 15x1.5 m & thellësi 3 m.
NJA 4	Lagja Gafurr Muça	Zona e banimit pranë pall.Nr.177 dhe pranë shtëpive private të fiseve Zaçe, Mejdani & Hasanbelliu	Studime për rikonstruksionin e KUB-it në këtë zonë, për shkak se zona në fjalë përmbytet në rast reshjesh me intensitet të lartë (arsyeja: niveli i KUB është më i lartë se niveli i tokës tek këto shtëpi)	Përmbytje në rast reshjesh me intensitet të lartë (niveli i KUB > se ai i tokës
NJA 5	LuNja Karbunarë	Segmenti i kanalit nga Ura e Begallarëve deri tek pika e Karburantit "Lloshi"	Pastrim dhe sistemim i shtratit të kanalit	Bllokim shtrati

Burimi: Emergjencat Civile dhe Njësitë Administrative të Bashkisë,
Përpunoi: Bashkia Lushnje dhe PLGP/Co-PLAN, 2016

Zonat me ndikim nga përmbytjet e rrëshqitjet në zona jashtë Qytetit Lushnjë dhe masat afatshkurtër që duhen marrë :

Zonat që preken nga përmbytjet dhe rrëshqitja e dherave në zonën rurale të Bashkisë së Re të Lushnjës janë të shumta dhe përfshijë disa NjA, konkretisht NjA-të Golem, Dushk, Ballagat, Kolonjë, Krutje, Bubullimë, Fiershegan, dhe Allkaj. Siç u tha më sipër, ashtu si edhe në zonën urbane, shkaqet e përmbytjeve janë reshjet e vazhdueshme me intensitet të lartë. Për sa i përket shkaktrëve, që ndikojnë në thellimin e pasojave nga përmbytjet dhe rrëshqitjet e dherave, ato janë të llojeve të ndryshme dhe mund t'i përmbledhim si më poshtë:

- Mungesa e mirëmbajtjes së kanaleve kulluese dhe kanaleve të ujërave të larta shkakton ngushtimin dhe bllokimin nga dherat që grumbullohen gjatë reshjeve. Raste të tilla janë vënë re në fshatrat Allprenaj, Golem i Madh/ i Vogël, Thanasaj, Krutje e Sipërme, Arrëz,

Ardenicë, Bubullimë, Fshati Jeta e Re, Sejmens, Thanë, Fiershegan-Toshkëz, Fshati Lifaj i Ri dhe Allkaj.

- Mungesa e pastrimit të shtratit të lumenjve e përrenjve në raste të veçanta janë bllokuar nga dherat ose nga rritja e pakontrolluar e bimësisë (Lumi Shkumbin)
- Mosfunksionimi i stacioneve të pompave të largimit të ujrave të bardha e të ndotura, stacione këto mjaft të rëndësishme në territore me pjerrësi të ulët, si ai i territorit të Bashkisë Lushnjë, ku rrjedha e ujit nuk ndikohet nga forca e gravitetit (Fshati Plyk).
- Mungesë asfaltimi rrugësh në zonat e ndjeshme ndaj shëmbjes së dherave (fshati Shegas, Rrugët për në fshatrat Gjyshaj, Xibrak, Manasufaj)
- Mungesë kanalesh kulluese (Rrapëz Sektor dhe Rrapëz fshat)
- Ndërhyrje të gabuara nga banorët në diga apo rezervuarë duke përdorur sipërfaqen e tokës ku ndodhen këto diga si tokë bujqësore ose ullishte (siç është rasti i Digës së Rezervuarit Gramsh, që është mbjellë me ullinj)
- Ndërtimi i urave nga banorët mbi kanal për të hyrë në banesa (Fshati Bitaj)
- Mungesa e rehabilitimit dje mirëmbajtjes së veprave inxhinjerike (urave) sepse rrezikojnë të shemben për shkak të gërryerjeve (dy urat në fshatin Bitaj, Argjinatura e Lumit Seman në fshatin Toshkëz, Zhelizhan, etj.)
- Nevoja për ndërtimin e veprave të reja inxhinjerike/paneleve (shembull. ndërtimi i dy paneleve në fshatin Zhelizhan, etj.)

Më poshtë janë paraqitur problematikat kryesore të shkaktuara nga përmbytjet dhe rrëshqitjet në zonën rurale të Lushnjes, së bashku me masat që duhen marrë për parandalimin ose zbutjen e ndikimit të tyre në mjedis dhe në jetën e banorëve.

Tabela 97: Rreziqet gjeologjike në Zonën Rurale të Lushnjës (rrëshqitjet dhe përmbytjet)dhe masat që duhen marrë

NjA-të	Fshati	Vend-ndodhja/Shtrirja	Masat që duhen marrë/Nevojat	Shkaqet
NjA Golem	Fshati Allprenaj	Përroi i Virovës në Lagjjen Virovë (Përroi fillon nga fshati Shegas, kalon tek fabrika e tullave dhe derdhet tek kanali i ujrave të larta afër ish-kompleksit të Derrit në Virovë)	Pastrimi i Përroit të Virovës mbasi përroi ka mbi 10 vjet pa u pastruar. Si rrjedhojë, në rast reshjesh mbi 80mm, ky përrua shkakton përmbytje të zonave përreth në Lagjen me të njëjtin emër.	Përmbytet kur reshjet kalojnë 80 mm shi. Mospastrim kanali mbi 10 vjet
	Fshati Golem i Madh/ i Vogël	Kanali i ujrave të larta	Pastrim e mirëmbajtje të vazhdueshme të kanalit të ujërave të larta sepse rrezikon të përmbytet në rast mospastrimi çdo 3-4 vjet	Përmbytet në rast mospastrimi të kanalit të ujrave të larta
	Fshati Pluk		Vënia në funksion e Stacionit të pompave të largimit të ujrave të bardha e të zeza. Fshati rrezikon të përmbytet sepse ky stacion i pompave të largimit të ujrave të bardha e të zeza nuk është në funksion (dëmtuar që në vitin 1997)	Rrezikon të përmbytët në mbi 50% të banesave nëse rreshjet tejkalojnë 80 mm shi. Stacioni i pompave të largimit të ujrave të bardha e të zeza jashtë funksioni

	Fshati Shegas	Përgjatë rrugës që të çon në këtë fshat (në anën perëndimore)	Asfaltimi i rrugës që lidh fshatrat Shegas - Golem i Vogël – Golem i Madh në rrugën nacionale për arsye se në rast reshjesh intensive e të vazhdueshme, shkaktohen rrëshqitje dheu dhe si rrjedhojë, ndodh bllokimi i kësaj rruge	Bllokim kanali nga rrëshqitjet e tokës kur reshjet janë intensive
NjA Dushk	Fshati Thanasaj	Kanali përgjatë lumit Shkumbin që fillon tek Shkolla 9-vjecare dhe përfundon tek kantieri i inerteve (në gjatësi rreth 400 ml)	Pastrim dhe thellimin të kanalit të Lumit Shkumbin mbasi fshati rrezikon përmbytjen e 40 banesave sa herë që Lumi del nga Shtrati	Bllokimi i kanalit përgjatë lumit Shkumbin
		Kanali nga ish pompa rrëzë Hekurudhës deri poshtë autostradës (rreth 1 km gjatësi)	Pastrim Kanali nga ish-pompa rrëzë Hekurudhes deri poshtë autostradës (rreth 1 km gjatësi). Mospastrimi i kanalit rrezikon përmbytjen e rreth 70 ha toke bujqësore.	Bllokimi i kanalit nga mospastrimi
	Fshati Gramsh	Diga e Rezervuarit Gramsh	Pastrimi i Digës së Rezervuarit Gramsh mbasi kjo digë është mbjellë me ullinj nga banorët në të gjithë gjatësinë e saj (200ml)	Mbjellje e digës me ullinj
Ballagat		Rrugët për në fshatrat Gjyshaj, Xibrak, Manasufaj	Rehabilitim të rrugëve meqenëse rrugët janë të pakalueshme për automjetet	Gërryerja e dheut për Shkaqe natyrore
Krutjë	Fshati Krutje e Sipërme	Delli i fshatit Krutje e Sipërme i cili fillon nga Fieri i Ri, përshkon Krutjen dhe mbaron tek kolektori i Gjazës	Pastrim dhe mirëmbajtje e Dellit të fshatit Krutje e Sipërme. Ky fillon nga Fieri i Ri, përshkon Krutjen dhe mbaron tek kolektori i Gjazës	Bllokim
	Fshati Arrëz	Kanali nga ura e Nushajve deri tek tokat e Mondi Gjatës (rreth 1 km gjatësi)	Pastrim dhe thellim të kanalit (rreth 1 km gjatësi)	Bllokim
Kolonjë	Fshati Bitaj	Kanali i ujrave të larta	Rehabilimin e kanalit për shkak se bllokohet sa herë që bien shira me intensitet të lartë. Si rrjedhojë, kanali i bllokuar shkakton përmbytje banesash dhe toke bujqësore	Rrëshqitja e dheut si dhe nga ndërtimi i urave nga banorët për të hyrë në banesë
		Dy ura po në fshatin Bitaj	Rihabilitim të urave mbasi rrezikojnë të shemben për shkak të gërryerjeve	Gërryerje të dheut
	Rrapëz (Sektor) dhe Rrapëz (fshat)		Studim për hapjen e kanalizimeve të reja për zonën urbane pasi ka disnivel toke dhe, në ditë me rreshje, ndodhin përmbytje banesash si dhe pellgje me ujë në qëndër të fshatit për arsye se mungojnë kanalizimet.	Mungesë kanalizimesh
	Fshati Ardenicë	.	Zhbllokim i kanalit të ujërave të larta për shkak se rrezikohen shtëpitë e banorëve nga rrëshqitja e dherave	Bllokim kanali nga rrëshqitja e dherave
		Në hyrje të fshatit në kolektorin kryesor që vjen nga Gjaza, i cili tek rrethrrotullimi i Kolonjës	Zgjerimi dhe thellimi i këtij kanali në gjatësi rreth 30 ml për shkak se rrezikojnë të përbyten sipërfaqe të	Ngushtim i kolektorit kryesor

Bubulli më	Fshati Bubullimë	është i ngushtuar para urës së autostradës Lushnjë- Fier.	mëdha toke si rezultat i ngritjes së nivelit të ujit në këtë kolektor	
		Në të njëjtin kolektor (kolektorin kryesor), rreth 600 ml nga Ura e Bubullimës	Heqja e blloqeve të betonit me vinç sepse ngushtojnë seksionin e tij dhe e bllokojnë	Ngushtim seksioni nga rënia e disa blloqeve të betonit
Fiershegan	Fshati Jeta e Re	Lugu (urë kanal) që kalon mbi degën ujitëse	Riparim i lugut mbasi është dëmtuar	
		Përroi që kalon në Fshatin Jeta e Re	Pastrim dhe thellim të Përroit mbasi është i mbushur me ledh. Në këtë mënyrë, përroi do të kalojë sërish në rrjedhën e vet	Mungesë pastrimi
	Fshatrat Sejmens Thanë, Barbullinjë etj.	Kanalet kulluese të dyta e të treta	Pastrim të kanaleve kulluese të dyta e të treta mbasi ndodhin vazhdimisht përmbytje të tokave bujqësore	Mospastrim të kanaleve
Allkaj	Fiershegan-Toshkëz	kanali kryesor që kalon përgjatë rrugës Fiershegan- Toshkëz	Pastrim sistematik të kanalit (1 herë në 3 vjet). Mungesa e pastrimit të këtij kanali shkakton përmbytjn e shtëpivë në fshatin Çukas i Ri si dhe një numër të konsiderueshëm serash në fshatin Toshkëz.	Nevojë për mirëmbajtje (pastrim) të vazhdueshme
	Fshati Lifaj i Ri	Kanali që përshkon këtë fshat (gjatësi 1.2 km)	Pastrim kanali mbasi mospastrimi i kanalit që përshkon këtë fshat me gjatësi 1.2 km përmbyt shumë shtëpi të këtij fshati.	Nevojë për mirëmbajtje (pastrim) të rregullt
	Fshati Allkaj	Kanali kryesor kullues që përshkon këtë fshat (në gjatësi 2.6 km)	Pastrim kanali mbasi mospastrimi i kanalit kryesor kullues në këtë fshat (në gjatësi 2.6 km) shkakton përmbytje të tokave bujqësore në sipërfaqe të mëdha.	Nevojë për mirëmbajtje (pastrim) të rregullt
	Argjinatura e Lumit Seman	Në kufi më fshatin Toshkëz	Studimi për ndërtimin e një paneli në kufi me fshatin Toshkëz për shkak se është dëmtuar	Dëmtim i panelit të Lumit Shkumbin, në kufi më fshatin Toshkëz
		Fshati Zhelizhan	Ndërtimi i dy paneleve në këtë fshat si dhe rikonstruksioni i dy paneleve ekzistuese	Mungesë panelesh e dëmtimi i paneleve egzistuese
		Në gjithë argjinaturën e Lumit Seman	Pastrim sistematik nga ferrat dhe shkurret.	Mbipopullim i ferrave e shkurreve

Burimi: Sektori i Emergjencave Civile Lushnjë në Bashkëpunim me NJA-të Lushnjë

Siç vihet re nga tabela e mësipërme, nëse pasojat e përmbytjeve nuk mund të shmangen tërësisht, ato mund të zbuten ndjeshëm në rast se do të merren masa serioze për mirëmbajtjen e sistemit të kanaleve të kullimit, menaxhimin e duhur të lumit Shkumbin, Seman dhe të përrenjve kryesorë në Bashkinë Lushnjë dhe bashkitë përreth dhe për ndërtimin e paneleve mbrojtëse në rastet kur është e nevojshme.

Duke parë rëndësinë e veçantë që ka sektori i bujqësisë në Bashki, është e rëndësishme që të investohet për mbrojtjen e tokën në përgjithësi dhe tokës bujqësore në veçanti. Në këtë rast, krahas

masave të propozuara në PPV-në e Bashkisë Lushnje, rekomandohet që Bashkia të marrë një sërë masash të tjera të cilat janë renditur më poshtë:

- Ruajtja ose mbrojtja e tokës bujqësore nga ndërtimet: Bashkia e Lushnjes është përgjegjëse për nxjerrjen e vendimeve të detyrueshme në funksion të ruajtjes së tokës bujqësore. Veprimtari të tilla si ndërtimi mbi tokë bujqësore ndalohen me ligj (Nenet 10 dhe 14 i Ligjit nr. 9244, datë 17.6.2004 "Për Mbrojtjen e Tokës Bujqësore")
- Ndalimin e çdo zënie ose përdorimi të paligjshëm të tokës në territorin e bashkisë në zbatim të Ligjit nr. 7501 "Për Tokën" i ndryshuar, Neni 21. Për këtë arsye, rekomandohet që Bashkia e Lushnjes të marrë masa për kontrollin e vazhdueshëm për parandalimin e ndërtimeve të paligjshme në tokat bujqësore.
- Studime të mirëfillta mbi erozionin duke përdorur modele bashkëkohore për parashikimin e erozionit të shkaktuar nga uji (përdorimi i ekuacionit universal për humbjen e dherave-USLE ose parashikimi i erozionit nga shiu-WEPP[367]) ose nga era në të gjithë sipërfaqen e bashkisë me qëllim përcaktimin e shkallës/shtrirjes së erozionit në të gjithë territorin. Kjo ndihmon i) për të planifikuar më mirë menaxhimin e tokës, ii) për të vlerësuar më mirë pasojat që vijnë nga mënyrat e ndryshme të punimit të tokës (me përmbysje të dheut në 100% të sipërfaqes së tokës, pa shkulje të bimësisë së kultivuar në stinët e mëparshme me qëllim mbrojtjen e tokës, etj.), iii) për të përcaktuar respektimin e standardeve për mbrojtjen e mjedisit, iv) për të zhvilluar plane për kontrollin e sedimentit në projekte ndërtimi, v) si dhe për të llogaritur vitet që nevojiten për mbushjen e kanaleve dhe digave me sediment.
- Hartimin e një Plani Veprimi për Informimin e Bujqërve për praktikat e mira bujqësore me qëllim uljen e erozionit në toka bujqësore dhe rritjen e prodhueshmërisë së tokavë. Praktika të tilla synojnë:
    - Punimin e tokës, duke e trazuar sa më pak atë (ku gjatë punimit të tokës më shumë se gjysma e mbetjeve bimore të kultivimeve të mëparshme lihen të paprekura në vend, që të kalben).
    - Shmangien e lënies së tokës të zhveshur ose pa bimësi ndërmjet të mbjellave ose gjatë stinës së kultivimit. Kjo mund të arrihet nëpërmjet mbjelljes së bimëve me funksion veshjen/mbulimin e sipërfaqes së tokës. Një shembull është mbjellja e bimëve foragjere / legumeve (ose bimë të tjera me funksion mbulimin e tokës) ndërmjet rreshtave të vreshtave, pemëve, ulishtave ose të gjitha atyre kulturave ku bimët mbillen në rresht si kultura e misrit, etj. Këto bimë mund të mbillen jo vetëm ndërmjet rreshtave gjatë stinës së kultivimit por edhe ndërmjet stinëve të kultivimit. Në të dyja rastet, këto bimë garantojnë mbulimin e tokës e, si rrjedhojë, shmangien e erozionit.
    - Mbulimin e sipërfaqes së tokës me një shtresë të hollë copash të grimcuara bimësh ose druri në rast se nuk kultivohet. Kjo ndosh në rastet kur mbjellja e dy ose më shumë kulturave njëkohësisht nuk është mënyrë e përshtatshme. Shtresa mbuluese, duke qenë me bazë bimore, shërben jo vetëm për ruajtjen e tokës nga erozioni por edhe për rritjen e prodhimtarisë së tokës, përmirësimin e shëndetit dhe ndalimin e rritjes së bimëve të egra në të.
    - Mbështetjen e fermerëve për mbjelljen e kulturave që shërbejnë edhe për mbrojtjen e tokës (kalimi nga kultura bujqësore në foragjere/bar ose lënia e tokës pyll) sa herë që paraqitet nevoja, kryesisht në zonat kodrinore me rrezikshmëri të lartë

erozioni. Sigurisht që ky ndryshim përdorimi i tokës kërkon investime nga shteti për kompensimin e fermerëve.

› Stabilizimin e zonave nën ndikimin e erozionit në sipërfaqe të sheshta dhe të erozionit të shkaktuar nga shiu, të cilat kanë krijuar kanalizime të parregullta për ujin në tokat e punuara.

› Në zonat kodrinore: Trajnimin e fermerëve për futjen e mënyrave të kultivimit të tokës që e mbrojnë atë nga erozioni dhe që në të njëjtën kohë, ruajnë lagështinë e tokës. Disa nga këto mënyra përfshijnë tarracimin e kodrave, kultimin e zonave kodrinore me drejtim përreth kodrës dhe jo nga lart-posht e anasjelltas dhe krijimin e kanaleve të veshura me bar[368].

- Investime në bujqësi që synojnë mbrojtjen e mjedisit, sipas standardeve të BE-së. Investimet në bujqësi duhet të synojnë edhe mbrojtjen e tokave të brishta /të pjerrëta *ndaj erozionit, gërryerjes, etj.* Në shumë fshatra ose zona kodrinore, popullsia është e detyruar të kultivojë tokat e brishta në pronësi të saj për arsye ekonomike. Kultivimi kryhet edhe në rastet kur tokat janë tejet të ndjeshme ndaj erozionit e gërryerjes (për shkak të shiut dhe erës). Me qëllim shmangien e degradimit të këtyre tokave nga kultivimi, rekomandohet që Bashkia të investojë në bujqësi dhe në veçanti të nxitë pronarët e tokave të ndjeshme, që të mos i punojnë ato në këmbim të kompensimit të tyre.

- Mbikqyrja e punës për përmirësimn e zonave të gërryera në tokat bujqësore: Për problemet me erozionin në toka bujqësore, rekomandohet që Bashkia të drejtojë dhe të mbikqyrë punën për përmirësimn e zonave të gërryera në tokat bujqësore, në zbatim të Ligjit nr. 9385, datë 4.5.2005 "Për Pyjet dhe Shërbimin Pyjor, i ndryshuar" Neni 7.

Tabela 98: Projektet e planifikuara në PPV për mbrojtjen e tokës

Qëllimi	Masa	Projektet
Masa kundër degradimit të tokës	Rihabilitimi i sistemit ujitës-kullues	- Hapja e qendrave të informimit bujqësor pranë 11 njësive administrative të Bashkisë Lushnje - Nxitja e konsolidimit të fermave bujqësore përmes skemave mbështetëse vendore dhe qendrore - Pastrimi i kanaleve të para dhe të dyta nga mbetjet dhe aluvionet e grumbulluara në 11 njësitë administrative - Ndërtimi i sistemit të ujitjes në LiNjat e Krutjes dhe Tërbufit
	Lufta kundër erozionit	- Rehabilitimi i dhe krijimi i rrjetit të qendrave ekonomike/industriale në Zonën ekonomike e Plastmasit - Rehabilitimi i dhe krijimi i rrjetit të qendrave ekonomike/industriale të Bashkisë në të cilin përfshihen: Zona ish-Industriale në fshatin Plug, Zona ekonomike e ish fabrikës së dyshekëve - Ndërtimi i impiantit të trajtimit të ujërave të ndotura në tokat e kripura pranë By-Passit të Lushnjes - Ndërtimi i Impiantit të Kompostimit të mbetjeve në fshatin Murriz-Peqin - Ndërtimi i stacionit të transferimit të mbetjeve në tokat e kripura në Plug - Rehabilitimi i Kodrës së Lushnjes nëpërmjet metodës së ripyllëzimit
	Pastrimi nga ndotja	

Burnimi: Bashkia Lushnje dhe PLGP/Co-PLAN, 2016

2.3.2 Mbrojtja peizazhit, biodiversitetit dhe hapësirës së gjelbër

Mirëadministrimi i pyjeve dhe kullotave nga Bashkia Lushnje, sigurimi në realizimin e reformës së decentralizimit të kompetencave në administrimin e pyjeve dhe kullotave publike dhe

dixhitalizimi i hartave të fondit pyjor nën administrim mbeten pikënisjet drejtë suksesit për përmirësimin e gjendjes aktuale në sipërfaqen e fondit pyjor e kullosor.

Me qëllim mbarështimin dhe përmirësimin e zonave pyjore e kullosore dhe përmirësimin e cilësisë së jetës së banorëve të saj, Bashkia Lushnje ka parashikuar marrjen e disa masave në Planin e Përgjithshëm Vendor i cili është në fazë miratimi. Masat për mbarështimin e pyjeve në territorin e Bashkisë përfshijnë krijimin e parqeve rajonale e urbane dhe rihabilitimin e zonave riparianë përgjatë gjatësive të lumenjëve në territorin e Bashkisë.

Në funksion të mbarështimit dhe qëndrueshmërisë së sipërfaqeve pyjore dhe kullosore, krahas masave të propozuara në PPV, në territorin e Bashkisë Lushnje rekomandohet:

- Inventarizimi i fondit pyjor e kullosor në mënyrë që të dihet sipërfaqja aktuale. Siç është theksuar më parë, të dhënat zyrtare rreth fondit pyjor e kullosor janë të vitit 1984-1985 kur është kryer inventari i fundit i këtij fondi.
- Hartimi i Planit të Mbarshtimit të pyjeve e kullotave i cilë është detyrim ligjor për Bashkinë, që buron nga ligji nr. 9385/2005"Për pyjet dhe shërbimin pyjor". Duke qënë se në territorin e Bashkisë Lushnje nuk njihen mirë kapacitetet që kanë kullotat për t'u shfrytëzuar, lind nevoja edhe për hartimin e Planit të Mbarështimit të Kullotave, i cili do të mundësojë njohjen e kapaciteteve të kullotjes në territorin e bashkisë dhe menaxhimin e qëndrueshëm të tyre.
- Hartimi i Planit të monitorimit & kontrollit të pyjeve dhe kullotave me qëllim zbatimin e ligjit dhe shmangjen e demtimeve në territor.
- Përmirësimin e infrastrukturës rrugore të pyjeve dhe kullotave (rrugë aksesi), të cilat janë jetike për ndërhyrje në rastet e rënies së zjarrit në pyje, kryesisht në NjA-në Hysgjokaj dhe Karbunarë.
- Zgjidhja e konfliktit Pyje –Bujqësi. Ky konflikt është theksuar vitet e fundit për shkak se pemtaria është shndërruar në sektor fitimprurës për banorët. Në këtë rast rekomandohet që Bashkia, në bashkëpunim me popullsinë, të përcaktojë se deri në cilën shkallë lejohet zhvillimi i pemtarisë në dëm të sipërfaqeve pyjore.
- Monitorimi dhe zbatimi i moratoriumit të shfrytëzimit të pyjeve.
- Masa të tjera: në sipërfaqet e fondit pyjor është e nevojshme të ndërmerren disa hapa për përmirësimin e gjendjes së pyjeve dhe kullotave. Të tilla mund të jenë:
    - Kryerja e një studimi të hollësishëm me qëllim përcaktimin e shkaqeve që kanë shkaktuar tharjen e llojeve të bimësisë në seksione të ndryshme në territor.
    - Studim i hollësishëm për përcaktimin e mundësisë së rehabilitimit të sipërfaqeve të djegura, që nuk kanë mundësi të ripërtëriten në mënyrë natyrale.
    - Mbajtja nën kontroll e sëmundjeve (koncesionares) dhe dëmtuesve, ku shkalla e prekjes është më e madhe se kufinjt kritikë të lejueshëm.
    - Marrja e masave për parandalimin e zjarreve, si krijimi i një rrjeti për njoftimin e rënies së zjarreve (barinjtë mund të luajnë një rol mjaft të rëndësishëm në këtë rast), ndërgjegjësimin e komunitetit, ndërtimin e brezave mbrojtës, vënien përpara përgjegjësisë të gjithë kundravajtësve që shkaktojnë zjaret, etj.

Tabela 99. Projektet e planifikuara në PPV për shtimin e zonave pyjore

Qëllimi	Masa	Projektet

Marshtimi i pyje	Krijimi i parqeve	-Hartimi dhe marketimi i paketave turistike për promovimin e turizmit në bashkëpunim me aktorë privatë dhe NGO -Ndërtimi i parkut periferik të qytetit të Lushnjes -Rehabilitimi dhe pyllëzimi i brezit mbrojtës të argjinaturës së Lumit Seman -Krijimi i korridoreve vegjetative në tokën bujqësore -Rehabilitimi i Kodrës së Lushnjes nëpërmjet metodës së ripyllëzimit
	Rehabilitim i zonave ripariane	

Burimi: Bashkia Lushnje dhe PLGP/Co-PLAN, 2016

- **Peizazhi**

Peizazhi në territorin e Bashkisë Lushnje paraqitet i ndryshëm, në varësi të territorit dhe zonave ku dominon aktiviteti njerëzor (Shih seksionin e Peizazhit). Problematikat kryesore që has peizazhi në territorin e bashkisë kanë të bëjnë kryesisht me fragmentimin/copëtimin e peizazhit natyror, dhe mos futjen e elementëve të peizazhit natyror në zonat urbane dhe në zonat me aktivitet bujqësor e industrial. Krahas problemeve në shkallë të madhe, vlejnë për t'u theksuar problemet me peizazhin urban e atë industrial (ish-zonat industriale), të cilët deri më tani nuk kanë gjetur një rrugë të përbashkët ndërthurjeje me atë natyror. Në qytet mbetet problem krijimi i një peizazhi të mirëfilltë urban, duke përfshirë të gjithë elementët e gjelbërimit, arkitektonikës, kopshteve, monumenteve kulturor dhe historik, të cilët së bashku do të krijonin një peizazh të ndërthurur dhe të pëlqyeshëm për qytetarët. Shpesh praktikat e mira të peizazhit nuk ndiqen, ato përcaktohen si dytësore. Këto praktika janë spontane, ku zonat urbane dhe industriale kanë përdorur elementë të peizazhit në mënyrë rastësore, apo duke patur një orientim të lehtë mbi çështjen e dizajnit të peizazhit. Kryesisht, rrugët dhe sheshet kanë qënë pjesë e futjes së dizajnit të peizazhit, me mbjellje pemësh formë lineare, duke ndjekur linja strikte, në rastet dominuese duke ndjekur konturet e infrastrukturës. Kjo është një mënyrë, sigurisht jo universale në rregullimin dhe krijimin e peizazhit, apo përdorimit elementëve të tij në funksion të dekorit urban e më gjerë. Studimi i peizazhit në tërësi dhe elementëve të tij kërkon studime të thelluara duke analizuar të gjithë komponentët që e formojnë atë (planifikimi, arkitektonika, historia, kultura, kultura bujqësore, natyra, bimët lokale, e deri tek komponentet më elementar si ndryshimi i ngjyrës së pemëve përgjatë sitinëve të vitit) dhe gjetjen e rrugëve të përbashkëta për ndërthurjen e pikave që mund të kombinohen me njeri tjetrin për të krijuar një peizazh të pëlqyeshëm dhe funksional.

Me qëllim mbrojtjen e përbërësve të mjedisit dhe peizazhit, në Planin e Përgjithshëm Vendor (PPV) i cili është në fazë miratimi, Bashkia Lushnje ka parashikuar marrjen e disa masave të cilat përqendrohen në shtimin e sipërfaqeve të gjelbra në qytetin e Lushnjes dhe në zonat industriale, krijimin e zonave ripariane përgjatë lumenjve (Seman, Shkumbin dhe Përroi i Lushnjes) dhe krijimin e parqeve urbane. Konkretisht për përmirësimin e peizazhit, në PPV, Bashkia ka propozuar rehabilitimin mjedisor dhe ristrukturimin e ish-zonës industriale të Plastmasit dhe të zonave të tjera përreth, rehabilitimin e venddepozitimit të mbetjeve aktuale dhe kthimin e saj në zonë të gjelbër, krijimin e një parku rajonal në zonën periferike të Qytetit të Lushnjes dhe krijimin e këndëve të lodrave në qytet dhe mbjelljen e pemëve në zonat urbane, etj.

Megjithtë, në funksion të përmirësimit të peizazhit, krahas masave të propozuara në PPV, në territorin e Bashkisë Lushnje rekomandohet:

Peizazhi Urban: Futja dhe ndërthurja e përbërësve të peizazhit natyror në brendësi të zonave urbane (sipërfaqe të gjelbra, peme, shkurre, sipërfaqe ujore). Kjo kërkon studime të hollësishme për zona specifike dhe në shkallë qyteti (Qyteti i Lushnjes), në mënyrë që peizazhi

urban të ndëthuret me atë natyror dhe ky i fundit të mund të shërbejë, krahas të mirave mjedisore, si dekor urban. Masa specifike për përmirësimin e peizazhit urban në territorin e bashkisë janë:

- Ruajtja e strukturës së ***pemëve përgjatë rrugëve***, pra nëse aksi rrugor karakterizohet nga pemë kumbulle të kuqe, që ka rezistuar në kohë dhe i është përshtatur klimës dhe tokës, rekomandohet që të ruhet kjo lloj bimësie, si dhe mundësisht të së njejtës madhësi dhe distancë nga njëra-tjetra, deri në fund të aksit për të ruajtur "*formalitetin*" që karakterizon këtë peizazh. Zgavrat e bordurat ku pema qëndron duhet të jenë të së njejtës madhësi, ngjyre dhe materiali mbules. Kjo e fundit duhet të ketë çarje të mjaftueshme për të lejuar depërtimin e ujit në rrënjë, por të mos penguar ecjen mbi to. Gjithashtu duhet të jetë e lëvizshme për qëllime mirëmbajtjeje. Mirë është që të përdoren mbulesat dhe zgavrat të mos lihen të çara e me bordurë sepse, veçanërisht në rrugët me trotuare të ngushta (1-2 m), pemët kthehen në pengesë serioze për ecjen e kalimtarëve.
- Përzgjedhja e bimëve përgjatë akseve rrugorë urban duhet të jetë ose të të njëjtit lloj, ose me një kombinim 2-4 llojesh por sipas një tendence të përsëritur, që krijon elementin estetik dhe të rregullsisë në dizajnin e peizazhit rrugor. Si parim, diversiteti në ngjyrë, formë dhe lloj mund të arrihet në akset e tjera, por brenda të njëjtit aks bimët, forma, distanca dhe lloji i tyre rekomandohet të qëndrojnë të pa ndryshuara, ose në formacione të projektuara paraprakisht.
- Në zonat park e hapësira të tjera publike ku do të mbillen pemë, karakteri formal i ketij peizazhi mund të thyhet nga pemë të mbjella rresht e të të njëjtit lloj, me pemë të së njejtës familje (gjethore, halore, shkurre), por të mbjella në grupime, pra grupe me nga 3 apo 5 pemë në varësi të hapësirës. Gjithsesi, në zonat park, projektuesit e peizazhit kanë liri në përzgjedhjen e formacioneve, për sa kohë që: zgjedhin bimë vendase apo të përshtatura për një kohë shumë të gjatë në territorin e qytetit/bashkisë së Lushnjes, i vendosin në mënyrë të tillë që të garantojnë hije në verë dhe depërtim të dritës së diellit në dimër; bëjnë të mundur krijimin e zonave me bar dhe jo vetëm lule ose tokë nën hije ku nuk mund të rriten bimët; krijojnë mikroklima të ndryshme brenda parkut, sjellin shumëllojshmëri bimësh që ofron informacion shkencor bazik edhe për përdoruesit e parkut, garantojnë që bimësia e përzgjedhur përmirëson cilësinë e tokës dhe rrit aftësinë filtruese e infiltruese të saj.
- Ti kushtohet vëmendje "*Xhepave Urbanë*", ose thënë ndryshe hapësirat boshe, të patrajtuara mes pallateve apo ndërtesave të ndryshme të qytetit, të cilat fshehin një potencial të madh në trjtimin e peizazhit urban. Këto hapësira vërtetojnë se peizazhi nuk ka përmasë standarde dhe se është vetë elementi i përdorur në të, i cili nëpërmjet funksionit që ofron edhe në një hapësirë relativisht të vogël, sërisht ofron një shumëllojshmëri aktivitetesh e mjedisesh. Si hapësirat e tjera park edhe këto xhepa ofrojnë tipologji të ndryshme sipas vendndodhjes. Pra këto xhepa mund të trajtohen sipas neovojave të komunitetit.
- Bimët e rekomanduara për përdorim në territorin e Bashkisë Lushnje (jo të vetmet) janë: Lofata *(Cercis siliquastrum),* Lagestromia *(Lagerstroemia indica),* Kumbulla e Kuqe (*Prunus cerasifera*), Ulliri i egër (*Olea europaea*), Rrapi (Platanus occidentalis), Pisha e Butë (*Pinus Pinea*), Dafina *(Laurus Nobilis) dhe* Ginko *(Ginkgo Biloba),* të cilat janë bimë (pemë) me tipare tërheqëse, rezistente ndaj ndotjes, të përshtatshme me zonën.

Peizazhi industrial: Të merren masa në drejtim të uljes së ndikimit negativ pamor të zonave ish-industriale dhe industriale. Kjo kërkon studime specifike në mënyrë që futja e elementëve të gjelbërimit me pemë dhe shkurre të shërbejë si përmirësues i peizazhit dhe fshehjen e zonave/objekteve të cilat nuk janë të përshtatshëm nga pikëpamja vizuale. Gjatë hartimit të këtyre

projekteve dhe zbatimit të tyre duhet pasur parasysh që funksionet industriale dhe gjelbërimi, apo përbërësit e peizazhit të balancohen dhe të plotësojnë njeri-tjetrin duke krijuar një dizajn të pëlqyeshëm dhe njëkohësisht duke garantuar ruajtjen e funksionalitetit. Masa specifike për përmirësimin e peizazhit industrial janë:

- Të shtohen sipërfaqet e pyllëzuara në zonat industriale, kryesisht zona e nxjerrjes dhe përpunimit të naftës në NjA-të Bubullimë dhe Kolonjë. Pyllëzimi i këtyre zonave do të përmirësonte pamjen vizuale të zonës industriale dhe do të sillte një sërë përfitimesh mjedisore, si mbrojtjen e tokës, shtimin e oksigjenit në ajër dhe zbutjen e klimës, etj.
- Në zonat ish – industriale janë propozuar një sërë projektesh në PPV, ndaj duhet të merren parasysh këto projekte dhe të përzgjidhen bimë të cilat janë të përshtatshme. Karahas rregullimit të peizazhit, rekomandohet mbjellja e pemëve, që përshtaten me tokën dhe mund të zhvillohen në mjedise relativisht të ndotura. Për mbjelljen e pemëve në zonat industriale rekomandohen bimët si: Pisha e Butë *(Pinus Pinea)*, Rrapi *(Platanus orientalis)*, Plepi *(Populus alba)*, Shelgu *(Salix species)*, Eukalipti *(Eucalyptus)* etj.

Peizazhi natyror: Të synohet mbrojtja dhe përmirësimi i peizazhit natyror nëpërmjet shtimit të zonave të pyllëzuara dhe uljes së fragmentimit të zonave natyrore. Masa specifike për përmirësimin dhe mbrojtjen e peizazhit natyror mund të jenë:

- Të ruhen dhe ndërtohen aty ku mungojnë, zonat ripariane të lumenjëve, të cilat janë përbërës të rëndësishëm të plotësimit të peizazhit të territorit të Bashkisë. Ruajtja dhe përmirësimi i zonave ripariane luajnë rol të shumëfishtë, kanë funksion mbrojtës të tokës nga erozioni, njëkohësisht luajnë rolin e brezit buferik (zbutës) të ndalimit të ndotjes nga sipërfaqet bujqësore në drejtim të lumit, kanë një rol të rëndësishëm si korridor lidhës për habitatet, për strehimin dhe levizjen e specieve të ndryshme, gjithashtu dhe ndikimet positive në përmirësimin e cilësisë së ajrit, zbutjen e klimës, etj.
- Ripyllëzimi i zonave të shpyllëzuara dhe të degraduara nga shkaqe të ndryshme do të silltë një ndikim pozitiv në ruajtjen e njëtrajtshmërisë dhe të bashkimit të pjesëve të copëtuara të pyjeve, duke krijuar një peizazh pyjor të vazhdueshëm. Gjatë kësaj ndërhyrje duhet treguar kujdes i veçantë që pemët e përzgjedhura të jenë të njëjtit lloj që kanë qenë më parë ose të përshtaten pemë të tjera, gjithmonë duke përdorur pemë të cilat janë karakteristikë për zonë dhe që e kanë këtë territor habitatin e tyre.
- Të mbillen pëmë të cilat, karahas rregullimit të peizazhit, përshtaten me tokën dhe që mund të shërbejnë si mbrojtëse të tokës nga erozioni dhe që nuk përbëjnë rrezik për të prishur balancat me bimët e tjera (nuk janë invazive), ndër të tjera rekomandohen: Shelgu *(Salix species)*, Plepi (*Populus alba)*, Akacia *(Acacia)*, Eukualipti*(Eucalyptus)*.

Peizazhi rural: Mbrojtja e peizazhit rural dhe përmirësimi i cilësisë së tij, duke e konsideruar si pjesë të pandashme të peizazhit natyror. Kjo do të arrihet nëpërmjet marrjes së masave specifike për rregullimin e elementëve të caktuar, disa prej këtyre masave mund të jenë:

- Gjatë hartimeve të planeve të zhvillimit të bujqësisë të kihen parasysh elementët e peizazhit, në mënyrë që, aty ku është e mundur, sektori i bujqësisë të përshtatet me përbërësit e tjerë të peizazhit apo të krijojë një peizazh, i cili nuk fragmenton në vijushmërinë pamore (edhe fizike aty ku është e mundur) të peizazhit.
- Ruajtja mirëmbajtja e kanaleve vaditës/kullues dhe mbjellja e brigjeve të tyre me gjelbërim, duke krijuar "damar" të gjelbër përgjatë parcelave bujqësore (kryesisht bimësi e ulët, barishtore dhe shkurre te vogla).

- Të krijohen breza buferik (zbutës) me pemë të larta dhe të ulëta në pjesët fundore të tokave bujqësore, me qëllim krijimin e një zone të gjelbër dhe parandalimin e shpërdarjes së ndotësve në sipërfaqe të gjera (nëqoftëse në pjesën fundore të parcelave bujqësore ndodhet një lum, ky brez i gjelbër do të ul ndjeshëm depërtimin e ndotesve, si pasojë e shpëlarjes së tokës bujëesore nga vaditja).
- Të mbillen pemë/bimë të cilat, karahas rregullimit të peizazhit, përshtaten me tokën dhe që mund krijojnë konflikt me zhvillimin bujqësor. Për mbjelljen e pemëve në zonat industriale rekomandohen bimët si: Pisha e Butë (*Pinus Pinea*), Rrapi *(Platanus orientalis)*, Plepi *(Populus alba),* Shelgu *(Salix species)*, Eukalipti *(Eucalyptus).*

Masa të tjera të përgjithshme, për mbrojtjen e peizazhit dhe ndërthurjen e tij me të gjithë përbrësit e peizazhit në harmoni të plotë, me qëllim përmirësimin e cilësisë së jetës dhe ndjeshmërisë emocionale të qytetarëve mund të jenë **rujtja dhe konservimi i peizazhit natyror dhe artificial**: Kjo merr një rëndësi të veçantë për banorët që jetojnë, apo që kthehen në vendin e orgjinës, nga pikëpamja emocionale dhe e qetësisë që i ofron identiteti i vendlindjes/banimit të tyre.

Përfitime të tjera nga ruajtja e peizazhit: Ruajtja dhe konservimi i peizazhit natyror gjithashtu ka një sërë përfitimesh mjedisore, kryesisht në mbrojtjen e tokës, uljen e ndotjes, habitatit për specie e deri tek përfitimet ekonomik të drejtpërdrejta. Bashkia Lushnje në PPV e hartuar në 2016, ka hartuar një sërë projekte të ndryshme infrastrukturorë në territorin e bashkisë duke marrë në konsideratë të gjithë përbërësit e peizazhit duke mbrojtur dhe përmirësuar aty ku është e mundur. *Ndaj rekomandohet që gjatë zbatimit të projekteve nga PPV të merren në konsideratë të gjithë masat që janë dhënë në të për ruajtjen e peizazhit dhe përmirësimit të tij.*

Tabela 100. Projektet e planifikuara në PPV që synojnë përmirësimin e peizazhit

Qëllimi	Masa	Projekti
Përmirësimi i peizazhit në territorin e Bashkisë Lushnje, nëpërmjet shtimit të sipërfaqeve të gjelbra	Shtimi i gjelbërimit përgjatë lumenjëve	- Ndërtimi i parkut periferik të qytetit të Lushnjes - Rehabilitimi dhe pyllëzimi i brezit mbrojtës të argjinaturës së Lumit Seman - Krijimi i korridoreve vegjetative në tokën bujqësore - Rehabilitimi i Kodrës së Lushnjes nëpërmjet metodës së ripyllëzimit - Ndërtimi i parqeve këndeve të lojrave dhe lulishteve në Njësitë administrative të Kolonjës, Krutjes, Fier-sheganit, Dushkut, Hysgjokaj - Rehabilitimi i dhe krijimi i rrjetit të qendrave ekonomike/industriale në Zonën ekonomike e Plastmasit - Rehabilitimi i dhe krijimi i rrjetit të qendrave ekonomike/industriale të Bashkisë në të cilin përfshihen: Zona ish-Industriale në fshatin Plug, Zona ekonomike e ish fabrikës së dyshekëve - Rehabilitimi i fushës së mbetjeve dhe kthimi i saj në zonë të gjelbër - Rikonstruktimi i rrugëve peizazhistike vernakolare dhe pajisja me siNjalistikën dhe ndricimin rrugor të domosdoshëm në të gjithë territorin e Bashkisë Lushnje
	Rehabilitimi i vatrave të nxehta mjedisore (ish-zonat industriale)	
	Krijimi i parqeve urbane/rajonale	

Burimi: Bashkia Lushnje dhe PLGP/Co-PLAN, 2016

- **Biodiversiteti**

Territori i Bashkisë Lushnje ka një biodiversitet relativisht të pasur dhe të larmishëm si nga pikëpamja faunistike ashtu edhe floristike. Megjithatë, qëndrueshmëria e biodiversitetit has në një sërë vërshtirësish, të cilat lidhen kryesisht më problemet e shkaktuara nga aktiviteti njerëzor në territor. Zhvillimi bujqësor, industrial, urban dhe ai infrastrukturor janë procese që kanë patur ndikim të rëndësishëm në qëndrueshmërinë e biodiversitetit. Hapja e tokave bujqësore (vitet e

shkuara) ka çuar në tkurrje dhe fragmentim e habitateve natyrore, gjithashtu zhvillimi urban dhe infrastrukturor ka copëtuar habitatet, duke vështirësuar apo penguar plotësisht vijueshmërinë e tyre. Si pasojë, shumë specie mbeten të izoluara në habitate të vogla të copëtuara.

Në këtë situatë, hartimi i PPV-së ka synuar Planifikimin e Zhvillimit të Territorit në mënyrë të tillë që të sigurojë mbrojtjen e biodiversitetit në territorin e Bashkisë. Në PPV, Bashkia ka marrë disa masa specifike (ka hartuar projekte) për përmirësimin e gjendjes dhe krijimin e mundësinë për një biodiversitet sa më të qëndrueshëm. Këto masa janë përkthyer në projekte specifike të cilat synojnë shtimin e sipërfaqeve të gjelbra natyrore që shërbejnë si habitat për florën e faunën dhe rehabilitimin e zonave ripariane të lumenjve.

Në funksion të ruajtjes dhe përmirësimit të mëtejshëm të biodiversitetit, krahas masave të propozuara në PPV, rekomandohet edhe:

Hartimi i Planit të Menaxhimit/Veprimit të Biodiversitetit dhe zhvillimi i qëndrueshëm i tij në brendësi të territorit të bashkisë, kryesisht për zonat të cilat shihen prioritare për ruajtjen e specieve të mbrojtura. Në këtë rast, Bashkisë i nevojitet bashkëpunimi me Ministrinë e Mjedisit dhe institucione të tjera lokale e qëndrore (AKM, ARM, etj.). Ky rekomandim vjen edhe si detyrim ligjor në zbatim të ligjit Nr.587, datë 20.7.2006 "Për Mbrojtjen e Biodiversitetit".

Inventarizimi i specieve dhe përditësimi i tij i vazhdueshëm për territorin e bashkisë (në bashkëpunim me Ministrinë e Mjedisit dhe institucionet të tjera vendore dhe qëndrore, AKM, ARM-Fier, AKZM, AdZM Fier). Inventarizimi përbën bazën mbi të cilën duhet hartuar plani i menaxhimit të biodiversitetit, përcaktohen zonat që spikaten për larmishmëri flore dhe faune dhe zonat që strehojnë speciet e rrezikuara. Inventarizimi i shërben Bashkisë për mbrojtjen dhe ruajtjen e biodiversitetit nga ndërhyrjet e njeriut dhe nga elementet natyrore, detyrim ky që rrjedh nga Ligji nr. 139/2015, "Për Vetëqeverisjen Vendore" dhe VKM Nr. 84, datë 27.1.2009 "Për Caktimin e kritereve për ngritjen e rrjetit të inventarizimit dhe të monitorimit të biodiversitetit".

Hartimi i Planit të Mbarështimit të Fondit Kullosor, në mënyrë që të dihet kapaciteti i territorit për kullotje dhe shfrytëzim të pyjeve, të ndërmerren masa për ndalimin e kullotjes/shfrytëzimit aty ku vlerësohet e nevojshme.

Hartimi i Planit të Mbarështimit të Bimeve Mjekëore dhe Aromatike, në mënyrë që të njihet kapaciteti i lejuar i shfrytëzimit të këtyre bimeve duke ruajtur balancat e tyre (në bashkëpunim me institucionet vendore dhe qëndrore, Ministrinë e Mjedisit, Ministritë e linjës, ARM, AKM, etj).

Bashkëpunimi me fermerët e zonës për mbarështimin dhe ruajtjen e biodiversitetit e specieve bujqësore dhe blektorale lokale dhe vendase të cilat janë cilësuar si të rrezikuara nga lista e specieve të rrezikuara në shkallë vendi (në bashkëpunim me Ministrinë e Bujqësisë dhe Ministrinë e Mjedisit).

Kontrolli i zbatimit të moratoriumit të ndalimit të gjuetisë dhe prerjeve të pyjeve (duhet theksuar që për zbatimin e moratoriumit të pyjeve Bashkia është e ngarkuar drejtpërsëdrejti për kontrollin dhe zbatimin e tij, ndërsa për atë të gjuetisë bashkisë i lind detyrim nga ligji për mbrojtjen e faunës dhe ligji për mbrojtjen e biodiversitetit) është masa kryesore që do të përmirësonte situatën e biodiversitetit dhe zhvillimin e qëndrueshëm të tij. Kontrolli i zbatimit të moratoriumeve të gjuetisë dhe pyjeve, kërkon:

- Bashkëpunim me institucionet lokale dhe qëndrore për të koordinuar punën dhe për të kryer veprimtari të përbashkëta, të cilat cilësohen më efikase në bashkëpunim ndërinstitucional

(institucionet që duhet të lidhen ura bashkëpunimi janë Bashkitë fqinje, Ministria e Mjedisit, ARM, AKM, Policinë e shtetit, etj.)

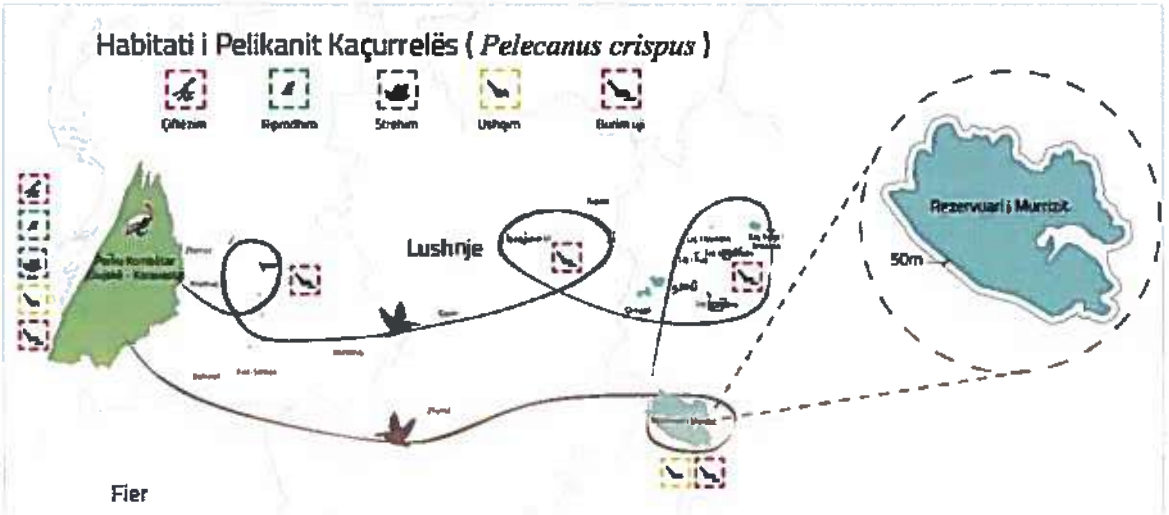
- Ngritjen e sistemeve të informimit në terren, në mënyrë që të raportohen në kohë dëmet dhe të dalin para përgjegjësisë shkelësit (sistemi duhet të jetë formal, krahas punonjëve të lidhen marrdhënie të mira me banorët e zonës dhe kryesisht me barinjtë).
- Hartimin e planeve të kontrollit dhe inspektimeve në terren, në mënyrë që të gjitha kontrollet të jenë të koordinuara dhe të kenë efikasitet në veprimtarinë e tyre.
- Organizimin e fushatave të ndërgjegjësimit të qytetarëve për rëndësinë që ka ndalimi i gjuetisë dhe prerjes së pyjeve për një afat të paracaktuar, përkatësisht 5 vjet për ndalimin e gjuetise dhe 10 vjet për ndalimin e shfrytëzimit të pyjeve.

Marrja e masave paraprake për uljen e ndikimeve negative në habitate nga ndërtimi/zgjerimi i infrastrukturës rrugore (kryesisht rrugët lidhëse të fshatrave 6-8m gjerësi). Në pikat ku vlerësohet që ndarja e habitateve krijon probleme në biodiversitetin e zonës, të ndërtohen ura/nënkalime ekologjikë për të lidhur habitatet e copëtuara. Rrugët lidhese ekzistuese dhe të propozuara në të gjitha zonat natyrore të Bashkisë duhet të kenë parasysh ndërtimin e urave ekologjike, pasi këto rrugë kanë ndikim të konsiderueshmëm në habitat (copëtojnë habitatin).

Mbrojtja e Rezervuarit të Thanës/Murrizit: Në afërsi të territorit të Bashkisë Lushnje ndodhet zona e mbrojtur natyrore (Park Kombëtar) e Divjakë – Karavastasë, një nga zonat më të pasura me shpendët e ujit në Shqipëri. Karakteristikë për këtë zonë të mbrojtur është edhe parania e shpendit më të madh në Europë, Pelikani Kaçurrel *(Pelecanus crispus),* i cili ka prej kohësh e përdor këtë habitat për t'u ushqyer dhe riprodhuar. Pelikani, krahas zonës së Parkut të Divjakë – Karavastasë përdor, kryesisht si burime me ujë të ëmbël, disa rezervuar që ndodhen në territorin e Bashkisë Lushnje, ndër më të rëndësishmit janë Rezervuari i Murrizit dhe i Kasharajt. Duke patur parasysh rëndësinë e mbrojtjes së këtij shpendi dhe duke ditur rëndësinë nevojës për ujë të ëmbël që kërkon ky shpend rekomandohet që:

- Në Rezervuarin e Murrizit (Thanës) të krijohet një zonë buferike (50 m), kryesisht me bimë të ulëta, përgjatë gjithë bregut në mënyrë që Pelikani Kaçurrel, të kryejë i qetë aktivitetin e tij në këtë liqen (nga informacionet e disponueshme ky liqen përdoret nga Pelikani për ushqim dhe ujë)
- Të merren masa për parandalimin e dëmtimeve të rezervuarit dhe të parandalohet gjuetia e paligishme në Rezervuarin e Murrizit dhe të Kasharajt, si dy pikat më të pasura me larmi biologjike në territorin e bashkisë (kryesisht në këta dy rezervuarë ka lloje të shumta shpendësh dhe në veçanti është prania e pelikanit Kaçurrel).

Figura 174. Habitati i Pelikanit Kaçurrel (Pelecanus crispus)

Burimi: Bashkia Lushnje dhe PLGP/Co-PLAN, 2016

Tabela 101. Projektet e planifikuara në PPV për përmirësimin e biodiversitetit

Qëllimi	Masa	Projekti
Zhvillimi i qëndrueshëm i biodiversitetit	Rehabilitim i zonave të degraduara dhe pyllëzim	- Rehabilitimi dhe pyllëzimi i brezit mbrojtës të argjinaturës së Lumit Seman - Krijimi i korridoreve vegjetative në tokën bujqësore - Rehabilitimi i Kodrës së Lushnjes nëpërmjet metodës së ripyllëzimit - Rehabilitimi i Përroit të Lushnjes - Ndërtimi i parkut periferik të qytetit të Lushnjes - Rehabilitimi i fushës së mbetjeve dhe kthimi i saj në zonë të gjelbër
	Krijimi i parqeve	
	Krijimi i koridoreve lidhës për habitatet	

Burimi: Bashkia Lushnje dhe PLGP/Co-PLAN, 2016

- **Menaxhimi i zonave të mbrojtura**

Në territorin e Bashkisë, krahas bimëve të kultivuara, të cilat zënë përqindje të lartë, ka një numër të madh llojesh të faunës dhe florës. Brenda territorit të bashkisë ndodhen 5 monumente natyrore të mbrojtura, të cilat janë të gjitha Monumente Natyre (Shih seksionin e Zonave të mbrojtura dhe biodiversitetit). Me qëllim përmirësimin e situatës dhe menaxhimin e qëndrueshëm të zonave të mbrojtura rekomandohet që:

- Bashkia, në bashkëpunim më AdZM Fier, të hartojnë një Plan të Përgjithshëm për Menaxhimin e Zonave të Mbrojtura në territorin e bashkisë, me qëllim që të lidhen ura bashkëpunimi të forta dhe të koordinojnë veprimtaritë e tyre për mënaxhimin dhe ruajtjen e këtyre zonave.
- Ngritja e një sistemi lajmërimi (sinjalizimi) formal për parandalimin e dëmtimeve në zonat e mbrojtura, duke punësuar individë që banojnë pranë këtyre zonave. Gjithashtu, nevojitet që të krijohen marrëdhënie bashkëpunimi me barinjtë e zonës për informimin e incidenteve të mundshme në zonat e mbrojtura dhe zonat natyrore në përgjithësi.
- Të merren fushata promovuese për zonat e mbrojtura dhe Monumentet Natyrore në territorin e Bashkisë, me qëllim zhvillimin e turizmit miqësor me natyrën (Ekoturizmi).
- Të hartohen programe për ndërgjegjësimin e populisisë për mbrojtjen e burimeve natyrore.

- Të ruhet karakteri natyror i rrugëve në zonat natyrore gjatë ndërtimit e përmirësimit të infrastrukturës rrugore të parashikuar në PPV.
- Të zbatohet shkalla e mbrojtjes së zonave të mbrojtura sipas ligjit në fuqi (Të gjitha shkallët e mbrojtjes së ZM-ve në Lushnje paraqiten në tabelën në vijim).
- Të propozohet dhënia e statusit të mbrojtur të Liqenit të Thanës, pasi konsiderohet një zonë e rëndësishme për ushqim të shpendëve ujorë, në veçanti përmendim praninë e Pelikanit Kaçurrel, i cili i përdor ujërat e këtij liqëni për tu ushqyer.

Tabela 102. Shkalla e mbrojtjes dhe domethënia (veprimtaritë e ndaluara)

Kategoria	Shkalla e mbrojtjes	Veprimtaritë e ndaluara
Kategoria III	Shkalla e parë (I)	a)prerja e drurëve dhe e shkurreve; b)përdorimi i kimikateve dhe i plehrave kimike; c) ndërtime të çdo lloji; ç) nxjerrja e mineraleve dhe e torfave; d)gjuetia dhe peshkimi; dh) ndezja e zjarreve; . e) kullotja, kalimi i kafshëve shtëpiake dhe ndërtimi i objekteve për mbajtjen e tyre; ë) ngritja e objekteve çlodhëse, argëtuese dhe sportive; f) kalimi nëpër shtigje, me përjashtim të pronarit ose të përdoruesit të tokës; g) lëvizja me mjete motorike të çdo lloji, me përjashtim të makinave të administratës së ruajtjes së rezervatit dhe të zjarrfikësve; gj) vozitja me barka, kanoe dhe mjete të tjera lundrimi; h) riprodhimi intensiv i kafshëve të gjahut.

Burimi: Ligji nr.9868, datë 4.2.2008 "Për disa shtesa dhe ndryshime në Ligjin nr.8906, datë 6.6.2002 "Për zonat e mbrojtura"

2.3.3 Mbrojtja e sistemit ujor

Mbrojtja e cilësisë së ujërave sipërfaqësore është detyrim ligjor për Bashkinë i cili rrjedh nga Ligji nr. 139/2015 "Për vetëqeverisjen vendore", i cili ngarkon Bashkinë me përgjegjësinë për të ruajtur mjedisin dhe ofruar një mjedis cilësor për qytetarët në territorin e saj, Ligji nr. 111/2012 "Për Menaxhimin e Integruar të Burimeve Ujore" si dhe ligje të tjera që synojnë mbrojtjen e mjedisit apo përbërësve specifikë të tij.

Lushnja ka një rrjet të pasur hidrik me lumenj, rezervuarë të cilëve u shtohet edhe një rrjet i gjerë kanalesh vaditëse/kulluese. Territori i bashkisë së re përshkohet nga Lumi Seman në jug, preket nga pellgu ujëmbledhës i lumit Shkumbin në veri dhe ka një numër të konsiderueshëm rezervuarësh si ai i Kasharajt dhe Liqeni i Lushnjes.

Nga analiza e thelluar e territorit ka rezultuar se trupat ujorë kanë problematika të ndryshme si shkarkimi në to i ujërave të ndotura urbane e industriale dhe hedhja e mbetjeve të ngurta urbane dhe dëmtimi i shtretërve të lumenjëve, ndërsa për kanalet ujitëse dhe kulluese, problem mbetet pastrimi i tyre dhe ndotja nga shpëlarja e tokës bujqësore, që përdorin kimikate të ndryshme për zhvillimin e bujqësisë.

Me qëllim mbrojtjen e burimeve ujore sipërfaqësore, në Planin e Përgjithshëm Vendor i cili është në fazë miratimi, Bashkia Lushnje ka hartuar disa projekte specifike, të cilat përqendrohen në *përmirësimin e hidro-morfoligjisë të lumenjve të Semanit dhe Shkumbinit, mbrojten e burimeve ujore nga ndotja e shkaktuar nga keqmenaxhimi i mbetjeve* në të shkuarën si dhe *uljen e ndotjes*

nga industria e rëndë. Projektet janë kryesisht me fokus i) rehabilitimin mjedisor dhe kthimin në zona për argëtim të zonave ripariane të Lumit Seman, ii) hartimin e Planit Vendor për Menaxhimin e Integruar të Mbetjeve sipas ligjit Nr. 10463, datë 229.2011 "Për Menaxhimin e Integruar të Mbetjeve" Neni 12. Në plan përfshihen propozime për ndërtimin e stacionit të transferimit të mbetjeve (Ligji nr. 139/2015 "Për Vetëqeverisjen Vendore", Neni 23), ndërtimin e një impianti për trajtimin e ujërave të ndotura, rehabilitimin e fushës së mbetjeve dhe kthimi i saj në zonë të gjelbër dhe krijimin e sistemit për administrimin e ujërave të ndotura urbane dhe ujërat e shiut duke e shtirë këtë sistem në të gjithë territorin e Bashkisë. Megjithatë, krahas masave të propozuara në PPV, për përmirësimin e gjendjes së mjedisit në territorin e Bashkisë rekomandohet edhe marrja e masave që janë:

Ndalimi i shfrytëzimit pa kriter të inerteve lumore në Shkumbin dhe Seman: Lumenjtë e Basenit të Semanit dhe Shkumbinit janë shfrytëzuar për inerte në rrjedhën e mesme dhe të poshtme. Me qëllim mbrojtjen e lumit, ruajtjen e cilësisë së ujërave të tyre dhe mbrojtjen e cilësisë së ujërave nëntokësore, rekomandohet që Bashkia, në bashkëpunim me Këshillin e Basenit Ujor të Semanit dhe atë të Shkumbinit:

- Të ndalojë urgjentisht shfrytëzimin e inerteve lumore përgjatë gjithë rrjedhjes së Lumenjve Seman dhe Shkumbin brenda territorit të saj (në bashkëpunim me ABU Seman, ARM Fier dhe Ministrinë e Mjedisit). Bazuar në VKM Nr.1, datë 21.6.2006 "Për Reduktimin e shfrytëzimit të zhavorreve dhe rërave në shtretërit e lumenjve", Bashkisë Lushnje i rekomandohet që *për shfrytëzimn e zhavorreve dhe rërave në shtretërit e lumenjve të japë leje vetëm në rastet kur ka depozitime të mjaftueshme dhe vetëm në segmente të caktuara*. Pra, marrja e inerteve, në rastet kur është e pashmangshme për arsye ekonomike, *të shoqërohet me studime specifike të posaçme për çdo rast* me qëllim shmangien e dëmtimit të trupit lumor. Shërbimi Gjeologjik Shqiptar (SHGJSH) ka kryer studime të hollësishme rreth shfrytëzimit të inerteve të lumenjve dhe ndikimit të tyre në mjedis. Për këtë arsye, rekomandohet *bashkëpunimi me SHGJSH për shqyrtimin e çdo lejeje*,
- Të bashkëpunojë me Bashkinë Elbasan me qëllim largimin e menjëhershëm të impianteve të prodhimit të inerteve nga brigjet ose shtrati i Shkumbinit në segmentin e lumit që shërben si dritare hidrogjeologjike (Krastë-Vidhas),
- Të rehabilitojë shtratin e lumit në zonat e dëmtuara përgjatë lumit të Semanit dhe Shkumbinit, me qëllim mbrojtjen e tokës bujqësore dhe veprave inxhinierike (ura, rrugë, etj.) (Ndërtimin e pritave anësore e tërthore me qëllim shmangien e erozionit të brigjeve, mbrojtjen e urave, pastrimin e brigjeve të lumit të mbushura me inerte, krijimin e pyjeve artificiale në terracën e shtratit apo në terracën e parë me qëllim shmangien ose uljen e veprimtarisë gërryese të rrjedhës).[369]

Menaxhimi i mbetjeve të ngurta urbane: Me riformimin e bashkisë së re të Lushnjes, lind nevoja për të rishikuar Planin e Menaxhimit të Integruar të Mbetjeve Urbane. Njëkohësisht, gjatë rishikimit të planit duhen marrë masa të menjëhershme si:

- Rehabilitimi i venddepozitimit të mbetjeve aktuale, i cili nuk është sanitar dhe shllami shkarkohet në trupat ujorë sipërfaqësorë dhe më tej depërton në ujërat nëntokësore.
- Pastrimi i venddepozitimeve të paligjshme të mbetjeve të ngurta urbane përgjatë shtretërve të lumenjëve, përrenjëve dhe ushtrimi i një kontrolli të vazhdueshëm për parandalimin e depozitimit të tyre në vazhdim.

Menaxhimi i mbetjeve të rrezikshme: Bashkia Lushnje nuk ka një plan për menaxhimin e mbetjeve të rrezikshme. Si rrjedhojë, menaxhimi i mbetjeve të rrezikshme shtepiake, që është kompetencë e bashkisë, mbetet ende një sfidë. Me qëllim parandalimin dhe mbrojtjen e lumenjve nga ndotja e shkaktuar nga mbetjet e rrezikshme në Bashkinë Lushnje, rekomandohet hartimi i një plani bashkiak për menaxhimin e tyre. Më konkretisht, rekomandohet që:

- Për mbetjet e rrezikshme industriale (të krijuara nga operatorët e pajisur me leje mjedisi A dhe B): të bashkëpunojë me institucionet e linjës për menaxhimin e rrymave të ndryshme të mbetjeve të rrezikshme, të cilat ndodhen apo krijohen brenda territorit të bashkisë.
- Për mbetjet e rrezikshme shtëpiake dhe ato të krijuara nga opëratorët e pajisur me leje mjedisi të tipit C: të hartojë një Plan Vendor për Menaxhimin e Mbetjeve të Rrezikshme Shtëpiake ku të përcaktojë mënyrat e mundshme të trajtimit të tyre dhe një venddepozitim përfundimtar.
- Mbetje të rrezikshme spitalore: të hartojë një plan për përcaktimin dhe miratimin e venddepozitimit të mbetjeve spitalore jo të rrezikshme dhe të monitorojë administrimin e mbetjeve sipas kompetencave të saj.
- Riciklimi i mbetjeve: të hartojë një plan për riciklimin e rrymave të ndryshme të mbetjeve të riciklueshme: Planet dhe projektet që do të hartohen / zhvillohen në funksion të menaxhimit të mbetjeve industriale, nevojitet që të marrin në konsideratë edhe mundësinë e zvogëlimit të sasisë së krijuar të mbetjeve që në burim dhe uljen e mundësisë së ndotjes së mjedisit nga industria.

Kontrolli i shkarkimeve industriale në ujë: Në këtë kontekst rekomandohet që Bashkia:

- Të hartojë plane për kontrrollin e zbatueshmërisë së Lejeve të Mjedisit (në bashkëpunim me ARM Fier, AKM) për subjekete që shkarkojnë mbetje të cilat dëmtojnë cilësinë e ujërave sipërfaqësore dhe nëntokësore (Subjektet e përpunimit të qumështit kryesisht në Nja-të Lushnje dhe Kolonjë, riciklim i plastikës, vajrave të përdorur, etj.). Zbatimi i këtyre masave rrjedh si detyrim ligjor për Bashkinë në zbatim të ligjit nr. 139/2015 "Për vetëqeverisjen vendore" dhe ligje të tjera për mbrojtjen e mjedisit dhe specifikisht për mbrojtjen dhe menaxhimin e ujërave.

Hartimi i një Plan Veprimi për Praktikat e Mira Bujqësore: Problem për burimet ujore mbetet edhe ndotja e burimeve ujore nga kimikatet dhe pesticidet që përdoren në bujqësi. Rekomandohet që bashkia të hartojë një Plan Veprimi për Praktikat bujqësore që duhet të ndiqen në mënyrë që të minimizohen përdorimet e këtyre kimikateve.

Hartimi dhe zbatimi i një plani vendor dhe një plani ndërbashkiak për menaxhimin e lumit Seman dhe Shkumbin

Semani dhe Shkumbini janë lumenjë që përshkojnë territorin e bashkive të ndryshme. Si rrjedhojë, mbrojtja e tyre kërkon bashkërendimin e përpjekjeve të të gjitha bashkive përkatëse dhe me Agjencitë e Basenit Ujor (ABU) të Semanit e Shkumbinit. Bashkëpunimi mund të kryhet nëpërmjet hartimit dhe zbatimit të programeve e planeve ndërbashkiake ose për hartimin e Planit të Menaxhimit të Basenit të Semanit dhe Shkumbinit. Ky plan duhet të përcaktojë angazhimet përkatëse për çdo bashki në fushat e mëposhtme:

- përdorimin e qëndrueshëm të ujërave të lumenjëve Seman dhe Shkumbin nga të gjitha bashkitë (bashkëpunim në dhënien e lejeve për shfrytëzimin e ujit për qëllime të ndryshme

si për pije, bujqësi, industri, etj.) pa penalizuar bashkitë në rrjedhën e mesme e të poshtme të lumit,
- koordinim për ruajtjen e mirëmbajtjen e lumenjëve (pastrimin e shtratit të lumenjve, krijimin e fashës së gjelbërt, ndalimin e shfrytëzimit të inerteve në lumë)
- parandalimin e ndotjes së lumenjve në këto bashki (ndalimin e hedhjes së mbetjeve në lumë/burime ujore sipërfaqësore) në mënyrë që bashkitë në rrjedhën e poshtme të mos marrin të gjitha ujërat e ndotura të bashkive në rrjedhën e sipërme dhe të mesme,
- përcaktimin e pasojave që ndërtimi i HEC-eve në degët e Shkumbinit dhe Semanit mund të ketë në cilësinë e ujit të lumenjve, në prurje, biodiversitet dhe deri në plazhe.
- pyllëzimin e pellgut ujëmbledhës të lumit Seman dhe Shkumbin e degëve të tjera të tyre, me qëllim shmangien e përmbytjeve dhe erozionit,

Ndërgjegjësimi i qytetarëve rreth mbrojtjes së mjedisit ujor: rekomandohet që Bashkia të hartojë një program për ndërgjegjësimin e popullsisë për rëndësinë e mbrojtjes së burimeve ujore ku theksi të vihet tek mospërdorimi i lumenjve si vende për depozitimin e mbetjeve, etj.

Shtimi i numrit të stacioneve të monitorimit të lumenjve, i shpeshtësisë së monitorimit dhe i parametrave të monitoruar në varësi të aktiviteteve ekonomike (industriale, bujqësore, etj.) të pranishme në territor. Semani dhe Shkumbini përshkojnë territore të gjera me aktivitete të ndryshme bujqësore dhe industriale. Për fat të keq, këta lumenj monitorohen nga një numër i kufizuar stacionesh monitorimi. Duke parë rëndësinë që kanë për bujqësinë dhe si burim ushqyes për Akuiferët (në rastin konkret Akuiferi i Lushnjes), rekomandohet:

- Monitorimi mujor ose mundësisht ditor i cilësisë së ujërave të lumit Seman dhe Shkumbin dhe degëve kryesore te tij nga ARM Fier gjatë gjithë vitit. Monitorimi i lumenjve deri më tani kryhet nga AKM. Është e udhës që monitorime të kryhen edhe nga ARM Fier. Duke qenë e pranishme në territor, ARM Fier arrin të monitorojë ujërat e lumenjve në brendësi të territorit (Lumi Seman dhe Shkumbin) në kohën e duhur dhe në rastet kur ka derdhje të rastësishme abuzive të lëndëve të ndryshm në lumë. ARM Fier duhet të paktën të ketë përgjegjësinë e monitorimit të herëpashershëm të lumit sipas një Plani Monitorimi Vendor si dhe të pajiset me laborator teknik të akredituar për kryerjen e analizave të ujit.
- Shtimin e stacioneve të reja të monitorimit të lumenjve në zonat më problematike (në afërsi të zonave më të banuara, në zonën me aktivitet. Për këtë nevojitet bashkëpunim me Ministrinë e Mjedisit, Agjencinë Kombëtare të Mjedisit dhe Agjencinë Rajonale Fier.
- Shtimin e parametrave të monitoruara dhe përshtatjen e parametrave që duhen monitoruar për ndotjen e lumenjve në varësi të aktivitetit industrial të pranishëm në territor. Sot, përveç përcaktimit të ndotjes, është e rëndësishme që të përcaktohet edhe burimi i ndotjes. Vetëm në këtë mënyrë mundësohet zbatimi i parimit "ndotësi paguan".

Tabela 103. Projektet e planifikuara në PPV për përmirësimin e cilësisë së ujit

Qëllimi	Masa	Projekti
Përmirësime në hidro-morfologjinë e lumit	Krijimi i zonave ripariane	- Rehabilitimi dhe pyllëzimi i brezit mbrojtës të argjinaturës së Lumit Seman, - Rehabilitimi i Përroit të Lushnjes, - Sistemimi i stacionit të pompave ujitëse në Bitaj dhe Ardenicë - Pastrimi i kanaleve të para dhe të dyta nga mbetjet dhe aluvionet e grumbulluara në 11 njësitë administrative, - Ndërtimi i sistemit të ujitjes në LiNjat e Krutjes dhe Tërbufit,
	Mbrojtja e brigjeve të lumenjve nëpërmjet ndërtimit të infrastrukturave të ndryshme	

Mbrojten e burimeve ujore nga ndotja nga mbetjet e ngurta e të lëngta	Menaxhimi i integruar i mbetjeve të ngurta / lëngëta	- Ndërtimi i impiantit të trajtimit të ujërave të ndotura në tokat e kripura pranë By-Passit të Lushnjes, - Rehabilitimi i fushës së mbetjeve dhe kthimi i saj në zonë të gjelbër, - Ndërtimi i pompave të ujit për përmirësimin e sistemit të ujësjellësit, - Ndërtimi i Impiantit të Kompostimit të mbetjeve në fshatin Murriz-Peqin, - Ndërtimi i stacionit të transferimit të mbetjeve në tokat e kripura në Plug,
Përdorim i qëndrueshëm i ujërave	Sistemim kanalizimesh dhe sistemit ujësjellës	

Burnimi: Bashkia Lushnje dhe PLGP/Co-PLAN, 2016

- **Burimet ujore nëntokësore**

Akuiferi më i rëndësishëm për Bashkinë e Lushnjes, që shtrihet pjesërisht në territorin e saj është akuiferi me porozitet ndërkokrrizor i njohur si Akuiferi i Lushnjes. Duke u mbështetur në studimet e kryera nga SHGJSH rreth problematikave të ndryshme të akuiferëve në Qarkun e Fierit, lind nevoja të merren disa masa të rëndësishme për mbrojtjen e tyre. Disa nga këto masa renditen më poshtë.

- Për mbrojtjen e shëndetit të popullsisë:

Zbatimi i zonave higjeno-sanitare përreth pus-shpimeve: Në Bashkinë e re të Lushnjes, qyteti furnizohet me ujë nga 1) zona e puseve Konjat dhe ii) zona e puseve Çermë[370]. Ujërat nëntokësore nxirren nga një thellësi afërsisht 25 metra. Të dy stacionet e pompimit ndodhen në zona bujqësore të ulëta[371] dhe marrin ujë nga Akuiferi Ndërkokrrizor i Lushnjes,[372] Për shkak të shtresës së hollë zhavorrore, kjo zonë është e ndjeshme ndaj ndotjes sipërfaqësore. Si rrjedhojë, mosmbrojtja e akuiferëve supozohet të shkaktojë ndotjen e tyre. Nga studimet e kryera mbi furnizimin me ujë të Lushnjes rekomandohet edhe ruajtja e ndotjes së akuiferëve nga bujqësia dhe burime të ndryshme ndotjeje në zonat e pus-shpimeve[373]. Për këtë arsye, rekomandohet përcaktimi dhe mbrojtja e zonave higjeno-sanitare përreth pus-shpimeve në përputhje me Ligjin 111/2012 "Për menaxhimin e Integruar të Burimeve Ujore". Më konkretisht, në territorin e bashkisë rekomandohet:

- Krijimi i zonave higjeno-sanitare përreth pus-shpimeve në zbatim të Ligjit 111/2012 "Për menaxhimin e Integruar të Burimeve Ujore" dhe VKM nr.145, datë 26.2.1998 " Për miratimin e rregullores higjeniko-shëndetësore për kontrollin e cilësisë së ujit të pijshëm, projektimin, ndërtimin dhe mbikqyrjen e sistemeve të furnizimit me ujë të pijshëm".
- Krijimi i një regjistri ku të regjistrohen pus-shpimet e ligjshme e të paligjshme në territor, vendodhja e tyre, niveli i rrezikshmërisë që paraqet çdo pus-shpim për ndotjen e ujërave nëntokësore me qëllim ushrimin e kontrollit të tyre të herë pas hershëm.
- Përcaktimi i ndikimit të çdo pus-shpimi në Akuiferin e Lushnjes në territorin e Bashkisë (të lartë, të mesëm, të ulët).
- Zonimi i territorit sipas ndikimit që përdorimi i tokës mund të ketë në akuifer. Kjo nënkupton i) përcaktimin e zonave ku nuk lejohen aktivitete të caktuara ekonomike (si zhvillimi i industrisë së rëndë, shpimet për shfrytëzim të ujit për qëllime industriale, etj.) sepse përbëjnë rrezik ndotje për Akuiferin e Lushnjes dhe ii) përcaktimin e zonave ku lejohen aktivitete industriale sepse nuk përbëjnë rrezik ndotjeje për Akuiferin e Lushnjes.

Zbatimi i zonave higjeno-sanitare përreth pus-shpimeve në *zonat rurale:* Në zonat rurale të Bashkise së re të Lushnjes, nga një total prej 104,253 banorësh, 10,912 prej tyre (rreth 11%) nuk furnizohen me uje të pijshëm[374]. Uji i pijshëm sigurohet kryesisht nga vetë banorët duke përdorur

burimin më të afërt të mundshëm ose puset[375]. Njësitë e qeverisjes vendore që nuk furnizohen me ujë të pijshëm janë[376]:

- Komuna Allkaj (fshatrat Lifaj i Ri dhe Çukas i Ri),
- Komuna Hysgjokaj (fshatrat Hysgjokaj (77%) dhe Kurtin (57%),
- Komuna Dushk (fshatrat Thanasaj, dhe pjeserisht Gramsh, Konjat e Zham Sektor),
- Komuna Karbunare (fshatrat Kashtëbardhë, Stankarbunarë dhe Mollas),
- Komuna Ballagat (fshatrat Gjuzaj, Jazexhi dhe Manasufaj),
- Komuna Fier Shegan (fshati Jeta e Re),
- Komuna Kolonje (Ardenicë dhe Bitaj).

Mosfurnizimi me ujë të pijshëm i popullsisë rurale krijon hapësira për ndotjen e ujërave nëntokësore në rastet kur banorët furnizohen me puse dhe këto të fundit ndodhen në akuiferë me porozitet ndërkokrrizor si ai i Lushnjes ose në akuiferë me porozitet çarje-karst si në zonën e Thanës. Për këtë arsye, *është i nevojshëm inventarizimi i pus-shpimeve private që kanë nevojë për zona higjeno sanitare përreth tyre dhe përcaktimi dhe ruajtja e këtyre zonave.*

Krijimi i zonave të mbrojtura me status të veçantë (Dritaret hidrogjeologjike): Ujërat e Lumit Shkumbin në disa segmente të tij ushqejnë Akuiferin e Lushnjes.[377] Të tilla segmente nevojitet që të mbrohen nga ndotja me qëllim mbrojtjen e Akuiferit të Lushnjes nga ndotja. Për këtë arsye, këto segmente të Shkumbinit duhen konsideruar si Zona të Mbrojtura me status të veçantë.[378] Për segmentet e lumit Shkumbin që ushqejnë me ujë Akuiferin e Lushnjes një zonë e tillë është zona nga Zona Labinot-Fushë deri në Vidhas-Papër[379]. Me qëllim mbrojtjen e Akuiferit nga ndotja, nevojitet që Bashkia Lushnje të marrë disa hapa si:

- Të bashkëpunojë ngushtë me Bashkinë e Elbasanit dhe me ABU Shkumbin për përcaktimin dhe mbrojtjen e dritareve hidrologjike duke qenë se zona e ushqimit të Akuiferit të Lushnjes ndodhet në segmentin e lumit Shkumbin brenda territorit të Bashkisë Elbasan.
- Në zonat e quajtura dritare hidrogjeologjike, të ndalohet dhënia e lejeve për pus-shpime/aktivitete ndotëse[380] ose të ndërpritet leja e aktiviteteve aktuale që shkaktojnë ndotje në mjedis. Rekomandohet që të vendosen kushte të rrepta që garantojnë mbrojtjen e ujërave nëntokësore gjatë dhënies së lejeve për aktivitete të ndryshme në këto zona.
- Në zonat me status Dritare Hidrogjeologjike, rekomandohet që toka të përdoret për aktivitetet që nuk shkaktojnë ndotje në mjedis

Ndalimi i shfrytëzimit të inerteve/zhavorreve në lumin Shkumbin: Rreth 7 kompani shfrytëzojnë inertet lumore vetëm në Bashkinë e Elbasanit në dëm të lumenjve dhe Akuiferit të Lushnjes. Duke patur parasysh se një sërë shpimesh ndodhen në tarracat lumore dhe se ujërat sipërfaqësore të Shkumbinit kanë lidhje të drejtpërdrejtë me ujërat e Akuiferit të Lushnjes, rekomandohet që:

- Bashkia e Lushnjes të bashkëpunojë me Bashkinë e Elbasanit dhe ABU Shkumbin me qëllim ndalimin e shfrytëzimit të zhavorroreve në shtratin e lumit Shkumbin dhe degëve të tij me qëllim ruajtjen e ekuilibrave hidrodinamike e hidrokimikë të ushqimit të akuiferit ujëmbajtës[381].
- Të ndalojë dhënien e lejeve të shfrytëzimit të inerteve lumore në zonat e ndjeshme (zona në afërsi të Rrogozhinës e në Bashkinë Elbasan), me qëllim ruajtjen e ekulibrave

hidrodinamikë të akuiferit. Ky rekomandim vjen edhe në zbatim të VKM Nr.1, datë 21.6.2006 "Për Reduktimin e shfrytëzimit të zhavoreve dhe rërave në shtretërit e lumenjve"
- Të ndalojë shfrytëzimit të inerteve dhe ujit të lumit në mënyrë të paligjshme.

Ndalimi i menjëhershëm i shkarkimit të ujërave të ndotura (të të ndotura, të bardha dhe industriale) në Shkumbin: Burim ndotjeje për Akuiferin quaternar të Lushnjes mbetet vetë lumi Shkumbin nga i cili ushqehet. Ky i fundit ndotet nga shumë burime të ndryshme ndër të cilat dhe nga derdhja e ujërave të ndotur të papërpunuara në të. Ujërat e ndotura dhe të bardha të qytetit të Elbasanit derdhen në lumin Shkumbin nëpërmjet 10 kolektorëve. 7 nga 10 kolektorët e qytetit shkarkojnë ujërat e ndotura drejtpërsëdrejti në lumin Shkumbin ndërsa 3 në Perroin e Zaranikes, i cili me tej i derdh ato në Lumin Shkumbin. Të gjitha ujërat e përdorura shkarkohen në lumë pa asnjë trajtim paraprak. Edhe ujërat e ndotura të zonave rurale të Bashkisë së Elbasnait përfundojnë në Lumin Shkumbin në të gjitha zonat që e lejon relievi[382] në mungesë të sistemit të grumbullimit të ujërave të ndotura në këto zona. Zakonisht, shtëpitë e banimit kanë gropa septike në oborret e shtëpiave të cilat nuk kanë asnjë standard tekniko-sanitar. Në rastet kur është e mundur, ujërat e ndotura largohen nga shtëpitë në kanale të hapura kulluese pranë shtëpive të tyre, në shkelje të ligjit për mbrojtjen e burimeve ujore dhe mjedisit[383]. Deri më sot nuk dihet se cilat nga këto kanale kanë lidhje të drejtpërdrejtë me lumin Shkumbin dhe sa ndikojnë ujërat e ndotura të zonave rurale në ndotjen e ujërave të Akuiferit të Lushnjes.

Pra, duke qenë se ujërat e lumit Shkumbin shërbejnë si burim për Akuiferin Quaternar të Lushnjes, dhe se rreziku i ndotjes së Akuiferit kuaternar të Lushnjes me shtrirje përgjatë lumit Shkumbin është i lartë si pasojë e mungesës pothuajse të plotë të mbulesës ekranizuese të shtresave ujëmbajtëse, sidomos në Krastën e Madhe dhe të Vogël[384], derdhja e ujërave të ndotura në Shkumbin përbën element ndotjeje të Akuiferit të Elbasanit dhe Akuiferit të Lushnjes. Për këtë arsye rekomandohet që Bashkia e Lushnjes:

- <u>të bashkëpunojë me Bashkinë e Elbasanit dhe Bashkitë e tjera me ndikim në Shkumbin për ndalimin e derdhjes së ujërave të të ndotura, të bardha dhe ujërave industriale të papërpunuara në lumë</u> me qëllim shmangien e ndotjes së lumit Shkumbin dhe degëve të tij që shërbejnë si burim ushqimor për Akuiferin e Lushnjes.
- <u>të bashkëpunojë ngushtë me ABU Shkumbin dhe bashkitë e tjera përkatëse për mbrojtjen e lumit Shkumbin nga ndotja</u> e shkaktuar përtej kufinjve të saj.

Shtimi i pikave të monitorimit të ujërave nëntokësore dhe i parametrave të monitoruar në varësi të aktivitetetve ekonomike në zonë: AKM në bashkëpunim me SHGJSH monitoron gjendjen e burimeve ujore nëntokësore rregullisht me bazë vjetore. Megjithatë, vihet re se numri i pikave të monitorimit për përcaktimin e cilësisë së ujërave nëntokësore në çdo basen e akuifer është i ulët, ndërkohë që zonat me ndjeshmëri të lartë ndotjeje janë të larta. Me qëllim monitorimin e hollësishëm të cilësisë së ujërave të akuiferëve nën Bashknë Lushnje, rekomandohet shtimi i pikave të monitorimit të akuiferëve dhe shtimi i parametrave të monitoruar. Në Bashkitë si LushNja rekomandohet monitorimi i parametrave që tregojnë edhe ndotjen nga industria e rëndë.

Monitorimi i menjëhershëm i Akuiferit të Lushnjes për ndotje nga nga zona industriale në Qytetin e Elbasanit: Zona industriale e qytetit të Elbasanit kufizohet me lumin Shkumbin. Për vite të tëra, mbetjet industriale janë grumbulluar në brigjet e lumit Shkumbin duke e ndotur atë dhe si rrjedhojë krijon mundësinë e ndotjes së akuiferëve që ushqehen nga Shkumbini (Akuiferi Kuaternar i Elbasanit dhe Akuiferi i Lushnjes) në një zonë ku ujërat sipërfaqësore kanë lidhje të mira hidraulike me ujërat e akuiferit. Si rrjedhojë, mundësia e ndotjes së Akuiferit të Lushnjes (dhe

Elbasanit) nga mbetjet industriale të zonës industriale në Elbasan mbetet e lartë. Duke patur parasysh se ndjeshmëria e ujërave të akuiferit të Lushnjes ndaj ndotjes është e lartë, rekomandohet:

- monitorimi i ujërave të Akuiferit të Lushnjes me qëllim që të përcaktohet nëse ndotja industriale në zonën e Kombinatit Metalurgjik ka ndikuar në prishjen e cilësisë së ujërave të Akuiferit të Lushnjes. Kjo nënkupton monitorimin e parametrave që tregojnë nësë uji i akuiferit është ndotur nga mbetjet e grumbulluara në brigjet e Shkumbinit (metalet e rënda ne veçanti).

Studime/Monitorim i thellë i ujërave të Akuiferit të Lushnjes për të përcaktuar nëse ujërat e tij janë të përshtatshme për pije, sidomos në pus-shpimet Konjat: Sipas studimeve të SHGJSH-së, Akuiferi i Lushnjes ka shenja ndotjeje me nitrite dhe nitrate si dhe rrezikon mineralizimin e ujërave të tij. Duke patur parasysh mundësinë e ndotjes së ujërave nëntokësore nga inputet e ndryshme bujqësore dhe kalimin e kanaleve me ujëra jo të pastra në akërsi të pus-shpimeve të Konjatit, rekomandohet ndërmarrja e studimeve të thella për të përcaktuar nëse uji i Akuiferit të Lushnjes i marrë nga pus-shpimet e stacionit të Konjatit është i një cilësie të pranueshme për pije (brenda standardeve evropiane).

Ndërprerja e dhënies së lejeve për shpime të reja hidrogjeologjike pranë stacionit të Konjatit: Akuiferi i Lushnjes, sidomos zona që përkon me pjesën jugore të akuiferit rrezikon minelalizimin e tij për shkak të mbishfrytëzimit të ujit. Si rrjedhojë, SHGJSH rekomandon ndërprerjen e lejeve për shpime hidrogjeologjike në Akuiferin e Lushnjes[385].

Marrja e masave për mbrojtjen e akuiferëve nga Industria e rëndë: Duke marrë parasysh që në territorin e Bashkisë Lushnje kryhen veprimtaritë naftënxjerrëse (Kolonjë dhe Bubullime) shikohet e nevojshme që në zbatim të ligjit për Menaxhimin e Integruar të Burimeve Ujore, nevojitet një direktivë specifike që trajton mbrojtjen e akuiferëve që shërbejnë për furnizimin me ujë të popullsisë nga ndotja industriale, sidmomos nga industria e naftës, nxjerrja e mineraleve dhe prodhimi i energjisë gjeotermale. Siç ndodh në vendet më të shvilluara si SHBA [386], direktiva/programi duhet:

- Të përcaktojë nëse lejohet shpimi i puseve të naftës në akuiferë që përdoren për furnizimin e popullsisë me ujë të pijshëm. Të përcaktohen zona të ndjeshme ndaj ndotjes në të cilat duhen shmangur aktivitetet ekonomike, që shkaktojnë ndotje (mundësisht aktivitete industriale që pajisen me leje mjedisore A dhe B). Është me rëndësi të përcaktohet edhe largësia nga akuiferi (një zonë mbrojtjeje) brenda së cilës nuk lejohet shpimi i puseve industriale.
- Të hartojë një program për mbrojtjen e akuiferëve nga veprimtaria industriale dhe e naftës. Ky program duhet:
  - Të përcaktojë akuiferët që duhen ruajtur (ku përjashtohet çfarëdolloj veprimtarie industriale) sepse me rëndësi jetike për furnizimin me ujë të popullsisë. Këto akuiferë nuk mund të preken nga pus-shpime të ndryshme industriale.
  - Të përcaktojë akuiferët, ujërat e të cilëve janë tashmë të ndotur dhe mund të përdoren vetëm për qëllime industriale.
  - Të përcaktojë trupat ujorë nëntokësorë të cekët dhe të thellë ujërat të cilët lejohet të shfrytëzohen nga industria në përgjithësi dhe industria e naftës në veçanti si dhe të caktohet kuota e lejuar për shfrytëzim me qëllim që të shmanget rënia e nivelit të sipërfaqes së tokës.

- Të përcaktohet nëse lejohet ri-injektimi (venddepozitimi) i ujërave të përdorura e të ndotura të industrisë së naftës
- Në qoftë se lejohet ri-injektimi, të përcaktohen zonat ku ri-injektimi lejohet me ligj dhe zonat në të cilat përjashtohen. Gjithashtu, në këtë rast, nevojitet që të përcaktohen me ligj kushtet teknike nën të cilat mund të kryhet ri-injektimi.
- Të përcaktohen standardet që kompanitë e naftës duhet të zbatojnë për ndërtimin, mirëmbajtjen dhe monitorimin e puseve të ri-injektimit

Hartimi i një Plan Veprimi për Praktikat e Mira Bujqësore: Problem për burimet ujore mbetet edhe ndotaja e tyre me kimikatet dhe pesticidet që përdoren në bujqësi. Rekomandohet që bashkia të hartojë një Plan Veprimi për Praktikat bujqësore që duhet të ndiqen në mënyrë që të ulet sa më shumë përdorimi i tyre.

Monitorimi në mënyrë të herë pas hershme i Akuiferëve që përdoren për marrjen e ujit të pishëm për furnizimin e banorëve (Akuiferi i Lushnjes). Monitorimi duhet të ketë si qëllim vlerësimin e cilësisë së ujërave dhe gjetjen e shkaqeve të ndotjes së tyre. Duke patur parasysh që në territorin e bashkisë zhvillohen një sërë aktivitetesh (industria në përgjithësi dhe industria e naftës në veçanti, bujqësia, etj.), të cilët shpesh ndotin ujërat nëntokësor është e nevojshmë të vlerësohen dhe të ruhen ujërat nëntokësor, që përdoren për furnizimin e qytetarëve me ujë të pishëm.

- Shfrytëzimi i qëndrueshëm i burimeve ujore të akuiferëve

Pajisja me një pasqyrë të rezervave vjetore të ujërave nëntokësore në akuiferë. Pasqyra të kihet parasysh gjatë dhënies së lejeve për shfrytëzimin e ujërave të akuiferëve me qëllim shfrytëzimin e qëndrueshëm të tyre. Rritja e kërkesës për ujë për nevoja familjare dhe veprimtari të ndryshme ekonomike ka rritur trysninë mbi akuiferët duke çuar në mbishfrytëzimin e tyre, kryesisht të Akuiferit të Lushnjes. Rol kryesor në menaxhimin e akuiferëve kanë SHGJSH-ja, Agjencia e Menaxhimit të Basenit të Semanit (ABU Seman) së bashku me Bashkinë e Lushnjes dhe bashkitë e tjera përkatëse, që shfrytëzojnë akuiferët. Menaxhimi i qëndrueshëm i burimeve ujorë rrjedh si pasojë e zbatimit të ligjit nr.111/2012 "Për Menaxhimin e Integruar të Burimeve Ujore"

Të analizohen akuiferët në thellësi mbi 200m: deri më sot, SHGJSH ka kryer studime përreth akuiferëve të cekët (nën 200m thellësi). Duke qenë se industria e rëndë shfrytëzon edhe ujërat e akuiferëve në thellësi mbi 200m (të paktën industria e naftës), kërkohet që këto akuiferë të pasqyrohen në inventarin e burimeve ujore në mënyrë që të përcaktohet ndikimi i industrisë në këto akuiferë dhe pasojat që mbishfrytëzimi i tyre mund të ketë në sipërfaqe (ulje të nivelit të tokës).

Monitorimi i sasisë së ujit që shfrytëzohet nga akuiferët në Bashkinë e Lushnjes dhe në bashkitë e Qarkut të Fierit: Sipas ligjit Nr.111/2012 "Për Menaxhimin e Integruar të Burimeve Ujore", Bashkisë së Lushnës në bashkëpunim me AKM, ARM dhe Këshillin dhe Agjencinë e Basenit Ujor të Semanit dhe Shkumbinit i del për detyrë të mbikqyrë dhe të detyrojë subjektet dhe individët të instalojnë pajisje për mbajtjen nën kontrroll dhe matjen e sasisë së përdorimit të ujit në tokë private për të eleminuar lidhjet e paligjshme dhe shfrytëzimin e pakontrolluar të akuferit ujëmbajtës.

2.3.4 Cilësia e ajrit

Mbrojtja e cilësisë së ajrit është detyrim ligjor për Bashkinë i cili rrjedh nga Ligji nr. 139/2015 "Për vetëqeverisjen vendore", neni 26, pika 1. Ky ligj ngarkon Bashkinë me përgjegjësinë për të ofruar një mjedis cilësor për qytetarët në territorin e saj. Ligji 162/2014 "Për mbrojtjen e cilësisë së ajrit në mjedis" është ligji kryesor që ngarkon Bashkinë me përgjegjësinë specifike të përmirësimit të cilësisë së ajrit së bashku me ligje të tjera që synojnë mbrojtjen e mjedisit apo përbërësve specifikë të tij.

Gjatë analizës së thelluar të gjendjes së mjedisit në territor, është vënë re se cilësia e ajrit në Bashkinë Lushnje nuk është e mirë, kryesisht në zonat naftënxjerrëse. Burimet e ndotësve të cilësisë së ajrit janë kryesisht industria e rëndë, mjetet e transportit (në zonat urbane), cilësia jo e mirë e naftës së përdorur nga mjetet e transportit, si dhe sektorë të tjerë të ekonomisë, si ndërtimi. Në analizë u vu re mungesa e një monitorimi të vazhdueshëm të cilësisë së ajrit gjatë gjithë vitit (monitorimi në një numër shumë të kufizuar ditësh gjatë vitit dhe mungesa e një rrjeti monitorimi me pajisje fikse në pika të caktuara në Bashki për monitorimin e përhershëm ose ditor të cilësisë së ajrit).

Me qëllim përmirësimin e cilësisë së ajrit dhe përmirësimin e cilësisë së jetës së banorëve të saj, Bashkia Lushnje ka parashikuar marrjen e disa masave në Planin e Përgjithshëm Vendor të cilat parashikojnë uljen e ndotjes nga mjetet e trasnportit. Këto projekte parashikojnë uljen e numrit të makinave në qarkullim nëpërmjet fuqizimit të transportit publik dhe nxitjes së transportit alternativ (siç është transporti me biçikleta), dhe uljen e qarkullimit të numrit të makinave në zonat urbane, shtimin e sipërfaqeve të gjelbra në qytet, hartimin e planeve për uljen e shkarkimeve në ajër nga industria e rëndë, si dhe planifikimin efiçent të territorit.

Duke patur parasysh që në territorin e Bashkisë Lushnje vepron industria e rëndë e cila shkarkon në ajër një numër të lartë ndotësish, lind nevoja që Bashkia të ndërmarrë disa masa konkrete të cilat janë renditur më poshtë:

- Hartimi i një plani për uljen e ndotjes së ajrit nga industria naftënxjerrëse. Nevojitet që pushteti qendror, pushteti lokal (Bashki) dhe përfaqësues të industrisë së naftës të identifikojnë praktikat dhe teknikat më të mira të mundshme, që mund të zbutin ndotjen e ajrit nga kjo industri.
- Të shikohet bashkëfinancimi Bashki - Qeveri qendrore - Industri Nafte për zbatimin e planit për uljen e ndotjes së ajrit nga nafta në zonat naftënxjerrëse. Në bazë të parimit "ndotësi paguan" është detyrë e kompanisë së naftës që të financojë futjen e teknikave më të mira të mundshme për uljen e ndotjes së shkarkimeve në ajër në zonën e operimit. Megjithatë, me qëllim që të mos penalizohet popullsia vendase për shkak të mungesës së mundshme të kapacitetit financiar të kompanisë, rekomandohet që të shikohet edhe mundësia e bashkëfinancimit Qeveri qendrore – kompani nafte për uljen e ndotjes së ajrit nga nafta në zonat naftënxjerrëse.
- Hartimin e Planit të Veprimit Afatshkurtër për PM_{10}, NO_2 dhe Benzenin, në zbatim të Ligjit 162/2014 "Për mbrojtjen e cilësisë së ajrit", neni 8 pika 4. Nga analiza e cilësinë së ajrit në territorin e Bashkisë Lushnje, përmbajtja e PM_{10}, NO_2 dhe Benzenit në ajër është më e lartë së vlerat kufi të përcaktuara me ligj. Hartimi i planeve të tilla është kërkesë ligjore për Bashkinë duke qenë se përmbajtja e substancave të mësipërme në ajër i kalon kufinjtë e caktuar me ligj.

- Përfshirjen e masave për përmirësimin e cilësisë së ajrit në Planet Sektoriale të Bashkisë (planin e zhvillimit të transportit publik, transportit rrugor, zhvillimit urban, industrial, të pyjeve, etj.)
- Bashkëpunimin me Inspektoriatin e Mjedisit për zbatimin e normave të shkarkimeve në ajër nga sektori i industrisë (i naftës në veçanti), i ndërtimeve, etj.
- Ndërmarrja e nismave të herëpashershme për kontrollin e zbatueshmërisë së kushteve të lejeve mjedisore (të tipit A, B dhe C) dhe të ligjit në tërësi si dhe pjesëmarrja aktive në dhënien e Lejeve Mjedisore (në bashkëpunim me institucionet përgjegjëse) të këtyre subjekteve.
- Hartimi i projekteve në të ardhmen duke e bazuar lëvizjen e qytetarëve të Bashkisë në transport publik dhe transport alternativ (këmbësor, biciklета, etj.). Në PPV, është parashikuar ulja e numrit të makinave në qarkullim me qëllim uljen e ndotjes nga mjetet e transportit. për të njëjtën arsye rekomandohet hartimi i PDV-ve duke ndjekur shembullin e PPV-së, e cila ka hartur projekte që kanë si synim fuqizimin e transportit publik, favorizimin e këmbësorëve dhe nxitjen e përdorimit të mjeteve të transportit alternativ (biçikleta ose motorrë, të paktën në zonat urbane), zgjerimin e sipërfaqeve të gjelbra, kufizimin e numrit të makinave në qarkullim në qendra urbane, shtimin dhe zgjerimin e trotuarve në rrugët më të përodura nga qytetarët, fuqizimin e mëtejshëm të transportit publik dhe shtimin e korsive të biçikletave përgjatë akseve të rrugëve në qendra dhe nëpërmjet rrugëve që lidhin NjA-të e afërta në largësi, zhvillimin territorial të qendrave të NjA-ve ose urbane në parimin e përdorimit të tokës/truallit në mënyrë efiçente dhe të përqendruar dhe jo të shpërhapur (përdorime mikse të zonave që nënkuptojnë biznese, banime dhe shërbime në të njëjtën zonë), me qëllim uljen e kilometrave, që qytetarët nevojitet të përshkojnë me makinë, për plotësimin e nevojave të tyre (blerjet, udhëtime për në institute, shkolla, qendra spitalore) në jetën e përditshme.
- Menaxhimi i mbetjeve sipas parimeve të mbrojtjes së mjedisit (duke shmangur dhe parandaluar djegien e tyre si dhe duke parashikuar kapjen e gazrave që lëshojnë mbetjet gjatë shpërbërjes së tyre jashtë dhë brenda venddepozitimit të mbetjeve. Rekomandohet që venddepozitimet që parashikohen të ndërtohen në të ardhmen të pajisen me sistemin e kapjes së gazeve, që çlirohen nga shpërbërja e mbetjeve në mënyrë që të mos shkarkohen të pakontrolluara në atmosferë.

Monitorimi i vazhdueshëm i cilësisë së ajrit në Bashki: për këtë synim, rekomandohet që Bashkia të ndërmarrë disa masa si:

- Krijimi i stacioneve të përhershme të monitorimit të ajrit me qëllim monitorimin ditor dhe mundësisht orar (24/7) të cilësisë së ajrit në zonat me aktivitet të lartë naftënxjerrës dhe në zonat urbane (në Qytetin e Lushnjes dhe në zonën naftënxjerrëse të Bubullimës dhe Kolonjës). Monitorimi orar shërben për të njoftuar qytetarët në përgjithësi dhe pjesën më të ndjeshme të popullsisë (fëmijët, të moshuarit, gratë shtatzanë, etj.) që të qëndrojnë brenda shtëpisë sa herë që cilësia e ajrit nuk është e mirë. Në këtë mënyrë shmangen shumë rreziqe që i kanosen shëndetit të popullsisë së Bashkisë. Për këtë lipset bashkëpunimi me autoritetet përgjegjëse (AKM, ARM Berat dhe Instituti i Shëndetit Publik).
- Shtimi i parametrave të monitoruar. Duke qenë se Bashkia e Lushnjes është zonë me industri naftënxjerrëse dhe me një numër të lartë makinash në qarkullim në zonën urbane, lipset që monitorimi i cilësisë së ajrit të përfshijë parametra që tregojnë ndotjen nga nafta dhe mjetet e qarkullimit. Është mjaft e rëndësishme që pëveç benzenit dhe disa

parametrave të tjerë që monitorohen nga AKM-ja, të përfshihen edhe Përbërësit Organikë të Avullueshëm (VOCs).

- Monitorimi i përditshëm i treguesve problematikë të ajrit (P_{M10}, NO_2 dhe Benzenin) në bashkëpunim me autoritetet përgjegjëse (AKM e ARM Berat) deri në uljen e përqëndrimit të tyre në ajër brenda parametrave të lejuar me ligj.

Tabela 104. Projektet e planifikuara në PPV për përmirësimin e cilësisë së ajrit

Qëllimi	Masat	Projekti specific i parashikuar në PPV
Ulja e numrit të makinave në qarkullim	Fuqizimi i transportit publik	- Rikonstruksioni i rrugës historiko-kulturore të Manastirit të Ardenicës dhe pajisja me korsinë e dedikuar të bicikletave , - Pajisja e rrugëve urbane kryesore dhe dytësore me korsi të dedikuar për biciklet në të gjithë territorin e Bashkisë Lushnje, - Ndërtimi i parkut periferik të qytetit të Lushnjes, - Ndërtimi i parqeve këndeve të lojrave dhe lulishteve në Njësitë administrative të Kolonjës, Krutjes, Fier-sheganit, Dushkut, Hysgjokaj, - Rikonstrusioni dhe zgjerimi i të gjithë infrastrukturës rrugore sipas parashikimeve të Planit të Përgjithshëm Vendor, duke përmirësuar cilësinë e ndricimit rrugor dhe pajisjen me pemë në të dyja anët e rrugëve, - Ndërtimi i stacionit multimodal në qendër të qytetit të Lushnjes, - Ndërtimi i Terminalit të autobusëve ndër dhe rreth qytetas në hyrje të qytetit të Lushnjes, - Rehabilitimi i fushës së mbetjeve dhe kthimi i saj në zonë të gjelbër.
	Nxitja e transporteve alternativë	
	Planifikimi efiçent i territorit	
	Kufizimi i makinave në qendrat urbane	
Përmirësimi i cilësisë së ajrit	Shtimi i sipërfaqeve të gjelbra në qytet	
Menaxhimi i integruar i mbetjeve	Rehabilitim i vend depozitimeve të mbetjeve	

Burimi: Bashkia Lushnje dhe PLGP/Co-PLAN, 2016

2.3.5 Rekomandime mbi zonat e nxehtë mjedisore

Në territorin e Bashkisë Lushnje hasen disa pika të nxehta mjedisore, të cilat përbëjnë një rrezik për ndotjen e mjedisot dhe për qytetarët që jetojnë në afërsi të këtyre zonave (Shih seksionin e zonave të nxehta mjedisore). Ndër më problematiket të evidentuara është venddepozitimi i mbetjeve urbane, zona e pus-shpimeve të naftës dhe zonat ish industriale në territorin e bashkisë të cilat kanë stok më elementë kimik, të cilët paraqiten një rrezik për mjedisin dhe për qytetarët. Në këtë situatë shihet e nevojshme marrja e disa masave, disa prej tyre mund të jenë:

Me qëllim përmirësimin e vatrave të nxehta mjedisore dhe përmirësimin e cilësisë së jetës së banorëve të saj, Bashkia Lushnje ka parashikuar marrjen e disa masave në Planin e Përgjithshëm Vendor (PPV) i cili është në fazë miratimi. Masat për për rehabilitimin e vatrave të nxehta mjedisore në territorin e Bashkisë përfshijnë rehabilitimin e ish-zonave industriale, trajtimin e ujërave të ndotur dhe rehabilitimin e fushës së mbetjeve.

Në funksion të uljes së ndikimit negativ mjedisor të vatrave të nxehta mjedisore dhe rehabilitimin e tyre, krahas masave të propozuara në PPV rekomandohen edhe masa të tjera, si:

- Rihabilitimi i venddepozitimit të vjetër me qëllim shmangien e ndotjes së tokës dhe ujërave nëntokësorë nëpërmjet shllamit që krijohet nga shpërbërja e mbetjeve.
- Hartimi i një plani për venddepozitimin / trajtimin e mbetjeve të rrezikshme që planifikohet të grumbullohen nga rihabilitimi i vatrave të nxehta (zona ish-industriale në fshatin Plug). Mbetjet e depozituara në këto vatra të nxehta mjedisore janë kryesisht të krijuara nga hidrokarburet. Rrjedhimisht, marrja e masave paraprake për trajtimin dhe depozitimin e tyre përfundimtar është e pashmangshme, në mënyrë që mos të krijohet një tjetër vatër e

nxhehtë mjedisore (kjo nisëm realizohet në bashkëpunim me organet e pushtetit qendror, për arsye se mbetjet industriale nuk menaxhohen nga Bashkia).

- Ndërtimi i një stacioni trasferimi për mbetjet industriale, kryesisht mbetjet e krijuara nga industria e naftës, deri në një moment të dytë, kur institucionet përkatëse të japin një zgjidhje përfundimtare për depozitimin e tyre përfundimtar.
- Marrja e masave për parandalimin e ndotjes së mjedisit gjatë rehabilitimit të zonave të mbrojtura. Më konkretisht, rekomandohet transportimi i dheut të hequr pa u depozituar fillimisht në zonat përreth duke shmangur kështu ndotjen e zonës, përdorimin e makinerive të përshtatshme, shmangien e incidenteve, që mund të ndodhin nga grumbullimi i mundshëm i gazit në shtresat e poshtme të mbetjeve të depozituara, etj.
- Hartimi i një programi për shfrytëzimin e ujërave sipërfaqësore dhe nëntokësore (veçanërisht ato nëntokësoer) që përdoren në proceset e shpimit të puseve nga industria naftë-nxjerrëse. Hartimi i programit mundëson pasjen e një pasqyre të qartë mbi pikat e shfrytëzimit të ujërave dhe llogaritjen e bilancit të tyre, me qëllim shmangien e ndikimeve të padëshirueshme në të ardhmen në NjA Bubullime dhe Kolonjë (mungesë të rezervave ujore, probleme me uljen e tabanit të tokës, etj.)
- Të hartohen rregullore dhe të vlersohen specifikisht (për çdo pus) ri-injektimi i ujërave të "prodhuar" (ujërat e nxjerra nga puset e naftës, të cilat përdoren gjatë proceseve të ndryshme). Ri-injektimi është një depozitim përfundimtar i ujërave të prodhuar nga puset e naftës, mos studimi apo studimi i cekët i këtij procesi çon në dëmtimin (ndotjen) e trupave ujore nëntokësore.
- Të rehabilitohen dhe të mirëmbahen puset që nuk shfrytëzohen, të hartohen rregullore për mënyrën e izolimit të puseve që nuk shfrytëzohen dhe të respektohet distanca e zonës sanitare të tyre.

Tabela 105. Projektet e planifikuara në PPV për rehabilitimin e vatrave të nxehta mjedisore

Qëllimi	Masa	Projektet
Rehabilitimi i vatrave të nxehta mjedisore	Rehabilitimin e ish-zonave industriale	- Rehabilitimi i dhe krijimi i rrjetit të qendrave ekonomike/industriale në Zonën ekonomike e Plastmasit - Rehabilitimi i dhe krijimi i rrjetit të qendrave ekonomike/industriale të Bashkisë në të cilin përfshihen: Zona ish-Industriale në fshatin Plug, Zona ekonomike e ish fabrikës së dyshekëve - Ndërtimi i impiantit të trajtimit të ujërave të ndotura në tokat e kripura pranë By-Passit të Lushnjes - Rehabilitimi i fushës së mbetjeve dhe kthimi i saj në zonë të gjelbër - Pastrimi i tre vatrave të nxehta mjedisore në qytetin e Lushnjes
	Pastrimin e vatrave të nxehta	
	Trajtimi i ujërave të ndotura	
	Rehabilitimi i fushes së mbetjeve	

Burnimi: Bashkia Lushnje dhe PLGP/Co-PLAN, 20162.3.6 Rekomandime mbi zonat historike dhe monumentet e kulturës

Kategoritë e monumenteve të kulturës në Bashkinë e Lushnjës përfshijnë ndërtimet e kultit, ndërtimet inxhinierike (ura, çezma), veprat fortifikuese si dhe banesat tradicionale. Kjo larmi e pasurisë arkeologjike dhe monumentale rrjedhimisht kërkon edhe parashikime specifike të mbrojtjes afatgjatë nëpërmjet legjislacionit në fuqi për trashëgiminë kulturore por edhe instrumentat e planifikimit të territorit.

Sikurse është specifikuar edhe më herët, dy monumente të rëndësishme si Manastiri i Ardenicës dhe banesa e Kongresit të Lushnjës janë klasifikuar me shumë potencial jo vetëm turistik por edhe të impaktit që kanë në vendin ku ndodhen.

Manastiri i Ardenicës ka disa kufizime të brendshme për vizitueshmërinë sepse është njëkohosisht i banuar nga murgj të Kishës Orthodokse dhe kjo deri diku pengon shtrirjen e fluksit turistik, në disa orare apo zona të manastirit por pa krijuar pengesa të pakapërcyeshme.

Manastiri ka nevojë për hartimin e një rregullore të zonës të mbrojtur (ku ndalohen ndërtimet) sipas vendimit nr.1 të KKT dt.9.9.2015, në kurorën e kodrës ku ndodhet, me qëllim ruajtjen afatgjatë të perspektivës dhe pejsazhit kulturor por edhe duke mos lejuar afrimin e ndërtimeve pa karakter dhe jashtë proporcioneve me kompleksin mesjetar të tij.

Gjithashtu banesa e Kongresit të Lushnjës është klasifikuar me prioritet për shkak të specifikës së saj historike por edhe vendndodhjes në qendër të qytetit të Lushnjës. Ky muze ka nevojë emergjentë për restaurim tërësor e rikonceptim të eksponateve si dhe më pas marketim dhe kthim në vend edukimi e informimi për sistemin parauniversitar dhe universitar/pelegrinazhi edukativ. Në përputhje me planin e qendrës së qytetit, hapësira urbane përreth duhet të mbrohet për të mos lejuar më zhvillime të cilat do të ndikonin në prishjen e mëtejshme të pamjes së godinës. Do të ishte me vend caktimi i një zone mbrojtëse të mirëstudiuar për muzeun me qëllim evitimin e fenomenit të ndërtimeve apo shtesave ndërtimore në objekte ekzistuese pranë tij.

Qyteza e Babunjës, është një ngavendbanimet me më shumë potencial arkeologjik në territorin e Bashkisë së Lushnjës. E gërmuar dhe studiuar pjesërisht nga arkeologët, qyteti llogaritet të shtrihet në një sipërfaqe rreth 2.3 hektarë si dhe është i rrethuar në disa vende sipas gjurmëve të ruajtura nga një trakt muri i shek. 4-3 para kr. Në rastin e Babunjës apo dhe siteve të tjera arkeologjike rekomandohet kryerja e survejit intensiv arkeologjik për të përcaktuar sa më mirë shtrirjen e potencialit arkeologjik dhe rrjedhimisht hartimin e zonës së mbrojtur arkeologjike. Surveji intensiv (kontrolli i imtësishëm i sipërfaqes) normalisht kryhet nga Instituti i Arkeologjisë, pranë Qendrës së Studimeve Arkeologjike në Tiranë. Në mungesë së survejit, në përputhje me terrenin dhe gjurmët e dukshme në sipërfaqen e vendbanimit, duhet të përcaktohet nga ana e Institutit të Monumenteve të Kulturës dhe Agjencisë së Shërbimit Arkeologjik (institucione në varësi të Ministrisë së Kulturës-MK), zona e mbrojtur në zbatim të ligjit të trashëgimisë. Kjo zonë ligjërisht mbron territorin përrth vendbanimit të lashtë, ndalon ndërtimin e rrugëve e banesave, por edhe është elastike që në varësi të studimit të mëtejshëm të zonës të ndryshojë kufijtë e saj.

Ndërtimet e kultit janë të shumta dhe si të tilla kanë nevojë për një mbrojtje ligjore nëpërmjet miratimit nga MK të zonave të tyre të mbrojtura me sipërfaqe të caktuar rreth tyre sipas terrenit dhe zonës specifike ku ndodhen dhe integrim të drejpërdrejtë në të dhënat e planifikimit të bashkisë si referencë për të ardhmen dhe kujdesin që duhet treguar në këto territore në raste kur parashikohen ndërtime në afërsi. Vëmendje e veçantë në të gjitha rastet duhet patur për mënyrën e trajtimit të varrezave moderne që ndodhen pranë tyre. Modele në të kaluarën për përcaktimin e zonave të mbrojtura rreth monumenteve të kultit ekzistojnë në MK.

Urat antike dhe mesjetare të Lushnjës duhet të kenë zonën e mbrojtur rreth tyre, për të mos lejuar ndërtimet (që shpesh tentojnë të vendosen pranë tyre) duke mbrojtur rrjedhimisht edhe aspektin pejsazhistik të tyre.

Sqarim ligjor dhe historik

Me Vendimin Nr.6, datë 15.1.1963 të Rektoratit të universitetit shtetëror të Tiranës "Mbi shpalljen e monumenteve të kulturës", u shpall një listë e rifreskuar e monumenteve të kulturës dhe siteve arkeologjike të kohës, ku vlen të përmendet saktësimi në vendim i distancave të mbrojtura në mënyrë taksative për monumentet e ndryshme të ndara në disa kategori referuar listës në vijim:

- *Grupi I. Qytete antike, qyteza, Gradishta e kada: krejt periferia e kodrës, mbi të cilën ngrihen këto.*
- *Grupi II.Shpella 50 m para grykës*
- *Grupi III.Manastire: brenda oborreve dhe 100 m larg mureve të avllive të tyre*
- *Grupi IV.Kisha, xhamija, tyrbe. Kulla sahati, hamame 50 m rreth e rrotull*
- *Grupi V:ura 50 m përtej këmbëve*
- *Grupi VI:shtëpia muze, shtëpi banimi 20 m rreth e rrotull oborrit*
- *Grupi VII: Përmendore në qiell të hapët, 50 m rreth e rrotull*

Ndarja në 7 grupe është shumë efikase që të përdoret edhe sot në territorin e çdo bashkie sipas specifikave të tyre dhe në varësi të llojit të monumenteve që kanë sot.

Sigurisht kushtet e sotme të zhvillimit të territorit lejojnë që të përdoret edhe teknologjia GPS dhe koordinatat e sakta të çdo zone të mbrojtur të jenë lehtësisht të monitorueshme. Gjithashtu vlen të theksohet se është më e vështirë të caktohen zonat e mbrojtura të monumenteve që ndodhen jashtë qendrave historike apo zonave arkeologjike sepse kërkojnë shumë studim individual dhe është më e lehtë mbrojtja e ansambleve (si psh. Qendrat historike, ku çdo monument i veçantë mbrohet në grup brenda kufijve të qendrës).

Në vitin 1994 në zbatim të ligjit Nr.7867, datë 12.10.1994 PËR MBROJTJEN E PASURISË KULTURORE TË LUAJTSHME DHE TË PALUAJTSHME, specifikisht neni 17 parashikonte caktimin e një hapësire mbrojtëse arbitrare rreth ansambleve monument kulture prej 40m. Ky ligj u shfuqizua në prill të vitit 2003 nga ligji aktual për trashëgiminë kulturore nr.9048 dt.7.4.2003, i cili nuk ka më asnjë parashikim në metra të përmendur në ligj për mbrojtjen e monumenteve, për e lë në tagrin e institucioneve përkatëse dhe studimit individual se sa do të jetë mbrojtja rast pas rasti.

> *Neni 17*
>
> *Monumenteve të kulturës si ansambleve, kështjellave ose qyteteve muze u përcaktohet një sipërfaqe toke ose truall përreth, zonë mbrojtëse, nga institucionet për ruajtjen dhe restaurimin e monumenteve.*
>
> *Për monumentet e veçanta, sipërfaqja minimale e mbrojtur duhet të jetë aq sa nevojitet për mbrojtjen dhe soditjen e tyre, kurse për ansamblet 40 m2. Për qytetet muze kufijtë përcaktohen nga Kryesia e Këshillit të Ministrave.*

Si konkluzion, duhet ti kërkohet Ministrisë së Kulturës dhe Institutit të Arkeologjisë të saktësojnë e finalizojnë në bashkëpunim zonat e mbrojtura të qendrave historike, zonave arkeologjike dhe të gjitha monumenteve të tjera të veçanta me qëllim mospengimin e punës për planifikimin e zhvillimit në territor në vitet që vijnë të planit të përgjithshëm vendor.

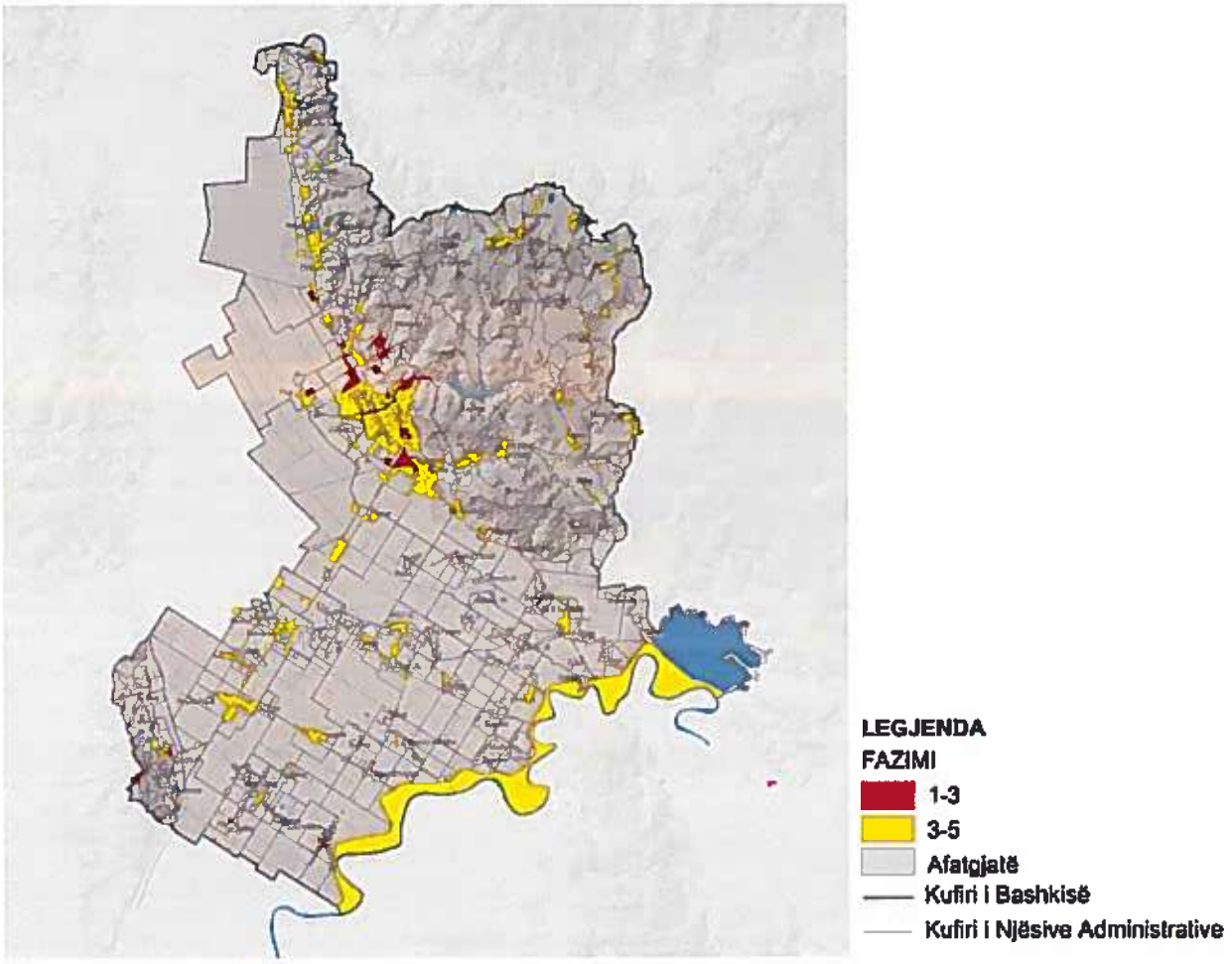
2.4 Plani i veprimeve për zbatimin e PPV-së

2.4.1 Fazat e zbatimit të planit

Metodologjia e ndjekur për kryerjen e fazimit të planit në bashkinë Lushnje, është bërë duke analizuar 3 komponentë kryesore dhe 3 periudha kryesore:

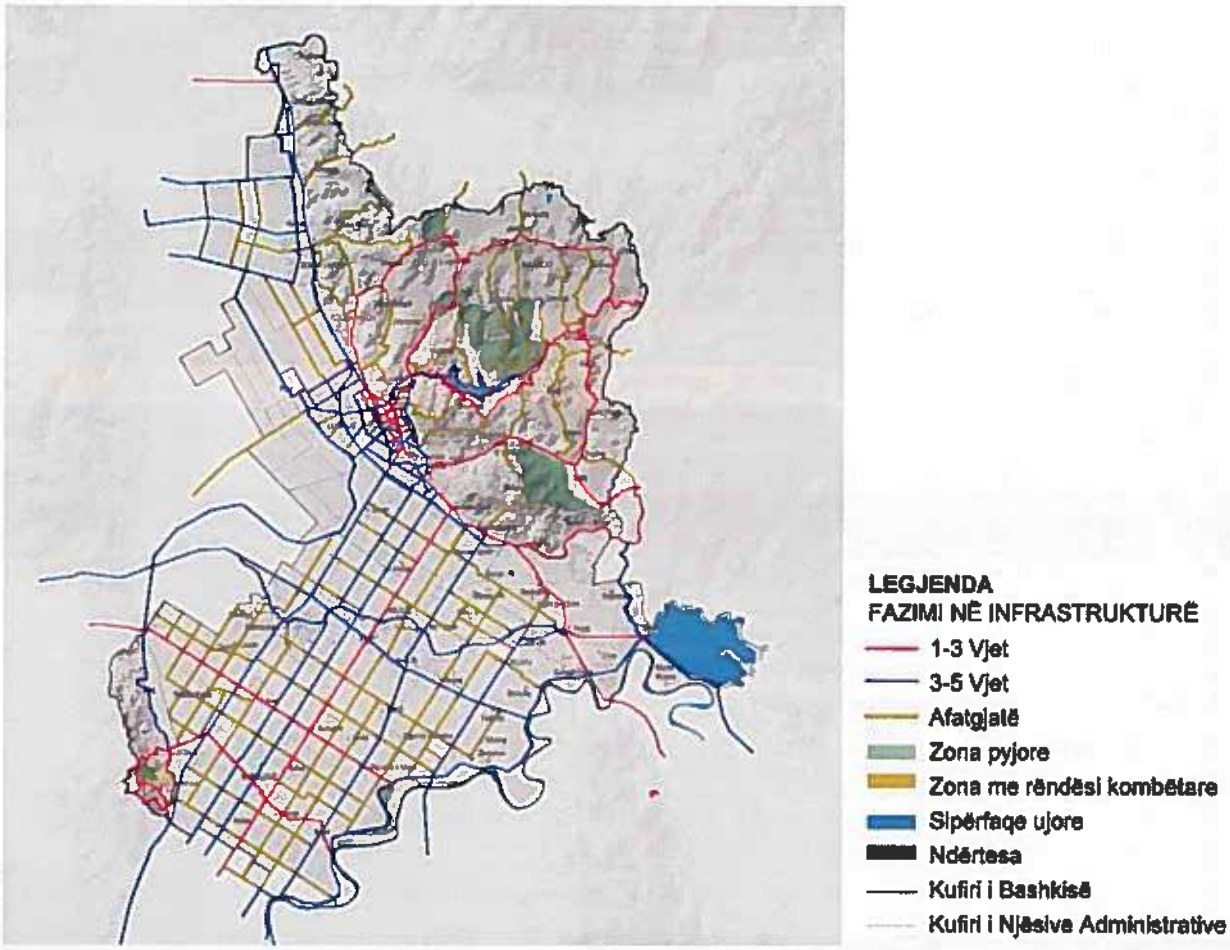
- Periudha afatshkurtër 1 – 3 vjet
- Periudha afatmesme 3-5 vjet
- Periudha afatgjatë më shumë se 5 vite

Figura 175: Fazimi sipas ndërhyrjeve në njësitë strukturore

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

Figura 176: Fazimi sipas ndërhyrjeve në rrjetin rrugor të propozuar

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN

Tabela 106: Fazimi i projekteve strategjike, Bashkia Lushnje

Objektivat mjedisorë	**Faza 1: 0-3 vjet**	**Faza 2: 3-5 vjet**	**Faza 3: >5 vite**
Objektivat e programet e planit			
O1: Mbështetje e zhvillimit të qëndrueshëm të bujqësisë/blegtorisë dhe agropërpunimit si sector kryesor të ekonomisë dhe punësimit			
Pr1: Hapja e qendrave të informimit bujqësor pranë 11 njësive administrative të bashkisë Lushnje			
O1P2: Nxitja e konsolidimit të fermave bujqësore përmes skemave mbështetëse vendore dhe qendrore			
Pr3: Ngritja e qendrës së grumbullimit me kapanone frigoriferike pranë tregut të shitjes me shumicë të fruta-perimeve, Lushnje			
Pr4: Ngritja e një qendre grumbullimi në Hysgjokaj			
Pr5: Rehabilitimi i magazinave ish-industriale në njësinë administrative Golem dhe kthimi i tyre në pika magazinimi			
Pr6: Sistemimi i stacionit të pompave ujitëse në Bitaj dhe Ardenicë			

Pr7: Pastrimi i kanaleve të para dhe të dyta nga mbetjet dhe aluvionet e grumbulluara në 11 njësitë administrative			
Pr8: Ndërtimi i sistemit të ujitjes në linjat e Krutjes dhe Tërbufit			
Pr9: Ndërtimi i centralit të energjisë diellore në parcelat me tokë të kripur në fshatin Plug			
Pr10: Zgjerimi i sipërfaqes dhe kapacitetit magazinues të tregut të fruta-perimeve në Lushnje			
Pr11: Ndërtimi i tregut të produkteve bujqësore në Fier-Shegan dhe Krutje			
Pr12: Rehabilitimi i tregjeve të fruta-perimeve në të gjitha njësitë administrative të bashkisë			
Pr13: Rehabilitimi i dhe krijimi i rrjetit të qendrave ekonomike/industriale në zonën ekonomike të Plastmasit			
Pr14: Rehabilitimi i dhe krijimi i rrjetit të qendrave ekonomike/industriale të bashkisë në të cilin përfshihen: zona ish-industriale në fshatin Plug, zona ekonomike e ish- Fabrikës së Dyshekëve			
Pr15: Ngritja e qendrës logjistike të mallrave pranë zonës ekonomike të Plastmasit			
O2: Mbështetje e sektorit të ekoturizmit si sector mbështetës dhe plotësues i bujqësisë			
Pr1: Rikonstruksioni i rrugëve peizazhistike vernakolare dhe pajisja me sinjalistikën dhe ndriçimin rrugor të domosdoshëm në të gjithë territorin e bashkisë Lushnje			
Pr2: Hartimi dhe marketimi i paketave turistike për promovimin e turizmit në bashkëpunim me aktorë privatë dhe NGO			
Pr3: Rikonstruksioni i rrugës historiko-kulturore të Manastirit të Ardenicës dhe pajisja me korsinë e dedikuar të biçikletave			
Pr4: Pajisja e rrugëve urbane kryesore dhe dytësore me korsi të dedikuar për biçikleta në të gjithë territorin e bashkisë Lushnje			
Pr5: Nxitja e zhvillimit të eko-fermave turistike në njësitë administrative të Hysgjokajt dhe Ballagatit			
O3: Kontrolli i zhvillimit të territorit nëpërmjet harmonizimit të nevojave të banorëve ekzistues dhe të planifikuar me ruajtjen dh zhvillimin bujqësor dhe blegtoral			
Pr1: Ndërtimi i parkut periferik të qytetit të Lushnjes dhe parku i Kasharajt			
Pr2: Kthimi i ndërtesave të ish-komunave në qendra multifunksionale për të rinjtë, të moshuarit dhe personat me aftësi të kufizuara			
Pr3: Ndërtimi i parqeve, këndeve të lojrave dhe lulishteve në njësitë administrative të Kolonjës, Krutjes, Fier-Sheganit, Dushkut, Hysgjokajt			
Pr4: Rikonstruksioni dhe zgjerimi i të gjithë infrastrukturës rrugore sipas parashikimeve të Planit të Përgjithshëm Vendor, duke përmirësuar cilësinë e ndriçimit rrugor dhe pajisjen me pemë në të dyja anët e rrugëve			
Pr5: Ndërtimi i stacionit multimodal në qendër të qytetit të Lushnjes dhe zhvillimi i zonës përreth			
Pr6: Ndërtimi i terminalit të autobusëve ndër dhe rreth- qytetës në hyrje të qytetit të Lushnjes			
Pr7: Ndërtimi i impiantit të trajtimit të ujërave të ndotura në tokat e kripura pranë by-pass-it të Lushnjes			
Pr8: Ndërtimi i pompave të ujit për përmirësimin e sistemit të ujësjellësit			
Pr9: Rikonstruksioni i ndërtesave të shkollave dhe arsimit parashkollor në 11 njësitë administrative të bashkisë Lushnje			
Pr10: Ndërtimi i qendrave të reja shëndetësore në fshatin Shegas dhe Allprenaj			

O4: Mbrojtja e burimeve natyrore si baza për zhvillim ekonomik dhe mirëqënie të qytetarëve			
Pr1: Rehabilitimi dhe pyllëzimi i brezit mbrojtës të argjinaturës së lumit Seman			
Pr2: Rehabilitimi i përroit të Lushnjes			
Pr3: Krijimi i korridoreve vegjetative në tokën bujqësore			
Pr4: Rehabilitimi i fushës së mbetjeve dhe kthimi i saj në zonë të gjelbër			
Pr5: Ndërtimi i impiantit të kompostimit të mbetjeve në fshatin Murriz-Peqin			
Pr6: Ndërtimi i stacionit të transferimit të mbetjeve në tokat e kripura në Plug			
Pr7: Pastrimi i tri vatrave të nxehta mjedisore në qytetin e Lushnjes			
Pr8: Rehabilitimi i kodrës së Lushnjes nëpërmjet metodës së ripyllëzimit dhe ristrukturimit infrastrukturor për rritje të qëndrueshmërisë e sigurisë			
Pr9: Rikonstruksioni i shkollave dhe i mjediseve të arsimit parashkollor			
Pr10: Përmirësimi i infrastrukturës fizike të spitalit dhe maternitetit të Lushnjes dhe trajtimi i mbetjeve spitalore			
Pr11: Ndërtimi i Pallatit të Sportit në Lushnje, në afërsi të stadiumit 'Roza Haxhiu"			
Pr12: Ndërtimi i fushave të sportit në njësitë administrative Kolonjë, Krutje, Fier-Shegan			

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

2.4.2 Plani i investimeve kapitale

Plani I Investimeve Kapitale është dokument më vete i cili I bashkangjitet dokumentit të PPV-së dhe Rregullores së Zhvillimit të Territorit të Bashkisë Lushnje

2.4.3 Monitorimi i zbatimit të planit dhe çështje institucionale-ligjore

Në përgjithësi, propozimet e planit, përveç atyre që kanë të bëjnë specifikisht me masat mjedisore, nuk kërkojnë ndryshime në kuadrin ligjor e administrativ, së paku jo për periudhën afatshkurtër. Propozimet institucionale e ligjore për zbatimin e masave mjedisore janë trajtuar në mënyrë të zgjeruar në tekstin e VSM-së. Tabela përmbledhëse e këtyre propozimeve jepet më poshtë.

Tabela 107: Rekomandime për përmirësimin e monitorimit mjedisor

Çështje ligjore, institucionale, proceduriale për monitorimin e mjedisit	**Masa**	**Instrumenti**
Mospajisja me laboratorë e institucioneve të monitorimit të mjedisit	Pajisja me laborator	Numër laboratori të çertifikuar në pronësi të institucioneve
Mungesa e laboratoreve që kanë kapacitet të monitorojnë parametra si përbërjet klorure dhe PCB si dhe pesticidet dhe PAHs	Pajisja me laboratorë të specializuar	Rritja e kapacitetit për matjen e përbërjeve klorure, PCB-ve, pesticideve dhe PAHs
Monitorimi i mjedisit bazuar në numër të kufizuar treguesish mjedisorë (parametrat)	Krijimi i bazës ligjore për shtimin e parametrave që nevojitet të maten për monitorimin e duhur të treguesve fizikë të mjedisit (ajrit, tokës, ujërave sipërfaqësore e nëntokësore, biodiversitetit, pyjeve)	Parametra /ndotës që shkarkohen nga industria e rëndë

Numri i kufizuar i pikave të monitorimit	Shtimi i pikave	Numri i pikave
Shpeshtësia e monitorimit të ujërave e pamjaftueshme	Shtimi i frekuencës	Numër i lartë matjesh/vit
Vetë-monitorimi i aktiviteteve të pajisura me leje A dhe B joreal	Kalimi i monitorimit të shkarkimeve të indsutrisë së pajisur me leje mjedisore (A dhe B) nën kompetencat e ARM-Fier	Monitorim mujor i parametrave
Mungesa e kompetencave të ARM-së Fier për monitorimin e mjedisit	Shtimi i kompetencave	Monitorimi parametrave
Mungesa e bazës ligjore/procedurave e programeve për mbrojtjen e ujërave nëntokësore	Krijimi i programeve të posaçme për mbrojtjen e akuiferëve nga industria e rëndë dhe industria e naftës	Numri i programeve në mbrojtje të akuiferëve

Burimi: Bashkia Lushnje dhe PLGP/Co-PLAN, 2016

Përtej çështjeve mjedisore, sugjerimi kryesor është që PPV-ja të zbatohet për të paktën dy vite, periudhë gjatë të cilës Bashkia do të monitorojë jo vetëm zbatimin, por edhe vështirësitë e hasura. Këto do të raportohen në Raportin e Territorit. Kjo periudhë zbatimi do të ndihmojë që Bashkia të përpilojë propozime në lidhje me ndryshimet e nevojshme në bazën ligjore dhe/ose administrative për planifikimin, sektorë të tjerë, dhe sipas rastit edhe për strukturën administrative në nivel vendor. Sigurisht këto propozime mbeten sugjerime në rast të një procesi të mundshëm ndryshimi të bazës ligjore. Pra, në tërësi, për periudhën afatshkurtër nuk mendojmë se nevojiten ndryshime ligjore dhe/ose administrative në nivel kombëtar.

Megjithatë, eksperienca e hartimit të PPV-së, parashtron disa sugjerime paraprake si në vijim, një pjesë e të cilave janë të tilla që duhet të shqyrtohen nga institucionet e nivelit kombëtar (në rast rishikimi të bazës ligjore) dhe një pjesë që vetë Bashkia do të punojë për t'i realizuar gjatë zbatimit të PPV-së. Sa u përket propozimeve për nivelin vendor, ato janë brenda dhe në përputhje me kuadrin ligjor kombëtar, por vijnë si procedura të mundshme që Bashkia ka të drejtë të hartojë e realizojë në kuadër të autonomisw vendore dhe pa rënë ndesh me legjislacionin në fuqi.

Sugjerime në nivel kombëtar, në rast ndryshimi të bazës ligjore:

- Gjatë zbatimit të PPV-së, mund të lindë nevoja për të ndryshuar intensitetin e ndërtimit dhe/ose koeficientin e shfrytëzimit të tokës për ndërtim (Ksht). Këta koeficientë kanë natyrë shumë teknike dhe janë shumë të rëndësishëm për procesin e zhvillimit dhe veçanërisht pronarët dhe zhvilluesit. Bashkia, mund t'i shfrytëzojë këta koeficientë në zbatimin e Intensitetit me kushte, pra për të përfituar infrastrukturë publike. Ky proces ndryshimi kërkon fleksibilitet për të qenë efiçient dhe fitimprurës.

  Për sa kohë që ndryshimi i nevojshëm/kërkuar nuk bie ndesh me propozimet e planit, me legjislacionin e posaçëm (sektorial) dhe treguesit për Kshp dhe Kshr (koeficientë të interesit publik dhe që nuk duhet në asnjë mënyrë të zvogëlohen), sugjerohet që legjislacioni i planifikimit (në një ndryshim të mundshëm) të parashikojë ndryshim të I dhe Ksht vetëm me ndryshim të rregullores dhe miratim në Këshill Bashkiak, pa qenë i nevojshëm kalimi në KKT. Procesi duhet të jetë transparent dhe nevojitet një procedurë për ta realizuar. Këtë propozim nuk e përmban aktualisht ligji, por vjen si sugjerim për një ndryshim të mundshëm ligjor në të ardhmen.

- Po ashtu, nevojitet që legjislacioni i planifikimit dhe zhvillimit të territorit të rishikojë **dokumentacionin që dorëzohet për leje për objektet e vogla** (shiko tabelën e monitorimit në vijim) **në zona rurale**. Nevoja për të ndërtuar këto objekte mbetet shpesh peng i projektit, liçencave profesionale dhe kolaudimit e çertifikimit. Bashkia do të realizojë një procedurë të brendshme për ta lehtësuar procesin e lejes së ndërtimit për këto objekte duke zbatuar legjislacionin në fuqi, por do të ishte e udhës që ky rregullim të bëhej në VKM-në përkatëse.
- Një ndryshim ligjor që identifikohet si mjaft i nevojshëm dhe sugjerohet ka të bëjë **me ndryshimin e resursit të tokës bujqësore në urbane** (konvertimi i tokës), sipas legjislacionit aktual për bujqësinë/tokën bujqësore. Aktualisht, ky legjislacion përcakton se ndërtimet për interes bujqësor që lejohen të ndodhin në tokë bujqësore (llojet e ndërtimeve listohen në VKM nr 283, datë 01.04.2015, "Për përcaktimin e tipave, rregullave, kritereve dhe procedurave për ndërtimin e objekteve për prodhimin, ruajtjen dhe përpunimin e produkteve bujqësore dhe blegtorale, në tokë bujqësore", i ndryshuar), dhe si pjesë e procedurës së lejes së ndërtimit është ndryshimi paraprak i resursit të tokës bujqësore në urbane. Një veprim i tillë do të rezultojë në ndërtime për interes bujqësor që do të fragmentojnë tokën bujqësore duke krijuar ishuj urbanë.

  Pavarësisht se legjislacioni nuk lejon ndryshimin e përdorimit të objektit të ndërtuar, është më me vlerë që konvertimi i tokës të mos kryhet. Subjekti ndërtues/pronari i tokës mund të kërkojë të ndryshojë destinacionin e sipërfaqes së ndërtuar pas për shembull 10 apo 15 viteve, dhe kjo mund të lejohet për sa kohë që ndryshimi i destinacionit ndodh brenda listës së objekteve për interes bujqësor. Për shembull, një pronar mund të kërkojë që parcelën e zhvilluar si serë ta kthejë në stallë, apo anasjelltas. Në këtë mënyrë sigurohet fleksibilitet për ndërtimet e lejuara në tokë bujqësore dhe në të njëjtën kohë parandalohet fragmentimi i saj dhe konvertimi gradual e me leje në tokë urbane.
- Është e nevojshme që koncepti **zonë ripariane** të bëhet i detyrueshëm me ligj, dhe pa ndryshuar pronësinë. Mbjellja e zonës ripariane duhet të kryhet nga autoritetet publike, edhe nëse pronësia e tokës është private. Në këtë zonë, pronarët kufizohen në të drejtat e tyre për ndërtim dhe bujqësi dhe bashkia dhe autoritetet qendrore duhet të parashikojnë instrumente dhe masa për të kompensuar këto të drejta, e veçanërisht të drejtën për bujqësi. Kjo do të garantonte edhe zbatimin e legjislacionit të ujërave në lidhje me brigjet dhe të drejtat për përdorimin e tyre. Parashikimet e PPV-së për këto zona përballen me tre vështirësi: kosto e lartë e mbjelljes; pronësia – për ato raste kur këto toka janë private; konvertimi i këtyre sipërfaqeve nga bujqësore në natyrore.

  Për vështirësinë e parë, autoritetet vendore e qendrore duhet të parashikojnë fonde të përvitshme. Për vështirësinë e dytë, autoritetet duhet të garantojnë se pronësia është e paprekshme nëse kompensohet vetëm e drejta për bujqësi dhe/ose zhvillim dhe mund të tjetërsohet vetëm në rast të një kompensim të plotë të pronës. Për vështirësinë e tretë, theksojmë se në mjaft raste këto zona kanë qenë natyrore dhe janë kthyer në bujqësore për të rritur sipërfaqen e tokës bujqësore. Për rrjedhojë, burimi ujor ka shkaktuar përmbytje duke dëmtuar edhe më tej tokat e brigjeve. Pra nevojitet që këto sipërfaqe të rikthehen në gjendje natyrore e me bimësi të përshtatshme për ruajtjen e brigjeve ujore.
- Kodi rrugor ka bërë përcaktime që influencojnë vijën e kuqe. Vija e kuqe përcaktohet nga distanca e ndërtimeve nga trupi i rrugës. Kodi rrugor përmban shumë pak përcaktime në

lidhje me këto distanca, duke mos konsideruar rastet e shumta të tipologjive urbane. Thelbi i neneve për distancat në Kodin Rrugor është distanca si një parametër teknik, por jo cilësia tërësore e hapësirës. Kjo e fundit realizohet në mënyra të ndryshme për tipologji të ndryshme dhe jo vetëm përmes distancës nga trupi i rrugës, por edhe përmes Kshp e Kshr (koeficientët për hapësirë publike dhe rrugë). Në zona urbane ku shpejtësia e lëvizjes së automjeteve është e ulët dhe nuk prek sigurinë e qytetarëve, distancat nga trupi i rrugës mund të jenë më të vogla se sa ato të parashikuara nga Kodri Rrugor (deri në 0m), për sa kohë që trotuari ka një gjerësi të mjaftueshme. Madje në raste të tjera, situata urbane është e tillë ku ndërtimet e reja duhet të respektojnë vijën ekzistuese të ndërtimit (p.sh. zonë e konsoliduar, qendrore, historike, etj.). Këto raste përjashtimore lejohet nga VKM nr. 671/2015 (për planifikimin e territorit) dhe është PPV-ja që duhet t`i detajojë, por duhet të lejohen edhe nga Kodi Rrugor.

Po ashtu, koncepti vijë e kuqe merr në konsideratë në mënyrë të njëjtë çdo object, ndërsa Kodi Rrugor përcakton distanca të ndryshme për ndërtimet, të ndryshme për pemet dhe të ndryshme për muret rrethuese. Nëse i referohemi Kodit, përfshirë këtu edhe rastet përjashtimore si në paragrafin më sipër, atëherë vija e kuqe për një rrugë mund të pozicionohet në mënyra të ndryshme, dhe kjo varet nga konteksti lokal. Për këtë qëllim, është mirë që vija e kuqe të përcaktohet vetëm përmes rregullores, prerjeve tip të rrugëve dhe jo përmes hartës plan.

Në nivel vendor:

- Në nivel vendor nëvojitet të: i) krijohen struktura të reja për monitorim mjedisor dhe të PPV-së, ose të përmirësohen ato ekzistuese duke u shtuar në organikën lokale; në përputhje me ligjin për vetëqeverisjen vendore; ii) të rritet numri i inxhinierëve apo planifikuesve që mbulojnë njësitë administrative; iii) të shtohet stafi i drejtorisë së planifikimit për të zbatuar në kohë dhe më cilësi të gjitha projektet dhe proceset zhvillimore të parashikuara nga PPV-ja.
- Në vijim paraqiten të përmbledhura disa nga çështjet institucionale e ligjore që duhet të ndodhin në nivel vendor për zbatimin e planit të monitorimit të indikatorëve të PPV-së. Theksojmë se propozimet e tabelës së mëposhtme janë tërësisht në përputhje me legjislacionin në fuqi dhe synojnë të detajojnë procedura të brendshme, në përputhje me përcaktimet ligjore, përmes të cilave lehtësohet zbatimi i PPV-së dhe i ligjit nr. 107/2014, "Për planifikimin dhe zhvillimin e territorit", i ndryshuar, dhe akteve nënligjore në zbatim të tij.

Tabela 108: Indikatorët për monitorimin e PPV-së dhe çështjet institucionale e ligjore përkatëse në nivel vendor

Indikatori	Vlera	Periudha e monitorimit	Çështje institucionale e ligjore
Lejet e ndërtimit të dhëna në përputhje me PPV-në	E pacaktuar	Çdo fund muaji dhe raportim final në dhjetor të çdo viti	Procedurat për lejet janë të përcaktuara ligjërisht dhe në rregulloren përkatëse të bashkisë. Me një rregullore të brendshme nevojitet të rregullohet procedura për rastet e objekteve me volum të vogël, kryesisht për bujqësi, si strehim për kafshët në bujqësi, depo për vegla bujqësore, etj.

			Bashkërendim me raportin e territorit sipas ligjit të planifikimit dhe zhvillimit të territorit, nr. 107/2014.
Deklaratat paraprake për punime	E pacaktuar	Çdo fund muaji dhe raportim final në dhjetor të çdo viti	
Ndërtime informale në territor	0	Çdo fund muaji dhe raportim final në dhjetor të çdo viti	Bashkëpunim me ALUIZNI. Në rregulloren e brendshme nevojite të rregullohet procedura e monitorimit sipas strukturës përkatëse në bashki. Bashkërendim me raportin e territorit sipas ligjit të planifikimit dhe zhvillimit të territorit, nr. 107/2014.
Projektet prioritare të zbatuara në përputhje me PPV dhe veçanërisht Planin e Investimeve Kapitale	Të paktën 50% e projekteve sipas fazimit të realizuar në PPV dhe në PIK	Çdo gjashtë muaj dhe raportim final në dhjetor të çdo viti	Bashkërendim me raportin e territorit sipas ligjit të planifikimit dhe zhvillimit të territorit, nr. 107/2014.
Numri i rasteve/njësive strukturore në të cilat zbatohet INK	Të paktën një rast në vitin e parë pas miratimit të planit; 10% e rasteve të parashikuara, në 3 vitet e para pas miratimit të planit; mbi 20% e rasteve të parashikuara, në vitet në vijim.	Çdo fund viti.	Bashkërendim me raportin e territorit sipas ligjit të planifikimit dhe zhvillimit të territorit, nr. 107/2014. Përgatitje e rregullores së programit specifik ose e procedurës për rastin përkatës.
Numri i rasteve dhe pronave që marrin pjesë në program TDZH	Të paktën një rast në 3 vitet e para pas miratimit të planit; Të paktën kërkesa nga 40% e rasteve në vitet në vijim.	Çdo fund viti.	Bashkërendim me raportin e territorit sipas ligjit të planifikimit dhe zhvillimit të territorit, nr. 107/2014. Përgatitje e rregullores së programit specifik ose e procedurës për rastin përkatës. Indikatori rishikohet pas 3 viteve të para pas miratimit të planit, pas vlerësimit të suksesit dhe mundshmërisë së zbatimit të programit. Kjo mund të kërkojë edhe ndryshim të PPV për t`iu përshtatur kushteve të reja dhe realitetit.
Mundësia për ndryshim të PPV-së	Jo më shumë se 5% e sipërfaqes brenda 2 viteve të para; Jo më shumë se 1% e njësive strukturore në lidhje me intensitetin dhe/ose Ksht, brenda 2 viteve të para; 0% zvogëlim të sipërfaqes së propozuar rrugore dhe të hapësirës publike në çdo kohë.	Çdo fund viti.	Bashkërendim me raportin e territorit sipas ligjit të planifikimit dhe zhvillimit të territorit, nr. 107/2014. Dokumentim dhe publikim sipas ligjit i procedurave për ndryshim. Për dy vlerat e para (ndryshimi i sipërfaqes dhe i njësive strukturore në lidhje me Intensitetet dhe Ksht), pas dy viteve të para pas miratimit të planit duhet të propozohet një vlerë e re e indikatorit, por pa ndryshuar indikatorin. Vlera për hapësirën publike dhe sistemin rrugor nuk ndryshon gjatë jetëgjatësisë së planit, përveçse nëse rritet.

Burimi: Bashkia Lushnje dhe Co-PLAN, 2016

3. Shtojcat

3.1 Studime mbështetëse

3.2 Tabela përmbledhëse e PPV-së

1. Të dhëna të përgjithshme për bashkinë		
Emërtimi	**Vlera dhe Njësia**	**Specifikime**
Sipërfaqja e njësisë vendore	372.72 km^2	Sipërfaqe truall, tokë bujqësore etj.
Numri i popullsisë ekzistuese	84,921 banorë sipas INSTAT 132,812 sipas RGJC	Popullsia për çdo njësi të qeverisjes vendore
Zona të rëndësisë kombëtare dhe zona të mbrojtura natyrore dhe kulturore	2,507 ha	Sipas legjislacionit të posaçëm dhe ligjit për planifikimin dhe zhvillimin e territorit
Sipërfaqe e miratuar zonash informale	0 ha	Zonat e miratuara nga ALUIZNI
Problematika mjedisore		Venddepozitimi i mbetjeve të ngurta dhe inerte, Zonat e nxehta mjedisore si ish-Fabrika e Plastmasit, ish-Fabrika e Letrës, Ndotja nga industria e nxjerrjes së naftës në disa pusshipime në NjA Bubullimë, dhe në zonën për zgjerim të aktivitetit, Mostrajtimi i ujërave të ndotura dhe të shiut etj

2. Propozime të PPV-së		
Emërtimi	**Vlera dhe njësia**	**Specifikime**
Lloji i zhvillimit të pritshëm në 15 vitet e ardhshme		Intensifikimi i qendrave të urbanizuara, dhe mbushje urbane në zonat të cilat kanë nisur procesin e urbanizimit. Mbrojtja dhe Konservimi strikt i tokës bujqësore dhe burimeve të tjera natyrore, Intensifikimi i oznave ekonomike të cilat kanë kapacitetin për të akomoduar bizneset e reja. Shtimi i sipërfaqeve pyjore dhe krijimi i korridoreve të gjelbërta vegjetative etj.
Përdorimet kryesore të propozuara të tokës		Banim, Bujqesi, Naturore, Industri e lehte përpunuese, Shërbime, Parku periferik i qytetit, Aktivitete Sociale dhe Rekreacion, Arsim dhe Shëndetësi
Numri i popullsisë së pritshme shtesë në 15 vitet e ardhshme	45,000 banorë	Vlerësimi sipas parashikimeve demografike
Sipërfaqja e përgjithshme e ndërtimit të shtuar për banim	169 ha	Sipërfaqja që pritet të shtohet për banim në 15 vitet e ardhshme

Sipërfaqja e përgjithshme e ndërtimit të shtuar jo për banim	119 ha	Specifikimi i funksioneve biznes, tregti, industri etj.
Sipërfaqe e përgjithshme e zonave në mbrojtje	28,162 ha toke bujqesore per konservim	Zonat e mbrojtura dhe zona për konservim
Sipërfaqe e përgjithshme e banesave për strehim social	0.5 ha	Per banesat sociale do te vihen ne dispozicion dhe banesat e ndertuara nga Enti i Banesave
Sipërfaqe të gjelbra shtesë	257 ha	Parqe, pyje etj.
Numri i njësive strukturore	1457	

3. Të dhëna financiare		
Emërtimi	**Vlera dhe Njësia**	**Specifikime**
Vlera e përgjithshme e planit e investimeve kapitale	19,796,000,000 Lekë	Duhet të jetë në përputhje me programin buxhetor afatmesëm
Fazat e zbatimit të zhvillimit	3 periudha përkatëse	1-3 vite – Afatshkurtër 3-5 vite Afatmesëm 5 deri në jetëgjatësinë e planit - Afatgjatë

4. Dokumenti i PPV-së për dorëzim				
Nr.	**Kapitulli/Dokumenti**	**Hartohet/Miratohet**	**Referenca ligjore**	**Check list**
1.	Strategjia territoriale	Hartohet dhe miratohet	Neni 51 pika 2 VKM. 671	+
2.	Analiza dhe vlerësimi i territorit	Hartohet dhe miratohet si pjesë e planit	Neni 53 VKM. 671	+
3.	Parashikimet e planit	Hartohet dhe miratohet si pjesë e planit	Neni 54 VKM. 671	+
4.	Vlerësimi strategjik mjedisor	Hartohet dhe miratohet	Neni 51 pika 5 VKM. 671	+
5.	Materiali hartografik	Hartohen dhe miratohen	Neni 57 VKM. 671	+
6.	Rregullorja e PPV-së	Hartohet dhe miratohet	Neni 56 VKM. 671	+
7	Plani i Investimeve Kapitale	Hartohet dhe miratohet si pjesë e planit	Neni 51 pika 3/dh VKM. 671	+

5. Hartat bashkëlidhur dokumentit të shkruar të PPV-së sipas rregullores së planifikimit					
Nr.	**Tematika e hartës**	**Lloji i hartës**	**Shkalla**	**Kodi i hartës**	**Check list**
1.	Harta bazë	Harta bazë vektoriale e njësisë vendore dhe topografia	1:150,000	B:1	+

2.	Vizioni strategjik i zhvillimit të territorit	Drejtimet kryesore të planifikimit dhe zhvillimit të territorit; objektivat; fazat kohore të zbatimit të programeve.	1:150,000 1:100,000 1:20,000	V:1	+
2.	Elementet ekzistuese të territorit	Topografik; gjeologo-inxhinierik; hidro-gjeologjik dhe hidrografik; e makrozonimit dhe, sipas rastit, mikrozonimit sizmik; boniteti i tokave; burimet natyrore, si mjedise pyjore, kullota, sipërfaqe ujore, rezervate, miniera dhe të tjera të kësaj natyre; zonat e mbrojtura natyrore dhe të trashëgimisë kulturore dhe historike.	1:150,000	V:2	+
3.	Pozicionimi strategjik i në raport me rajonin	Kufijtë territorialë në rajon; Identiteti historik, urban, ekonomik	1:500,000	Brenda në tekst	+
4.	Vlerësimi ekonomik	Pozicionimi dhe përqendrimi i burimeve dhe poleve ekonomike lokale; elementet e konkurrueshmërisë; shpërndarja e sektorëve dhe e fuqisë punësorë;	1:150,000	Brenda në tekst	+
5.	Vlerësimi social	Shërbimet sociale; shkollat; shëndetësia	1:150,000 1:100,000 1:35,000 1:25,000	P:03/1 P:03/2 P:03/3 P03/4 P:03/5 P:03/6 P:03/7 P:03/8	+
	Vlerësim demografik	Përqendrimi i popullsisë në territor; lëvizjet e popullsisë në vite; shpërndarja e popullsisë në nivel banese dhe për tipologji banesash; sipërfaqen e banimit për person sipas tipologjive të banesave; numri i banesave në një strukturë banimi sipas tipologjive në territor.	1:150,000	N:01/18	
6.	Analiza e planeve të mëparshme	Përdorimi i tokës; infrastrukturat; intensiteti i ndërtimit.	1:150,000	Brenda në tekst	+
7.	Pronat	Përdorimi i pronave publike; problemet në marrëdhëniet e pronësisë në territor; zonat informale sipas llojeve dhe ecurisë së integrimit	1:150,000	Brenda në tekst	+
8.	Rëndësia kombëtare	Zonat dhe strukturat	1:150,000 1:25,000	P:04	+
9.	Problemet mjedisore	Vendndodhja e elementeve ndotëse dhe me ndikim negativ;	1:150,000 1:50,000	M:02	+

		Shkalla e ndikimit negativ të burimeve ndotëse në territor			
10.	Përdorimi ekzistues i tokës	Kategori bazë; nënkategoritë; funksionet dhe aktivitetet;	1:150,000	Brenda në tekst	+
11.	Infrastrukturat	Furnizimi me ujë; ujërat e zeza; mbetjet urbane; rrugët; ndricimi; transporti; lidhja me infrastrukturat kombëtare	1:150,000 1:50,000 1:35,000 1:20,000	P:02 P:02/1 P:02/2 P:02/3 P:02/4 P:02/5 P:02/6 P:02/7 P:02/8 P:02/9 P:02/10 P:02/11 P:02/12 P:02/13 P:02/14 P:02/15 P:02/16 P:02/17 P:02/18 P:02/19.	+
12.	Cilësia fizike e strukturave	Nivelet e cilësisë; rekomandime për riparim, rigjenerim, rizhvillim.	1:150,000 1:35,000 1:25,000 1:10,000	P:02/5 P:02/6 P:02/7 P:02/13 P:02/14	+
13.	Tipologjitë hapësinore	Zona sipas njëtrajtshmërisë së llojit dhe volumit të strukturave, mënyrës së vendosjes në parcelë dhe në territor, skemës rrugore dhe të hapësirave publike si dhe lartësisë së strukturave	1:70,000 1:35,000 1:25,000 1:10,000	N:01/12 N:01/15	+
14.	Periferaliteti	Zona sipas: largësisë nga qendra e zonës së banuar; largësisë nga qendrat e punësimit; lidhjes me sistemin rrugor; furnizimin me rrjete infrastrukture dhe shërbime sociale; nivelit të përafërt të të ardhurave të shtresave shoqërore; plotësimit me funksione sipas kategorive bazë të përdorimeve të tokës; nivelit të kriminalitetit dhe sigurisë së jetës; problemeve të ndryshme sociale përfshirë përjashtimin social.	1:150,000	Brenda në tekst	+

15.	Elemente të veçanta territoriale	Objekte dhe struktura, natyrore apo artificiale, me ndikim në qytet dhe hapësirëformim	1:150,000	V:2	+
16.	VSM	Hartat përshkruese, analizuese dhe vlerësuese	1:150,000 1:50,000 1:35,000	M:01-06	+
17.	Parashikimi i përdorimit të tokës	5 sistemet; kategoritë bazë dhe nënkategoritë; funksione dhe aktivitete; qendrat, polet, korridoret kryesore të zhvillimit ekonomik; tipologjitë e parashikuara hapësinore; zonat e rëndësisë kombëtare; njësitë strukturore; zonat me prioritet zhvillimi; zonat për PDV; shpërndarja e popullsisë; plani e strehimit; të tjera;	1:150,000 1:70,000 1:35,000 1:25,000 1:10,000	V:3 V:4 P:01 P:01/1 P:01/2 P:01/3 P:01/4 P:01/5 P:01/6 P:01/7 P:01/8 P:04 N:01 N:01/1 N:01/11 N:01/12 N:01/14 N:01/15 N:01/16 N:01/17 N:01/18	+
18.	Shërbimet dhe infrastrukturat e propozuara	Rrjetet e infrastrukturave; Objektet e shërbimeve sociale dhe rrezet e mbulimit	1:150,000 1:70,000 1:20,000 1:10,000	P:03/1 P:03/2 P:03/3 P03/4 P:03/5 P:03/6 P:03/7 P:03/8	+
19.	Instrumentet e drejtimit të zhvillimit	Zonat për transferim të së drejtës për zhvillim Zona për intensitet me kushte Zona për zhvillim të detyrueshëm të tokës Zonat e preferimit; Zonat e pezullimit të zhvillimit; Zonat për servitut publik;	1:150,000 1:70,000 1:25,000	N:01/2	+
20	Plani i veprimeve	Harta e fazimit të zhvillimit sipas njësive strukturore dhe sipas infrastrukturave; Tjetër sipas rastit	1:150,000 1:70,000 1:25,000	N:01/16 N:01/17	

3.3. Korrespondenca institucionale

Takimet e kryera në kuadër ta hartimit të PPV- Bashkia Lushnje			
Personat/ Institucioni/	**Data e takimit**	**Vendi i takimit**	**Qëllimi i takimit**
Sami Tabaku	26/04/2016 01/06/2016	Bashkia Lushnje	Grumbullim informacioni mbi fondin pyjor (Hartat e vitit 84-85')
Ministria e Brendshme, Drejtoria e Përgjithshme e Emergjencave Civile		Tiranë	Marrje informacioni mbi zonat e përmbytjes, zonat e rrezikuara nga tërmetet, zjarret etj.
Emergjencat Civile Rajonale - Fier	26/02/2016	Bashkia Fier	Marrje informacioni mbi zonat e përmbytjes, zonat e rrezikuara nga tërmetet, zjarret etj.
Autoriteti Rrugor Shqipëtar (ARrSh)	26/10/2015	Tiranë	
AlbPetrol	07/03/2016	Patos	Mbi vendburimin e gazrave dhe zonave të kontratës për Bashkinë Lushnje
Ministria e Bujqësisë, Drejtoria e Administrimit të Tokës Bujqësore		Tiranë	Marrje informacioni dhe harta për bonitetin e tokave, kanalet ujitëse dhe vaditëse
Qendra e Transferimit të Teknologjive Bujqësore (QTTB)		Fushë-Krujë	Marrje e hartave dhe informacionit mbi bonitetin e tokave
INSTAT		Tiranë	Të dhënat mbi popullsine
SHGJSH		Tiranë	
ALUIZNI	11/04/2016	Tiranë	Marrje informacioni mbi zonat informale dhe zonat në process legalizimi
Forumi I Bashkërendimit të Planeve Vendore		Bashkia Fier	Bashkërendimi I SZHT Lushnje me bashkitë kufitare dhe AKPT
Takim me bizneset dhe grupet e interest- njesite administrative të kodres		NjA Golem	Prezantimi I draft propozimeve të Planit të Përgjithshëm Vendor
Takim me bizneset dhe grupet e interest- njesite administrative të zones fushore		NjA Krutje	Prezantimi I draft propozimeve të Planit të Përgjithshëm Vendor

Korrespondenca Institucionale në kuadër ta hartimit të PPV- Bashkia Lushnje			
Institucioni	**Qëllimi I shkresës**	**Data e dërgimit/ Nr protokolli**	**Kthimi i Përgjigjes**
Bordi I Kullimit	Kërkesë për të dhëna mbi investimet e vitit 2016 të cilat pritet të financohen nga Banka Botërore	11/09/2015 Nr.Prot. 5663	23/09/2015 Nr.Prot. 177/1
QTTB-Lushnje	Kërkesë për të dhëna mbi prodhimin, nr. e fermerëve, fermave bujqësore, tokat etj.	15/10/2015	1/12/2015
Agjencia e Shërbimit Arkeologjik	Të dhëna mbi vendodhjen e zonave me potencial arkeologjik	11/09/2015 Nr.Prot. 5670	02/10/2015 Nr.Prot. 601/1
Qendra Kombëtare e Inventarizimit të Paurive Kulturore	Marrja e listës së plotë të monumenteve të kulturës	11/09/2015 Nr.Prot. 5675	02/11/2015 Nr.Prot. 264/1
Drejtoria Rajonale e Mjedisit	Marrja e informacionit mbi lejet mjedisore dhe subjektet operuese për Qarkun Fier	11/09/2015	
Drejtoria e Shërbimit Pyjor	Marrja e informacionit mbi sipërfaqet pyjore në pronësi të Bashkisë Lushnje	11/09/2015 Nr.Prot. 5679	18/09/2015
Autoriteti Rrugor Shqiptar (ARrSh)	Lista e objekteve ne ndertim (2013, 2014, 2015) + Harta e sistemit rrugor dhe hekurudhor të Shqipërisë.	11/09/205	22/12/2015
Agjencia Kombëtare e Burimeve Natyrore	Mbi lejet minerare në Bashkinë Lushnje	06/10/2015 Nr.Prot. 6355	26/10/2015 Nr.Prot. 8799/1
Qendra Kombëtare e Regjistrimit	Raporti Vjetor I Regjistrit Tregtar, 2015		29/03/2016 Nr.Prot. 3018
Trans Adriatic Pipeline (TAP)	Për gjurmën e projektit TAP dhe rrugëve të kalimit	18/12/2016	09/03/2016
MBZHRAU	Të dhënat lidhur me aktivitetin e akuakulturës në lumenj, liqene, rezervuare	06/04/2016 Nr.Prot. 1679/6	19/04/2016 Nr.Prot. 2131/1

3.4. Tabela e Sistemeve

Sistemet	Treguesit	Vlera	Zona (Emër dhe Nr.)	Lushnje Nr. 1	Dushk Nr. 2	Golem Nr. 3	Hysgjokaj Nr. 4	Ballagat Nr. 5	Karbunare Nr. 6	Krutje Nr. 8	Kolonje Nr. 7	Allkaj Nr. 9	Ficr-Shegan Nr. 11	Bubullime Nr. 10
Sistemi Urban	1. Sipërfaqe përgjithshme (ha ose km²)	2569.1 ha	Sipërfaqe (ha)	4,091	4,312	3,146	2,206	2,557	3,311	4,298	3,606	2,416	3,696	3,629
	2. Gjatësia e sistemit rrugor m/banor	2311 km	Sipërfaqe banimi (ha)	361.4	32.9	61.6	22.2	32.9	26.7	41.2	33.5	18.6	50.3	36.9
	3. Popullsia ekzistuese dhe kapaciteti mbajtës	Instal: 84,921 RGJC: 132,812 Kapaciteti mbajtes: 295,384	Zona ekonomike (ha)	186.5	37.9	41.3	2.3	1	9.1	3.3	29.1	0.4	2.4	0.5
	4. Njësi banimi të parashikuara sipas kapacitetit mbajtës	11,815	Kapaciteti mbajtes (popullsi)	111,892	23,181	17,323	8,645	6,513	11,391	26,323	21,994	16,621	28,680	22,821
	5. Njesi banimi te mundshme për strehim social	2 njesi strukturore	Dendesi sipas kapacitetit mbajtes (banore/ha)	2.9	5.3	5.5	2.5	2.5	3.4	6.1	6	6.8	7.7	6.2
	6. Njësi shëndetësore (ekzistuese dhe të propozuara)	Ekzistuese: 33 Propozimi: 88	Gjelbërim i zonës urbane (m²)	279,351	56,883	42,694	20,878	16,283	28,479	65,314	54,390	41,552	69,933	54,868
	7. Njësi të arsimit 9-vjeçar (ekzistuese dhe të propozuara)	Ekzistuese: 51 Propozimi: 51	Parkimi maksimal i mundur (m²)	670,442	136,520	102,466	50,108	39,079	68,349	156,753	130,537	41,552	69,933	54,868
	8. Njësi të arsimit të mesëm (ekzistuese dhe të propozuara)	Ekzistuese: 13 Propozimi: 19	Nr. i njësive strukturore	248	143	109	57	65	90	186	205	95	126	131
	9. Nr. i linjave te transportit publik urban dhe ndërurban	9	Nr. njesive me PDV	21	2	0	0	0	0	0	2	0	2	1
	10. Nr. i njësive strukturore	867	Njësi për TDZH	6	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	11. Sipërfaqe e gjelbër m²/banor	17.4	Njësi për INK	9	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

	12. Sipërfaqe trashëgimi kulturore (ha)	4.5	Sistem urban (ha)	62.5	230.6	177.1	74.2	93.3	154.3	321.3	247.1	182.6	233.1	225.4
	13. Tregues ekonomike (njesi strukturore)	53 njesi sherbimi 38 njesi industry dhe ekonomi	Njësi banimi	4,476	927	693	346	261	456	1,053	880	665	1,147	913
	14. Sipërfaqe pronash publike (ha)	561	Dendësia njësi banimi/ha	71.6	4.01	4	4.6	2.7	2.9	3.2	3.5	3.6	4.9	4.05
	15. Sipërfaqe që konvertohet në bujqësore (m^2 ose ha)	-	Hapësira publike (m^2)	75,984.3	20,071.8	22,486.1	8,648	8,532	21,795	34,503	25,407	20,160	19,604	24,873
	16. Sipërfaqe që konvertohet në natyrore (m^2 ose ha)	-												
	17. Sipërfaqe që konvertohet ne ujore (m^2 ose ha)	-												
	18. Sipërfaqe që konvertohet në infrastrukturore (m^2 ose ha)	-												
	19. Sherbime administrative (nr. objektesh)	20												
	20. Detyrime fetare (nr. objektesh)	13												
	21. Intensiteti per ha (m^2/ha)	2.6 m^2/ha												
Sistemi Bujqësor	1. Sipërfaqe e përgjithshme (ha)	27770.6 ha	Sistem bujqësor (ha)	2,958.8	3,169	2,592.4	1,607.6	1,645	1,961.8	3,572	3,038.8	1,790	2,366	3,000.3
	2. Sipërfaqe kryesore (Boniteti I-IV) në ha	24310	Nenkategorite	Bujqesore Kultivuar, Sera	Bujqesore Kultivuar, Sera	Bujqesore Kultivuar, Sera	Bujqesore Kultivuar, Hapesira per bujqesine, Sera	Bujqesore Kultivuar, Sera	Bujqesore Kultivuar, Sera	Bujqesore Kultivuar, Sera	Bujqesore Kultivuar, Sera	Bujqesore Kultivuar, Sera	Bujqesore Kultivuar, Sera	Bujqesore Kultivuar, Sera
	3. Sipërfaqe dytesore (Boniteti V-X) në ha	4290	Nr. i njësive strukturore	40	50	47	18	24	24	72	88	38	43	49
	4. Sipërfaqe ose gjatësi e sistemit të ujitjes dhe vaditjes sipas 3 kategorive	624.1												

	5. Sipërfaqe toke pa fryt (ha)	34.4												
	6. Sipërfaqe që konvertohet në natyrore (m^2 ose ha)	541												
	7. Sipërfaqe që konvertohet në urbane (m^2 ose ha)	54												
	8. Sipërfaqe që konvertohet në infrastrukturore (m^2 ose ha)	6.7												
Sistemi Ujor	1. Sipërfaqe ujore (ha)	894.4 ha	Sistem ujor lumë (ha)	23.8	15					17.4	-	69.8	55.9	40
	2. Gjatësia e lumenjve kryesorë (km)	35.3	Sistem ujor liqene (ha)	-	-	-	39.9	12.8	84.1	-	-	-	762.4	-
	3. Sipërfaqe akuiferesh sipas llojeve	**Me porozitet ndërkokrrizor:** gjatësi 26 km & gjerësi 6,5 km **Me porozitet carje-karst:** 27.84 km^2												
	4. Sipërfaqe që konvertohen, nëse është rasti	0												
Sistemi Infrastruktu ror	1. Sipërfaqe ose gjatësi rrugësh sipas kategorive të kodit rrugor (km)	A. 38.4 B. 5.5 C. 186.3 D. 14.9 E. 66.9 F. 3851	Sistem infrastrukturor (ha)	290.5	174.1	96.1	59.9	50.9	87.2	169.9	165.5	81.6	114.6	133.8
	2. Gjatësia e hekurudhës (km)	32.5												
	3. Nr. aeroportesh	0												
	4. Njësi energjitike (nr. ose sipërfaqe ose gjatësi)	-												
	5. Landfill/ Incinerator/ Zonë për kompostim (Nr. ose ha)	1												
	6. Impiant për trajtimin e ujërave të ndotura	1												

	(Nr. ose ha)													
	7. Sipërfaqe ose gjatësi që konvertohet në një sistem tjetër (specifiko, nëse rasti)	0												
Sistemi Natyror	1. Sipërfaqe e përgjithshme (ha ose km²)	4764.4 ha	Sistem natyror (ha)	223	740.8	269.8	445.5	764	1,062.4	198.6	139.5	355	762.2	250.3
	2. Sipërfaqe pyjore (ha)	812.52	Nënkategorite	Pyll i rrallë, Shkurre e dendur	Pyll i rrallë, Shkurre e dendur	Pyll i rrallë, Shkurre e dendur, Toke pa frut	Pyll i rrallë	Pyll i dendur, Shkurre e dendur	Pyll i rrallë, Shkurre e dendur, Shkurre e rrallë	-	Shkurre e rrallë	-	Shkurre e dendur	-
	3. Sipërfaqe kullota (ha)	99.5	Nr. i njësive strukturore	8	12	5	1	2	12	-	6	-	5	-
	4. Sipërfaqe të matricës natyrore sipas llojeve (ha)	Pishw: 18.5 Shkurre: 2408 Bimesi pyjore: 2018												
	5. Zona të mbrojtura sipas legjislacionit të posaçëm (nr dhe ha)	0												
	6. Sipërfaqe që konvertohet në bujqësore (m^2 ose ha)	138.9												
	7. Sipërfaqe që konvertohet në urbane (m^2 ose ha)	12.08												
	8. Sipërfaqe që konvertohet në infrastrukturore (m^2 ose ha)	7.95												

3.5. Procesverbalet/ materialet nga dëgjesa publike

REPUBLIKA E SHQIPERISE
BASHKIA LUSHNJE
DREJTORIA E PLANIFIKIMIT DHE KONTROLLIT TE TERRITORIT

Adresa:Lagjia Kongresi Lushnjes Tel:+355 35 222139 E-mail:bashkia_lushnje@yahoo.com

Nr.____Prot. **Lushnje_____/_____/ 2015**

Proces – Verbal
Degjesa e pare publike per Planin e Pergjithshem Vendor te territorit te Bashkise Lushnje

Sot me date ***14.10.2015*** ne ambjentet e "Muzeut Historik" u realizua degjesa e pare publike në kuadër të hartimit të Planit te Pergjithshem Vendor të Bashkisë Lushnje.

Në këtë takim morën pjesë përfaqësues të Forumit qytetar keshillimor vendor, Nenkryetarja e Bashkise Lushnje Znj.Teuta Korreshi, Kryetarja e Keshillit Bashkiak Znj. Elida Gjermeni, eksperte e Co-PLAN Znj. Besmira Dyca, perfaqesues nga USAID, Drejtoria e Planifikimit, perfaqesues te njesive administrative etj.

Nisma u prezantua nga drejtoresha e planifikimit zj.Mimoza Haxhiu. Materiali i pergatitur permbante keto pika :

1. Qellimi
2. Territori
3. Dokumentat perfundimtare
4. Grupi i punes
5. Procesi dhe afatet kohore
6. Takime keshilluese, teknike dhe organizative
7. Degjesat publike
8. Forumi keshillimor vendor
9. Buxheti

Ne perfundim te prezantimit u bene pyetje nga pjesemarresit:

Pyetje: *Znj. Ermelinda Myzeqari:* A ka eksperte te ftuar ne salle sipas listes qe u prezantua?

Pergjigjet Znj.Teuta Korreshi: Po, jane te ftuar eksperte nga te gjitha fushat .

Pyetje: Z.Shkelqim Bylykbashi: A eshte perfshire shoqeria civile ne Forumin keshillimor vendor? Nuk e degjova te permendet.
Pergjigjet Znj. Teuta Korreshi: Forumi keshillimor vendor ka ne perberje te tij ,pjese te shoqerise civile.

Pyetje: *Z.Kostandin Puka:* Ne qarkun e Fierit kemi bere nje studim inxhinierik per ujerat, a do te merret parasysh ky studim nga ana juaj? Zonat informale te ndertuara koheve te fundit ,a do ti perfshije plani pasi nuk kane infrastrukture inxhinierike?
Pergjigjet znj. Besmira Dyca: Ne jemi ne bashkepunim te vazhdueshem me te gjitha institucionet, ketu perfshihet dhe Qarku i Fierit. Persa i perket zonave informale edhe me drejtorine e Aluiznit do te bashkepunojme per ato zona te cilat do te legalizohen dhe do ti pajisim me infrastrukturen e nevojshme inxhinierike.

Përgjigje të grupit të punës: Sa i përket studimit inxhinierik për ujrat në qarkun e Fierit, ky studim, i hartuar nga Shërbimi Gjeologjik Shqiptar (SHGJSH), "Gjeoresurset dhe Gjeorreziqet në Qarqet e Shqipërise, Qarku i Fierit", është marrë në konsideratë dhe është reflektuar si pjesë e analizës në seksionin 1.2 Territori dhe Mjedisi të Strategjisë së Zhvillimit të Territorit të bashkisë Lushnje. Përkatësisht në pikat : Uji në Rajon; Fluksi i Ujit; Burimet Ujore Sipërfaqësore dhe Burimet Ujore Nëntokësore.

Lidhur me zonat informale në bashkinë Lushnje, ato do të merren në konsideratë, detajet teknike të pajisjes me infrastrukturë të së cilave do të reflektohen në dokumentin e Planit të Përgjithshëm Vendor. Në dokumentin e Strategjisë, ato janë pjesë e integruar e objektivave të përgjithshme të zhvillimit.

Pyetje: Z. Albert Divjaka: Sa vjecare eshte vlefshmeria e Planit te Pergjithshem Vendor pas miratimit te tij?
Pergjigjet znj. .Besmira Dyca: Vlefshmeria e PPV-se aktuale te Bashkise Lushnje eshte 10 vjet, me hartimin dhe miratimin e PPV-se se Bashkise se re, vlefshmeria do te jete 15 vjet.

Pyetje: Përfaqësues nga Komuna Golem: A ka perfaqesues ne salle nga te gjitha komunat e meparshme?
Pergjigjet znj. Teuta Korreshi: Jane prezent ne salle perfaqesues nga te gjitha njesite administrative.

Mbajti proces verbalin
Ing.Fatma Hoxha

REPUBLIKA E SHQIPERISE
BASHKIA LUSHNJE
DREJTORIA E PLANIFIKIMIT DHE KONTROLLIT TE TERRITORIT

Adresa:Lagjia Kongresi Lushnjes Tel:+355 35 222139 E-mail:bashkia_lushnje@yahoo.com

Nr.____Prot. **Lushnje_____/_____/ 2015**

Proces – Verbal
MBI "Degjesa e dyte publike per planin e pergjithshem vendor te territorit te Bashkise Lushnje"

Sot me date ***02.12.2015*** ne ambjentet e muzeut historik u realizua degjesa e dyte publike per hartimin e Planit te Pergjithshem Vendor.

Në këtë takim moren pjese perfaqesuese te Forumit keshillimor vendor, eksperte nga Co-PLAN, perfaqesues nga Agjencia Kombetare e Planifikimit te Territorit, Drejtoria e Planifikimit, perfaqesues te njesive administrative, eksperte te fushave te ndryshme etj.

Mimoza Haxhiu – drejtoreshe e Planifikimit te territorit ne Bashki, shpjegoi se qellimi i kesaj degjese eshte te njihemi me gjetjet e grumbulluara dhe te japim piketat e strategjise se zhvillimit te territorit ne bashkine Lushnje per 15 vitet e ardhshme. Analizimi i te dhenave u prezantua nga ekspertja e Co-PLAN Znj. Besmira Dyca.

Materiali i pergatitur per kete degjese te dyte publike permbante pikat e meposhtme:

1. Menyra e zhvillimit te territorit te Bashkise Lushnje ne vite
2. Lushnja nga pikepamja policentrike
3. Perdorimi i tokes dhe infrastrukturat

- Demografia dhe mireqenia sociale
- Punesimi
- Zhvillimi Ekonomik
- Analiza e metabolizmit te territorit dhe mjedisi

Ne perfundim te prezantimit u bene pyetje dhe propozime nga pjesemarresit:

Pyetje: *Z. Skender Gega:* Ne prezantim thate 3800 sera , kjo shifer eshte numer apo ne ha?

Pergjigjet Znj. Besmira Dyca: Jo, jane cope nuk jane ne ha.

Pyetje: *Z. Kujtim Baze:* Ku i keni marre keto te dhena? Ne rrethin e Lushnjes ndodhen 407 ha sera, qe e perllogaritur ne numer fermeresh eshte 21800 dhe jo 3290 fermere ashtu si ne prezantimin

tuaj. Nga Drejtoria e Bujqesise eshte hartuar nje plan zhvillimi strategjik ku pasqyrohen te gjithe resurset bujqesore per qarkun e Fierit, ku qyteti i Lushnjes ndahet ne 4 nenrajone te rendesishme, dhe frutikultura eshte nje dege e bujqesise qe eshte gjithmone ne rritje dhe duhet te merret parasysh.
Pergjigjet zj.Besmira Dyca - Keto te dhena qe une prezantova jane marre nga Drejtoria e Bujqesise.

Përgjigje të grupit të punës: Seksioni 1.3 Zhvillimi Ekonomik, pika 1.3.2, mbi numrin dhe sipërfaqen e serave, është mbështetur në të dhënat e ardhura në mënyrë zyrtare nga QTTB datë 18 Nëntor 2015.

Pyetje: Z. Shkelqim Bylykbashi : Faleminderit, do tju pyesja ku i keni marre te dhenat mbi numrin e banoreve?
*Pergjigjet Znj. .Besmira Dyca: T*te dhenat mbi numrin e popullsise jane marre nga Censusi i vitit 2011, qe po ti shtosh koeficentin e lindjeve per vitin 2015, del nje numer prej 84 200 banore, nderkohe qe nga te dhenat e gjendjes civile jane 30% me pak. Por ky eshte nje problem qe nuk ndodh vetem ne Bashkin e Lushnjes, por ne te gjitha bashkite.

Përgjigja e grupit të punës: Projeksionet demografike për bashkinë Lushnje, janë ndërtuar mbështetur në të dhënat e INSTAT 2011, dhe përllogaritje të autorëve. Kjo bëhet jo vetëm se INSTAT është burim zyrtar informaciconi për popullsinë dhe ofron seri kohore, që nevojiten në procesin e planifikimit, por edhe sepse analiza social ekonomike (me tregues për një banor) bazohet tek të dhënat e INSTAT si i vetmi burim. Bashkia ka kërkuar zyrtarisht informacion nga Gjendja Civile, me qëllim që të realizohen projeksione ose analiza demografike edhe mbi këtë bazë. Këto analiza do të realizohen e krahasohen me ato të INSTAT, përgjatë planit, kur Gjendja Civile ta vërë në dispozicion informacionin.

Pyetje: Z. Shkelqim Bylykbashi: Cilat do te jene hapat e metejshem te ketij studimi?

Pergjigjet Znj. Besmira Dyca: Ne vazhdim te ketij studimi do te jete Plani i Zhvillimit te Territorit te Bashkise, i cili do te shoqerohet me Planin e Investimeve Kapitale dhe Vleresimin Strategjik Mjedisor.

Pyetje: Z. Shkelqim Bylykbashi: Sa garanci jepni ju qe ky plan zhvillimi do te zbatohet, sepse jane bere dhe plane te tjera e nuk jane zbatuar?
Pergjigjet zj.Mimoza Haxhiu - Ne aktualisht kemi nje Plan te Pergjithshem Vendor per njesine e Bashkise Lushnje, zbatimi i tij behet komform ligjeve ne fuqi.

Pyetje: Z. Pëllumb Zela: Ky plan parashikohet per 15 vjet, sa do te jetë zbatueshmeria e ketij plani, sa eshte perllogaritja e te ardhuarve ne ekonomi, kjo duke renditur projektet prioritare, gjithashtu eshte mire qe te parashikohen dhe te merren parasysh korsite e bicikletave, ne kemi burime ujore te rendesishme si rezuarvuari i Kasharajt dhe mund te krijohet mundesia per park, dhe largimi i ujerave te zeza te parashikohen qe te kryhet largimi i tyre pasi eshte nje problem i madh.

Përgjigja e grupit të punës: Strategjia e Zhvillimit të Territorit të bashkisë Lushnje, analizon gjendjen financiare dhe jep konsideratat financiare për zbatueshmërinë e projekteve prioritare (të renditura në **Kapitullin III**), përkatësisht në seksionin ***1.7 Financat Vendore dhe 2.2 Konsiderata Financiare.***

Sa i përket korsive të biçikletave, dhe potencialit që rezervuari i Kasharajt ka për tu kthyer në park, është marrë në konsideratë dhe është përfshirë në hartimin e Vizionit të Bashkisë Lushnje, dhe është zbërthyer në programe dhe projekte strategjike në Kapitullin III.
Projektet lidhur me largimin e ujërave të zeza dhe ndërhyrjet në infrastrukturat ekzistuese janë afishuar në Kapitullin III.
Në çdo rast, këto çështje të ngritura do të trajtohen edhe në planin e zhvillimit (faza e dytë e PPV pas Strategjisë) ku kemi mundësinë për të vendosur më tepër detaje dhe zgjidhje për raste të tjera konkrete.

Pyetje: Z. Ylli Karalliu: Me vjen mire qe preket temen e arsimit ne kete takim, por do te doja te vija theksin mbi gjendjen e analfabetizimit, ju prezantuat nje shifer prej 2800 e cila eshte nje shifer shume e larte, ne si drejtori arsimore nuk kemi nje statistike per numrin e analfabeteve, pasi kjo shifer mund te rezultoje per moshat e treta.
Pergjigjet zj.Besmira Dyca: Censusi jep te dhena mbi analfabetizimit per bashkin e e madhe dhe per te 11 njesite administrative per te gjithe popullsine, per moshen nuk kemi te dhena konkrete.

Përgjigja e grupit të punës: Të dhënat mbi normën e analfabetizmit janë marrë nga INSTAT, 2012 për Bashkinë Lushnje, duke përfshire dhe 11 njësitë administrative (jo vetëm për qytetin). Më tepër të dhëna do të futen në analizë, nëse ato do të vihen në dispozicion nga institucionet përkatëse, gjatë planit të zhvillimit.

Pyetje: Z. Ylli Karalliu: Nuk keni ju nje plan per zgjidhjen e ketij problemi?
Pergjigjet Znj. Besmira Dyca - Ne kemi analizuar dhe evidentuar te gjitha strukturat arsimore qe jane pjese e bashkise se madhe, dhe ku jane shperndare keto struktura, nese problemet qe ju ngritet kane te bejne pikerisht me keto struktura atehere ne parashikojme njolla per rritjen e ketyre hapesiareve arsimore, nese problemi ka te beje me nr mesuesish apo nuk jane strukturat problem, atehere ju duhet te bashkepunoni me Ministrine e Arsimit per zgjidhjen e ketyre problemeve.

Përgjigja e grupit të punës: Kjo Strategji, në Programin Strategjik O4P7 parashikon rijetëzimin e strukturave arsimore dhe plotësimin e nevojave me struktura të reja për ciklin e ulët, të mesëm dhe arsimin profesional. Projektet përkatëse janë afishuar në Kapitullin e III. Gjatë hartimit të planit të zhvillimit të PPV-së, do të vlerësohen edhe njësitë strukturore ku mund të vendosen struktura të reja arsimore, në përputhje me kërkesat ligjore.

Pyetje: Z. Ylli Karalliu: Per hapjen e shkollave profesionale, nga eksperienca qe kam pasur vitetet e kaluara, nxenesit nuk e kane prioritet ndjekjen e ketyre shkollave, ndoshta do te ishte me mire hapja vetem e nje klase dhe te shihet rezulatati.

Përgjigja e grupit të punës: Nga analizat e kryera mbi forcën punëtorë, kërkesën për kualifikimin e saj, dhe aktiviteti që ka patur Instituti Bujqësor i Lushnjes, kërkesa për jo vetëm rihapjen e këtij filiali, por gjithashtu hapjen e më shumë degëve dhe klasave është një nevojë e domosdoshme për Lushnjen. Projekti për rihapjen e Filialit Bujqësor të Lushnjes është detajuar në ***Fishën e Projektit nr.11 në Kapitullin IV të Strategjisë.***

Koment: Z. Sabri Hasanbelliu: Do te sugjeroja qe ne Planin Strategjik te studiohet kodra e Ardenices si ballkoni i Myzeqese ,sidomos ne lidhjet qe ka kjo zone me zonat e tjera. Madje kjo zone duhet te merret parasysh qe ka shume biznese te medha e te vogla.

Përgjigja e grupit të punës: Ky koment është marrë në konsideratë gjatë hartimit të Vizionit të Bashkisë Lushnje, ku Manastiri i Ardenicës dhe Kodra, janë evidentuar si një nga pikat më të rëndësishme turistike të bashkisë, pjesë e korridorit peizazhistik parashikuar në Vizion.

*Koment: Z. Sabri Hasanbelliu:*Nga prezantimi qe u be, shoh te akumuluar nje informacion te detajuar. Per bujqesine e Lushnjes me kryesore ka sera nga me modernet deri me te thjeshta, gati 40% ne Republiken e Shqiperise. Burim kryesor i te ardhurave jane nga bujqesia dhe nga kapacitetet qe ka nuk ka industrine e nevojshme bujqesore perpunuese. Ata qe punojne sot bujqesine jane ne moshte te vjeter, deget e universitetit u mbyllen, duhet bere kombinuar qe keto shkolla te rihapen dhe te funksionojne se bashku.Tendenca per per ndertimin e dhomave frigoriferike ,industrai perpunuese duhet te marre zhvillim .Ne si insitut bujqesor mund te japim dhe te kontribojme ate cka ne ofrojme,por ndikimi duhet et ejete drejt ketyre potencialeve.

Përgjigja e grupit të punës: Ky koment është marrë në konsideratë dhe është reflektuar jo vetëm në Objektivat Strategjikë të Bashkisë Lushnje ***(përkatësisht objektivi 1 dhe 2),*** por projekte si: Rihapja e Filialit Bujqësor, Ngritja e qendrave të Informacionit Bujqësor, Ngritja e qendrës së grumbullimit me kapanone frigoriferike etj, janë detajuar dhe më tej në Kapitullin IV.

Koment: Përfaqësues të AKPT: Falenderoj punen e bere nga Co-plan ,u nisa nga pyetja qe beri dikush ketu ne salle qe kush e garanton zbatueshmerine e planit .Agjencia Kombetare e territorit dhe ligji jane garant per zbatimin e planit me ligjin ,dhe une jam ketu per tju inkurajuar ,garantuar zbatimin e tij me planin.
Koment: Znj. Shpresa Meco: Dua tju koplimentoj per punen,ktu na paraqitet mundesite qe kane bankat shqiptare per investime ,por me e rendesishme eshte sigurimi i fondeve per ti realizuar keto studime dhe investime.Eshte nje pune e madhe me profesionalizem.
Koment: Z. Agim Sema: Produktet e medha qe ka zona jone del e domodoshme qe te ndertohet nje kompleks i madh per perpunimin e ketyre produkteve bujqesore.

Përgjigja e grupit të punës: Ndërtimi i një zone ekonomike për akomodimin e industrive të lehta përpunuese të produkteve bujqësore, parashikohet në Vizionin e Bashkisë.

Mbajti proces verbalin

Ing.Fatma Hoxha

REPUBLIKA E SHQIPERISE

BASHKIA LUSHNJE
DREJTORIA E PLANIFIKIMIT DHE KONTROLLIT TE TERRITORIT
Adresa:Lagjia Kongresi Lushnjes Tel:+355 35 222139 E-mail:bashkia_lushnje@yahoo.com

Nr.____Prot. **Lushnje_____/_____/ 2016**

Proces – Verbal
MBI "Degjesa e trete publike per planin e pergjithshem vendor te territorit te Bashkise Lushnje"

Sot me date ***08.01.2016*** ne ambjentet e muzeut historik u realizua degjesa e trete publike per hartimin e Planit te Pergjithshem Vendor.

Moren pjese perfaqesuese te Forumit keshillimor vendor ,eksperte nga Co-plan,perfaqesues nga Agjencia Kombetare e Planifikimi t te Territorit, Drejtoria e Planifikimit perfaqesues te njesive administrative,eksperte te fushave te ndryshme .

Ekspertja e Coplan Znj.Besmira Dyca prezantoi dokumentin e Strategjise territoriale te Bashkise Lushnje , vizionin dhe objektivat strategjike, planin e veprimeve – fishat e projekteve. Plani i veprimeve dhe investimeve u prezantua nga Drejtoresha e Planifikimit Mimoza Haxhiu.

Materiali i pergatitur per kete degjese te dyte publike permbante pikat e meposhtme :

1. Procesi i hartimit te Strategjise
2. Analizat SWOT
3. Objektivat Strategjike 1
4. Objektivat Strategjike 2
5. Objektivat Strategjike 3
6. Objektivat Strategjike 4
7. Plani i Investimeve kapitale

Ne perfundim te prezantimit u bene diskutime dhe propozime nga pjesemarresit:

Koment: Kryetari i Bashkisë Z. Fatos Tushe: Falenderoj specialistet per punen e bere ne hartimin e planit te pergjithshem te Bashkise se Lushnjes, doja te permendja korridorin 8 ,ku Lushnja i jep jete ketij korridori ,dhe ne vecanti te theksoja ekoturizmin qe prezantohet me grupin e rezervuareve qe kemi duke filluar me rezervuarin e Kasharajt ,vazhdon ne–Shegas-Thane dhe rezervuari ne Allkaj qe ka nje ekosistem te mrekullueshem dhe ne do te bejme te mundur qe te gjitha keto pasuri ti kthejme ne asete publike. Nuk u permend baza e zhvillimit te ekonomise qe nuk eshte vetem tek bujqesia por edhe te industria agroperpunuese ,kto mendoj se jane disa nga pikat kyce e duhet te jene pjese e dokumentit te Strategjise .

Përgjigja e grupit të punës: Ky koment është marrë plotësisht në konsideratë dhe është reflektuar në Vizionin e Bashkisë Lushnje dhe objektivat/programet në vijim, kapitulli II i Dokumentit të Strategjisë.

Pyetje: Z. Albert Divjaka: Duke ju falenderuar per prezantimin, per zhvillimin e qytetit te Lushnjes duhet pare me pika kryesore zhvillimi ku mund ti specifikojme me 2 zona, 1 eshte baza e agrobiznesit dhe pika e dyte industria e ushqimit, a eshte percaktuar ndonje zone e tille ?

Aktualisht qyteti vuan eshte sistemi i vaditjes, nuk pashe ku eshte permendur zhvillimi i kesaj skeme? Une mendoj qe ne kete plan zhvillimi keto 2 zona te zhvillohen edhe me tej, dhe jo te jene te shperndara ne pika te vogla frigoriferike, por duhet ti planifikojme keto pika ne baze te shtrrjes gjeografike ne menyre qe te jene celula e ekonomise.

Pergjigjet Znj. Besmira Dyca: Do ju tregoj nje harte te cilen un e kalova me shpejt gjate prezantimit, ne kemi rimarre propozimet nga PPV-se se njesise Lushnje per zhvillimin e zones industriale ne pjesen jugore te qytetit si nje pike e agroperpunuese .Pra fokusi do te jete ne ate zone te percaktuar nga PPV-ja qe eshte brenda qytetit ne afersi te linjes hekurudhore ,ku nga ana logjistike eshte nje zone shume e mire per zhvillimin e ketyre siperfaqeve .Ne do ta rikonsiderojme kete siperfaqe ne zhvillimin e planit aktual.

Përgjigja e grupit të punës: Ky koment është marrë në konsideratë dhe Strategjia e Zhvillimit, ka parashikuar, dhe evidentuar në Vizionin e Bashkisë (përkatësisht në Objektivin 01P7 të kësaj Strategjie), zonën ku parashikohet të zhvillohet industria e lehtë agropërpunuese.

Pyetje: Z. Vladimir Malo: Kete takim te trete une e vleresova sepse ka studim mbi zhvillimin e tanishem te territorit, duhet percaktuar zona ne ato toka qe jane me pak produktive ne menyre qe te mbrohet toka bujqesore. Une sugjeroj ndertimin e nje teleferiku qe nga Vaini deri tek Blerimi, qe ia zbulon bukurine gjithe qytetit.
Per erozionet bregedetare, ne kufizohemi nga dy basene, lumenjte vazhdimisht gerryejne dhe kete proces e kemi nenvleresuar, ku jane studimet qe jane bere me pare, eshte mire qe me keto studime te ecet paralelisht ne menyre qe te mbrojme token bujqesore. Lushnja eshte ne shkalle vendi me potenciale te medha kultivimi qe ia ka dhene natyra, por 50% e produkteve ne keto ambjente te mbrojtura duhet te menaxhohen, dhe te studiohen per eksportin.
Ajo qe eshte perfolur per Universitetin Bujqesor, ketu do te ngulim kembe bashke sepse nuk i sherben vetem Lushnjes por te gjithe Shqiperise. Universiteti i jepte shume gjalleri, studime shumë cilesore, me stafe shume te pergatitur, me kualitet madje do te diktoje ne zhvillimin e shkollave profesionale.

Përgjigja e grupit të punës: Komenti mbi ngritjen e teleferikut në Bashkinë Lushnje, nuk është përfshirë për shkak se për propozimin e një investimi të tillë është e nevojshme hartimi më parë i një plani mobiliteti. Megjithatë kjo pikë mund të shihet e arsyeshme të elaborohet gjatë hartimit të Planit të zhvillimit (faza e dytë e PPV-së).
Sa i përket erozioneve detare dhe gjendjes së përgjithshme mjedisore të bashkisë Lushnje Strategjia është mbështetur në raportin „Vlerësimi i Gjendjes Mjedisore, 2014" nga Axhenda Kombëtare Mjedisore.

Pyetje: Z. Skënder Gega: Dua te falenderoj grupin e punes, jane shume korrekt, bashkepunues, ne materialin e prezantur prej 84 faqesh per arsimin dhe kulturen une pashe vetem 2-3 faqe, do te doja te kete me shume projekte per arsimin parashkollor.
Per infrastrukturen une do te sugjeroja qe prespektiva te jete deri ne 5 vite ne menyre qe mangesite qe mund te dalin te rregullohen ne vitet e ardhshme.

Nuk pashe ndonje planifikim per moshat e treta si qender qe do te sherbeje per keto mosha dhe e fundit qe plani i ri te implementoje sadopak problemet e zonave rrurale sepse ju do te jeni ata qe do te planifikoni. Keni bere nje pune shume te mire.

Pergjigjet Znj. Besmira Dyca: Keto sugjerime qe u diskutuan sot do te plotesohen me tej dhe do te jene perfundimtare ne kete dokument te strategjise.Dua te sqaroj qe Strategjia e territorin analizon dhe nuk pasqyron detaje teknike por nderhyrje strategjike ,vetem plani kryen kete funksion.

Përgjigja e grupit të punës: Sa i përket komentit mbi projekte të mundshme për moshat e treta, ai është reflektuar si pjesë e Objektivave Strategjikë të Bashkisë, detajet teknike të secilit mund të specifikohen gjatë hartimit të Planit.

Mbajti proces verbalin
Ing.Fatma Hoxha

Nr.____Prot. **Lushnje_____/_____/ 2016**

Proces – Verbal
MBI "Prezantimi i Draft Strategjise se territorit te Bashkise Lushnje ne Forumin e Bashkerendimit te Planifikimit ne Nivel Vendor"

Sot me date ***04.02.2016***, ne ambjentet e salles se mbledhjeve te Bashkise Fier u be prezantimi i Draft Strategjise se territorit te Bashkise Lushnje dhe Bashkise Fier ne Forumin e Bashkerendimit te Planifikimit ne Nivel Vendor. Në këtë takim moren pjese perfaqesues te FBPV-se, eksperte nga Co-PLAN, perfaqesues nga Agjencia Kombetare e Planifikimi t te Territorit (AKPT).

Ky draft u prezantua nga drejtoret e planifikimit te bashkive respektive te Fierit dhe Lushnjes, ku "Draft Strategjia e Territorit te Bashkise Lushnje" permbante keto pika:

1. *Plani i veprimit, plani i punes*
2. *Procesi i hartimit te kesaj Strategjie (grupet e punes te ngritura)*
3. *Konsolidimi i bazes se te dhenave ne platformen GIS*
4. *Korridoret kryesore*
5. *Konceptet e zhvillimit rajonal*
6. *Analizat Swot (pikat e forta,te dobeta,kercenimet dhe mundesite)*
7. *Vizioni i zhvillimit te territorit te Bashkise*
8. *Objektivat Strategjike 1, 2, 3 dhe 4Studimi i kodres se qytetit*

- *Rijetesimi i qendrave urbane te njesive admisnitrative*
- *Hapja e filialit bujqesor ne qytetin e Lushnjes*
- *Rehabilitimi i perroit te qytetit*
- *Rikonstruksion i rrugeve lokale si rruga Sabri Kosturi*
- *Projekte te tjera infrastrukturore*
- *Rehabilitimi i vendepozitimit te mbetjeve urbane*
- *Hapja e qendres multifunksionaleper te rinjte*
- *Stacioni multimodal per transportin urban dhe interurban*
- *Ngritja e qendrave te informacionit bujqesor dhe njesite admisnitrative*
- *Ngritja e kapanoneve frigoriferike*
- *Rikonstruksion i rruges turistike per ne Ardenice*
- *Hartat pjese perberese e strategjise*

Ne perfundim te prezantimit u bene diskutime dhe propozime nga pjesemarresit:

Pyetje: Znj. Adelina Greca, Drejtore e AKPT: Falenderoj te dyja drejtoreshat per prezantimin ,eshte bere nje pune mjaft e mire .Nga prezantimi i Bashkise Lushnje u vu re qe potenciali ekonomik dhe drejtimi i zhvillimit te njesise ishte bujqesia po per Bashkine Fier?

Pergjigjet Znj. Renilda Hyseni: Ndertimi i by-passit eshte nje faktor qe ndikon ne rritjen e ekonomise, nje pike e dyte eshte zhvillimi i bregdetit si nje aset i pazhvilluar dhe pika e trete eshte projekti TAP qe nuk u permend gjate prezantimit por eshte pjese perberese e ketij dokumenti dhe do te sherbeje per zhvillimin e njesive admistrative ne te cilen pershkon si zhvillimin e infrastruktures rrugore te ketyre njesive, ne stacionin e fundit te ketij projekti parashikohen

punesim, rruge te reja, asetet e zones permiresim e rrjetit te kanalizimeve te ujerave te zeza, pra ne projekte konkrete.

Pyetje: Znj. Adelina Greca, Drejtore e AKPT: Po ceshtja e burimeve te tjera te nentokes, cfare mund te thuhet per Fierin?
Pergjigjet Renilda Hyseni: Per burimet e nentokes Fieri preket shume pak ,dhe preket ne pjesen lindore te qytetit ,me shume do te theksoja ndotjen qe vjen sesa burimet e nentokes.-drejtoresha e fierit
Përgjigjet Besmira Dyca: Komenti qe ju bete eshte i drejte ,ne e kemi hasur dhe ne takime te tjera ,pjesa e naftes nuk eshte shume dominuese. Si zhvillimi ekonomik si u permend dhe me pare eshte by-pasit i cili ka karakter logjistik, rruga e Patosit nje nder polet e zhvillimit te qendrueshem. Ne jemi munduar te ruajme dhe te zhvillojme keto sektore pa konflktuar perdorimin e tokes.

Pyetje: Znj. Adelina Greca, Drejtore e AKPT: Cili eshte mendimi juaj per strukturat ish industriale ,a jane bete keto pjese e mendimit tuaj gjate hartimit te strategjise?
Pergjigjet Znj. Renilda Hyseni: Ne kete zone une mund te permend fragmentimin e prones si dhe me ndotjen e azotikut ,ku pastrimi nga ndotja ka nje kosto mjaft te larte dhe per kete arsye eshte permendur shume pak ne kete dokument.
Përgjigjet Znj. Besmira Dyca: Nga diskutimet qe jane bere zbatimi i nje projekti te tille kerkon vite ,dhe zona duhet te jete e pabanuar gje qe e ben te pamundur pasi toka aktualisht eshte e zene nga banoret.

Pyetje: Znj. Adelina Greca, Drejtore e AKPT: Per stacionin multimodal ,cdo qender qarku ne nivel rajonal duhet te kete nje te tille, une nuk e degjova.
Pergjigjet Znj. Renilda Hyseni: Si stacioni eshte zona e stacionit te trenit qe ndodhet ne pjesen veriperendimore te qytetit, por eshte privat.
Pergjigjet Znj. Adelina Greca: Ministria vendos rregullat me disa standarte ,ndersa bashkise i duhet te percaktoje vendin dhe te zhvillohet kjo qender ,nuk ka pse te vendoset nje stacion i ri.

Koment: Znj. Diana Haderaj, përfaqësuese e qarkut: Me kane pelqyer materialet qe lexova dhe do te propozoja per bashkine Fier studimin e vijes bregdetare, i cili duhet te jete nje prioritet zhvillimi. Per Bashkine Lushnje studimin e kullimit, permbytja e tokes bujqesore duhet te ishte me e zgjeruar ne material. Projekti teknik i Adenicë – Libofshë është hartuar nga Qarku dhe mund të bëhët pjesë e materilait të Bashkisë Lushnje.

Përgjigja e grupit të punës: Ky koment është marrë në konsideratë dhe është reflektuar në dokumentin e Strategjisë. Madje ka program përkatës për këtë qëllim. Gjithsesi, në planin e zhvillimit tokës në vijim kjo çështje do të thellohet. Grupi i punës po përgatit hartat e sistemit të kullimit por me vështirësi pasi ky funksion i ka kaluar bashkisë vetëm në janar dhe informacioni nga bordet e kullimit është shumë i kufizuar dhe thuajse i paarritshëm për momentin. Qëllimi është të zgjerohet analiza dhe të ketë propozime konkrete infrastrukturore në planin e infrastrukturave – duke supozuar se informacioni do të mund të mblidhet.

Mbajti proces verbalin

Ing.Fatma Hoxha

REPUBLIKA E SHQIPERISE

BASHKIA LUSHNJE

DREJTORIA E PLANIFIKIMIT DHE KONTROLLIT TE TERRITORIT

Adresa:Lagjia Kongresi Lushnjes Tel:+355 35 222139 E-mail:bashkia_lushnje@yahoo.com

Nr.____Prot. **Lushnje_____/_____/ 2016**

Proces – Verbal

MBI: "Degjesen e pare publike per propozimet e planit te pergjithshem vendor te territorit te Bashkise Lushnje"

Sot me date26.05.2016 ne ambjentet e muzeut historik u realizua degjesa e pare publike per propozimet e Planit te Pergjithshem Vendor. Në këtë dëgjesë moren pjese perfaqesuese te Forumit keshillimor vendor ,eksperte nga Co-plan,perfaqesues nga Agjencia Kombetare e Planifikimi t te Territorit, Drejtoria e Planifikimit perfaqesues te njesive administrative,eksperte te fushave te ndryshme .

Pjesemarresit i pershendeti *kryetari i Bashkise Z.Fatos Tushe.*

Ekspertja e Co-PLAN Znj. Fiona Imami prezantoi propozimet te Bashkise Lushnje, per Planin e Pergjithshem Vendor.

Materiali i pergatitur per kete degjese publike permbante pikat e meposhtme:

9. Procesi i hartimit te PPV-se
10. Rrjeti rrugor ekzistues dhe korridoret kryesore
11. Zhvillimi ekonomik
12. Popullsia
13. Vizioni i qytetit
    a) *Densifikim i Bujqesise*
    b) *Ruajtja e zones Natyrore*
    c) *Itinerare Turistike*
    d) *Forcimi i Qendrave*
    e) *Tregjet dhe PG*
14. Propozimet
    a) *Perdorimi i tokes*
    b) *Rrjeti rrugor*
    c) *Furnizmi me uje*
    d) *Kanalizimet*
    e) *Menaxhimi i mbetjeve*

Ne perfundim te prezantimit u bene diskutime dhe propozime nga pjesemarresit:

Pyetje: Ing.Kostandin Puka: A do te ishte me mire qe ky material i prezantuar ta kishim studiuar paraprakisht me pare sepse ju kerkoni mendim nga ne ,por si mund te jap mendim une kur me pare nuk kam lexuar nje material.Specialiste te njesive admistrative nuk jane prezente ketu ,do te ishte mire qe keta specialiste te ishin te pranishem dhe te jepnin mendimin qe ju kerkoni.
Pergjigjet zj.Mimoza Haxhiu: Ky prezantim eshte hedhur ne faqen zyrtare te bashkise ,ky eshte nje takim per te dhene ju propozimet tuaja, megjithate ne do jua veme ne dispozicion kete material edhe ne adresat tuaja te emailit.

Pyetje: Agim Sema: Per rezervuarin e Kasharajt ju permendet qe do te zhvillohet si nje zone turistike, si do te zhvillohet turizmi ketu sepse i bie qe i gjithe fshati te zhvendoset? Per Infrastrukturen rrugore te parcelave cili eshte koncepti juaj ,per parcelat prej 200 dhe 800 m ,kush eshte koncepti juaj per keto parcela qe te jene sa me shume funksionale .

Pergjigjet zj.Fiona Imami: Infrastruktura rrugore e parcelave bujqesore ka te beje me akset ne te cilat kalojne mjete te lehta motorike bujqesore si traktore,zetore.Keto akse jane vetem ne ato rruge ekzistuese apo shtigje ,nuk parashikohen zgjerime pasi ne nuk na e lejon ligji konvertimin e tokes bujqesore

Pyetje: Agim Sema: Flasim fjale te medha ,por koncepti i i infrastruktures rrugore bujqesore per te qene sa me shume funksionale per parcelat te fragmentarizuara , ku qendron ky koncept ,sepse makina duhet te kaloje e jo mjete te lehta si thate ju.Pedonalja e fshatarit eshte rruga e parceles ,ajo duhet shtruar ,jo me asfalt por me materiale te tjera ne menyre qe fshatari te kaloje e te marre produktet e tij .

Pergjigjet zj.Rudina Toto: Nese ju kuptova drejt, nuk funksionon toka bujqesore pa keto rruge .Sqaroj se cfare kane qene rruge ekzistuese pergjate parcelave ato nuk kane ndryshuar, por do te mirembahen. Cfare ka ndodhur me fragmentizimin e tokes bujqesore atehere kjo nuk ndodh sepse eshte shume e veshtire. Cfare infrastrukture ka apo vepra arti qe i perkasin bujqesise mbeten te paprekura.

Pyetje: Agim Sema: Po, ke quani ju infrastrukture bujqesore qe do te behen dhe do te mirembahen? Per te investuar per rruget ne parcela 800 m me cakell , rruget te mirembahen por gjithashtu dhe duhet te jene funksionale .Ishit e paqarte. Kursimi i tokes bujqesore si do te zhvillohet apo do te vazhdohet te ndertohet me vije te verdhe ,si do te procedohet me ndertimin e banesave ?

Pergjigjet zj.Fiona Imami: Ne ende nuk kemi ndare njesite strukturore dhe do te kemi zhvillim brenda vijave te verdha nese mund ti quajme keshtu, dhe do te kemi zhvillim vetem brenda ketyre vijave, nuk do te kete shtrirje, per shkak te mbrojtjes se tokes bujqesore, per ta mbrojtur sa me shume kete toke por edhe per shkak te konvertimit te tokes bujqesore.

Pyetje: Arben Ndreka: Nje problem me i pergjithshem jane rruget dytesore te fshatrave me token bujqesore, a ka mundesi te jete me konkrete trajtimi i ketij problemi. Po te futemi ne studime te ndryshme, une nisem nga 3 fabrikat e perpunimit te qumeshtit qe nuk levizin ne menyre kategorike .Ne hasemi me veshtira te shumta sepse ka periudha te caktuara qe ne nuk e marrim dot qumeshtin, une dua te marr nje leje per katin e dyte, mendoj se duhet nje studim per industrine e perpunimit te qumeshtit .Si infrastruktura rrugore, si ndertimet duhen zgjidhur sepse keto jane enigme.

Pergjigjet zj.Fiona Imami: Zonat industriale dhe ate ekonomike jane zhvilluar ne vije paralele me bypassin ,per ato njesi ekonomike ekzistuese do te mbeten ashtu si jane.Per njesite ekonomike qe jane prane banesave do te parashikohen rehabiltime te pjesshme.Gjithashtu ne i kemi te percaktuar zonat ekonomike ,ato jane ne hyrje te Lushnjes ku permendim tregun me shumice fruta – perime. Nese flasim per industrine sigurisht qe kur kemi krijuar njesite me funksion ekonomik do percaktojme rregullat teknike mbi te cilat do te zhvillohen keto njesi.

Pyetje: Bektash Nezha: Ju thate qe mbetjet do te grumbullohen ne fshatin Murriz- Peqin .Eshte bere ndonje studim per keto mbetje sepse parate qe vijne nga kjo gurore, eshte nje miniere ari

Pergjigjet zj.Fiona Imami: Keto vendime jane ne dikastere me te larta, ne jemi ne fazen e propozimeve dhe me pas jane miratimet

Pergjigjet zj.Rudina Toto: Per ceshtjen e mbetjeve ,qeveria ka 2-3 vjet qe studion ngritjen e nje landfilli ,por nuk eshte percaktuar fiks se ku do te jene keto vende .Me mire e njihni ju kete vend

nuk e njeh qeveria ,kjo eshte detyra jone qe ne ta veme para jush ne diskutim. Kjo eshte me shume vlere sepse ne duhet ta studiojme.

Pyetje: Ben Muco: Ju falenderoj per prezantimin ,parimi per sistemin rrugor ,sistemimi kuadratik mendoj te kete nje nderthurje te sistemimit kuadratik me ate unazor ,permendim ketu rrugen qe fillon ne fshatin Sylzotaj – Terbuf – ende nuk eshte nderhyre ne kete sistem do te ishte nje aks rrugor shume i mire.Per sa i perket zones se kodres une nuk shoh nje zgjerim te rrugeve ekzistuese ,ju nuk folet per rruge te reja.
Pergjigjet zj.Fiona Imami: Nje informacion me te detajuar per sistemin rrugor mund ta gjeni ne faqen zyrtare te bashkise, ne kemi bere takime me grupe pune ku jane hedhur dhe piketet e para.

Pyetje: Ben Muco: Per landfillin mendoj se ai pozicion qe eshte ideuar eshte larg nga qyteti, dhe sa me shume te largohemi nga qyteti me e larte eshte kosto. Pellgu i Konjatit dhe Cermes jane me sasi te larta por lene per te deshiruar per cilesine ,ne duhet ti shohim me nje sy tjeter ,ti shfrytezojme rruget per investime ,sepse keto investime kane kosto qe e lajne vete veten e tyre. Shqiperia eshte nje nder rajonet e para qe kane burime ujore dhe nuk e shfrytezojne.

Përgjigjet nënkryetarja zj.Teuta Korreshi: Per sektorin e ujit kemi planin e tranzicionit per sherbimin e ujesjelles –kanalizimeve per bashkine Lushnjes sipas reformes ne sektorin e ujit dhe reformes administrative – territoriale .Ju e dini qe ujerat e zeza jane te ndotura por me te ndotura jane ujerat e shiut, dhe keto ujera shiu do te trajtohen e te kthehen ne ujera te perdorura. Nje informacion me te detajuar ju mund ta gjeni ne ëebsiten e bashkise.

Mbajti procesverbalin

Ing.Fatma Hoxha

REPUBLIKA E SHQIPERISE

BASHKIA LUSHNJE

DREJTORIA E PLANIFIKIMIT DHE KONTROLLIT TE TERRITORIT

Adresa:Lagjia Kongresi Lushnjes Tel:+355 35 222139 E-mail:bashkia_lushnje@yahoo.com

Nr.____Prot. **Lushnje_____/_____/ 2016**

Proces – Verbal

MBI: "Prezantimin e degjeses se pare publike per Vleresimin e Strategjik se Mjedisor te Bashkise Lushnje"

Sot me date 26.04.2016 ,ne ambjentet e salles se Muzeut Historik te Bashkise Lushnje u be prezantimi i pare i degjeses se pare publike te vleresimit strategjik mjedisor (analizes) te Bashkise Lushnje. Në këtë takim moren pjese perfaqesues te FBPV-se, eksperte të Co-PLAN, perfaqesues nga Agjencia Kombetare e Planifikimi t te Territorit etj.

Ky prezantin u be nga ekspertja e Co-PLAN ***Znj.Arta Alla***. Ne menyre te permbledhur kjo analize trajtoi keto pika :

1. Territori dhe Toka Bujqesore
2. Burimet ujore siperfaqesore
3. Pellgjet Ujore Nentokësore (Akuiferet)
4. Mbetjet
5. Ajri
6. Pyjet dhe Kullotat
7. Biodiversiteti

Ne perfundim te prezantimit u bene diskutime dhe propozime nga pjesemarresit:

Pyetje: Z. Kostandin Puka: Unë në këtë paraqitje nuk pashë propozimet për zgjidhjen e problemeve mjedisore. Ju thatë disa herë që nuk i keni këto të dhëna. Nga duhet ti merrni këto informacione? Ju nuk folët për ndotjen e ajrit, a do të ketë ndonjë pikë monitorimi? Per burimet ujore ju nuk folet per basenet e tjera si e njesise Bubullime,per ndotjen e lumenjve nga hidrokarburet e Kucoves. Ekziston nje projekt gjerman per pastrimin e ujerave te ndotur ,keni dijeni per kete? Si do te zgjidhen zonat qe legalizohen nga ALIUZNI? Cfare rekomandoni ju strukturave per zgjidhjen e problemeve mjedisore? A do te zgjidhni problemet e varrezave ku perroi i qytetit kalon buze tyre dhe ne sa kemi degjuar ndotin ujerat nentokesore? Deshiroj qe ne degjesen tjeter te degjoj zgjidhjet.

Përgjigjet: Znj. Arta Alla, eksperte e mjedisit pranë Co-PLAN: Une merrem me ujerat dhe akuiferet ,problemin e Shkumbinit e kemi ngritur ne cdo forum .per ndotjen(mbetjet) nu kkemi informacion.Ne kemi informacion mbi gjendjen e mbetjeve.

Pyetje: Z. Rrapi Bico: A e keni monitoruar rezervuarin e Thanes ,pasi nga ky rezervuar pasi nga ky rezervuar furnizohet kolektori i Myzqese.Juve ju del per detyre te monitoriniujerat e vaditjes.

Përgjigjet: Znj. Arta Alla, eksperte e mjedisit pranë Co-PLAN: Agjensia e Mjedisit po monitoron rezervuarin e Thanes dhe ne do te marrim te dhena.

Koment: Z.Skënder Gega: Keni lene pa paqyruar mbeturinat inerte ne zonen e perroit te vjeter.

Koment: Z. Bledi Dimo (AKPT): Problematikat Pse nuk jane parashikuar ndryshimet klimatike . Mbetjet organike nga bujqesia duhen trajtuar.

Koment: Z. Avni Hida: Dua te bej disa saktesime per mbetjet spitalore .Raporti nuk eshte i sakte . Ato asgjesohen dhe nuk ka probleme. Agjensia Kombetare e Mjedisit disponon regjistra ku keto probleme jane zgjidhur ligjerisht me firma te licensuara.

Përgjigjet: Znj. Arta Alla, eksperte e mjedisit pranë Co-PLAN: A mund te na dergoni nje kopje te dokumentacioni te ketyre regjistrave per keto probleme.Une mendoj qe monitorimi i pikave ne keto zona te ndotura duhet te behet duke percaktuar pikat ne vend.Per mbejtjet e rrezikshme nga subjekte private po pergatitet ligji dhe besoj qe kjo nuk duhet te jete problem i PPV-se.Kuadri ligjor per mbetjet inerte eshte plotesuar.E rendesishme eshte te behet vleresimi i ndotjes se ujerave ne pika monitorimi kritike.Ne kemi vendosur per monitorimin ne nivel baseni ujor.Per sa iperket pranise se naftes ne ujerat ne nuk kemi arritur ,per hidrokarburet duhet nje buxhet i konsiderueshem per kete.

Koment: Z. Rrapi Bico: sugjeroj te monitorohet ajri nga fabrikat e prodhimit te betonit,pasi eshte shqetesim per qytetin.

Koment: Z. Agim Sema: Burimi kryesor eshte uji. Mendoj qe studimi te zgjerohet duke e lidhur me origjinen e ujerave qe vijne ne territorin e Bashkise Lushnje ,dmth ne faktore te tjere qe ndikojne.

Mbajti procesverbalin

Ing.Fatma Hoxha

REPUBLIKA E SHQIPERISE

BASHKIA LUSHNJE

DREJTORIA E PLANIFIKIMIT DHE KONTROLLIT TE TERRITORIT

Adresa:Lagjia Kongresi Lushnjes Tel:+355 35 222139 E-mail:bashkia_lushnje@yahoo.com

Nr.____Prot. **Lushnje_____/_____/ 2016**

Proces – Verbal

MBI: "Prezantimin e degjeses se dyte publike per propozimet e Planit te Pergjithshem Vendor te Bashkise Lushnje"

Sot me date 06.07.2016 ,ne ambjentet e salles se Keshillit Bashkiak te Bashkise Lushnje u be prezantimi i degjeses se dyte publike per propozimet per Planin e Pergjithshem te Bashkise Lushnje. Në këtë dëgjesë moren pjese perfaqesues te FBPV-se, eksperte të Co-Plan, perfaqesues nga Agjencia Kombetare e Planifikimi t te Territorit, qytetarë etj..

Fjalen e hapjes e mbajti ***Kryetari i Bashkise Z. Fatos Tushe*** dhe ***Drejtori i Co-Plan Z. Dritan Shutina.***

Ky prezantin u be nga ekspertja e Co-Plan ***Znj.Fiona Imami***. Ne menyre te permbledhur ky prezantim trajtoi keto pika:

1. Transporti i propozuar njesine Lushnje dhe njesite adminsitrative ne perberje te saj
2. Transporti publik i propozuar
3. Perdorimi i tokes i propozuar
4. Distancat e lejuara (pergjate rrugeve kryesore,autostradave,zonave ripariane)
5. Njesite strukturore
6. Koeficentet (Ksht, intensitet, kshr etj)

Ne perfundim u bene keto diskutime dhe propozime nga pjesemarresit:

Pyetje: Z. Nikolla Ndoni: Nga ky studim qe u prëzantua pervec vijes se verdhe qe eshte, a ka siperfaqe tjeter shtese, nese ka ku jane keto pika dhe sa jane ne te gjithe territorin?

Përgjigjet: Znj. Fiona Imami, eksperte pranë Co-PLAN: Hartat qe ne kemi aktualisht te varuara ne mur ketu jane shprehur te gjitha koeficentet e shfrytezimit te territorit qe do te kene te gjitha njesite administrative. Aty ku eshte toke bujqesore eshte detyrim ligjor qe ne nuk mund te nderhyjme dhe une do ju ftoja te shihni hartat dhe mund te konsultohemi per zonat qe kane rritje te koeficenteve te shfrytezimit te territorit.

Pyetje: Z. Skënder Gega: Keni percaktuar ju zona te perqendruara te amballazhimit te perpunimit te produkteve bujqesore per Lushnjen dhe ku jane keto zona?

Përgjigjet: Znj. Fiona Imami, eksperte pranë Co-PLAN: Zonat ekonomike per qytetin jane 2; zona ne ekonomike ne jug te qytetit dhe ne hyrje te qytetit, ndertimi i tregjeve pa kufzuar njesite e tjera administraive. Per zonen ekonomike te Plasmasit duhet qe me pare ti nenshtrohet rehabilitimit mjedisor Kjo zonë ka 2 perparesi kryesore; nje siperfaqe të madhe dhe afersine qe ka me autostraden.

Pyetje: Znj. Marsela Bitri: Nga drejtoria e Aluiznit Lushnje ,ne kemi hasur veshtiresi me zgjerimet e rrugeve ,a jane marre parasysh nga ju ndertimet qe preken nga keto zgjerime?

Përgjigjet: Znj. Rudina Toto, menaxhere projekti PLGP: Plani ka bërë një analizë të thelluar të zonave informale. Ne ju kemi bërë një shkresë për të marrë informacion mbi këto zona dhe nuk

kemi marrë një përgjigje të saktë për këto zona të reja. Megjithatë plani ka parashikuar programe të strehimit, shpronësimit të cilat mund të zbatohen

Pyetje: Znj. Marsela Bitri: Po per objektet qe jane me leje ndertimi ?

Përgjigjet: Znj. Rudina Toto, menaxhere projekti PLGP: Kur bejme planin ashtu sic e permenda me larte ,ne rastin konkret nese rruga eshte e ngushte dhe preken pronat e objekte me leje ndertmi atehere mund te perdoren disa instrumente,keto jane rast pas rasti.Per zonat informale te reja qe ne nuk i kemi ,mbetet sesi do te zgjidhet menaxhimi i tokes ne momentin e Planit te Pergjithshem ,ne menyre qe te mos kosto legalizimi dhe shpronesimi.ne kemi ne dore planifikimin e rruges.

Pyetje: Përfaqësues nga firma Llazo Sh.p.k: Si eshte menduar menduar menaxhimi i mbetjeve urbane dhe ujerat e zeza?

Përgjigjet: Znj. Fiona Imami, eksperte pranë Co-PLAN: Eshte parashikuar ndertimi i nje impianti kompostimi per menaxhimine e mbetjeve urbane ne fshatin Murriz - Peqin ,i cili do te kryeje sherbimin e mbledhjes se mbetjeve te gjithe bashkise .Per ujerat e zeza eshte miratuar nje vend per ndertimin e impinatit te ujerave te zeza ,ndodhet prane autostrades ne nje pozicion mjaft srategjik .

Koment: Z. Agim Sema: Kam marre pjese ne te gjitha degjesat publike ,me vjen mire qe eshte marre parasysh infrastruktura rrugore bujqesore .Me vjen mire qe ka kanale me funskion vaditjen e tokave bujqesore,Lushnja ka shume deje.qe pershkohet ,rezarvuari i Kasharajt une mendoj qe ne kete zone te kerkohet shpronesimi dhe te kthehet ne nje zone atraktive,Ju pergezoj per punen e bere dhe do te jete nje ndihme e madhe per ne.

Pyetje: Z. Rrapi Bico: Cfare eshte menduar per nenstacionin elektrik ,ku duhet te jete ?Po per perroin e Lushnjes eshte i bukur por per 2 anesoret e tij cfare eshte menduar se ka shume ndertime ,a do ti rritet pjerresia e tij?Ku jane planifikuar varrezat publike ,rrjeti i KUB dhe KUZ – se ,duhet bere dicka sepse eshte problem serioz per Lushnjen?

Përgjigjet: Znj. Mimoza Haxhiu, Drejtore Planifikimi: Rehabilitimi i perroit te Lushnjes eshte planifikuar me rruge ne te dy anet e tij ,gjate gjithe segmentit te rehabilitohet ,te pastrohet dhe nuk eshte menduar ti rritet pjerresia.Per varrezat publike jane parashikuar tek ish fabrika e tullave ,ne aktualisht jemi ne proces shpronesimi.

Përgjigjet: Znj. Rudina Toto, menaxhere projekti PLGP: Per rrjetin e KUB dhe KUZ-se duhet qe me pare te mbulohet i gjithe qytetit me keto sherbime dhe me pas te flitet.

Pyetje: Z. Ylli Myftiu: Toka bujqesore eshte cenuar jashte mase sidomos vitet e fundit .Rrethi i Lushnjes me mbi 250banore/km^2 dhe ruajtja e tokes bujqesore duhet te jete e shenjte,e mbeshtes shume kete mbrojtje.Nese do zhvillohet si industri ,cfare do ti mbetet tokes per te zhvilluar.Ky PPV e shoh qe e ka mbajtur parasysh ,duke pare planin e zhvillimit te Bashkise e shoh si lidhje te reales me fantazine tone ,shoh qe ky plan do disa dekada ,cfare do zhvillohet hap pas hapi,zhvillimi i perroit te Lushnjes kerkon nje investim sepse duhej marre parasysh nje studim topografik ,gjeologjik ,mesa kujtoj kete perrua nuk ka pasur kete degradim qe ka sot , nuk

shkaktonte ndotje , po keshtu dhe ne drejtime te tjera te zhvillimit.Zonat industriale te falimentuara ne perafersi te zones se plasmasit ,fabrika e letres dhe te shihet me prespektive per zhvillimin e bizneseve te vogel.

Përgjigjet: Znj. Rudina Toto, menaxhere projekti PLGP: Per qendren e Lushnjes kemi stacionin e Lushnjes dhe ndertesat 30 m pas hekurudhes.Ideja eshte se nese e mbajme stacionin e trenit perbejne nje barriere ,por nuk lidhen.Nese stacioni zhvillohet ne te ardhmen te mos shihet si stacion treni por si nje stacion multimodal dhe zona merr nje zhvillim intensiv ,ideja eshte mos te jete me banesa , por me qendra biznesi ,parqe ,te jete e lidhur realisht ,mos te vine banoret vetem per trenin por edhe per gjera te tjera.Kjo do ndihmoje per te zhvilluar qytetin ,te lidhet me pjesen urbane ,kjo nyje e re mund ta bashkoje pjesen e qytetit me pjesen tjeter pas hekurudhes.Kjo eshte nje teme e hapur per propozim dhe duam ta ndajme sot per diskutim

Pyetje: Znj. Marsela Bitri: A ka hapesira per te ndertuar qendren multimodale?

Përgjigjet: Znj. Rudina Toto, menaxhere projekti PLGP: Po u realizua si projekt ,sigurisht qe do te kete hapesire ,nese ne lejojme intensitete te larta.

Përgjigjet: Z. Dritan Shutina, drejtor i Co-PLAN: Stacion multimodal do te jete magneti per ta transformuar zonen ,bashkia mund te thithe fonde si per vete ashtu dhe per pronen private.

Pyetje: Z. Nikoll Ndoni: Interpretimet jane mire , jane cilesuar ne ligje ,por nga ana tjeter stafi qe ka punuar e ka shkelur te flitet me konkretisht.A keni ndeshur ju gjate studimit te planit presion nga popullata per nje projekt?Nga Pilo Lala biznese te shumta ,nga klubi i shoferit kemishtaj kambi 15 biznese te niveleve te larta te cilat duhet te hidhen ne studim , te zhvillohen ,te shihen me prespektive patjeter.Nuk duhet te dyfishohen industrite perpunuese dhe aq sa njoh ,nuk jam i kesaj fushe por industrite e perpunimit te behen sa me afer prodhimit,ju duhet te dilni jashte kushteve te ligjit ,sepse per te shkuar tek toka bujqesore duhet ndertuar nje rruge.

Përgjigjet: Znj. Rudina Toto, menaxhere projekti PLGP: Nese ka nje gje qe duhet theksuar eshte qe Lushnja eshte qendra e bujqesise ,kjo vjen si detyrim i Planit Kombetar i cili e shkruan kete gje. Per zonat pergjate autostrades ne kemi bere takime me njesite administrative ne njesite Krutje e Golem ,se si do komunikojme me Lushnjen.Kjo ka qene arsyeja qe ne i jemi pergjigjur me rruge sherbimi pergjate autostrades ne ato rruge ekzistuese bujqesore.Per token bujqesore ne nuk na lejon ligji ,na kushtezojne vetem ndertimin prane qendrave ekzistuese ,nuk mund te lejojme fragmentizimin e tokes bujqesore .Per zonat ekonomike te vogla tregje , stallat magazinat nuk behet fjale qe ne ti pengojme.

Pyetje: Z.Fatbardh Nuri: Eshte hera e pare qe jam prezent ne keto takime ,ajo qe krijova une dhe qe mora n nje informacion por nuk e perfytyroja dot , ndoshta eshte faji im , por te preceptosh Lushnjen me territorin aktual ,e cila nuk eshte fushe por koder ,dhe ajo qe kisha deshire te shihja dhe se ky plan afatgjate shte thike me presa,se ju prisni per realizim projektesh por nuk fonde .Ajo qe une mendoj eshte se nuk kemi as det ,si ta bejme kete zone me terheqese nepermjet kodres „ne rast se se ato perfshihet qe qytetari ta shijoje kete koder,rezevuarin e Kasharajt , mos te rrime me nostalgjine e detit dhe perroi me i bukur se Lana duhet kthyer ne prioritet ,hekurudha eshte per turp,treni me 2 vagona,te kthehen keto ne gjendjen e meparshme duhen vite .Une e shoh si halle

te madh menaxhimin e ketyre ,nuk zgjidhet me nje rruge por me prioritete ,ky qytet ka shume nevoje per menaxhoje me kurajo ,nuk ka nevoje per aritmetmike urbanistike,eshte nje qytet qe ka shume dije ,shume njerez te zote.

Përgjigjet: Znj. Rudina Toto, menaxhere projekti PLGP: E mire apo e keqe reforma e ndarjes territoriale ka 3 njesi te dallueshme : kodren ,fushen ,qytetin,kjo varet nga interesimi ,dikush preferon kodren apo fushen.Ne nuk duhet te mendojem qe i kane ikur potencialet qe kesaj zone i kane ikur potencialet ,sate afte jemi ne ti menaxhojme ,si duhet ti veme ne perdorim keto potenciale dhe tokat kane bonitetin me te mire 1-4 „eshte rezervuari i Kasharit qe eshte nje potencial te madh ,ne vetem duhet te dime ti ti perdorim keto resurse. Per kodren ne kemi menduar pyllezim dhe pemetari te shtohen ,sepse jane fragmentizuar, per ta bere me te qendrueshme .Jane menduar shtigje per bicikleta ,unaza qe lidh zonat tuaja me zonen e Belshit. E gjithe kodra eshte e lidhur e rendesishme eshte te sigurohet aksesi qe ata kryejne per aktivitetet e tyre.Per prioritarizimin e rendesishme eshte ,kjo varet nga fondet dhe nga vete popullsia qe e mbeshtet dhe sigurishtq e varet nga faktore te ndryshem.Ne do te bejme me te miren.

Mbajti procesverbalin

Ing.Fatma Hoxha

REPUBLIKA E SHQIPERISE

BASHKIA LUSHNJE

DREJTORIA E PLANIFIKIMIT DHE KONTROLLIT TE TERRITORIT

Adresa:Lagjia Kongresi Lushnjes Tel:+355 35 222139 E-mail:bashkia_lushnje@yahoo.com

Nr.____Prot. **Lushnje 15/09/ 2016**

Proces – Verbal

MBI: Prezantimin e degjeses se dyte publike per Vleresimin Strategjik Mjedisor te Bashkise Lushnje

Sot me date 15.09.2016, ne ambjentet e salles se Keshillit Bashkiak te Bashkise Lushnje u be prezantimi i degjeses se dyte publike per vleresimin strategjik mjedisor per Planin e Pergjithshem te Bashkise Lushnje. Në këtë dëgjesë moren pjese perfaqesues te FBPV-se, eksperte nga Co-Plan, perfaqesues nga Agjencia Kombetare e Planifikimi t te Territorit, Agjencia Rajonale e Mjedisit, Agjencia e Zonave te Mbrojtura, perfaqesues nga Bankers Petrolium, qytetarë të bashkisë Lushnje etj.

Fjalen e hapjes e mbajti ***Kryetari i Bashkise Z. Fatos Tushe.***

Ky prezantin u be nga ekspertët e Co-Plan ***Znj. Arta Alla dhe Z. Rodion Gjoka***. Ne menyre te permbledhur ky prezantim trajtoi keto pika:

- Gjendjen mjedisore ne menyre te permbledhur te territorit te Bashkise
- Vleresimin e ndikimit ne mjedis te projekteve te propozuara te PPV-se
- Masat qe propozohen per te zbutur ndikimin ne mjedis

Ne perfundim u bene keto diskutime dhe propozime nga pjesemarresit:

Pyetje: Z.Kostandin Puka: Ndihem shume i vleresuar qe jam ketu i ftuar , kam marre pjese dhe ne degjesen e dyte publike ,disa nga pyetjet e mia jane keto materiale qe na vine me vonese , perse vine me vonese ,te vinin me perpara qe te mernim kohe per ti lexuar e studiuar ,per te hedhur mendimet tona ose per nje korrektim te mundshem, se dyti materiali qe paraqitet ka kaluar ne redaktim nga ana juaj me verejtjet apo sugjerimet tona sepse une kam qene pjese dhe ne degjesen e para publike sepse shoh gjerat qe nuk perputhen me shume gjera me arsye teknike dhe nuk reflektohen verejtet e bera , se treti ne material nje nga veretjet qe kam bere une ka qene trendafili i ererave ,drejtimi i ererave ne qytetin e Lushnjes dhe ne bashkine e re qe do te percaktoje dhe zonen industriale sepse drejtimi i ererave con ndotjen e cilesise se ajrit , rrezikon dhe jeten e njerezve. Mbasi deshira ime eshte qe ky plan strategjik te kthehet ne plan taktik ku do te jete si udhezues e orientues per te gjithe autoret e projekteve qofshin mjedisor dhe projekte teknik, a do te kete propozime nga ju per te ndryshuar zonat industriale te qytetit dhe te bashkise se lushnjes, shqetesim tjeter ne material nuk flitet fare per ndikimin e antenave te celulareve , ky eshte nje shqetesim jo vetem per bashkine e re po edhe ketu , antena ndodhet vetem 90 m larg kulla e dy gishtave metropol center prej nesh , dhe ne mbledhjen e fundit te KRRT-se Lushnje ne fund te shtatorit ku une isha anetar i kesaj KRRT-je u shkrua per te marre leje ndertimi per antene nje kompani celulare unanimisht u kundershtua, por si per ironi edhe pse u kundershtua sot jane shtuar 6- 7 antena prej 50 m. Rrotulll kullave jane 132 familje qe marrin ndikimin nga rrezet kancerogjene, perse nuk trajtohet ,cfare detyrash do te lere ky plan strategjik , kam deshire te kthehet ne plan tektik per keto antena sidomos per keto antena qe jane afer qendres?

Do te kaloj ne teme tjeter ,per lartesine ishte reflektuar per lartesine e shtrirjes se zonave te larta te territorit te bashkise qe perfshijne zonat e Ballagatit , Hysgjokaj, ju bej me dije tjeter se nese maja e Murtajes eshte me 298,Shakaj me 200 ,Manastri 211 , kshu qe Lushnja nuk eshte ne keto lartesi ,ju lutem korrigjoheni sepse mua me duket me shume si material enciklopedik ,materiali nuk eshte i korrektuar.

Vazhdojme me tej kur flisni per erozionin ne fjale te pergjithshme ,ne te trajtoni rezervuaret ,ju bej me dije se i gjithe territori i bashkise ka gjithsej 33 rezervuare ,ku 16-17 jane vetem ne Lushnje dhe ju keni trajtuar vetem 3 rezervuare,insituti i aterheshem ka depozituar prane insitutit studimor materiale te plota qe japin dhe shprehin vlerat e erozionit linear ,japin vleresimin e mbushjes se

kupave te rezervuareve, pyetja eshte kjo a do ta shihnit me vend ju te rekomandoni mbi qeverine perkatese ngritjen dhe funksonimin ,e ketyre rezervuareve sepse kane qene mbi 5000m^{2}apo 5 ha vetem ne zonen kodrinorre te Lushnjes , keni gabime te tjera emertimesh ne material, rezervuari i pajallise apo ,flisni per kanalet kulluese dhe vaditese me nje fjali dhe thoni qe kanali me i madh eshte kanali i oxhanes dhe i myzeqese qe derdhen ne seman , keto i perkasin Fierit jane marre copy paste diku dhejane hedhur ketu ,shihini keto materiale qe te jene sa me bindese dhe me serioze.

Ju flisni per erozionin dhe efektet e gerryerjes e kaloni kaq perciptas sa thoni qe gerryerja nga lumenjte behet vetem me pyllezimnin e lumenjeve ,jo zonje nuk eshte trajtuar se cfare masakre eshte shkatuar ne lumenjte qe rrethojne Lushnjen dhe Fierin sepse une kam patur fatin te kaloj mbi keto zona te Semanit,Skumbinit dhe kam pare fenomenin e erozionit , abrazionit , sesi ndikojne keto ne jeten e njerezve dhe ne te njeten kohe kam pare sesi penelat e vjetra ,penelat jane prita gjatesore dhe terthore qe bien ne shtratin e lumenjve per te evituar gerryerjen e tyre,por keto jane zhdukur fare nuk flitet fare si thashe me pare qe kjo strategji te kthehet ne praktike duhen te trajtohen dhe te flitet qe te merren parasysh te shtohen ndersa ju thoni qe jane dy penela mbrojtese , nderkohe qe jane shume qe jane zhdukur , nuk jane mirembajtur , ju thoni per rezervuaret qe jane mbushur digat totalisht nje koncept apo fjale e gabuar , diga eshte nje veper e vecante e kesaj vepre qe eshte rezervuari , nuk mbushen digat dhe nuk riparohen mbushet kupa , nuk keni monitorim te mbushjes apo nuk keni informacion ,une do te thoja do te sugjeroja qe ne mbrojtjen argjinore te brigjeve te lumenjve pervec se kesaj dhe pyllezimet qe ju rekomandoni qe jane domosdoshmeri nuk duhen te behen pyllezime thjesht spontane apo pyllezime pa pjesemarrjen e specialisteve hidroteknike sepse nje rresht me plepa apo nje rresht me acacia apo nuk e di me shelgje nuk duhet bere nga specialistet perkatese sepse pervec erozionit ato mund te behen pengese per kolmatimin sepse brigjet e lumenjve jane mbathur nga ahtialuvione ,eshte mbathur ajo zona qe quhet ekspasion i lumit,eshte krijuar nje savanet.

Une dua qe dhe mjedisi te marre ne konsiderate ngritjen e rezervuarit dhe studimin e seksionit hidrometrik , cfare eshte seksioni hidrometrik , seksioni hidrometrik eshte seksioni qe percjell ujin ne lumen ,te percaktohen nivele te reja te argjinaturave ,kam nostalgji per displinen teknike te atyre viteve ose te atyre paardhesve tane qe na kane mesuar ,sepse ishte displina teknike ajo qe krijoi rrjedhjen e nje lumi te disiplinuar ,qe nga autostrada te pilo lala mund te krijoje nje carje te kaperdersi I pare tek i dyte dhe te gjithe rruget qe shfytezojne reren ekspasionin e lumit Shkumbin kane ulje argjinaturash .

Kshu qe ne teresi perves seksionit hidrometrik duhet te behet dhe kontrolli topografik ,prandaj duhet qe ne grupet tuaja te punes , jo ne degjesa publike te ishin specialist edhe nga bordet e kullimit ,te shfrytezoheshin Insituti i tokave ku te merren te dhena mbi erozionin ku mos te flitet kaq pak , ku ju flisni per mbrojtjen e tokes ju nuk flisni fare per bonitetin e tokave , ne Rrethin e Lushnjes boniteti i tokave eshte i ndryshuar ju nuk do nxirrnit si ka qene dhe si eshte bere, kush jane faktoret , faktoret jane niveli i larte i ujerave nentokesore ,dua te theksoj nje problem tjeter qe nuk i perket kesaj bashkie por perpara viteve 2011,qe ne Qarkun e Fierit toka truall mund kthehej me nje vertetim dhe i jepte te drejte nje arkitekti te bente nje studim pjesor urbanistik dhe kjo toke kthehej automatikisht token bujqesore ne truall,jo eshte studimi urbanistik qe e kthen token ose e thene ndryshe nese ishte ne vijen e verdhe ajo automatikisht kthehej.

Përgjigjet: Znj. Arta Alla: Ju folet qe duhe te kemi te pranishem bordet kulluese ,Ministrine e Bujqesise, me bashkine kemi trokitur ne cdo dere te institucionit te rendesishem per mjedisin , ujerat , token nuk duhet te harrojme qe nje pjese e mire e studimeve nuk ekzistojne sepse 20 vitet e fundit nuk ka studime prandaj nese prezantimi duket i pjeshshem eshte sepse nuk ka studime ,per

sa i perket lumenjeve thate qe prekem vetem brezin jeshil, ne ne studimin qe kemi bere , kemi nxjerre qe lumenjte nuk jane menaxhuar ne 25 vitet e fundit ne e thame shume te permbledhur dhe shkurtismisht qe lumenjte kane demtime hidromorfologjike qe do te thote nga shtrati deri te brezi , deri te rrjedha nga mbishfrytezimi i inerteve etj.

Zhdukja e flores dhe faunes e ndotja dhe me shume se kaq e ne i kemi paraqitur ne menyre qe te merren masa , persa i perket rezervuareve faktikisht ministria e bujqesise na ka derguar te gjithe informacionin qe ka pasur ne dispozicion ,kemi arritur qe te shohim se nga erozini rezervuaret kane humbur kapacitetin e tyre te meparshem ujites per te cilen jane ndertuar , ne ne VSM duhet te rekomandojme qe duhet nderhyre ose sesi do te nderhyjme ne mirembajtjen e tyre por jane planet sektoriale specifike qe qe percaktojne se cilat jane shkaqet kryesore qe duhet nderhyre me specifike e ku nuk duhet nderhyre ,pra ne shohim rekomandojme te shohim problematikat dhe te nderhyhet ne nivel sektorial .

Per sa i perket boniteti i tokave ai eshte marre parasysh ne PPV ,besoj se per te eshte folur gjere , ne degjesen e fundit publike , ne ketu sjellim ato fjale mjedisore specifike ,boniteti eshte vene per vijat e verdha te zhvilllimit te territorit ku duhet et zhvillohet industria dhe ku jo ,per antenat e celulareve ketu keni shume te drejte ,vetem ne vendin tone antenat na bejne shoqeri sikur mos te ekzsistonte asje rrezik , ligji ne fuqi nuk lejon mbrojtjen e duhur te shendetit tone sepse percakton nje sasi rrezatimi per 10 ëat/m^2 , nderkohe qe demtimet e shendetit sipas studimeve te ndryshme arrijne ne 2 ë/m^2 pra eshte ne nivel qendror , ne kemi mungese ekspertesh per shendetin , kemi vitin qe nuk eshte i pershtatshem , bashkite qe duhen te luajne nje rol te rendesishem qe te pakten te heqin antenat nga qendrat e banuara ,shkollat dhe spitalet.

Përgjigjet: Znj. Mimoza Haxhiu: Te bej nje sqarim per antenat , kane qene dy kerkesa per leje ndertimi per antenna te cilat KRRT-tja i anulloi dhe bashkia nuk ka dhene asnje leje per dhenie antenash deri me sot eshte kompetence e KKt-se dhe bashkia nuk nderhyn dot per vendosjen e antenave.

Përgjigjet: Znj. Arta Alla: E fundit qe doja te thosha erozionin ne toka bujqesore dhe jo bujqesore nuk ka studime , studimet jane publikuar nga AKM per vitin 2014, 2015 dhe studimi eshte bere vetem ne disa qytete, por sa eshte erozioni specifiksht ne qytetetin e Lushnjes ne nuk e dime .Klasifikimi i tokave ne Shqiperi ecen ende me sistemin e vjeter ,nuk ka studime qe i klasifikon tokat me sistemin e ri bashkekohor apo ne sistemin amerikan o europian qe ndihmojneper te kuptuar se cilat toka apo parcelea ose heqjen e tokes ose erozionin e tokes ,per sa i perket informacionit ne lidhje me tokat,ujerat nentokesore ne jemi shume mbrapa ,magnesia informative eshte e theksuar ne vendin tone.

Pyetje: Z.Fatbardh Rustemi: Pergjithesisht ne jemi nje brez qe e duam atdheun kur flitet per patriotizem ,por realisht koha po tregon qe ta duash atdheun duhen te gjitha ato qe ju i parashtruat ne prezantim ,por problemi i mjedisit ndoshta Lushnja e ka me mire sepse te krahasosh Neë Yorkun ,apo Parisin dhe mund ta kene me keq ,kur degjoja nje here Algorin per ceshtjet mjedisore vije duart ne koke se cprobleme ka bota ,por ta bejme biseden me konkretisht , ne kemi kete pemen ketu ne salle , nese kjo i mungon pema ketu pylli atehere ka vetem funksion dekorativ,dhe nese natyra shnderrohet ne dekorative atehere kjo eshte poshtersia me e madhe qe ne i bejme natyres por vetes,dhe aty une pashe qe kisha vemendje per shtimine pyjeve, por pylli ruan token dhe ajo qe mua me terhoqi vemendjen ketu ishte se ishte prekur cdo problematike por me duket sa e mire aq eshte e mete ,ne c'sens e them, u fol shume per dy lumenj ky Seman deri aty vjen me emrin Osum deri aty ku e kemi ne eshte Osum dhe aty i ka sjelle ato probleme ku ka mere emrin Seman

ne Fier, kemi Shkumbinin ne rast se ju do ishit nje agjenci promovuese atehere i binte qe cdo bashki ku niste e batiste do te fliste por nuk eshte kjo problem e di ku eshte problem atje ne Thanasj dhe ne Fiershegan ku vene inertet ai lume qe eshte agresiv ne derdhje jemi treguar ne agresive ndaj tij pra nuk i ka fajet ai jemi sjelle ne keq me te,te gjithe ata qe studiojne problematikat e te ardhmes thone qe ne te ardhmen problem do te behet uji jo nafta dhe qe ne kemi 33 rezervuare dhe ka nje pasuri shume te madhe me 33 rezervuare dhe ato rezervuare duhet ti kemi ne qender te vemendjes ,ky fat na ra dhe keto duhet te menaxhojme , dhe ne kete sens mund qe te them ju pashe shume serioz ne hartimin e ceshtjeve mjedisore por duhet te futur priorite mos te flasim per te gjitha por per ato qe na duhen me shume ,problem i tokes nuk eshte ta ruash nga ato pesticide po problemi i tokes eshte ta punosh ,une e thashe dhe radhen e pare qe Lushnja ka ate kengen hajde dalim nga myzeqeja po Lushnja nuk eshte me myzeqeja po perfytyrimi preceptohet si myzqee, ketu duhet marre kodra dhe duhet pare mjedisi me ato resurse qe ka ,te them te drejten kur shoh te rinj qe prezantojne kshu me shtohet besimi .

Përgjigjet: Znj. Arta Alla: Ne prekem cdo fushe por duhet te fokusohemi , verejtje me shume vend por VSM-ja ne rastin e hartimit te planeve na kerkon qe te analizojme cdo fushe dhe te marrim rekomandime qe supozohet qe te merren parasysh ne hartimin e planeve sektoriale ,dmth eshte vetem enatyre e ketij teksti na lejon qe te fokusohemi ne shume drejtime.

Per rezervuaret apo burimet ujore shume e drejte ,uji do te behet me e shtrenjte se nafta ,per kete arsye ne duhet ti kushtjome nje vemendje te vecante si ujerave nentokesore ashtu dhe ujerave siperfaqesore ,keto duhen mbrojtur me cdo kusht jane vete jeta jone ashtu sic e dini uji perben 75 % te mases trupore te njeriut .

Per sa i perket lumenjve kemi lumen Seman ne jug ,eshte shume i rendesishem sepse ne Arrez bashkohet me Osumin , por nga Semani furnizohen bujqit ,rezervuari i Thanes eshte krejt tjeter ,kemi lumenjte dhe rezervuaret dhe i kemi pare shume mire qe rezevuari e merr ujin nga Devolli , nder burimet me te rendesishme dhe me i madhi ne Shqiperi eshte i rendesishem sepse ka nje pasuri ujore flora dhe fauna te jashtezakonshme , megjithate ne e kemi permendur per ta mbrojtur nga ndotja , nga bujqesia , perdorimi i larte i pesticideve jo vetem duhen mbrojtur por duhen rehabilituar.Per lumin Shkumbin nuk kalon por e prek shume pak bashkine por eshte e rendesishme sepse eshte burimi kryesor akiuferi i Lushnjes per ujin e pijshem qe furnizon gjithe popullsine .

Gjithe mjedisi eshte i lidhur me njeri tjetrin ,pra duhet te kujdesemi per lumenjte qe te kemi uje te paster .Permbytjet i kemi permendur eshte Semani qe ju e dini qe permbytet me shume ne zonen e Fierit, por keto jane tema qe jane prekur ne PPV , kjo ishte nje permbledhje e shkurter per respekt te gjithe atyre qe nuk ishin ne degjesen e pare , prandaj ne kemi sjelle ate informacion qe mendojme se eshte i rendesishem .

Pyetje: Z.Fatbardh Rustemi: Baseni i Shkumbinit ne te cilen furnizohet me uje bashkia e Divjakes ,Lushnjes nuk degjova se cfare eshte bere keto 10 vitet e fundit apo cdo te behet ne te ardhmen ,a monitorohet , lumi me pus shpimet,mendoj qe monitorimi i pus shpimeve duhet mbajtur ne kontroll te vazhdueshem ,ne qytet ka shume zona industriale reparte boje,dyqane peshku cfare nuk ka ,a eshte menduar qe te spostohen jashte qendres ,dhe brenda ne qytet ekzistojne akoma eternitet te cilat jane hequr nga qarkullimi dhe eshte bere nje lufte per ti hequr ato ,tek ne duhet te evidentohen dhe te merren masa te hiqen urgjentisht ,problem tjeter ne lidhje me pesticidet qe perdoren gjeresisht keto ndotin dhe ajrin dhe ujerat ,jane zhurmat ne ne katet e

fundit te pallateve jane ndertuar lokale dhe zeri eshte ne maksimum mendoj se duhet tet trajtohet me gjere ,ju falemidnerit .

Përgjigjet: Znj. Arta Alla: Per sa i perket Shkumbinit ne nuk kemi plan menaxhimit te lumenjve te baseneve ,Shkumbini me gjithe deget e tij ,por nje lajm i mire eshte qe Ministria e Mjedisit se bashku me agjencite e baseneve ujore si te Shkumbinit ashtu dhe te Semanit po hartojne planet e menaxhimit te baseneve dhe kjo merret nga agjencisa e baseneve ujore, plani nuk ka dale ende por ne shpresojme se kur te hartohet te marrim , kur hartohet nje plan merren parasysh shmangia e ndotjes se ujerave nentokesore .

Pyetje: Z.Rrapi Bica: Pyetja ime eshte per pusshpimet cfare masash duhen marre ?

Përgjigjet: Znj. Arta Alla: Ajo qe mund te beje bashkia eshte percatimi i zones higjenosanitere ,ne baze te legjislacionit shqiptar zona higjenosaniatere eshte ne dore te bashkise ,pjesa tjeter eshte ne nivele qendore.

Pyetje: Z.Rrapi Bica: Cfare ka bashkia eshte bere problem cfare do te behet sepse ka nje ndotje massive te ketyre pusshpimeve , nje grup i detajuar qe te studioje ne menyre te hollesishem kete problem?

Përgjigjet: Znj. Arta Alla: Ky grup eshte agjencia e basenit ujore ,ne kemi bere sugjerimet me kohe

Pyetje: Z. Albert Divjaka: Ju me pare permendet pjesen e ndotur te Shkumbinit,dhe fjalia qe Shkumbini eshte i ndotur me metale te renda eshte pak e rende ta thuash ,a ka pasur nje studim te mirefillte sepse studimet qe jane bere para 10 vjetesh ne pusshpime nga kompania gjermane jo shqiptare tashme eshte bere nje investim tjeter i madh ku shpimi i cermes i kaloi Kavajes,Durresit dhe godullit, nuk ma ha mendja qe eshte ne nivele kaq alarmante sepse kjo pastaj komunikon me qytetin e Lushnjes ,duhet nje studim me i mirefillte per ta thene kete sepse eshte shume e rende.

Përgjigjet: Znj. Arta Alla: Ne kete fjali e kemi thene pasi eshte bere nje monitorim i ujerave qe eshte bere nga Usaidi nje vit me pare dhe lumenjete e tjere jo vetem Shkumbini rezultojne te ndotur me metale te renda megjithate percaktimin e sakte te monitorimit te ujerave siperfaqesore dhe nentokesore duhen monitorime 2 vjecare kshu qe monitorimi qe ne i beme jane tregues qe ka ndotje dhe se cfare duhet bere ne ia kemi sugjeruar ARM-se.

Përgjigjet: Z. Rodion Gjoka: Per pjesen e ujerave te akuifereve dhe te Shkumbinit do te shprehesha se nivelet e ndotjes jane me alarmente sepse jane mbi 6 bashki qe derdhin cdo dite rregullisht ujerat e ndotura urbane dhe krahas tyre jane ujerat industriale qe relativisht nuk trajtohen.

Koment nga përfaqësues i Agjencisë së Zonave të Mbrojtura: Erdha ne kete degjese me ftese te kryetarit te bashkise dhe te shprehim disa mendime tona .eshte nder bashkite brenda territorit tyre qe ka siperfaqen minimale te zonave te mbrojtura , gjenden 5 monumente natyre qe sipas statusit jane kategoria e 3 e zonave te mbrojtura dhe pjeserisht nga vlera e tyre kalojne ne shkallen e pare te mbrojtjes , deri tani nga vezhgimet qe kemi patur jane ne gjendje te mire po keshtu i kemi percjelle ne shkrese zyrtare bashkise Lushnje per keto resurse natyrore.

Degjova qe siperfaqa natyrore eshte relativisht e vogel 12% ,une nderkohe jam dhe specialist ing pyjor ,dhe fondi pyjor e kullusor sa vjen e pakesohet ,eshte ai problem binomi bujqesi – pemtari ,dicka ne lidhje me biodervistetitin qe ka te beje shume me rezervuaret dhe u debatua shume ku gjendet nje pasuri e madhe e flores dhe faunes ku ju deri diku kishit trajtuar ,kishit nxjerre ne pah elementet aty ,por une mendoj qe nuk e di sugjerimet nese ka patur ne qender te

vemendjes qe siperfaqe te tjera natyrore per ti futur nen kontroll ,monitorimi per ti shpehur ato parqe rajonale , zonat e mbrojtura nuk jane hermetike te mbyllura perkundrazi keto monumente ti merrni ne konsiderate ,te rriten keto resurse.

Përgjigjet: Znj. Arta Alla: Dua tju falenderoj ,ashtu sic ju e thate ne kemi nje larmi te biodiversitetit shume te pasur ne rezervuarin e Thanes.I kemi ngritur monumentet e natyres ne menyre qe te rrisim keto vlera dhe sigurisht turizimin .

Mbajti procesverbalin

Ing.Fatma Hoxha

Proces – Verbal

Mbi: Takimi i dytë i FBPV për hartimin e PPV Bashkitë Fier dhe Lushnjë

Referuar VKM-së Nr. 671 datë 29.07.2015 "Për miratimin e rregullores së planifikimit të territorit", Neni 2 përcakton se:

"Forumi për bashkërendimin e planifikimit" është një mekanizëm për të nxitur diskutimet strategjike të përfaqësuesve: të autoritetit përgjegjës për hartimin e dokumentit të planifikimit, pushtetit vendor, pushtetit qendror dhe ekspertëve; për të arritur koordinimin e çështjeve të planifikimit për një zonë, njësi vendore, rajon apo territorin në përgjithësi. **Forumi nuk është entitet vendimmarrës, miratues apo zgjidhës i konflikteve.**

FBPV-ja drejtohet nga drejtuesi i Agjencisë Kombëtare të Planifikimit të Territorit dhe përbëhet nga drejtuesi i organit përgjegjës për planifikimin në njësinë vendore që ka ndërmarrë nismën, përfaqësuesi planifikues i bashkive kufitare dhe përfaqësuesi planifikues i qarkut. Sipas rastit, FBPV-ja mund të ketë në përbërjen e tij edhe përfaqësues të grupeve të interesit.

Në ambientet e Hotel Mondial, më datë 19.10.2016, ora 10:30, u mbajt takimi i dytë i Forumit për Bashkërendimin e Planifikimit Vendor për bashkitë Fier dhe Lushnjë.

Qëllimi i këtij takimi ishte prezantimi dhe diskutime mbi draft dokumentin e Planit të Përgjithshëm Vendor për bashkinë Fier dhe Lushnjë.
Pjesëmarrës në takim ishtin përfaqësues të bashkive Fier, Lushnje, Patos, Kucovë, përfaqësues të Ministrisë së Bujqësisë, Zhvillimit Rural dhe Administrimit të Ujërave, Agjencisë Kombëtare të Zonave të Mbrojtura, Administrata e zonave te mbrojtura Fier, si dhe përfaqësues të Co-Plan.

Pas një prezantimi të përmbledhur të Draft PPV për secilën bashki, gjatë diskutimit të hapur u prekën çështjet dhe u diskutua si më poshtë si me poshtë:

- Përparësia që duhet ti jepet tokës bujqësore për të dy bashkitë duhet të jetë prioritare te të dy planet
- I duhet dhënë zgjidhje në plan tokave që janë dhënë me qera nga shteti si dhe tokave të kripura
- Zgjidhjet që dalin në lidhje me menaxhimin e mbetjeve urbane dhe menaxhimin e ujërave të ndotura
- Si janë marr parasysh zonat e rrezikut të përmbytjeve sidomos në bashkinë Fier
- Si janë trajtuar monumentet e natyrës dhe kulturës në të dy planet
- Ndërlidhja e projekteve prioritare në mënyrë që ndikimi të jetë zinxhir dhe sa më efektiv
- Si do të realizohet shtimi i sipërfaqeve pyjore
- Cili është zhvillimi që do të marrë parku natyror Pishe Poro.

Pyetje: *Znj. Fiona Mali:* A është parashikuar stacion Multimodal në Bashkinë Fier? Nëse po ku mendohet të pozicionohet ai dhe cilat do të jenë llojet e transportit që do të akomodojë? Po për bashkinë Lushnje si është menduar Stacioni Multimodal?

Pergjigjet Z. Thimi Rudi: Stacioni multimodal për Bashkinë Fier është menduar të rizhvillohet në stacionin ekzistues të autobusëve. Ai mendohet të akomodojë autobusët ndërqytetas, furgon dhe taksitë.

Pergjigjet Znj. Fiona Imami: Sa i përket bashkisë Lushnje, janë dhënë dy propozime për Stacionin Multimodal. I pari, i cili mendohet të ndërtohet në periudhën më afatshkurtër propozohet në hyrje të qytetit të Lushnjes. Për periudhën më afatgjatë Bashkia Lushnje propozon krijimin e qendërsisë së re të Lushnjes e cila kulmon me zonën e stacionit Multimodal, në zonën e stacionit të vjetër të trenit. Kjo zonë parashikohet si një zonë multifunksionale, e cila integron stacionin e trenit, sipërfaqe për zyra, ambjente sociale dhe rekreative, zona shërbimesh etj. Në të dyja rastet zonat e stacionit multimodal përfshijnë ambjente për parkimin e autobusëve ndër dhe rreth qytetas, vendqëndrimin e taksive, si dhe sipërfaqe parkimi.

Koment: Përfaqësues i Ministrisë së Bujqësisë: Bashkite Berat-Lushnje-Fier kane potencialin me te larte te tokave bujqesore te kategorise 1-4, keshtu duhet patur kujdes kur flitet per konvertim. Tokat e kripura kane qene ne perdorim dhe ka interes per zhvillim per produkte higrofile ose panele diellore, prandaj nuk mund te propozohen nderhyrje madhore si landfille, stacione transferimi ,etj pa konsultuar. Në të tilla raste duhet marre parasysh Strategjia e Zhvillimit Bujqesor
Pergjigjet Znj. Fiona Imami: Gjatë hartimit të PPV-së për Bashkitë Lushnje dhe Fier, sikurse dhe gjatë hartimit të dokumenteve të VSM për të dyja këto Bashki janë marrë parasysh jo vetëm Strategjia e Zhvillimit Bujqësor por të gjitha Strategjitë Kombëtare. Sa i përket Bashkisë Lushnje, PPV parashikon pikërisht ndërtimin e këtyre paneleve diellore në tokat e kripura të fshatit Plug. Megjithatë, pavarsisht dërgimit të shkresave zyrtare pranë Ministrisë suaj dhe institucioneve të tjera të varësisë, për marrje informacioni, nuk kemi mundur të marrim as informacionin lidhur me bonitetin e tokave, sikundër nuk kemi asnje informacion mbi tokat e kripura apo bujqësore që Ministria e Bujqësisë ka dhënë me qera përkatësisht në këto dy bashki

Pyetje: *Znj. Mirzeta Kashnica:* Do të sugjeroja që në hartën e rëndësisë kombëtare, aty ku ju keni paraqitur gjurmën e TAP të vendosni dhe gjurmën e IAP, gjurmë kjo e cila kalon si në bashkitë Fier ashtu edhe Lushnje. Sa i përket sistemit infrastrukturor, do të ishte më mirë të kishit emërtuar

rrugët sipas Kodit Rrugor. Një pyetje tjetër lidhet me pozicionin e fshatit turistik. Keni pare mundesi per zhvillim ne fshatin Portiq? Pasi ne PINS Bregdeti parashikohet te zhvillohen fshatrat ekzistues, sikurse dhe të ndalohet ndërtim i zonës bregdetare në Fier.

Pergjigjet Znj. Kejt Dhrami: Sa i takon vendndodhjes së zonës së resorteve, u morën parasysh disa pozicione të mundshme: zona në afërsi të Topojës, e cila përkon me deltën e Semanit; zgjerimi i Darzezës drejt tokës bujqësore, dhe zona e tokave të kripëzuara, kufizuar nga pylli i Pishë Poros. Pozicioni i parë nuk u konsiderua i realizueshëm, për shkak të vlerave peizazhistike të zonës ligatinore, dukurive të theksuara erozive të bregdetit, ku turizmi masiv nuk do ishte i qëndrueshëm, dhe kalimit të gjurmës së TAP, duke i dhënë zonës karakter më ekonomik. Në vendndodhjen e Darzezës janë propozuar ndërhyrje të mbushjes urbane dhe intensifikim, por nuk është parë e arsyeshme të zhvillohet zonë e gjerë e dedikuar për hoteleri. Sipërfaqja e përzgjedhur në Pishë Poro shtrihet 1.2 km nga vija bregdetare, është tokë e kripëzuar e papërdorur, dhe mund të zhvillohet në përputhje me zonat buferike përreth pyllit. Gjithashtu zona e plazhit ka karakter akumulues, të përshtatshëm për aktivitet turistik. Zhvillimi brenda zonës së resortit do bëhet në mënyrë inkrementale, nga pjesa veriore, linearisht përgjatë rrugës së brendshme, dhe për të realizuar një intensitet me kusht +1, zhvilluesit duhet të mbjellin breza pishash në anën tjetër.

> ***Adresim në PPV:*** *Gjurma IAP do vendoset në hartat respektive të infrastrukturës, me t'u bërë të disponueshme. Paraqitja e rrugëve sipas klasifikimit të Kodit Rrugor dhe me gjerësitë respektive është paraqitur në dokumentet e PPV, në hartat me kodet P:02/2 dhe seksionet përkatëse në P:02/9.*

Pyetje: *Z. Sajmir Hoxha:* Cfarë parashikon PPV, si për bashkinë Fier ashtu edhe Lushnje për menaxhimin e mbetjeve urbane dhe trajtimin e ujërave të ndotura? Sipas mendimit tim, gjatë parashikimit të vendodhjes së stacioneve të transferimit nuk duhet marrë parasysh vetëm kriteri i pronësisë apo cështje të kostos, por një sërë kriteresh të tjera mjedisore. Stacionet e transferimit, nuk janë gjë tjetër vetëm disa hotspote të krijuara, prandaj nuk duhen lejuar.

Pergjigjet Znj. Fiona Imami: Sa i përket Bashkisë Lushnje, PPV parashikon ndërtimin e një impianti të kompostimit të mbetjeve, pranë fshatit Murriz Peqin, është parashikuar ndërtimi i Impiantit të Trajtimit të Ujërave të Ndotura, sikurse janë parashikuar dhe dy zona, në tokë të kripur, të cilat janë të përshtatshme për ndërtimin e Stacioneve të transferimit. Fatkeqësisht Bashkia Lushnje akoma nuk ka informacion se ku duhet ti depozitojë mbetjet, pra në cilin Landfill, kjo sepse vendimarrja është në një nivel më të lartë qeverisës.

Pergjigjet Znj. Kejt Dhrami: Në Fier propozohet mbyllja dhe rehabilitimi i landfillit aktual në veri të qytetit, dhe hapja e një landfilli të ri, në zonën e Plykut, rreth 500 metra në lindje të Azotikut. Kjo zonë do rezervojë mundësinë për ndërtimin e një Impianti të trajtimit të mbetjeve me djegie, sipas detajeve të mëtejshme të projektit.

Ndërkaq, parashikohen 2 stacione transferimi në Cakran dhe Topojë, duke pozicionuar në zona me tokë joproduktive/të kripëzuar.

Në lidhje me trajtimin e ujërave të zeza, Bashkia ka parashikuar ndërtimin e një impianti pastrimi në veri të qytetit, në pjesën perëndimore të landfillit ekzistues, me një sipërfaqe të dedikuar rreth 20 Ha. Pozicioni është propozuar sipas projektit të KfË dhe pritet të ketë efekt shumë pozitiv në pastrimin e lumit Seman nga ndotjet e Gjanicës. Efektet negative të mundshme mund të shtrihen deri në 1 km nga impianti, nëse nuk përdoren teknikat e duhura të filtrimit për aromat në ajër.

Pergjigjet Z. Bledi Dimo: Stacionet e transferimit, janë ndërhyrje mjaft të domosdoshme, kjo sepse, nëse kostot për largimin e mbetjeve në cilëndo prej bashkive do të kalonin qoftë me një kilometër standardit, sistemi do të ishte totalisht ineficent dhe nuk do të funksiononte. Vec të tjerash kur flasim për projektimin e stacioneve të transferimit kemi parasysh struktura të cilat do të projektohen dhe zbatohen sipas standardeve dhe jo thjesht gropa të hapura diku të cilat mbulohen me kalimin e kohës dhe mund të krijojnë atë që thoni ju, hotspote mjedisore.

Pyetje: *Znj. Mirzeta Kashnica:* Cfarë është menduar për përmbytjet në Gjanicë? Duhet patur parasysh që konvertimet e tokës për infrastrukturë dhe urbanizim të kufizohen, e duhet argumentuar mirë pse ndodh ky konvertim, sidomos për Unazën 3, e cila duket sikur vetëm merr tokë bujqësore, dhe në lidhje me aksin e Grecallisë. Ndërkaq, PINS Bregdeti dhe PPK propozojnë një rrugë që do zhvillohet përgjatë bregdetit, ku parashikohet ajo?

Pergjigjet Znj. Kejt Dhrami: Në PPV një ndër projektet strategjike që propozohet është rehabilitimi i shtratit të Gjanicës dhe kthimi i tij në park urban. Ky projekt do detajojë masa afatshkurtra dhe afatgjata kundër përmbytjeve. Për momentin nuk është parë e arsyeshme të propozohen xhepa të lirë krahas Gjanicës, duke patur parasysh nivelin e lartë të urbanizimit. Intensitetet e propozuara nga bashkia për zonat përreth Gjanicës marrin parasysh skenarin pozitiv të zhvillimit, ku Gjanica do jetë park urban i aksesueshëm, me rrjedhë të menaxhuar sipas një sistemimi të qëndrueshëm të shtratit.

Rruga përgjatë bregdetit është një ndër propozimet kryesore infrastrukturore në Fier. Ajo shtrihet përgjatë kanalit kullues paralel me bregdetin, në distancë që varion 1-5 km nga bregu, dhe në zonën e propozuar për resorte, në Pishë Poro, e përshkon zonën në mes, për të mos cënuar zonën buferike të rezervatit të menaxhuar. Ky aks ka funksion mbrojtës të brezit pyjor bregdetar dhe lidhës të funksioneve turistike të reja të propozuara.

Pergjigjet Z. Thimi Rudi: Per strukturimin e shtratit të Gjanicës do merren gjithashtu masa emergjente, duke thelluar shtratin periodikisht, për të shmangur përmbytjet. Gjithsesi kjo nuk na rezulton një ndërhyrje e qëndrueshme në terma afatgjatë, kështu kërkohet një studim i veçantë për të.

> ***Adresim në PPV:*** *Unaza 3 vjen si përgjigje e rritjes së pritur urbane të Fierit në vitet në vazhdim, është në përputhje me 2 plane të mëparshme vendore të bashkisë, dhe synon kufizim të shtrirjes urbane. Nuk parashikohet zonë shërbimesh rreth saj, dhe intensiteti i banimit është mjaft i ulët. Zonat bujqësore ekzistuese pësojnë ngrirje, dhe vazhdohet përdorimi bujqësor deri në momentin që bashkia të ketë nevojë për plotësim të interesave publike në këto zona. Gjerësia e kësaj rruge është 15m dhe parashikohet të ndërtohet në periudhën afatgjatë.*
>
> *Aksi i Grecallisë është hyrja e re e qytetit nga Bypass, si rrjedhojë do pajiset me shërbime ekonomike, hotelerie, tregtie, etj.*

Pyetje: *Z. Sulejman Xhepa:* A jane marre parasysh planet per infrastrukturat kombetare si për shembull korridori blu? Si janë trajtuar monumentet e natyrës në të dyja bashkitë? Më specifikisht për Dunat në Fier dhe burimet termominerare të Karbunarës?

Pergjigjet Znj. Fiona Imami: Po planet për infrastrukturat kombëtare janë marrë parasysh dhe siç e shihni janë hedhur gjurmët dhe në hartat e transportit të propozuar për të dyja bashkitë. Sa i përket monumenteve të natyrës, ato mbeten të paprekura dhe plani shprehet për mbrojtjen e tyre.

Sigurisht bashkia do të ketë rolin e saj në mirëmbajtjen e tyre së bashku me Agjencinë Kombëtare të Zonave të Mbrojtura.

Pergjigjet Znj. Kejt Dhrami: Për Dunat e Fierit parashikohet ripyllëzimi i tyre me bimë higrofike, si dhe izolimi për të mos humbur sipërfaqe dhe lartësi. Monumentet e natyrës janë lënë të pacënuara nga ndërhyrjet artificiale, pavarësisht gjendjes së tyre pothuajse të degraduar në disa raste (si Rrapi i Cakranit).

Pyetje: Përfaqësues i Ministrisë së Bujqësisë: Cilat parime keni ndjekur për konvertimet e mundshme, kryesisht ato në tokën bujqësore?

Pergjigjet Znj. Kejt Dhrami: Në Bashkinë Fier ndodhin kryesisht 3 lloje konvertimesh:

- tokë bujqësore në tokë natyrore
- tokë bujqësore në tokë urbane, me përdorim banim
- tokë bujqësore në tokë urbane, me përdorime specifike.

Toka që konvertohet në tokë natyrore i përket zonave ripariane të lumenjve, kryesisht lumit Seman, deri te argjinatura e tij. Ky konvertim është i rëndësishëm për rehabilitimin e shtratit të Semanit dhe mbrojtjen e ujit nga pesticidet. Synohet në periudhën afatgjatë.

Konvertimet e tokës bujqësore ne tokë banimi përgjithësisht përkojnë me vijat e verdha të fshatrave ose me zona me interes të lartë rritjeje, si fshatrat ekoturistikë.

Konvertimet e tjera kanë sipërfaqe më të madhe, e ndodhin kryesisht në toka bujqësore të papërdorurua: zona e resorteve dhe zona ekonomike në tokat e kripëzuara, respektivisht në Pishë Poro e Topojë, parku urban i Mbrostarit në tokat e përmbytura në afërsi të fshatit, etj.

Pergjigjet Znj. Fiona Imami: Sa i përket konvertimeve edhe në rregulloret e PPV shprehet se i kemi dy llojësh: konvertime të matshme dhe të llogaritshme. Konvertimet e matshme përfshijnë të gjitha ato konvertime të cilat ndodhin gjatë propozimeve tona, psh: konvertime të tokës bujqësore në natyrore për krijimin e zonave ripariane aty ku janë dëmtuar, shtimit të sipërfaqeve pyjore apo ndërtimin e parkut periferik të qytetit në rastin e Lushnjes. Konvertimet e llogaritshme janë ato vendimi për të cilat do të merret kohë pas kohë sipas procedurave ligjore të Ministrisë së Bujqësisë vecanërisht. Psh pavarsisht se në një zonë parashikohet le të themi mbushje urbane, dhe kategoria e propozuar është banim, zhvillimi mund të ndodhë në një periudhë shumë më afatgjatë, ose ndoshta dhe fare. Për këtë arsye nuk mund ta propozojmë këtë fond bujqësor ose natyror ose cfarëdo për konvertim që me miratimin e planit, por konvertimet do të ndodhin rast pas rasti dhe sipas procedurave të parashikuara në ligj.

Pyetje: Shpendi Balilaj: Plani bregdetit në rregulloren e tij cakton një zone buferike 100 metra (50+50) të mbrojtjes, e cila është ulur në krahasim me rregulloren e mëparshme. Është marrë parasysh kjo distancë?

Pergjigjet Znj. Kejt Dhrami: Në propozimet e planit për bregdetin e Fierit është ruajtur si zonë minimale distanca 200 metra e përcaktuar nga Ligji i Menaxhimit të Integruar të Burimeve Ujore dhe 300 metra për infrastrukturën kryesore. Për struktura të përkohshme të turizmit ruhet distanca 50 metra nga bregu, në zonën e Darzezës deri në Pishë Poro, ku është parashikuar zonë plazhi intensiv.

Shenime dhe Referenca

[1] Klasifikimi i klimës sipas Köppen-it është një klasifikim klime nga më të përdorurit në sistemet e klasifikimit të klimës. U publikua për herë të parë në 1884 nga klimatologu ruso-gjerman Iadimir Köppen. Më vonë klimatologu gjerman Rudolf Geiger bashkëpunoi me Köppen-in për ndryshimin e sistemit të klasifikimit, i cili tashmë njihet me emrin Köppen–Geiger. Ky klasifikim lidhet me tipat e vegjetacionit dhe si reagojnë ata ndaj klimës.
[2] Klasifikimi Csa- klima e grupit C- klima mesatare që ndodhin zakonisht në anën perëndimore të kontinenteve ndërmjet gjerësive 30° dhe 50°. Csa- është klima me verë të thatë ose, ndryshe, klima mesdhetare.
[3] Agjencia Kombëtare e Energjisë (sot AKBN) dhe Co-PLAN, Shqipëria, Harta e shpërndarjes së sasisë vjetore të orëve me diell
[4] Agjencia Kombëtare e Energjisë (sot AKBN) dhe Co-PLAN, Shqipëria, Harta e shpejtësisë mesatare të erës (m/s)
[5] World Trade Press, Albania Precipitation
[6] Agjencia Kombëtare e Burimeve Natyrore
[7] Bashkësia e strukturave gjeologjike brenda territorit të Shqipërisë
[8] SHGJSH, Harta e pasurive minerale të qarkut Fier, shkalla 1:100,000, 2014
[9] SHGJSH, Harta hidrogjeologjike e qarkut Fier, shkalla 1:100,000, 2014
[10] "Akuiferi ose ujëmbajtësi është një formacion nëntokësor shkëmbi të përshkueshëm apo materiali të copëzuar i cili mund të prodhojë sasi të përdorshme uji dhe të merret qoftë nga burimet (natyrale), qoftë nga puset (artificiale)" cit: Vezir Muharremaj, "Shkenca e tokës II", 2014
[11] Vezir Muharremaj, "Shkenca e tokës II" fq. 161, 2014
[12] SHGJSH, "Gjeoresurset dhe gjeorreziqet në qarqet e Shqipërisë - qarku Fier". fq. 76, 2014
[13] SHGJSH, "Gjeoresurset dhe gjeorreziqet në qarqet e Shqipërisë - qarku Fier", fq. 91, 2014
[14] SHGJSH, "Gjeoresurset dhe gjeorreziqet në qarqet e Shqipërisë - qarku Fier", fq. 96, 2014
[15] Muzeu Historik i Lushnjes, Online http://muzeu-historik-lushnje.Webs.com/
[16] Gjeomonumenti është përshkruar më parë
[17] I referohet deklaratës së angazhimeve globale, Objektivave të Zhvillimit të Mijëvjeçarit për pesëmbëdhjetë vitet e para të shekullit të 21-të, nënshkruar në Samitin e Mijëvjeçarit të Kombeve të Bashkuara në shtator 2000. Shqipëria kaloi një rezolutë mbi Deklaratën në korrik të 2003-it.
[18] Për më shumë shih "Strategjia e Zhvillimit për Territorin e Bashkisë Lushnje" 2015. **ISBN 978-9928-200-56-3**
[19] *Përzgjedhja e kësaj zone si rajon është bërë vetëm për arsye studimi. Në këtë territor kalojnë/gjenden burime të shumta ujore, janë përqendruar një pjesë e madhe e HEC-eve dhe terreni është i larmishëm, duke përfshirë zona fushore e bregdetare deri tek ajo malore. Pra, nga ana e analizës së metabolizmit ajo i përmban të gjitha elementet e nevojshme për analizim.*
[20] Informacioni për përgatitjen e hartave të metabolizmit është marrë nga Bashkia Fier, SHGJSH, Ministria e Mjedisit, www.riverëatch.eu, AKBN, INSTAT, Ministria e Bujqësisë dhe ASIG.
[21] Informacioni për përgatitjen e hartave të metabolizmit është marrë nga Bashkia Fier, SHGJSH, Ministria e Mjedisit, www.riverëatch.eu, AKBN, INSTAT, Ministria e Bujqësisë dhe ASIG.
[22] Sipërfaqja e matur nga harta GIS (61_bashki)
[23] Gjetje të analizës demografike përgatitur nga grupi i punës pranë Co-PLAN dhe PLGP.
[24] AKBN, 2015 (info e marrë në përgjigje të shkresës zyrtare nr. 17777 prot., datë 16.10.2015).
[25] HEC-et nga River Watch: http://riverWatch.eu/en/interactive-map.
[26] Energji të rinovueshme, energjia diellore, AKBN
[27] Strategjia Kombëtare e Energjisë 2013
[28] Energji të rinovueshme, energjia e erës, AKBN
[29] INSTAT, Censusi 2011 (Grid)
[30] Burimi i të dhënave për hartën e fluksit të energjisë në bashkinë Lushnje është Ministria e Mjedisit (zonat e mbrojtura), www.riverwatch.eu (HEC-et) dhe Co-PLAN (zonat industriale dhe sipërfaqet ujore nga analiza e përdorimit të tokës)
[31] INSTAT, Censusi 2011
[32] Harta hidrologjike, SHGJSH (2014)
[33] Sipërfaqe e matur në GIS (përdorimi i tokës)
[34] Burimi i të dhënave për hartën e fluksit të ujit në bashkinë Lushnje është Bashkia e Lushnjes dhe Valu ADD (sistemi i ujësjellësit dhe zona e mbulimit me shërbim), www.riverwatch.eu (HEC-et) dhe Co-PLAN (sipërfaqet ujore)
[35] Shërbimi Gjeologjik Shqiptar, "Gjeoresurset dhe gjeorreziqet në qarqet e Shqipërisë, qarku i Fierit", Tiranë 2014.
[36] Ujësjellës-Kanalizime Lushnje, ndërmarrja që ofron shërbimin në territorin e Lushnjes

[37] Të dhënat për ujësjellës – kanalizime janë përpunuar nga Valu ADD në kuadër të hartimit të planit të përgjithshëm vendor për Lushnjen.
[38] Të dhënat e QTTB-së për prodhimet bujqësore dhe blektorale në bashkinë Lushnje, 2015
[39] Sipas të dhënave të CORINE (sip. e matur nga harta GIS)
[40] Të dhënat për hartën e fluksit të ushqimit janë marrë nga Corine (llojet e tokave), Ministria e Bujqësisë, Zhvillimit Urban dhe Administrimit të Ujërave (pikat e grumbullimit dhe magazinimit) dhe Co-PLAN (sipërfaqet ujore)
[41] INSTAT (2013)
[42] Sipas Strategjisë Kombëtare dhe Planit të Integruar të Menaxhimit të Mbetjeve në Shqipëri
[43] Harta e metabolizmit, Fluksi i mbetjeve, Lushnje.
[44] Vendim i KM nr.175, datë 19.1.2011, "Për miratimin e strategjisë kombëtare të menaxhimit të mbetjeve dhe të planit kombëtar të menaxhimit të mbetjeve"
[45] Burimi i të dhënave për hartën e fluksit të mbetjeve në bashkinë Lushnje është Ministria e Zhvillimit Urban (venddepozitimet), Ministria e Mjedisit (kompanitë ricikluese), si dhe Co-PLAN (zonat industriale dhe sipërfaqet ujore nga analiza e përdorimit të tokës)
[46] Të dhëna të marra në Bashkinë Lushnje nga DRB Lushnje
[47] Marrë nga SHGJSH, Harta Hidrologjike e Qarkut të Fierit
[48] Programi i Kombeve të Bashkuara, Vlerësimi i Rrezikut në Shqipëri, Raporti Përmbledhës i Studimit, 2003
[49] Programi i Kombeve të Bashkuara, Vlerësimi i Rrezikut në Shqipëri, Raporti Përmbledhës i Studimit, 2003
[50] PNUD, Vlerësimi i rreziqeve në Shqipëri, 2003
[51] Shërbimi Gjeologjik Shqiptar (SHGJSH), Gjeoresurset dhe Gjeorreziqet në Qarqet e Shqipërisë, Qarku Beart, 2014
[52] Sektori i Emergjencave Civile Lushnje në Bashkëpunim me NJA-të Lushnje, Maj 2016
[53] Sektori i Emergjencave Civile Lushnje në Bashkëpunim me NJA-të Lushnje, Maj 2016
[54] Nyle C. Brady, Ray R. Weil, Elements of the nature and properties of the soils, Third edition, 2010
[55] SHGJSH 2014
[56] Nyle C. Brady, Ray R. Weil, Elements of the nature and properties of the soils, Third edition, 2010
[57] Agjencia Kombëtare e Mjedisit, *Raporti mbi Gjendjen e Mjedisit*, 2013
[58] Agim Binaj, Pirro Veizi, Enkeleida Beqiraj, Fran Gjoka, Elian Kasa, *Economic losses from soil degradation in agricultural areas in Albania*, Agric. Econ. – Czech, 60, 2014 (6): 287–293
[59] Sektori i Emergjencave Civile Lushnje në Bashkëpunim me Nja-të Lushnje, maj 2016
[60] Sektori për Emergjencat Civile në Lushnje së bashku me Njësitë Administrative të Bashkisë ka përcaktuar zonat brenda territorit të bashkisë të cilat rrezikojnë përmbytje, dëmtime nga rrëshqitjet e dheut dhe fenomene të tjera si dhe masat përkatëse që duhen marrë për shmangien e tyre.
[61] Miriam Bogdani Ndini, Institute of Energy, Water and Environment, University of Polytechnics, Journal of Environmental Science and Engineering, Formerly part of Journal of Environmental Science and Engineering, *Analysis of Surface and Ground Water Exchange in Two Different Watersheds*, Tirana, 2012
[62] Miriam Bogdani Ndini
[63] SHGJSH, Drejtoria e Hidrogjeologjisë, Sektori i Monitorimit të Rrjetit Lumor, *Monitorimi i dinamikës së shtratit në lumenjtë e Shqipërisë në rrjedhën e mesme dhe të poshtme të rrjedhës dhe propozimi i masave për stabilizimin e gjendjes*, Shkurt, 2016
[64] Kriteret mund te ndryshojne nga vendi ne vend
[65] Ligji Nr. 111/2012 Për Manaxhimin e Integruar të Burimeve Ujore
[66] Instituti kompetent për studimin dhe monitorimin e gjendjes së shtretërve të lumenjve është SHGJSH-ja, siç përcaktuar me Ligjin Nr. 111/2015 *Për Shërbimin Gjeologjik Shqiptar* .
[67] SHGJSH, Drejtoria e Hidrogjeologjisë, Sektori i Monitorimit të Rrjetit Lumor, *Monitorimi i dinamikës së shtratit në lumenjtë e Shqipërisë në rrjedhën e mesme dhe të poshtme të rrjedhës dhe propozimi i masave për stabilizimin e gjendjes*, Shkurt, 2016
[68] Ky monitorim i cilësisë së ujërave sipërfaqësore u krye për lumenjtë: Osum, Devoll, Seman, Shkumbin, Gjanicë dhe Vjosë. Monitorimi u krye në periudhën qershor-korrik, nga Co-PLAN, në kuadër të zbatimit të projektit të USAID për Planifikimin dhe Qeverisjen Vendore. Në pellgun e Lumit Seman, marrja e mostrave të ujit për analizë u bë në 11 pika, 6 nga të cilat në Osum. Në të gjitha pikat u analizuan në laborator 13 parametra fiziko dhe bio-kimikë (pH, Light Transparency, Electric Conductivity, Total Suspended Solids (TSS), Total Dissolved Solids (TDS), Dissolved Oxygen (DO), Temperature, Biochemical Oxygen Demand (BOD), $N\text{-}NH_4$, $N\text{-}NO_3$, $N\text{-}NO_2$, sulfidet dhe Total Coliform). Ndërkohë në 7 Nga mostrat e mbledhura, disa mostra u analizuan edhe për praninë e metaleve të rënda (Pb, Cd, Mn, Ni, Zn, Cu, Co, Cr, Hg, As, Ba, Br)
[69] Parametrat e përbashkët të monitoruar nga Co-PLAN/PLGP dhe AKM janë pH, Oksigjeni i tretur, BOD_5, N-NH4, N-NO2 dhe N-NH4.

[70] Pikat e monitorimit për lumenjtë kryesorë të Basenit të Semanit (Gjanicë, Seman, Osum dhe Devoll) janë të njëjta me përjashtim të pikës së Mujallisë në Seman e cila është monitoruar vetëm nga AKM. Pikat e monitorimit të AKM-së në Osum janë Uznovë dhe Urë Vajgurore. Monitorimi Co-PLAN/PLGP në Seman është kryer në 12 pika kundrejt 6 pikave të monitoruara nga AKM-ja, ndërsa në Osum në 6 pika kundrejt 2 pikave të monitoruara nga AKM-ja.
[71] Kjo pikë është monitoruar vetëm nga AKM-ja.
[72] Standardet janë marrë nga Agjencia Amerikane për Mbrojtjen e Mjedisit (US EPA, reccomandation considered safe for fish to conduct a healthy life)
[73] Standardet e NBO_5 janë marrë nga *DIRECTIVE 2006/44/EC of 15 February 2006 concerning the management of bathing water quality and repealing Directive 78/659/EEC*
[74] Vlerat e TSS janë marrë nga *DIRECTIVE 2006/44/EC of 15 February 2006 concerning the management of bathing water quality and repealing Directive 78/659/EEC*
[75] Standardet për sulfatet janë marrë nga Directive 75/440/EEC
[76] Standardet për bakterien koliform janë marrë nga NIVA - Instituti per Studimet e Ujërave të Norvegjisë
[77] Standardet për metalet e rënda janë marrë nga *DIRECTIVE 2008/105/EC) e traspozuar në VKM 246/2014 "Per Përcaktimin e normave të cilësisë së mjedisit për ujërat sipërfaqësorë"* si dhe nga NIVA - Instituti per Studimet e Ujërave të Norvegjisë
[78] Ligji 11/2016 "Për Manaxhimin e Integruar të Burimeve Ujore"
[79] Bashkia Lushnje
[80] UNDP Project on Identification and Prioritization od Environmental Hotspots in Albania
[81] http://www.bashkialushnje.gov.al/sq-al/Services/Bizneset/Pages/Informimi-per-qytetarin.aspx P.F2015
[82] Largësia nga Qëndra e Qytetit
[83] Largësia nga Rruga
[84] Ligji për Menaxhimin e Integruar të Mbetjeve & Ligji për administrimin e mbetjeve të rrezikshme
[85] Shërbimi Gjeologjik Shqiptar 2014, *Gjeoresurset dhe Gjeorreziqet në Qarqet e Shqipërisë, Qarku Fier*, 2014
[86] Studimet e mëparshme të bëra rreth burimeve ujore nëntokësore bazoheshin në sipërfaqen e qarkut të Fierit sipas ndarjes së vjetër të territorit. Ende nuk ka një studim që përcakton sipërfaqen e akuiferëve për çdo bashki sipas ndarjes së re administrative të vitit 2014.
[87] Studimet mbi ujërat nëntokësore janë kryer nga SHGJSH
[88] Shërbimi Gjeologjik Shqiptar 2014, *Gjeoresurset dhe Gjeorreziqet në Qarqet e Shqipërisë, Qarku Fier*, 2014
[89] Shërbimi Gjeologjik Shqiptar 2014, *Gjeoresurset dhe Gjeorreziqet në Qarqet e Shqipërisë, Qarku Fier*, 2014
[90] Shërbimi Gjeologjik Shqiptar 2014, *Gjeoresurset dhe Gjeorreziqet në Qarqet e Shqipërisë, Qarku Fier*, 2014
[91] Shërbimi Gjeologjik Shqiptar 2014, *Gjeoresurset dhe Gjeorreziqet në Qarqet e Shqipërisë, Qarku Fier*, 2014
[92] USAID, Projekti "Planifikimi dhe Qeverisja Vendore (PLGP) në Shqipëri", *Infrastruktura e Ujësjellës - Kanalizimeve të Ujërave të Ndotura në Planin e Zhvillimit Urban të Bashkisë Lushnje pas Ndarjes Administrative Territoriale, 2014*
[93] Shërbimi Gjeologjik Shqiptar 2014, *Gjeoresurset dhe Gjeorreziqet në Qarqet e Shqipërisë, Qarku Fier*, 2014
[94] USAID, Projekti "Planifikimi dhe Qeverisja Vendore (PLGP) në Shqipëri", *Infrastruktura e Ujësjellës - Kanalizimeve të Ujërave të Ndotura në Planin e Zhvillimit Urban të Bashkisë Lushnje pas Ndarjes Administrative Territoriale, 2014*
[95] USAID, Projekti "Planifikimi dhe Qeverisja Vendore (PLGP) në Shqipëri", *Infrastruktura e Ujësjellës - Kanalizimeve të Ujërave të Ndotura në Planin e Zhvillimit Urban të Bashkisë Lushnje pas Ndarjes Administrative Territoriale, 2014*
[96] USAID, Projekti "Planifikimi dhe Qeverisja Vendore (PLGP) në Shqipëri", *Infrastruktura e Ujësjellës - Kanalizimeve të Ujërave të Ndotura në Planin e Zhvillimit Urban të Bashkisë Lushnje pas Ndarjes Administrative Territoriale, 2014*
[97] SHGJSH: Deri më sot ende nuk janë kryer studime që përcaktojnë sasinë e ujit të shfrytëzuar nga puse të tilla
[98] Shërbimi Gjeologjik Shqiptar 2014, *Gjeoresurset dhe Gjeorreziqet në Qarqet e Shqipërisë, Qarku Fier*, 2014
[99] AKM, 2014. Sipas AKM-së, në vitin 2014, ky akuifer është monitorur nga AKM për parametrat pH, fortësia e përgjithshme, mineralizimi i përgjithshëm, Na, mbetje e thatë, Ca, Mg, Fe, NH_4, Cl, SO_4, NO_3, NO_2, dhe O_2. Monitorimi i përbërjes kimike të UN të akuiferëve ujëmbajtëse është bërë me frekuence 3 here ne vit ne qershor, shtator dhe nëntor
[100] AKM, 2014
[101] AKM raporton se përmbajtja e O_2 në tre fazat e monitorimit varion 1.35-10.23 mg/l, në vitin 2013 luhatet ndërmjet vlerave 1.5-8.01mg/l. Norma STASH është jo më pak se 8mg O_2/l).
[102] Fortësia e Përgjithshme në tre fazat e monitorimit varion Fp = 13. 66 - 13. 72 °gj

[103] Në shpimet nr.3 Konjat e nr. 286 Çermë fortësia e përgjithshme në fazat e monitorimit luhatet ndërmjet vlerave 19.32-264°gj. Norma e ujit të pijshëm është 10-20°gj dhe maksimale e lejuar 25°gj.
[104] Përmbajtja e Magnezit Mg në tre fazat e monitorimit luhatet 55.72-104.32 mg/l. Ndryshimet në fazat e monitorimit janë të vogla që variojnë 0.15-2.3mg/l. Përmbajtja mesatare varion 55.74-102.1mg/l.
[105] Përmbajtja e amoniakut gjendet në sasinë 0.01-0.83 mg/l. Takohet përmbajtje amoniaku në shpimin nr. 1D në sasinë 0.46-0.01-0.83 mg/l, përkatësisht në tre fazat e monitorimit, përmbajtja është mbi normë në fazën e parë dhe të tretë. Në shpimin nr. 3 Konjat takohet në sasinë 0. 63 - 0. 036- 0. 83 mg/l, përmbajtje mbi normën e lejuar në fazën e parë e të tretë (kufiri max i lejuar 0.05mg/l). Në shpimin nr. 286 Cerme takohet në sasinë 0. 03 - 0. 06 - 0. 03 mg/l. Ndotja lidhet me moszbatimin e zonave të mbrojtjes sanitare afër stacioneve.
[106] USAID, Projekti "Planifikimi dhe Qeverisja Vendore (PLGP) në Shqipëri", *Infrastruktura e Ujësjellës - Kanalizimeve të Ujërave të Ndotura në Planin e Zhvillimit Urban të Bashkisë Lushnje pas Ndarjes Administrative Territoriale, 2014*
[107] SHGJSH, *Gjeoresurset dhe Gjeorreziqet në Qarqet e Shqipërisë, Qarku i Fierit*, Tiranë 2014
[108] AKM 2014
[109] USAID, Projekti "Planifikimi dhe Qeverisja Vendore (PLGP) në Shqipëri", *Infrastruktura e Ujësjellës - Kanalizimeve të Ujërave të Ndotura në Planin e Zhvillimit Urban të Bashkisë Lushnje pas Ndarjes Administrative Territoriale, 2014*
[110] USAID, Projekti "Planifikimi dhe Qeverisja Vendore (PLGP) në Shqipëri", *Infrastruktura e Ujësjellës - Kanalizimeve të Ujërave të Ndotura në Planin e Zhvillimit Urban të Bashkisë Lushnje pas Ndarjes Administrative Territoriale, 2014*
[111] Shërbimi Gjeologjik Shqiptar 2014, *Gjeoresurset dhe Gjeorreziqet në Qarqet e Shqipërisë, Qarku Fier*, 2014
[112] Shërbimi Gjeologjik Shqiptar 2014, *Gjeoresurset dhe Gjeorreziqet në Qarqet e Shqipërisë, Qarku Fier*, 2014
[113] Mattheë Heberger and Kristina Donnelly , *Oil, Food, and Ëater: Challenges and Opportunities for California Agriculture*, Pacific Institute, December 2015
[114] Ligji Nr. 11/2016 "Për Manaxhimin e Integruar të Burimeve Ujore"
[115] US EPA, //www.epa.gov/uic/aquifer-exemptions-underground-injection-control-program
[116] http://www.epa.gov/uic/aquifer-exemptions-underground-injection-control-program
[117] Hydraulic fracturin
[118] *horizontal drilling*
[119] Futet sërish në pusin e shpuar
[120] Bankers ndërpret aktivitetin e saj në vendin tonë ne fund të vitit 2016.
[121] http://www.bankerspetroleum.com/albania/bankers-albania (March 30, 2016)
[122] http://www.bankerspetroleum.com/albania/bankers-albania (March 30, 2016)
[123] http://www.bankerspetroleum.com/operations/three-part-operational-strategy
[124] EPA, http://www2.epa.gov/hfstudy/executive-summary-hydraulic-fracturing-study-draft-assessment-2015
[125] Deri më tani, ujërat nëntokësore mbulohen nga Ligji 111/2012[125] për manaxhimin e integruar të ujërave ndërsa mungon legjislacioni për mbrojtjen e nëntokës.
[126] Agjencia e Mbrojtjes së Mjedisit në SHBA (Environmental Protection Agency in USA). http://www.epa.gov/uic/general-information-about-injection-wells
[127] Agjencia e Mbrojtjes së Mjedisit në SHBA (Environmental Protection Agency in USA). http://www.epa.gov/uic/general-information-about-injection-wells
[128] Agjencia e Mbrojtjes së Mjedisit në SHBA (Environmental Protection Agency in USA). http://www.epa.gov/uic/general-information-about-injection-wells
[129] Ri-injektimi kryhet *kryesisht për ri-injektimin e CO2, mbetjeve, përnirësimin e prodhimit të naftës, minierat, si dhe për parandalimin e depërtimit të ujit të kripur.*[129] *Një praktikë e tillë është parë si një mënyrë e sigurt dhe me pak shpenzime për depozitimin e mbetjeve të padëshiruara dhe kryesisht të mbetjeve të rrezikshme industrial dhe nënprodukteve të tyre.* http://www.epa.gov/uic/general-information-about-injection-wells
[130] "Ndikimet mbi mjedis të industrisë nxjerrëse të naftës, vlerësimi i mjedisit në vendburimin e visokës dhe rrugët që duhet të ndiqen për rehabilitimin e tij", Nevton Kodhelaj, Nevina Koja, Fatjona Levani,
[131] Në SHBA, kongresi ka kaluar ligjin për Mbrojtjen e burime ujore (*the Safe Drinking Water Act -SDWA*) në vitin 1974 i cili parashikon mbrojtjen e burimeve ujore që furnizojnë popullsinë me ujë të pijshëm. Në kuadër të këtij ligji, Agjencia për Mbrojtjen e Mjedisit ka hartuar programin e Kontrollit të Lëndëve të ri-injektuara Nëntokë (*Underground Injection Program Control*) i cili përcakton kushtet kur ri-injektimi lejohet me ligj
[132] Ministria e Mjedisit dhe UNDP, Third National Communication of Albania to UNFCCC, Third Draft, March 2016
[133] David J. Noëak, USDA Forest Service, Syracuse, NY, *The Effects of Urban Trees on Air Quality*, 2002
[134] Raporti i Gjendjes së Mjedisit, Lushnje

[135] US EPA, https://www.epa.gov/greenvehicles/greenhouse-gas-emissions-typical-passenger-vehicle-0
[136] US EPA (United States Environmental Protection Agency), Average Annual Emissions and Fuel Consumption for Gasoline-Fueled Passenger Cars and Light Trucks, 2008
[137] INSTAT, 2010
[138] Ministria e Mjedisit dhe UNDP, Thirsd National Communication of Albania to UNFCCC, Third Draft, March 2016
[139] Ministria e Mjedisit dhe UNDP, Thirsd National Communication of Albania to UNFCCC, Third Draft, March 2016
[140] Ministria e Mjedisit dhe UNDP, Thirsd National Communication of Albania to UNFCCC, Third Draft, March 2016
[141] Ministria e Mjedisit dhe UNDP, Thirsd National Communication of Albania to UNFCCC, Third Draft, March 2016
[142] Ministria e Mjedisit dhe UNDP, Thirsd National Communication of Albania to UNFCCC, Third Draft, March 2016
[143] Ministria e Mjedisit dhe UNDP, Thirsd National Communication of Albania to UNFCCC, Third Draft, March
[144] Bëhet fjalë për naftën që përdoret për makina.
[145] AKM 2014, Informacion për cilësinë e lëndëve diegëse.
[146] AKM 2014, Informacion për cilësinë e lëndëve diegëse.
[147] AKM 2014, Informacion për cilësinë e lëndëve diegëse.
[148] AKM 2014, Informacion për cilësinë e lëndëve diegëse.
[149] AKM 2014, Informacion për cilësinë e lëndëve diegëse.
[150] Environmental Center for Administration and Technology, Tirana 2008
[151] Ministria e Mjedisit dhe UNDP, Third National Communication of Albania to UNFCCC, Third Draft, March 2016
[152] Ministria e Mjedisit dhe UNDP, Third National Communication of Albania to UNFCCC, Third Draft, March 2016
153 Sipas studimit të ECAT në vitin 2008. Nga fushata pilot mbi shkarkimet e gazrave nga marmitat e makinave zhvilluar në qytetin e Tiranës në vitin 2008, është studiuar sasia e shkarkimeve në ajër nga makinat me moshë të ndryshme. Studimi ka testuar 1,036 automjete me vite prodhimi të ndryshme. 880 makina përdornin si lëndë djegëse naftën dhe 156 benzinën.
[154] ECAT, Kontrolli - mirëmbajtja dhe siguria e automjeteve, Tiranë 2008
[155] ECAT, Kontrolli - mirëmbajtja dhe siguria e automjeteve, Tiranë 2008
[156] United States Environmental Protection Agency, *Oil and Natural Gas Sector: Standards of Performance for Crude Oil and Natural Gas Production, Transmission, and Distribution*", https://ëëë.epa.gov/airquality/oilandgas/tech.html
[157] AKM 2015
[158] Raporti i Gjendjes së Mjedisit, Lushnje, Bashkia Lushnje
[159] VNM - Vlerësimi i Ndikimit në Mjedis
[160] INSTAT 2015
[161]US National Library of Medicine, Korrik 2016, https://toxtown.nlm.nih.gov/text_version/chemicals.php?id=6
[162] US National Library of Medicine, Korrik 2016, https://toxtown.nlm.nih.gov/text_version/chemicals.php?id=6
[163] US National Library of Medicine, Korrik 2016, https://toxtown.nlm.nih.gov/text_version/chemicals.php?id=6
[164] US National Library of Medicine, Korrik 2016, https://toxtown.nlm.nih.gov/text_version/chemicals.php?id=6
[165] US National Library of Medicine, Korrik 2016, https://toxtown.nlm.nih.gov/text_version/chemicals.php?id=6
[166] US National Library of Medicine, Korrik 2016, https://toxtown.nlm.nih.gov/text_version/chemicals.php?id=6
[167] Agjencia Kombëtare e Mjedisit, *Raporti mbi Gjendjen e Mjedisit*, 2013
[168] Plani Ndërvendor i Përgjithshëm, Bashkia Patos, Bashkia Roskovec, Komunat Bubullimë, Mbrostar, Zharrëz, Kuman dhe Portëz
[169] Agim Binaj, Pirro Veizi, Enkeleida Beqiraj, Fran Gjoka, Elian Kasa, *Economic losses from soil degradation in agricultural areas in Albania*, Agric. Econ. – Czech, 60, 2014 (6): 287–293
[170] Komuna Qendër, Relacion *për projekt idenë e zhvillimit urbanistik e hapësinor të planit rregullues të përgjithshëm të Komunës Qendër*, Mars 2012
[171] AKM, 2014
[172] Agjencia Kombëtare e Mjedisit (AKM), *Raporti i Gjendjes në Mjedis*, 2014
[173] Strategjia
[174] TAP AG 2015, Udhëzues për Blerjen dhe Qiranë e Tokës në Shqipëri, http://ww. tap-ag. al/assets/03.land_access/albanian/GLAC_FINAL_PRINT. Pdf referuar më 19.11.2015
[175]United Nations Economic Commission for Europe, Albania Environmental Performance Revieës, Second Revieë, United Nations, New York and Geneva, 2012.
[176] Plani i Pergjithshëm Vendor Bashkia Lushnje, Komuna Bubullimë.
[177] Plani i Pergjithshëm Vendor Bashkia Lushnje, Komuna Golem.
[178] EU Commission, *Overview of CAP Reform 2014-2020*, Agricultural Policy Perspectives Brief, N°5* / December 2013
[179] Republic of Albania, Ministry of Environment, *Third National Communication of Albania to UNFCCC*, draft 2016

[180] The World Bank, Looking Beyond the Horizon
[181] ECN 2008
[182] Republic of Albania, Ministry of Environment, *Third National Communication of Albania to UNFCCC*, draft 2016
[183] The World Bank, Looking Beyond the Horizon
[184] SZHT Bashkia Lushnje, 2016
[185] Republic of Albania, Ministry of Environment, *Third National Communication of Albania to UNFCCC*, draft 2016
[186] Republic of Albania, Ministry of Environment, *Third National Communication of Albania to UNFCCC*, draft 2016
[187] Republic of Albania, Ministry of Environment, *Third National Communication of Albania to UNFCCC*, draft 2016
[188] Republic of Albania, Ministry of Environment, *Third National Communication of Albania to UNFCCC*, draft 2016
[189] Republic of Albania, Ministry of Environment, *Third National Communication of Albania to UNFCCC*, draft 2016
[190] Republic of Albania, Ministry of Environment, *Third National Communication of Albania to UNFCCC*, draft 2016
[191] Republic of Albania, Ministry of Environment, *Third National Communication of Albania to UNFCCC*, draft 2016
[192] Republic of Albania, Ministry of Environment, *Third National Communication of Albania to UNFCCC*, draft 2016
[193] Republic of Albania, Ministry of Environment, *Third National Communication of Albania to UNFCCC*, draft 2016
[194] Republic of Albania, Ministry of Environment, *Third National Communication of Albania to UNFCCC*, draft 2016
[195] The World Bank, Reducing the Vulnerability of Albania's Agricultural Systems to Climate Change
[196] UNDP Project on Identification and Prioritization od Environmental Hotspots in Albania
[197] Largësia nga Qendra e Qytetit
[198] Largësia nga Rruga
[199] Ligji për Manaxhimin e Integruar të Mbetjeve & Ligji për administrimin e mbetjeve të rrezikshme
[200] Bashkia Lushnje
[201] PLGP/USAID/VALU ADD, 2015
[202] Albpetrol sh.a 2016
[203] Në momentin e shkrimit të këtij artikulli, Bankers është në proces negocimi për shitjen e kompanisë.
[204] Këto ditë flitet se International Petroleum Ltd. ka shitur aktivitetin e saj. Mbetet ende e panjohur kompania që do të shfrytëzojë këtë zone, në vend të kompanisë Sherwood Petroleum Ltd. Sipas Bankers Petroleum Ltd. Kuçova ka 12 milion naftë fuçi rezervë (rreth 7.1% të rezervave kombëtare)[204]
[205] ANEKSI A, VENDIM Nr.686, date 19.10.2007
[206] Të dhënat janë marrë nga Bashkia e Kuçovës
[207] http://www.bankerspetroleum.com/albania/bankers-albania (March 30, 2016)
[208] Korridor konsiderohet një fashë e gjelbër e cila ka sipërfaqe relativisht të madhe dhe, krahas funksionit për kalimin e jetës së egër, mund të shërbejë edhe si habitat për jetën e egër. Koridor lidhës është një rrip në sipërfaqe të vogël i cili kryen vetëm funksionin e kalimit të jetës së egër dhe nuk ka hapësirë për t'u konsideruar një habitat për të zhvilluar jetën e egër.
[209] Cit. Ligji Nr. 8906, datë 6.6.2002 "Për Zonat e Mbrojtura" (i ndryshuar)
[210] Ligji Nr. 8906, datë 6.6.2002 "Për Zonat e Mbrojtura" (i ndryshuar)
[211] AKZM 2016
[212] Ligji Nr 8906, datë 06.06.2002 Për Zonat e Mbrojtura, i ndryshuar me Ligjin Nr.9868, datë 04.02.2008
[213] VKM Nr.31, datë 20.01.2016 për miratimin e Dokumentit të Politikave Strategjike për Mbrojtjen e Biodiversitetit
[214] VKM Nr. 102, dt. 12.02.2015. Për Krijimin dhe Funksionimin e AKZM-së dhe AdZM-së.
[215] Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura
[216] Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura, 2016
[217] Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura, 2016
[218] SZHT Bashkia Lushnje, 2016
[219] Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura, 2016
[220] Ligj Nr. 139/2015 për Vetëqeverisjen Vendore
[221] Monument Natyre, Kategoria IV
[222] Monument Natyre, Kategoria IV
[223] AKZM, Harta e Zonave të Mbrojtura, Resurset Natyrore, Qarku Fier, 2016
[224] AKZM, 2016
[225] AKZM, 2016
[226] AKZM, 2016
[227] AKZM, 2016
[228] AKZM, 2016
[229] AKZM, 2016
[230] AdZM Fier

[231] Ligji Nr 9587, datë 20.7.2006 'Për Mbrojtjen e Biodiversitet'
[232] VKM nr 31, dt. 20. 01. 2016, Për miratimin e Dokumentit të Politikave Strategjike për Mbrojtjen e Biodiversitetit.
[233] VKM nr 31, dt. 20. 01. 2016, Për miratimin e Dokumentit të Politikave Strategjike për Mbrojtjen e Biodiversitetit.
[234] VKM nr 31, dt. 20. 01. 2016, Për miratimin e Dokumentit të Politikave Strategjike për Mbrojtjen e Biodiversitetit.
[235] VKM nr 31, dt. 20. 01. 2016, Për miratimin e Dokumentit të Politikave Strategjike për Mbrojtjen e Biodiversitetit.
[236] VKM nr 31, dt. 20. 01. 2016, Për miratimin e Dokumentit të Politikave Strategjike për Mbrojtjen e Biodiversitetit.
[237] VKM nr 31, dt. 20. 01. 2016, Për miratimin e Dokumentit të Politikave Strategjike për Mbrojtjen e Biodiversitetit.
[238] VKM nr 31, dt. 20. 01. 2016, Për miratimin e Dokumentit të Politikave Strategjike për Mbrojtjen e Biodiversitetit.
[239] VKM nr 31, dt. 20. 01. 2016, Për miratimin e Dokumentit të Politikave Strategjike për Mbrojtjen e Biodiversitetit.
[240] VKM nr 31, dt. 20. 01. 2016, Për miratimin e Dokumentit të Politikave Strategjike për Mbrojtjen e Biodiversitetit.
[241] Unionit Ndërkombëtar për Ruajtjen e Natyrës
[242] VKM nr 31, dt. 20. 01. 2016, Për miratimin e Dokumentit të Politikave Strategjike për Mbrojtjen e Biodiversitetit.
[243] Shifrat për vitin 2011 janë korrigjuar sipas publikimit të INSTAT-it, 2015
[244] Aksesuar nga INSTAT-i (Censusi, 2011) për herë të fundit në tetor, 2015
[245] Niveli i popullsisë me arsim përfundimtar bazik është shprehës i nivelit arsimor përfundimtar për popullsinë dhe tregon sa % e saj nuk e ka vazhduar arsimin në nivele më të larta. Ai shpreh raportin e numrit të personave që kanë kryer arsimin fillor dhe tetë ose nëntëvjeçar ndaj popullsisë 15 vjeç e lart në %.
[246] I referohet lëvizjeve migratore të brendshme
[247] Sipas VKM-së nr. 481
[248] Sipas VKM-së nr. 671, neni 83
[249] Sipas VKM-së nr. 481, sipërfaqja e ndërtesës duhet të jetë brenda intervalit 18 m^2-25m^2/fëmijë dhe madhësia e parcelës për kopshtet duhet të jetë brenda intervalit 1000m^2 -1500m^2, ku……e paplotë…….
[250] Dokumenti i strategjisë së zhvillimit të arsimit parauniversitar 2014-2020, fq 67
[251] http://data.worldbank.org/indicator/SE.PRM.ENRL.TC.ZS
[252] http://data.worldbank.org/indicator/SE.SEC.ENRL.TC.ZS
[253] Vjetari statistikor 2015, INSTAT
[254] INSTAT, Anketa Strukturore e Ndërmarrjeve, 2000-2014
[255] Open Data Albania 2015, Paga mesatare mujore në sektorin shtetëror dhe privat, Shqipëria dhe vendet e rajonit
[256] VKM nr. 77, III, pika 13
[257] Në Shqipëri nuk është ende i përcaktuar niveli i minimumit jetik, por sipas INSTAT-it *"Një individ cilësohet i varfër nëse shpenzimet mesatare mujore për frymë të tij janë nën 4891 lekë"*
[258] Censusi, INSTAT 2011
[259] Vlerat për numrin e familjeve me ndihmë ekonomike janë marrë nga informacionet e çdo komune dhe bashkie, pranë zyrave të gjendjes civile.
[260] http://ec.europa.eu/health/reports/docs/health_glance_2014_en.pdf .
[261] VKM nr. 671, neni 83, pika d
[262] Paratë e dërguara nga jashtë shtetit
[263] Vjetari Statitikor Rajonal 2015, INSTITUTI I STATISTIKAVE
[264] Burimi: Ministria e Bujqësisë
[265] Siç përcaktohet në metodologjinë e ESPON, Potential of Rural Regions
[266] Densiteti i punësimit shprehet si numri i të punësuarve për njësi hapësinore (kriteret për këtë janë pjesë e metodologjive specifike që mund të përdoren).
[267] Produktiviteti, sipas përkufizimit, është efektiviteti i përpjekjeve produktive i matur në lidhje me normën e prodhimit për njësi të inputit.
[268] Vlera e shtuar bruto sipas sektorëve 2012. Burimi: INSTAT
[269]Organizata për Bujqësi dhe Ushqim (FAO), 2014
[270] Bashkia Lushnje dhe DRB Fier, mars 2016 dhe Statistikat e Bujqësisë 2014, INSTAT
[271] Bashkia Lushnje, mars 2016
[272] Bashkia Lushnje 2015 dhe Co-PLAN
[273] INSTAT, 2015
[274] INSTAT, 2011
[275]Strategjia Ndërsektoriale e Bujqësisë dhe Zhvillimit Rural 2014-2020
[276] INSTAT 2012 dhe Bashkia Lushnje, 2016
[277]Ministria e Bujqësisë, Zhvillimit Rural dhe Administrimit të Ujërave, Nëntor 2014"*Analiza e skemave mbështetëse. Politikat dhe strategjitë e ndërhyrjeve në bujqësi"*

[278]Ministria e Bujqësisë, Zhvillimit Rural dhe Administrimit të Ujërave, Nëntor 2014"*Analiza e skemave mbështetëse. Politikat dhe strategjitë e ndërhyrjeve në bujqësi"*

[279]DRB Fier, 2015

[280] CENSUS 2011

[281]Ministria e Bujqësisë, Zhvillimit Rural dhe Administrimit të Ujërave, publikuar në ëebsite më datë 2 shkurt, 2016

[282] Artikull "Rama në Lushnje: Rritja e investimit në serra, impakt tek eksportet", aksesuar te Agjensia Telegrafike Shqiptare, 1 mars 2016

[283] INSTAT, 2015

[284] INSTAT, 2015

[285] Agim Binaj, Pirro Veizi, Enkeleida Beqiraj, Fran Gjoka, Elian Kasa, Economic losses from soil degradation in agricultural areas in Albania, Agric. Econ. – Czech, 60, 2014 (6): 287–293.

[286] Plani i Pergjithshëm Vendor, bashkia Lushnje, komuna Bubullimë.

[287] Plani i Pergjithshëm Vendor, bashkia Lushnje, komuna Golem.

[288]EU Commission, Overvieë of CAP Reform 2014-2020, Agricultural Policy Perspectives Brief, N°5* / December 2013.

[289] Faqja zyrtare e Ministrisë së Bujqësisë, Zhvillimit Rural dhe Administrimit të Ujërave në facebook. Publikuar më 11 dhjetor 2014. Marrë nga interneti më 4 janar 2016.

[290] http://shqiptarja.com/sociale/2750/lame-29-5--e-nd-rtimeve-n--shqip-ri-jan--zona-informale-310114.html#sthash.T2OE7DËa.dpuf

[291] http://shqiptarja.com/sociale/2750/lame-29-5--e-nd-rtimeve-n--shqip-ri-jan--zona-informale-310114.html#sthash.T2OE7DËa.dpuf

[292] http://ëëë.noa.al/artikull/shperndahen-lejet-e-legalizimit-ne-lushnje-gjermenitani-aluizni-do-vije-tek-ju/542487.html#sthash.0KUpI1OF.dpuf

[293] Buletini i Ministrisë së Zhvillimit Urban http://ëëë.zhvillimiurban.gov.al/files/pages_files/Java_n%C3%AB_Ditar_07_Prill_2015.pdf

[294] Ligji nr.10 081, datë 23.2.2009, "Për licencat, autorizimet dhe lejet në Republikën e Shqipërisë", në mbështetje të neneve 78 dhe 83, pika 1 e Kushtetutës.

[295] Llogaritja është bërë duke marrë parasysh vetëm të dhënat për pronat publike që vijnë nga Inventari i Pronave Publike. Pra, të gjitha këto prona konsiderohen si 100%, por kjo është bërë për efekte llogaritje. Në këtë listë të dhënash nuk janë të përfshira zonat pyjore.

[296] Sipërfaqja e të gjitha pronave pyjore publike të marra nga Drejtoria e Pyjeve dhe Kullotave

[297] Ligji nr. 139/2015, "Për vetëqeverisjen vendore", në mbështetje të neneve 13, 78, 81, pika 2, 83, pika 1, dhe 108 – 115 të Kushtetutës.

[298] Fondi Shqiptar i Zhvillimit

[299] *Ligji nr. 8308, datë 18.3.1998 "Për transportet rrugore", i ndryshuar*

[300] *Ligji nr. 8308, datë 18.3.1998, "Për transportet rrugore", i ndryshuar*

[301] Indikator për lëvizshmërinë ndërqytetëse është marrë numri i orareve të lëvizjes me transport publik drejt qyteteve.

[302] Ligji nr.8378 "Për Kodin Rrugor në Republikën e Shqipërisë", datë 22.07.1998, klasifikon rrugët në gjashtë kategori kryesore: autostrada, rrugë interurbane kryesore, rrugë interurbane dytësore, rrugë urbane kryesore, rrugë urbane dytësore dhe rrugë lokale.

[303] Vlerat ndryshojnë në raport me strategjinë, sepse është ripunuar me Ortofoto 2015 nga ASIG, mars 2016.

[304] Vlera është nxjerrë nga analiza në G.I.S

[305] Ligji nr.8378, datë 22.7.1998, "Kodi Rrugor i Republikës Së Shqipërisë", i ndryshuar me ligjin nr.10 488, datë 5.12.2011, faqe 7

[306] Vlerat ndryshojnë në raport me strategjinë sepse është ripunuar me ortofoto 2015 nga ASIG, mars 2016.

[307] Serioziteti i aksidenteve është matur sipas rëndësisë, ku numri 2 ka seriozitet më të lartë se 1

[308] Përgatitur nga informacionet e marra nga ndriçimi urban, FSHZH, vëzhgimet në terren, si dhe evidentimi nga ortofotoja e vitit 2007 dhe 2015, ASIG

[309] Statistikat e marra nga INSTAT 2011 i referohen ndarjes së vjetër administrative, pra, në këtë rast, vetëm qytetit të Lushnjes.

[310] *Ligji nr. 8308, datë 18.3.1998, "Për transportet rrugore", i ndryshuar*

[311] *Ligji nr. 8308, datë 18.3.1998, "Për transportet rrugore", i ndryshuar*

[312] *Ligji nr. 8308, datë 18.3.1998, "Për transportet rrugore", i ndryshuar*

[313] Ligji nr. 9317, datë 18.11.2004, "Kodi Hekurudhor i Republikës së SHqipërisë"

[314] "Shqipëria duke mbështetur rritjen përtej tranzicionit", Banka Botërore; dhjetor 2004. f. 89

[315] Ligji nr. 9317, datë 18.11.2004, "Kodi Hekurudhor i Republikës së SHqipërisë"

[316] Burimi ValuAdd & KfW Design Report - Lushnje
[317] Projekti përpiluar prej KfW
[318] PLGP/USAID/ValueAdd dhe KfW Design Report - Lushnje
[319] SCADA - Supervisory Control and Data Acquisition
[320] Bashkia Lushnje
[321] PLGP/USAID/VALU ADD, 2015
[322] Burimi: Bashkia Lushnje 2016
[323] Burimi: Të dhëna të përpunuara nga Co-Plan 2016
[324] Plani Rajonal Bashkia Lushnjë
[325]Plani Rajonal Bashkia Lushnjë – Raporti Mjedisor, fq. 68
[326]Raporti Gjendjes në Mjedis - AKM
[327]INSTAT (2013).
[328]Sipas Strategjisë Kombëtare dhe Planit të Integruar të Manaxhimit të mbetjeve në Shqipëri.
[329]Harta e Metabolizmit, Fluksi i Mbetjeve, Lushnjë.
[330]Largësia nga Qendra e Qytetit
[331]Largësia nga Rruga
[332]Ligji për Manaxhimin e Integruar të Mbetjeve & Ligji për administrimin e mbetjeve të rrezikshme
[333]Raporti Gjendjes në Mjedis - 2014
[334]Mbetjet në këtë pjesë të lumit janë vënë re gjatë vizitave në terren të ekspertëve të Co-PLAN gjatë 2015-2016.
[335]Korespondenca zyrtare Drejtoria Spitalit 'Ihsan Çabej' Lushnjë & Drejtoria Planifikimit dhe Kontrollit të Territorit.
[336]Kontrata mes Spitalit 'Ihsan Çabej' Lushnje dhe Subjektit Medi-Tel
[337]UNDP Project on Identification and Prioritization od Environmental Hotspots in Albania
[338]http://www.bashkialushnje.gov.al/sq-al/Services/Bizneset/Pages/Informimi-per-qytetarin.aspxP.F2015
[339]ARM Lushnjë
[340]Raporti Gjendjes në Mjedsi 2015
[341]Raporti Gjendjes në Mjedsi – Lushnje 2015
[342] Strategjia e Zhvillimit per Territorin e Bashkise Lushnje, 2016
[343] http://ekb.gov.al/projekt-ne-proces-finalizimi-ne-lushnje-new/
[344] Për shërbimin shëndetësor dhe arsimor analizohet në mënyrë më të detajuar në pikën 1.4.2 në po të njëjtin dokument.
[345] Analiza policentrike, "Strategjia e zhvillimit për territorin e bashkisë Lushnje", 2016
[346] Instituti i Monumenteve të Kulturës 2015, Lista e monumenteve të qarkut Lushnje, http://www.imk.gov.al/ëp-content/uploads/monumente/lista%20e%20monumenteve/LUSHNJE.pdf aksesuar 19.11.2015.
[347] "Strategjia ndërsektoriale për decentralizimin dhe qeverisjen vendore 2015-2020", miratuar me vendim të KM, nr.691, dt.Aktit:29.07.2015.
[348] Burimi: Rregullorja e Planifikimit- VKM Nr. 671
[349] Burimi: Rregullorja e Planifikimit- VKM Nr. 671
[350] Shërbimi Gjeologjik Shqiptar 2014, "Gjeoresurset dhe gjeorreziqet në qarqet e Shqipërisë – qarku i Fierit", Tiranë.
[351] INSTAT 2012
[352] Referenca është marrë nga populisia e parashikuar, mbështetur në vlerat e marra nga Gjendja Civile, prill 2016
[353] Shih analizën e periferialitetit
[354] http://ekb.gov.al/projekt-ne-proces-finalizimi-ne-lushnje-new/
[355] PLGP 2015, Dokument politikash për instrumente financiarë për zhvillimin e tokës, fq.25
[356] Anglisht: BID – Bussiness Improvement District
[357] http://ëëë.transporti.gov.al/al/neësroom/njoftime/njoftim-per-linjat-e-reja-te-transportit-nderqytetas&page=1
[358] *Ligji nr. 8308, datë 18.3.1998 "Për transportet rrugore", i ndryshuar*
[359] *Closed Circuit Tele-Vision* - Video inspektim i seksionti të tubacionit për dëmtime apo ndërhyrje të paligjshme.
[360] Nevoja Biokimike për Oksigjen - NBO.
[361] Plani Kombëtar i Menaxhimit të Mbetjeve - 2010 – 2025, fq. 35
[362] Plani Kombëtar i Menaxhimit të Mbetjeve - 2010 – 2025, fq. 41
[363] 'Pikë transferimi mbetjesh urbane' quhet një stacion tranzitor i përcaktuar për grumbullimin e përkohshëm të të gjithë mbetjeve urbane të një bashkie/qyteti apo komuniteti të vogël të cilat kanë si destinacion final *landfill*-in.
[364] mmnd – metra mbi nivel deti
[365] Water Erosion Prediction Project
[366] Nyle C. Brady, Ray R. Ëeil, Elements of the nature and properties of the soils, Third edition, 2010
[367] Water Erosion Prediction Project

[368] Optimizing soil moisture for plant production: The significance of soil porosity, FAO SOILS BULLETIN 79 http://www.fao.org/docrep/006/y4690e/y4690e09.htm
[369] SHGJSH, 2016
[370] USAID, Projekti "Planifikimi dhe Qeverisja Vendore (PLGP) në Shqipëri", *Infrastruktura e Ujësjellës - Kanalizimeve të Ujërave të Ndotura në Planin e Zhvillimit Urban të Bashkisë Lushnje pas Ndarjes Administrative Territoriale, 2014*
[371] USAID, Projekti "Planifikimi dhe Qeverisja Vendore (PLGP) në Shqipëri", *Infrastruktura e Ujësjellës - Kanalizimeve të Ujërave të Ndotura në Planin e Zhvillimit Urban të Bashkisë Lushnje pas Ndarjes Administrative Territoriale, 2014*
[372] SHGJSH, *Gjeoresurset dhe Gjeorreziqet në Qarqet e Shqipërisë, Qarku i Flerit*, Tiranë 2014
[373] USAID, Projekti "Planifikimi dhe Qeverisja Vendore (PLGP) në Shqipëri", *Infrastruktura e Ujësjellës - Kanalizimeve të Ujërave të Ndotura në Planin e Zhvillimit Urban të Bashkisë Lushnje pas Ndarjes Administrative Territoriale, 2014*
[374] USAID, Projekti "Planifikimi dhe Qeverisja Vendore (PLGP) në Shqipëri", *Infrastruktura e Ujësjellës - Kanalizimeve të Ujërave të Ndotura në Planin e Zhvillimit Urban të Bashkisë Lushnje pas Ndarjes Administrative Territoriale, 2014*
[375] USAID, Projekti "Planifikimi dhe Qeverisja Vendore (PLGP) në Shqipëri", *Infrastruktura e Ujësjellës - Kanalizimeve të Ujërave të Ndotura në Planin e Zhvillimit Urban të Bashkisë Lushnje pas Ndarjes Administrative Territoriale, 2014*
[376] USAID, Projekti "Planifikimi dhe Qeverisja Vendore (PLGP) në Shqipëri", *Infrastruktura e Ujësjellës - Kanalizimeve të Ujërave të Ndotura në Planin e Zhvillimit Urban të Bashkisë Lushnje pas Ndarjes Administrative Territoriale, 2014*
[377] SHGJSH
[378] SHGJSH
[379] SHGJSH
[380] SHGJSH
[381] SHGJSH
[382] USAID, Projekti "Planifikimi dhe Qeverisja Vendore (PLGP) në Shqipëri", *Infrastruktura e Ujësjellës - Kanalizimeve të Ujërave të Ndotura në Planin e Zhvillimit Urban të Bashkisë Lushnje pas Ndarjes Administrative Territoriale, 2014*
[383] USAID, Projekti "Planifikimi dhe Qeverisja Vendore (PLGP) në Shqipëri", *Infrastruktura e Ujësjellës - Kanalizimeve të Ujërave të Ndotura në Planin e Zhvillimit Urban të Bashkisë Lushnje pas Ndarjes Administrative Territoriale, 2014*
[384] SHGJSH
[385] SHGJSH
[386] http://www.epa.gov/uic/class-ii-oil-and-gas-related-injection-wells#dw_protect

REPUBLIKA E SHQIPËRISË

BASHKIA LUSHNJE

DREJTORIA E PLANIFIKIMIT TË TERRITORIT

Adresa: Lagjia "Kongresi i Lushnjes", 9001 Lushnjë Tel.355 (0) 35 22 22 14., e-mail: bashkia_lushnje@yahoo.com , web:www.bashkialushnje.gov.al

PLANI I INVESTIMEVE KAPITALE
I PLANIT TË PËRGJITHSHËM VENDOR TË TERRITORIT TË BASHKISË LUSHNJE

MIRATOHET

KRYETARI I K.K.T

Z. EDI RAMA

MINISTRJA E ZHVILLIMIT URBAN

Znj. EGLANTINA GJERMENI

KRYETARI I KËSHILLIT TË BASHKISË

Znj. ELIDA GJERMENI

KRYETARI I BASHKISË

Z. FATOS TUSHE

Miratuar me Vendim të Këshillit të Bashkisë Lushnje Nr. 95 Datë 25.11.2016

Miratuar me Vendim të Këshillit Kombëtar të Territorit Nr. 4 Datë 29.12.2016

Hartuar nga	Bashkia LUSHNJE
Mbështetur nga	Projekti i USAID për Planifkimin dhe Qeverisjen Vendore (PLGP) dhe Co-PLAN, Instituti për Zhvillimin e Habitatit

Tabela e Përmbajtjes

Shkurtime 3

Lista e Figurave 4

Lista e Tabelave 4

Hyrje 5

1. Politika e hartimit të Planit të Investimeve Kapitale 7

2. Nevoja për investimeve kapitale dhe identifikimi i projekteve 11

3. Analiza financiare 13
   3.1 Analiza financiare 2010-2015 13
      3.1.1 Të ardhurat 13
      3.1.2 Shpenzimet 17
      2.1.3 Teprica operative dhe buxheti kapital 19

4. Përzgjedhja e projekteve kapitale prioritare 22

5. Mundësitë e financimit dhe mobilizimi i të ardhurave 23
   5.1 Parashikimi i të ardhurave dhe shpenzimeve 23
   5.2 Parashikimi i tepricës operative dhe buxhetit kapital 25

6. Fishat e projekteve kapitale 28

7. Shtojcat 44

8. Shënime dhe referenca 51

Shkurtime

MF	Ministria e Financave
NJQV	Njësi e Qeverisjes Vendore
PIK	Plani i Investimeve Kapitale
PBA	Programi i Buxhetit Afatmesëm
PPV	Plani i Përgjithshëm Vendor
PPP	Partneritet Publik Privat
QQ	Qeveria Qendrore
TO	Teprica Operative
TON	Teprica Operative Neto
SZHT	Strategjia e Zhvillimit për Territorin
VKM	Vendim i Këshillit të Ministrave

Lista e Figurave

Figura 1. Hapat në hartimin e PIK 6
Figura 2. Financimi i investimeve kapitale 7
Figura 3. Planifikimi financiar – të krijosh hapësirë për projekte të reja 8
Figura 4. Ecuria e të ardhurave totale dhe ndryshimet vjetore 13
Figura 5. Kontributi i kategorive në ndryshimin vjetor të të ardhurave totale 14
Figura 6. Të ardhurat vendore dhe ndryshimi vjetor i tyre 15
Figura 7. Kontributi sipas kategorive në ndryshimin vjetor të të ardhurave vendore 16
Figura 8. Të ardhurat nga transfertat ndërqeveritare dhe ndryshimi vjetor i tyre 17
Figura 9. Shpenzimet sipas qëllimit të përdorimit dhe ndryshimi vjetor i tyre 18
Figura 10. Kontributi i kategorive në ndryshimet vjetore të shpenzimeve totale 19
Figura 11. Teprica operative neto (TO) 20
Figura 12. Të ardhura dhe shpenzime kapitale 20
Figura 13. Shpenzimet kapitale sipas programeve buxhetore 21
Figura 14. Parashikimi i të ardhurave dhe shpenzimeve 25
Figura 15. Parashikimi i tepricës operative neto 26
Figura 16. Parashikimi i buxhetit kapital, 2016 - 2030 26

Lista e Tabelave

Tabela 1. Inventari i infrastrukturës dhe shërbimeve publike në Bashkinë e Lushnje 12
Tabela 2. Mbulimi i popullsisë së njësive administrative të Bashkisë së Lushnjë me shërbime vendore 12
Tabela 3. Supozime bazë për parashikimin e të ardhurave 23
Tabela 4. Supozime bazë për parashikimin e shpenzimeve 24

Hyrje

Plani i Investimeve Kapitale (PIK) hartohet si një dokument strategjik financiar dhe adreson investimet dhe përmirësimet kapitale që rezultojnë të nevojshme për zbatimin e vendimeve të planeve të përgjithshme vendore (PPV). PIK përcakton kohën e realizimit, koston e ndërtimit, burimet e financimit si dhe informacione të tjera të detajuara, të cilat kanë të bëjnë përgjithësisht me infrastrukturat publike. Në rregulloren e planifikimit të territorit, miratuar me Vendimin e Këshillit të Ministrave (VKM) numër 671, datë 29.07.2015, neni 54, pika 5/b, përcaktohet se plani për zhvillimin e territorit shoqërohet edhe me planin e veprimeve për zbatimin e PPV-së, i cili mes të tjerave përmban "koston e përgjithshme për zbatimin dhe aktivitetet kryesore të financuara të shoqëruara me planin e investimeve kapitale". Kjo përcakton edhe bazën ligjore kryesore, të cilës i referohet dhe respekton hartimi i PIK.

PIK është një plan shumëvjeçar i projekteve kapitale të listuara sipas prioritetit, i prezantuar në faza, që identifikon pasurinë/asetin që do të rehabilitohet, vitin kur do te fillojë të zbatohet dhe kohëzgjatjen e investimit, koston që do të kërkojë realizimi, si dhe mënyrën e propozuar të financimit të investimit. PIK prezantohet si një pasqyrë përmbledhëse që përfshin shpenzimet për investimet kapitale për çdo vit, të detajuara sipas objektivave strategjike dhe programeve që përmbushin, si dhe mënyrës së financimit të tyre.

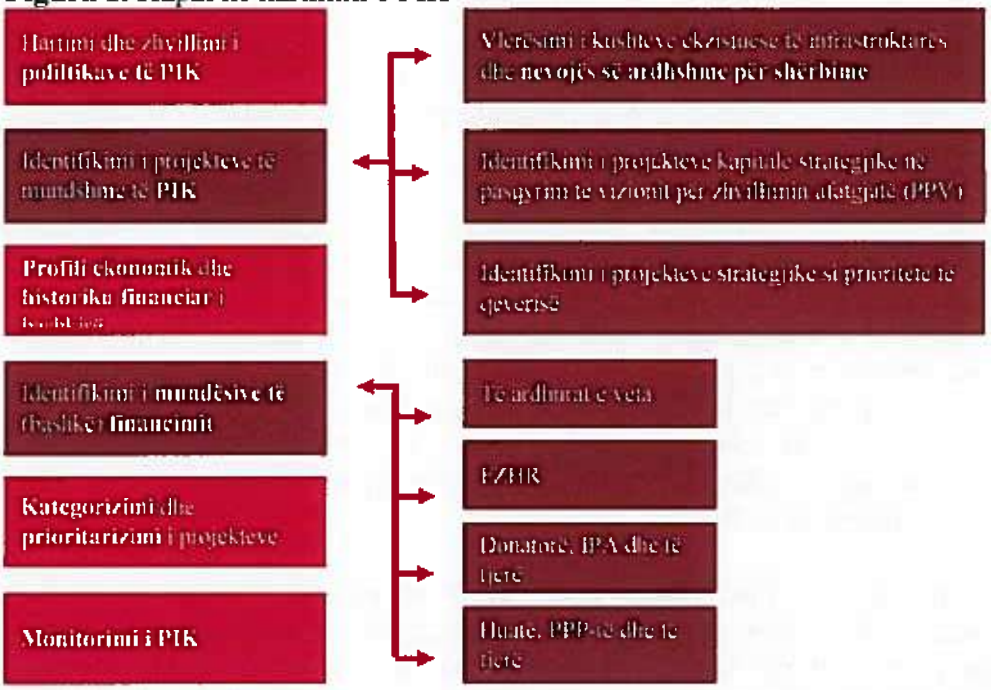
Qëllmi kryesor i dokumentit është të mundësojë:

- garantimin e mekanizmave të nevojshëm përmes të cilave objektivat strategjikë të identifikuara në dokumentin e Strategjisë së Zhvillimit për Territorin e bashkisë të integrohen sa më mirë në procesin e planifikimit
- krijimin e lidhjeve të drejtpërdrejta midis projekteve kapitale prioritare dhe prioriteteve në kryerjen e shpenzimeve nëpërmjet shpërndarjes efektive të burimeve në dispozicion
- parashikim më të mirë buxhetor, mbështetur në objektiva dhe prioritete të vendosura për një periudhë disa vjeçare për të gjitha programet e shpenzimeve
- përdorimin e parimit të vlerës së parasë nëpërmjet efektivitetit dhe efiçencës ekonomike në kryerjen e shpenzimeve publike
- forcimin e disiplinës fiskale duke mundësuar që shpenzimet publike të planifikohen brenda një kuadri realist makroekonomik dhe fiskal, në linjë me programin buxhetor afatmesëm (PBA).

Hapi i parë për përgatitjen e PIK është hartimi i politikave të PIK, të cilat reflektojnë vizionin strategjik të zhvillimit të bashkisë si dhe strategjinë financiare dhe fiskale që do të ndiqet për të mundësuar realizimin e objektivave strategjike që zbërthejnë këtë vizion. Hartimi i politikës së PIK pasohet prej vlerësimit dhe identifikimit të nevojave kapitale (Figura 1. Hapat në hartimin e PIK). Hapi i tretë mundëson analizimin e kapaciteteve financiare të bashkisë, dhe prezanton një pamje të plotë të situatës dhe mundësive financiare të njësisë vendore, duke u ndalur veçanërisht në kapacitetin huamarrës të njësisë si dhe mundësinë për të reduktuar shpenzimet operative, e prezantuar instrumente të reja financiare në funksion të përmirësimit të infrastrukturave publike. Kjo analizë pasohet prej listës së projekteve kapitale të prioritarizuara, mbi bazën e një metodologjie vlerësimi të ndarë e dakordësuar me aktorët. Mobilizimi i të ardhurave dhe fazimi i investimeve sipas nevojave dhe

mundësive janë hapat që përmbyllin hartimin e dokumentit, i cili i nënshtrohet seancave të diskutimit me publikun njëlloj si PPV.

Figura 1. Hapat në hartimin e PIK

Burimi: Manuali për hartimin e planit të investimeve kapitale, Co-PLAN 2008

Dokumenti i PIK për Bashkinë Lushnjë, është i organizuar në kapituj që reflektojnë hapat e ndërmarra gjatë hartimit të PIK, dhe përmbyllet me pasqyrën përmbledhëse të shpenzimeve për investimet kapitale sipas fazave të përcaktuara edhe në PPV. Për të gjithë periudhën e konsideruar në PIK, 2016 – 2030, shpenzimet parashikohen dhe prezantohen në tabelë të detajuara për çdo vit. Pjesë e dokumentit të PIK janë edhe fishat e projekteve kapitale, të cilat sjellin një informacion të përmbledhur në lidhje me investimin e parashikuar, vlerën e tij, kohëzgjatjen, mënyrën e financimit, etj.

1. Politika e hartimit të Planit të Investimeve Kapitale

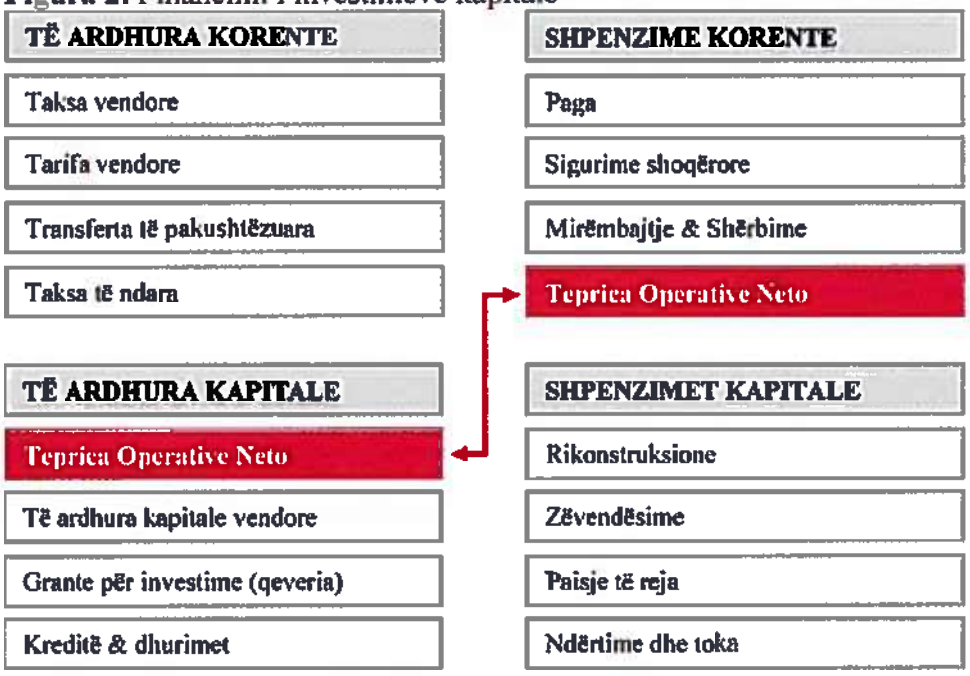
Politika e hartimit të PIK adreson qasjet e ndjekura në lidhje me një sërë çështjesh, si p.sh.: (i) lloji i projekteve kapitale të përfshira; (ii) periudhën kohore që PIK mbulon; (iii) mënyrën e financimit të projekteve kapitale, apo mundësinë për të mobilizuar të ardhura; (iv) strategjinë financiare dhe atë fiskale që do të ndjekë bashkia për të mundësuar realizimin e investimeve të parashikuara; (v) procesin e përfshirjes dhe konsultimit të publikut gjatë hartimit të PIK, etj.

Në këtë dokument PIK prezantohet si një prej instrumenteve që mundësojnë zbatimin e PPV-së. Ky fakt kushtëzon dhe orienton njëkohësisht hartimin e tij. Kështu, identifikimi dhe përcaktimi i nevojave për investime kapitale në bashki, bëhet drejtpërdrejtë gjatë dhe nëpërmjet procesit të hartimit të PPV-së. E njëjta gjë mund të thuhet edhe për procesin e prioritarizimit të investimeve kapitale, si dhe fazimin e tyre. PIK mbulon periudhën kohore 2016 – 2030 dhe investimet kapitale organizohen sipas tre fazave, të cilat reflektojnë edhe planin e veprimit të hartuar në SZHT të Bashkisë së Lushnje. Të dhënat financiare do të paraqiten të detajuara për të gjitha periudhat e konsideruara në PIK.

Si pjesë e politikës së PIK, procesi është kryer në mënyrë të tillë që të ofrojë informacionin e nevojshëm edhe për vendodhjen gjeografike të investimit, duke i specifikuar investimet (sa herë është e mundur) sipas njësive administrative që përbëjnë Bashkinë e Lushnje.

Më poshtë do të ndalemi kryesisht në detajimin e strategjisë financiare të propozuar prej Bashkisë së Lushnje për të mundësuar realizimin e investimeve/përmirësimeve të listuara.

Figura 2. Financimi i investimeve kapitale

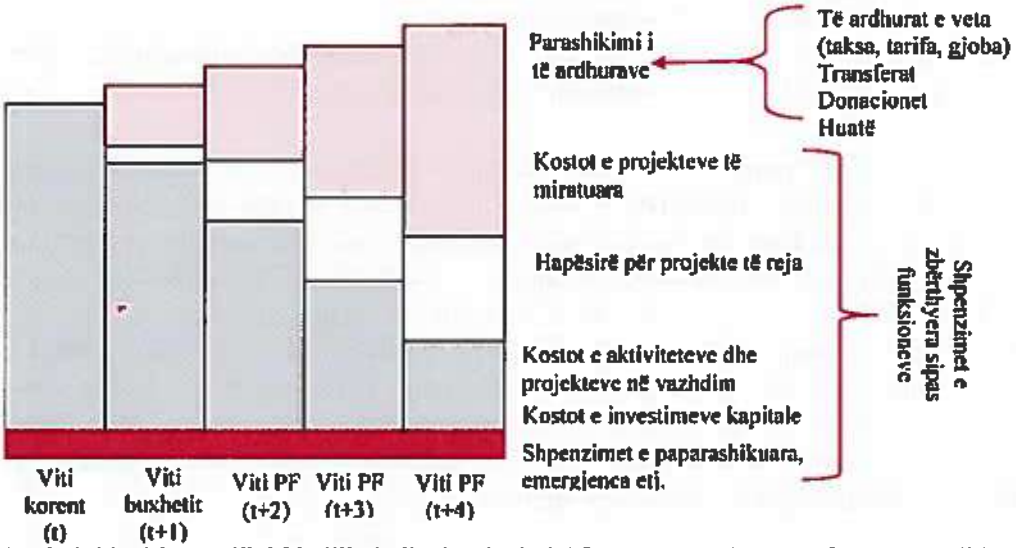

Burimi: Manuali për hartimin e planit të investimeve kapitale, Co-PLAN 2008

Burimi kyesor i vetë Bashkisë së Lushnje për financimin e PIK është teprica operative neto (TON). TON do të përcaktohet si diferenca midis të ardhurave korente dhe shpenzimeve korente (Fig. 2, Financimi i investimeve kapitale). Konvencionalisht, të ardhurat korente do të identifikohen si diferencë e të ardhurave totale me të ardhurat kapitale (të ardhura nga shitja e aseteve dhe të ardhurat nga taksa e ndikimit në infrastrukturë). Shpenzimet korente do të quhen të kategoritë e shpenzimeve për personel dhe për shpenzime operative. Diferenca midis këtyre dy kategorive do të japë atë që quhet tepricë operative (TO).

Nga ky përkufizim bëhet e qartë se niveli i TO është funksion i përformancës fiskale të bashkisë nga njëra anë – pra rritjes së të ardhurave prej taksave, tarifave dhe si dhe e mundësive të tjera alternative të financimit, dhe nga ana tjeter, përmirësimit të menaxhimit financiar, nëpërmjet reduktimit të shpenzimeve operative dhe eficientimit të stafit vendor (Fig. 3, Krijimi i hapësirës për projekte të reja).

Figura 3. Planifikimi financiar – të krijosh hapësirë për projekte të reja

Burimi: Plani Strategjik i Zhvillimit dhe Buxhetimi Afatmesëm me Bazë Performancën, dldp 2012

Pikërisht në këto dy drejtime kryesore fokusohet edhe strategjia financiare e Bashkisë së Lushnje për 15 vitet e ardhshme: (i) nga njëra anë përmirësimit të të ardhurave nëpërmjet mirë-menaxhimit financiar dhe eksplorimit të burimeve alternative të financimit; dhe (ii) nga ana tjetër reduktimit të shpenzimeve operative nëpërmjet eficientimit të stafit vendor.

Përmirësimi i të ardhurave vendore do të mundësohet si rezultat i disa faktorëve dhe masave të parashikuara, si më poshtë:

- mirë-administrimi dhe menaxhimi i taksave vendore, dhe vecanërisht i taksës mbi pasurinë e paluajtshme (taksës mbi ndërtesën, tokën bujqësore dhe truallin);
- prezantimi i instrumenteve të rinj financiarë (si tarifat e përmirësimit të infrastrukturës vendore, bonusit të intensitetit, programet e transferimit të të drejtës së zhvillimit apo programet e financimit nëpërmjet rritjes së taksave specifike, etj.) të cilat jo vetëm do të mundësojnë mirë-menaxhimin e territorit të Bashkisë së Lushnje, por do të ofrojnë një instrument të qënësishëm

financiar për mbulimin e kostove të infrastrukturave të përmirësuara, apo zonave urbane të rivitalizuara;
- vënja në shfrytëzim e objekteve dhe pronave të Bashkisë duke mundësuar eficientimin e përdorimit të tyre nëpërmjet skemave të partneritetit publik – privat;
- eksplorimi i mëtejshëm skemave të partneriteteve me sektorin privat në ofrimin e shërbimeve publike, si transporti publik, sportet dhe qendrat rekreative, menaxhimi i mbetjeve, furnizimi me ujë, pikat e grumbullimit për produktet bujqësore, etj.

Përsa i përket rritjes së TON, nëpërmjet reduktimit të shpenzimeve operative, Bashkia e Lushnjes parashikon marrjen e një sërë masash si më poshtë:

- përmirësimin e praktikave në ofrimin e shërbimeve vendore dhe eficientimin e kostove të tyre nëpërmjet përdorimit të teknologjisë së informacionit;
- riorganizimit të disa shërbimeve vendore nëpërmjet eksplorimit të mëtejshëm të skemave të partneritetit me sektorin privat;
- reduktimit të kostove administrative nëpërmjet përmiresimit/rikonstruksionit të objekteve vendore duke mundësuar eficiencën energjitike.

Së fundmi, në kushtet e pamjaftueshmërisë së burimeve financiare të veta të bashkisë, përdorimi i instrumenteve financiare si huaja nga sistemi bankar (në përputhje me kuadrin rregullator në fuqi dhe pasi të jenë qartësuar asetet në pronësi të bashkisë përdorur në kolateralizimin e kredive); fondet shtetërore nga (FZHR, FSHZH, etj.) të orientuara kryesisht në mbështetje të zhvillimit të infrastrukturës; fondet nga donatorët e huaj (Banka Botërore, USAID, KfW, WBIF, etj.) apo edhe format e partneritetit publik-privat paraqesin një mundësi reale për realizimin e investimeve kapitale. Në këtë drejtim, vlerësohet e domosdoshme rritja e kapaciteteve të bashkisë në drejtim të hartimit, menaxhimit, zbatimit dhe monitorimit të projekteve të investimeve nëpërmjet këtyre formave të financimit.

Kjo strategji financiare është prezantuar dhe diskutuar me publikun përgjatë takimeve të zgjeruara të organizuara në kuadër të hartimit të PPV-së dhe ka marrë aprovimin e tij, në funksion të realizimit të vizionit të Bashkisë së Lushnjë:

"Bashkia e Lushnjës do ta orientojë të ardhmen e saj mbi konceptet e rritjes së ekuilibruar dhe të qëndrueshme. Bashkia do të synojë forcimin e rolit ekonomik të saj në rajon, si qendra e zhvillimit bujqësor dhe blegtoral. Zhvillimi I këtij sektori do të bëhet përmes promovimit të teknikave të prodhimit të produkteve organike dhe cilësore, etiketimit dhe marketimit të tyre, duke synuar rritjen e prezencës së tyre në tregjet vendase dhe ato të huaja. Zhvillimi i ekonomisë bujqësore do të bëhet në mënyrë të qëndrueshme, duke u kujdesur për mbrojtjen e tokës bujqësore dhe burimeve të tjera natyrore, me qëllim garantimin e mirëqenies sociale të qytetarëve ekzistues dhe brezave të ardhshme. Profili ekonomik i bashkisë do të plotësohet me promovimin e ekoturizmit, si potencial i pashfrytëzuar në territoret me peizazhe të Bashkisë së madhe të Lushnjës.

Në vizionin e kësaj bashkie, rëndësi të veçantë ka mirëqenia sociale dhe rritja intelektuale si shtylla kryesore që garanton zhvillim të qëndrueshëm. Për këtë arsye,

zbutja e pabarazive sociale dhe përmirësimi i infrastrukturave dhe shërbimeve publike në të gjithë territorin e bashkisë do të jetë prioritet."

Për hartimin e PIK është marrë në konsideratë edhe kuadri ligjor përkatës për financat vendore dhe konkretisht:

- Ligji 139/2015 *"Për vetëqeverisjen vendore";*
- Ligji nr. 9936, datë 26.06.2008 *"Për Menaxhimin e Sistemit Buxhetor në Republikën e Shqipërisë";* ndryshuar me Ligjin nr. 114/2012
- Ligj nr. 57/2016 *"Për disa ndryshime dhe shtesa në ligjin nr. 9936, datë 26.6.2008, Për menaxhimin e sistemit buxhetor në Republikën e Shqipërisë"*, të ndryshuar;
- Ligji nr. 147/2015 *"Për Buxhetin e vitit 2016";*
- Ligji nr. 9869, datë 04.02.2008 *"Për huamarrjen e Qeverisjes Vendore";*
- Ligji nr. 9632, datë 30.10.2006 *"Për sistemin e Taksave Vendore";*
- Ligji nr. 9764, datë 09.07.2007 *"Për disa ndryshime në ligjin 9632, datë 30.10.2006 "Për sistemin e Taksave Vendore";*
- Ligji nr. 142/2015 *"Për ndryshime dhe amendime në ligjin nr. 9632";*
- Ligji nr. 10117, dt. 23.04.2009; ligji 10146, dt. 28.09.2009; ligji nr. 10073, 09.02.2009 *"Per disa ndryshime në ligjin nr. 9632, dt. 30.10.2006 mbi sistemin e taksave vendre.";*
- Ligji nr. 9920 datë 19.05.2008 *"Për proçedurat Tatimore në Republikën e Shqipërisë";*
- Ligji 9975, datë 28.07.2008 *"Për taksat kombëtare"*, i amenduar;
- Ligj nr.10 296, datë 8.7.2010 *"Për menaxhimin financiar dhe kontrollin";*
- Vendim i Këshillit të Ministrave (VKM) numër 671, datë 29.07.2015 *"Për miratimin e Rregullores për Planifikimin e Territorit";*
- Udhëzim nr.4, datë 29.02.2016 *"Për përgatitjen e Programit Buxhetor Afatmesëm 2017-2019".*
- Udhëzim nr. 2, datë 06.02.2012 *"Për procedurat Standarde të Zbatimit të Buxhetit"*
- Udhëzim nr. 1, datë 04.06.2014 *"Për mënyrën e ekzekutimit të detyrimeve monetare të njësive të qeverisjes së përgjithshme në llogari"*
- Udhëzim nr. 34, datë 28.12.2015 *"Për Zbatimin e Buxhetit të Vitit 2016"*
- Udhëzim nr. 7/1, datë 28.02.2014 *"Për përgatitjen e buxhetit vendor"*
- Udhëzim nr. 3, datë 16.01.2015 *"Për një ndryshim dhe një shtesë në udhëzimin nr.2, datë 06.02.2012 "Për procedurat standarde të zbatimit të buxhetit""*
- Udhëzim nr. 7, datë 11.02.2015 *"Për procedurat standarde të përcaktimit dhe zbatimit të limitit të angazhimeve"*
- Udhëzim nr. 8, datë 29.03.2012, *"Për procedurat standarde të përgatitjes së Programit Buxhetor Afatmesëm"*

2. Nevoja për investimeve kapitale dhe identifikimi i projekteve

Identifikimi dhe vlerësimi i nevojës së Bashkisë së Lushnje për investime kapitale është bërë nëpërmjet ndjekjes së hapave si më poshtë:

(i) Vlerësimi i kushteve ekzistuese të infrastrukturës në qytet dhe nevojës së ardhshme për shërbime. Është vlerësuar gjendja e infrastrukturave dhe shërbimeve të ndryshme publike dhe është grumbulluar informacion në lidhje me moshën, gjendjen, historinë e mirëmbajtjes dhe koston e zëvendësimit të infrastrukturave/shërbimeve publike.

(ii) Vlerësimi i nevojave të tjera për investime kapitale për përmbushjen e objektivave strategjike të parashikuara në SZHT-në e Bashkisë: si p.sh. projektet urbane apo zhvilluese: krijimi i zonave të gjelbra, strehimi social, krijimi i zonave të reja të parkimit, etj.

(iii) Rishikimi i projekteve të aprovuara më parë, për të mundësuar përditësimin e PIK, lidhjen e tij me dokumentet e tjera financiare (PBA dhe Buxheti Vjetor), dhe krijimin e një panorame sa më të plotë në lidhje me investimet kapitale në Bashki.

Tabela 1, Inventari i infrastrukturës dhe shërbimeve publike në Bashkinë e Lushnjeit dhe Tabela 2, Mbulimi i popullsisë me shërbime vendore, sjellin një panoramë të situatës në lidhje me nevojën për infrastrukturë dhe shërbimeve publike në bashki, referuar aksesit që banorët kanë në to, për çdo njësi administrative.

Tabela 1. Inventari i infrastrukturës dhe shërbimeve publike në Bashkinë e Lushnje

Inventari	NJËSIA ADMINISTRATIVE										
	Allkaj	Ballagat	Bubullimë	Dushk	Fiershegan	Golem	Hysgjokaj	Karbunarë	Kolonjë	Krutje	Lushnje
Populsia	4,319	2,461	5,548	7,872	7,023	5,243	2,603	4,193	5,728	7,564	31,105
Aksesi në infrastrukturë											
Rrugë (% e popullsisë)	99.9	99.9	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Ujë (% e popullsisë)	88.4	52.9	100	72.9	90.2	100	51.5	70.1	80.8	100	-
Aksesi në objekte te superstruktures											
Kopësht (425m) (% sipërfaqe banimi e mbuluar)	35.23	16.54	50.28	27.88	35.18	41.68	43.84	39.13	59.55	51.02	45.20
Shkollë 9-Vjeçare (900m) (% sipërfaqe banimi e mbuluar)	82.91	63.48	80.82	66.89	79.15	77.99	81.29	84.32	83.09	85.52	80.46
Shkollë e mesme (2750m) (% sipërfaqe banimi e mbuluar	75.13	84.92	73.31	59.55	67.50	42.72	88.58	7.34	94.19	90.60	89.73

Burimi: Co-PLAN, llogaritje të autorit, 2016

Kësaj panorame i shtohet plani i veprimit i hartuar në kuadër të SZHT-së, në të cilin janë identifikuar projektet dhe ndërhyrjet kryesore kapitale për realizimin e objektivave strategjike, si dhe lista e investimeve kapitale prioritare të miratuar së bashku me buxhetin e vitit 2016. Mbi këtë bazë është ndërtuar tabela e projekteve kapitale e cila përmbledh informacionin në lidhje me: (i) titullin e projektit, (ii) programin dhe objektivin strategjik në të cilin kontribuon realizimi i projektit; (iii) vendndodhjen gjeografike dhe administrative; (iv) vlerën e projektit; (v) kohën e zbatimit të tij; si dhe (vi) burimin e financimit.

Tabela 2. Mbulimi i popullsisë së njësive administrative të Bashkisë së Lushnjë me shërbime vendore

	NJËSIA ADMINISTRATIVE										
	Allkaj	Ballagat	Bubullimë	Dushk	Fiershegan	Golem	Hysgjokaj	Karbunarë	Kolonjë	Krutje	Lushnje
Populsia me shërbime të mbuluara)	4,314	2,455	5,548	7,872	7,023	5,243	2,603	4,192	5,728	7,564	31,105
Populsia pa shërbime të mbuluara	5	6	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Gjithsej populsia	4,319	2,461	5,548	7,872	7,023	5,243	2,603	4,192	5,728	7,564	31,105

Burimi: Co-PLAN, llogaritje të autorit, 2016

3. Analiza financiare

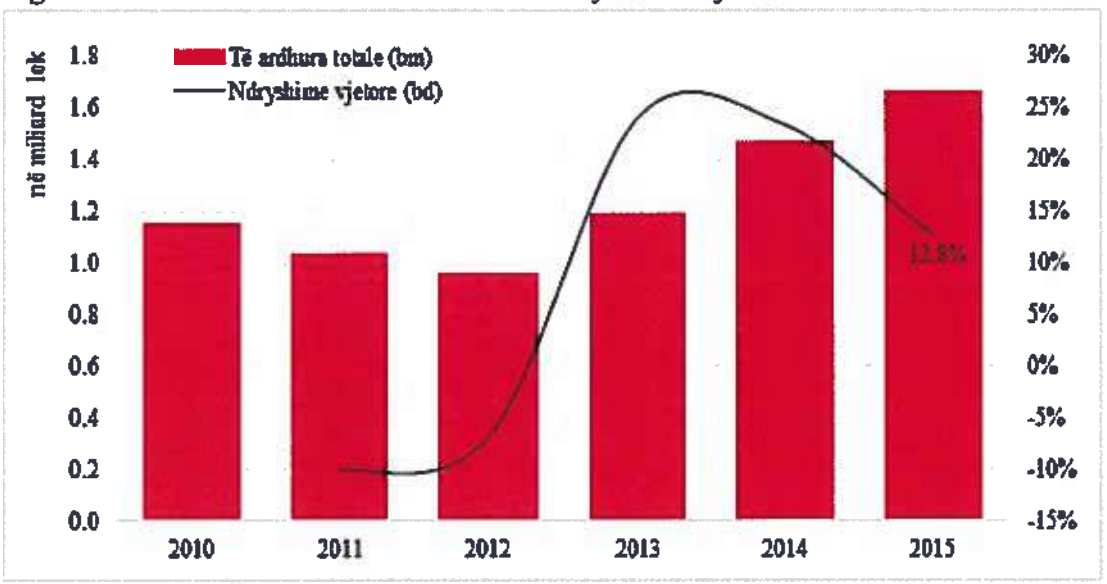
3.1 Analiza financiare 2010-2015

Analiza e aktivitetit financiar për Bashkinë Lushnje u realizua me përdorimin e të dhënave nga Sistemi i Informacionit të Menaxhimit Financiar i Qeverisë (Sistemi i Thesarit), pranë Ministrisë së Financave. Përdorimi i këtij burimi justifikohet me faktin se arrihet të sigurohen seri kohore për periudhën 2010 – 2015 për të gjitha njësitë administrative përbërëse të Bashkisë së re Lushnje. Të dhënat financiare janë të disponueshme në nivel njësie administrative, në monedhë vendase dhe për efekte analize u konsoliduan në nivel bashkie.

3.1.1 Të ardhurat

Të ardhurat totale të Bashkisë Lushnjë vlerësohet të kenë ndjekur përgjithësisht një prirje përmirësuese përgjatë periudhës 2010 – 2015. Norma mesatare vjetore e rritjes së të ardhurave gjatë kësaj periudhe rezultoi të jetë rreth 8.6%, edhe pse me luhatje të ndjeshme nga viti në vit. Në total, të ardhurat në dispozicion të Bashkisë Lushnjë janë luhatur në intervalin 1.0 – 1.7 miliard lekë. Në vitin 2015, burimet financiare në dispozicion të Bashkisë Lushnjë shënuan një vlerë prej 1.7 miliard lekë (vlera më e lartë e regjistruar në vitet e konsiderura), në rritje me rreth 12.8% krahasuar me një vit më parë. Në tre vitet e fundit të periudhës në analizë, mjetet financiare kanë shënuar rritje të qenësishme në terma nominalë.

Figura 4. Ecuria e të ardhurave totale dhe ndryshimet vjetore

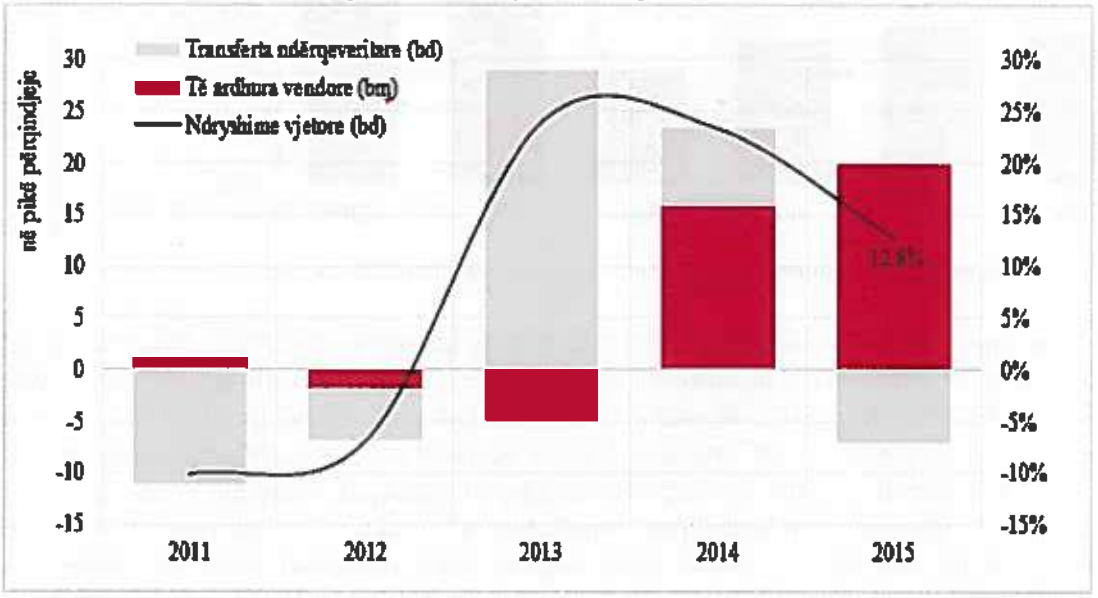

Burimi: Ministria e Financave & përpunuar nga Bashkia Lushnjë dhe Co-PLAN, 2016

Në linja të përgjithshme, kahu i zhvillimeve në të ardhurat totale për Bashkinë Lushnjë rezulton të jetë përcaktuar në mënyrë të alternuar si nga të ardhurat vendore ashtu dhe transfertat ndërqeveritare[1]. Kështu, përgjatë periudhës 2010-2013, evidentohet një kontribut përcaktues i të ardhurave nga transfertat ndërqeveritare në të ardhurat totale. Në të kundërt, përgjatë dy viteve të fundit kahu i zhvillimeve në të ardhurat totale është përcaktuar nga ecuria e të ardhurave

vendore. Kjo pasi, gjatë këtyre dy viteve ka një rritje të ndjeshme të të ardhurave vendore dhe të ardhurave të të trashëguara (të cilat përfshihen në zërin e të ardhurave të tjera). Mesatarisht, të ardhurat totale u përbënë për rreth 73.8% nga të ardhurat nga transfertat ndërqeveritare përkundrejt 26.2% nga të ardhurat vendore. Pesha e lartë e transfertave ndërqeveritare ndaj totalit të të ardhurave bën që, ndryshime të vogla në nivel qendror në lidhje me këtë kategori të ardhurash të kenë efekt të rëndësishëm në sjelljen e të ardhurave totale të Bashkisë Lushnjë, për pasojë lirshmërisë së saj në ndërmarrjen e projekteve të investimeve.

Analiza në terma kontributesh evidenton më së miri kontributin sipas kategorive të të ardhurave të sipërpërmendura në ecurinë e të ardhurave totale të Bashkisë Lushnje: kontributi i të ardhurave nga transfertat ndërqeveritare ka përcaktuar më së shumti kahun e zhvillimeve në të ardhurat totale gjatë viteve 2011 – 2013. Në dy vitet e fundit, të ardhurat vendore kanë përcaktuar drejtimin e zhvillimeve në të ardhurat totale. Ky ndryshim i detyrohet në masën më të madhe fondeve të trashëguara nga vitet e mëparshme (të cilat përfshijë edhe fondet nga FZHR). Nëse nga kategoria e të ardhurave të tjera nuk do të konsideronim të ardhurat e trashëguara, do të përftonim një panoramë tjetër për strukturën e të ardhurave vendore të bashkisë Lushnjë: në të gjithë periudhën e konsideruar kahu i zhvillimeve në të ardhurat totale rezulton të jetë i përcaktuar nga të ardhurat nga transfertat ndërqeveritare.

Figura 5. Kontributi i kategorive në ndryshimin vjetor të të ardhurave totale

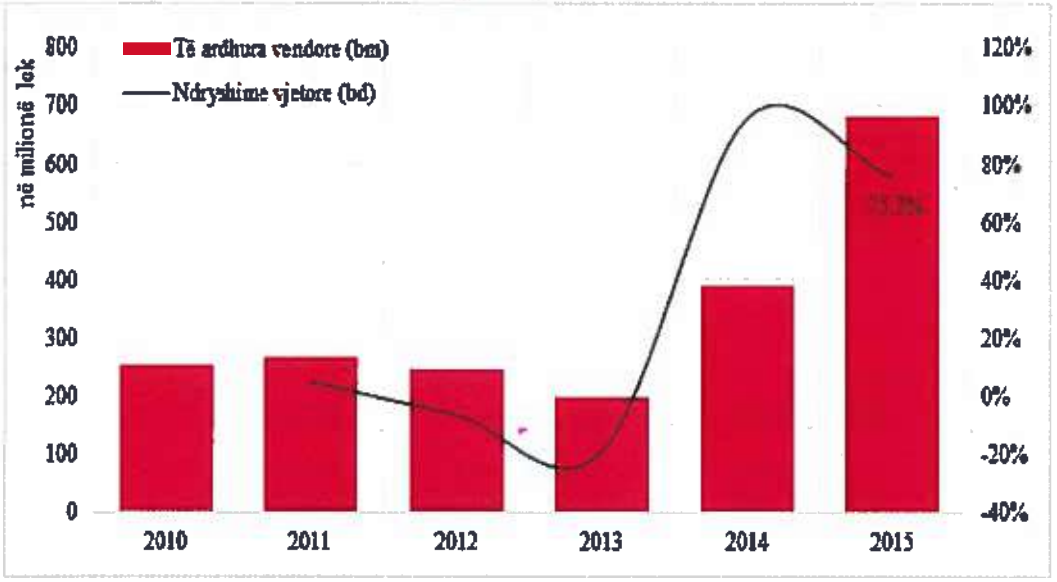

Burimi: Ministria e Financave & përpunuar nga Bashkia Lushnjë dhe Co-PLAN, 2016

Pavarësia financiare e Bashkisë Lushnjë, matur nga raporti i të ardhurave vendore ndaj totalit të të ardhurave vlerësohet relativisht e ulët përgjatë periudhës 2010 – 2015. Mesatarisht të ardhurat vendore ndaj totalit të të ardhurave shënuan nivelin e 26.2%. Niveli maksimal u shënua në vitin 2015 me rreth 41.0% dhe niveli më i ulët në vitin 2013 me rreth 16.6%. Në dy vitet e fundit, të ardhurat vendore në terma nominalë kanë shënuar norma rritëse dy shifrore, kjo si rezutat i rritjes së të ardhurave të klasifikuara në kategorinë e të ardhurave të tjera (zëri të ardhura të trashëguara). Në vitin 2015, të ardhurat vendore shënuan një nivel prej rreth 679.6 milionë lekë, në rritje me rreth 75.2% në terma vjetorë.

Në ndarjen sipas kategorive, niveli i të ardhurave vendore përcaktohet na masën më të madhe nga performanca e taksave dhe tatimeve vendore. Mesatarisht, të ardhurat nga taksat dhe tatimet vendore kanë përfaqësuar rreth 53.8% të të ardhurave totale gjatë viteve 2010 – 2015. Kategoria e dytë me peshën më të lartë në përbërjen e të ardhurave vendore përfaqësohet nga të ardhurat nga tarifat vendore të cilat përfaqsojnë mesatarisht 25.5% të tyre. Të ardhurat nga asetet vendore, ndonëse në rritje progresive dhe me potencial afatgjatë, përfaqësuan mesatarisht 4.2% të të ardhurave vendore. Kategoria e të ardhurave e tjera (të cilat përfshijnë të ardhura nga donacione, hua, fonde të trashëguara dhe FZHR) zë një peshë mesatare prej 16.6% në totalin e të ardhurave vendore[2].

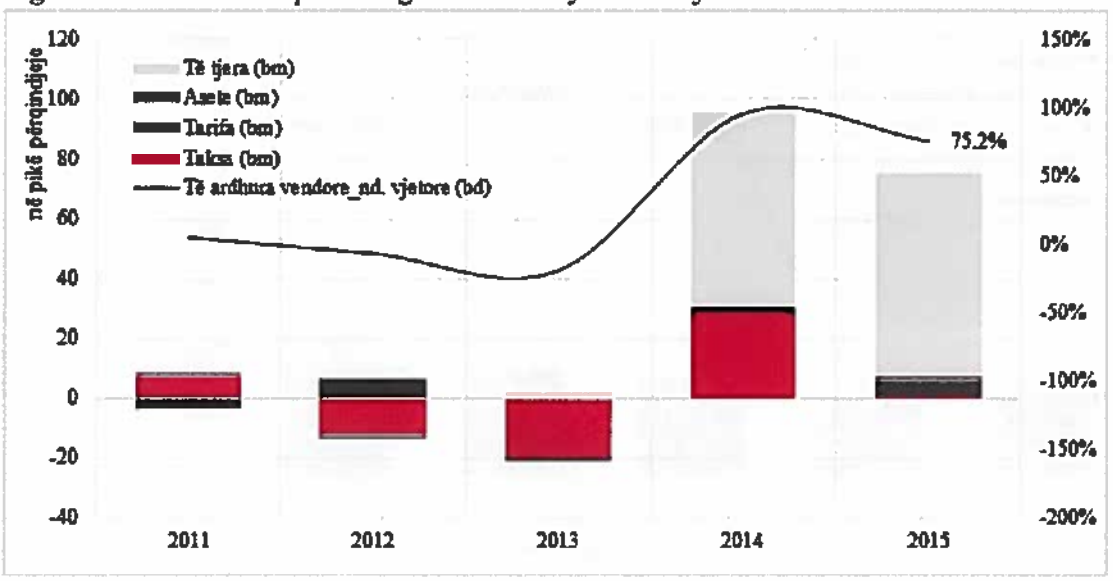
Figura 6. Të ardhurat vendore dhe ndryshimi vjetor i tyre

Burimi: Ministria e Financave & përpunuar nga Bashkia Lushnjë dhe Co-PLAN, 2016

Performanca e të ardhurave nga taksat dhe tatimet ka qenë e luhatshme ndër vite. Kështu, pas një ecurie negative deri në vitin 2013, të ardhurat në këtë kategori shënuan një normë rritëse prej 53.8% në vitin 2014. Në vitin 2015, të ardhurat në këtë kategori vijuan të rriten me ritme të moderuara duke shënuar vlerën e 168.3 milionë lekëve, në rritje me rreth 2.9% në terma vjetorë. Moderimi i ritmit të rritjes të të ardhurave në këtë kategori u materializua në një kontribut të ulët të saj në totalin e të ardhurave vendore. Specifikisht, vlen të evidentohet kontributi pozitiv i të ardhurave të gjeneruara nga *taksat e pronës (tokë bujqësore dhe ndërtesa), taksa mbi biznesin e vogël (tatimi i thjeshtuar mbi fitimin e biznesit të vogël)* dhe *taksa e ndikimit në infrastrukturë* nga ndërtimet e reja. Taksat e pronës, taksa mbi ndërtesat, mbi tokën bujqësore si dhe taksa e truallit[3] shihen i taksa me kontribut potencial të lartë në rritjen e të ardhurave vendore si dhe përmirësimin e pavarësisë financare të Bashkisë Lushnjë.

Figura 7. Kontributi sipas kategorive në ndryshimin vjetor të të ardhurave vendore

Burimi: Ministria e Financave & përpunuar nga Bashki Lushnjë dhe Co-PLAN, 2016

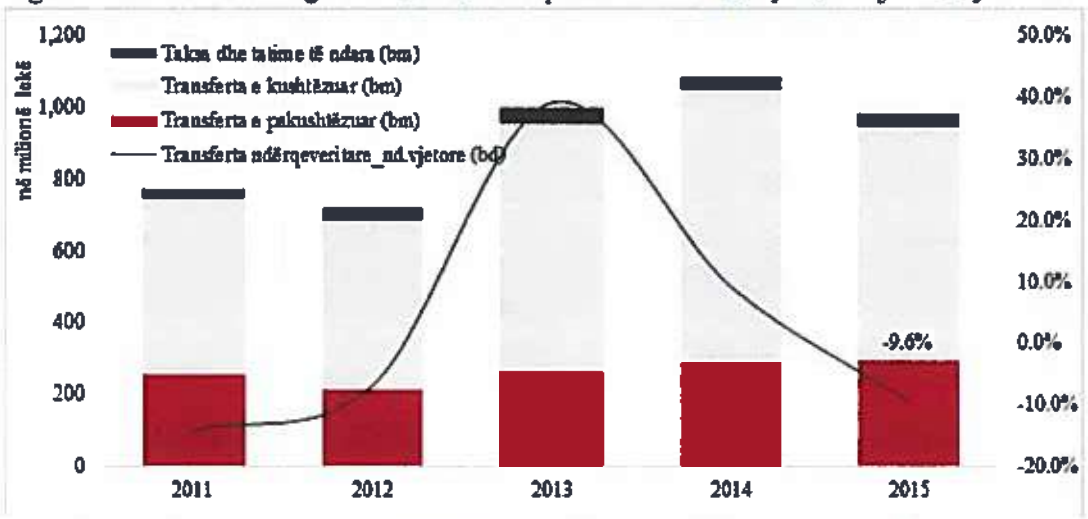
Të ardhurat nga tarifat vendore kanë qenë të luhatshme ndër vite por, performanca e tyre në total udhëhiqet nga ecuria e të ardhurave nga *tarifa e pastrimit dhe higjenës*. Të ardhurat e gjeneruara nga menaxhimi i aseteve në dispozicion përbëjnë një element të rëndësishëm në strukturën e të ardhurave vendore, duke kontribuar pozitivisht në ecurinë e të ardhurave vendore. Për më tepër, implementimi i sistemeve për menaxhimin e aseteve mund t'i transformojë ato në një burim akoma më të rëndësishëm financiar për Bashkinë Lushnjë.

Kategoria të ardhurave të tjera duket të ketë fituar terren veçanërisht gjatë vitit 2014 duke dhënë kontribut përcaktues në kahun e zhvillimeve në të ardhurat totale. Kontributi pozitiv dhe në rritje është përcaktuar në masën më të madhe nga të ardhurat e trashëguara nga viti në vit.

Të ardhurat nga transfertat ndërqeveritare të Bashkisë Lushnjë, rezultojnë të jenë një element dominues dhe përcaktues në strukturën dhe performancën e të ardhurave totale. Varësia në terma financiarë nga kjo kategori të ardhurash kushtëzon planifikimin e shpenzimeve kapitale (investimeve) të Bashkisë Lushnjë. Në vitin 2015, të ardhurat nga transfertat ndërqeveritare shënuan vlerën 978.7 milionë lekë, në rënie me rreth 9.6% krahasuar me një vit më parë (rënie e diktuar më shumë prej bazës krahasuese të lartë të një viti më parë). Sipas elemetëve përbërës, peshën më të madhe e zënë të ardhurat nga transferta e kushëzuar e cila në vitin 2015 përfaqësoi rreth 66.3% të të ardhurave nga transfertat ndërqeveritare (mesatarja 2010 – 2015 është 67.6%). Mesatarisht, rreth 78.9% e kësaj transferte vjen nga Minsitria e Mirëqënies Sociale dhe Rinisë në trajtën e transfertës për buxhetet familjare dhe individët në nevojë.

Pas një rritje vjetore të ndjeshme me rreth 26.2% në vitin 2013, niveli i transfertës së pakushtëzuar vijoi të shënojë norma pozitive rritjeje edhe pse me ritme më të moderuar. Kështu, të ardhurat e pakushtëzuara shënuan rritje me rreth 8.0% dhe 2.8% në vitet 2014 dhe 2015 respektivisht. Të ardhurat nga transferta e pakushtëzuar përfaqësuan mesatarisht 28.9% të të ardhurave nga transfertat ndërqeveritare gjatë viteve 2010-2015.

Figura 8. Të ardhurat nga transfertat ndërqeveritare dhe ndryshimi vjetor i tyre

Burimi: Ministria e Financave & përpunuar nga Bashkia Lushnjë dhe Co-PLAN, 2016

Teorikisht dhe në ndryshim nga transfertat e kushtëzuara, për këtë kategori të ardhurash pushteti vendor gëzon autonomi të plotë në përdorim (përjashtuar rastet kur qeveria qendrore udhëzon ndryshe). Në praktikë, ky burim të ardhurash rezulton të jetë shumë i rëndësishëm dhe i qenësishëm në tërësinë e mjeteve financiare në dispozicion të Bashkisë Lushnjë. Mesatarisht, niveli i të ardhurave nga transferta e pakushtëzuar është i krahasueshëm me totalin e të ardhurave vendore (të ardhurat nga taksat, tarifat, asetet dhe të ardhurat e tjera). Në vite të caktuara, të ardhurat nga ky zë tejkalojnë vlerën e të ardhurave vendore, duke u transformuar në një burim financiar të rëndësishëm për Bashkinë Lushnjë. Mesatarisht, për periudhën në analizë, transferta e pakushtëzuar rezulton të ketë qenë më e lartë në terma nominalë se totali i të ardhurave të gjeneruara nga burimet e veta të bashkisë, ndonëse në dy vitet e fundit ky raport ka ardhur në rënie (si pasojë e rritjes së të ardhurave vendore). Të ardhurat nga taksat dhe tatimet e ndara rezultojnë në një kontribut më të ulët ndaj totalit të të ardhurave nga tranfertat ndërqeveritare dhe paraqiten të luhatshme në kohë (si pasojë e ndryshimeve legjislative të ndodhura).

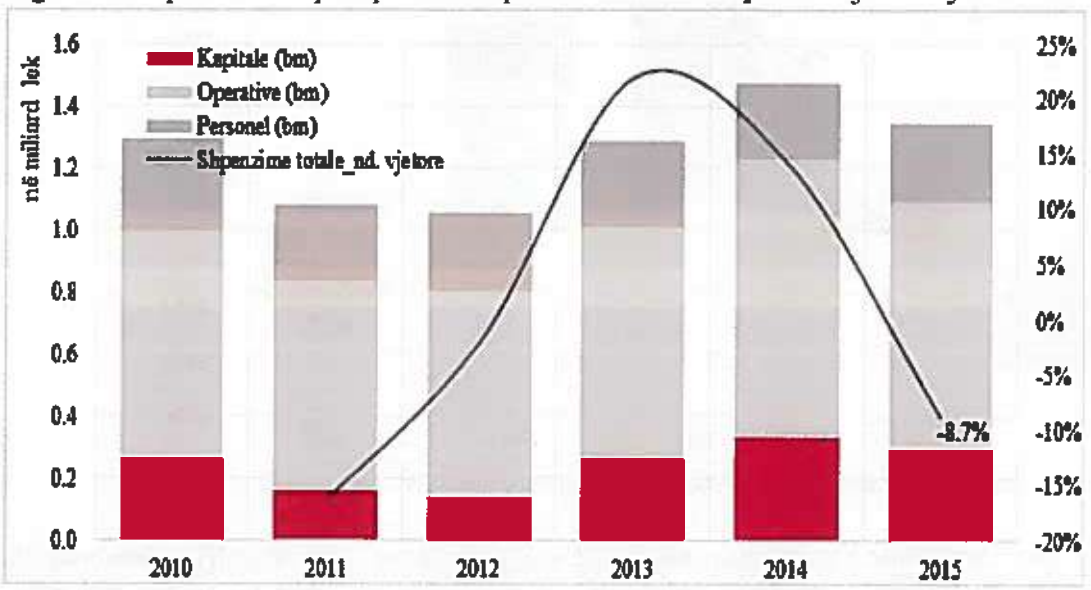
3.1.2 Shpenzimet

Në përputhje me nivelin e të ardhurave totale, Bashkia Lushnjë realizon shpenzime për të siguruar vijimësinë institucionale, ushtrimin dhe përmbushjen e funksioneve dhe kompencave të përcaktuara nga ligji nr. 139/2015 *"Mbi vetëqeverisjen vendore"*, në territorin në adminsitrim përcaktuar nga ligji nr. 115/2014 *"Për ndarjen administrative-territoriale të njësive të qeverisjes vendore në Republikën e Shqipërsië"*.

Gjatë vitit 2015, shpenzimet totale të Bashkisë Lushnjë shënuan një vlerë prej 1.3 miliard lekë, në rënie me rreth 8.7% krahasuar me shpenzimet e kryera një vit më parë. Në përgjithësi, ecuria e totale e shpenzimeve duket të ketë qenë e luhatshme. Nisur nga fakti se viti 2015 u karakterizua nga ndryshime të mëdha, Bashkia Lushnjë u përball me një situatë në të cilën, territori nën administrim dhe popullsia për tu shërbyer u rritën ndjeshëm, të gjitha këto të përkthyeshme në terma financiarë. Në këtë kontekst, nevoja për mjete financiare rezulton të jetë e lartë si për

shpenzime administrative ashtu dhe për shpenzime kapitale, veçanërisht në njësitë administrative (ish-komunat) që iu bashkëngjitën Bashkisë së vjetër Lushnjë.

Figura 9. Shpenzimet sipas qëllimit të përdorimit dhe ndryshimi vjetor i tyre

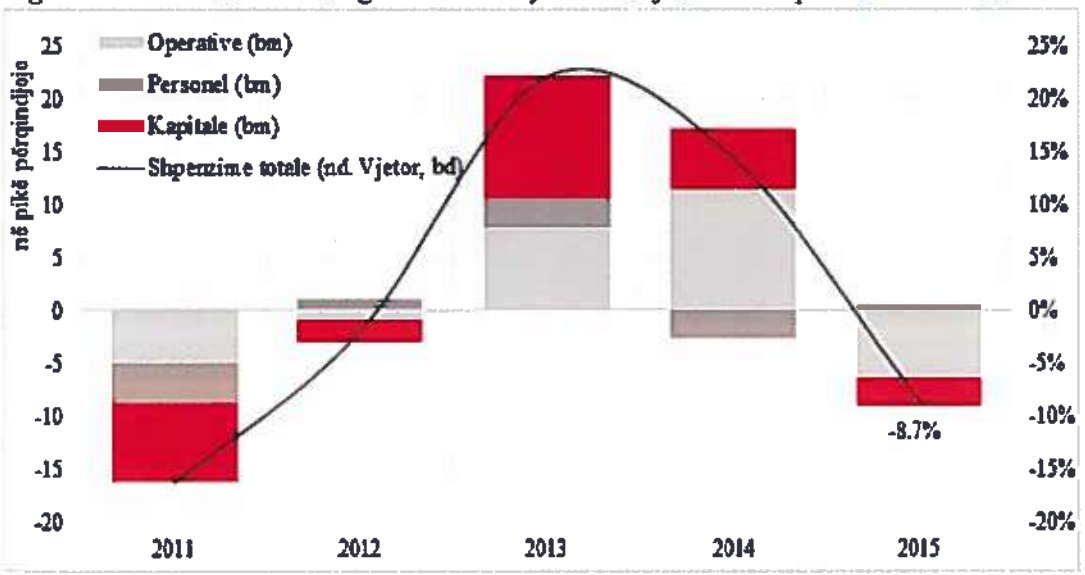

Burimi: Ministria e Financave & përpunuar nga Bashkia Lushnjë dhe Co-PLAN, 2016

Ndër vite, struktura e shpenzimeve të Bashkisë Lushnjë rezulton të jetë dominuar nga shpenzimet operative dhe ato të personelit (paga dhe sigurime). Shpenzimet operative të Bashkisë Lushnjë mesatarisht përfaqësuan rreth 60 % të shpenzimevet totale të kryera gjatë viteve 2010 - 2015. Në vitin 2015, shpenzimet operative shënuan një vlerë prej rreth 797.3 milionë lekë, në tkurrje me rreth 10.8% krahasuar me nivelin e tyre të një viti më parë. Kategoria e dytë e shpenzimeve me peshë më të madhe ndaj totalit të shpenzimeve, ato të personelit, përfaqësuan mesatarisht rreth 21.1% ndaj totalit të shpenzimeve përgjatë periudhës 2010 – 2015. Në vitin 2015, shpenzimet për personelin rezultojnë të jenë zgjeruar me rreth 2.3% në terma vjetorë, duke përfaqësuar rreth 22.0% të shpenzimeve totale të kryera në vitin 2015. Në total, shpenzimet korente (shpenzime personeli dhe operative) përfaqësuan mesatarisht rreth 81.2% të shpenzimeve totale të ndërmarra nga Bashkia Lushnjë për periudhën 2010 – 2015. Ndonëse me peshën më të madhe ndaj totalit të shpenzimeve, ecuria e tyre ndër vite tregon për një prirje rënëse veçanërisht gjatë dy viteve të fundit.

Kategoria e shpenzimeve kapitale përfaqësoi mesatarisht rreth 18.8% të shpenzimeve totale të Bashkisë Lushnjë përgjatë periudhës 2010-2015. Duke fillur nga 2013, shpenzimet kapitale të kryera nga Bashkia Lushnjë u mëse dyfishuan krahasuar me një vit më parë. Prirja rritëse vijoi edhe përgjatë vitit 2014 për të shënuar një rënie të tyre me rreth 11.4% në vitin 2015. Pavarësisht burimit të financimit, në Bashkinë Lushnjë, shpezimet kapitale kanë zënë një peshë të rëndësishme ndaj totalit të shpenzimeve, duke sinjalizuar qartazi një orientim në përbushje të objektivave strategjikë të saj.

Figura 10. Kontributi i kategorive në ndryshimet vjetore të shpenzimeve totale

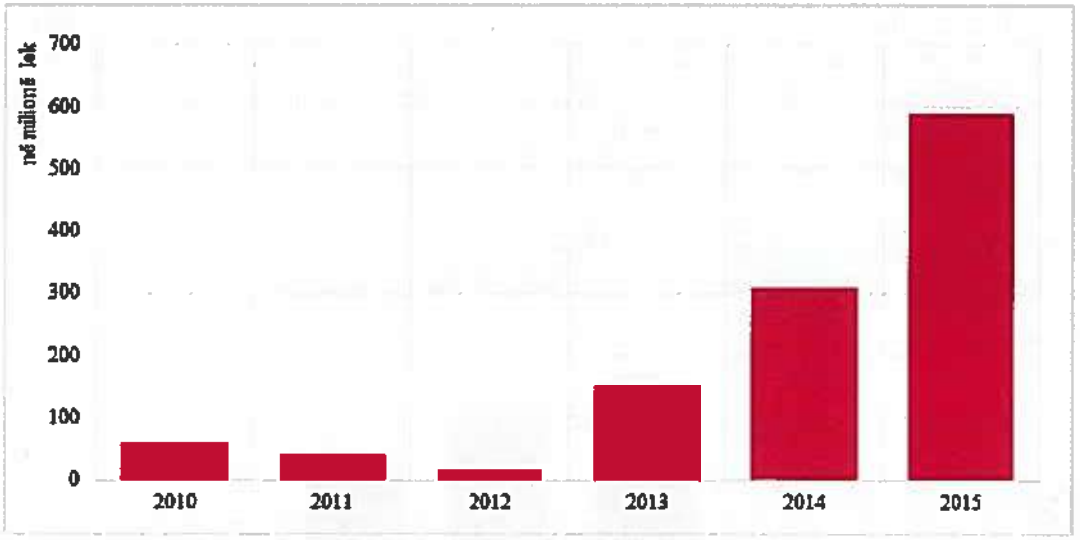

Burimi: Ministria e Financave & përpunuar nga Bashkia Lushnjë dhe Co-PLAN, 2016

Analiza në terma kontributesh konfirmon rëndësinë e shpenzimeve administrative (personel dhe operative) përgjatë periudhës së konsideruar. Në këto kushte dhe për të arritur objektivat strategjikë, Bashkia Lushnjë duhet të ri-orientojë burimet financiare në dispozicion në favor të një niveli më të lartë të shpenzimeve kapitale. Gjithashtu, pozitive do të ishte rritja e eficiencës e përkthyeshme në minimizim të shpenzimeve operative.

2.1.3 Teprica operative dhe buxheti kapital

Teprica operative neto vlerësohet të ketë qenë pozitive dhe e luhatshme përgjatë periudhës 2010-2015. Në terma nominalë teprica operative është luhatur në nivelin 61.5 – 589.2 milionë lekë. Rritja në terma nominalë e saj ka qenë e ndjeshme që prej vitit 2013. Në vitin 2015, teprica operative shënoi vlerën 589.2 milionë lekë, në rritje me rreth 91.3% në terma vjetorë. Ky nivel i tepricës operative përfaqëson rreth 35.9% të të ardhurave operative të Bashkisë Lushnjë në vitin 2015 dhe sinjalizon për hapësira të konsiderueshme për ndërmarrjen së investimeve kapitale. Për sa kohë që aksesi në burimet financiare nga grantet konkurruese, burimet ndërkombëtare dhe forndet e donatorëve paraqesin një parashikueshmëri të ulët, teprica operative (dhe teprica operative neto) përbëjnë burimin kryesor mbi bazën e të cilit të ngrihen parashikimet për financimin e projekteve kapitale.

Figura 11. Teprica operative neto (TO)

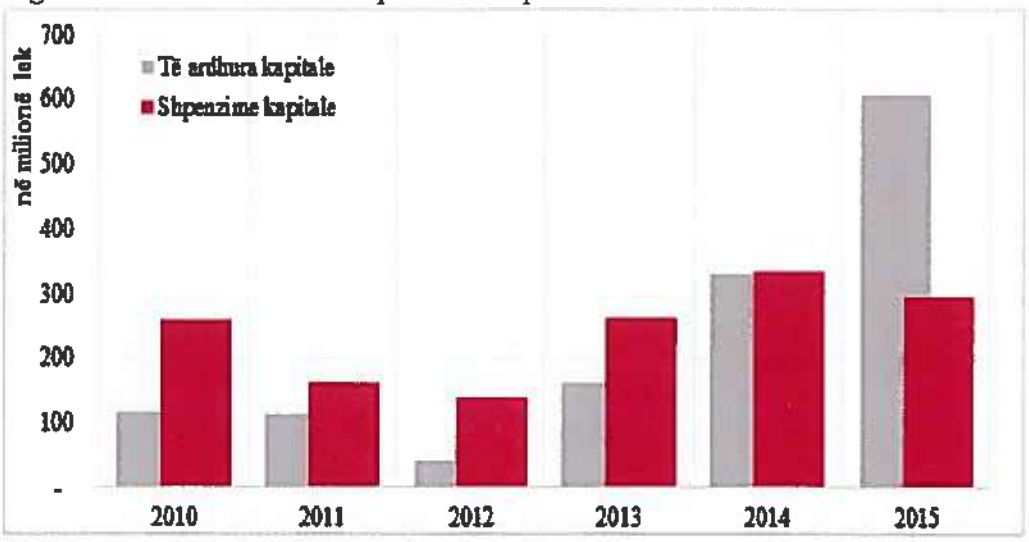

Burimi: Ministria e Financave & përpunuar nga Bashkia Lushnjë dhe Co-PLAN, 2016

Buxheti kapital në dispozicion të Bashkisë Lushnjë do të përcaktohet si shuma e mjeteve financiare nga teprica operative, të ardhruat kapitale nga shitja e aseteve, të ardhurat nga taksa e ndikimit në infrastrukturë, të ardhura nga huaja, donacionet dhe të ardhura nga taksa të përmirësimit apo instrumentë të tjerë të posaçëm të zhvillimit. Të gjitha këto përbëjnë atë që gjerësisht konisderohet si buxhet kapital dhe që për Bashkinë Lushnjë rezulton të ketë shënuar vlera pozitive përgjatë periudhës 2010 – 2015.

Shpenzimet kapitale të ndërmarra nga Bashkia Lushnjë gjatë periudhës 2010 – 2014 kanë qenë në mënyrë konstante më të larta krahasuar me buxhetin kapital në dispozicion. Në vitin 2015 u verifikua situata e kundërt, ku të ardhurat kapitale rezultan më të larta se shpenzimet kapitale të kryera. Kështu, të ardhurat apo buxheti kapital për vitin 2015 rezultoi në rreth 608.1 milionë lekë përkundrejt një niveli shpenzimesh kapitale pres rreh 296.3 milionë lekësh.

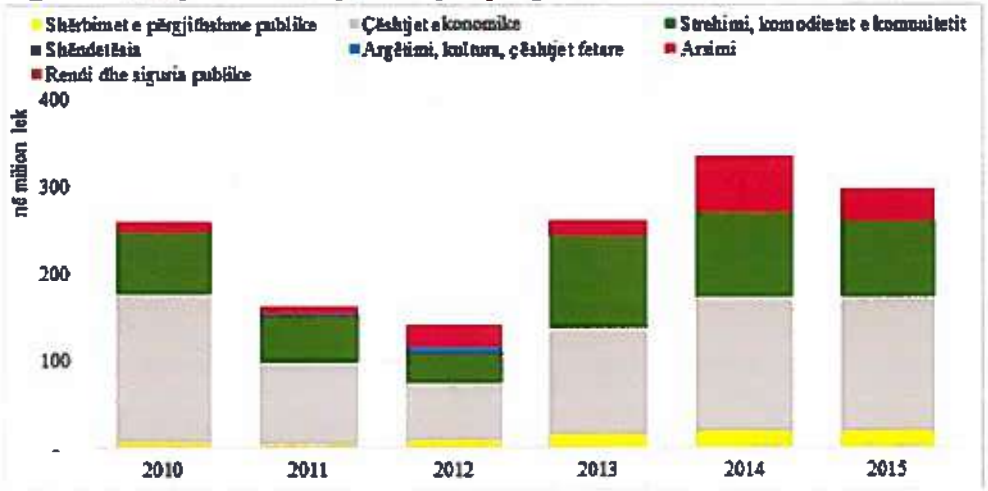
Figura 12. Të ardhura dhe shpenzime kapitale

Burimi: Ministria e Financave & përpunuar nga Bashkia Lushnjë dhe Co-PLAN, 2016

Shpërndarja sipas programeve buxhetore e buxhetit kapital përgjatë periudhës 2010 - 2015 pasqyron dhe orientimin strategjik të bashkisë në kohë. Në vitet 2010 – 2015, investimet kapitale ishin të përqëndruara në programin buxhetor "çështjet ekonomike" (pavarësisht burimit të financimit) ku përfshihen edhe investimet e lidhura me infrastrukturën rrugore. Programi buxhetor i arsimit, ai i strehimit dhe komoditeteve të komunitetit gjithashtu rezultojnë të kenë qenë destinacion i një pjese të shpenzimeve kapitale të ndërmarra nga Bashkia Lushnjë.

Figura 13. Shpenzimet kapitale sipas programeve buxhetore

Burimi: Ministria e Financave & përpunuar nga Bashkia Lushnjë dhe Co-PLAN, 2016

4. Përzgjedhja e projekteve kapitale prioritare

Identifikimi dhe vlerësimi i projekteve kapitale është bërë në përputhje me objektivat strategjik të SZHT-së, të reflektuar gjithashtu edhe në propozimet e PPV-së. Referuar pamundësisë së financimit të të gjithë projekteve të identifikuara në tabelën përmbledhëse të nevojave për investime kapitale, është bërë procesi i prioritarizimit dhe përzgjedhjes së projekteve të investimeve mbi bazën e një sërë kriteresh të dakordësuara me aktorët. Kriteret marrin në konsideratë tre çështje kryesore: (i) koston e investimit; (ii) jetëgjatësinë dhe kohën e përdorshme të investimit; (iii) koston e mirëmbajtjes.

Mbi bazën e këtyre tre çështjeve lista e kritereve që investimet kapitale duhet të plotësojnë në procesin e prioritarizimit të tyre është si më poshtë:

- kontributi i projektit në prioritetet strategjike: sa dhe si kontribuon projekti në arritjen e objektivave strategjik;
- natyra e projektit: a ndikon projekti në parandalimin/eleminimin e një situate urgjente/të rrezikshme;
- statusi i projektit: a është projekt në vazhdim apo projekt i ri dhe si është identifikuar;
- vendndodhja gjeografike/administrative: cila është zona e mbuluar nga projekti dhe në cilën njësi administrative kontribuaon/shtrihet ai;
- kohëzgjatja e shlyerjes së kostos së projektit: a mundet projekti të gjenerojë të ardhura në buxhetin vendor? Kur dhe për sa kohë mund të ndodhë kjo?;
- mundësia e financimit të projektit: a financohet projekti prej buxhetit vendor kapital, apo prej programeve të qeverisë qendrore (QQ)/donatorëve/etj.

5. Mundësitë e financimit dhe mobilizimi i të ardhurave

Në funksion të përmbushjes së vizionit dhe të objektivave strategjikë të përshkruar në Strategjinë e Zhvillimit për Territorin e Bashkisë Lushnjë, rezulton thelbësor përkthimi në terma sasiorë (monetar) i tyre. Për këtë qëllimin, projeket e investimeve sipas programeve kuantifikohen (në vlerë) dhe shpërndahen ndër vite (fazohen në kohë). Materializimi i projekteve të investimeve në përmbushje të vizionit të Bashkisë Lushnjë varet shumë nga buxheti kapital apo mjetet financiare në dispozicion të bashkisë.

5.1 Parashikimi i të ardhurave dhe shpenzimeve

Parashikimi i të zërave të të ardhurave dhe shpenzimeve për vitin 2016 është marrë nga plan buxheti i Bashkisë së Lushnjë për vitin 2016. Për periudhën 2017 – 2019, parashikimet u morrën nga Programi Buxhetor Afatmesëm (PBA) 2017 – 2019 dhe mbi bazën e supozimeve të PBA-së seritë kohore u zgjatën deri në vitin 2020. Për periudhën 2020 – 2030, parashikimet u kryen duke konsideruar trendin e përgjithshëm të ndjekur nga zërat e të ardhurave dhe shpenzimeve gjatë periudhës së mëparshme, normat rritëse të parashikuara në PBA 2017 – 2019, parashikimet e përgjithshme për treguesit makroekonomikë të publikuar nga Ministria e Financave.

Parashikimet për të ardhurat dhe shpenzimet vendosen në një kontekst makroekonomik të qendrueshëm i cili karakterizohet nga:

- normë inflacioni e qëndrueshme dhe pranë objektivit të Bankës së Shqipërisë për 3%;
- kurs këmbimi me valutat kryesore (euro dhe dollar amerikan) i qendrushëm pa goditje permanente dhe të qenësishme;
- rritje e moderuar e popullsisë;
- rritje nominale dhe reale e ekonomisë pranë vlerës potenciale;
- rënie e ngadaltë por progresive e papunësisë;
- tregues fiskalë (defiçit buxhetor dhe borxh qeverie) pranë niveleve të përshkruara nga Traktati i Maastricht-it;
- qendrueshmëri e bilancit të pagesave (llogari korente dhe financiare).

Normat e rritjes së treguesve të ndryshëm për të ardhurat dhe për shërbimet do të aplikohen në mesataren rrëshqitëse të 5 viteve paraardhëse.

Tabela 3. Supozime bazë për parashikimin e të ardhurave

	2021-2025	2026-2030
Taksa dhe tatime	+10.0%	+10.0%
Tarifa vendore	+10.0%	+5.0%
Asete	+10.0%	+10.0%
Të tjera	-	-
Transferta e kushtëzuar	+7.0%	+10.0%
Transferta e pakushtëzuar	+10.0%	+10.0%
Transferta specifike	-	-

Taksa dhe tatime të ndara	+10.0%	+10.0%

Burimi: Ministria e Financave, përpunuar nga Bashkia Lushnjë dhe Co-PLAN, 2016

Nisur nga norma mesatare e rritjes së të ardhurave nga taksat dhe tatimet, supozimet e aplikuara për periudhën 2016-2020 dhe niveli aktual i mbledhjes së tyre vlerësohet se një normë rritjeje prej 10% në fazën e parë dhe të dytë është e përshtatshme. Përsa i përket tarifave, në fazën e parë synohet rritje me rreth 10% dhe në të dytën 5%. Të ardhurat nga asetet vlerësohen me potencial të lartë për rritjen e të adhurave të Bashkisë Lushnjë dhe përmirësimi në menaxhimin e tyre do të mund të përkthehej në një rritje të të ardhurave me 10% në fazën e parë dhe të dytë. Në lidhje me të ardhurat e tjera (dhurata, sponsorizime, donacione, kredi etj), për periudhën 2016-2019, bashkia Lushnjë nuk parashikon vlera. Këtë supozim mbajmë edhe për në periduhën në vazhdim. Në lidhje me transfertat ndërqeveritare, duke marrë në konsideratë ndryshimet e mundshme legjislative (ligji për financat vendore) vlerësohet që transferta e kushtëzuar të rritet me 7% në fazën e parë 2021 – 2030 dhe me rreth 10% në fazën e dytë të konsideruar.

Duke filluar prej vitit 2021, transferta specifike vlerësohet të mos jetë më si instrument nisur nga fakti se në harkun e pesë viteve pas marrjes së funksioneve të reja ato të jenë përbrendësuar nga Bashkia Lushnjë dhe fondet për to do të jenë të përfshira në totalin e transfertës së kushtëzuar. Ndërkohë, transferta e pakushtëzuar të rritet me 10% për të njëjtat periudha. I njëjti arsyetim vlen edhe për të ardhurat nga taksat dhe tatimet e ndara.

Në lidhje me ecurinë e shpenzimeve, Bashkia Lushnjë do të ndjekë një politikë konservatore dhe do të synojë një orientim të tyre më së shumti në financimit e projekteve të investimeve.

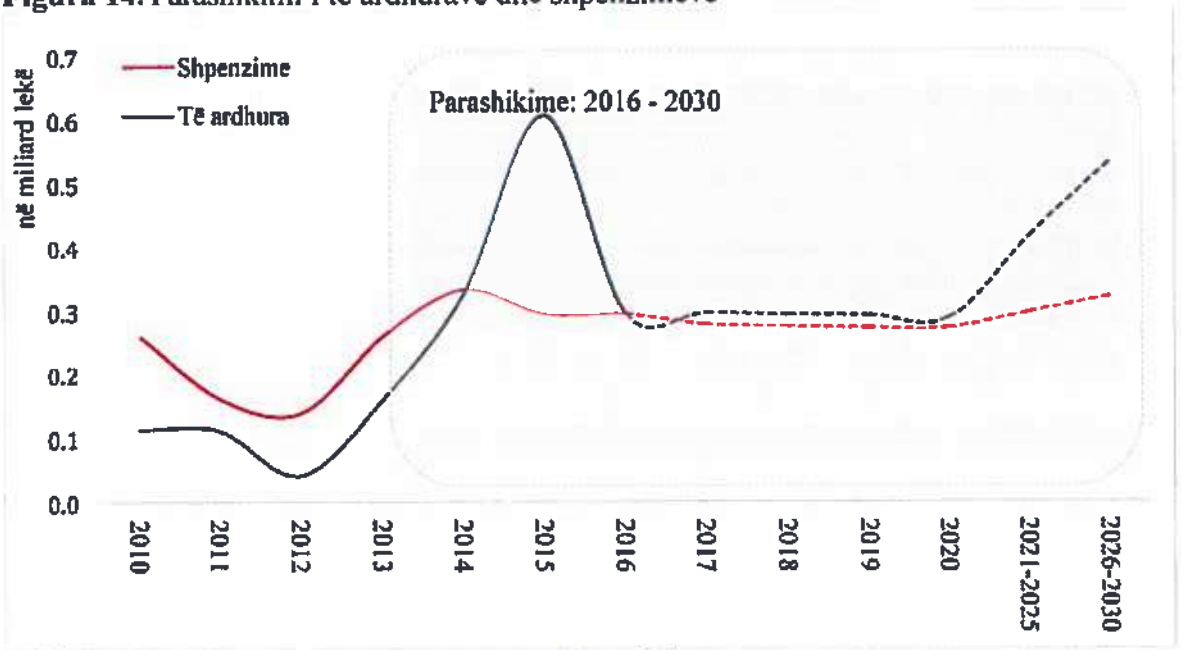
Tabela 4. Supozime bazë për parashikimin e shpenzimeve

	2021-2025	2026-2030
Personel	+2.0%	+3.0%
Operative	+2.0%	+1.0%
Kapitale	+5.0%	+5.0%

Burimi: Ministria e Financave, përpunuar nga Bashkia Lushnjë dhe Co-PLAN, 2016

Shpenzimet për personelin vlerësohet të rriten me rreth 2% në fazën e parë dhe me rreth 3% në fazën e dytë. Rritja e efieciencës dhe efikasitetit në menaxhimin e Bashkisë si dhe nevojat për investime, vlerësohet një rritje e moderuar me 2 dhe 1% e shpenzimeve operative të Bashkisë Lushnjë. Nga ana tjetër, moderimi në shpenzime korente do të pasqyrohet në rritje të nivelit të investimeve me 5% përgjatë periudhës 2021-2030.

Figura 14. Parashikimi i të ardhurave dhe shpenzimeve

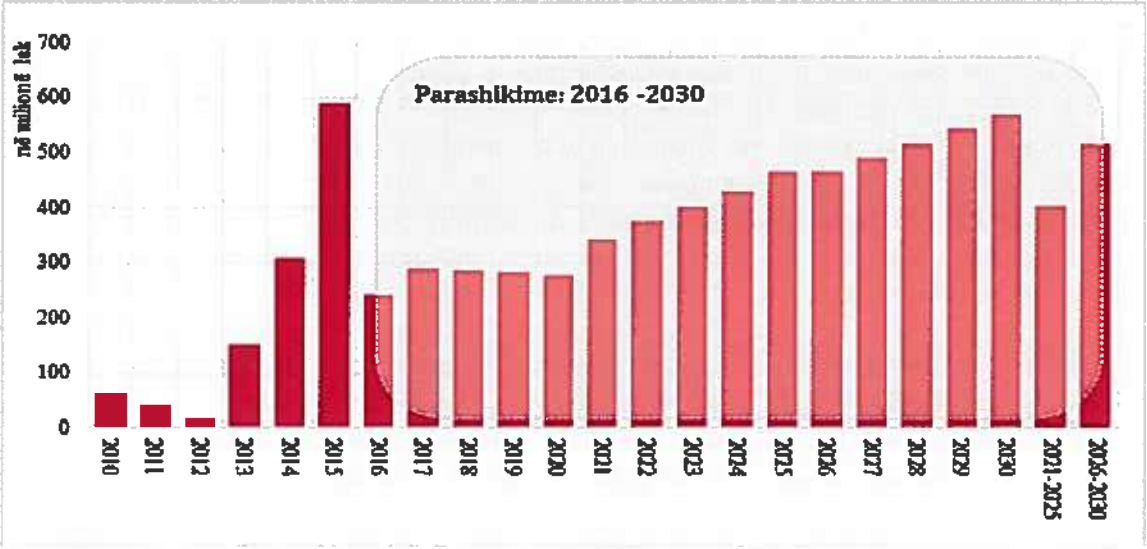

Burimi: Ministria e Financave, përpunuar nga Bashkia Lushnjë dhe Co-PLAN, 2016

Në total, vlerësohet se Bashkia Lushnjë do të ketë një nivel të ardhurash të mjaftueshëm për mbulimin e shpenzimeve të parashikuara. Ky skenar mund të konsiderohet si një variant neutral, ndjekës i prirjeve historike (deri diku të moderuar) të treguesve.

5.2 Parashikimi i tepricës operative dhe buxhetit kapital

Në vijim të parashikimeve për të ardhurat dhe për shpenzimet, llogarisim tepricën operative neto për të gjithë periudhën e konsideruar. Për periudhën 2016-2030, vlerësohet se teprica operative e Bashkisë Lushnjë do të jetë pozitive dhe në terma sasiorë e konsiderueshme. Kështu, për periudhën 2016-2020, teprica operative do të jetë pozitive duke u vlerësuar në mesatarisht rreth 23.9% e të ardhurave korente. Më tej, në periudhën 2021-2025 teprica operative vlerësohet të zgjerohet disi, në mesatarisht 30.8% e të ardhurave korente. Konsolidimi i Bashkisë Lushnjë si në terma insitucionalë ashtu dhe funksionalë do të materializohet në një aktivitet financiar të qëndrueshëm dhe tepricë operative pozitive, e vlerësuar në rreth 34.2% të të ardhurave korente të parashikuara për periudhën 2026-2030.

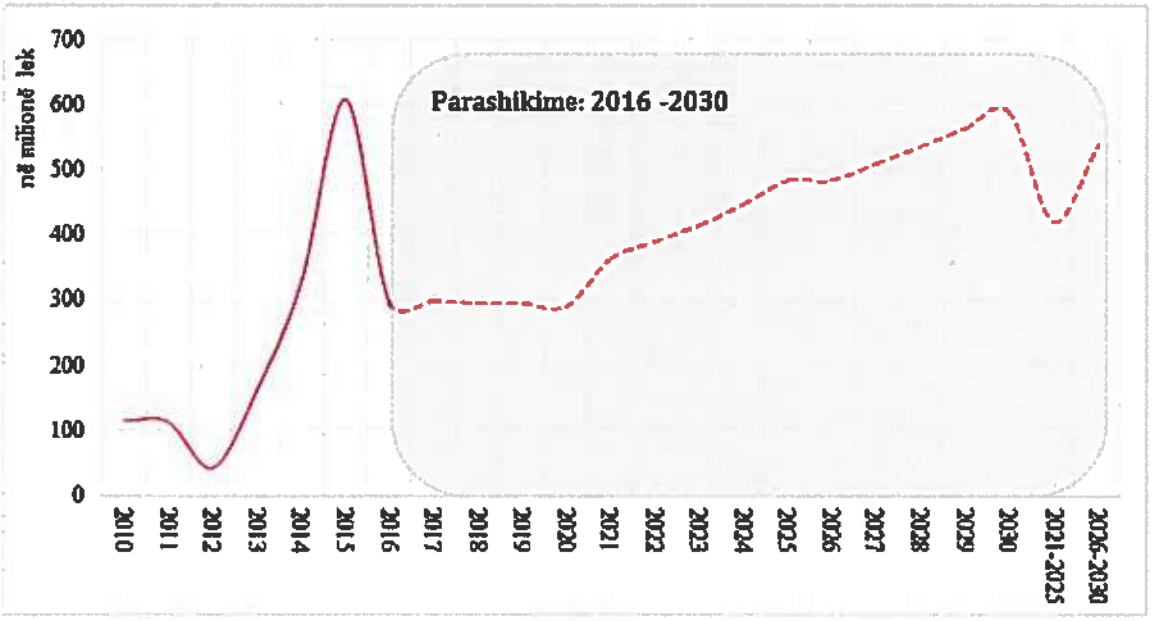
Figura 15. Parashikimi i tepricës operative neto

Burimi: Ministria e Financave, përpunuar nga Bashkia Lushnjë dhe Co-PLAN, 2016

Teprica operative së bashku me të ardhurat kapitale japin buxhetin kapital për periudhën e zgjedhur në dispozicion të Bashkisë Lushnjë për të ndërmarrë dhe realizuar investimet kapitale të synuara.

Figura 16. Parashikimi i buxhetit kapital, 2016 - 2030

Burimi: Ministria e Financave, përpunuar nga Bashkia Lushnjë dhe Co-PLAN, 2016

Në vijim të ndarjes së re administrative-territoriale dhe ligjit të ri për vetë-qeverisjen vendore, bashkia e re e Lushnjë përballet me sfidën e menaxhimit burimeve financiare të kufizuara përkundrejt nevojave gjithmonë në rritje për shërbime dhe investime kapitale. Në këtë kontekst, planifikimi strategjik i investimeve kapitale në funksion të përmirësimit të cilësisë së shërbimeve

publike në territoret në administrim rezulton i domosdoshëm dhe një parakusht për zhvillimin ekonomik vendor. Ndaj, vlerësohet thelbësor fuqizimi dhe përmirësimi i performancës financiare në kahun e të ardhurave (veçanërisht rritja e bazës së taksueshme dhe tatim paguesve) si dhe racionalizimi në kahun e shpenzimeve (kryesisht ato administrative dhe operative).

Bazuar në të dhënat financiare historike, parashikimet e përfshira në dokumentin e PBA-së, supozimeve të ndërmarra për parashikimin e zërave kryesorë të të ardhurave dhe shpnezimeve rezulton një buxhet kapital pozitiv në dispozicion të Bashkisë Lushnjë. Në terma nominalë, buxheti kapital në dispozicion për financimin e projekteve të investimeve vlerësohet të ndjekë një prirje rritëse në kohë si pasojë e përmirësimit të menaxhimit fiskal dhe financiar të Bashkisë. Megjithatë, diferencat ekzistuese në nivelin e ofrimit të shërbimeve, zhvillimit ekonomik dhe pabarazitë sociale midis njësive adminsitrative përbërëse kërkojnë një fluks të lartë investimesh për të siguruar deri diku zbutjen e tyre. Ndaj, krahas buxhetit kapital në dispozicion të bashkisë, energji të mëtejshme do të duhet të orientohen në gjetjen e burimeve financiare alternative: huatë bankare nga sistemi bankar vendas (në përputhje me kuadrin rregullator në fuqi), fondet shtetërorë të ofruara në baza konkurrenciale (FZHR, FSHZH, AZHR etj.), fondet nga burime ndërkombëtare (IPA, BB) apo donatorë të ndryshëm (USAID, KfW etj).

6. Fishat e projekteve kapitale[4]

FISHË PROJEKTI 1 (O3P4_PR9)	
Titulli i Projektit	PR9: Rikonstruksioni i ndërtesave të shkollave arsimit parashkollor dhe qendrave në 11 njësitë administrative të Bashkisë Lushnje
Sfondi i Projektit	**Qendrat e njësive administrative: Në mungesë të planeve të mëparshme një pjesë e madhe e qendrave urbane të ish-komunave, kanë mbetur të patrajtuara, pa një identitet dhe pa një lloj funksioni specifik**
Përshkrimi i Projektit	**Projekti synon të identifikojë qendrat me nevojat prioritare për rivitalizim, dhe të analizojë në mënyrë të detajuar nevojat për ndërhyrje. Projekti gjithashtu synon hartimin e masterplaneve të posaçme të cilat do t'i kthejnë identitetin këtyre zonave, sikundër do të kontribuojnë në rijetësimin e tyre. Pjesë e këtij projekti janë qendrat e njësive administrative të :** • **Krutje** • **Bubullimë** • **Fier Shegan** • **Allkaj** • **Golem** • **Karbunarë** • **Dushk** • **Kolonjë** • **Hysgjokaj** • **Ballagat**
Partnerët	Bashkia Lushnje, sektori privat, komuniteti
Justifikimi i Projektit	• Projekti studion në mënyrë të hollësishme nevojat për rijetësim të të gjithë qendrave të njësive administrative të bashkisë. • Merr në konsideratë kërkesat e komunitetit lidhur me rivitalizimin e qendrave urbane. • Do të ndikojë në kthimin (apo formësimin) e identiteti të këtyre njësive. • Qendrat do të shërbejnë si zona rekreative dhe argëtuese si dhe zona të rëndësishme për shkëmbime sociale.
Objektivi	Objektivi O3: *"Zhvillimi i planifikuar e kontrolli i territorit"*; Programi P4: *"Ripërtëritje e qendrave admininstrative"*.
Veprimet Strategjike	• **Identifikimi i zonave prioritare dhe kryerja e analizave të nevojshme;** • **Hartimi i masterplaneve të posaçme për secilën qendër;** • **Takime me komunitetin;** • **Sigurimi i marrëveshve mes aktorëve dhe palëve të interesuara.**
Rezultate të pritura	• Rijetësimi i zonave të qendrës dhe kthimi i tyre në pika të rëndësishme të shkëmbimeve sociale; • Rritja e cilësisë së jetës së qytetarëve dhe ofrimi i hapësirave rekreative dhe argëtuese.
Rreziqet	• Zbatimi i projekteve kërkon investime dhe bashkëpunim të ngushtë mes aktorëve dhe palëve të interesuara; • Pas fazës së zbatimit, projekti do të kërkojë mirëmbajtje të vazhdueshme.
Faza e Projektit	Koncept- Projekt
Vlera e Projektit	50,000,000.00 Lekë
Vlerësimi i prioriteteve	Afatmesëm

FISHË PROJEKTI 2 (O2P3_PR4)	
Titulli i Projektit	PR4: Pajisja e rrugëve urbane kryesore dhe dytësore me korsi të dedikuar për bicikleta në të gjithë territorin e Bashkisë Lushnje
Sfondi i Projektit	Bazuar në Ligjin nr. 8378 "Për Kodin Rrugor" dhe nga analizat e infrastrukturës rrugore bashkia Lushnje përshkohet nga rreth 2106 km rrugë lineare ndër të cilat 1,533 km klasifikohen si rrugë lokale. Sa i përket gjendjes së infrastrukturave, është vënë re se pjesa më e madhe e rrugëve lokale paraqitet në gjendje të pashtruar dhe me një nevojë emergjente për rikonstruktim.
Përshkrimi i Projektit	Projekti synon rikonstruktimin e segmentit rrugor në territorin e bashkisë Lushnje, duke përfshirë këtu pajisjen e akseve me ndriçim rrugor dhe sinjalistikë. Projekti përfshin rikonstruktimin total të rrugës ne një gjatësi prej 1.2 km dhe gjerësi 23 m.
Partnerët	Bashkia Lushnje, Ministria e Transportit dhe Infrastrukturës, Fond i Zhvillimit të Rajoneve
Justifikimi i Projektit	• Rritje e aksesueshmërisë në territorin e Bashkisë Lushnje • Ulja e kohës mesatare të udhëtimit dhe rritja e sigurisë së udhëtarëve • Përmirësimi i cilësisë së rrugëve urbane dytësore
Objektivi	Objektivi O3: *"Zhvillimi i planifikuar e kontrolli i territorit"*; Programi P2: *"Aksesi për çdo njësi administrative përmes infrastrukturës rrugore".*
Veprimet Strategjike	• Hartimi i projektit teknik për rikonstruksion rruge • Sigurimi i fondeve për zbatimin e projektit nëpërmjet krijimit të partneriteteve • Krijimi i marrëveshjeve me banorët në rast shpronësimesh, dhe hartimi i skemave të shpronësimit.
Rezultate të pritura	• Rritja e aksesit dhe lidhje me e mire mes territoreve te bashkisë • Përmirësimi i cilësisë së infrasytrukturës dhe ulja e kohës së udhëtimit • Nxitja e zhvillimit ekonomik përgjatë aksit rrugor
Rreziqet	• Zbatimi i projektit kërkon fonde të cilat nuk mund të përballohen vetëm nga bashkia Lushnje. • Rikonstruksioni i rrugës kërkon kohë, dhe mund të shkaktojë bllokim të përkohshëm të aksit • Bllokimi i rrugës për shkak të punimeve mund të gjenerojë trafik të përkohshëm në qytet
Faza e projektit	Koncept
Vlerësimi i prioriteteve	Afatgjatë
Vlera e projektit	320,000,000.00 Lekë

FISHË PROJEKTI 3 (O4P1_PR2)	
Titulli i Projektit	PR2: Rehabilitimi i Përroit të Lushnjes
Sfondi i Projektit	Si rrjedhojë e mangësive në menaxhimin e përgjithshëm të ujërave sipërfaqësor, Përroi i Lushnjës vuan nga ndotje të mëdha mjedisore, dhe një cilësi e dobët e ujërave të tij. Zhvillimi i ndërtimeve dhe tokave bujqësore shumë pranë shtratit dhe mungesa e bimësisë ripariane, ka sjellë dëmtime të theksuara të kësaj zone duke çuar në gërryerjen e mëtejshme të brigjeve të përroit.
Përshkrimi i Projektit	Projekti përfshin një analizë të detajuar të cilësisë së ujërave të përroit si dhe evidentimin e sipërfaqeve të territoreve përreth të cilat kanë nevojë emergjente për ndërhyrje. Projekti gjithashtu evidenton dhe merr masa për shmangien e ndotësve të ujërave të tij nëpërmjet përdorimit të filtrave biologjik si fashat me bimësi ripariane, gabionet e gurta dhe ato mekanik si portat kontrolluese dhe filtruese, sikundër harton një plan të detajuar rehabilitimi i cili në rast se do të jetë e nevojshme do të kryhen prishje të ndërtesave, mbjelljen me sipërfaqe të gjelbra si dhe ndërtimin e urave të kalimit për këmbësorë.
Partnerët	Bashkia Lushnje, Ministria e Mjedisit, komuniteti, sektori privat
Justifikimi i Projektit	• **Projekti ndikon në përmirësimin e cilësisë së ujërave të përroit** • **Rehabilitimi i fashës së përroit do ti japë një pamje krejtësisht të re qytetit, duke u kthyer në një element clodhës dhe rekreativ** • **Përmirësimi i gjendjes së lumit do të ndikojë në përmirësimin e gjendjes së përgjithshme mjedisore dhe shëndetit të qytetarëve**
Objektivi	Objektivi O4: *"Mbrojtja e burimeve natyrore"*; Programi P1: *"Fashat ripariane ujore"*.
Veprimet Strategjike	• **Arritja e një marrëveshje me Ministrinë e Mjedisit për hartimin e projektit** • **Sigurimi i fondeve për studimin e posaçëm mjedisor të përroit dhe zbatimin e projektit të rehabilitimit**
Rezultate të pritura	• **Ulja e nivelit të ndotjes** • **Ulja e nivelit të erozionit përgjatë gjithë rrjedhës së përroit** • **Kthimi i sipërfaqes ujore në një fashë rekreative dhe element çlodhës për qytetin**
Rreziqet	• **Studimi dhe zbatimi i projektit ka nevojë për shumë investime dhe staf të kualifikuar** • **Procesi i monitorimit duhet të jetë i vazhdueshëm dhe rrezikon të mos ndiqet hap pas hapi**
Faza e projektit	Koncept-Projekt
Vlera e Projektit	304,601,641.00 Lekë
Vlerësimi i prioriteteve	Afatshkurtër

FISHË PROJEKTI 4 (O3P2_PR6)	
Titulli i Projektit	PR_6: Ndërtimi i terminalit të autobusëve ndër dhe rreth- qytetës në hyrje të qytetit të Lushnjes
Sfondi i Projektit	Stacioni kryesor i autobusëve dhe minibusëve gjendet në afërsi të hyrjes veriore të qytetit, sikurse dhe një stacion provizor pranë stacionit kryesor hekurudhor. Gjendja e këtyre stacioneve paraqitet jo e mirë. Mungesa e një vendqëndrimi të caktuar, orareve fikse të lëvizjes dhe itinerareve, cilësia e dobët e automjeteve të cilat ofrojnë shërbimin, etj., sjellin nevojën emergjente për ndërtimin e një stacioni multimodal në shërbim të njerëzve dhe mallrave.
Përshkrimi i Projektit	Projekti synon hartimin e një plani të detajuar për zhvillimin e një stacioni multimodal i cili do të pozicionohet në qytetin e Lushnjës. Projekti, nëpërmjet analizave, identifikon zonën, harton projektin teknik sikurse dhe studimin e fizibilitetit dhe zbatimin e tij. Projekti parashikon të zbatohet në një sipërfaqe rreth 22,000 m2.
Partnerët	Bashkia Lushnje, Ministria e Transportit, sektori privat, komuniteti
Justifikimi i Projektit	• Ndikon në përmirësimin e cilësisë së transportit publik, përfshi këtu oraret e transportit dhe cilësinë e automjeteve • Ndikon në përmirësimin e transportit të mallrave • Ndihmon sektorin privat të transportit të vendoset në një vendqëndrim dhe nxit konkurrencën e pastër. • Do të jetë një shtysë e fortë për riaktivizimin e transportit hekurudhor
Objektivi	Objektivi O3: *"Zhvillimi i planifikuar e kontrolli i territorit"*; Programi P2: *"Aksesi për çdo njësi administrative përmes infrastrukturës rrugore"*.
Veprimet Strategjike	• Hartimi i projektit teknik të stacionit multimodal • Hartimi i studimit të fizibiliteti dhe kosto përfitimeve • Krijimi i partneriteteve dhe tenderimi i projektit • Nisja e zbatimit të projektit pas hartimit të PDV-së së zonës.
Rezultate të pritura	• Përmirësimi i cilësisë së transportit publik • Të lehtësojë jetën e qytetarëve dhe të garantojë dhënien e shërbimit me cilësinë më të mirë • Të ndikojë në cilësinë e shpërndarjes së produkteve bujqësore • Të ndikojë në përmirësimin e transportit hekurudhor
Rreziqet	• Hartimi i projektit dhe studimi i fizibilitetit kërkon investim dhe staf të kualifikuar • Zbatimi i projektit kërkon investime të shumta dhe gjetja e financimit rrezikon zgjatjen në kohë të projektit • Kosto të larta të projektit mund të reflektohen në rritje të cmimit të biletës së transportit.
Faza e projektit	Koncept-Projekt
Vlera e Projektit	30,000,000.00 Lekë
Vlerësimi i prioriteteve	Afatgjatë

FISHË PROJEKTI 5 (O4P5_PR8)	
Titulli i Projektit	**PR8: Rehabilitimi i Kodrës së Lushnjes nëpërmjet metodës së ripyllëzimit dhe ristrukturimit infrastrukturor për rritje të qëndrueshmërisë e sigurisë**
Sfondi i Projektit	Zhvillimi i qytetit dhe shtrirja e tij drejt Kodrës së Lushnjës ka bërë që kjo e fundit të jetë pre e erozionit të vazhdueshëm. Si pasojë, kjo gjendje ka ndikuar në zhveshjen e pjesshme të saj nga bimësia, rrëshqitje të herëpashershme të dherave dhe dëmtim të vlerave të peizazhit.
Përshkrimi i Projektit	**Me qëllim parandalimin e fenomenit të erozionit dhe shkatërrimit të vlerave peizazhistike, projekti për studimin e kodrës parashikon kryerjen e një sërë vlerësimesh mjedisore me qëllim hartimin e veprimeve strategjike dhe prezantimin e masave për përmirësimin e gjendjes ekzistuese. Në fazën e zbatimit të tij, projekti parashikon edhe rehabilitimin e kodrës nëpërmjet teknikave të ripyllëzimit, promovimit të bujqësisë në kodër sipas modelit të brezareve etj.**
Partnerët	Bashkia Lushnje, Ministria e Mjedisit, Ministria e Bujqësisë, Zhvillimit Rural dhe Administrimit të Ujërave
Justifikimi i Projektit	• **Nëpërmjet analizimit të mirë të gjendjes ekzistuese do të mund të jepen propozime konkrete për ndërhyrje rehabilituese të kodrës** • **Ndikon ndjeshëm në përmirësimin e nivelit të erozionit** • **Përmirëson pamjen e zonës** • **Parandalon zhvillimin e ndërtimeve në këtë zonë dhe nxit mbjelljen e bimësisë (kryesisht ullinjve)**
Objektivi	**Objektivi O4:** ***"Mbrojtja e burimeve natyrore si baza për zhvillimin ekonomik dhe mirëqënie të qytetarëve"*****; Programi P5:** ***"Erozioni dhe mbrojtja e kodrave"*****.**
Veprimet Strategjike	• Arritja e marrëveshjeve të bashkëpunimit ndërinstitucional • Përgatitja dhe kryerja e studimit • Publikimi i studimit dhe nxjerrja e rezultateve • Rehabilitimi i pjesës së dëmtuar të kodrës
Rezultate të pritura	• Ulja e nivelit të erozionit • Kthimi i kodrën në zonë rekreative/argëtuese • Përmirësim i peizazhit nëpërmjet ripyllëzimit dhe bimësisë
Rreziqet	• **Hartimi i studimit kërkon staf të kualifikuar dhe mund të kërkojë përfshirjen e ekspertëve dhe specialistëve të jashtëm** • **Studimi mund të zgjasë në kohë për shkak të vëzhgimeve në terren** • **Studimi nuk merret në konsideratë dhe nuk kufizon zhvillimin e ndërtimeve në zonën e kodrës** • **Procesi i rehabilitimit kërkon kohë**
Faza e projektit	Koncept- Projekt
Vlera e projektit	**6,517,084,000.00 Lekë**
Vlerësimi i prioriteteve	Afatmesëm-Afatgjatë

FISHË PROJEKTI 6 (O4P9_PR12)	
Titulli i Projektit	PR12: Ndërtimi i fushave të sportit në njësitë administrative Kolonjë, Krutje, Fier-Shegan; qendra multifunksionale për të rinjtë; rivitalizimi i kinoteatrit Vaçe Zela
Sfondi i Projektit	Në Bashkinë Lushnje gjendet vetëm një qendër kulturore, e pozicionuar në qytetin e Lushnjës duke kufizuar banorët e njësive administrative për ta aksesuar atë. Nga ana tjetër mungesa e programeve të posaçme për të rinjtë, institucioneve për nxitjen e vlerave të tyre, etj., bëjnë që ky grup të jetë më pasiv nga pikëpamja e ndërveprimit social
Përshkrimi i Projektit	Projekti synon hapjen e qendrës multifunksionale në qytetin e Lushnjës dhe hartimin e programeve dhe aktiviteteve për funksionimin e tyre me fokus të veçantë të rinjtë. Projekti kontribuon edhe në trajtimin e nevojave të të rinjve të kësaj bashkie dhe synon të nxisë ndërveprimin social dhe pasqyrimin e vlerave dhe talenteve të tyre. Për zbatimin e projektit është menduar vënia në shfrytëzim e hapësirave të kinoteatrit të qytetit të Lushnjës, përkatësisht pjesa veriore e tij në katin e parë dhe kati i nëndheshëm i kësaj ndërtese
Partnerët	Bashkia Lushnje, Ministria e Kulturës, Ministria e Mirëqenies Sociale dhe Rinisë, komuniteti, këshillat studentorë, etj.
Justifikimi i Projektit	• Projekti nxit bashkëpunimin mes të rinjve; • Reflekton vlerat dhe talentet e një fokus grupi të rëndësishëm për zhvillimin e qytetit; • Ndikon në përmirësimin e jetës kulturore.
Objektivi	Objektivi O4: *"Mbrojtja e burimeve natyrore si baza për zhvillimin ekonomik dhe mirëqënie të qytetarëve"*; Programi P9: *"Rijetësimi i aktivitetit kulturor, social e rekreativ për të gjitha grupmoshat dhe grupet e interesit në bashkinë e Lushnjes".*
Veprimet Strategjike	• Nxitja e bashkëpunimit ndërinstitucional dhe qeveri-komunitet • Promovimi i projektit dhe sigurimi i fondeve • Hartimi i projekteve teknike për qendrat multifunksionale • Hartimi i programeve kulturore • Angazhimi dhe organizimi i stafit për funksionimin e tyre
Rezultate të pritura	• Rritja e cilësisë së jetës së të rinjve • Nxitja e krijimtarisë dhe bashkëveprimit social mes këtij grupi • Promovimi i artit dhe kulturës sociale dhe kalimi i trashëgimisë kulturore në brezat pasardhës • Aktivitete social kulturore për 12 muaj të vitit
Rreziqet	• Zbatimi i projektit ka nevojë për bashkëpunim të herëpashershëm mes aktorëve dhe palëve të përfshira • Zbatimi i projektit kërkon investime në infrastrukturën fizike dhe fonde të vazhdueshme për nisjen e projektit • Mungesa e iniciativës qytetare dhe grupeve rinore
Faza e projektit	Koncept - Projekt
Vlera e Projektit	387,653,989.00 Lekë
Vlerësimi i prioriteteve	Afatmesëm - Afatgjatë

FISHË PROJEKTI 7 (O4P3_PR4)	
Titulli i Projektit	PR4: Rehabilitimi i fushës së mbetjeve dhe kthimi i saj në zonë të gjelbër
Sfondi i Projektit	Vend depozitimi i mbetjeve në afërsi të qytetit të Lushnjës, së bashku me ish magazinën e pesticideve dhe Fabrikës së Plasmasit, përbën një nga vatrat e nxehta mjedisore të kësaj bashkie. Për shumë vite mbetjet e ngurta të kësaj bashkie janë depozituar pa marrë parasysh mungesën e infrastrukturës së posaçme dhe kushteve tekniko sanitare të saj. Si pasojë kjo zonë shfaq një nivel të thellë të ndotjes së tokës dhe ka ndikuar gjithashtu dhe në ndotjen e ujërave nëntokësor
Përshkrimi i Projektit	**Projekti synon ndërmarrjen e një sërë analizash mjedisore dhe hartimin e strategjisë së posaçme për pastrimin e zonës nga ndotësit e tokës, ujërave nëntokësor dhe ajrit. Në fazën e zbatimit të tij, projekti ndërmerr hapa konkret për spastrimin e zonës nga ndotësit dhe kthimin e zonës në sipërfaqe të gjelbër në terma disi më afatgjatë**
Partnerët	Bashkia Lushnje, Ministria e Mjedisit
Justifikimi i Projektit	• Projekti ndikon në uljen e nivelit të ndotjes në zonën specifike; • Rehabilitimi ndikon ndjeshëm në përmirësimin e cilësisë së ajrit dhe shëndetin e qytetarëve; • Hapësira e krijuar pas ndërhyrjes do të shërbejë si "mushkri" për qytetin.
Objektivi	Objektivi O4: *"Mbrojtja e burimeve natyrore"*; Programi P3: *"Sistemi menaxhimit të mbetjeve"*.
Veprimet Strategjike	• **Hartimi i analizave të hollësishme mjedisore për zonën në studim;** • **Hartimi i një plani gjithëpërfshirës për menaxhimin e mbetjeve;** • **Sigurimi i fondeve për rehabilitimin;** • **Sigurimi i një vend-depozitimi tjetër mbetjesh të ngurta sipas standardeve higjeno-sanitare;** • **Mirëmbajtje dhe kontroll i vazhdueshëm deri në rehabilitimin final të zonës së ndotur.**
Rezultatet e pritura	• Ulja e nivelit të ndotjes; • Përmirësim i cilësisë së tokës dhe jetës së qytetarëve; • Mundësi për kthimin e zonës në zonë rekreative dhe hapësirë publike në të ardhmen; • Rritje e vlerës së tokave dhe pronave përreth; • Rritje e sipërfaqeve të gjelbëruara; • Menaxhimi i erozionit, si dhe masat mbrojtëse; • Minimizimi i kostove dhe ndikimeve të zhvillimit, në tokën që është në zhvillim; • Integrimi i zonës së rehabilituar, për një zhvillim të qëndrueshëm; • Rritje ekonomike dhe estetike;
Rreziqet	• Mungesa e një plani të përgjithshëm të menaxhimit të mbetjeve; • Rreziku i zëvendësimit të vend depozitimit me pika të tjera alternative informale për grumbullimin e mbetjeve; • Projekti kërkon investime të shumta për shkak të procesit të komplikuar të rehabilitimit; • Procesi rrezikon të zgjasë në kohë për shkak të nivelit të lartë të ndotjes së kësaj zone.
Faza e projektit	Koncept-Projekt
Vlera e Projektit	770,000,000.00 Lekë
Vlerësimi i prioriteteve	-

FISHË PROJEKTI 8 (O2P3_PR3)	
Titulli i Projektit	PR3: Rikonstruksioni i rrugës historiko-kulturore të Manastirit të Ardenicës dhe pajisja me korsinë e dedikuar të biçikletave
Sfondi i Projektit	Bazuar në Ligjin nr.8378 "Për Kodin Rrugor" dhe nga analizat e infrastrukturës rrugore Bashkia Lushnje përshkohet nga rreth 2106 km rrugë lineare ndër të cilat 1533 km klasifikohen si rrugë lokale. Sa i përket gjendjes së infrastrukturave, është vënë re se pjesa më e madhe e rrugëve lokale paraqitet në gjendje të pashtruar dhe me një nevojë emergjente për rikonstruktim
Përshkrimi i Projektit	Projekti synon rikonstruktimin e segmentit rrugor nga rrethrrotullimi në Manastirin e Ardenicës, duke përfshirë këtu dhe pajisjen e këtij aksi me ndriçim dhe sinjalistikë rrugore. Ky projekt synon të kontribuojë gjithashtu edhe në lehtësimin e aksesit për turistët drejt potencialit kulturor-turistik të Manastirit të Ardenicës
Partnerët	Bashkia Lushnje, Ministria e Transportit dhe Infrastrukturës, Fondi i Zhvillimit të Rajoneve Sektori Privat
Justifikimi i Projektit	○ Rikonstruksioni i rrugës shkurton kohën e udhëtimit dhe përmirëson ndjeshëm cilësinë e tij ○ Bën të mundur aksesin më të mirë dhe më të shpejtë me manastirin e Ardenicës ○ Rrit mundësinë e aksesit për turistët dhe vizitorët e manastirit
Objektivi	Objektivi O2: *"Zhvillimi i [eko] turizmit"*; Programi P3: *"Mbështetja me infrastrukturë të gjelbër e korridoreve turistike dhe peizazhistike"*.
Veprimet Strategjike	• Hartimi i projektit teknik të segmentit rrugor nga rotonda deri në Manastirin e Ardenicës • Arritja e marrëveshjes me Fondin e Zhvillimit të Rajoneve për sigurimin e fondeve • Ndërtimi i rrugës dhe promovimi i saj si rrugë me potencial turistik
Rezultate të pritura	• Përmirësimi i cilësisë së segmentit rrugor nga Rotonda deri në Manastirin e Ardenicës • Rritja e aksesueshmërisë nga turistët dhe vizitorët drejt zonës historike • Zhvillimi i biznesit si pasojë e përmirësimit të infrastrukturës
Rreziqet	• Arritja e marrëveshjeve dhe sigurimi i fondeve për rikonstruksionin e segmentit rrugor • Hartimi i projektit teknik kërkon staf të specializuar • Punimet mund të zgjasin në kohë dhe mund të bëhën shkak i bllokimit rrugor në këtë aks.
Faza e projektit	Koncept-Projekt
Vlera e projektit	99,000,000.00 Lekë
Vlerësimi i prioriteteve	Afatshkurtër

FISHË PROJEKTI 9 (O3P2_PR4)	
Titulli i Projektit	PR4: Rikonstrusioni dhe zgjerimi i të gjithë infrastrukturës rrugore sipas parashikimeve të Planit të Përgjithshëm Vendor, duke përmirësuar cilësinë e ndricimit rrugor dhe pajisjen me pemë në të dyja anët e rrugëve
Sfondi i Projektit	Bazuar në Ligjin nr.8378 "Për Kodin Rrugor" dhe nga analizat e infrastrukturës rrugore bashkia Lushnje përshkohet nga rreth 2106 km rrugë lineare ndër të cilat 1533 km klasifikohen si rrugë lokale. Sa i përket gjendjes së infrastrukturave, është vënë re se pjesa më e madhe e rrugëve lokale paraqitet në gjendje të pashtruar dhe me një nevojë emergjente për rikonstruktim.
Përshkrimi i Projektit	Projekti synon rikonstruktimin e segmenteve rrugore në territorin e bashkisë Lushnje, duke përfshirë këtu pajisjen e akseve me ndricim rrugor dhe sinjalistikë. Projekti përfshin rikonstruktimin e akseve rrugore si: o Segmenti rrugor ne Allkaj L=950ml o Segmenti rrugor Imesht-Bubullim L=4000ml o Segmenti rrugor Stan-Karbunare L=980ml o Segmenti rrugor prane Kishes Mazhaj L=1400ml o Segmenti rrugor ne Lifaj L=4000ml o Segmenti rrugor Zhame L=1300ml o Segmenti rrugor Qeret i Vjeter L=1500ml o Segmenti rrugor ish pularia ne fshatin Plug L=275ml o Segmenti rrugor Zhelizhan L=1400ml o Segmenti rrugor e varrezave Hysgjokaj L=310ml o Segmenti rrugor Ngurres e vogel L=1820ml o Segmenti rrugor Eqerem Xhumari L=680ml o Segmenti rrugor Shaban Turku L=170ml o Segmenti rrugor Harun Sefa L=515ml o Segmenti rrugor Taulla Sinani ,Esma Dervishi L=900ml o Segmenti rrugor Hasan Gina L=300ml o Segmenti rrugor Halim Haxhiu L=300ml o Segmenti rrugor Andrea Papaj L=275ml o Segmenti rrugor Krutje nga Fieri i ri deri te furri L=1720ml o Segmenti rrugor Vasil Prifti L=195ml o Segmenti rrugor Arif Kurti L=345ml o Segmenti rrugor Gjyshaj L=4000ml o Segmenti rrugor Besim Nuri L=490ml o Segmenti rrugor Dardania L=1160ml o Segmenti rrugor Gramsh L=2280ml o Segmneti rrugor Noli,Darsia L=1200ml o Segmenti rrugor Dhendureve Karbunare L=300ml o Segmenti rrugor Delisufaj L=960ml
Partnerët	Bashkia Lushnje, Ministria e Transportit dhe Infrastrukturës, Fond i Zhvillimit të Rajoneve, Sektori Privat, Komuniteti
Justifikimi i Projektit	o Rritje e aksesueshmërisë në territorin e bashkisë Lushnje o Ulja e kohës mesatare të udhëtimit dhe rritja e sigurisë së udhëtarëve
Objektivi	Objektivi O3: *"Zhvillimi i planifikuar e kontrolli i territorit"*; Programi P2: *"Aksesi për çdo njësi administrative përmes infrastrukturës rrugore"*.
Veprimet Strategjike	o Hartimi i projektit teknik për rikonstruksion rruge o Sigurimi i fondeve për zbatimin e projektit nëpërmjet krijimit të partneriteteve o Krijimi i marrëveshjeve me banorët në rast shpronësimesh, dhe hartimi i skemave të shpronësimit.
Rezultate të pritura	o Rritja e aksesit dhe lidhje me e mire mes territoreve te bashkisë o Përmirësimi i cilësisë së infrastrukturave dhe ulja e kohës së udhëtimit o Nxitja e zhvillimit ekonomik përgjatë akseve rrugore
Rreziqet	o Zbatimi i projektit kërkon fonde të shumta të cilat nuk mund të përballohen vetëm nga bashkia Lushnje o Procesi i hartimit dhe zbatimit të projekteve zgjat në kohë o Përmirësimi i infrastrukturave rrit riskun e urbanizimit të tokave bujqësore dhe natyrore
Faza e projektit	Koncept-Projekt
Vlera e Projektit	1,500,000,000.00 Lekë
Vlerësimi i prioriteteve	Afatshkurtër - Afatmesëm

FISHË PROJEKTI 10 (O1P4_PR7)	
Titulli i Projektit	PR7: Pastrimi i kanaleve të para dhe të dyta nga mbetjet dhe aluvionet e grumbulluara në 11 njësitë administrative
Sfondi i Projektit	Sistemi i kullimit në bashkinë Lushnje paraqitet tejet problematik, ku një pjesë e konsiderueshme e këtij sistemi është jashtë funksioni. Duke patur parasysh orientimin e Lushnjes drejt zhvillimit bujqësor, rikonstruksioni i sistemit kullues është një nga projektet kryesore strategjike.
Përshkrimi i Projektit	Projekty synon përmirësimin e përgjithshëm të kushteve fizike të sistemit të kullimit në të gjithë territorin e Bashkisë Lushnje. Për përmirësimin e sistemit të kullimit parashikohet gjithashtu rikonstruksioni i elementeve përbërës si tombinot, urat, kanalet e hapura etj. Rikonstruksioni përfshin segmented e sistemit si më poshtë : o Emisari i Myzeqesë 7 km o Kolektorë 51 km o Kanale të para 64.6 km o Kanale të dyta 530.4 km o Kanale të treta 1,083.7 km
Partnerët	Bashkia Lushnje, Ministria e Bujqësisë, sektori privat
Justifikimi i Projektit	o Rritje e nivelit të sistemit kullues të tokave bujqësore të Bashkisë Lushnjë o Rritja e rendimentit të prodhimeve bujqësore.
Objektivi	Objektivi O1: *"Mbështetje e zhvillimit të qëndrueshëm bujqësor"*; Programi P4: *"Rehabilitimi dhe mirëmbajtja e vazhdueshme e rrjetit të kullimit dhe ujitjes".*
Veprimet Strategjike	o Hartimi i projektit teknik për rikonstruksion e sistemit të kullimit. o Sigurimi i fondeve për zbatimin e projektit nëpërmjet krijimit të partneriteteve. o Krijimi i marrëveshjeve me banorët në rast shpronësimesh, dhe hartimi i skemave të shpronësimit.
Rezultate të pritura	o Përmirësimi i cilësisë së sistemit te kullimit o Nxitja e zhvillimit ekonomik ne fushen e bujqesise
Rreziqet	o Zbatimi i projektit kërkon fonde të shumta të cilat nuk mund të përballohen vetëm nga bashkia Lushnje o Procesi i hartimit dhe zbatimit të projekteve zgjat në kohë o Sistemi kërkon mirëmbajtje të vazhdueshme
Faza e projektit	Koncept-Projekt
Vlera e projektit	381,000,000.00 Lekë
Vlerësimi i prioriteteve	Afatgjatë

FISHË PROJEKTI 11 (O1P1_PR1)	
Titulli i Projektit	**PR1: Hapja e qendrave të informimit bujqësor pranë 11 njësive administrative të Bashkisë Lushnje**
Konteksti i Projektit	**Bashkia Lushnje ka një ekonomi të orientuar kryesisht drejt zhvillimit të bujqësisë dhe blegtorisë. 77 % e territorit të kësaj bashkie është tokë bujqësore, duke e klasifikuar atë të parën në vend për nga potenciali bujqësor. Po ashtu, bashkia Lushnje renditet e para për nga numri më i lartë i fermave bujqësore, numrit dhe sipërfaqes së serave etj. Megjithëse një pjesë e informacionit lidhur me bujqësinë ruhet në Drejtoritë Rajonale të Bujqësisë, me reformën administrative-territoriale sipërfaqja bujqësore, është thuajse dhjetëfishuar. Kjo përkthehet në më shumë të dhëna dhe nevojë më të lartë për grumbullimin dhe menaxhimin e informacionit bujqësor.**
Përshkrimi i Projektit	Projekti synon ngritjen e qendrave të informacionit bujqësor në çdo njësi administrative me qëllim mundësimin e informacionit dhe shërbimeve për komunitetet rurale, organizatat, bizneset dhe fermerët me qëllim ruajtjen e vitaliteti të zonave rurale dhe nxitjen e bujqësisë. Qendrat e informacionit bujqësor do të operojnë në ndërtesat ekzistuese të cilat do të jenë dhe qendrat e njësive administrative të bashkisë Lushnje
Partnerët	Bashkia Lushnje, Ministria e Bujqësisë
Arsyetimi i Projektit	• **Qendrat e informacionit bujqësor mundësojnë informacion të sigurt dhe të përditësuar lidhur me bujqësinë** • **Nxisin bashkëpunimin ndërinstitucional me Drejtoritë Rajonale Bujqësore dhe Ministrinë e Bujqësisë**
Objektivi	**Objektivi O1: *"Mbështetje e zhvillimit të qëndrueshëm bujqësor"*; Programi P1: *"Cilësia e produkteve bujqësore"*.**
Veprimet Strategjike	• **Hartimi i rregulloreve për funksionimin e qendrave të informacionit** • **Përgatitja e stafit nëpërmjet trajnimeve** • **Ndërtimi i databazës** • **Organizimi i takimeve të hapura me palët e interesuara dhe aktorët e përfshirë në proces** • **Monitorimi i ecurisë**
Rezultatet e pritshme	• Grumbullimi dhe krijimi i databazave me informacione të sigurta dhe të përditësuara për bujqësinë • Nxitja e kërkimit shkencor në fushën e bujqësisë • Nxitja e bashkëpunimit ndërinstitucional • Thithja e fondeve dhe projekteve në fushën e bujqësisë
Rreziqet	• Mungesë e stafit dhe specialistëve • Mungesë koordinimi mes institucioneve • Mbledhja e informacionit kërkon kohë dhe përditësim • Procesi kërkon saktësi të informacionit
Faza e projektit	Koncept-Projekt
Vlera e Projektit	3,000,000.00 Lekë/njësi administrative
Vlerësimi i përparësive	Afatgjatë

FISHË PROJEKTI 12 (OIP3_PR3)	
Titulli i Projektit	PR3: Ngritja e qendrës së grumbullimit me kapanone frigoriferike pranë Tregut të Shitjes me shumicë të fruta-perimeve, Lushnje
Konteksti i Projektit	Bashkia Lushnje renditet e para bashki në vend për sa i përket potencialit prodhues në sektorin bujqësor. Me 77 % të territorit bujqësor, numrit më të lartë të fermave bujqësore dhe serave dhe me mbi 150 mijë ton prodhime bujqësore në vit Bashkia Lushnje është promotori më i madh në vend. Megjithatë, në mungesë të pikave të grumbullimit me standarde evropiane dhe kapanone frigoriferike një pjesë e prodhimit nuk arrin të aksesojë tregun.
Përshkrimi i Projektit	Projekti synon ngritjen e një qendre grumbullimi me kapanone frigoriferike, e pozicionuar pranë tregut të shumicës së fruta-perimeve në qytetin e Lushnjës. Me ndërtimin e qendrës do të bëhet e mundur mbledhja e të gjithë produkteve bujqësore, dhe rritja e mundësive të eksportimit të tyre brenda dhe jashtë vendit duke ruajtur cilësinë më të lartë të tyre.
Partnerët	Bashkia Lushnje, Ministria e Bujqësisë, sektori privat, shoqatat e fermerëve
Arsyetimi i Projektit	• Nxitja e bashkëpunimit mes fermerëve; • Do të rrisë ndjeshëm nivelin e eksporteve brenda dhe jashtë vendit; • Rrit konkurrueshmërinë e Bashkisë Lushnje në sektorin bujqësor; • Promovon dhe ruan cilësinë e produkteve bujqësore të Lushnjës.
Objektivi	Objektivi O1: *"Mbështetje e zhvillimit të qëndrueshëm bujqësor"*; Programi P3: *"Shtimi i pikave të grumbullimit përmes skemave të PPP-së"*.
Veprimet Strategjike	• Analizimi i sasisë së grumbullimit dhe përcaktimi i standardeve për fermerët dhe grumbullimin e prodhimeve bujqësore; • Hartimi i projektit teknik të qendrës së grumbullimit; • Gjetja e investimeve dhe krijimi i bashkëpunimit me Ministrinë e Mjedisit dhe shoqatat e fermerëve.
Rezultatet e pritshme	• Pika e grumbullimit nxit bashkëpunimin mes fermerëve; • Rritja e nivelit të prodhimit dhe minimizimi i produkteve firo; • Rritja e nivelit të eksportit brenda dhe jashtë vendit.
Rreziqet	• Projekti ka kosto mjaft të larta të cilat kërkojnë investime të jashtme; • Projekti mund të zgjasë në kohë.
Faza e projektit	Koncept- Projekt
Vlera e projektit	259,906,914.00 Lekë
Vlerësimi i përparësive	Afatgjatë

FISHË PROJEKTI 13 (O3P4_PR9)	
Titulli i Projektit	**PR9: Rikonstruksioni i ndërtesave të shkollave dhe arsimit parashkollor dhe qendrave në 11 njësitë administrative të Bashkisë Lushnje**
Konteksti i Projektit	**Rikonstruksioni i shkollave është klasifikuar nga Bashkia Lushnje si një nga prioritetet kryesore të saj. Sa i përket gjendjes së tyre është vënë re se pjesa me e madhe e tyre paraqiten në gjendje mjaft të keqe dhe me nevojë emergjente për rikonstruktim.**
Përshkrimi i Projektit	Projekti synon rikonstruktimin e shkollave 9-vjeçare dhe të mesme në çdo njësi administrative me qëllim zhvillimin e procesit mësimor në përshtatje me kushtet dhe standardet më të mira të mësimdhënies. Rikonstruksioni përfshin shkollat në gjendje të mjeruar, me lagështirë, me mure të rrënuara apo për vendosjen e dritareve apo dyerve si dhe shtimin e ambienteve të nevojshme sportive.
Partnerët	Bashkia Lushnje, Ministria e Zhvillimit Urban, Ministria e Arsimit dhe Sportit
Arsyetimi i Projektit	• Ndikon në përmirësimin e jetës shkollore; • Plotëson me mjete dhe ambiente të nevojshme; • Punime hidraulike dhe elektrike.
Objektivi	Objektivi O3: *"Zhvillimi i planifikuar e kontrolli i territorit"*; Programi P4: *"Rijetësimi i qendrave të njësive administrative"*.
Veprimet Strategjike	• Hartimi i projektit teknik të rikonstruksionit të shkollave; • Identifikimi i shkollave me nevoja emergjente për ndërhyrje; • Sigurimi i fondeve për zbatimin e projektit nëpërmjet krijimit të partneriteteve; • Krijimi i marrëveshjeve më banorët në rast shpronësimesh, dhe hartimi i skemave të shpronësimit.
Rezultatet e pritshme	• **Rritja e cilësisë së jetës së të rinjve;** • **Nxitja e krijimtarisë dhe bashkëveprimit ndërmjet mësuesve dhe nxënësve;** • **Rritje e cilësisë dhe rezultateve të nxënësve.**
Rreziqet	• **Zbatimi i projektit kërkon fonde të shumta të cilat nuk mund të përballohen vetëm nga bashkia Lushnje;** • **Zbatimi i projektit ka nevojë për bashkëpunim të herëpashershëm mes aktorëve dhe palëve të përfshira.**
Faza e projektit	Koncept-Projekt
Vlera e projektit	84,274,232.00 Lekë
Vlerësimi i përparësive	Afatshkurtër-Afatmesëm

FISHË PROJEKTI 14 (O4P9_PR11)	
Titulli i Projektit	PR11: Ndërtimi i Pallatit të sportit në Lushnje, në afërsi të Stadiumit 'Roza Haxhiu"; Përmirësimi i sistemit të ndriçimit në Stadiumin "Roza Haxhiu",
Sfondi i Projektit	Në territorin e bashkisë Lushnje ndodhet stadium i qytetit të Lushnjes "Roza Haxhiu", si dhe operojnë një sërë fushash informale sportive jashtë standardeve të projektimit dhe standardeve higjeno-sanitare. Mungesa nga ana tjetër e ambjenteve të mbyllura sportive për zhvillimin e aktiviteteve në cdo periudhë të vitit, bën emergjente nevojën për ndërtimin e një pallati sporti për Bashkinë Lushnje
Përshkrimi i Projektit	Ky projekt synon ngritjen e një pallati sporti në qytetin e Lushnjes, i pajisur me ambjente moderne sportive, dhe kapacitete të mjaftueshme për mbajtjen e eventeve sportive lokale dhe rajonale. Pallati i sportit parashikohet të ngrihet në zonën Pranë Stadiumit të Lushnjes Pallati i sportit parashikon, ngritjen e një ambjenti qëndror për zhvillimin e lojrave me dorë, dhomat e zhveshjes si dhe palestrat.
Partnerët	Bashkia Lushnje, Ministria e Arsimit dhe Sportit
Justifikimi i Projektit	• Ndërtimi i pallatit të sportit do të rivitalizojë jetën sportive të qytetarëve të lushnjes • Pallati i Sportit do të kthehet në një pikë të rëndësishme për organizimin e eventeve jo vetëm për Bashkinë Lushnje por dhe në rang rajoni • Me ngritjen e pallatit të sportit do të nxitet më tej aktivizimi i klubeve sportive në Lushnje për të rinjtë dhe vecanërisht për fëmijët
Objektivi	Objektivi O3: *"Mbrojtja e burimeve natyrore"*; Programi P9: *"Aktiviteti kulturor e social"*.
Veprimet Strategjike	• Identifikimi i zonës ku do të ndërtohet pallati i sportit • Hartimi i projektit teknik dhe projektit të dizajnit • Identifikimi dhe krijimi i partneriteteve për financimin e projektit • Pajisja e pallatit të sportit me materialet e nevojshme për ushtrimin e aktiviteteve • Promovimi i pallatit të sportit të Lushnjes në nivel lokal dhe Rajonal për organizimin e eventeve të ndryshme sportive
Rezultate të pritura	• Hartimi i projektit teknik dhe te dizajnit per Pallatin e Sportit • Ndërtimi i Pallatit të Sportit • Zhvillimi i aktiviteteve sportive lokale dhe rajonale përgjatë gjithë vitit • Rijetësimi i jetës sportive të qytetit të Lushnjes
Rrisqet	• Ndërtimi i Pallatit të sportit ka kosto të larta dhe kërkojnë bashkëpunim të ngushtë me palë të tjera të interesuara • Zbatimi i projektit rrezikon të zgjatet në kohë. • Mungesa e klubeve sportive lokale dhe mungesa e bashkëpunimit me shoqata sportive kombëtare
Faza e projektit	Koncept-Projekt
Vlera e projektit	30,000,000.00 Lekë
Vlerësimi i prioriteteve	Afatgjatë

FISHË PROJEKTI 15 (O4P9_PR11)	
Titulli i Projektit	**PR11: Ndërtimi i Pallatit të sportit në Lushnje, në afërsi të Stadiumit 'Roza Haxhiu"; Përmirësimi i sistemit të ndriçimit në Stadiumin "Roza Haxhiu",**
Sfondi i Projektit	**Stadium i qytetit të Lushnjes "Roza Haxhiu",** prej shumë kohësh është jashtë funksionit për shkak të mungesës së elektricitetit, duke kushtëzuar në këtë mënyrë zhvillimin e aktiviteteve sportive gjatë orëve të mbrëmjes. Duke qënë një pol i rëndësishëm jo vetëm për bashkinë, por dhe për të gjitha njësitë administrative përbërëse të kësaj bashkie, nevoja për kthimin e funksionalitetit të këtij stadium është mëse emergjente për Bashkinë Lushnje
Përshkrimi i Projektit	Projekti synon, ngritjen dhe përmirësimin e sistemit të ndriçimit për stadiumin "Roza Haxhiu". Projekti parashikon jo vetëm ndërhyrjen në rrjetin elektrik për furnizimin me energji të këtij stadium, por gjithashtu shtrimin e një linje të dedikuar për ndriçimi dhe zëvëndësimin e prozhektorëve të dëmtuar dhe jashtë parametrave europian të ndriçimit të stadiumeve.
Partnerët	Bashkia Lushnje
Justifikimi i Projektit	• Përmirësimi i sistemit të ndriçimit të Stadiumit "Roza Haxhiu" mundëson zhvillimin e aktiviteteve sportive dhe në orët e mbrëmjes; • Përmirësimi i sistemit të ndriçimit do ti kthejë funksionalitetin këtij stadium; • Me përmirësimin e sistemit të ndriçimit, Stadiumi "Roza Haxhiu" do të mund të promovohet si nyje e rëndësishme sportive jo vetëm në Bashkinë Lushnje porn ë të gjithë Rajonin.
Objektivi	Përmirësimi i jetës sociale të qytetarëve të Lushnjes përmes rivitalizimit, ndërtimit dhe promovimit të nyjeve të rëndësishme rekreative, kulturore dhe sportive në territorin e Bashkisë Lushnje
Veprimet Strategjike	• Identifikimi në rrjet i problemeve teknike me ndriçimin e Stadiumit; • Hartimi i projektit elektrik për shtrimin e linjës së dedikuar energjitike të Stadiumit "Roza Haxhiu"; • Tenderimi dhe kontraktimi i kompanisë inxhinieriko-elektrike e cila do të zbatojë projektin; • Zëvëndësimi i prozhektorëve sipas parametrave europian për ndriçimin në stadium; • Inagurimi i stadiumit përmes një aktiviteti/ ndeshje të rëndësishme sportive.
Rezultate të pritura	• Përmirësimi i sistemit të ndriçimit. • Zëvëndësimi i prozhektorëve. • Përmirësimi i përgjithshëm i cilësisë së stadiumit dhe rikthimi i funksionalitetit të tij.
Rreziqet	• Ndërhyrjet në rrjetin ekzistues elektrik kërkojnë kohë e cila mund të kushtëzojë kohën e projektit, • Kostot e projektit, në pamundësi për tu mbuluar nga vetë bashkia do të kërkojnë gjetjen e donacioneve të jashtme.
Faza e projektit	Koncept-Projekt
Vlera e projektit	-----
Vlerësimi i prioriteteve	Afatmesëm

FISHË PROJEKTI 15 (O4P9_PR10)	
Titulli i Projektit	PR10: Përmirësimi i infrastrukturës fizike të Spitalit dhe Maternitetit të Lushnjes dhe trajtimi I mbetjeve spitalore
Sfondi i Projektit	Mbetjet spitalore prodhohen nga subjekte mjekësore, te cilat prodhojne nje sasi te konsiderueshme mbetjesh te rrezikshme. Trajnimi i ketyre mbetjeve ne respektimin e mjedisit eshte nje detyrim ligjor për operatorët e fushës se mjeksise. Kjo fushe eshte trajtuar edhe ne Shqiperi me mbeshtetje ligjore. Rregullore Nr. 6, date 30.11.2007 per Administrimin e Mbetjeve Spitalore dhe Vendimin Nr.798, datë 29.9.2010 për miratimin e rregullores "Për administrimin e Mbetjeve Spitalore" Aktualisht, Spitali i Lushnjes nuk i trajton mbetjeve spitalore duke e kthyer nevojën për investime në këtë sector në përparësi të vërtetë
Përshkrimi i Projektit	Projekti synon hartimin e një plani për trajtimin e mbetjeve spitalore në Spitalin e Lushnjes. Plani duhet të përfshijë projekte që lidhen me përcaktimin e sasisë së mbetjeve të prodhuara në spitalet e Lushnjës në vit, përcaktimin e llojit të mbetjeve, përcaktimin e mënyrave të trajtimit sipas legjislacionit në fuqi, pajisjen me impjantet e nevojshme për trajtimin dhe asgjesimin e tyre përfunditar.
Partnerët	Ministria e Shëndetësisë, Ministria e Mjedisit, Bashkia Lushnjë
Justifikimi i Projektit	• Marrja e masave emergjente për trajtimin e mbetjeve spitalore do të rrisë cilësinë e shërbimit spitalor në Lushnjë, • Menaxhimi I mbetjeve spitalore do të shmangë ndotjen e mjedisit (ujit, ajrit dhe tokës) si dhe rreziqet që i kanosen banorëve të zonës nga ndotja e mjedisit me mbetje spitalore të rrezikshme.
Objektivi	Objektivi O4: *"Mbrojtja e burimeve natyrore si baza për zhvillimin ekonomik dhe mirëqënie të qytetarëve"*; Programi P8: *"Infrastruktura shëndetësore"*
Veprimet Strategjike	• Hartimi i planit të përgjithshëm për trajtimin e mbetjeve spitalore • Analizimi i gjendjes ekzistuese në qëndrën e trajtimit të mbetjeve spitalore • Hartimi i projektit teknik për impiantin e trajtimit të mbetjeve spitalore • Zbatimi i projektit dhe fillimi i trajtimit te mbetjeve në burim
Rezultate të pritura	• Impianti i trajtimit të mbetjeve spitalore në funksion të plotë • Trajtimi deri në masën përfundimtare të mbetjeve spitalore • Përmirësimi i cilësisë së shërbimit shëndetësor në këtë spital • Përmirësimi i shëndetit publik të qytetarëve të Lushnjes
Rreziqet	• Mosmarrja e masave rrezikon drejtëpërdrejtë shëndetin public të qytetarëve të Lushnjes dhe mjedisin • Projekti ka kosto të larta dhe kërkon kohë për shkak të nivelit të lartë të ndotjes në spitalin e Lushnjes
Faza e projektit	Koncept-Projekt
Vlera e projektit	-
Vlerësimi i prioriteteve	Afatmesëm

7. Shtojcat

Shtojca 1. Të ardhura Bashkia Lushnjë, 2010 – 2015

TE ARDHURAT (në 000/Lekë)		2010	2011	2012	2013	2014	2015
A	Taksa vendore	170,014	187,205	155,804	106,439	163,765	168,308
1	**Taksa mbi pasurinë**	52,484	**48,042**	56,258	45,534	93,034	**94,182**
1.1	*Taksa mbi ndërtesat*	25,039	22,348	27,740	26,329	51,279	51,318
1.2	*Taksa mbi tokën bujqësore*	27,446	25,694	28,517	19,205	41,754	42,864
2	Taksa mbi biznesin e vogël	53,080	55,444	59,318	39,704	38,952	38,952
3	Taksë tabele	990	737	367	541	524	5,402
4	Taksë reklame	5,151	4,285	5,895	5,543	4,879	3,146
5	Taksa e rregjistrimit e biznesit	899	657	230	69	-	-
6	Taksë zënie hapësire publike	2,122	2,161	4,225	3,474	2,768	2,768
7	Taksa e ndikimit në infrastrukturë	49,865	67,420	21,183	3,711	16,460	16,460
8	Taksa e kalimit të pronësisë	4,942	8,045	7,676	7,153	6,437	6,437
9	Taksë fjetje në hotel	52	37	75	73	59	59
10	Taska të tjera vendore	430	378	577	637	653	902
B	Tarifat vendore	68,704	59,927	76,589	75,304	77,684	93,017
1	Tarifë pastrimi	25,451	23,235	38,574	37,919	50,241	50,281
2	Licenca, leje, autorizime (transport,etj)	3,601	3,283	3,437	3,236	3,910	1,712
3	Tarifa të tjera të miratuara	32,935	29,902	29,792	27,401	18,927	**38,579**
4	Tarifë gjuetie dhe peshkimi amator	-	15	10	15	-	-
5	Të ardhura nga parkimi	2,189	2,261	2,272	2,608	3,206	2,446
6	Të tjera (interesa, gjoba)	3,003	1,231	1,432	1,429	1,223	-
7	Të tjera	1,526	-	1,073	2,696	178	-
C	Të ardhura nga asetet	10,002	14,659	10,972	10,193	11,135	19,734
1	Të ardhura nga qeratë	897	5,559	1,161	1,479	2,225	9,266
2	Të ardhura nga kopshtet, çerdhet, qendra e trajnimeve profesionale	8,052	8,309	8,007	7,838	8,800	8,641
3	Të tjera	1,053	791	1,804	876	110	1,827
D	Të ardhura të tjera	3,128	2,121	2,219	6,352	5,063	2,469
1	**Donacione**	3,128	2,121	2,219	6,352	5,063	**2,469**
2	Kredi	-	-	-	-	-	-
E	Të ardhura të trashëguara	-	-	-	-	130,240	396,009
F	Taksa e tatime të ndara	18,935	21,243	33,073	41,111	35,752	36,118
G	Transferta e pakushtëzuar	256,541	251,488	209,672	264,705	285,878	293,757
H	Transferta e kushtëzuar	621,206	495,704	472,620	688,110	761,136	648,768
1	Ekonomia	1,388	1,608	1,584	1,566	1,607	1,598
2	Transporti dhe infrastruktura	113,637	51,127	25,468	92,111	53,236	61,310
3	Arsimi	56,832	9,754	25,452	18,356	64,726	34,570
4	Kultura	-	-	6,436	5,010	-	
5	Shendetesia	-	1,938	1,705	-	-	
6	Mbrojtja	12,381	13,020	10,339	11,209	11,374	28,978
7	Përkujdesi social	436,968	411,860	401,637	552,086	592,863	497,827
8	Mjedisi	-	-	-	-	-	
9	Komisioni qendror i zgjedhjeve	-	6,397	-	7,773	-	6,279
10	Zhvillimi Urban	-	-	-	-	37,330	18,206
I	Transferta specifike	-	--	-	-	-	-
	TOTALI	1,148,531	1,032,348	960,949	1,192,214	1,470,653	1,658,181

Burimi: Ministria e Financave & përpunuar nga Bashkia Lushnjë dhe Co-PLAN, 2016

Shtojca 2. Shpenzime Bashkia Lushnjë, 2010 – 2015

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Personel	292,442	244,489	254,650	283,499	247,120	252,791
Operative	741,597	675,547	664,195	746,725	894,067	797,315
Kapitale	258,919	161,308	139,731	261,111	334,241	296,299
Total	1.292.958	1.081.344	1.058.576	1.291.335	1.475.428	1.346.405

Burimi: Ministria e Financave & përpunuar nga Bashkia Lushnjë dhe Co-PLAN, 2016

Shtojca 3. Identifikimi i projekteve kapitale dhe lidhja e tyre me programet dhe objektivat strategjik të zhvillimit

OBJEKTIVI	PROGRAMI	PROJEKTI I INVESTIMIT
O1: Mbështetje e zhvillimit të qëndrueshëm të bujqësisë/blegtorisë dhe agropërpunimit si sector kryesor të ekonomisë dhe punësimit	O1P1: Cilësia e produkteve bujqësore	**PR1: Hapja e qendrave të informimit bujqësor pranë 11 njësive administrative të Bashkisë Lushnje**
	O1P2: Nxitja e konsolidimit të fermave bujqësore përmes skemave mbështetëse vendore dhe qendrore	
	O1P3: Shtimi i pikave të grumbullimit përmes skemave të PPP-së	PR3: Ngritja e qendrës së grumbullimit me kapanone frigoriferike pranë Tregut të Shitjes me shumicë të fruta-perimeve, Lushnje
		PR4: Ngritja e një qendre grumbullimi në Hysgjokaj
		PR5: Rehabilitimi i magazinave ish industriale në Njësinë Administrative Golem, dhe kthimi i tyre në pika magazinimi
	O1P4: Rehabilitimi dhe mirëmbajtja e vazhdueshme e rrjetit të kullimit dhe ujitjes	PR6: Sistemimi i stacionit të pompave ujitëse në Bitaj dhe Ardenicë
		PR7: Pastrimi i kanaleve të para dhe të dyta nga mbetjet dhe aluvionet e grumbulluara në 11 njësitë administrative
		PR8: Ndërtimi i sistemit të ujitjes në Linjat e Krutjes dhe Tërbufit
	O1P5: Energjitë e rinovueshme në bujqësi	PR9: Ndërtimi i Centralit të Energjisë Diellore, në parcelat me tokë të kripur në fshatin Plug
	O1P6: Rritja e numrit të tregjeve në bashki përmes krijimit të tregjeve rajonale dhe vendore	PR10: Zgjerimi i sipërfaqes dhe kapacitetit magazinues të Tregut të Fruta-Perimeve në Lushnje
		PR11: Ndërtimi i tregut të produkteve bujqësore në Fier-Shegan dhe Krutje
		PR12: Rehabilitimi i tregjeve të fruta-perimeve në të gjitha njësitë administrative të bashkisë
	O1P7: Konsolidimi i industrisë së agropërpunimit përmes krijimit të polit të industrisë përpunuese në afërsi të infrastrukturave rrugore dhe hekurudhore	PR13: Rehabilitimi i dhe krijimi i rrjetit të qendrave ekonomike/industriale në Zonën ekonomike e Plastmasit
		PR14: Rehabilitimi i dhe krijimi i rrjetit të qendrave ekonomike/industriale të Bashkisë në të cilin përfshihen: Zona ish-Industriale në fshatin Plug, Zona ekonomike e ish fabrikës së dyshekëve
		PR15: Ngritja e qendrës logjistike të mallrave pranë zonës ekonomike të Plastmasit
	O1P8: Kualifikimi i forcës punëtore të sektorit bujqësor	
	O1P9: Marketim i produkteve bujqësore të rajonit brenda dhe jashtë vendit	
O2: Zhvillimi i [eko]turizmit	O2P1:Hartëzim itinerare turistike	PR1: Rikonstruktimi i rrugëve peizazhistike vernakolare dhe pajisja me sinjalistikën dhe ndriçimin rrugor të domosdoshëm në të gjithë territorin e Bashkisë Lushnje
	O2P2: Funksionimi i itinerareve	PR2: Hartimi dhe marketimi i paketave turistike për promovimin e turizmit në bashkëpunim me aktorë privatë dhe NGO
	O2P3: Mbështetja me infrastrukturë të gjelbër e korridoreve turistike dhe	PR3: Rikonstruksioni i rrugës historiko-kulturore të Manastirit të Ardenicës dhe pajisja me korsinë e dedikuar të biçikletave

	peizazhistike	PR4: Pajisja e rrugëve urbane kryesore dhe dytësore me korsi të dedikuar për bicikleta në të gjithë territorin e Bashkisë Lushnje
	O2P4: Ekofermat dhe ekoturizmi	PR5: Nxitja e zhvillimit të eko-fermave turistike në Njësitë administrative të Hysgjokaj dhe Ballagat
O3: Zhvillimi i planifikuar e kontrolli i territorit	O3P1: Hartimi e zbatimi i instrumenteve të menaxhimit të tokës në funksion të bujqësisë, krijimit të hapësirave cilësore urbane dhe orientimit të rritjes urbane drejt Lushnjes, Fier-Sheganit dhe Dushkut	PR1: Ndërtimi i parkut periferik të qytetit të Lushnjes dhe parku i Kasharaj
		PR2: Kthimi i ndërtesave të ish komunave në qendra multifunksionale për të rinjtë, të moshuarit dhe persona me aftësi të kufizuara
		PR3: Ndërtimi i parqeve këndeve të lojrave dhe lulishteve në Njësitë administrative të Kolonjës, Krutjes, Fier-sheganit, Dushkut, Hysgjokaj; ndërtimi i varrezave
	O3P2: Aksesi për çdo njësi administrative përmes infrastrukturës rrugore	PR4: Rikonstrusioni dhe zgjerimi i të gjithë infrastrukturës rrugore sipas parashikimeve të Planit të Përgjithshëm Vendor, duke përmirësuar cilësinë e ndricimit rrugor dhe pajisjen me pemë në të dyja anët e rrugëve
		PR5: Ndërtimi i stacionit multimodal në qendër të qytetit të Lushnjes dhe zhvillimi i zonës përreth
		PR6: Ndërtimi i Terminalit të autobusëve ndër dhe rreth qytetas në hyrje të qytetit të Lushnjes
	O3P3: Infrastruktura e ujit dhe energjisë	PR7: Ndërtimi i impiantit të trajtimit të ujërave të ndotura në tokat e kripura pranë By-Passit të Lushnjes
		PR8: Ndërtimi i pompave të ujit për përmirësimin e sistemit të ujësjellësit
	O3P4: Rijetësimi i qendrave të njësive administrative	PR9: Rikonstruksioni i ndërtesave të shkollave dhe arsimit parashkollor dhe qendrave në 11 njësitë administrative të Bashkisë Lushnje
		PR10: Ndërtimi i qendrave të reja shëndetësore në fshatin Shegas dhe Allprenaj
O4: Mbrojtja e burimeve natyrore si baza për zhvillimin ekonomik dhe mirëqënie të qytetarëve	O4P1: Fashat ripariane ujore	PR1: Rehabilitimi dhe pyllëzimi i brezit mbrojtës të argjinaturës së Lumit Seman
		PR2: Rehabilitimi i Përroit të Lushnjes
	O4P2: Mbrojtja e akuifereve nga ndotja	PR3: Krijimi i korridoreve vegjetative në tokën bujqësore
	O4P3: Sistemi menaxhimit të mbetjeve	PR4: Rehabilitimi i fushës së mbetjeve dhe kthimi i saj në zonë të gjelbër
		PR5: Ndërtimi i impiantit të kompostimit të mbetjeve në fshatin Murriz-Peqin
		PR6: Ndërtimi i stacionit të transferimit të mbetjeve në tokat e kripura në Plug
	O4P4: Vatrat e nxehta mjedisore	PR7: Pastrimi i tre vatrave të nxehta mjedisore në qytetin e Lushnjes
	O4P5: Erozioni dhe mbrojtja e kodrave	PR8: Rehabilitimi i Kodrës së Lushnjes nëpërmjet metodës së ripyllëzimit dhe ristrukturimit infrastrukturor për rritje të qëndrueshmërisë e sigurisë
	O4P6: Mbrojtja nga efektet e erozionit detar përmes bashkëpunimit me bashkitë fqinjë	
	O4P7: Infrastruktura arsimore	PR9: Rikonstruksioni i shkollave dhe mjediseve të arsimit parashkollor
	O4P8: Infrastruktura	PR10: Përmirësimi i infrastrukturës fizike të Spitalit dhe

	shëndetësore	Maternitetit të Lushnjes dhe trajtimi i mbetjeve spitalore
	O4P9: Rijetësimi i aktivitetit kulturor, social e rekreativ për të gjitha grupmoshat dhe grupet e interesit në bashkinë e Lushnjes	**PR11: Ndërtimi i Pallatit të Sportit në Lushnje, në afërsi të Stadiumit 'Roza Haxhiu"; përmirësimi i sistemit të ndriçimit në Stadiumin "Roza Haxhiu",**
		PR12: Ndërtimi i fushave të sportit në njësitë administrative Kolonjë, Krutje, Fier-Shegan; qendra multifunksionale për të rinjtë; rivitalizimi i kinoteatrit Vaçe Zela

Burimi: Strategjia për Zhvillimin e Territorit të Bashkisë Lushnjë, 2016

Shtojca 4. Parashikimi i të ardhurave Bashkia Lushnjë, 2016 – 2030

	TË ARDHURA (në 000 Lekë)	2016	2017	2018	2019	2020	2021-2025	2026-2030
A	**Taksa vendore**	**331,178**	**330,930**	**331,050**	**331,160**	**340,862**	**385,659**	**451,730**
1	Taksa mbi pasurinë	244,523	296,670	296,760	296,850	311,693		
1.1	*Taksa mbi ndërtesat*	91,523	91,570	91,610	91,650	96,233		
1.2	*Taksa mbi tokën bujqësore*	150,000	150,000	150,000	150,000	157,500		
1.3	*Taksa mbi truallin*	3,000	55,100	55,150	55,200	57,960		
2	Taksa mbi biznesin e vogël	6,525	6,530	6,530	6,530	-		
3	Taksë tabele	1,000						
4	Taksë reklame	7,000	4,000	4,000	4,000	4,200		
5	Taksa e regjistrimit biznesit	-	8,000	8,000	8,000	8,400		
6	Taksa e ndikimit në infrastrukturë	55,000	10,000	10,000	10,000	10,500		
7	Taksa e kalimit të pronësisë	10,000	5,600	5,620	5,640	5,922		
8	Taksë fjetje në hotel	130	130	140	140	147		
9	Taska të tjera vendore	7,000	-	-	-	-		
B	**Tarifat vendore**	**120,045**	**250,210**	**250,280**	**250,290**	**262,805**	**280,582**	**308,666**
1	Tarifë pastrimi	101,425	101,470	101,530	101,540	106,617		
2	Tarifë gjelbërimi	-	88,200	88,200	88,200	92,610		
3	Licenca, leje, autorizime (transport,etj)	5,030	5,030	5,030	5,030	5,282		
4	Tarifë për zënien e hapësirave publike	5,590	4,000	4,000	4,000	4,200		
5	Tarifa te tjera të miratuara	-	49,510	49,520	49,520	51,996		
6	Tarifë gjuetie dhe peshkimi amator	-	2,000	2,000	2,000	2,100		
7	Të ardhura nga parkimi	8,000	-	-	-	-		
C	**Të Ardhura nga Asetet**	**145,700**	**26,370**	**27,293**	**28,330**	**29,746**	**44,038**	**49,476**
1	Të ardhura nga qeratë	15,500	7,020	7,050	7,150	7,508		
2	Të ardhura nga shitja e aseteve	-	-	-	-	-		
3	Të ardhura nga kopshtet, çerdhet, qendra e trajnimeve profesionale	9,450	17,850	18,743	19,680	20,664		
4	Të tjera	120,750	1,500	1,500	1,500	1,575		
D	**Të ardhura të tjera**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**		
1	Donacione	-	-	-	-	-		
2	Kredi	-	-	-	-	-		
E	**Të ardhura të trashëguara**	**56,903**	**20,000**	**20,000**	**20,000**	**-**	**-**	**-**
F	**Taksa e tatime të ndara**	**25,000**	**32,700**	**32,700**	**32,700**	**33,354**	**48,119**	**49,694**
G	**Transferta e pakushtëzuar**	**284,765**	**290,460**	**296,270**	**302,195**	**302,195**	**443,228**	**457,550**
H	**Transferta e kushtëzuar**	**203,159**	**207,220**	**211,365**	**215,592**	**215,592**	**235,121**	**274,520**
I	**Transferta specifike**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
	TOTALI	**1,166,749**	**1,157,890**	**1,168,958**	**1,180,267**	**1,184,553**	**1,436,747**	**1,591,636**

Burimi: Ministria e Financave & përpunuar nga Bashkia Lushnjë dhe Co-PLAN, 2016

Shtojca 5. Parashikimi i shpenzimeve sipas kategorive Bashkia Lushnjë, 2016 – 2030

	2016	2017	2018	2019	2020	2021-2025	2026-2030
Personel	493,226	484,002	489,111	496,925	501,894	493,226	484,002
Operative	377,363	375,621	384,012	389,129	393,020	377,363	375,621
Kapitale	296,161	280,418	277,091	274,534	274,534	296,161	280,418
TOTAL	1,166,749	1,140,041	1,150,214	1,160,588	1,169,449	1,205,941	1,318,792

Burimi: Ministria e Financave & përpunuar nga Bashkia Lushnjë dhe Co-PLAN, 2016

8. Shënime dhe referenca

Manuali për Hartimin e Planit të Investimeve Kapitale, Co-PLAN 2008

Plani Strategjik i Zhvillimit dhe Buxhetimi Afatmesëm me Bazë Performancën, dldp 2012

Strategjia e Zhvillimit për Territorin e Bashkisë Lushnjë, Bashkia Lushnjë 2016, përgatitur me asistencën e PLGP/USAID dhe Co-PLAN.

[1] Të ardhurat totale u ndanë në dy kategori: (i) kategoria e të ardhurave nga transferat ndërqeveritare ku u përfshinë të ardhurat nga transferta e kushtëzuar, transferta e pa kushtëzuar, transferta specifike (nga viti 2016) dhe të ardhurat nga taksa dhe tatime të ndara; (ii) kategoria e të ardhurave vendore ku u përfshinë të ardhurat nga taksat vendore, tarifat, të ardhurat nga asetet dhe të ardhura të tjera.

[2] Nëse nga të ardhurat nga burime të tjera apo nga totali i të ardhurave vendore të zbrisnim të ardhurat nga fondet e trashëguara nga viti i mëparshëm, ato do të përfaqësonin vetëm 1.5% të të ardhurave vendore totale, të ardhurat nga tatimet dhe taksat 63.1%, të ardhurat nga tarifat vendore 30.4% dhe të ardhurat nga asetet 5.1%.

[3] Ligji Nr. 142/2015 për disa ndryshime dhe shtesa në Ligjin Nr. 9632/2006 "Mbi sistemin e taksave vendore".

[4] Për të lehtësuar përdorimin e dokumentit të PIK, në këtë kapitull janë bashkangjitur disa prej Fishave të Projekteve Kapitale të përgatitura nga Bashkia e Lushnjës, duke reflektuar në këtë mënyrë edhe projektet më strategjike të Bashkisë

	PARASHIKIMET BUXHETIT KAPITAL (në 000 Lekë)	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
I	**TË ARDHURAT KAPITALE**	**114,492**	**112,312**	**42,104**	**161,990**	**329,467**	**608,075**	**296,161**	**298,267**	**295,835**	**294,213**	**289,639**	**362,418**	**389,761**	**414,786**	**445,762**	**483,808**	**482,861**	509,210	**535,565**	**562,229**	**587,979**
1	Teprica operative neto	61,499	42,771	18,702	151,927	307,944	589,146	241,161	288,267	285,835	284,213	279,139	341,408	376,228	400,477	430,504	467,394	465,146	492,220	517,815	543,721	568,756
2	Të ardhura nga shitja e pronave	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3	Hua	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4	Dhurata, donacione	3,128	2,121	2,219	6,352	5,063	2,469	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5	Dividendë, KSHP	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6	Të ardhura nga taksa e ndikimit në infrastrukturë	49,865	67,420	21,183	3,711	16,460	16,460	55,000	10,000	10,000	10,000	10,500	21,010	13,532	14,309	15,257	16,414	17,715	16,990	17,751	18,508	19,223
7	Të ardhura nga taksa te përmirësimit/instrumenta të tjerë të posaçëm të zhvillimit																					
II	**SHPENZIMET KAPITALE**	**258,919**	**161,308**	**139,731**	**261,111**	**334,241**	**296,299**	**296,161**	**280,418**	**277,091**	**274,534**	**274,534**	**294,575**	**294,242**	**297,145**	**301,356**	**306,989**	**313,804**	**317,843**	**322,799**	**328,186**	**333,820**
1	Shërbimet e përgjithshme publike	6,165	4,745	7,801	14,536	18,646	18,646	5,145														
2	Rendi dhe siguria publike	-	-	-	-	-	-	-														
3	Çështjet ekonomike	170,792	93,216	67,066	122,782	154,397	154,397	266,300														
4	Mbrojtja e mjedisit																					
5	Strehimi, komoditetet e komunitetit	69,149	51,933	31,344	104,644	95,381	86,131	-														
6	Shëndetësia	-	1,938	1,705	-	-	-	-														
7	Argëtimi, kultura, çështjet fetare	-	1,000	6,926	-	20	20	3,500														
8	Arsimi	12,813	8,477	24,890	19,149	65,797	37,106	21,216														
9	Mbrojtja sociale	-	-	-	-	-	-	-														
	TOTALI	(144,427)	(48,996)	(97,627)	(99,122)	(4,774)	311,775	-	17,849	18,744	19,679	15,105	67,843	95,519	117,641	144,405	176,819	169,056	191,367	212,767	234,043	254,159

	PLANIFIKIMI BUXHETIT OPERATIV (në 000 Lekë)	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
		Fakt	*Fakt*	*Fakt*	*Fakt*	*Fakt*	*Fakt*	*Plan*	*Plan*	*Plan*	*Plan*	*Plan*	*Plan*	*Plan*	*Plan*	*Plan*	*Plan*	*Plan*	*Plan*	*Plan*	*Plan*	*Plan*
I	TE ARDHURA TOTALE	1,095,538	962,807	937,547	1,182,151	1,449,131	1,639,252	1,111,749	1,147,890	1,158,958	1,170,267	1,174,053	1,235,805	1,276,483	1,307,817	1,344,824	1,387,481	1,427,281	1,468,954	1,511,255	1,555,754	1,601,922
I.I	**Të ardhura të pa kushtëzuara**	***474,332***	***467,103***	***464,927***	***494,041***	***687,994***	***990,484***	***908,591***	***940,670***	***947,593***	***954,675***	***958,461***	***1,010,479***	***1,045,413***	***1,072,856***	***1,104,815***	***1,142,245***	***1,168,649***	***1,202,994***	***1,237,399***	***1,273,342***	***1,310,181***
A	Të trashëguara nga viti i mëparshëm	-	-	-	-	130,240	396,009	56,903	20,000	20,000	20,000	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
B	Taksa dhe tatime vendore	120,149	119,785	134,621	102,728	147,305	151,848	276,178	320,930	321,050	321,160	330,362	345,329	360,543	369,258	379,863	392,778	406,510	419,969	433,043	447,076	461,863
C	Tarifa vendore	68,704	59,927	76,589	75,304	77,684	93,017	120,045	250,210	250,280	250,290	262,805	249,398	277,856	283,938	291,343	300,375	294,611	304,106	309,619	315,011	319,982
D	Të ardhura nga asetet	10,002	14,659	10,972	10,193	11,135	19,734	145,700	26,370	27,293	28,330	29,746	56,636	37,042	39,390	42,052	45,071	48,442	46,639	48,751	50,810	52,737
E	Taksa të ndara	18,935	21,243	33,073	41,111	35,752	36,118	25,000	32,700	32,700	32,700	33,354	34,420	36,492	37,327	38,344	39,586	40,957	42,395	43,694	45,095	46,580
F	Transferta e Pakushtëzuar	256,541	251,488	209,672	264,705	285,878	293,757	284,765	290,460	296,270	302,195	302,195	324,695	333,479	342,943	353,212	364,435	378,128	389,883	402,292	415,349	429,019
I.II	**Të ardhura të kushtëzuara**	***621,206***	***495,704***	***472,620***	***688,110***	***761,136***	***648,768***	***203,159***	***207,220***	***211,365***	***215,592***	***215,592***	***225,327***	***230,070***	***234,960***	***240,010***	***245,235***	***258,633***	***265,960***	***273,856***	***282,412***	***291,741***
G	Transferta e Kushtëzuar	621,206	495,704	472,620	688,110	761,136	648,768	203,159	207,220	211,365	215,592	215,592	225,327	230,070	234,960	240,010	245,235	258,633	265,960	273,856	282,412	291,741
H	**Transferta Specifike**	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
II	SHPENZIMET TOTALE	1,292,958	1,081,344	1,058,576	1,291,335	1,475,428	1,346,405	1,166,749	1,140,041	1,150,214	1,160,588	1,169,449	1,188,973	1,193,497	1,204,485	1,215,676	1,227,075	1,275,940	1,294,576	1,316,239	1,340,219	1,366,986
II.1	**Shpenzime korente**	**1,034,039**	**920,036**	**918,845**	**1,030,224**	**1,141,187**	**1,050,106**	**870,589**	**859,623**	**873,123**	**886,054**	**894,915**	**894,398**	**899,255**	**907,340**	**914,320**	**920,086**	**962,135**	**976,734**	**993,440**	**1,012,033**	**1,033,166**
A	Personel	292,442	244,489	254,650	283,499	247,120	252,791	493,226	484,002	489,111	496,925	501,894	502,892	504,864	509,120	513,202	516,522	524,600	529,072	534,058	539,196	544,550
B	Operative	741,597	675,547	664,195	746,725	894,067	797,315	377,363	375,621	384,012	389,129	393,020	391,506	394,391	398,220	401,118	403,564	437,536	447,662	459,382	472,838	488,616
C	Kapitale	258,919	161,308	139,731	261,111	334,241	296,299	296,161	280,418	277,091	274,534	274,534	294,575	294,242	297,145	301,356	306,989	313,804	317,843	322,799	328,186	333,820
III	TEPRICA OPERATIVE NETO	61,499	42,771	18,702	151,927	307,944	589,146	241,161	288,267	285,835	284,213	279,139	341,408	376,228	400,477	430,504	467,394	465,146	492,220	517,815	543,721	568,756
IV	% (mbetje operative/të ardhura operative)	5.6	4.4	2.0	12.9	21.3	35.9	21.7	25.1	24.7	24.3	23.8	27.6	29.5	30.6	32.0	33.7	32.6	33.5	34.3	34.9	35.5

TE ARDHURAT (në 000 Lekë)		2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
A	**Taksa vendore**	**170,014**	**187,205**	**155,804**	**106,439**	**163,765**	**168,308**	**331,178**	**330,930**	**331,050**	**331,160**	**340,862**	**366,339**	**374,075**	**383,567**	**395,121**	**409,192**	**424,225**	**436,959**	**450,794**	**465,584**	**481,086**
1	**Taksa mbi pasurinë**	52,484	48,042	56,258	45,534	93,034	94,182	244,523	296,670	**296,760**	296,850	311,693										
1.1	*Taksa mbi ndërtesat*	25,039	22,348	27,740	26,329	51,279	51,318	91,523	91,570	91,610	91,650	96,233										
1.2	*Taksa mbi tokën bujqësore*	27,446	25,694	28,517	19,205	41,754	42,864	150,000	150,000	150,000	150,000	157,500										
1.3	*Taksa mbi truallin*							3,000	55,100	55,150	55,200	57,960										
2	Taksa mbi biznesin e vogël	53,080	55,444	59,318	39,704	38,952	38,952	6,525	6,530	**6,530**	6,530	-										
3	**Taksë tabele**	990	737	367	541	524	5,402	1,000														
4	Taksë reklame	5,151	4,285	5,895	5,543	4,879	3,146	7,000	4,000	4,000	4,000	4,200										
5	Taksa e regjistrimit të biznesit	899	657	230	69	-	-	-	8,000	8,000	8,000	8,400										
6	Taksë zënie hapësire publike	2,122	2,161	4,225	3,474	2,768	2,768															
7	Taksa e ndikimit në infrastrukturë	49,865	67,420	21,183	3,711	16,460	16,460	55,000	10,000	10,000	10,000	10,500	21,010	13,532	14,309	15,257	16,414	17,715	16,990	17,751	18,508	19,223
8	Taksa e kalimit të pronësisë	4,942	8,045	7,676	7,153	6,437	6,437	10,000	5,600	5,620	5,640	5,922										
9	Taksë fjetje në hotel	52	37	75	73	59	59	130	130	140	140	147										
10	Taska të tjera vendore	430	378	577	637	653	902	7,000														
B	**TARIFAT VENDORE**	**68,704**	**59,927**	**76,589**	**75,304**	**77,684**	**93,017**	**120,045**	**250,210**	**250,280**	**250,290**	**262,805**	**249,398**	**277,856**	**283,938**	**291,343**	**300,375**	**294,611**	**304,106**	**309,619**	**315,011**	**319,982**
1	Tarifë pastrimi	25,451	23,235	38,574	37,919	50,241	50,281	101,425	101,470	**101,530**	101,540	106,617										
2	Tarifë gjelbërimi							-	88,200	**88,200**	**88,200**	**92,610**										
3	Tarifë ndriçimi																					
4	Licenca, leje, autorizime (transport etj)	3,601	3,283	3,437	3,236	3,910	1,712	5,030	5,030	5,030	5,030	5,282										
5	Tarifë therrje bagëtie																					
6	Tarifë për zënien e hapësirave publike							5,590	4,000	4,000	4,000	4,200										
7	Tarifa te tjera te miratuara	32,935	29,902	29,792	27,401	18,927	38,579	-	49,510	49,520	49,520	51,996										
8	Tarifë gjuetie dhe peshkimi amator	-	15	10	15	-	-	-	2,000	2,000	2,000	2,100										
9	Të ardhura nga parkimi	2,189	2,261	2,272	2,608	3,206	2,446	8,000														
10	Të tjera (interesa, gjoba)	3,003	1,231	1,432	1,429	1,223	-															
11	**Të tjera**	1,526	-	1,073	2,696	178	-															
C	**Të ardhura nga asetet**	**10,002**	**14,659**	**10,972**	**10,193**	**11,135**	**19,734**	**145,700**	**26,370**	**27,293**	**28,330**	**29,746**	**56,636**	**37,042**	**39,390**	**42,052**	**45,071**	**48,442**	**46,639**	**48,751**	**50,810**	**52,737**
1	Të ardhura nga qeratë	897	5,559	1,161	1,479	2,225	9,266	15,500	7,020	7,050	7,150	7,508										
2	Të ardhura nga shitja e aseteve											-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3	Të ardhura nga kopshtet, çerdhet, qendra e trajnimeve profesionale	8,052	8,309	8,007	7,838	8,800	8,641	9,450	17,850	18,743	19,680	20,664										
4	Të tjera	1,053	791	1,804	876	110	1,827	120,750	1,500	1,500	1,500	1,575										
D	**Të ardhura të tjera**	**3,128**	**2,121**	**2,219**	**6,352**	**5,063**	**2,469**	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1	Dhurata/Sponsorizime																					
2	Donacione	3,128	2,121	2,219	6,352	5,063	2,469	-	-	-	-		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3	Dividendë, KSHP							-		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4	Kredi																					

E	**Të ardhura të trashëguara**	-	-	-	-	130,240	396,009	56,903	20,000	20,000	20,000		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
F	**Taksa e tatime të ndara**	18,935	21,243	33,073	41,111	35,752	36,118	25,000	32,700	32,700	32,700	33,354	34,420	36,492	37,327	38,344	39,586	40,957	42,395	43,694	45,095	46,580
G	**Transferta e pakushtëzuar**	256,541	251,488	209,672	264,705	285,878	293,757	284,765	290,460	296,270	302,195	302,195	324,695	333,479	342,943	353,212	364,435	378,128	389,883	402,292	415,349	429,019
H	**Transferta e kushtëzuar**	621,206	495,704	472,620	688,110	761,136	648,768	203,159	207,220	211,365	215,592	215,592	225,327	230,070	234,960	240,010	245,235	258,633	265,960	273,856	282,412	291,741
1	Ekonomia	1,388	1,608	1,584	1,566	1,607	1,598															
2	Bujqësia	-	-	-	-	-		21,193														
3	Transporti dhe infrastruktura	113,637	51,127	25,468	92,111	53,236	61,310	7,020														
4	Arsimi	56,832	9,754	25,452	18,356	64,726	34,570	154,481														
5	Kultura	-	-	6,436	5,010	-		7,615														
6	Shendetesia	-	1,938	1,705	-	-																
7	Mbrojtja	12,381	13,020	10,339	11,209	11,374	28,978	11,622														
8	Përkujdesi social	436,968	411,860	401,637	552,086	592,863	497,827															
9	Mjedisi	-	-	-	-	-		1,226														
10	Komisioni qendror i zgjedhjeve	-	6,397	-	7,773	-	6,279															
11	Integrimi Evropian	-	-	-	-	-																
12	Zhvillimi Urban	-	-	-	-	37,330	18,206															
I	**Transferta specifike**												-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	TOTALI	1,148,531	1,032,348	960,949	1,192,214	1,470,653	1,658,181	1,166,749	1,157,890	1,168,958	1,180,267	1,184,553	1,256,815	1,289,016	1,322,126	1,360,082	1,403,894	1,444,996	1,485,944	1,529,006	1,574,262	1,621,145

OBJEKTIVI	PROGRAMI	PROJEKTI INVESTIMIT TNO	FISHA	Njesia administrative	Vlera e Investimit (leke)	Programuar ne (leke)													
						2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
						241,160,808	288,267,000	285,834,500	284,212,625	279,138,566	341,407,609	376,228,491	400,477,027	430,504,280	467,394,195	465,145,850	492,220,039	517,814,584	543,721,179	568,756,126
O1: Përbështetje e zhvillimit të ekonomisë së bujqësisë/blegtorisë dhe agropërpunimit si sektor kryesor të ekonomisë dhe punësimit	O1P1: Cilësia e produkteve bujqësore	PR1: Hapja e qendrave të informimit bujqësor pranë 11 njësive administrative të Bashkisë Lushnje	Fisha 11		3,000,000															
	O1P2: Nxitja e konsolidimit të fermave bujqësore përmes skemave mbështetëse vendore dhe qendrore				168,000,000															
	O1P3: Shtimi i pikave të grumbullimit përmes skemave të PPP-së	PR3: Ngritja e qendrës së grumbullimit me kapanone frigoriferike pranë Tregut të Shitjes me shumicë të fruta-perimeve, Lushnje	Fisha 12		259,906,914															
		PR4: Ngritja e një qendre grumbullimi në Hysgjokaj																		
		PR5: Rehabilitimi i magazinave ish industriale në Njësinë Administrative Golem, dhe kthimi i tyre në pika magazinimi																		
	O1P4: Rehabilitimi dhe mirëmbajtja e vazhdueshme e rjetit të kullimit dhe ujitjes	PR6: Sistemimi i stacionit të pompave ujitëse në Bitaj dhe Ardenicë																		
		PR7: Pastrimi i kanaleve të para dhe të dyta nga mbetjet dhe aluvionet e grumbulluara në 11 njësitë administrative	Fisha 10		381,000,000															
		PR8: Ndërtimi i sistemit të ujitjes në Linjat e Krutjes dhe Tërbufit			203,000,200															
	O1P5: Energjitë e rinovueshme në bujqësi	PR9: Ndërtimi i Centralit të Energjisë Diellore, në parcelat me toke të kripur në fshatin Plug																		
	O1P6: Rritja e numrit të tregjeve në bashki përmes krijimit të tregjeve rajonale dhe vendore	PR10: Zgjerimi i sipërfaqes dhe kapacitetit magazinues të Tregut të Fruta-Perimeve në Lushnje			12,037,083															
		PR11: Ndërtimi i tregut të produkteve bujqësore në Fier-Shegan dhe Krutje			39,557,902															
		PR12: Rehabilitimi i tregjeve të fruta-			168,000,000															

	perimeve në të gjitha njësitë administrative të bashkisë																					
O1P7: Konsolidimi i industrisë së agropërpunimit përmes krijimit të polit të industrisë përpunuese në afërsi të infrastrukturave rrugore dhe hekurudhore	PR13: Rehabilitimi i dhe krijimi i rrjetit të qendrave ekonomike/industriale në Zonën ekonomike e Plastmasit			499,000,000																		
	PR14: Rehabilitimi i dhe krijimi i rrjetit të qendrave ekonomike/industriale në Bashkisë në të cilin përfshihen: Zona ish-Industriale në fshatin Plug, Zona ekonomike e ish fabrikës së dyshekëve			200,000,000																		
	PR15: Ngritja e qendrës logjistike të mallrave pranë zonës ekonomike të Plastmasit			140,000,000																		
O1P8: Kualifikimi i forcës punëtore të sektorit bujqësor				10,000,000																		
O1P9: Marketim i produkteve bujqësore të rajonit brenda dhe jashtë vendit				10,000,000																		
O2: Zhvillimi i Ekoturizmit	O2P1:Hartëzim itinerare turistike	PR1: Rikonstruktimi i rrugëve peizazhistike vernakolare dhe pajisja me sinjalistikën dhe ndriçimin rrugor të domosdoshëm në të gjithë territorin e Bashkisë Lushnje			3,500,000,000																		
	O2P2: Funksionimi i itinerareve	PR2: Hartimi dhe marketimi i paketave turistike për promovimin e turizmit në bashkëpunim me aktorë privatë dhe NGO			3,000,000																		
	O2P3: Mbështetja me infrastrukturë të gjelbër e korridoreve turistike dhe peizazhistike	PR3: Rikonstruksioni i rrugës historiko-kulturore të Manastirit të Ardenicës dhe pajisja me korsinë e dedikuar të biçikletave	**Fisha 8**		99,000,000																		
		PR4: Pajisja e rrugëve urbane kryesore dhe dytësore me korsi të dedikuar për biçikleta në të gjithë	**Fisha 2**		320,000,000																		

	territorin e Bashkisë Lushnje																			
O2P4: Ekofermat dhe ekoturizmi	PR5: Nxitja e zhvillimit të eko-fermave turistike në Njësitë administrative të Hysgjokaj dhe Ballagat			4,000,000																
O3P1: Hartimi e zbatimi i instrumenteve të menaxhimit të tokës në funksion të bujqësisë, krijimit të hapësirave cilësore urbane dhe orientimit të rritjes urbane drejt Lushnjes, Fier-Sheganit dhe Dushkut	PR1: Ndërtimi i parkut periferik të qytetit të Lushnjes dhe parku i Kasharaj			2,100,000,000.00																
	PR2: Kthimi i ndërtesave të ish komunave në qendra multifunksionale për të rinjtë, të moshuarit dhe personat me aftësi të kufizuara	Fisha 6		100,000,000																
	PR3: Ndërtimi i parqeve këndeve të lojrave dhe lulishteve në Njësitë administrative të Kolonjës, Krutjes, Fier-sheganit, Dushkut, Hysgjokaj; ndërtimi i varrezave			24,000,000																
O3: Zhvillimi i planifikuar e kontrolli i territorit	**PR4: Rikonstrusioni dhe zgjerimi i të gjithë infrastrukturës rrugore sipas parashikimeve të Planit të Përgjithshëm Vendor, duke përmirësuar cilësinë e ndricimit rrugor dhe pajisjen me pemë në të dyja anët e rrugëve**	Fisha 9		1,500,000,000.00	111,500,000	240,318,221	375,000,000	375,000,000	398,181,779											
O3P2: Aksesi për çdo njësi administrative përmes infrastrukturës rrugore	**PR5: Ndërtimi i stacionit multimodal në qendër të qytetit të Lushnjes dhe zhvillimi i zonës përreth**	Fisha 4		30,000,000																
	PR6: Ndërtimi i Terminalit të autobusëve ndër dhe rreth qytetas në hyrje të qytetit të Lushnjes			33,000,000																
O3P3: Infrastruktura e ujit dhe energjisë	PR7: Ndërtimi i impiantit të trajtimit të ujërave të ndotura në tokat e kripura pranë By-Passit të Lushnjes			1,400,000,000																
	PR8: Ndërtimi i pompave të ujit për përmirësimin e sistemit të ujësjellësit			1,369,225	1,000,000	369,225														

	O3P4: Rijetësimi i qendrave të njësive administrative	PR9: Rikonstruksioni i ndërtesave të shkollave dhe arsimit parashkollor dhe qendrave në 11 njësitë administrative të Bashkisë Lushnje	Fisha 13		134,274,232	29,400,000	54,874,232	50,000,000															
		PR10: Ndërtimi i qendrave të reja shëndetësore në fshatin Shegas dhe Allprenaj			5,000,000.00																		
O4: Mbrojtja e burimeve natyrore si baza për zhvillimin ekonomik dhe mirëqënie të qytetarëve	O4P1: Fushat ripariane ujore	PR1: Rehabilitimi dhe pyllëzimi i brezit mbrojtës të argjinaturës së Lumit Seman			10,000,000																		
		PR2: Rehabilitimi i Përroit të Lushnjes	Fishu 3		304,601,641	2,000,000	152,601,641	150,000,000															
	O4P2: Mbrojtja e akuiferëve nga ndotja	PR3: Krijimi i korridoreve vegjetative në tokën bujqësore																					
	O4P3: Sistemi menaxhimit të mbetjeve	PR4: Rehabilitimi i fushës së mbetjeve dhe kthimi i saj në zonë të gjelbër	Fisha 7		770,000,000																		
		PR5: Ndërtimi i impiantit të kompostimit të mbetjeve në fshatin Murriz-Peqin			BLENDI																		
		PR6: Ndërtimi i stacionit të transferimit të mbetjeve në tokat e kripura në Plug																					
	O4P4: Vatrat e ruajtura mjedisore	PR7: Pastrimi i tre vatrave të ruajtura mjedisore në qytetin e Lushnjes																					
	O4P5: Erozioni dhe mbrojtja e kodrave	PR8: Rehabilitimi i Kodrës së Lushnjes nëpërmjet metodës së ripyllëzimit dhe ristrukturimit infrastrukturor për rritje të qëndrueshmërisë e sigurisë	Fisha 5		6,517,084,000																		
	O4P6: Mbrojtja nga efektet e erozionit detar përmes bashkëpunimit me bashkitë fqinjë																						
	O4P7: Infrastruktura arsimore	PR9: Rikonstruksioni i shkollave dhe mjediseve të arsimit parashkollor			750,000,000																		
	O4P8: Infrastruktura shëndetësore	PR10: Përmirësimi i infrastrukturës fizike të Spitalit dhe Maternitetit të Lushnjes dhe trajtimi i mbetjeve spitalore																					

	O4P9: Rijetësimi i aktivitetit kulturor, social e rekreativ për të gjitha grupmoshat dhe grupet e interesit në bashkinë e Lushnjes	**PR11: Ndërtimi i Pallatit të Sportit në Lushnje, në afërsi të Stadiumit 'Roza Haxhiu"; përmirësimi i sistemit të ndriçimit në Stadiumin "Roza Haxhiu".**	Fisha 14		30,000,000																
		PR12: Ndërtimi i fushave të sportit në njësitë administrative Kolonjë, Krutje, Fier-Shegan; qendra multifunksionale për të rinjtë; rivitalizimi i kinoteatrit Vaçe Zela	Fisha 6		387,653,989																